21113

MINISTERUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

GEOGRAFIA

MANUAL PENTRU CLASA a IX-a

EDITURA DE STAT DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ
1956

Biblioteca Centrala
L130951160
Biblioteca Centrala Universitara - Sibiu

21113

MINISTERUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

GEOGRAFIA ECONOMICĂ ȘI POLITICĂ A ȚĂRILOR DE PESTE HOTARE

(fără U.R.S.S.)

MANUAL PENTRU CLASA a IX-a

UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA"
— SIBIU —
INVENTARIAT 1998

INVENTAR
2020

EDITURA DE STAT DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ
1956

Bibl. Inștit. de înv. superior Sibiu
INV. Nr. 53.734 19 78

13 FEB 1986

FACULT. PEDAGOGIE
BIBLIOTECA
SIBIU

Acest manual a fost alcătuit după manualul sovietic

I. A. Vitver:

„GEOGRAFIA ECONOMICĂ A ȚĂRILOR LUMII
ÎN AFARĂ DE UNIUNEA SOVIETICĂ"

Manual pentru clasa a IX-a a școlii medii.

Aprobat de Ministerul Învățământului din R.S.F.S.R. Ediția a 16-a.

Editura de stat didactică și pedagogică
a Ministerului Învățământului al R.S.F.S.R.

Moscova, 1955

INTRODUCERE ISTORICO-GEOGRAFICĂ

Harta economică, socială şi politică a lumii contemporane este rezultatul dezvoltării de pînă astăzi a societăţii omeneşti.

Dacă ne întoarcem privirea înapoi numai pînă la primul război mondial, vom vedea că, înainte de Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, capitalismul domina întreaga lume. Revoluţia din Octombrie a scindat însă lumea în două : alături de capitalism a apărut socialismul, care a şi învins în U.R.S.S.

In urma celui de-al doilea război mondial, din sistemul capitalist s-au smuls o serie întreagă de ţări din Europa şi din Asia. În felul acesta, principala trăsătură a epocii noastre o constituie ieşirea socialismului din cadrul unei singure ţări şi transformarea lui într-un sistem mondial.

Capitalismul şi socialismul sînt două sisteme economice opuse unul altuia.

Capitalismul se bazează pe exploatarea omului de către om, pe oprimarea imensei majorităţi a populaţiei de către o minoritate exploatatoare; economia capitalistă se dezvoltă în virtutea goanei monopolurilor imperialiste după profituri maxime, în direcţia înăspririi continue a exploatării şi a scăderii nivelului de viaţă al oamenilor muncii, în special în ţările coloniale şi dependente, în direcţia militarizării crescînde a economiei, a ascuţirii luptei de concurenţă între statele capitaliste, a coacerii unor noi crize şi zguduiri economice.

Socialismul se bazează pe egalitatea economică între oameni eliberaţi de exploatare, oameni între care s-au statornicit relaţii de colaborare şi ajutor reciproc; economia socialistă se dezvoltă în direcţia satisfacerii tot mai mari a nevoilor materiale şi culturale de trai ale tuturor membrilor societăţii, a extinderii şi perfecţionării neîncetate a

producției pe baza tehnicii celei mai înalte, a întăririi colaborării și întrajutorării țărilor socialiste.

Existența simultană în lume a celor două sisteme opuse nu exclude întrecerea pașnică între capitalism și socialism. În această întrecere se va dovedi încă o dată superioritatea incontestabilă a socialismului.

Împărțirea lumii la începutul secolului al XX-lea. Una din principalele contradicții ale capitalismului contemporan este contradicția dintre metropole și colonii.

Prin colonie înțelegem o țară cotropită de o putere imperialistă și care și-a pierdut complet independența de stat. Țara imperialistă care stăpînește colonii este, față de acestea, metropolă. În legătură cu sistemul colonial al imperialismului mai întîlnim și noțiunea de state semicoloniale sau dependente. Semicoloniile reprezintă, cum spune Lenin, o formă intermediară între țările independente și colonii; ele sînt caracterizate de faptul că, deși formal își păstrează independența politică, în fapt sînt cu totul subordonate capitalului financiar din țările imperialiste.

Burghezia țărilor capitaliste dezvoltate, care dispun de putere financiară, industrială și militară, nu se mărginește numai la exploatarea oamenilor muncii din țara „proprie"; ea atrage în sfera exploatării ei țările slabe și înapoiate din punct de vedere economic. Exploatarea acestor țări asigură profituri deosebit de mari burgheziei din metropolă, deoarece în colonii nivelul de trai este mult mai scăzut și, prin urmare, și salariile plătite oamenilor muncii din colonii și din țările dependente sînt extrem de mici. Țările capitaliste dezvoltate obțin pe prețuri ieftine materiile prime și produsele agricole care le sînt necesare și tot pe piața colonială își desfac ele o bună parte a producției lor.

Acapararea coloniilor de către țările europene a început o dată cu marile descoperiri geografice din secolele al XV-lea și al XVI-lea. Ea s-a desfășurat în condițiile unei lupte aprige între cele mai puternice state din acel timp (Spania, Portugalia, Olanda, Anglia, Franța). Însă lupta pentru împărțirea lumii s-a întărit mai ales în deceniul al șaptelea din secolul al XIX-lea, în legătură cu începerea trecerii capitalismului în cel mai înalt stadiu al său — în stadiul imperialismului.

V. I. Lenin a definit esența imperialismului în modul următor: „Imperialismul este capitalismul ajuns într-un stadiu de dezvoltare cînd dominația monopolurilor și a capitalului financiar a fost statornicită, cînd exportul de capital a căpătat o însemnătate primordială, cînd a început împărțirea lumii între trusturile internaționale și cînd s-a terminat împărțirea între țările capitaliste cele mai mari a întregului teriteriu al globului pămîntesc."

Trăsătura imperialismului cea mai caracteristică o constituie *monopolurile.*

Monopolurile reprezintă în țările imperialiste o forță politică dominantă; puterea de stat servește intereselor lor. Politica externă a țărilor imperialiste este dirijată de interesele trusturilor și ale băncilor mari, care caută cu orice preț să acapareze noi piețe sau izvoare de materii prime, care tind la distrugerea concurenților etc.

Posesiunea coloniilor este pentru imperialiști forma cea mai comodă de dominație. Ea le permite să dispună nelimitat de bogățiile și de forțele de muncă ale țării, să nu admită acolo concurenți etc. Dar aceasta nu este unica formă de dominație imperialistă. „Pentru această epocă sînt caracteristice nu numai cele două grupuri principale de țări: țările posesoare de colonii și coloniile, ci și formele variate de țări dependente, care sînt formal independente din punct de vedere politic, dar care de fapt sînt prinse într-o rețea de dependență financiară și diplomatică". (Lenin).

O asemenea dependență se creează pe căi diferite. Adesea se întrebuințează violența directă. Pe calea războiului, imperialiștii impun unei țări slabe și înapoiate tratate inegale, care o pun în situația de dependență. Dar nu rareori, dependența se constituie pe baza împrumuturilor pe care țările slabe și înapoiate sînt nevoite să le ceară țărilor puternice și bogate. Oferind împrumut țării care se găsește într-o situație strîmtorată, imperialiștii profită de acest fapt, pentru a obține concesii avantajoase pentru ei din partea țării ce se împrumută, pentru a o obliga să întrebuințeze o parte din împrumut la cumpărarea de mărfuri din țara creditoare. Uneori, împrumutul se dă cu condiția ca diferite surse de venit ale țării să treacă sub controlul creditorilor. Astfel, economia țării care se împrumută este „ținută

în mînă" și ea se transformă în vasala „protectorului" ei imperialist.

Astfel de împrumuturi au fost încheiate de Romînia burghezo-moșierească cu monopoliștii americani și englezi (în anii 1929 și 1931). Aceste împrumuturi erau garantate cu toate veniturile monopolurilor statului. De asemenea, în urma acestor împrumuturi, imperialiștii au obținut libertatea de a folosi teritoriul țării în vederea pregătirii războiului contra U.R.S.S. Rezultatul împrumuturilor a fost aservirea țării de către capitaliștii străini.

Astfel, pînă în anul 1939, economia romînească, pe baza investițiilor și împrumuturilor străine, se afla în cea mai mare parte sub controlul capitalului anglo-franco-american, care deținea cele mai importante bănci, societăți de transporturi și asigurări, principalele ramuri industriale. În 1939 se încheie un tratat economic cu Germania hitleristă, tratat tipic colonialist, care voia să limiteze dezvoltarea industriei romîne la ramurile: petrol, mine, lemn și prelucrarea produselor agricole, adică s-o preschimbe într-un „hinterland" agrar — un furnizor de materii prime și o piață de desfacere a produselor industriale.

„Capitalul financiar — scrie Lenin — este o forță atît de mare, se poate spune atît de hotărîtoare în toate relațiile economice și în toate relațiile internaționale, încît el este în stare să-și subordoneze — și-și subordonează efectiv — pînă și state care se bucură de cea mai deplină independență politică". Tocmai aceasta și explică faptul că, pe calea creditelor înrobitoare în special, unele vechi țări capitaliste și-au pierdut situația lor de odinioară.

Aceasta se referă la țările europene de mîna a doua. Multe dintre acestea sînt ele însele posesoare de vaste colonii (de exemplu Belgia, Olanda, Portugalia), față de care ele nu se comportă mai bine ca imperialiștii „mai mari". Dar, chiar cei mai dezvoltați dintre acești imperialiști „mici" se găsesc de obicei în sfera de influență a imperialiștilor mai puternici. Cei mai slabi și mai înapoiați dintre ei se apropie, prin situația lor, de tipul țărilor semicoloniale (de exemplu Portugalia — vechiul vasal al Angliei).

Ascuțirea contradicțiilor între statele imperialiste. La începutul secolului al XX-lea, împărțirea lumii între cele mai puternice state imperialiste se terminase. Stăpînind aproape trei cincimi din teritoriul globului pămîntesc și, afară de aceasta, constituind diferite forme tranzitorii de dependență, imperialismul a pus stăpînire pe întreaga lume. „Pentru prima oară lumea se prezintă ca fiind deja împărțită, așa că în viitor pot avea loc numai reîmpărțiri, adică trecerea de la un „posesor" la altul, și nu trecerea de la si-

tuația de teritorii fără stăpîn la cea de teritorii ale unui „stăpîn" (Lenin).

Repartizarea coloniilor era făcută în mod inegal. Anglia singură ocupase un sfert din globul pămîntesc. Coloniile tuturor celorlalte țări imperialiste, luate împreună, totalizau mai puțin decît coloniile Angliei singură.

Pînă în ultimul sfert al secolului al XIX-lea, monopolul colonial mondial al Angliei coincidea cu dominația ei mondială în industrie, comerț, finanțe, dar de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, această dominație începe a se clătina. Se ridică țări noi, mai puternice — Statele Unite ale Americii și Germania. Acestea depășesc mult Anglia prin volumul producției industriale, mai ales în ceea ce privește industria grea. Aceasta se poate vedea după cifrele producției de fontă (în milioane de tone) :

Statele	1870	1913
Anglia	6,0	10,3
S.U.A.	1,7	19,3
Germania	1,4	17,3

În general producția industrială a crescut în această perioadă în S.U.A. de 9 ori, în Germania de 5 ori, iar în Anglia numai de 2 ori și ceva. Tocmai în S.U.A. și Germania se creară cele mai puternice uniuni capitaliste, monopoliste : carteluri, trusturi, concerne.

Rapida dezvoltare a Germaniei și S.U.A. la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea și rămînerea în urmă a fostului „leader" al capitalismului, Anglia, reprezintă una din cele mai importante manifestări a legii dezvoltării inegale și prin salturi a țărilor capitaliste în epoca imperialismului.

Această dezvoltare inegală, care modifică neîntrerupt raporturile de forță dintre statele mari (unele devin mai puternice în dauna altora), face inevitabile războaiele imperialiste pentru reîmpărțirea lumii deja împărțite. Împărțirea coloniilor și a țărilor dependente, existentă către începutul secolului al XX-lea, reflecta mai ales raportul de forțe ce se stabilise încă în epoca supremației mondiale a Angliei. Ea nu mai corespundea acum noului raport de forțe, care se formase ca rezultat al ridicării Germaniei și S.U.A.

În centrul contradicțiilor imperialiste care au dus la primul război mondial era rivalitatea dintre Germania și Anglia. Germania ducea o luptă înverșunată pentru acaparareа de piețe de desfacere și cucerirea de colonii, înarmîndu-se puternic atît pe uscat, cît și pe apă. În toate aceste acțiuni ea se ciocnea în primul rînd cu Anglia, care avea pretutindeni poziții cucerite mai de mult. Mai ales întărirea înarmării maritime a Germaniei îi neliniștea pe imperialiștii englezi, care se obișnuiseră să stăpînească mările. Cu rivalitatea anglo-germană se împleteau și contradicțiile dintre Germania și Franța (să ne amintim că în anul 1871 Germania luase Franței Alsacia și o parte din Lorena), precum și cele dintre Germania și Rusia. Germania și aliata ei Austro-Ungaria tindeau să supună țările slave balcanice, strîns legate de multă vreme cu Rusia, amenințînd astfel interesele Rusiei la Marea Neagră.

Primul război mondial și împărțirea economiei mondiale în două sisteme. Războiul mondial din anii 1914—1918 a fost un război imperialist pentru reîmpărțirea lumii. S-au ciocnit două grupe de țări: de o parte erau Germania și aliata ei Austro-Ungaria, la care s-au alăturat în cursul războiului Turcia și Bulgaria, iar de cealaltă parte — statele Triplei Înțelegeri sau Antanta — Anglia, Franța și Rusia, alături de care au luptat și multe alte țări europene (Serbia, Muntenegru, Belgia, Italia, Rominia), precum și S.U.A. (care au intrat în război de-abia în aprilie 1917) și Japonia, a cărei participare la război s-a mărginit numai la ocuparea posesiunilor germane din Oceanul Pacific.

Acest război imperialist a zdruncinat întregul sistem al capitalismului mondial și a constituit începutul primei etape a crizei lui generale. Principala manifestare a crizei generale a capitalismului a fost ieșirea Rusiei prin revoluție din lagărul statelor imperialiste. Ca rezultat al Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, lumea s-a împărțit în două sisteme: sistemul capitalist și sistemul socialist. Țara sovietică a sfărîmat mișcarea contrarevoluționară și intervenția imperialistă. Cu toată slăbirea enormă provocată de războiul mondial, iar apoi de războiul civil și de intervenție, ea și-a refăcut economia și a desfășurat construcția socialistă planificată, într-un ritm pe care nu l-a cunoscut nici o țară capitalistă.

Germania și aliații ei au fost învinși în război. După tratatul de la Versailles, încheiat în anul 1919 între Germania și țările învingătoare, Germania a pierdut o parte din teritoriul ei și toate coloniile. Austro-Ungaria s-a dez-

membrat. Turcia a pierdut o parte din posesiunile ei din Asia. La împărţirea posesiunilor statelor învinse de către statele învingătoare, cei mai mulţi au primit Anglia şi Franţa. În Europa au apărut state noi (Cehoslovacia, Polonia etc).

Al doilea război mondial. Pacea de la Versailles şi sistemul relaţiilor internaţionale care a apărut pe baza acesteia erau radical defectuoase şi curînd s-a văzut lipsa lor de trăinicie. Nici un sistem de relaţii internaţionale nu poate fi stabil, dacă este construit fără participarea Uniunii Sovietice. Sistemul de la Versailles nu numai că se construise fără participarea Uniunii Sovietice, dar era chiar duşmănos faţă de ea. Guvernele reacţionare ale ţărilor învingătoare au încercat să răstoarne orînduirea sovietică, pe calea intervenţiei armate. Imperialismul german, care a dezlănţuit primul război mondial, nu fusese distrus prin pacea de la Versailles. Germania învinsă şi-a putut păstra monopolurile sale, cadrele militare, industria militară şi a putut să pregătească un nou război de acaparare, şi mai groaznic decît fusese primul război mondial. În anul 1933, în Germania, puterea a fost luată de fascişti. Din acest moment, Germania fascistă începe să se înarmeze febril, folosind toate resursele ţării şi întreaga ei tehnică pentru pregătirea unui nou război de acaparare în scopul înrobirii şi jefuirii altor popoare.

Chiar între statele învingătoare apărură contradicţii acute. În S.U.A., după război au predominat „izolaţioniştii", adică susţinătorii politicii de izolare a S.U.A. faţă de amestecul în conflictele internaţionale europene: senatul S.U.A. a respins ratificarea (aprobarea) tratatului de la Versailles. Totuşi acest „izolaţionism" n-a împiedicat prin nimic Statele Unite ale Americii să acapareze pieţe de desfacere şi surse de materii prime peste graniţă, să înrobească ţările cu ajutorul împrumuturilor şi al altor forme de export de capital. Japonia, pentru care tot sensul participării la război era redus la cotropiri de teritorii, se pregătea pentru noi cotropiri şi, urmărindu-şi propriile ei interese, curînd s-a despărţit de celelalte ţări învingătoare; Italia, unde puterea a fost luată de fascişti în anul 1922, se considera „nedreptăţită" prin pacea de la Versailles şi tindea de asemenea spre cotropiri.

În ceea ce priveşte Anglia şi Franţa, care rămăseseră bastioanele sistemului de la Versailles, nici între ele nu era unitate, iar principalul era că asupra politicii fiecăreia dintre ele aveau o influenţă puternică grupările reacţionare, apropiate de fascism. În anii

critici, care au precedat dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial (anii 1936–1939), guvernele acestor țări se îngrijeau nu de respingerea agresorilor fasciști, ci de împingerea acestora la un nou război contra Uniunii Sovietice. În acest scop, ele recurgeau la tot felul de concesii față de Germania fascistă și încurajau politica ei agresivă. La aceasta au contribuit și S.U.A. Capitaliștii americani, acordînd împrumuturi Germaniei, contribuiau la întărirea monopolurilor germane și la restabilirea puterii militare a Germaniei.

Primejdia unui nou război a crescut mai ales prin izbucnirea crizei economice mondiale din anii 1929—1933, care a zdruncinat economia capitalistă mondială.

În anii 1931—1932, Japonia a răpit Chinei Manciuria, în anul 1937 a început războiul cu China și a cotropit o mare parte a Chinei răsăritene, dar n-a putut să învingă rezistența poporului chinez.

În anul 1935—1936, Italia fascistă s-a năpustit asupra Abisiniei și a cotropit-o. În anul 1939 ea a cotropit Albania. În anul 1938 Germania, a cotropit fără război Austria, iar mai tîrziu, cu aprobarea Angliei și Franței, a cotropit și o parte din Cehoslovacia, după care a dezmembrat-o și a lipsit-o complet de independență.

În septembrie 1939, Germania a atacat Polonia. De data aceasta Anglia și Franța au fost nevoite să intre în război. Polonia și Franța au fost învinse. Guvernul francez, trădînd interesele poporului, a capitulat în mod rușinos. O serie de țări mici au fost fie ocupate de Germania, fie aduse la situația de vasale ale ei și nevoite să lupte alături de ea.

La 22 iunie 1941, Germania fascistă a atacat mișelește Uniunea Sovietică, călcînd tratatul de neagresiune, încheiat între ea și U.R.S.S. în anul 1939. Întregul popor sovietic s-a ridicat pentru apărarea patriei. A început Marele Război pentru Apărarea Patriei, în cursul căruia eroica Armată Sovietică nu numai că a rezistat singură împotriva atacului neașteptat al mașinii militare germane, întărită de forțele vasalilor Germaniei, dar a și dat lovituri distrugătoare ocupanților care rîvniseră la pămîntul și la bogățiile țării sovietice.

La sfîrșitul anului 1941 au început acțiunile militare ale Japoniei împotriva posesiunilor S.U.A., Angliei și Olandei, din Oceanul Pacific și Oceanul Indian. După aceasta, Germania a declarat război Statelor Unite ale Americii. Războiul a cuprins toate continentele și toate oceanele.

Victoriile hotărîtoare ale Armatei Sovietice au dus la zdrobirea Germaniei și la capitularea ei fără condiții (8 mai 1945). Lupta plină de abnegație a poporului sovietic a salvat civilizația Europei de pogromiștii fasciști. Aceasta este unul din marile merite ale poporului sovietic în fața istoriei omenirii.

Hotărîrea conferinței din Crimeia a conducătorilor celor trei state — Uniunea Sovietică, Statele Unite ale Americii și Marea Britanie — care a avut loc în februarie 1945, a exprimat voința neclintită de a distruge militarismul german și nazismul (adică fascismul) și de a crea garanții că Germania nu va mai fi niciodată în stare de a tulbura pacea întregii lumi. S-a hotărît ca în cel mai scurt timp să se întemeieze o organizație generală internațională pentru menținerea păcii și securității. S-a hotărît de asemenea că stabilirea ordinii în Europa și reconstruirea economiei naționale trebuie să se realizeze pe o cale care să permită popoarelor eliberate să distrugă ultimele urme ale militarismului și fascismului și să creeze instituții democratice, după propria lor alegere.

După terminarea războiului în Europa a avut loc conferința de la Potsdam a celor trei mari puteri (s-a ținut în orașul Potsdam lîngă Berlin, de la 17 iulie pînă la 2 august 1945). Prin hotărîrile ei au fost dezvoltate mai departe principiile stabilite la conferința din Crimeea. S-a realizat înțelegerea în cele mai importante probleme ale organizării postbelice a Europei. S-au indicat căile pentru colaborarea ulterioară a popoarelor iubitoare de libertate.

După capitularea Germaniei, singura putere mare care mai prelungea încă războiul era Japonia. Guvernul sovietic, tinzînd să apropie pacea și să scutească popoarele de jertfe și suferințe suplimentare, a declarat război Japoniei (8 august 1945). Armata Sovietică, pornind ofensiva la granița cu Manciuria și Coreea, din primele zile a învins complet armatele japoneze. Aceasta a fost o lovitură zdrobitoare pentru Japonia. La 2 septembrie, reprezentanții Japoniei au semnat actul de capitulare fără condiții.

După sfîrșitul războiului s-a constituit organizația internațională pentru menținerea păcii generale și a securității, care s-a numit „Organizația Națiunilor Unite".

DOUĂ SISTEME, DOUĂ LINII DE DEZVOLTARE DUPĂ CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

In urma celui de-al doilea război mondial, în întreaga situație internațională s-au produs schimbări radicale. Este vorba nu numai de schimbări cantitative, ci și calitative. Inaintea ultimului război, Uniunea Sovietică era singurul stat socialist; ea se afla în încercuirea capitalistă. După

al doilea război mondial, sistemul socialist a devenit un sistem mondial. Marea comunitate a statelor socialiste numără peste 900 000 000 de oameni, mai mult de o treime din întreaga populație a globului și ocupă peste un sfert din întreaga suprafață a pământului.

Forța conducătoare a lagărului socialist este Uniunea Sovietică, țara în care societatea socialistă a fost construită în linii mari și care se află acum în faza trecerii treptate de la socialism la comunism.

În anii puterii sovietice, U.R.S.S. a demonstrat în fața întregii lumi largile perspective pe care socialismul le deschide progresului omenirii. În prezent, ea ocupă locul al doilea în lume din punct de vedere al producției industriale.

Tabloul de mai jos oglindește ritmul în care a crescut producția industrială a U.R.S.S. și a țărilor capitaliste în ultimul sfert de secol:

Volumul producției industriale în U.R.S.S. și în țările capitaliste (în procente față de anul 1929)

Anul	1929	1937	1946	1950	1952	1955
U.R.S.S.	100	429	466	1082	1421	2049
Toate țările capitaliste printre care:	100	104	107	148	164	193
Statele Unite	100	105	153	190	210	234
Anglia	100	124	118	153	153	181
Franța	100	82	63	92	108	125
Italia	100	99	72	124	148	194
Germania occidentală -	100	114	55	117	150	215
Japonia	100	169	51	115	173	239

După cum se vede din acest tablou, în decurs de 26 de ani, Uniunea Sovietică, cu toate pierderile grele care i-au fost cauzate de război, și-a mărit producția de peste 20 de ori, în timp ce Statele Unite, care au avut condiții favorabile, și-au sporit producția numai de două ori și ceva, iar lumea capitalistă în ansamblul ei nu și-a mărit producția nici măcar cu atîta.

Ritmul înalt în care se dezvoltă industria U.R.S.S. a făcut ca ea să ocupe de pe acum locul al doilea în lume în ceea ce privește volumul global al producției. În ce privește volumul producției de fontă, oțel, aluminiu, cupru, al construcției de mașini, al producției de energie electrică, ciment, cărbune, Uniunea Sovietică a întrecut de mult Franța,

Germania occidentală, Anglia și ajunge din urmă S.U.A. Nu este departe timpul cînd în U.R.S.S. vor fi puse larg în slujba omului energia atomică și toate celelalte realizări ale științei și tehnicii contemporane, se vor folosi și mai deplin bogățiile solului, vor fi supuse marile fluvii, vor fi valorificate noi suprafețe uriașe de pămînt, ceea ce va asigura un belșug din ce în ce mai mare de produse și de articole de consum popular.

Uriașul avînt al economiei U.R.S.S. are o deosebită importanță și pentru celelalte țări ale lagărului socialismului, țări cărora Uniunea Sovietică le acordă un frățesc și multilateral ajutor în dezvoltarea economiei, tehnicii, științei și culturii lor. Este suficient să amintim că în ultimii ani, U.R.S.S. a acordat țărilor de democrație populară credite pe termen lung și în condiții deosebit de avantajoase pentru ele, în valoare de 21 de miliarde de ruble, că le ajută acum la organizarea producției de energie atomică în scopuri pașnice, precum și la construirea a aproape 500 de întreprinderi și instalații diferite.

Ajutorul acordat de U.R.S.S. țărilor de democrație populară constituie o oglindire vie a relațiilor internaționale de un tip cu totul nou, care s-au statornicit între țările lumii socialiste, relații care se bazează pe deplina egalitate, suveranitate și independență economică și politică a fiecărui stat. Totodată țările lumii socialiste lărgesc continuu colaborarea reciprocă, intensifică formele de într-ajutorare; relațiile dintre ele se călăuzesc de năzuința obținerii avîntului general.

Roadele acestor noi condiții economice de dezvoltare se pot vedea în rezultatele obținute prin dezvoltarea lor economică de Republica Populară Chineză, Republica Populară Polonă, Republica Cehoslovacă, Republica Populară Română, Republica Populară Ungară, Republica Populară Bulgaria, Republica Populară Albania, Republica Democrată Germană, Republica Populară Democrată Coreeană, Republica Populară Mongolă, Republica Democrată Vietnam.

Ritmul de creștere al producției industriale din țările capitaliste a fost depășit considerabil de țările de democrație populară. De exemplu: R. P. Română a depășit producția antebelică de aproape 3 ori, R. P. Polonă de peste 4

ori, R. P. Bulgaria de peste 5 ori, R. Cehoslovacă și R. D. Germană de peste 2 ori, R. P. Ungară de peste 3,5 ori, R. P. Albania de peste 11 ori etc. Realizări importante în construcția socialistă a înregistrat și R. P. Iugoslavia, depășind nivelul producției sale industriale antebelice de 2,8 ori.

Necunoscînd crize și zguduiri, sistemul socialist își desfășoară astfel victorios măreața sa operă de construcție pașnică, asigurînd ridicarea continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii; socialismul își manifestă în mod concret superioritatea categorică asupra capitalismului.

Ascuțirea continuă a contradicțiilor sistemului capitalist. În urma celui de-al doilea război mondial, contradicțiile sistemului capitalist au continuat să se ascută, criza generală a capitalismului continuă să se adîncească. Firește, criza generală a capitalismului nu înseamnă că acum avem de-a face în capitalism cu o stagnare deplină, cu o sistare a producției și a progresului tehnic.

Tabelul publicat mai sus arată că în ultimul sfert de secol, producția lumii capitaliste a crescut cu 93%. Această creștere este desigur cu mult inferioară ritmului în care crește producția în socialism; totuși ea nu este mai puțin un fapt. Ținînd seama de ea, noi trebuie în același timp să ținem seama de caracterul ei contradictoriu și nestabil. În epoca următoare celui de-al doilea război mondial, această creștere n-a avut de altfel o bază cîtuși de puțin sănătoasă, deoarece ea s-a datorat unor factori cum sînt militarizarea economiei și cursa înarmărilor — ceea ce a făcut ca industria bunurilor de consum să rămînă în urmă, iar unele ramuri ale ei să stagneze chiar — expansiunea economică a principalelor țări capitaliste, adîncirea exploatării oamenilor muncii și scăderea nivelului de trai al oamenilor muncii. În aceste condiții, situația pe piața mondială capitalistă s-a agravat, iar situația în lumea capitalistă se caracterizează prin dezvoltarea unor adînci contradicții. În raportul prezentat la Congresul al XX-lea al P.C.U.S., tov. N. S. Hrușciov arată, în această privință, că: „Se accentuează contradicția dintre caracterul social al producției și forma privat-capitalistă de însușire, dintre creșterea producției și reducerea cererii solvabile, contradicție care duce la crize economice. Cresc contradicțiile dintre statele capitaliste, lupta lor pentru piețe de desfacere și sfera de influență se ascute. Cresc și se adîncesc contradicțiile sociale, se intensifică lupta clasei muncitoare, a maselor populare largi pentru drepturile și interesele lor vitale. Așadar, capitalismul se îndreaptă ineluctabil spre noi zguduiri economice și sociale."

Destrămarea sistemului colonial al imperialismului. În epoca de după cel de-al doilea război mondial, se desfă-

şoară procesul istoric mondial al destrămării sistemului colonial al imperialismului.

Sistemul colonial al imperialismului a primit prima şi una din cele mai puternice lovituri prin victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, care a exercitat o uriaşă influenţă asupra popoarelor asuprite din Orient, dînd un nou impuls mişcării lor de eliberare naţională. O dată cu criza generală a capitalismului, începe şi criza sistemului colonial al imperialismului.

După al doilea război mondial, imperialismul a suferit una din cele mai grele înfrîngeri ale sale, prin victoria revoluţiei populare din China, victorie care a dat o nouă lovitură uriaşă sistemului colonial al imperialismului.

In acelaşi vreme, a doua ţară din lume ca populaţie, India, şi-a dobîndit independenţa de stat. De asemenea, şi alte ţări, odinioară coloniale, au devenit acum independente: Birmania, Indonezia, Siria, Libanul, Egiptul, Sudanul etc. In felul acesta, şi în decurs de 10 ani după al doilea război mondial, o populaţie de 1 200 000 000 de oameni — sau jumătate din populaţia globului — s-a smuls din jugul exploatării coloniale a imperialismului.

Destrămarea sistemului colonial al imperialismului se desfăşoară într-un ritm rapid. Popoare pe care imperialiştii le-au ţinut sute de ani în întuneric şi înapoiere cunosc un proces de renaştere şi pornesc pe drumul făuririi unei vieţi independente.

Unele din ele, cum sînt Republica Populară Chineză şi India, iau loc în rîndul marilor puteri ale lumii. In felul acesta a început o nouă perioadă a istoriei mondiale, cînd popoarele Orientului iau parte activă la hotărîrea destinelor întregii lumi, devin un factor puternic şi nou în relaţiile internaţionale.

Dar sistemul colonial al imperialismului se destramă sub ochii noştri nu numai în Asia şi Orientul arab, ci şi în Africa şi America latină, unde mişcarea de eliberare naţională creşte puternic.

In felul acesta, pe ordinea de zi a istoriei a apărut ca o problemă din cele mai actuale problema lichidării totale a ruşinosului sistem al colonialismului. Aceasta nu convine marilor state capitaliste-colonialiste, care încearcă în toate felurile să împiedice dezvoltarea mişcării de emancipare naţională a popoarelor. In acest scop, statele imperialiste folosesc sistemul pactelor şi grupărilor militare şi politice agresive, care reprezintă o nouă formă de înrobire

colonială a statelor slab dezvoltate. Ele folosesc sistemul unor așa-numite „ajutoare" pentru țările slab dezvoltate, ajutoare care în fapt asigură considerabile avantaje pentru puterile colonialiste, după cum folosesc și represiunile sîngeroase, teroarea militară sau chiar războiul agresiv, cum au fost războaiele declanșate împotriva popoarelor din Indochina, Coreea și Indonezia. Sfîrșitul acestor războaie a arătat că astăzi imperialiștii nu mai sînt în stare să înfrîngă nici chiar cu ajutorul intervenției armate popoarele care pornesc cu hotărîre la lupta pentru o viață liberă, independentă.

Coexistența pașnică a capitalismului și socialismului. Demonstrînd în întreaga lor activitate superioritatea deplină a socialismului asupra capitalismului și afirmînd credința în victoria sistemului socialist, țările lagărului socialist duc o politică externă de consolidare continuă a păcii și lărgire a colaborării internaționale. Această politică are la bază principiul leninist al coexistenței pașnice.

Țările lumii socialiste militează pentru întrecerea economică pașnică cu capitalismul; o asemenea întrecere presupune existența colaborării între țări cu sisteme social-economice diferite, colaborare care să se desfășoare în spiritul egalității în drepturi și al avantajelor reciproce.

În întreaga lor luptă pentru destinderea continuă în relațiile internaționale și pentru rezolvarea pașnică a problemelor litigioase, țările lagărului socialist pornesc de la convingerea că în vremea noastră războiul nu reprezintă o inevitabilitate fatală. Aceasta nu înseamnă desigur a subaprecia primejdia unei agresiuni imperialiste; atîta timp cît există imperialism, se menține și baza economică pentru izbucnirea războaielor. Atîta timp cît există capitalism, vor exista și forțe reacționare, reprezentînd interesele monopolurilor capitaliste, care vor tinde spre aventuri războinice și agresiuni, care pot încerca și pot chiar dezlănțui un război.

„Zona păcii". Astăzi majoritatea omenirii, peste un miliard și jumătate de oameni, au îmbrățișat cauza nobilă a apărării păcii și asigurării securității generale. Țările unde trăiesc aceste popoare cuprind teritorii uriașe ale globului pămîntesc, formînd „Zona păcii". Termenul de „Zona păcii"

este nou : a intrat în vocabularul politic internațional după Congresul al XX-lea al P.C.U.S. Termenul are importanță și profundă semnificație. În primul rînd, această zonă este o realitate în spațiu, cuprinzînd o mulțime de state. Între aceste state s-a creat o comunitate de vederi în problema păcii. În al doilea rînd, aceasta este o realitate istorică. „Zona păcii" a apărut în perioada de după cel de-al doilea război mondial, în urma marilor evenimente istorice, care au schimbat fața unor părți însemnate a Europei, a Asiei, în cea mai mare parte, și parțial a Africii. În al treilea rînd, aceasta este o realitate politică internațională, întrucît țările care fac parte din „Zona păcii", pornind fiecare de la interesele sale concrete duc o politică de neaderare la blocurile imperialiste și resping războiul ca metodă de politică externă.

Principiile călăuzitoare ce stau la baza colaborării statelor din această zonă sînt cele cinci principii ale posibilității coexistenței pașnice elaborate de R. P. Chineză și Republica India, principii care au fost acceptate și de celelalte state din această zonă.

„Zona păcii" a apărut ca rezultat firesc al unui proces istoric îndelungat și complex, ca rezultat al unor mișcări sociale și naționale, fără precedent prin proporțiile lor, ca efect al unor revoluții care au îngustat considerabil sfera dominației imperialismului și colonialismului, a forțelor războiului și agresiunii.

Statele ce fac parte din această zonă se deosebesc extrem de mult unele de altele. Există printre ele țări socialiste și țări capitaliste, republici și regate, state mari și mici, dezvoltate și mai puțin dezvoltate din punct de vedere economic. Obiceiurile, tradițiile și modul de viață al popoarelor din aceste țări sînt diferite. Dar toate aceste state au ceva comun și în primul rînd hotărîrea de a nu se lăsa atrase în război, de a-și apăra libertatea și independența ; deci ele sînt unite prin năzuința lor de a instaura o pace trainică și îndelungată. Aceasta formează comunitatea de interese a țărilor din „Zona păcii", o comunitate trainică, care va reuși să apere omenirea de un nou măcel îngrozitor.

„Zona păcii" este un exemplu al posibilității coexistenței pașnice a țărilor cu sisteme sociale diferite.

Posibilitatea de trecere a diferitelor țări la socialism. Congresul al XX-lea al P.C.U.S. analizînd profundele schimbări istorice petrecute pe scară internațională, a arătat că în favoarea socialismului se deschid noi perspective în ceea ce privește trecerea țărilor de la capitalism la socialism.

Partidul Comunist al Uniunii Sovietice pornește de la teza leninistă după care: „Toate națiunile vor ajunge la socialism, aceasta este inevitabil, dar toate vor ajunge nu chiar în același fel, fiecare va aduce un specific într-o formă sau alta a democrației, într-o varietate sau alta a dictaturii proletariatului, într-un ritm sau altul al transformărilor socialiste ale diferitelor laturi ale vieții sociale".

Într-o serie de țări capitaliste, unde capitalismul este încă puternic, dispunînd de un uriaș aparat militar polițienesc, este inevitabilă o creștere serioasă a luptei de clasă.

În același timp, în urma schimbărilor radicale survenite pe arena internațională în favoarea socialismului și în urma creșterii uriașe a forței de atracție a socialismului în rîndurile muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, se creează condiții mai favorabile pentru victoria socialismului. Într-o serie de țări capitaliste, clasa muncitoare dispune, în condițiile actuale, de posibilitatea reală de a uni sub conducerea ei majoritatea covîrșitoare a poporului și de a se asigura trecerea principalelor mijloace de producție în mîinile poporului.

Partidele burgheze de dreapta și guvernele formate de ele dau tot mai des faliment. În aceste condiții, clasa muncitoare, cercuri largi ale intelectualității, toate forțele patriotice, dînd o ripostă hotărîtă elementelor oportuniste, incapabile să renunțe la politica de conciliere cu capitaliștii și moșierii, au posibilitatea de a înfrînge forțele reacționare antipopulare, de a cuceri o majoritate trainică în parlament și de a-l transforma dintr-un organ al democrației burgheze, într-un instrument al adevăratei voințe populare.

Numai datorită faptului că socialismul a învins în Uniunea Sovietică și învinge în țările de democrație populară au devenit posibile condiții favorabile pentru victoria socialismului în alte țări.

POPULAȚIA

Numărul și repartizarea. Nu este posibil să indicăm cu precizie numărul populației globului, deoarece în unele țări nu s-au făcut recensăminte. Pe globul pămîntesc trăiesc peste 2 655 000 000 de oameni. Ținînd seama că suprafața uscatului este de 149 000 000 km², înseamnă că pe un kilometru pătrat trăiesc în medie aproape 18 oameni. Dar

această cifră medie nu este concludentă, deoarece în realitate populația este repartizată pe pămînt într-un mod extrem de inegal. Acest lucru se poate vedea din diversitatea densității populației pe diferitele continente. Densitatea medie în Europa este de peste 55 de locuitori pe un kilometru pătrat, în Asia 33, în America 8, în Africa 7, în Australia 2; Antarctica nu este de loc locuită. Dar și aceste cifre ascund deosebiri pronunțate de densitate, proprii fiecărei părți locuite a lumii.

Sînt nelocuite sau cu o populație foarte rară teritoriile pe care le putem considera greu de valorificat: regiunile polare sau cele situate la înălțimi mari, unde domnește frigul veșnic, deșerturile, regiunile calde și umede cu păduri ecuatoriale. Pe de altă parte, nu este greu să menționăm multe regiuni unde există condiții naturale favorabile pentru om — sol fertil, zăcăminte bogate de minerale utile — unde populația este foarte deasă. Dar dependența densității populației de condițiile naturale are doar o însemnătate relativă, deoarece posibilitățile de valorificare a resurselor naturale, iar o dată cu ele și condițiile de răspîndire a oamenilor, se schimbă o dată cu dezvoltarea societății. De pildă, o dată cu dezvoltarea modului de producție capitalist s-au creat posibilități pentru folosirea cărbunelui și astfel, într-o serie de țări cu bazine carbonifere, s-au dezvoltat importante regiuni industriale cu o populație deasă, care depășește 1 000 de oameni pe kilometru pătrat. În același timp, rezervele mari de cărbune din unele țări înapoiate aproape că nu s-au folosit și nu au atras o populație deasă. În capitalism, alături de uriașe aglomerări de populație în orașele mari și în regiunile industriale, s-a produs depopularea multor localități și chiar a unor țări întregi. Un exemplu viu în această privință îl constituie Irlanda, în comparație cu Anglia: în perioada cuprinsă între anii 1840 și 1900 populația Angliei a crescut de două ori, în timp ce populația Irlandei a scăzut la jumătate. Un alt exemplu este depopularea multor regiuni din Africa, ca urmare a comerțului cu sclavi și a cruntei exploatări a populației băștinașe de către colonialiștii europeni [1]. În sfîr-

[1] În țările coloniale putem întîlni contraste ciudate la prima privire, în felul următor: pămînturi mai puțin fertile au o populație mai deasă decît unele mai roditoare. Așa se prezintă lucrurile în Algeria

şit, nu este greu să dăm exemple de felul cum aglomerarea populaţiei, în unele regiuni din ţările capitaliste dezvoltate, se produce pe seama depopulării altora.

Numai orînduirea socialistă, cu economia planificată ce o caracterizează, asigură o repartizare raţională şi planică a populaţiei. Drept exemplu pot servi dezvoltarea şi populareа regiunilor răsăritene şi nordice din U.R.S.S.; acest lucru, imposibil în Rusia ţaristă, s-a putut realiza în Uniunea Sovietică, ţara socialismului victorios.

Trebuie să avem în vedere faptul că densitatea populaţiei nu ne dă o imagine a nivelului de dezvoltare al unei ţări. Chiar atunci cînd într-o ţară există o densitate foarte mare, orînduirea socială a acestei ţări poate fi înapoiată şi, dimpotrivă, deşi populaţia poate fi relativ rară (Japonia), orînduirea socială poate fi înaintată (U.R.S.S.).

Creşterea populaţiei şi mişcările migratorii. Creşterea naturală a populaţiei nu se desfăşoară în mod egal, în diferite ţări şi în diferite epoci. De acest lucru ne putem da seama după tabelul de mai jos, în care se arată numărul mediu anual al naşterilor, al deceselor, precum şi sporul la 1000 de locuitori în Anglia, Germania şi Franţa între 1930 şi 1939, iar pentru comparaţie, se dau aceleaşi date pe perioada cînd creşterea populaţiei în fiecare din aceste ţări a atins cifra maximă.

Ţările	Anii	În medie pe an la 1000 de locuitori		
		Naşteri	Decese	Sporul
Franţa	1930-1939	15	15	0
„	1821-1830	31	25	6
Anglia	1930-1939	15	12	3
„	1871-1880	35	21	14
Germania	1930-1939	17	11	6
„	1891-1900	36	22	14

După cum se vede din tabel, fiecare din ţările amintite şi-a avut perioada sa de creştere maximă a populaţiei şi la fiecare din ele această perioadă se situează în trecut. Descreşterea sporului de

---

de nord, unde colonialiştii francezi au pus stăpînire pe văile fertile şi au creat acolo mari gospodării în care se folosesc maşini; băştinaşii (cabilii) au fost izgoniţi în regiunile de munte şi trăiesc pe pămînturi mai aride şi foarte îngrămădiţi.

populație constituie o trăsătură generală a țărilor capitaliste în epoca imperialismului: aceasta este una din trăsăturile caracteristice ale putrezirii capitalismului.

Creșterea reală a populației în diferitele țări depinde nu numai de natalitate și de mortalitate, ci și de migrațiuni. Migrațiuni au avut loc în decursul întregii istorii a omenirii, dar sub capitalism, ele au luat un caracter pronunțat de masă. Modul de producție capitalist, care este însoțit de ruinarea în masă a micilor producători — țărani și meșteșugari — duce inevitabil la formarea unei forțe de muncă „excedentare", care nu poate fi folosită în patrie. Țările din Europa occidentală, care au pășit primele pe calea dezvoltării capitalismului, au dat cel mai mare număr de emigranți. În perioada cuprinsă între anii 1815 și 1914 au emigrat din Europa în alte continente 35—40 000 000 de oameni. Peste $^2/_3$ din emigranți s-au stabilit în America de Nord (în S.U.A. și Canada), iar restul în America de Sud, în Australia, Noua Zeelandă, precum și în diferite țări ale Africii.

După primul război mondial, tendința de emigrație din țările europene s-a intensificat și mai mult, dar în S.U.A. a început șomajul de masă și intrarea emigranților a început să fie limitată, o dată cu dezlănțuirea crizei economice mondiale din 1929 și 1933, emigrația din Europa a încetat aproape cu totul, din cauza grelei situații economice din țările de peste ocean.

Popularea țărilor de peste ocean cu europeni a fost însoțită de acte de cumplită violență împotriva băștinașilor, de exterminarea sau izgonirea acestora din regiunile prielnice pe care le locuiau de mult, spre pămînturi mai proaste. Astfel au fost aproape în întregime nimicite populații care pînă la venirea europenilor trăiau în America de Nord și în Australia. Băștinașii care au mai rămas au fost izgoniți în regiuni pustii.

Ca urmare a colonizării europene și a exterminării băștinașilor, urmașii emigranților europeni constituie astăzi marea majoritate a populației Americii de Nord, Australiei, Noii Zeelande și a cîtorva țări din America de Sud.

O altă formă de emigrare în masă a fost emigrarea forțată a negrilor din Africa în America, care s-a produs sub forma comerțului cu sclavi. Aceasta a început după ce cu-

ropenii au pus mîna pe colonii în America și colonialiștii aveau nevoie de forță de muncă pentru plantații. Comerțul cu sclavi a luat cea mai mare extindere în secolul al XVIII-lea, cînd era aproape în întregime monopolizat de englezi. În sudul S.U.A., în Indiile occidentale și în cîteva țări din America de Sud, negrii și mulatrii (care provin din încrucișarea negrilor cu albii) constituie o bună parte, iar pe alocuri chiar majoritatea populației.

Rasele și națiunile. Se numesc rase grupurile de oameni reuniți prin caracteristici fizice, exterioare, comune (culoarea pielii, forma craniului, înălțimea etc). Rasele nu reprezintă o anumită unitate socială : popoarele de aceeași rasă vorbesc foarte des limbi diferite, se deosebesc între ele prin orînduirea socială, prin nivelul și structura culturii. Afară de aceasta, o dată cu dezvoltarea legăturilor dintre oameni și a mișcărilor migratorii, rasele s-au amestecat în bună măsură și astăzi nu mai există nicăieri rase „pure".

Nu rasele, ci națiunile reprezintă comunități stabile de oameni. *Știm că națiunea este o comunitate stabilă de oameni, istorește constituită și care a luat ființă pe baza comunității de limbă, de teritoriu, de viață economică și de factură psihică ce se manifestă în comunitatea culturii.*

Națiunile s-au format din oameni de rase și neamuri diferite. Națiunea italiană de astăzi s-a alcătuit din romani, germani, etrusci, greci, arabi etc. Națiunea franceză s-a format din gali, romani, britani, germani etc. Același lucru trebuie spus și despre englezi, despre germani etc., care s-au constituit ca națiune din oameni de rase și neamuri felurite.

Așadar, națiunea nu este o comunitate de rasă sau de neam, ci o comunitate de oameni formată istorește.

La baza formării națiunilor se află dezvoltarea legăturilor economice dintre oameni care ocupă un teritoriu mai mult sau mai puțin întins (spre deosebire de rase, care au început să-și piardă trăsăturile caracteristice o dată cu dezvoltarea acestor legături). În societatea feudală, cînd legăturile economice dintre oameni erau încă slabe, cînd oamenii nu aveau decît interese locale, nu au existat națiuni. Procesul lichidării feudalismului și al dezvoltării capitalismului este, în același timp, și procesul constituirii oamenilor în națiuni.

După cum se vede din cele de mai sus, una din caracteristicile națiunii este comunitatea de limbă. Deoarece limba este cel mai important mijloc de comunicare între oameni, se înțelege că nu poate exista unitate națională fără comunitate de limbă. Fiecare națiune are o limbă comună. Dacă într-o țară destul de dezvoltată grupuri considerabile din populație vorbesc limbi diferite, înseamnă că statul respectiv este multinațional. Pe de altă parte, există limbi pe care le vorbesc nu una, ci mai multe națiuni. Astfel, limba engleză, care este vorbită de majoritatea locuitorilor din S.U.A., Irlanda, Australia și Noua Zeelandă. Dar după toate celelalte caracteristici — după teritoriu, cu particularitățile lui geografice, după economie și cultură — locuitorii acestor țări, care vorbesc limba engleză, se deosebesc de englezi și reprezintă națiuni diferite.

În țările capitaliste, atît deosebirile de rasă, cît și cele naționale sînt larg folosite de clasele dominante, în vederea asupririi rasiale și naționale, pentru propaganda în favoarea războaielor de cotropire. În acest scop se creează „teorii" antiștiințifice cu privire la superioritatea unor rase sau națiuni asupra altora. Declarînd că populația „de culoare" din țările coloniale este formată din oameni inferiori, incapabili de o dezvoltare independentă, imperialiștii se străduiesc să justifice politica lor de cotropire, atrocitățile și actele de violență pe care le săvîrșesc în țările dependente. Fasciștii germani au declarat că germanii sînt o rasă „superioară", chemată să domnească asupra celor „inferioare". Pentru realizarea acestui scop se recomandau toate mijloacele de violență, perfidie și înșelăciune. Slavii au fost declarați o rasă „inferioară", care trebuie înrobită sau exterminată. Cu asemenea lozinci și-au dus fasciștii germani războaiele lor prădalnice, în care, în cele din urmă, au fost înfrînți de poporul sovietic. În această victorie istorică, popoarele sovietice, și în primul rînd marele popor rus, au demonstrat superioritatea lor morală-politică categorică asupra cotropitorilor germano-fasciști.

Fanatismul rasial a atins limitele sale extreme în S.U.A., adică în țara pe care presa burgheză o ridică în slăvi ca model de „democrație". Edificiul capitalismului american a fost realizat prin exterminarea sistematică a indienilor

și prin exploatarea inumană a sclavilor negri. După „eliberarea sclavilor", burghezia americană a căutat, după cum spune Lenin, „...să facă tot posibilul și imposibilul pentru a asupri în modul cel mai josnic și mai nerușinat pe negri". În S.U.A., locuitorii originari din țările asiatice, precum și mexicanii, slavii și italienii nu au drepturi egale cu „americanii 100%".

Atît în politica lor internă, cît și în cea externă, imperialiștii folosesc în permanență ațîțarea vrajbei rasiale, naționale și religioase între popoare (după principiul „dezbină și domnește").

Politica națională leninistă, care a realizat egalitatea deplină între cetățenii Uniunii Sovietice, indiferent de naționalitate sau rasă și care a consfințit această egalitate în Constituția U.R.S.S., este complet opusă politicii de asuprire rasială și națională, care se duce în țările capitaliste. Lichidarea contradicțiilor de clasă a făcut ca fiecare națiune socialistă să fie incomparabil mai unită decît orice națiune burgheză. Vrajba dintre națiuni, inerentă societății burgheze, a fost înlocuită în societatea sovietică printr-o strînsă prietenie între popoare. Printre toate acestea, *națiunile socialiste se deosebesc radical de națiunile burgheze.* Tot pe această cale se dezvoltă națiunile și în țările de democrație populară.

ROLUL MEDIULUI GEOGRAFIC ȘI AL CREȘTERII POPULAȚIEI ÎN DEZVOLTAREA SOCIETĂȚII

Întrebarea „ce forțe motrice determină dezvoltarea societății" are o deosebită însemnătate pentru geografia economică, deoarece răspunsul corect la această întrebare ne permite să înțelegem cauzele dezvoltării și repartiției teritoriale a producției.

De regulă, geografii burghezi socotesc că forța principală care determină dezvoltarea societății omenești este mediul geografic sau unul din elementele sale (de pildă clima). Știința marxist-leninistă, care dă singura explicație justă a forțelor motrice de dezvoltare a societății, rezolvă această problemă în alt fel: Mediul geografic este,

incontestabil, una din condițiile permanente și necesare ale dezvoltării societății și el influențează, desigur, dezvoltarea societății, grăbește sau încetinește mersul dezvoltării societății. Dar influența lui nu este o influență *determinantă*, deoarece schimbările și dezvoltarea societății au loc incomparabil mai repede decît schimbările și dezvoltarea mediului geografic.

Nici creșterea și nici densitatea populației nu constituie principala cauză a dezvoltării societății. Desigur, creșterea populației are influență asupra dezvoltării societății — ea ușurează sau încetinește dezvoltarea societății — ea nu poate fi forța principală a dezvoltării societății, și influența ei asupra dezvoltării societății nu poate fi o influență *determinantă*, deoarece creșterea populației nu dă prin sine însăși cheia pentru a explica de ce cutare orînduire socială este urmată întocmai de cutare nouă orînduire și nu de o alta.

Dacă creșterea populației ar fi forța determinantă a dezvoltării sociale, atunci o desime mai mare a populației ar fi trebuit să dea naștere neapărat la un tip superior de orînduire socială corespunzător. În realitate însă, aceasta nu se observă.

Forța care determină caracterul unei orînduiri sociale, trecerea societății de la o orînduire la alta, este modul de procurare a mijloacelor necesare existenței, modul de producție al bunurilor materiale.

O latură a modului de producție o constituie *forțele de producție* ale societății, adică uneltele de producție și oamenii care lucrează cu aceste unelte și care posedă o anumită experiență de producție și deprinderi de muncă. Cealaltă latură o formează relațiile sociale în care intră oamenii unii cu alții în procesul producției, cu alte cuvinte, *relațiile de producție*.

În societatea capitalistă, tipul fundamental al relațiilor de producție îl constituie exploatarea muncitorilor salariați, a proletarilor, siliți să-și vîndă forța de muncă, de către capitaliștii care stăpînesc mijloacele de producție. În societatea socialistă, unde mijloacele de producție sînt proprietate obștească, relațiile de producție sînt relații de colaborare între oameni egali în drepturi, liberi de exploatare. De aici reiese limpede că principalul în relațiile de producție îl constituie problema: cine stăpînește mijloacele de pro-

ducție (pămîntul, bogățiile minerale, uneltele de producție, mijloacele de transport etc) ? Această problemă, la rîndul său, nu poate fi separată de problema : cui îi aparține puterea politică ? Acolo unde mijloacele de producție se află în mîinile capitaliștilor, și puterea politică le aparține lor (deși ea se poate manifesta sub diferite forme ale organizării de stat).

Dimpotrivă, în societatea socialistă puterea aparține oamenilor muncii, conducerea de stat (dictatura) fiind exercitată de clasa muncitoare — clasa înaintată a societății, — în interesul tuturor oamenilor muncii.

Dacă dezvoltarea societății este determinată de modul de producție a bunurilor materiale, este evident că tot el determină, în ultima analiză, și repartiția teritorială a producției. Mediul geografic joacă și în această problemă un rol important, dar nu hotărîtor, în primul rînd că unele și aceleași elemente ale mediului geografic (să zicem cărbunele, petrolul, energia hidraulică) au o însemnătate cu totul diferită în orînduiri sociale diferite, iar în al doilea rînd, pentru că societatea omenească schimbă ea însăși mediul geografic. Modul de producție capitalist se caracterizează prin folosirea hrăpăreață, inegală, a resurselor naturale, nu în interesul economiei naționale, ci în interesul unui pumn de capitaliști, care se preocupă doar de profitul lor. Modul de producție socialist se caracterizează printr-o folosire rațională și planificată a resurselor naturale, care corespunde intereselor economiei naționale.

Societatea socialistă transformă mediul geografic pornind de la planuri bine chibzuite, făcute pe perioade îndelungate. Plantarea de perdele forestiere de protecție, introducerea asolamentelor, construirea de hidrocentrale foarte puternice, amenajarea de canale, irigarea și alimentarea cu apă a multor milioane de hectare de pămînturi secetoase, defrișarea pămînturilor virgine — toate acestea transformă mediul geografic pentru întărirea continuă a puterii patriei socialiste, pentru înflorirea economiei și culturii ei, pentru ridicarea bunăstării poporului. Nici o țară capitalistă nu a efectuat și nu poate efectua lucrări atît de titanice. Numai orînduirea socialistă, care este orînduirea socială cea mai înaintată, cea mai viabilă, este în stare să îndeplinească asemenea sarcini.

Europa ocupă partea de apus a continentului unic Eurasia. Suprafaţa ei — în care intră şi insulele ce-i aparţin — este de 10 600 000 km², ceea ce constituie $^{1}/_{14}$ din întregul uscat de pe glob. Populaţia Europei este de aproximativ 550 000 000 de oameni. Pe teritoriul Europei se află, în afară de U.R.S.S., 30 de state, a căror suprafaţă totală este de circa 5 000 000 km². Uniunii Sovietice îi aparţine mai mult de jumătate din suprafaţa întregii Europe.

Uniunea Sovietică şi o serie de state din Europa centrală şi de sud-est care fac parte din lagărul socialismului şi democraţiei ocupă $^{3}/_{5}$ din suprafaţă, iar populaţia acestor ţări constituie aproximativ jumătate din populaţia Europei.

Ţările mici din Europa centrală şi de sud-est în trecut. Înainte de cel de-al doilea război mondial, ţările mici din Europa centrală şi de sud-est erau într-o măsură mai mare sau mai mică dependente de puterile imperialiste. Cele mai multe dintre aceste ţări erau înapoiate din punct de vedere economic şi toate erau prea slabe pentru a duce o politică independentă. Lucrul acesta a permis imperialiştilor să le cuprindă în sfera lor de influenţă şi să le exploateze resursele. Foarte semnificativă în această privinţă a fost situaţia Dunării, această mare cale navigabilă, de o importanţă vitală pentru ţările din bazinul ei; Anglia şi Franţa, care erau situate departe de Dunăre, şi-au asigurat totuşi dominaţia asupra navigaţiei pe Dunăre.

Între puterile imperialiste — Anglia, Franţa, Italia şi Germania — s-a dus o luptă îndîrjită pentru dominaţia asupra ţărilor mici din Europa centrală şi de sud-est. Anglia „proteja" din timpuri îndepărtate Grecia; aceasta din urmă, deoarece se afla pe căile de acces spre canalul de Suez şi spre strîmtorile Mării Negre şi avea ţărmuri crestate şi o

mulțime de insule, prezentă pentru Anglia interes în primul rînd ca o importantă poziție maritimă.

Cehoslovacia, Iugoslavia, Romînia și Polonia se aflau sub influența imperialismului francez. Italia a inclus în sfera sa de influență Albania, pe care apoi a cotropit-o.

Înainte de cel de-al doilea război mondial, Germania fascistă a început să înlăture pe celelalte puteri imperialiste. Prin diferite mijloace, ea și-a subordonat una după alta Austria, Cehoslovacia, Ungaria, Romînia, Bulgaria, Iugoslavia și Grecia. Dar în sînul maselor populare din țările care ajunseră sub jugul fascist a început o mișcare de rezistență față de cotropitori. Un rol hotărîtor în eliberarea tuturor acestor țări de sub jugul fascismului german l-au jucat victoriile Armatei Sovietice.

Calea de dezvoltare a țărilor de democrație populară. În condițiile create de victoriile Armatei Sovietice asupra fascismului, forțele populare, avînd în frunte clasa muncitoare condusă de partidele comuniste din țările Europei-răsăritene și centrale, au înlăturat de la putere clasele exploatatoare și au creat guverne democrat-populare.

În aceste țări puterea democrat-populară, exprimînd voința maselor populare, a înfăptuit transformări radicale. În primul rînd s-a efectuat reforma agrară, în urma căreia a fost lichidată proprietatea moșierească asupra pămîntului, iar țăranii cu pămînt puțin sau fără pămînt au fost împroprietăriți. După aceea s-au naționalizat industria, băncile, principalele mijloace de transport și telecomunicații; prin aceasta a fost lichidată baza economică a puterii marii burghezii și s-a înlăturat dependența față de imperialiștii străini, care posedau în trecut numeroase întreprinderi în țările unde a învins democrația populară. În același timp, aparatul de stat vechi, burghez, a fost sfărîmat și înlocuit prin altul, nou. Ca urmare, popoarele din aceste țări, după ce au lichidat dominația moșierilor și a capitaliștilor și și-au asigurat independența față de imperialiștii străini, au trecut la *construirea socialismului.*

Congresul al XX-lea al P.C.U.S., bazîndu-se pe învățătura leninistă, a analizat formele de trecere ale diferitelor țări la socialism, scoțînd în evidență faptul că pe drumul construirii socialismului, care este unic și comun în liniile sale esențiale, diferitele țări vor aduce unele elemente spe-

cifice în ceea ce privește formele dictaturii proletariatului și ritmul transformării socialiste a diferitelor laturi ale vieții sociale. În prezent, pe lîngă forma sovietică de reorganizare a societății pe baze socialiste, există și forma democrației populare.

În Polonia, Cehoslovacia, Romînia și în celelalte țări de democrație populară din Europa, această formă a apărut și se folosește potrivit cu condițiile și cu particularitățile istorice și social-economice concrete ale fiecăreia dintre aceste țări.

Multe elemente specifice a adus în opera de construcție socialistă R. P. Chineză. De asemenea, în procesul construcției socialiste apar forme concrete specifice în R. P. F. Iugoslavia.

Economia țărilor de democrație populară cuprinde diferite formațiuni economice. Rolul conducător îl joacă formațiunea socialistă, a cărei bază o constituie proprietatea de stat, adică a întregului popor, asupra unor pîrghii dintre cele mai importante ale economiei, cum sînt industria, transporturile și băncile; tot aici se încadrează și monopolul asupra comerțului exterior. Alături de această formațiune există și formațiunea micii producții de mărfuri, din care fac parte în primul rînd numeroasele gospodării țărănești mici și mijlocii. În sfîrșit, există și formațiunea capitalist-privată, în care rolul cel mai mare îl joacă gospodăriile chiaburești de la sate; alături de aceasta s-au mai păstrat și mici întreprinderi particulare, mai cu seamă în comerțul cu amănuntul.

Deoarece în toate țările de democrație populară agricultura ocupă un loc foarte important, înființarea gospodăriilor cooperatiste de muncă, a gospodăriilor agricole de stat și a stațiunilor de mașini și tractoare constituie una din sarcinile cele mai importante în vederea transformării socialiste a agriculturii.

Urmînd marea experiență a planificării sovietice, țările de democrație populară au trecut la dezvoltarea planificată a economiei. Acest lucru a devenit posibil datorită faptului că principalele mijloace de producție și băncile au trecut în proprietate socialistă.

Spre deosebire de situația din trecut, cînd resursele acestor țări erau în mare parte jefuite de imperialiști, iar țările

respective rămîneau înapoiate, astăzi resursele statelor de democrație populară servesc la dezvoltarea propriei lor economii și la întărirea independenței lor. Locul central în planurile economice ale țărilor democrat-populare îl ocupă industrializarea, care servește la construirea bazei materiale a socialismului.

Se acordă o deosebită atenție energeticei și industriei grele: metalurgiei, construcției de mașini, industriei chimice, adică ramurilor pe care se bazează dezvoltarea atît a industriei, cît și a agriculturii și transporturilor.

Datorită specializării și cooperării din cadrul lagărului socialist, aceste țări nu mai sînt nevoite să dezvolte neapărat toate ramurile industriei grele, așa cum a trebuit să facă U.R.S.S., care o perioadă îndelungată a fost singura țară a socialismului în încercuirea capitalistă. Fiecare țară de democrație populară din Europa se poate specializa în dezvoltarea acelor ramuri ale industriei, în producția acelor tipuri de produse, care dispune de cele mai favorabile condiții naturale și economice. Aceasta creează totodată premizele necesare eliberării unor mijloace considerabile pentru dezvoltarea agriculturii, industriei ușoare și pe această bază pentru satisfacerea tot mai deplină a necesităților materiale și culturale ale popoarelor.

Sarcina industrializării socialiste este indisolubil legată de sarcina lichidării repartiției teritoriale inegale a forțelor de producție, pe care țările de democrație populară au moștenit-o de la regimurile din trecut. În cele mai multe din aceste țări există regiuni relativ mai dezvoltate și regiuni oropsite, care se află într-o stare de extremă înapoiere. De aceea, alături de dezvoltarea continuă a regiunilor care au avut și mai înainte o industrie considerabilă, se construiește intens în regiunile cele mai înapoiate (ca de pildă în Slovacia, în regiunile răsăritene ale Poloniei).

În toate țările de democrație populară, producția industrială a depășit cu mult nivelul antebelic [1]. Șomajul a dispărut. Bunăstarea oamenilor muncii crește. S-a schimbat atitudinea față de muncă; pretutindeni a luat avînt întrecerea socialistă. Construcția economică se desfășoară în le-

[1] Ca urmare a îndeplinirii planurilor economiei naționale (în anul 1955) ale țărilor de democrație populară, producția industrială a crescut în aceste țări de la 2,5 pînă la 5,5 ori.

gătură indisolubilă cu ridicarea culturală a întregului popor. S-a introdus învățământul elementar obligatoriu și general. Învățământul mediu și superior, care în trecut era apanajul unor puțini „aleși", a devenit accesibil oamenilor simpli. Se creează cadrele unei intelectualități noi, populare. Se schimbă menirea științei: dintr-o activitate de castă, subordonată intereselor moșierilor și capitaliștilor, ea a devenit o știință a poporului, care servește la construirea socialismului.

Puternicul sprijin acordat de Uniunea Sovietică constituie baza trainică pentru consolidarea independenței și avîntului economic al țărilor de democrație populară. Alături de Uniunea Sovietică, aceste țări luptă pentru pace, democrație și independență. Marea experiență a construcției sovietice socialiste înlesnește țărilor de democrație populară sarcina construirii socialismului. Strînsa colaborare cu Uniunea Sovietică, precum și cu celelalte țări din lagărul democratic, constituie pentru fiecare din țările de democrație populară o condiție necesară pentru a se dezvolta cu succes.

Noul caracter al relațiilor economice. Țările de democrație populară și Uniunea Sovietică dezvoltă cu succes relațiile economice dintre ele. Aceste relații au o bază nouă — colaborarea și egalitatea în drepturi între țările mari și mici din lagărul democratic. Uniunea Sovietică furnizează țărilor de democrație populară diferite materii prime și utilaj industrial, le acordă ajutor tehnic și organizatoric. În anii grei de secetă livrările de grîne sovietice au salvat de la foamete milioane de oameni din aceste țări. La rîndul lor, țările de democrație populară își măresc exportul în U.R.S.S., datorită acordurilor avantajoase comerciale și de credit încheiate cu Uniunea Sovietică. Tot astfel, legăturile dintre diferite țări de democrație populară se dezvoltă, fără a se limita la relații comerciale, deși acestea din urmă au o foarte mare însemnătate, date fiind deosebirile esențiale în ceea ce privește caracterul economiei și produsele pe care le exportă.

Între țările lagărului socialist s-au stabilit relații comerciale reciproc avantajoase, pe bază de egalitate în drepturi, schimb de experiență tehnică, într-ajutorarea multilaterală și coordonarea practică a planurilor economiei na-

ționale. Colaborarea economică dintre țările lagărului socialist a creat posibilități optime pentru cea mai bună folosire a capacităților de producție și a resurselor de materii prime, îmbinînd în mod ferieit interesele fiecărei țări cu interesele întregului lagăr. O deosebită importanță prezintă pentru țările de democrație populară ajutorul primit din partea U.R.S.S. în domeniul folosirii energiei atomice în scopuri pașnice. Se dezvoltă colaborarea tehnico-economică între țări : un exemplu în această privință îl poate constitui Consiliul de Colaborare Economică al Cehoslovaciei și Poloniei, care a elaborat un plan de construire în comun a unei serii de întreprinderi industriale și a unei mari centrale electrice, ce va furniza energie ambelor țări ; s-a pus problema coordonării planurilor de producție ale ambelor țări, pentru o cît mai bună folosire a resurselor lor. Cehoslovacia va folosi Oderul pentru legătura cu Marea Baltică. Se proiectează construirea în comun a unui canal care să lege Oderul de Dunăre. Un asemenea gen de colaborare se dezvoltă și între alte țări. Unul din obiectivele cele mai importante ale unei astfel de colaborări este Dunărea, a cărei situație internațională s-a schimbat radical : printr-o hotărîre a conferinței dunărene din 1948 s-a recunoscut că navigația pe Dunăre privește numai statele din bazinul dunărean, în ciuda presiunilor făcute de S.U.A., Anglia și Franța. Țările dunărene de democrație populară elaborează planuri de refacere a căii fluviale dunărene. Construirea în comun de către R. P. Romînă, R. P. Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia etc. a podului de la Giurgiu-Russe constituie o mărturie vie a acestei colaborări rodnice.

Pentru înfăptuirea unei colaborări economice mai largi între țările de democrație populară și U.R.S.S., la începutul anului 1949 s-a constituit Consiliul Economic de Asistență Mutuală, în care intrau reprezentanți ai U.R.S.S., Bulgariei, Ungariei, Poloniei , Romîniei și Cehoslovaciei. Curînd după aceea, în consiliu a mai intrat Albania, iar în septembrie 1950, și Republica Democrată Germană. Consiliul Economic de Asistență Mutuală are sarcina de a face schimb de experiență economică, de a acorda ajutor tehnic, ajutor în materii prime, produse alimentare, mașini etc.

Toate acestea marchează crearea unui nou sistem de diviziune internațională a muncii, imposibil între țările

capitaliste, cu relațiile lor bazate pe inegalitate și pe exploatarea celor slabi de către cei puternici.

Regimul politic. În țările de democrație populară puterea de stat servește ca instrument de construire a societății socialiste, de înăbușire a claselor exploatatoare, de întărire a apărării țării împotriva atentatelor întreprinse de către imperialiști. Constituțiile țărilor de democrație populară au fost alcătuite după exemplul Constituției U.R.S.S.

Toate țările de democrație populară sînt republici populare. Puterea supremă în toate republicile aparține unor organe reprezentative[1], care se formează prin alegeri libere (prin vot secret, egal, direct și universal), ce exclud orice fel de presiuni asupra alegătorilor. Spre deosebire de țările burgheze, unde adesea votează o minoritate a populației, în țările de democrație populară participă la alegeri libere majoritatea covîrșitoare a populației, masele fiind foarte active.

Organele reprezentative sînt alcătuite dintr-o singură cameră. Ele nu numai că concentrează întreaga putere legislativă, dar asigură și aplicarea legilor adoptate. Ele aleg pe șeful statului; șeful poate fi o persoană (președinte, ca în Cehoslovacia) sau un colegiu (prezidiu), ca în majoritatea țărilor. Guvernul (Consiliul de miniștri, în frunte cu primul ministru) capătă împuterniciri de la organul reprezentativ și răspunde față de acesta. Pentru hotărîri politice deosebit de importante, în constituțiile țărilor de democrație populară este prevăzută posibilitatea unui plebiscit (consultarea întregului popor). Organele locale ale puterii de stat sînt sfaturile populare alese. Constituțiile țărilor de democrație populară acordă oamenilor muncii drepturi care nu pot exista în țările capitaliste, printre care se numără dreptul la muncă, la asigurări sociale, la învățătură. În toate aceste țări se acordă o deosebită atenție dezvoltării și reorganizării învățămîntului public, creării de noi cadre științifico-tehnice și de intelectuali din rîndurile muncitorilor și țăranilor.

[1] Denumirile lor sînt următoarele: în Bulgaria și Albania — Adunarea Populară; în Romînia — Marea Adunare Națională; în Cehoslovacia — Adunarea Națională; în Ungaria — Adunarea de Stat — în Polonia — Seimul; iar în Iugoslavia — Scupcina.

Constituțiile țărilor de democrație populară asigură deplina egalitate a cetățenilor, indiferent de naționalitate sau rasă. În aceste țări s-au rezolvat cu succes cele mai complicate contradicții naționale, care nu se puteau rezolva sub capitalism. Pentru țările cu componență națională complexă (ca de pildă Romînia), acest lucru are o deosebită însemnătate. Minoritățile naționale au căpătat posibilitatea de a învăța în limba maternă, își au presa lor etc.

Partidele comuniste din țările de democrație populară joacă rolul conducător în viața politică a acestor țări. Datorită conducerii exercitate de partidele comuniste s-au obținut victoriile oamenilor muncii în lupta împotriva fascismului și pentru instaurarea regimului de democrație populară. Comuniștii ocupă principalele posturi din guvern. Pe lîngă comuniști, în unele din țările de democrație populară participă la guvern și reprezentanți ai altor organizații democratice, care fac parte din Frontul național (sau patriotic).

Partidele comuniste din țările de democrație populară au meritul istoric de a fi înfăptuit unirea forțelor clasei muncitoare; lucrul acesta s-a făcut prin unificarea partidelor comuniste cu partidele social-democrate curățate de elementele reacționare, constituindu-se partide unice ale clasei muncitoare, care se situează pe pozițiile marxism-leninismului.

R. P. UNGARIA

(UNGARIA)

Ungaria este situată pe cursul mijlociu al Dunării. Ea se învecinește cu cinci state: Uniunea Sovietică, Romînia, Iugoslavia, Austria și Cehoslovacia. Suprafața ei este de 93 000 km², iar populația depășește 9 500 000 de locuitori. Capitala este *Budapesta*.

După primul război mondial, care a dus la prăbușirea monarhiei austro-ungare, în Ungaria a început o mișcare revoluționară. Proletariatul răsculat a pus mîna pe putere și a organizat un guvern sovietic. Republica Sovietică Ungară, care s-a menținut în condiții excepțional de grele

de la 21 martie pînă la 1 august 1919, a fost strivită de forțele antantei și ale vasalilor ei, cu sprijinul trădătorilor social democrați ai clasei muncitoare. Burghezia maghiară a dezlănțuit o teroare sălbatică împotriva muncitorilor și țăranilor. Ungaria a luat parte la cel de-al doilea război mondial alături de Germania fascistă.

După ce Armata Sovietică a curățit de trupele fasciste germano-ungare o parte din teritoriul Ungariei, în orașul Debrețin s-a format guvernul național provizoriu al Ungariei (22 decembrie 1944). El a rupt alianța cu Germania și i-a declarat război. Budapesta a fost cucerită de Armata Sovietică după un asediu de o lună și jumătate și după lupte îndîrjite; trupele sovietice au ocupat-o în întregime la 13 februarie 1945. Adunarea Națională, aleasă în noiembrie 1945, a proclamat Ungaria republică. Biruind împotrivirea îndîrjită a forțelor reacționare interne și externe, poporul maghiar a pornit pe calea transformărilor democratice, care duc la socialism. În viața politică a Ungariei democrat-populare rolul conducător îl are Partidul celor ce muncesc din Ungaria, care a reunit, din inițiativa comuniștilor, Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat (aripa reacționară a acestuia din urmă a fost exclusă).

Condițiile naturale. Spre deosebire de Cehoslovacia vecină, Ungaria este cu precădere o țară de șes. Aici se află o bună parte din cîmpia Dunării de mijloc sau Cîmpia Ungară. *Dunărea* și afluentul ei *Tisa* străbat această cîmpie de la nord la sud. Clima este continentală: veri calde și secetoase, ierni relativ aspre; sînt frecvente vînturile reci și puternice. Prin natura sa, Cîmpia Ungară este o stepă cu soluri fertile (cernoziom sau soluri castanii); o mare parte este cultivată. Pe alocuri totuși pămînturile fertile alternează cu movilele de nisip; pentru a fixa și a folosi nisipurile, se plantează salcîmi, pini, plopi, viță de vie și pomi fructiferi.

Ungaria răsăriteană are în cea mai mare parte un caracter de șes și de stepă. Partea de apus este mai deluroasă și precipitațiile atmosferice sînt mai abundente. Aici se află *munții Ungariei centrale*, munți nu prea înalți. Ei sînt formați din masive răzlețe, care poartă diferite denumiri. Cel mai important dintre aceste masive este *Pădurea Bakony* (care atinge o înălțime de aproape 700 m); la poalele lui

se află marele lac Balaton, ale cărui maluri pitoreşti sînt vestite prin staţiunile sale balneare.

În partea extremă nordică, Cîmpia Ungară este mărginită de culmi ale Carpaţilor, care ajung la o înălţime de 1000 m.

Principalele resurse minerale ale Ungariei se află în regiunea munţilor Ungariei centrale şi în regiunea subcarpatică, adică în vestul şi în nordul ţării. Aici se găsesc bogate zăcăminte de bauxită (care ocupă unul din primele locuri în lume), zăcăminte considerabile de cărbune (mai cu seamă de lignit), zăcăminte de petrol, precum şi mici rezerve de minereu de fier.

Populaţia. Din punct de vedere naţional. Ungaria este omogenă : aproape întreaga populaţie o constituie ungurii (sau maghiarii). Ca limbă, ei fac parte din grupul de popoare fino-ugrice. În decursul migraţiunilor lor, strămoşii ungurilor de astăzi s-au amestecat cu diferite popoare, iar după ce s-au stabilit pe cursul Dunării de mijloc, s-au amestecat aici cu slavii — locuitorii mai vechi ai acestui ţinut ; drept rezultat, limba maghiară cuprinde multe rădăcini slave. Aproximativ 3 000 000 de unguri trăiesc în statele învecinate cu Ungaria (mai cu seamă în Romînia).

Economia. Mai mult de jumătate din populaţie se îndeletniceşte cu agricultura. Pînă în 1945, marii moşieri constituiau clasa dominantă ; ei deţineau peste 40% din întregul pămînt. Majoritatea agricultorilor sînt ţărani cu pămînt puţin şi argaţi. Noua putere a înfăptuit reforma agrară : 700 000 de ţărani cu pămînt puţin sau fără pămînt au fost împroprietăriţi prin împărţirea moşiilor. Reforma agrară a lichidat nobilimea funciară, unul din principalele sprijine ale reacţiunii în Ungaria. Clasa exploatatoare a rămas atunci numai chiaburimea. Cooperarea ţărănimii pentru cultivarea în comun a pămîntului însoţită de mecanizarea agriculturii, are cea mai mare importanţă pentru îngrădirea ultimei clase exploatatoare la sate şi pentru propăşirea economică a ţărănimii muncitoare. În 1952, cooperativele de producţie şi gospodăriile de stat deţineau aproape o treime din întreaga suprafaţă arabilă ; în ţară funcţionau peste 400 de staţiuni de maşini şi tractoare.

S-au făcut şi se fac mari lucrări pentru irigarea pămînturilor secetoase. Pe cursul superior al Tisei s-a construit

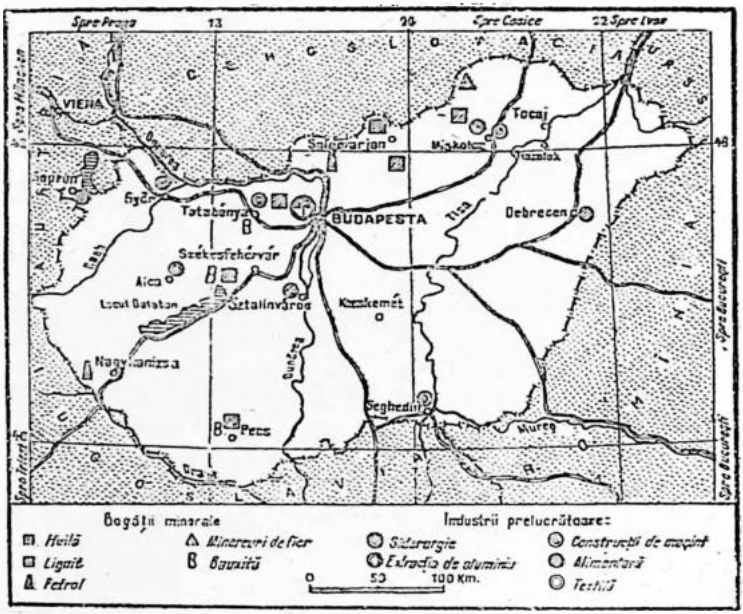

Fig. 1. — Industria ungară

un mare lac de acumulare și o importantă hidrocentrală. De aici pornește înspre sud canalul principal de dincolo de Tisa; el servește pentru navigație și mai cu seamă pentru irigarea pustei Hortobagy, pînă nu de mult partea cea mai înapoiată și mai aridă a Ungariei.

În ce privește suprafața arabilă (60%), Ungaria ocupă primul loc printre țările de democrație populară; în ce privește suprafața acoperită cu păduri (12%), ea ocupă ultimul loc. Regiunea cea mai despădurită este în răsăritul Ungariei; aici au o deosebită însemnătate lucrările de plantări de păduri, desfășurate de puterea populară. Cea mai mare parte din suprafața arabilă este cultivată cu cereale, printre care predomină grîul și porumbul. Dintre celelalte culturi un loc însemnat îl ocupă vița de vie, tutunul, sfecla de zahăr și floarea soarelui. În ultima vreme se dezvoltă

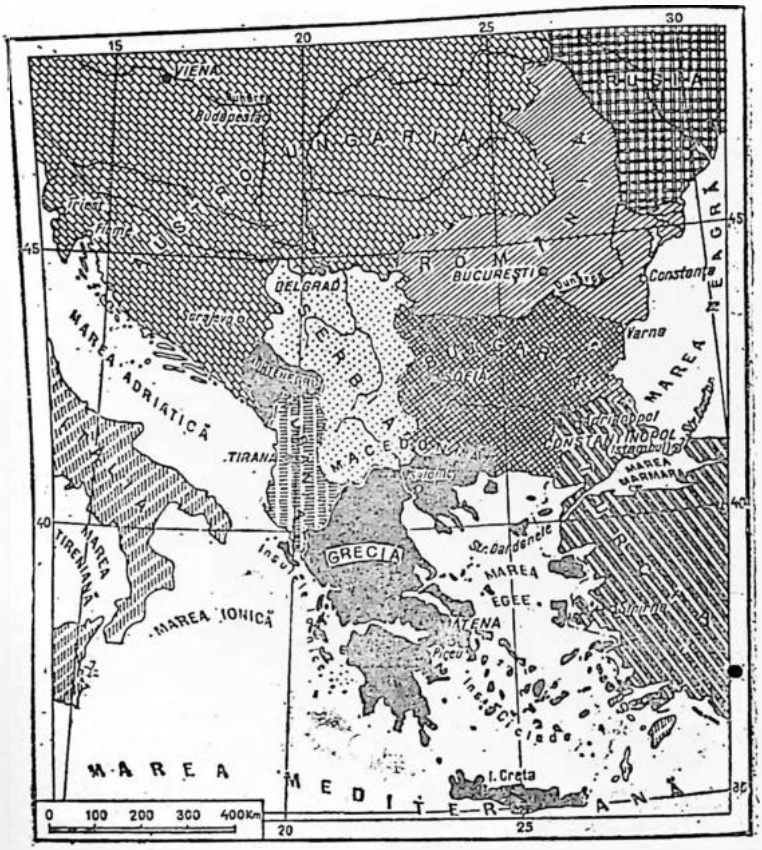

Fig. 2. — Harta Peninsulei Balcanice în 1914

cultura bumbacului și a orezului. O mare însemnătate are creșterea vitelor : porci, vite cornute mari și cai, precum și creșterea păsărilor.

În ce privește dezvoltarea industrială, Ungaria este în urma Cehoslovaciei, dar întrece țările balcanice. Un rol considerabil îl joacă industria extractivă printre care extracția de cărbune (în 1955 — peste 22 000 000 tone), bauxită și petrol. Un loc de frunte în industria prelucrătoare îl ocupă industria de construcții de mașini și de prelucrare a metalelor, care se sprijină pe o metalurgie considerabilă (pro-

ducție de fontă, oțel și aluminiu). Producția de oțel a ajuns în 1955 la 1 600 000 tone (față de 850 000 în 1949). Alte ramuri importante sînt industria alimentară (morăritul, fabricarea zahărului etc.) și cea textilă. În 1954 producția industriei ungare a întrecut de peste trei ori nivelul antebelic. Cel mai mare șantier din planul cincinal (1950—1954) a fost combinatul siderurgic de pe Dunăre (situat la 60 km la sud de Budapesta; aici s-a format un nou oraș industrial *Sztálinváros*.

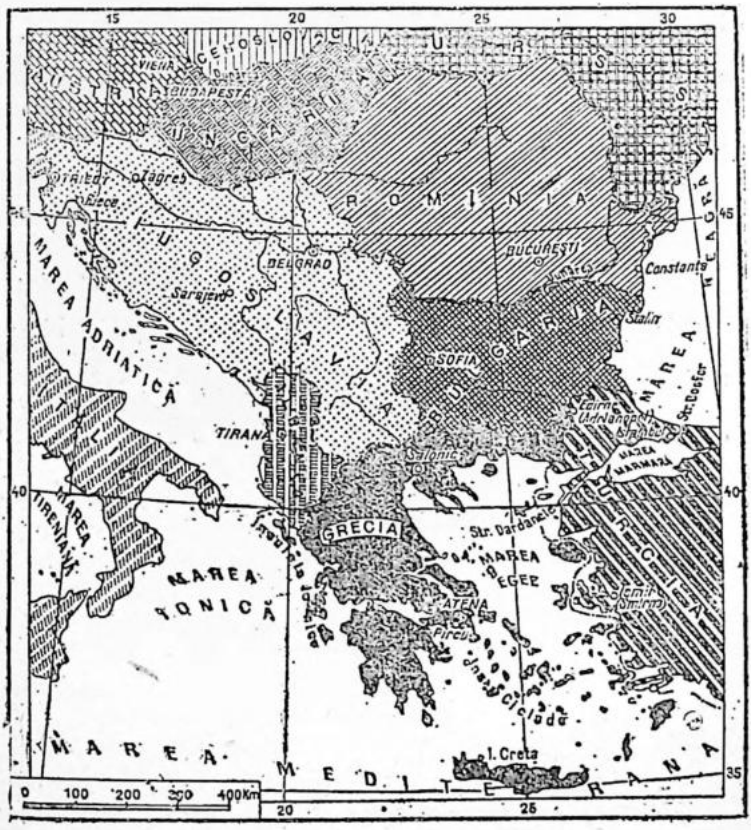

Fig. 3. — Harta actuală a Peninsulei Balcanice

Budapesta ocupă un loc excepțional în viața Ungariei. Ca centru industrial, aici este concentrată cea mai mare parte din industria prelucrătoare, care se remarcă prin varietatea ramurilor sale. Dintre acestea se disting mai cu seamă construcția de mașini de tot felul, industria electrotehnică și industria alimentară, cu uriașe mori de aburi. Ca nod de căi de comunicații, ea nu este numai principalul centru feroviar și port fluvial al Ungariei, dar are și o mare însemnătate pentru comunicațiile dintre Europa centrală și de sud-est. Ca centru politic, Budapesta concentrează organele puterii centrale, cele mai numeroase cadre ale clasei muncitoare și organele centrale ale Partidului celor ce muncesc din Ungaria. Budapesta este tot atît de importantă ca centru cultural (aici se află Academia de Științe și alte instituții științifice, cea mai mare universitate din Ungaria, numeroase muzee etc.). Ca număr de locuitori (1 600 000, inclusiv suburbiile), Budapesta întrece cu mult celelalte orașe din Ungaria. Ea are o poziție pitorească, fiind situată pe ambele maluri ale Dunării (Pesta, partea principală a orașului, este situată pe malul sting jos, iar Buda, pe malul drept, înalt). Printre principalele frumusețî ale Budapestei se numără cheiurile ei și podurile refăcute de poporul maghiar, după ce au fost distruse în timpul celui de-al doilea război mondial.

În vechea Ungarie exista un contrast izbitor între capitală, care era un oraș uriaș, și cea mai mare parte a țării, care avea mai ales un caracter rural. În Ungaria răsăriteană, care era cea mai înapoiată, chiar multe orașe importante nu erau în fond decît niște sate mari; majoritatea populației de aici se îndeletnicea cu agricultura. În Ungaria democrat-populară acest contrast este lichidat. În legea privitoare la primul plan cincinal, alături de sarcinile generale ale industrializării a fost subliniată sarcina ridicării regiunilor înapoiate și a dezvoltării industriale a centrelor lor: *Seghedin, Debrețin* și a altor orașe. Noua construcție industrială, spre deosebire de cea din trecut, este repartizată cu precădere în afara Budapestei.

În nordul Ungariei, unde se extrage cărbune și minereu de fier, se găsesc o serie de centre ale industriei grele; cel mai important dintre ele este *Miskolcz*, unde se află cele

mai mari uzine metalurgice din Ungaria. Dar în viitor el va fi întrecut de noul centru metalurgic Sztálinváros, care joacă un mare rol în transformarea regiunilor limitrofe.

R.P.F. IUGOSLAVIA

(IUGOSLAVIA)

Iugoslavia este situată în partea centrală și de nord-vest a Peninsulei Balcanice (la nord-vest ea depășește limitele peninsulei). Ea se învecinează cu Austria, Ungaria, Romînia, Bulgaria, Grecia, Albania și Italia; la vest se întinde pînă la Marea Adriatică. Suprafața țării este de 257 000 km², iar populația de 17 000 000 de locuitori. Capitala este orașul *Belgrad*.

În primăvara anului 1941, Iugoslavia a fost cotropită de trupele germane și italiene. Regele, guvernul și o parte din burghezie au fugit atunci peste granițe; generalii armatei regale și altă parte a burgheziei au capitulat în fața ocupanților. Poporul iugoslav, însă, nu și-a plecat fruntea în fața ocupanților străini, ci a dus împotriva lor un dîrz război de partizani. În lupta eroică a poporului iugoslav dus împotriva cotropitorilor hitleriști au pierit mai bine de 10% din populația iugoslavă.

Soldații iugoslavi, conduși de comuniști și ajutați de Uniunea Sovietică, s-au luptat eroic cu trupele fasciste, unindu-și astfel forțele lor cu ale Uniunii Sovietice și ale tuturor popoarelor din Europa, ca împreună cu ele să doboare puterea fiarei fasciste și să trăiască în libertate.

Armata populară iugoslavă, în decursul unor îndrăznețe acțiuni armate, a reușit să alunge pe cotropitori dintr-o parte destul de mare a țării. O altă parte a fost eliberată de către Armata Sovietică, în 1944.

După terminarea războiului, clasa muncitoare a avut de luptat pentru refacerea economiei distruse de către ocupanții germani. În această perioadă de refacere a economiei și a dezvoltării ei mai departe, ajutorul economic primit din partea U.R.S.S. și țărilor de democrație populară a constituit un sprijin substanțial.

În anul 1948, relațiile de bună prietenie dintre U.R.S.S. și țările de democrație populară, pe de o parte, și Iugoslavia, pe de altă parte, au fost turburate. Aceste relații anormale, nesănătoase, create după anul 1948, astăzi au fost lichidate. Îmbunătățirea relațiilor dintre U.R.S.S., țările de democrație populară și Iugoslavia constituie o mare contribuție la slăbirea încordării internaționale, la cauza întăririi păcii.

În baza tratatului de pace cu Italia (1947), Iugoslavia a primit cea mai mare parte din Kraina Iuliană, locuită în special de sloveni și croați, dar care fusese dată Italiei după primul război mondial.

În ceea ce privește orînduirea de stat, vechea Iugoslavie era considerată regat parlamentar. De fapt însă domnea acolo o dictatură reacționară, apropiată de fascism.

În cadrul luptei antifasciste de eliberare s-a format un nou guvern. Adunarea Constituantă aleasă de întregul popor a proclamat la 29 noiembrie 1945 Iugoslavia : *republică populară federativă*, alcătuită din 6 republici populare *(Serbia ; Croația ; Slovenia ; Bosnia și Herțegovina ; Macedonia ; Muntenegru)*.

În R. P. F. Iugoslavia, unde puterea aparține oamenilor muncii, iar societatea se bazează pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, în procesul construcției socialiste au apărut forme concrete specifice de conducere a economiei, de construcție a aparatului de stat.

Condițiile naturale. Sub raportul geografiei fizice, Iugoslavia este alcătuită din următoarele părți : 1) în vest, fîșia îngustă a *litoralului adriatic* (Dalmația), cu o mulțime de insule lîngă coastă ; 2) *munții Alpii Dinarici,* care despart litoralul de restul Iugoslaviei ; 3) la răsărit, *munții Serbiei* și *munții Macedoniei,* brăzdați de văile rîurilor Morava și Vardar. Pe aceste văi trece drumul de la Dunărea centrală spre Marea Egee ; 4) la nord șesul de pe *Dunăre, Drava, Sava și Tisa,* care reprezintă o parte din cîmpia Dunării centrale.

Litoralul adriatic este foarte crestat ; pe povîrnișurile munților și în insule domnește o climă caldă, cu o vară toridă și secetoasă și cu o toamnă și iarnă umedă (temperatura medie în ianuarie este de +9°). Zăpada și înghețurile sînt rare. În zona de șes, precipitațiile ajung pînă la 800 mm, iar în munți pînă la 4000 mm.

Munții din răsăritul țării sînt formați din roci cristaline vechi și vulcanice și sînt brăzdați de numeroase văi cu pămînturi fertile; clima este blîndă. Munții sînt acoperiți cu păduri de stejar.

Partea de nord, cu munți nu prea înalți și cu dealuri, este o regiune de șesuri aluvionare fertile, cu o climă prielnică; această regiune reprezintă principalul grînar al țării.

In general, 3/4 din teritoriul Iugoslaviei este ocupat de munți. Cele mai mari dificultăți pentru transport și agricultură sînt create de munții Dinarici; aceștia sînt alcătuiți din culmi și platouri, care au în general o direcție paralelă cu coasta mării, nu au aproape de loc văi transversale bune și de aceea îngreunează legătura dintre regiunile din interiorul Iugoslaviei și Marea Adriatică. Acești munți sînt formați din roci calcaroase și se disting prin larga răspîndire a fenomenelor karstice (însăși această denumire provine de la platoul *Karst*, situat în partea de nord-vest a Iugoslaviei). Aici găsim faimoasa peșteră *Postojna*, cea mai mare și mai frumoasă din întreaga Europă. Lungimea ei este de 22 km. An de an vin aici sute de mii de turiști, care vor să admire cupolele peșterii, pline de stalactite. Un tren mic transportă pe turiști. În interior e instalată lumină electrică și telefon. Solul de pe acești munți este arid. Cele mai roditoare regiuni ale țării sînt valea Moravei și șesul din regiunea Dunării.

Apele. Fluviul cel mai important al Iugoslaviei este Dunărea. Ea vine dinspre Ungaria și străbate șesul de nord al țării (șesul Voivodinii și șesul Banatului) și primește ca afluenți pe *Drava*, *Tisa* (cu Bega) și apoi pe *Sava*. După ce trece de Belgrad se îndreaptă spre est, primește pe *Morava* și apoi face hotar cu țara noastră, trecînd prin Cazane și Porțile de Fier. Atît Dunărea, cît și Drava, Tisa, Bega și Sava sînt navigabile. În sudul țării, prin Macedonia, curge fluviul *Vardar*. La granița cu Albania se găsesc lacurile Scoder, Ohrida și Prespa.

Pe litoralul adriatic clima este mediteraneană, iar în interiorul țării clima este continentală, apropiată de cea din Europa centrală.

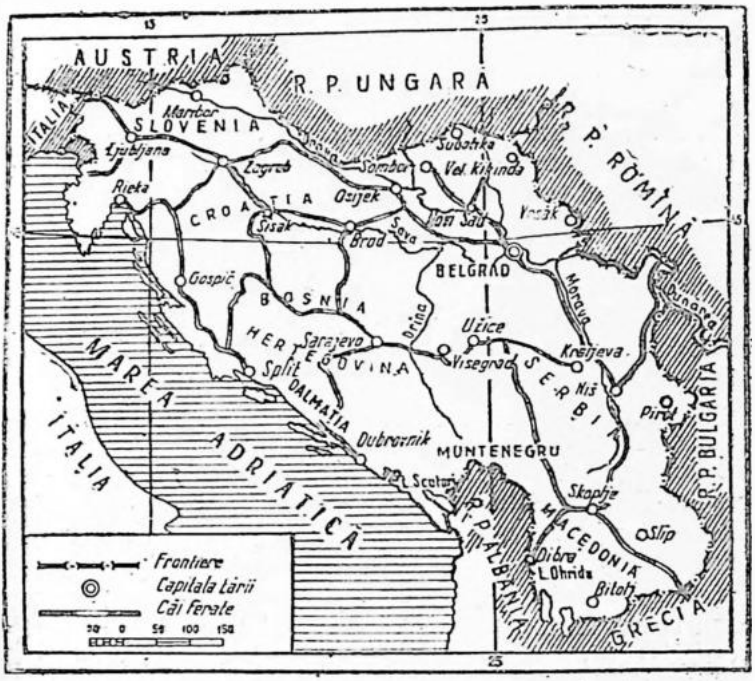

Fig. 4. — Iugoslavia

Iugoslavia este bogată în păduri. Suprafața ocupată de păduri este de circa 7 800 000 ha. Masivele principale de păduri prețioase din punct de vedere economic sînt concentrate în Bosnia, Slovenia și Croația, unde ocupă circa 30% din suprafața totală. Componența pădurilor este foarte variată, mergînd de la copacii și tufișurile veșnic verzi de tip mediteranean, care se află pe litoral, pînă la păduri de conifere alcătuite din brazi și molifți, în munți. Predomină foioasele: stejarul și fagul.

Iugoslavia face parte din țările care dispun de mari bogății ale subsolului. Astfel, ea dispune de importante rezerve de minereu de fier, precum și de zăcăminte deosebit de prețioase de minereu de mangan, crom, molibden, nichel,

wolfram și cobalt. Are, de asemenea, rezerve importante de minereuri de metale neferoase, mai ales cupru, precum și minereuri de plumb și zinc, dispunînd de asemenea și de multe alte feluri de materii prime, necesare pentru dezvoltarea diferitelor ramuri industriale: bauxită, magnezit, caolin, grafit, cuarț, asbest, pirită, antimoniu, mercur, zinc, argint, aur, materii prime pentru fabricarea cimentului, acidului sulfuric și clorhidric, sodă caustică etc. În unele din bogățiile subsolului, Iugoslavia ocupă un loc de frunte printre țările europene. Totuși, alte feluri de materii prime lipsesc sau se găsesc în cantități insuficiente. Dintre acestea fac parte: sulful, bumbacul, lîna, cauciucul etc.

Iugoslavia dispune și de importante resurse energetice. În ceea ce privește rezervele de energie hidraulică, Iugo-

Fig. 5. — Iugoslavia minieră

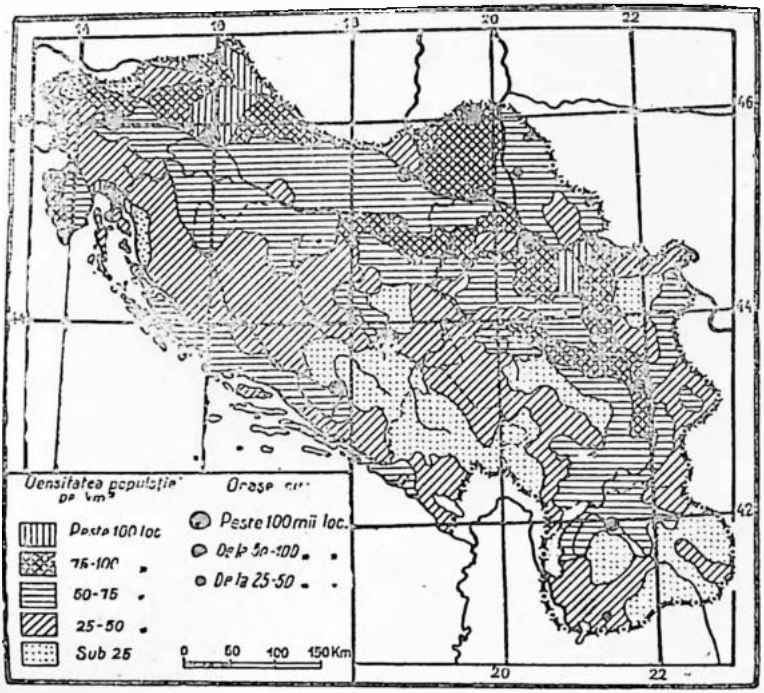

Fig. 6. — Densitatea populației Iugoslaviei

slavia se situează între primele locuri din Europa. În prezent, cu toată amploarea lucrărilor de construcție de hidrocentrale, se folosește numai 3% din întreaga energie hidraulică. Rezervele de cărbune existente sînt suficiente pentru satisfacerea nevoilor țării în cărbune, servind drept combustibil. Cărbunele coxificabil nu reprezintă decît 1% din rezervele de cărbuni, ceea ce provoacă greutăți dezvoltării industriei grele. În țară există și zăcăminte de petrol și mari zăcăminte de șisturi bituminoase.

Populația. Principalele naționalități din Iugoslavia sînt *sîrbii* (39% din întreaga populație), *croații* (32%) *slovenii* (8%) și *macedonenii*. Aceste naționalități fac parte din familia popoarelor slave din sud. Sîrbii și croații vorbesc aceeași limbă, dar în cultură și în orînduirea economică

există deosebiri datorită faptului că timp de mai multe secole, ei au trăit în state diferite. Afară de aceasta există un grup considerabil de *albanezi,* în apropiere de granița cu Albania. În nordul Iugoslaviei trăiesc *unguri,* iar în nord-est *romîni.*

Trei sferturi din populație trăiește la sate și numai un sfert la orașe. Dintre orașele mai importante se evidențiază *Belgrad* și *Zagreb.* Belgradul (470 000 de locuitori) — situat la vărsarea Savei în Dunăre — este principalul oraș din Serbia și capitala întregii Iugoslavii.

Zagreb (pe Sava) este principalul oraș din Croația (350 000 de locuitori). Capitala Sloveniei este *Lubliana* (138 000 de locuitori), a Bosniei și Hertegovinei este *Saraevo* (136 000 de locuitori), a Macedoniei *Scoplie,* iar a Muntenegrului este orașul *Cetinie.*

Economia. Înainte de cel de-al doilea război mondial Iugoslavia era o *țară agricolă,* 85% din populație ocupîndu-se cu agricultura. În ceea ce privește gradul de valorificare a teritoriului, se constată un contrast pronunțat între regiunile de șes (predominante în partea de nord-est a țării), unde sînt concentrate cele mai mari suprafețe de pămînt cultivat, și regiunile de munte (în nord-vest și sud-vest), unde predomină pășunile naturale și pădurile și unde există mult pămînt nefolosit. Contrastul este deosebit de izbitor între Serbia de nord, care cuprinde o porțiune din cîmpia Dunării și șesul Moravei, pe de o parte, și Muntenegru, pe de altă parte, care este așezat în întregime în munții Dinarici : în primele regiuni 50—80% din pămînt este cultivat, iar în Muntenegru mai puțin de 5%.

Principalele culturi sînt *grîul și porumbul.* Există numeroase *livezi* (mai ales de pruni) și *vii.* În multe locuri se seamănă *tutun.* În cîmpia Dunării se cultivă *sfeclă de zahăr* și tot acolo se află fabricile de zahăr. *Creșterea animalelor* este răspîndită pretutindeni. Produsele agricole (porumb, grîu și fructe) alcătuiesc o mare parte din exportul Iugoslaviei.

Pămîntul este lucrat atît de gospodăriile țăranilor individuali, cît și cooperativele agricole de producție și de fermele de stat.

În 1955 sectorul socialist în agricultură era reprezentat de 875 cooperative agricole de producție, care dețineau

15% din suprafața însămînțată, iar cele 7 000 de cooperative de la sate au înființat peste 3 400 de ferme producătoare de lapte, vin, făină, cărămidă și alte produse pentru deservirea satelor.

Exploatările forestiere dau un material de construcție de bună calitate.

Industria. În trecut industria era slab dezvoltată și se afla mai ales în mîinile capitaliștilor străini: francezi, englezi, germani, americani etc.

După cel de-al doilea război mondial, poporul iugoslav a pornit cu avînt la dezvoltarea economiei țării și la construirea unei vieți mai bune. Între anii 1946 și 1954 au fost construite și puse în funcțiune circa 200 de întreprinderi noi.

Tot pînă la aceeași dată a crescut producția de fontă de 3,5 ori, producția de oțel de 2,7 ori, iar producția de cărbune de două ori față de anul 1939.

Producția de energie electrică era în 1955 de 3 ori mai mare decît înainte de război, construindu-se 23 de termocentrale și 28 de hidrocentrale.

Locul principal în industria Iugoslaviei îl ocupă industria extractivă: cuprul (minele de la Bor din Serbia de nord-est), bauxită (în Dalmația), crom (în Macedonia, în apropiere de orașul Scoplie), minereu de fier (în Bosnia), mercur (în Slovenia), cărbune, zinc și plumb. În Bosnia, unde zăcămintele de minereu de fier sînt aproape de cele de cărbune, există o importantă industrie metalurgică (centrul ei este la Vares).

An de an crește greutatea specifică a industriei grele.

Dealtfel, în R.P.F. Iugoslavia se manifestă din partea guvernului și Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia o grijă deosebită pentru dezvoltarea industriei grele, a industriei mijloacelor de producție. Economia iugoslavă dispune azi de o industrie siderurgică ce produce cantități crescînde de fontă, oțel. De asemenea are importante exploatări carbonifere și uzine constructoare de mașini, care produc numeroase agregate și utilaje.

În regiunile de nord-vest — Croația și Slovenia — există o importantă industrie prelucrătoare: de prelucrare a lemnului, de pielărie, alimentară și textilă. Se construiește însă

cu succes industria grea. Astfel, în ultima vreme s-a creat un mare combinat siderurgic în Bosnia (la Zenița), care numără peste 11 000 de muncitori, precum și alte fabrici metalurgice.

Un loc însemnat în economia națională a Iugoslaviei îl ocupă transporturile : feroviare, maritime, fluviale și rutiere.

Nodul cel mai important de căi ferate este orașul Belgrad, de unde se ramifică linii ferate în direcțiile : Zagreb, Lubliana (Italia), Scoplie (Grecia), Vîrșeț (R.P.R.), Niș (R. P. Bulgaria) etc.

Transportul maritim este foarte important în apele Mării Adriatice. Cele mai mari porturi maritime sînt : Split, Sușak, Rijeka și Pola.

Locul de frunte în transportul fluvial îl ocupă Dunărea. Transportul fluvial se mai face și pe rîurile Drava, Tisa și Sava.

Transportul rutier este servit de mașini-auto și camioane. În ultimii 8 ani, în fabricile Iugoslaviei au fost construite peste 7 000 automobile și camioane.

Un rol deosebit de important pentru întărirea și dezvoltarea mai departe a economiei naționale a Iugoslaviei revine acordurilor comerciale de colaborare tehnică și schimb de experiență, încheiate între Iugoslavia, U.R.S.S. și țările de democrație populară. Sînt de o mare importanță pentru economia Iugoslaviei acordurile încheiate cu U.R.S.S. pe termen lung. Pe baza acestor acorduri, U.R.S.S. va acorda Iugoslaviei un credit cu care se vor constitui în Iugoslavia o serie de întreprinderi chimice, termocentrale și se vor reconstitui cîteva mine. Posibilitatea colaborării în domeniul folosirii energiei nucleare în scopuri pașnice este de o însemnătate foarte mare pentru dezvoltarea viitoare a economiei Iugoslaviei. Iugoslavia exportă în U.R.S.S. tutun, carne, prune, cînepă, bauxită, cherestea și cumpără : petrol, bumbac, mangan, mașini.

Între R.P. Romînă și R.P.F. Iugoslavia a fost încheiat un acord economic care stabilește un schimb de mărfuri reciproc avantajos ; s-au încheiat acorduri privitoare la traficul feroviar și aerian etc.

R. P. BULGARIA
(BULGARIA)

Bulgaria este situată în partea de răsărit a Peninsulei Balcanice. La est se mărginește cu Marea Neagră, la nord se învecinează cu Rominia (în cea mai mare parte de-a lungul Dunării) la vest cu Iugoslavia, iar la sud cu Grecia și Turcia.

Suprafața Bulgariei este de 111 000 km², iar populația de 7 300 000 de locuitori. Capitala țării este orașul *Sofia*.

Înainte de cel de-al doilea război mondial, Bulgaria era considerată ca monarhie parlamentară și avea în fruntea ei un țar : de fapt acolo se instaurase o dictatură fascistă, care acționa la ordinele Germaniei fasciste. Bulgaria a intrat în război de partea Germaniei. Poporul bulgar s-a împotrivit acestei politici antinaționale.

Este semnificativ faptul că conducătorii Bulgariei nu au avut curajul să declare făți război Uniunii Sovietice : acest lucru era imposibil, din cauza simpatiilor profunde ale poporului bulgar pentru U.R.S.S.

La începutul lunii septembrie 1944, unități ale Armatei Sovietice au ajuns la granița Bulgariei, după ce au învins trupele fasciste germane. La 5 septembrie, Uniunea Sovietică a declarat război Bulgariei monarho-fasciste, care se găsea de fapt în război cu U.R.S.S. ; dar chiar după cîteva zile poporul bulgar s-a răsculat, oamenii puși de germani la cîrma țării au fost îndepărtați și Bulgaria a declarat război Germaniei. Trupele sovietice, care au intrat în țară, au fost întîmpinate de populație cu bucurie.

La putere a venit un guvern al frontului patriei (9 septembrie), care a reunit forțele democratice antifasciste. Bulgaria a pășit pe o cale nouă, pe calea transformării democratice a țării, a prieteniei strînse cu Uniunea Sovietică, precum și cu celelalte țări democratice. Din 1946, Bulgaria a devenit o republică populară.

Condițiile naturale. *Munții Balcani* (în limba bulgară Stara Planina), care ajung pînă la 2 400 m înălțime, sînt situați aproape la mijlocul Bulgariei, împărțind-o în două porțiuni, care diferă între ele prin condițiile naturale. La nord de munții Balcani se întinde Podișul Prebalcanic, care coboară către valea Dunării. Aici clima este continentală ;

vegetația de silvostepă ; au loc secete ; sînt răspîndite culturile de grîu și porumb. Versanțele nordice ale munților Balcani sînt acoperite cu păduri de fag și stejar, în timp ce zona superioară și povîrnișurile sudice (mai abrupte) sînt aproape cu totul lipsite de păduri. În munții Balcani sînt multe trecători ; trei dintre ele sînt străbătute de căi ferate.

La sud de Balcani, de-a lungul rîurilor *Maritza* și *Tundja*, se află o cîmpie. Aici clima începe să se apropie de cea mediteraneană ; afară de culturile de cereale este dezvoltată cultura tutunului și a bumbacului, precum și sericicultura ; la poalele Balcanilor, în văile pitorești Levskigrad și Kazanlîk se cultivă trandafiri (pentru fabricarea uleiului de trandafiri). La vest se găsește depresiunea Sofiei, care constituie un important nod de comunicații ; aici se încrucișează drumurile din valea Moravei către valea Mariței (calea ferată Belgrad-Sofia-Islanbul) și cele din valea Dunării către Marea Egee. Partea sud-vestică a Bulgariei este ocupată de munți înalți — *Rodope* cu piscul *Stalin* (2925 m), cel mai înalt vîrf din întreaga Peninsulă Balcanică. În văile de aici se cultivă tutun ; pe munți se găsesc multe păduri, iar pe porțiunile despădurite pasc oi și capre. În total pădurile ocupă aproximativ 1/3 din suprafața Bulgariei, constituind una din cele mai importante bogății ale ei. Regiunile muntoase ale Bulgariei (mai ales munții Rodope) conțin mari resurse de energie hidraulică.

Dintre bogățiile subsolului Bulgariei, cea mai mare importanță o are cărbunele (predomină lignitul). Se găsesc diferite minereuri de metale : cupru, zinc, plumb, fier, crom și mangan.

Populația. *Bulgarii,* care fac parte dintre popoarele slave de sud, constituie majoritatea covîrșitoare a populației; restul sînt *macedoneni* (cu o limbă apropiată de cea bulgară), *turci și țigani.*

Bulgarii care au trăit sub jugul turcesc timp de aproape cinci veacuri, au știut să-și păstreze și să-și dezvolte limba și cultura națională. În această privință au avut o mare importanță vechile legături ale bulgarilor cu poporul frate rus, eliberatorul Bulgariei, și cu curentele înaintate ale societății ruse. Dar înapoierea economică a Bulgariei, precum și politica reacționară a conducătorilor ei au ținut în loc dezvoltarea culturii bulgare. Numai o dată cu instaurarea regi-

mului democrat-popular s-au creat condițiile pentru o adevărată înflorire a poporului bulgar, ca și a minorităților naționale din Bulgaria.

Dintre orașe se distinge mai cu seamă *Sofia*, centrul economic, politic și cultural cel mai important al țării (435 000 de locuitori) ; al doilea loc îl ocupă *Plovdiv*, centrul roditoarei văi a Mariței (125 000 de locuitori). Alte orașe importante sînt : *Stalin*, *Burgas* (porturi la Marea Neagră), *Russe* (port la Dunăre), *Dimitrovo* (centru al industriei miniere). Datorită dezvoltării industriale și culturale a Bulgariei democrat-populare, orașele existente cresc tot mai mult și citeodată apar orașe noi : în 1947, prin contopirea mai multor așezări, s-a constituit orașul *Dimitrovgrad* (pe fluviul Marița, lîngă un mare bazin de lignit), care a devenit unul din cele mai importante centre ale noii construcții industriale.

Multe locuri din Bulgaria, printre care se află orașul *Plevna* (mai exact Pleven) și trecătoarea Șipka, amintesc de gloria armatelor rusești, care au eliberat Bulgaria în războiul din 1877—1878.

Economia. Pînă la instaurarea regimului de democrație populară, Bulgaria a fost o țară agricolă. Spre deosebire de celelalte țări de democrație populară, în Bulgaria nu au existat proprietăți moșierești. Majoritatea gospodăriilor de la sate erau alcătuite din țărani săraci, care sufereau din pricină că nu le ajungea pămîntul și erau exploatați de către chiaburi. Țărănimea bulgară este vestită de totdeauna prin hărnicia sa ; grădinarii bulgari sînt cunoscuți prin iscusința lor dincolo de granițele Bulgariei. Cu toate acestea, din cauză că gospodăriile erau mici (și afară de aceasta în general fărîmițate în loturi), din cauza tehnicii inferioare și a lipsei de îngrășăminte, productivitatea pămîntului era scăzută. În industrie lucra mai puțin de 1/10 din populația capabilă de muncă (față de aproape 80% din populație, care se îndeletnicea cu agricultura). Totodată, întreaga economie a Bulgariei era ruinată.

O dată cu instaurarea regimului de democrație populară a început o energică construcție economică, care a schimbat repede înfățișarea țării. S-a realizat reforma agrară, luîndu-se surplusul de pămînt de la chiaburi și dîndu-se pămîntul țăranilor care nu aveau de loc sau prea puțin. O

importanță și mai mare are organizarea gospodăriilor cooperatiste de muncă și a stațiunilor de mașini și tractoare, care iau o răspîndire din ce în ce mai mare (la sfîrșitul anului 1955, cooperativele reuneau majoritatea țăranilor). Ele lucrează peste 63% din întreaga suprafață cultivată.

A fost înfăptuit planul bienal de refacere și dezvoltare a economiei naționale (pe anii 1947—1948), s-a îndeplinit înainte de termen (în patru ani) primul plan cincinal de construire a bazelor socialismului și se realizează cu succes cel de-al doilea plan cincinal (pe anii 1953—1957).

În agricultură locul principal îl ocupă cultura cerealelor (peste 80% din întreaga suprafață însămînțată). Cel mai mult se cultivă grîu și porumb; pe valea Mariței și pe valea Dunării se cultivă și orez. Dar în exportul Bulgariei primul loc îl ocupă tutunul, care se cultivă mai ales în partea de sud a țării; tutunul bulgăresc este renumit prin calitatea

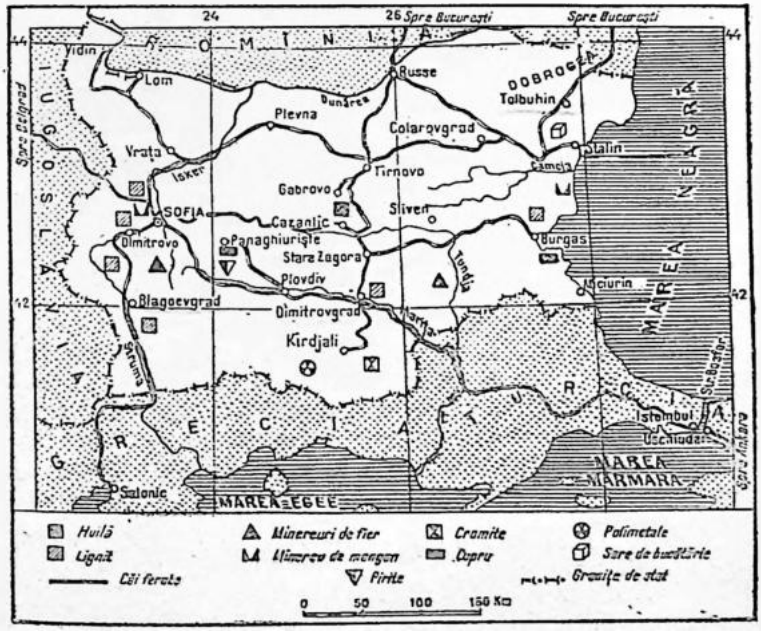

Fig. 7. — Economia Bulgariei

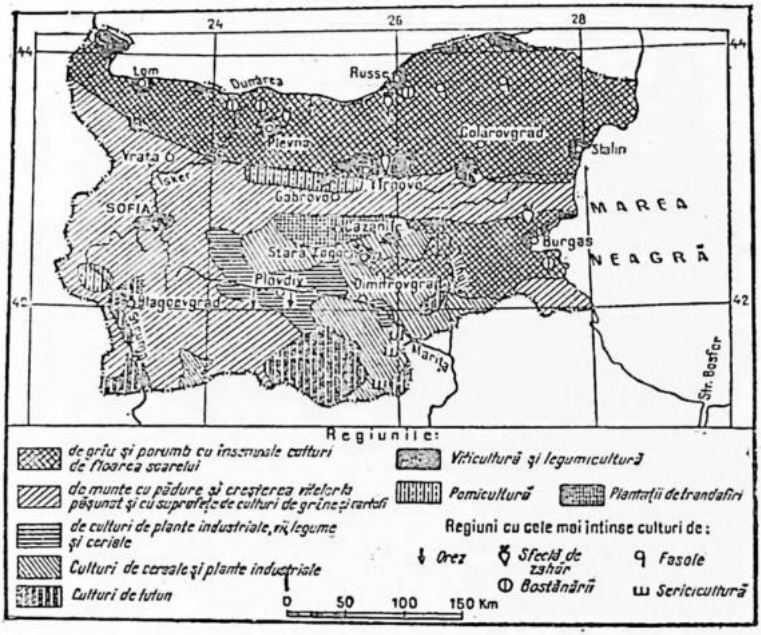

Fig. 8. — Agricultura Bulgariei

sa superioară. Legumicultura, cultivarea bostănoaselor şi a viţei de vie au de asemenea o mare importanţă.

În ultima vreme, în Bulgaria de sud, în bazinele rîurilor Mariţa şi Struma, se dezvoltă intens cultura bumbacului. În Bulgaria de nord, în agricultură predomină cultivarea cerealelor, pe cînd Bulgaria de sud se distinge printr-o mare varietate de cultură şi prin rolul însemnat al plantelor tehnice. Creşterea animalelor are, în cea mai mare parte, un rol auxiliar pe lîngă agricultură; creşterea păsărilor este larg răspîndită.

Din cauză că o parte considerabilă a ţării este secetoasă, crearea de perdele forestiere de protecţie, care se desfăşoară în mod planificat începînd din 1949, precum şi construirea de bazine de apă şi canale de irigaţie joacă un rol foarte însemnat.

Industria cărbunelui, principala ramură a industriei extractive din Bulgaria, dă o producție de peste 10 000 000 tone. Centrul acestei industrii este localitatea *Dimitrovo* (fost Pernik), situată la sud-vest de Sofia, dar pe lîngă aceasta extracția crește în bazinul carbonifer al Mariței, lîngă Dimitrovgrad. S-au construit cîteva mari centrale electrice (acționate cu cărbune și cu energie hidraulică), iar altele sînt în curs de construcție. Principalele ramuri ale industriei prelucrătoare sînt : industria textilă, alimentară și industria tutunului. Dar totodată crește rapid extracția și prelucrarea minereurilor metalice și se creează industria metalurgică, industria constructoare de mașini și industria chimică. S-a construit o mare fabrică de ciment și un combinat chimic la Dimitrovgrad ; alături de Dimitrovo, acest oraș devine un centru al industriei grele. Întrecerea socialistă și mișcarea udarnică au luat un mare avînt în rîndurile oamenilor muncii din Bulgaria.

R. P. ALBANIA

(ALBANIA)

Albania este o țară muntoasă, situată în partea de vest a Peninsulei Balcanice, între Iugoslavia, Grecia și Marea Adriatică. Suprafața ei este de 28 000 de km², iar populația de 1 300 000 de locuitori. Pînă în 1912, Albania a aparținut Turciei. În 1912 a format un stat separat, care de fapt a devenit o jucărie în mîinile statelor imperialiste. După primul război mondial a ajuns în stare de dependență față de Italia, care a și cotropit-o în 1939. Sub stăpînirea turcă și cea italiană, Albania a fost o țară înapoiată și săracă. Cele mai bune pămînturi erau în mîinile moșierilor, iar țărănimea trăia în mizerie și era lipsită de drepturi.

Ocupația fascistă a adus pagube uriașe Albaniei. Poporul albanez a opus o rezistență eroică cotropitorilor și a izbutit să-i alunge încă înainte de sfîrșitul celui de-al doilea război mondial. Rolul hotărîtor l-au jucat victoriile Armatei Sovietice, care a zdrobit forțele puterilor fasciste. După eliberare, poporul albanez a început să construiască în mod liber noua orînduire politică a țării și o economie socialistă. În ianuarie

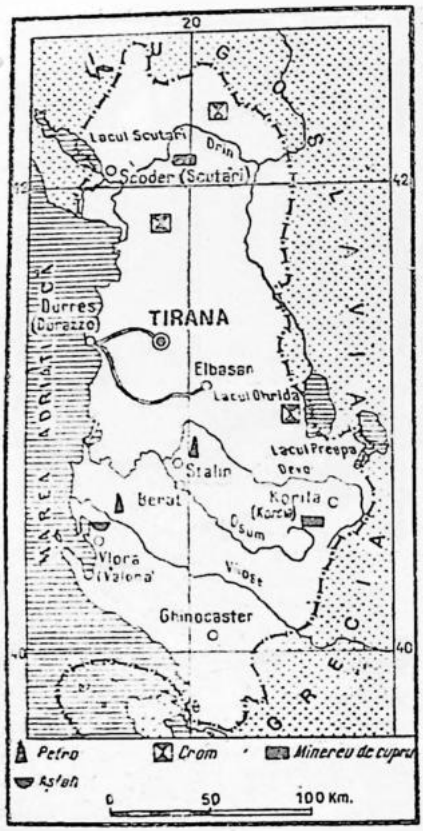

Fig. 9. — Albania

1946, Adunarea Constituantă, aleasă de poporul albanez, a proclamat Albania republică populară. Partidul Comunist (cu începere din 1948), care a luat în cadrul luptei pentru eliberarea Albaniei și a unit forțele progresiste ale poporului albanez, joacă un rol conducător în viața politică a Albaniei. Din 1948 el a luat numele de Partidul Muncii. Una dintre primele măsuri înfăptuite de puterea democrat-populară a fost reforma agrară, prin care s-a lichidat proprietatea moșierească asupra pămîntului și s-a dat pămînt țăranilor cu puțin sau fără pămînt.

Creșterea animalelor — oi, capre și vite cornute mari — ocupă locul principal în agricultura Albaniei. Pe văile apelor și pe șesurile de pe coastă creșterea animalelor se îmbină cu cultivarea pămîntului : principalele semănături sînt porumbul și grîul. Se dezvoltă culturile de orez și de plante industriale : bumbac, tutun și sfeclă de zahăr. Dintre plantațiile fructifere, cele mai importante sînt acelea de măslini și citrice.

Subsolul Albaniei este bogat în minerale utile printre care : petrol, cupru, minereu de crom și asfalt. Cea mai

importantă este extracția de petrol. Potrivit primului plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale, îndeplinit cu succes înainte de termen, s-a desfășurat o vastă construcție industrială și s-a dezvoltat agricultura prin mecanizare și prin extinderea cooperației de producție. În prezent numărul cooperativelor este de 308. S-au construit : combinatul de bumbac „Stalin" o fabrică de zahăr și marea hidrocentrală „Lenin". Sînt în curs de construcție zeci de noi întreprinderi industriale. Utilajul necesar este livrat de Uniunea Sovietică. Tot U.R.S.S. aprovizionează Albania cu tractoare. Se desfășoară lucrări de asanare a mlaștinilor și de irigare a pămînturilor secetoase, ceea ce a dus la o creștere considerabilă a suprafeței însămînțate. S-au construit primele căi ferate.

Paralel cu construirea bazei materiale a socialismului, se desfășoară o vastă activitate în domeniul învățămîntului public și culturii. Pînă la sfîrșitul anului 1951, numărul școlilor elementare a crescut de peste trei ori în comparație cu perioada dinainte de război. S-au înființat cinci institute de învățămînt superior (agricol, pedagogic, politehnic etc.). Sute de studenți albanezi învață în școlile superioare din Uniunea Sovietică și din țările de democrație populară.

Sub puterea democrat-populară, capitala Albaniei, orașul *Tirana,* devine un important centru industrial și cultural. Principalul port maritim este *Durres.*

Republica Populară Albania constituie un exemplu grăitor, care arată cum în condițiile noii orînduiri socialiste, o țară mică, în trecut extrem de înapoiată, are posibilitate să se dezvolte multilateral.

R.P. POLONĂ

(POLONIA)

Polonia, un stat slav, care există de multe veacuri, și-a pierdut independența la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, cînd a fost împărțită între Prusia, Rusia și Austria. Statul polonez a putut să se refacă numai datorită victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

La 1 septembrie 1939 însă, Germania fascistă a atacat Polonia. Armata poloneză a fost zdrobită, trupele germane

au ocupat o mare parte din țară, puterea de stat a încetat de fapt de a mai exista.

Armata Sovietică a eliberat Polonia de sub jugul fascist. Polonia eliberată a devenit republică cu o orînduire democrat-populară.

Ca urmare a înfrîngerii Germaniei, teritoriul Poloniei s-a extins spre vest și nord prin reunirea unor pămînturi poloneze străvechi, cotropite mai de mult de către germani.

La conferința de la Berlin (Postdam) a celor trei mari puteri s-a ajuns la o înțelegere în problema graniței de vest a Poloniei.

Poziția geografică a noii Polonii este cu mult mai avantajoasă decît a Poloniei din trecut; vechea Polonie avea ieșire la Marea Baltică numai prin acel îngust „coridor polonez"; în afară de aceasta, gurile Vistulei — principalul fluviu polonez — nu aparțineau Poloniei; în noile sale granițe Polonia dispune de o ieșire largă la mare, cuprinzînd gurile Vistulei și Oderului (Odra). Mai înainte, peste 1/3 din granițele Poloneze erau granițe cu Germania imperialistă, care strîngeau Polonia ca într-un clește. Astăzi cea mai mare parte din granițele Poloniei sînt cele cu Uniunea Sovietică; al doilea loc ca lungime îl deține granița cu Cehoslovacia, al treilea litoralul și al patrulea granița cu Republica Democrată Germană. Dintre toate țările de democrație populară, Polonia este cea care are cea mai lungă graniță cu Uniunea Sovietică.

Polonia are o suprafață de 312 000 km² și o populație de circa 27 000 000 de locuitori. Ca suprafață și ca număr de locuitori, Polonia ocupă primul loc printre țările europene de democrație populară. Capitala ei este *Varșovia.*

Din punct de vedere administrativ, Polonia se împarte în 19 voievodate, dintre care două sînt orășenești — Varșovia și Lodz.

Condițiile naturale. Polonia este mai cu seamă o țară de șes. Numai la sud, la granița cu Cehoslovacia, se află munți înalți, *Carpații,* care ating în unele puncte înălțimea de 2 500 m și *Sudeții,* care ajung la 1 600 m. Atît în Carpați cît și în Sudeți există trecători bune, prin care trec șoselele și căile ferate care leagă Polonia cu Cehoslovacia. Deosebit de importantă pentru legătura dintre Polonia și Cehoslo-

vacia este trecătoarea largă dintre Carpați și Sudeți, formată de valea Oderului superior.

La nord de Carpați se află înălțimi care fac ca Polonia sudică să fie o regiune deluroasă. Spre nord aceste înălțimi constau din resturi ale unor vechi munți erodați (continuarea unor munți asemănători din Germania centrală) ; punctul lor cel mai înalt — Lysa Gora atinge 611 m. Înălțimile sînt tăiate de văile Vistulei și ale Sanului.

Mai departe, spre nord, înălțimile cedează locul unei cîmpii întinse, care ocupă mai mult de jumătate din întreaga țară. Cîmpia poloneză se contopește pe nesimțite cu cîmpia Europei de răsărit, iar în spre apus cu cîmpia din Germania de nord.

În apropiere de Marea Baltică găsim șiruri de dealuri de origină morenică cu o mulțime de lacuri (Colinele Mazuriene și Pomerane).

Apele Poloniei aparțin bazinului Mării Baltice. Cea mai importantă este *Vistula* (Visla) lungă de 1125 km, care izvorăște din munții Carpați. Cei mai mari afluenți ai ei sînt *Bugul* (cu *Narew*) și *San* pe dreapta ; pe Bug și San se află o parte din granița cu U.R.S.S. La apus curge *Varta* (afluent al Oderului). *Oderul* aparține Poloniei pe cea mai mare parte din cursul său, iar pe o porțiune formează granița dintre Polonia și Germania.

Principalele ape curgătoare din cîmpia Poloniei sînt destul de bogate în apă, fiind astfel prielnice pentru navigație și pot fi ușor unite între ele prin canale (afluenți aparținînd la bazine diferite sînt pe alocuri apropiați între ei). Dar nivelul apelor este foarte variabil, depinzînd de topirea zăpezilor și de ploi. Pentru a se crea o bună rețea navigabilă, sînt necesare mari lucrări de reglare a rîurilor și de construire a canalelor. Rîurile din Polonia subcarpatică constituie un izvor considerabil de energie hidraulică.

Clima Poloniei este temperată, de tranziție de la clima blîndă a Europei occidentale spre clima continentală a U.R.S.S. La Varșovia temperatura medie în ianuarie este de 3—4 grade sub zero, iar temperatura medie, în iulie, de circa + 19 grade. În cursul iernii au loc adesea dezghețuri. În regiunea Varșoviei, Vistula este înghețată în medie timp de 2 luni și jumătate, dar în unii ani ea nu îngheață aproape de loc. La sfîrșitul verii și toamna cad ploi abundente, care

provoacă adesea inundații. Agricultura poloneză suferă mai curînd de prea multe ploi, decît de lipsa lor.

Solurile sînt în cea mai mare parte podzolice. Solurile aluvionare din valea Vistulei sînt relativ fertile. Mari întinderi de pămînturi roditoare (cernoziomuri degradate) există în regiunile sudice ale țării.

Bogățiile forestiere ale Poloniei sînt considerabile (peste 1/5 din teritoriu este acoperit cu păduri), dar ele au suferit mult de pe urma distrugerii prădalnice făcute de ocupanții germano-fasciști. Predomină conifere le, iar printre acestea primul loc îl ocupă pinul. În Polonia democrat-populară se desfășoară mari lucrări de plantare a pădurilor.

Polonia posedă importante resurse energetice. O însemnătate hotărîtoare o are cărbunele. Cele mai mari zăcăminte de cărbuni se află în Polonia de sud-vest ; este vorba de bazinul *Silezia-Dombrowski*, unul dintre cele mai mari bazine carbonifere din Europa. Este important de asemenea bazinul de la Walbrzych (în Sudeți). În Polonia occidentală se găsesc zăcăminte considerabile de lignit. La poalele Carpaților se află petrol și gaze naturale ; afară de acestea, Polonia dispune de rezerve considerabile de turbă. Toate acestea, împreună cu energia hidraulică din regiunea subcarpatică, fac ca Polonia să fie una din țările europene cele mai bine asigurate cu resurse energetice.

În Polonia există relativ puțin minereu de fier, și în general de calitate inferioară. Există rezerve considerabile de minereu de zinc și plumb, mai cu seamă în Silezia superioară, precum și rezerve de minereu de cupru în Silezia inferioară. Se mai găsește apoi nichel. În ce privește rezervele de sare, Polonia ocupă un loc de frunte în lume.

Populația. Spre deosebire de Polonia multinațională din trecut, Polonia de astăzi este, sub aspect național, un stat omogen. *Polonezii*, care fac parte dintre cele mai vechi popoare slave, constituie majoritatea covîrșitoare a populației.

Cotropitorii germano-fasciști au ruinat și au înecat în sînge Polonia, transformînd-o într-o țară a spînzurătorilor, închisorilor și lagărelor de concentrare. Mii de patrioți polonezi au fost executați. Un număr mare de polonezi au fost trimiși la muncă forțată în Germania și în țările satelite ale acesteia. S-a făcut totul pentru nimicirea culturii

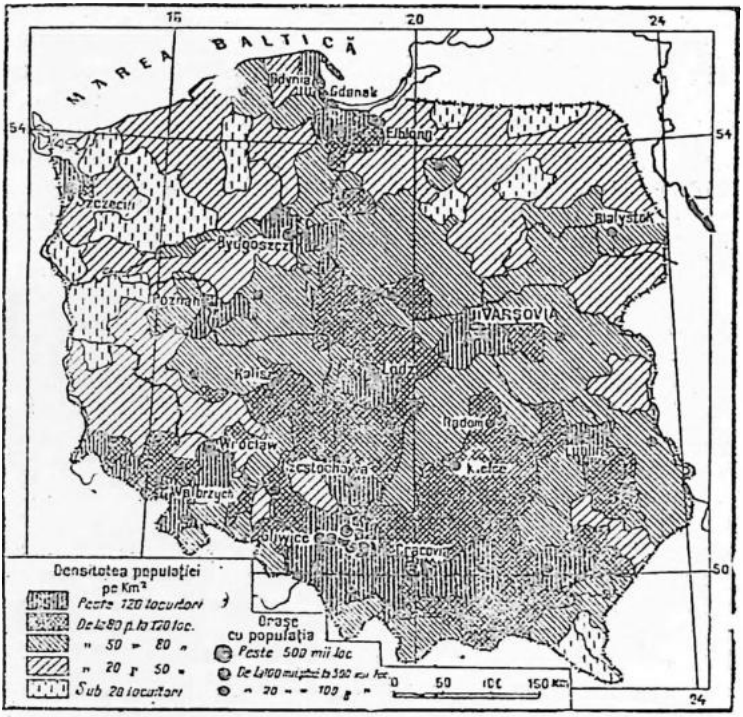

Fig. 10. — Densitatea populației în Polonia

naționale poloneze. Evreii, lipsiți de toate drepturile omenești, au fost aruncați în lagăre de concentrare și exterminați aproape pînă la unul.

Lagărul de concentrare de la Maidanek (lîngă Lublin) a fost o adevărată „fabrică a morții" : aici a fost adus un număr uriaș de oameni din toate colțurile Europei, pentru a fi omoriți. Fasciștii germani au distrus aproape în întregime Varșovia.

După eliberarea Poloniei a început renașterea vieții economice și culturale a țării. Dar aceasta nu a însemnat refacerea a ceea ce fusese în trecut ; pe ruinile șubredei Polonii a „panilor" se construiește o Polonie nouă, socialistă.

Poporul polonez a creat din timpuri îndepărtate o cultură bogată, a dat mulți oameni de știință și de artă celebri. În același timp, în Polonia din trecut nivelul de instruire a maselor populației era scăzut. În Polonia democrat-populară, știința, învățămîntul și arta au devenit un bun al poporului. Din știință și din învățămînt se înlătură curentele reacționare, care dominau în trecutul nu prea îndepărtat, se înlătură influența bisericii (să nu uităm că Polonia se numără printre țările în care pozițiile bisericii catolice erau deosebit de puternice).

Cele mai importante centre științifice și de învățămînt superior din Polonia sînt: *Varșovia, Cracovia, Poznan și Wroclaw.*

Particularitățile dezvoltării Poloniei. În Polonia din trecut, deși exista o industrie considerabilă, aceasta nu determina fizionomia economică a țării; rolul hotărîtor îl juca agricultura, care era înapoiată.

Polonia era o țară a marii proprietăți moșierești, iar țăranii aveau pămînt puțin. Nivelul scăzut al tehnicii și mizeria în care se zbătea țărănimea cu pămînt puțin, sugrumată de biruri de tot felul, împiedicau dezvoltarea agriculturii. Multe gospodării țărănești nu aveau cai, ca să nu mai vorbim de mașini. Deși dispunea de posibilități considerabile, industria poloneză se afla într-o situație grea și nu folosea niciodată întreaga capacitate de producție. Sărăcia maselor populare a împiedicat dezvoltarea pieții interne, iar pe piața externă industria poloneză putea cu greu să concureze cu industria marilor puteri imperialiste. O bună parte din industria poloneză se afla în mîinile capitalului străin.

În Polonia democrat-populară s-au înfăptuit reforme de însemnătate fundamentală.

1. Reforma agrară a lichidat proprietatea moșierească asupra pămîntului. Masele de țărani cu pămînt puțin sau fără pămînt au fost împroprietărite cu pămînturile luate de la moșieri sau rămase de la foștii proprietari germani; dat fiind marea întindere a moșiilor, mai ales după lichidarea proprietății funciare germane, Polonia dispunea de suprafețe de pămînt mai mari decît oricare țară de democrație populară, care puteau să fie împărțite între cei nevoiași. Mișcarea țăranilor săraci și mijlocași pentru constituirea

cooperativelor agricole de producție,care se bucură de sprijinul guvernului și al Partidului Muncitoresc Unit Polonez, are o însemnătate hotărîtoare pentru avîntul continuu al agriculturii și pentru trecerea ei pe calea socialismului. S-a creat de asemenea o rețea de stațiuni de mașini și tractoare.

2. S-a înfăptuit naționalizarea industriei, a transportului și a băncilor. Comerțul exterior a devenit monopol al statului. Cea mai mare parte din comerțul interior a trecut în mîinile statului și organizațiilor cooperatiste.

3. S-a introdus planificarea economiei naționale. S-a realizat înainte de termen planul trienal de refacere a economiei naționale (1947—1949) și s-a îndeplinit planul pe șase ani de dezvoltare a economiei naționale (1950—1955), a cărui principală sarcină a fost construirea bazelor socialismului în Polonia.

Rolul conducător în construirea noii Polonii îl deține Partidul Muncitoresc Unit Polonez, care s-a constituit în 1948, prin unificarea Partidului Muncitoresc Polonez (comunist) cu Partidul Socialist Polonez, pe baza învățăturii marxist-leniniste. Această unire, care a pus capăt sciziunii în mișcarea muncitorească poloneză, a întărit forțele clasei muncitoare, clasa conducătoare în lupta pentru triumful socialismului în Polonia.

Economia

Industria. Producția de cărbuni, principala ramură a industriei extractive din Polonia, ocupă un loc excepțional în ce privește aprovizionarea țării cu combustibil și dă o mare cantitate de cărbune pentru export. Extracția din 1938 (în vechile granițe) se ridica la 38 000 000 tone. În 1955, potrivit planului pe șase ani, s-a ajuns să se extragă 100 000 000 tone cărbune. Cea mai mare parte a cărbunelui se scoate din bazinul Silezia-Dombrowski, iar o cantitate mai mică din bazinul Walbrzych.

În bazinul Silezia-Dombrowski se află și cel mai puternic nod de centrale electrice. De aici se transportă curent electric în alte regiuni. Conform planului economic, s-au construit și se construiesc noi centrale electrice și linii pentru transportul electricității: în 1949 producția de energie electrică a fost de două ori mai mare decît cea dinainte de război, iar în 1955, potrivit planului, ea s-a dublat.

Realipirea teritoriilor din vest la Polonia a favorizat dezvoltarea industriei sale grele. Regiunea carboniferă-metalurgică Silezia-Dombrowski, care reprezintă un asamblu unic de producție, aparține acum în întregime Poloniei. Aici s-a concentrat o mare parte din metalurgia poloneză, atît din siderurgie, cît și din industria metalelor neferoase; în plus, există uzine metalurgice în regiunea orașului Kielce și lîngă Szczecin. O dificultate pe care o întîmpină metalurgia poloneză o constituie faptul că ea posedă rezerve nein-

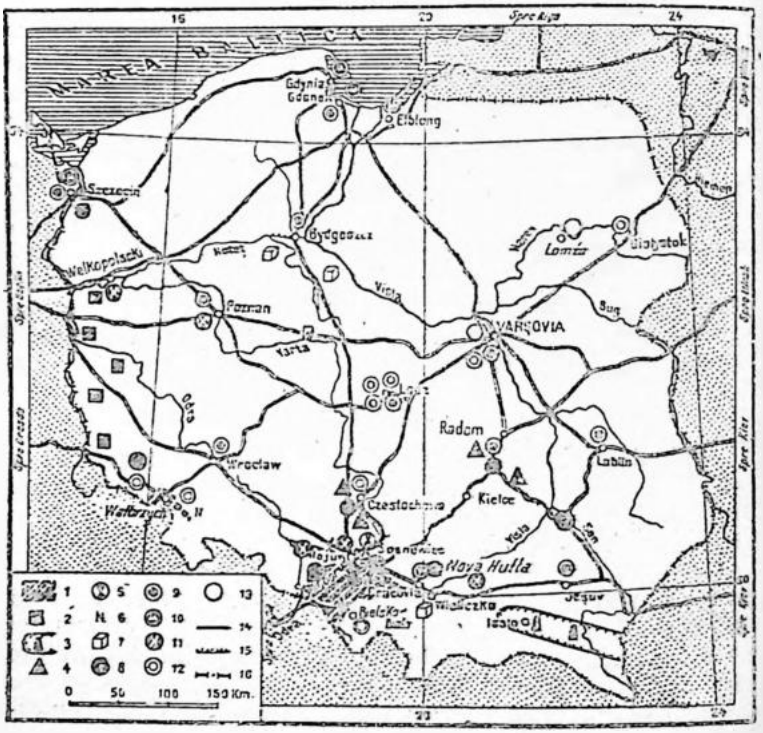

Fig. 11. — Industria Poloniei

Producția de: 1, huilă; 2, lignit; 3, petrol și gaze; 4, minereu de fier; 5, zinc și plumb; 6, nichel; 7, sare; 8, siderurgie; 9, construcția de mașini și industria de prelucrare a metalelor; 10, construcție navală; 11, industria chimică; 12, industria textilă; 13, diferite industrii; 14, căi ferate; 15, canale; 16, granițile de stat.

semnale de minereu de fier; minereul se importă din U.R.S.S. și din Suedia. Producția de oțel s-a ridicat în 1949 la 2 300 000 tone, iar în 1955 la 4 600 000 tone. Construcția de mașini în vechea Polonie era slab dezvoltată, cu excepția câtorva ramuri, ca de pildă construcția de locomotive și vagoane. Statul polonez acordă o deosebită atenție dezvoltării metalurgiei, construcției de mașini și industriei chimice. S-a construit o nouă mare uzină metalurgică (lângă Cracovia), al cărei utilaj este livrat în întregime de Uniunea Sovietică. Crește cu repeziciune producția de mașini-unelte, tractoare și automobile. Uzine de construcții de mașini și de prelucrare a metalelor se află în regiunea Silezia-Dombrowski, la Varșovia, Poznan și Wroclaw. În porturile *Gdansk, Szczecin, Elblong* și *Gdynia* se află șantiere navale.

Industria textilă (a bumbacului, a lânii și a inului) ocupă demult un loc extrem de important printre ramurile industriei poloneze. Cel mai mare centru al său este Lodz, cu împrejurimile, dar se mai găsesc întreprinderi textile în multe alte regiuni; în regiunea Varșoviei, a munților Sudeți, la Czestochowa.

În sfîrșit, o mare însemnătate au industria alimentară, printre care aceea a zahărului, și industria de prelucrare a lemnului, care se bazează pe bogățiile forestiere considerabile ale Poloniei.

În 1952, producția globală a industriei poloneze a depășit aproape de trei ori pe cea antebelică. Potrivit planului de șase ani, în 1955 producția industrială a întrecut de patru ori nivelul dinainte de război. Îndeplinirea planului pe șase ani a transformat Polonia într-o țară cu o industrie puternică și multilaterală.

Agricultura. După eliberarea Poloniei, agricultura ei era complet dezorganizată. În regiunile din apus, ca și în restul Poloniei, o mare parte din pământuri erau părăsite. Încă în 1946 erau cultivate numai 10 500 000 ha, iar aproape 6 000 000 ha erau lăsate în paragină. Dar în 1948 cea mai mare parte a pământurilor din apus erau cultivate de noii stăpîni, agricultorii polonezi, iar suprafața totală a pământurilor cultivate a ajuns la aproape 15 000 000 ha. Potrivit planului pe șase ani, agricultura a primit zeci de mii de tractoare și multe autocamioane. Este prevăzută dezvoltarea continuă a cooperativelor de producție pe baza

liberului consimțământ ; ele devin principala pîrghie pentru sporirea producției agricole. De asemenea, au căpătat o mare însemnătate gospodăriile de stat.

Principalele culturi sînt secara și cartoful. În ce privește recoltele de secară și cartofi, Polonia ocupă respectiv locurile doi și trei în lume (după U.R.S.S. și aproximativ la același nivel cu Germania). În plus se seamănă grîu (mai mult în sud-vestul și sud-estul țării), ovăz, orz, sfeclă de zahăr și in.

În Polonia din trecut numărul vitelor era insuficient, iar calitatea lor inferioară. Numai pe unele moșii se găseau vite mai bune. În timpul războiului sepetul s-a micșorat simțitor (de pildă, din numărul total de vite cornute mari n-a mai rămas decît 1/3). Acum el este refăcut și se iau măsuri pentru îmbunătățirea raselor.

Ca urmare a refacerii cu succes și a dezvoltării agriculturii, Polonia a depășit nivelul antebelic al consumului de alimente pe cap de locuitor.

Transportul și comerțul exterior. În vechile sale granițe, Polonia dispunea de un singur port maritim — *Gdynia*, construit de guvernul polonez pentru a înlocui Gdansk (Danzig), care era despărțit de Polonia printr-o graniță convențională. După stabilirea noilor granițe, Polonia a dobîndit porturi de prim ordin, ca Gdansk și *Szczecin* (Stettin), legate cu regiunile din interiorul Poloniei prin fluviile navigabile Vistula și Oder. Acestea din urmă sînt unite printr-un canal cu bazinul carbonifer Silezia-Dombrowski și au o mare însemnătate pentru exportul cărbunelui polonez. Canalul Bydgoszoz leagă bazinul Vistulei cu bazinul Oderului (care în cadrul Germaniei este legat de bazinul Elbei), iar bazinul Vistulei este legat prin Bug cu bazinul Niprului din Uniunea Sovietică. Astfel, Polonia posedă două artere fluviale care leagă regiunile sale din interior cu Marea Baltică și o arteră, est-vest, care leagă căile fluviale ale Poloniei cu căile fluviale ale U.R.S.S. și Germaniei.

Dar în momentul cînd a luat ființă Polonia democrat-populară, cea mai mare parte din căile ei fluviale nu puteau fi folosite pentru vasele mari. În prezent se desfășoară mari lucrări de refacere a căilor fluviale, mai cu seamă a Vistulei

superioare și a căii Est-vest (Bug — Vistula de mijloc — Warta — Oder).

Rețeaua de căi ferate a Poloniei are o lungime de 25 000 km. În partea de apus a țării ea este mai deasă decît în partea de răsărit. Cele mai importante noduri de cale ferată sînt *Varșovia, Poznan și Stalinograd (fost Katowicz)*, principalul nod din regiunea Silezia-Dombrowski, care reprezintă cel mai mare sistem de transporturi de mărfuri.

În comerțul exterior al Poloniei primul loc îl ocupă Uniunea Sovietică, care exportă în Polonia bumbac, minereu de fier, mangan și crom, cupru, aluminiu, produse petrolifere, automobile, tractoare și mașini agricole și, afară de aceasta, îi livrează pe credit tot felul de utilaj industrial. Polonia livrează Uniunii Sovietice vase, locomotive și vagoane, cărbune, metale, produse textile și alte mărfuri de larg consum. Se dezvoltă legăturile economice ale Poloniei și cu celelalte țări de democrație populară. Polonia face un comerț considerabil cu Suedia (primește din Suedia minereu de fier și-i furnizează acesteia cărbune). Polonia democrat-populară ocupă un loc de frunte în comerțul internațional.

Regiunile

Regiunea centrală (Varșovia — Lodz), situată pe cursul mijlociu al Vistulei, constituie nucleul de bază al statului și al națiunii poloneze. În ce privește densitatea populației, ea întrece celelalte ținuturi ale Poloniei, cu excepția bazinului carbonifer Silezia-Dombrowski. Aici se află două dintre orașele mari ale Poloniei — *Varșovia* și *Lodz*.

Pe cea mai mare parte din teritoriul acestei regiuni predomină agricultura, cultivîndu-se mai cu seamă secara și cartoful — culturi tipice pentru Polonia. Varșovia și Lodz cu împrejurimile lor reprezintă cel mai important centru al industriei prelucrătoare din Polonia, ceea ce face ca regiunea să aibă o foarte mare însemnătate industrială.

Varșovia este situată pe ambele maluri ale Vistulei (principala sa parte pe malul sting, iar pe malul drept se află suburbia Praga), în punctul unde acest fluviu este traversat de căi ferate de însemnătate internațională. Ea este centrul politic și cultural al Poloniei (aici se află Aca-

demia de Ştiinţe, o universitate şi multe alte instituţii ştiinţifice şi de învăţămînt superior) ; este de asemenea un mare centru industrial. Potrivit planului pe şase ani, s-a creat o industrie a automobilelor, o industrie metalurgică care va da metale de calitate superioară, s-au mărit considerabil industria electrotehnică şi de maşini. Populaţia Varşoviei număra în 1939 1 300 000 de oameni, în 1946 — numai 480 000 de oameni, pe cînd în 1952 a depăşit cifra de 800 000 de locuitori. Actualmente ea are un milion de locuitori.

Lodz (peste 600 000 de locuitori) era un oraş pur industrial, cum nu se poate mai prost amenajat ; acum, pe lîngă faptul că este un centru cu însemnătate industrială în continuă creştere şi mai variată de cît înainte, a devenit şi un mare centru administrativ şi cultural ; la Lodz s-au înfiinţat o universitate şi o serie de institute.

Regiunea de sud-vest, din care fac parte *Silezia, superioară şi inferioară*, este cel mai important centru al Poloniei în ceea ce priveşte extracţia de cărbune şi producţia de fontă, oţel şi metale neferoase (zinc, plumb, aluminiu, cupru). Tot aici se află principalele uzine chimice din Polonia, cel mai mare nod de centrale electrice şi o bună parte din industria textilă şi de construcţie de maşini.

Centrul industrial al acestei regiuni este bazinul carbonifer *Silezia-Dombrowski*, care nu are egal, în ce priveşte extracţia cărbunelui, pînă în Donbass în răsărit şi pînă la Ruhr, în apus.

Principalele centre industriale de aici sînt *Stalinograd* şi *Chorzow*. In apropierea bazinului carbonifer se află vechile oraşe Cracovia şi Czestochowa. *Cracovia* (peste 300 000 de locuitori) este vechea capitală a Poloniei, un important nod de transporturi, centru industrial şi cultural ; universitatea din Cracovia este cea mai veche dintre universităţile poloneze şi una dintre cele mai vechi universităţi din Europa. Lîngă Cracovia s-a construit cea mai mare uzină metalurgică din Polonia şi a crescut un nou oraş industrial — *Nova Huta*. La vest de Cracovia (lîngă Oswiecim) s-a construit o puternică centrală electrică şi sînt pe cale de a se clădi uzine chimice. La sud-est de Cracovia se află exploatări de sare cu o reţea de întinse galerii subterane.

În Silezia inferioară economia are un caracter mixt agraro-industrial. Agricultura este dezvoltată mai cu seamă pe malul sting al Oderului, unde solul este fertil ; aici sînt răspîndite culturile de grîu și sfecla de zahăr. Cel mai important oraș din Silezia inferioară este Wroclaw (fost Breslau), vechi oraș polonez, care în mîinile germanilor a devenit un centru de germanizare a acestui ținut (peste 300 000 de locuitori). Retrocedat Poloniei complet distrus, Wroclaw este refăcut și devine unul din cele mai mari centre industriale și culturale din noua Polonie (are o universitate). O industrie considerabilă se află în zona de graniță a munților Sudeți ; aici se găsește bazinul carbonifer Walbrzych și în apropiere de aceasta un vechi centru al industriei textile, care reprezintă un grup de orășele.

Regiunea de nord-vest (*Poznan și Pomerania*), cu precădere agricolă, se distinge prin nivelul înalt de dezvoltare a agriculturii. Tot aici este dezvoltată și industria care prelucrează materiile prime locale : industria zahărului, a spirtului și a berei. Aici se află de asemenea uzine de construcții de mașini, iar în porturi, șantiere navale. Pe baza marilor rezerve de lignit și de săruri de potasiu (la sud-vest de Bydgoszcz) se creează o mare industrie chimică.

Cele mai mari orașe sînt : *Poznan* (peste 300 000 de locuitori) important centru industrial și nod de cale ferată pe linia Varșovia-Berlin, oraș universitar ; *Gdansk* (Danzig), port la gurile Vistulei, care constituie principala ieșire a Poloniei la Marea Baltică și are mari șantiere navale ; *Gdynia,* la nord de Gdansk, port comercial și militar ; *Szczecin,* port la gurile Oderului, cu șantiere navale, uzine metalurgice și fabrici de automobile.

Regiunile de nord-est și sud-est (voievodatele Bialystok și Olsztyn la nord-est, Lublin și Rzeszow la sud-est) au moștenit de la vechiul regim cea mai înapoiată agricultură și o industrie puțin dezvoltată, aproape exclusiv mică. În Polonia democrat-populară se acordă o deosebită atenție dezvoltării acestor regiuni. Acum sporește rolul creșterii animalelor și al culturilor tehnice (inul și sfecla de zahăr) ; ia amploare prelucrarea industrială a produselor agricole.

REPUBLICA CEHOSLOVACĂ

(CEHOSLOVACIA)

O dată cu construirea unei Cehoslovacii independente (în 1918), în componența ei au intrat următoarele regiuni din fosta Austro-Ungarie : Cehia, Moravia, Silezia, Slovacia și Ucraina subcarpatică.

În 1938—1939 Germania fascistă a răpit Republicii Cehoslovace independența.

La sfîrșitul celui de-al doilea război mondial Cehoslovacia a fost eliberată de Armata Sovietică. În conformitate cu dorința exprimată de populația din Ucraina subcarpatică și pe baza acordului prietenesc încheiat între U.R.S.S. și Cehoslovacia, Ucraina subcarpatică a intrat în cadrul R.S.S. Ucrainene (la 29 iunie 1945).

Suprafața Cehoslovaciei este de 128.000 km², iar populația de 13 000 000 de locuitori. Ca orînduire de stat ea este o *republică democrat-populară* a două popoare egale în drepturi : cehii și slavocii. Capitala Cehoslovaciei este *Praga*. Potrivit Constituției Cehoslovaciei, pe lîngă puterea centrală a întregului stat (Adunarea Națională, președintele și guvernul), Slovacia își are organele sale naționale ale puterii — Consiliul Național Slovac și Colegiul Împuterniciților — care asigură autonomia Slovaciei în cadrul statului cehoslovac unit. Reprezentanți ai slovacilor fac parte, avînd drepturi egale cu cehii, din Adunarea Națională și din guvernul cehoslovac.

Principalul partid în Cehoslovacia este partidul Comunist Cehoslovac, care s-a unit cu Partidul Social-Democrat și are la bază învățătura marxist-leninistă. El deține majoritatea în Adunarea Națională și în guvern și ocupă o poziție conducătoare în Frontul Național (uniunea partidelor democratice).

Condițiile naturale. Din punct de vedere geografic, Cehoslovacia este formată din două părți principale : la vest Masivul Ceh, la est, regiunea muntoasă a Carpaților, care coboară spre cîmpia Dunării de mijloc.

Masivul Ceh este o regiune deluroasă cu înălțimi mici, formată din vechi roci cristaline. Partea apuseană — *Ce-*

hia — este înconjurată de munți; *Sumava, Pădurea Cehă și Munții Metalici* formează granița Cehiei cu Germania, iar *Sudeții*, cu Polonia; *Colinele Cehiei* și *Moraviei* despart Cehia de Moravia. În Cehia platoul este înclinat spre nord și se încadrează în bazinul *Elbei* (în limba cehă Laba), care se varsă în Marea Nordului; Laba primește un afluent mare — *Vltava*.

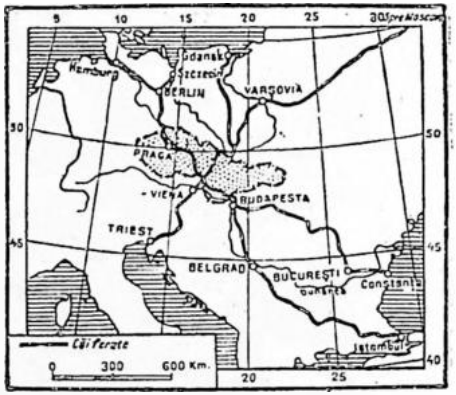

Fig. 12. — Așezarea Cehoslovaciei

Moravia, care ocupă partea de răsărit a Masivului Ceh, este înclinată, dimpotrivă, spre sud; principalul său rîu — *Morava* — este afluent al Dunării. La nord Moravia se învecinește cu o regiune mică, Silezia, importantă prin rezervele sale bogate de cărbune; de aici izvorăște *Oderul*, care se varsă în Marea Baltică. Trecerea din valea Moravei în valea Oderului (Porțile Moravei) este un important drum istoric între țările situate pe coastele Mării Baltice și țările dunărene.

Clima în Masivul Ceh este continentală temperată (la Praga temperatura medie în ianuarie este de —1°, iar în iulie de +19°); aci întîlnim soluri podzolice, dar alături de acestea se află și porțiuni considerabile de cernoziom și soluri cenușii fertile. În subsolul țării se găsesc mari rezerve de huilă și lignit, mici rezerve de fier și metale neferoase. La nord-vest, la poalele Munților Metalici, există multe *izvoare minerale*; în preajma lor s-au dezvoltat stațiuni balneare vestite în lumea întreagă, printre care Karlovy-Vary (Karlsbad). Aici se găsește și caolin.

La răsărit de Moravia și Silezia încep munții *Carpați*, care ocupă o mare parte din *Slovacia*, masivul *Tatra*, al cărui vîrf, *Piscul Stalin*, atinge înălțimea de 2663 metri și

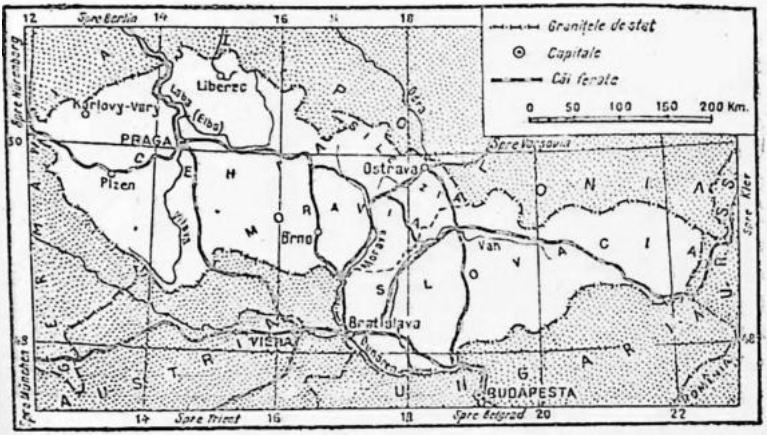

Fig. 13. — Împărțirea Cehoslovaciei în ținuturi

este vestit prin frumusețea aspră a vîrfurilor stîncoase, atrăgînd turiști și alpiniști.

Caracterul continental al climei de aici este mai pronunțat decît în vest; iarna, este mult mai aspră. Mari porțiuni din munți sînt acoperite cu păduri și cu pășuni; pădurile sînt de fag și stejar, iar în zona superioară, de conifere. Apele din regiunea subcarpatică se îndreaptă spre *Dunăre*, care curge la extremitatea de sud a Slovaciei. Pe alocuri aceste regiuni de graniță de la sud cuprind porțiuni din *cîmpia Dunării* de mijloc, cu ținuturi de stepă și soluri fertile.

În regiunea subcarpatică se află diferite resurse minerale (minereu de fier, lignit, petrol, minereuri de metale neferoase). Pînă acum s-au descoperit rezerve mici, dar deoarece Slovacia a fost insuficient studiată din punct de vedere geologic, aprecierea rezervelor nu trebuie considerată definitivă. Rîurile de munte sînt bogate în energie hidraulică, mai cu seamă rîul Vah (afluent al Dunării).

Populația. Popoarele slave, *cehii și slovacii*, reprezintă marea majoritate a populației din cele 13 000 000 de locuitori ai Cehoslovaciei, peste 3 500 000 locuiesc în Slovacia. Cehii constituie majoritatea în vest, în Cehia, Moravia și Silezia. Slovacii, apropiați ca limbă de cehi, alcătuiesc

majoritatea în Slovacia. Celelalte naționalități sînt *ungurii* la granița cu Ungaria) și *ucrainenii* (în răsăritul Slovaciei). Cehoslovacia reprezintă un fel de peninsulă slavă, care înaintează spre apus. Cu multe veacuri în urmă, germanii au reușit să pună stăpînire pe pămînturile cehe, iar ungurii pe pămînturile slovacilor. Dar cehii și slovacii au luptat cu dîrzenie pentru menținea specificului lor național, pe care și l-au păstrat în ciuda jugului străin. Poporul ceh, în istoria căruia găsim multe episoade eroice, a luptat cu deosebită îndîrjire cu cotropitorii germani. Cînd în 1939 au căzut sub stăpînirea Germaniei fasciste, cehii și slovacii s-au împotrivit prin toate mijloacele cotropitorilor, în ciuda terorarei sîngeroase, care a ajuns pînă la nimicirea unor sate întregi împreună cu toți locuitorii (Lidice).

Poporul ceh a ajuns la un înalt nivel de dezvoltare tehnică și culturală. În decursul bogatei sale istorii, el a dat mulți gînditori de seamă, luptători pentru ideile progresiste și oameni de artă. Universitatea din Praga a sărbătorit în 1947 aniversarea a 600 de ani de la întemeierea sa. În ce privește organizarea învățămîntului, Cehoslovacia se putea măsura cu țările cele mai dezvoltate. Dar în Cehoslovacia, ca și în alte țări capitaliste, știința, învățămîntul, arta erau subordonate intereselor burgheziei. Numai o dată cu instaurarea regimului democrat-popular au trecut în slujba intereselor poporului; muncitorii și țăranii au căpătat acces în școlile înalte și la activitatea științifică; totodată s-au creat posibilități pentru înflorirea culturală a Slovaciei, care, atît sub dominația austro-ungară (pînă în 1918), cît și în cadrul Cehoslovaciei burgheze, era o regiune periferică înapoiată. Pînă la victoria democrației populare existau în Cehoslovacia 9 instituții de învățămînt superior, pe cînd acum sînt 22 (dintre care 7 în Slovacia).

Economia. Cehoslovacia este o țară industrială-agrară dezvoltată. În ceea ce privește nivelul dezvoltării industriale și desimea rețelei de căi ferate, ea ocupă primul loc printre țările de democrație populară. Industria Cehoslovaciei este foarte variată; este dezvoltată atît industria grea, extractivă (mai ales carboniferă), metalurgică, de construcții de mașini, chimică, cît și cea ușoară — textilă, a sticlei și porțelanului, a încălțămintei, a zahărului, de pre-

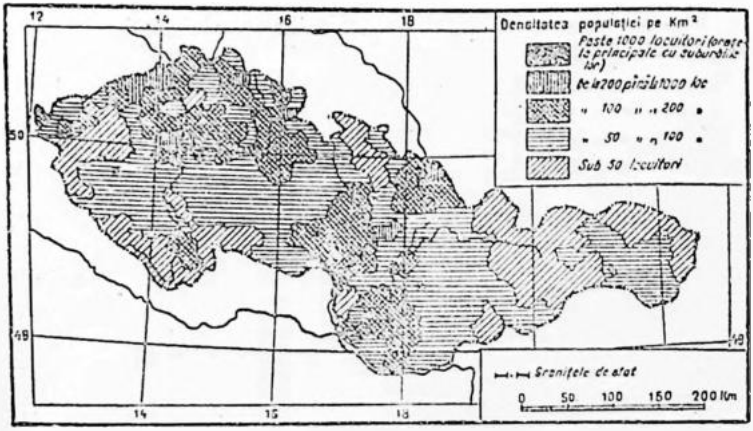

Fig. 14. — Densitatea populației Cehoslovaciei

lucrare a lemnului. Produsele industriale constituie o mare parte din exportul cehoslovac și multe din ele sînt renumite în străinătate. În 1953, extracția de huilă s-a ridicat la peste 20 000 000 tone, de lignit — 35 000 000 tone, iar producția de oțel — la 4 400 000 tone. Se dezvoltă în deosebi producția de mașini, printre care de motoare electrice, tractoare, autocamioane și mașini-unelte. Aceasta permite să se reutileze și să se extindă industria cehoslovacă, să se mecanizeze agricultura ; în plus Cehoslovacia exportă în cantități tot mai mari mașini în alte țări de democrație populară, ajutînd la industrializarea lor. Se dezvoltă intens industria chimică — unele ramuri ale acesteia lipseau aproape cu desăvîrșire în Cehoslovacia din trecut — producția de benzină sintetică și cea de fibre sintetice.

În dezvoltarea agriculturii un rol hotărîtor îl joacă producția cooperatistă, care se sprijină pe rețeaua de stațiuni de mașini și tractoare. O mare însemnătate pentru trecerea la socialism au și gospodăriile de stat ; rolul lor este important mai cu seamă în domeniul creșterii vitelor.

Cehoslovaciei i-a rămas moștenire de la vechiul regim o pronunțată inegalitate în nivelul de dezvoltare a apusului și răsăritului țării. Regiunile ceh ale țării (Cehia, Moravia, Silezia) se distingeau de mult printr-un nivel mai înalt

de dezvoltare decît Slovacia. Burghezia cehă, care deținea supremația în Cehoslovacia din trecut, nu numai că nu a atenuat, dar a întărit chiar această inegalitate. Aproape întreaga industrie mare s-a concentrat în regiunile apusene. Aici rețeaua de transporturi este mult mai deasă și mai bună în ce privește utilajul tehnic decît în răsărit. De aceea, printre sarcinile importante, îndeplinite potrivit planului de stat, se numără și mari construcții industriale și de transporturi din Slovacia. O altă sarcină importantă este îmbunătățirea transporturilor între regiunile cehe și Slovacia.

Regiunile

Regiunile cehe.[1] După cum se vede din cele spuse mai sus, regiunile apusene joacă rolul conducător în dezvoltarea industrială a Cehoslovaciei ; aici se află cele mai mari orașe și principalele cadre ale clasei muncitoare cehoslovace.

Cehia propriu-zisă, care în evul mediu era nucleul statului ceh, iar în epoca modernă a devenit nucleul statului cehoslovac, ocupă partea de nord-vest a țării, avînd forma unui patrulater cu înălțimi pe margini.

Praga (aproximativ un milion de locuitori), situată în partea centrală a Cehiei, se află la numai 80 km de granița germană și la 100 km de granița polonă. Praga este un vechi centru politic și cultural al poporului ceh, cel mai important nod de transporturi și centru al industriei prelucrătoare de tot felul (în care se remarcă construcția de mașini și industria electrotehnică). Așezată într-o regiune deluroasă foarte pitorească pe valea rîului navigabil Vltava, bogată în monumente istorice și instituții de cultură, Praga se bucură pe bună dreptate de renumele de a fi unul din cele mai frumoase orașe din Europa.

---

[1] Trebuie să avem în vedere faptul că pînă în 1949 partea cehă a Cehoslovaciei se împărțea, din punct de vedere administrativ, în două : 1) Cehia și 2) Moravia și Silezia. În 1949, atît teritoriile cehe, cît și Slovacia, au fost împărțite în mici regiuni în număr de 19. Noua împărțire administrativă apropie organele puterii de mase. Noțiunile de Cehia, Moravia, Silezia au acum doar o semnificație istorico-geografică, și nu una administrativă.

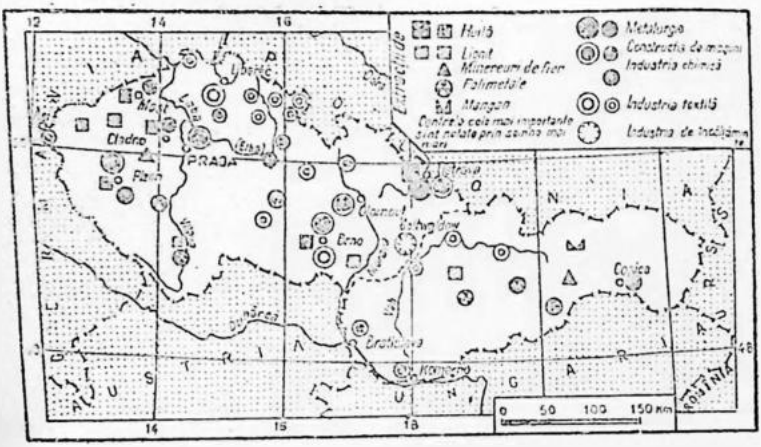

Fig. 15. — Industria Cehoslovaciei

Plzen (120 000 de locuitori), situat la sud-vest de Praga, lîngă un mic bazin carbonifer, este un oraș industrial vestit prin uzinele sale militare și de construcții de mașini ; el este cunoscut de asemenea prin fabricile de bere, care ocupă o întreagă parte a orașului.

În partea de nord a Cehiei, de-a lungul munților Sudeți, se află numeroase orașe și așezări industriale cu fabrici pentru prelucrarea bumbacului, a lînei și a inului (principalul centru textil este *Liberec)* și cu fabrici de sticlă. De-a lungul munților Metalici se află principalele bazine de lignit și pe lîngă ele o industrie de prelucrare a metalelor și o industrie chimică ; pe lîngă orașul *Most* se găsește cel mai mare combinat chimic. Cîmpia Elbei se remarcă printr-o agricultură dezvoltată, cu culturi de grîu și sfeclă de zahăr, cu o creștere intensivă a vitelor și cu o industrie alimentară importantă (se fabrică mai cu seamă zahăr).

Această orientare a agriculturii este caracteristică și pentru valea Moravei, care formează centrul *Moraviei.*

Principalul oraș din Moravia este Brno (circa 300 000 de locuitori) mare centru al industriei lînei și construcției de mașini. În orașul Gotwaldow (fost Zilina) sînt fabrici uriașe de încălțăminte care au aparținut lui Bata, „regele

încălțămintei" ceh; actualmente aceste fabrici aparțin poporului, iar „regele încălțămintei" este în emigrație împreună cu alți dușmani ai poporului ceh.

Silezia cehă, situată alături de Silezia poloneză, concentrează o mare parte din extracția de cărbuni, din industria cocso-chimică și din siderurgia Cehoslovaciei, precum și o bună parte din construcția de mașini, în special de mașini grele. Dezvoltarea acestei regiuni de graniță este extrem de mult favorizată de faptul că între Cehoslovacia și Polonia s-au stabilit relații de strînsă prietenie (în locul celor de dușmănie dinainte), ceea ce s-a produs o dată cu victoria orînduirii de democrație populară în aceste țări. Centrul industrial este *Ostrava* (circa 200 000 de locuitori), care se găsește pe Oder. Sub regimul de democrație populară Ostrava, pe lîngă o însemnătate industrială crescîndă (aici se construiește cea mai mare uzină metalurgică din Cehoslovacia), a căpătat și o mare importanță culturală (s-a creat Școala superioară de mine și multe alte instituții de învățămînt și culturale).

Slovacia. În Slovacia predomina pînă nu de mult agricultura și gospodăria silvică; astăzi industria ocupă un loc din ce în ce mai însemnat. O bună parte din teritoriu este acoperit cu păduri și pășuni. În sud, în regiunea de șes, se seamănă grîu, orz și pe alocuri sfecla de zahăr. În văile din munți se cultivă secară, ovăz și cartofi; pe pășunile de munte este dezvoltată creșterea vitelor. Un mare rol joacă industria forestieră și de prelucrare a lemnului. În satele slovace sînt foarte răspîndite meșteșugurile: țărăncile tors, țes, lucrează haine de casă și le brodează cu desene frumoase, fac diferite obiecte de lemn, colorează frumos vase de lut. Afară de aceasta industria Slovaciei se mărginea pînă nu de mult la cîteva fabrici textile și de hîrtie și la mici uzine metalurgice. Astăzi industria slovacă crește repede fie datorită mutării unor întreprinderi din regiunile apusene, fie prin construcții noi. Între altele se construiesc uzine chimice și fabrici de celuloză, precum și un mare combinat metalurgic. În acest scop se folosesc bogatele resurse hidroenergetice și forestiere ale Slovaciei, precum și resursele ei minerale destul de reduse, dar variate. Pe rîul Vah s-au construit și se construiesc noi centrale electrice, iar pe

lîngă acestea se creează centre industriale tocmai în acea parte a Slovaciei care mai înainte era cea mai înapoiată.

Principalul oraș al Slovaciei este *Bratislava* (circa 200 000 de locuitori), centru industrial și cultural, port la Dunăre. Bratislava este situată la extremitatea de sud-vest a Slovaciei, dar această regiune reprezintă partea cea mai fertilă și cu cea mai deasă populație din țară. Aici se întîlnesc principalele artere de transport ale Slovaciei.

GERMANIA

Germania, care a fost înfrîntă în cel de-al doilea război mondial în urma victoriilor hotărîtoare ale Armatei Sovietice, a fost ocupată de trupele a patru mari puteri — Uniunea Sovietică, Marea Britanie, S.U.A. și Franța — și împărțită în mod corespunzător în patru zone de ocupație.

La conferința de la Berlin (Potsdam) a celor trei puteri (U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie) s-a ajuns la un acord cu privire la granițele răsăritene ale Germaniei: Uniunea Sovietică a primit orașul Königsberg (în prezent Kaliningrad) cu regiunea înconjurătoare (partea de nord a Prusiei Orientale), iar Poloniei i-au fost restituite teritoriile ei străvechi.

Germania are o suprafață de 357 000 km² și o populație de circa 70 000 000 de oameni. Capitala țării este orașul *Berlin*.

Conform acordului intervenit între guvernul U.R.S.S., al Marii Britanii și al S.U.A. și guvernul provizoriu al Franței, puterea supremă în Germania, în perioada îndeplinirii de către ea a principalelor prevederi ale capitulării necondiționate, a fost exercitată de comandanții supremi — sovietic, britanic, american și francez — fiecare în zona sa, potrivit instrucțiunilor date de guvernele respective, precum și în comun de către aceștia în problemele care privesc întreaga Germanie. În acest scop a fost creat atunci Consiliul aliat de control.

Totodată, la conferința de la Berlin s-a stabilit că Germania trebuie considerată drept un tot economic unic. S-a prevăzut că se vor înființa o serie de departamente (direcții) economice centrale pentru întreaga Germanie, care vor trebui să asigure conducerea unică a principalelor acțiuni

economice privind întreaga Germanie şi să pregătească aparatul administrativ pentru viitorul guvern german.

Pentru a se preîntîmpina posibilitatea unei noi agresiuni din partea Germaniei şi pentru a se da poporului german posibilitatea de a-şi restabili ulterior independenţa şi unitatea de stat, s-a hotărît să se efectueze democratizarea şi demilitarizarea Germaniei.

Politica cercurilor reacţionare şi agresive din S.U.A. şi din Marea Britanie a împiedicat însă îndeplinirea acestor hotărîri în zonele apusene şi a dus la lichidarea de fapt a Consiliului aflat de control şi la scindarea Germaniei. În cele trei zone apusene s-a creat un stat vest-german separat, Republica Federală Germană ; potrivit planurilor imperialiştilor, ea trebuie să devină un cap de pod împotriva Uniunii Sovietice şi a ţărilor de democraţie populară [1].

Spre deosebire de aceasta, în R.D. Germană s-au luat măsuri hotărîte pentru stîrpirea fascismului şi a militarismului şi s-au înfăptuit largi reforme democratice. Aceasta a dat poporului german posibilitatea de a păşi pe calea dezvoltării democratice. Cu participarea întregului popor german a fost elaborată o constituţie democrată pentru întreaga Germanie. La 7 octombrie 1949 a fost proclamată în capitala Germaniei, Berlin, *Republica Democrată Germană*. Acest eveniment exprima voinţa majorităţii covîrşitoare a poporului german. Constituirea Republicii Democrate Germane, iubitoare de pace, reprezintă o cotitură în istoria Europei. Existenţa unei Germanii democratice şi iubitoare de pace alături de existenţa Uniunii Sovietice şi a ţărilor de democraţie populară iubitoare de pace, exclude posibilitatea unor noi războaie în Europa, pune capăt vărsărilor de sînge în Europa.

Condiţiile naturale. *Poziţia geografică, graniţele.* Germania este situată în partea centrală a Europei. La nord ea se întinde pînă la Marea Baltică şi Marea Nordului.

Pe uscat Germania se învecinează cu 9 ţări, avînd astfel mai mulţi vecini decît oricare alt stat din Europa. La răsărit se învecinează cu ţările de democraţie populară, Polo-

[1] Este semnificativ faptul că în calitate de „capitală" a acestui stat a fost ales oraşul provincial Bonn, cu o industrie slab dezvoltată (pentru a fi cît mai departe de influenţa politică a clasei muncitoare).

nia și Cehoslovacia. Granița cu Polonia trece printr-un șes, urmînd în cea mai mare parte fluviul Oder (Odra) și riul Neisse, un afluent al Oderului. Granița cu Cehoslovacia trece peste munți de înălțime mijlocie, cu trecători ușor de străbătut. În vest predomină granițele deschise fără nici un fel de obstacole naturale (face excepție o parte din granița cu Franța, care este formată de fluviul Rin). Frontierele sudice (cu Austria și Elveția) sînt, dimpotrivă, aproape complet naturale (de-a lungul Alpilor, pe malul lacului Boden și pe Rin).

Relieful. În linii mari relieful Germaniei se caracterizează prin scăderea înălțimii dinspre sud spre nord.

Germania de nord. În partea de nord a Germaniei se întinde *Cîmpia Germaniei de nord.* Ea are cea mai mare lățime (pînă la 300 de km) în răsărit și se îngustează spre apus. Suprafața ei este destul de uniformă. Cea mai joasă este partea de vest, vecină cu Marea Nordului, așa-numitele „marsch". Zona de pe litoral, alcătuită din aluviuni maritime, se remarcă prin fertilitatea ei; digurile o apără de apele mării. În fața litoralului se întind insulele Frizice, care sînt resturi ale unui țărm alcătuit din dunele ce existau odinioară aici. Izolată se află mica insulă *Helgoland,* care are o însemnătate strategică deosebită, fiind punctul cel mai avansat al sistemului de fortificații maritime germane din Marea Nordului. Dincolo de zona de pe litoral se întind cîmpii nisipoase mai înalte (geest).

De-a lungul coastei Mării Baltice, la o oarecare distanță de ea, se înalță un platou deluros, puțin înalt, presărat cu o mulțime de lacuri.

În trecutul îndepărtat cîmpia era foarte mlăștinoasă și acoperită de păduri dese, dar acum a rămas puțin din landșaftul inițial. Pămînturile arabile ocupă 2/3 din întregul teritoriu, iar pădurile peste 1/5.

Germania centrală. La sud de cîmpia Germaniei de nord se înalță munții *Germaniei centrale.* Ei sînt alcătuiți din lanțuri și masive de înălțime mijlocie (depășind rareori 1 000 m), despărțite prin văi largi cu pantă dulce. Munții cei mai importanți sînt: în apus, munții *Renani* (șistuoși, pe malurile Rinului), în partea centrală, *Pădurea Turingiei* și munții *Harz,* care înaintează în cîmpia

Germaniei de nord, iar în răsărit *Munții Metalici*, de la granița cu Cehoslovacia.

G e r m a n i a d e s u d. Cea mai mare parte a Germaniei de sud este de asemenea o regiune cu munți de înălțime mijlocie. Munți înalți există numai în extremul sud. Aceștia sînt *Alpii Bavariei* (cu înălțimi de aproape 3 000 m), acoperiți pe alocuri cu zăpezi veșnice. La nord, munții se unesc cu podișul *Bavariei*, la vest, paralel cu cursul superior al Rinului, se înalță munții *Pădurea Neagră* (cu înălțimi pînă la 1 500 m), iar la est, pe granița cu Cehoslovacia *Pădurea Boemiei* (după denumirile vechi acest șir de munți se împarte în *Sumava* și *Pădurea Cehă*).

Munții din Germania centrală și de sud (cu excepția Alpilor nu au constituit bariere serioase pentru răspîndirea populației și pentru dezvoltarea economiei). Astfel, în Germania centrală suprafața cultivată este aproape tot atît de mare ca și în cîmpia Germaniei de nord. Dar relieful muntos a determinat particularități esențiale în ceea ce privește resursele naturale din diferite regiuni. Văile sînt fertile și cu climă blîndă, dar pe înălțimi, condițiile climatice sînt mai aspre.

Apele. *Rinul*, cel mai mare fluviu al Germaniei, este în ceea ce privește lungimea (1326 km) aproape de trei ori mai mic decît Volga, iar în ceea ce privește suprafața bazinului de 6 ori mai mic. El izvorăște în Elveția și se varsă în Marea Nordului, în Olanda. Principalii afluenți ai Rinului sînt rîurile *Main, Moselle* și *Neckar*. Alte ape importante sînt *Elba* (1150 km), *Weser, Oder* (care curge de-a lungul granitei cu Polonia) și *Dunărea* (cursul superior). *Rinul* are un regim stabil, datorită faptului că izvoarele sale din Alpi îi aduc mari cantități de apă la sfîrșitul verii. Apele din Germania de răsărit au dimpotrivă, un nivel variabil, revărsîndu-se mult primăvara și secînd la sfîrșitul verii. Condițiile de navigație sînt însă îmbunătățite prin regiare și ecluze. Gurile fluviilor Elba și Weser sînt accesibile pentru vasele maritime (portul maritim Hamburg de pe Elba este situat la 100 km de mare). Afluenții Dunării, care curg din Alpi, sînt bogați în energie hidraulică.

Văile fluviilor Rin și Elba, care străbat regiunile muntoase ale Germaniei, au avut o mare importanță istorică ca drumuri comerciale și de colonizare. Un rol deosebit pentru transport l-a avut

Rinul, care constituie o cale lesnicioasă de la Alpi spre Marea Nordului. În sud, continuarea drumului de pe Rin se ramifică: una din ramificații duce de la Rin pînă la valea riului Saône (prin trecătoarea dintre munții Vosgi și Jura din Franța) și mai departe pe Saône și Ron spre Marea Mediterană. Cealaltă ramificație duce prin Alpi (trecătoarea St. Gothard) în Italia de nord.

Bogățiile minerale și energia hidraulică. Germania este bogată în *cărbune*. Principalul bazin este situat în Germania occidentală pe rîul *Ruhr* (afluent din dreapta al Rinului). Acest bazin cuprinde peste 3/4 din rezervele de cărbune ale Germaniei și dă un cărbune cocsificabil bun. Faptul că Rinul se află în apropiere prezintă avantaje pentru legăturile de transport ale bazinului Ruhr. Un alt bazin carbonifer important este bazinul Saar, situat în sud-vestul Germaniei. De o mare însemnătate este *lignitul*. Straturile de lignit sînt situate la mică adîncime și se exploatează în cea mai mare parte prin cariere-mine „la zi". Mai puțin bogat în calorii decît huila, lignitul este în schimb mai ieftin. Principalele zăcăminte de lignit se află în Germania răsăriteană. *Energia hidraulică* este principala sursă de energie din Germania de sud. În Germania de vest există cantități neînsemnate de *petrol*. În general, cărbunele prezintă partea predominantă a resurselor energetice ale Germaniei; el joacă un rol însemnat și ca materie primă pentru industria chimică. În timpul celui de-al doilea război mondial s-au fabricat din cărbune cantități considerabile de combustibil lichid.

Germania dispune de *minereuri metalice*, într-o măsură mult mai mică decît de cărbune. Există cîteva bazine mici de minereu de fier și un singur zăcămînt important de cupru (în Germania răsăriteană).

Dintre celelalte bogății minerale Germania dispune de cantități extrem de mari de *săruri de potasiu*. Principalele zăcăminte se află în Germania centrală, între Elba și Weser. În diferite regiuni există zăcăminte de sare de bucătărie.

Clima, solul, vegetația. Partea de nord-vest a Germaniei are o climă oceanică, apropiată de aceea a Olandei, cu care se învecinează. Această regiune este deosebit de prielnică pentru finețe. Partea de sud-vest (mai cu seamă valea Rinului), care are o iarnă la fel de blîndă, se distinge prin-

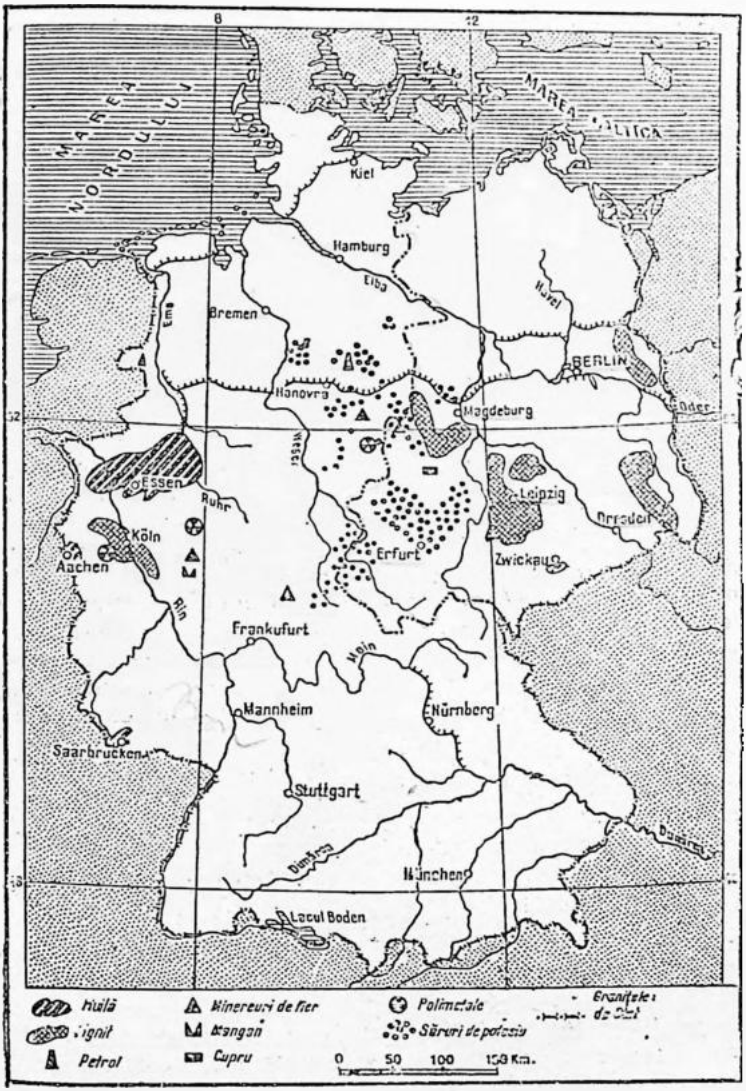

Fig. 16. — Bogățiile subsolului Germaniei

într-o vară mai călduroasă și însorită, care permite să se cultive în văi viță de vie, tutun și pomi fructiferi sudici. Spre răsărit, influența oceanului se simte din ce în ce mai puțin. În regiunile muntoase din Germania centrală și de sud, cu înălțimi de peste 600 m, clima este umedă și răcoroasă. Acestea sînt regiunile de pășuni și păduri.

Solurile podzolice care predomină în Germania sînt puțin fertile; există numeroase soluri mlăștinoase și nisipoase. Solurile cele mai fertile sînt cele formate pe loess; ele se întîlnesc la marginea nordică a munților din Germania centrală. Sînt roditoare de asemenea valea Rinului și a Dunării, precum și zonele de pe litoralul de nord-vest („marsch"). Dar și în regiunile în care fertilitatea naturală este scăzută se obțin recolte bune prin lucrarea îngrijită a pămîntului și prin folosirea pe scară largă a îngrășămintelor chimice.

Pădurile ocupă peste $^1/_3$ din suprafața țării. În Republica Democrată Germană predomină pădurile de conifere; aici au fost plantate pe nisipuri multe păduri de pin. În regiunile de șes din Germania occidentală predomină fagul și stejarul. Pădurile de munte sînt alcătuite din brad alb, molift, pin de munte și fag.

Populația. *În ceea ce privește componența națională,* populația Germaniei de astăzi se distinge prin omogenitate, fiind alcătuită aproape exclusiv din *germani.* Unitatea națională a Germaniei este un fapt indiscutabil, determinat de istorie, și încercările imperialiștilor americano-englezi de a dezmembra Germania au un caracter reacționar.

Între germani există deosebiri locale, dar este vorba de deosebiri în cadrul aceleiași națiuni. Dialectele germane de jos, răspîndite în regiunile nordice ale Germaniei, se deosebesc de dialectele germane de sus (pe care le vorbesc de pildă bavarezii). În ceea ce privește religia, majoritatea germanilor din nordul țării sînt protestanți, iar majoritatea celor din sud sînt catolici.

În baza hotărîrilor conferinței de la Berlin, aproape toți germanii care au locuit în regiunile răsfățuite Poloniei, ca și cei care au trăit în Cehoslovacia, au fost strămutați în Germania. În total, inclusiv germanii care încă înainte de strămutare au fugit de pe aceste teritorii, în Germania de astăzi există peste 10 000 000 de persoane strămutate, dintre

care aproximativ jumătate trăiesc în R. D. Germană. Aici noii locuitori se așază lemeinic : o parte dintre ei au primit loturi de pământ, iar alții lucrează în diferite domenii de activitate. Pentru persoanele strămutate s-au construit multe așezări noi. Spre deosebire de aceasta, autoritățile din zonele apusene tratează persoanele strămutate ca pe niște locuitori vremelnici ; mulți locuiesc în lagăre.

În rîndurile claselor dominante din Prusia era de mult răspîndit spiritul militarismului și al șovinismului[1]. În această privință rolul îl dădeau în special nobilii prusaci, moșierii („junkerii"), al căror strămoși sînt cavalerii teuloni („cavalerii cîini", după expresia lui Marx), care în evul mediu au colropit teritoriile slave de la răsărit de Elba și pe care Alexandr Nevski i-a zdrobit în 1242. Fasciștii germani au aținat în rîndurile germanilor șovinismul cel mai sălbatic, proclamîndu-i „rasă superioară" menită să slăpinească pe cele „inferioare". În Germania fascistă numai germanii „pur sînge" erau recunoscuți drept cetățeni cu toate drepturile, în realitate, germanii (asemenea englezilor și francezilor) își trag obîrșia din diferite rase și triburi, și, prin urmare, nu pot fi de „rasă pură". Fasciștii au folosit născocirile absurde despre superioritatea germanilor asupra altor popoare, pentru a abate maselе de la lupta de clasă și pentru a face propagandă în favoarea războaielor de colropire. Lichidarea rămășițelor veninoase ale acestei propagande constituie una dintre sarcinile acțiunii de reeducare a poporului german pe baze democratice. Această reeducare se înfăptuiește însă numai în Republica Democrată Germană, unde presa, învățămîntul și arta se restructurează pentru a sluji la dezvoltarea pașnică a economiei și culturii germane.

Se înțelege că în Republica Federală Germană, unde ocupanții, în rîndurile cărora bîntuie șovinismul, caută să atragă poporul german într-o nouă aventură militară, nici nu poate fi vorba de o astfel de reeducare.

În preajma celui de-al doilea război mondial, *componența de clasă* a populației se prezenta astfel : proletariatul industrial se cifra la 11 500 000 de oameni ; împreună cu lucrătorii din transport și comerț, cu personalul casnic și cu micii funcționari existau 24 000 000 de salariați (73% din populația capabilă de muncă). În ceea ce privește gradul de proletarizare a populației, Germania era în urma Angliei, dar întrecea considerabil Franța. În conformitate cu aceasta, mica burghezie (în special țărănimea) ocupă un

[1] Tocmai datorită faptului că a jucat un rol principal în dezvoltarea militarismului german, Prusia a fost lichidată în 1947, în urma hotărîrii adoptate de U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie și Franța.

loc mai însemnat decît în Anglia, dar mai mic decît în Franța. Situația dominantă o avea un grup redus de magnați ai capitalului financiar și de moșieri. Printre ei se aflau mulți fasciști care se îmbogățiseră sub dictatura hitleristă. *Alianța dintre magnații financiari care conduceau pîrnicile monopoluri și clica militaristă nobiliară prusacă era principala forță motrice a imperialismului și fascismului german.* În Germania de astăzi nu există o structură de clasă unică : politica reacționară și agresivă a imperialiștilor americani, englezi și francezi urmărește să mențină bazele vechii structuri de clasă a Germaniei ; spre deosebire de aceasta, politica progresistă și pașnică, dusă inițial în Germania răsăriteană de autoritățile de ocupație sovietice, apoi de guvernul Republicii Democrate Germane, are drept scop să realizeze democratizarea și demilitarizarea poporului german. Aceasta a și dus la serioase schimbări cu caracter progresist în structura de clasă a Germaniei răsăritene, fapt despre care se va vorbi amănunțit mai jos.

Densitatea populației, este în Germania de 195 locuitori pe kilometrul pătrat. Așadar, Germania este una dintre țările cu o populație deasă, deși în această privință rămîne în urma Marii Britanii și într-o măsură și mai mare, în urma Belgiei și Olandei.

În preajma celui de-al doilea război mondial, la orașe locuia 67% din populație. Cele mai importante centre cu populație orășenească sînt : în primul rînd *Berlinul* (în 1939 el avea 4 300 000 de locuitori, iar în 1950 avea 3 300 000), iar în al doilea rînd regiunea *industrială a Ruhrului,* al cărei principal nucleu îl reprezintă un grup de orașe industriale așezate unul lîngă altul în frunte cu Essen, a căror populație totală trece de 3 000 000 de locuitori. Printre celelalte orașe mai importante se numără *Hamburg, Köln, München, Leipzig, Dresda, Frankfurt pe Main și Düsseldorf.*

O particularitate caracteristică a Germaniei o constituie marele număr de centre regionale istorice. Aceasta este o moștenire a vechii fărîmițări a Germaniei, cînd fiecare dintre statele germane își avea capitala proprie. Unele din aceste capitale regionale au devenit în perioada de dezvoltare a capitalismului german mari orașe (München, Dresda), iar altele, dimpotrivă, au ajuns mici centre provinciale

(de pildă *Weimar*). Dezvoltarea intensă a Berlinului, care l-a făcut să întreacă cu mult toate centrele regionale, a constituit o expresie grăitoare a unirii naționale a Germaniei.

Particularitățile dezvoltării Germaniei

Germania a pășit pe calea dezvoltării capitaliste mai tîrziu decît Anglia și Franța. Aici rămășițele feudalismului au fost mai persistente. *Problema desființării iobăgiei în satele germane a fost pusă la sfîrșitul secolului al XIX-lea*, dar și după aceasta nobilii moșieri și-au păstrat pămînturile și influența politică, menținîndu-se și rămășițe ale dependenței țăranilor față de moșieri.

În 1871 s-a încheiat unificarea politică a Germaniei, creîndu-se imperiul german.

Desființarea iobăgiei și unificarea Germaniei au netezit în mare măsură calea pentru dezvoltarea capitalismului german. În această privință un imbold puternic l-a dat și *victoria repurtată de Germania asupra Franței în războiul din 1870—1871*. Zdrobind Franța, Germania i-a răpit Alsacia și Lorena de nord-est (cu bogate zăcăminte de minereu de fier) și i-a stors o mare despăgubire de război (5 miliarde franci).

De atunci Germania s-a *ridicat repede, ajungînd să fie una din cele mai importante țări industriale*. Construcția de căi ferate înregistrează mari succese; se dezvoltă industria cărbunelui, cea metalurgică, constructoare de mașini, electrotehnică și chimică. Germania își construiește o flotă de război și comercială și se transformă într-o mare putere maritimă. Monopolurile se dezvoltă cu repeziciune.

În perioada 1880—1890, Germania începe o serie de *cotropiri coloniale*. Ea acaparează teritorii întinse în Africa (Camerun, Togo, Africa de sud-vest, Tanganica), o parte din noua Guinee, Tindao pe litoralul Chinei și numeroase insule mici din Oceanul Pacific.

La începutul secolului al XX-lea Germania era a doua țară *industrială din lume după S.U.A. și cel mai agresiv stat imperialist*. Imperialiștii germani voiau să facă noi cotropiri și se înarmau intens atît pe uscat cît și pe mare. Primul război mondial, de a cărui dezlănțuire Germania a fost principalul vinovat, s-a terminat prin zdrobirea ei. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a exercitat o uriașă influență revoluționară asupra soldaților și muncitorilor germani. Puterea imperială a fost răsturnată (noiembrie 1918). S-a produs o revoluție, dar ea a fost o revoluție burgheză. Conducătorii social-democrați, împreună cu clica militaristă reacționară, au întărit puterea burgheziei.

Prin tratatul de la Versailles (1919) Germania a pierdut o mare parte din teritoriul său.

Afară de aceasta, tratatul de la Versailles obliga Germania să compenseze aliaților pagubele pricinuite în timpul războiului. Ger-

Fig. 17. — Orașele Germaniei

manieî i s-a interzis să aibă o armată mai mare de 100 000 de oameni şi să introducă serviciul militar obligatoriu. Producţia de armament era limitată. S-a interzis complet construirea de avioane militare şi submarine. De asemenea s-a interzis să se ţină trupe şi să se construiască fortificaţii în regiunea graniţei de pe Rin.

Dar rădăcinile militarismului german n-au fost distruse. S-a păstrat statul major general, baza organizării militare. Monopolurile capitaliste nu numai că au fost desfiinţate ci, dimpotrivă, au ajuns să fie chiar mai puternice decît în trecut. Prin unirea cîtorva societăţi mari s-au format noi concerne uriaşe (Trustul oţelului, Trustul chimic). Prin exploatarea intensă a clasei muncitoare, industriaşii au reuşit să restabilizeze şi să mărească întreprinderile. În această acţiune un ajutor substanţial a fost dat chiar de către statele învingătoare, mai ales de S.U.A., care a acordat Germaniei mari împrumuturi; sprijinind burghezia germană cu împrumuturi, ele întăreau capitalismul german (ameninţat de avîntul mişcării revoluţionare) şi împingeau Germania la un război împotriva U.R.S.S.

Începînd din 1933 în Germania a fost instaurată o *dictatură fascistă de tipul cel mai reacţionar şi prădalnic, care a folosit toate resursele umane şi materiale ale ţării pentru organizarea de războaie de cotropire în vederea înrobirii şi jefuirii altor popoare.*

Războiul dezlănţuit însă de fasciştii germani a dus Germania la catastrofă. În hotărîrile conferinţei din Crimeea a conducătorilor celor trei puteri, U.R.S.S., Statele Unite ale Americii şi Marea Britanie, este exprimată în felul următor voinţa puterilor aliate cu privire la viitorul Germaniei:

„Scopul nostru ferm îl constituie nimicirea militarismului german şi a nazismului şi crearea unei garanţii că Germania nu va mai fi niciodată în stare să tulbure pacea întregii lumi.

Noi nu intenţionăm să nimicim poporul german. Numai atunci cînd nazismul şi militarismul vor fi stîrpite, va exista speranţa că poporul german va duce o existenţă demnă şi îşi va găsi un loc în comunitatea naţiunilor".

Aceste principii au fost dezvoltate în hotărîrile conferinţei de la Berlin (Potsdam). La conferinţa de la Berlin s-a adoptat hotărîri cu privire la lichidarea completă a industriei de război a Germaniei şi la reorganizarea generală a economiei germane. Uniunile monopoliste urmau să fie desfiinţate. Cu prilejul organizării economiei Germaniei trebuia să se dea atenţie mai ales dezvoltării agriculturii şi industriei de pace.

Dar hotărîrile conferinţelor din Crimeea şi de la Berlin au fost aplicate numai în zona de ocupaţie sovietică. Aici s-au înfăptuit reforme radicale, care nimicesc însăşi bazele reacţiunii şi militarismului. Astfel s-a efectuat reforma agrară prin care a fost desfiinţată marea proprietate moşierească, au fost lichidate monopolurile şi s-au democratizat organele administrative. Rămăşiţele fascismului sînt stîrpite cu hotărîre. O mare parte a industriei a fost naţionalizată. Întreprinderile naţionalizate (de stat) au ocupat un loc conducător în acţiunea de refacere şi dezvoltare a industriei. S-a introdus planificarea economiei naţionale. Datorită reorganizării vieţii economice şi politice pe baze democratice, în Republica Democrată Germană se înfăptuieşte cu succes refacerea şi dezvoltarea producţiei în scopuri paşnice. Şomajul a fost lichidat. Toate acestea au determinat o creştere a forţelor democratice ale poporului german în frunte cu clasa muncitoare. În 1946 a avut loc în Germania răsăriteană un eveniment de seamă din istoria mişcării muncitoreşti germane: Partidul Comunist German şi majoritatea Partidului Social-Democrat German, credincioasă clasei muncitoare, s-au unit formînd *Partidul Socialist Unit din Germania.* Această fuziune, care s-a făcut pe baza învăţăturii marxist-leniniste, a întărit poziţiile clasei muncitoare germane.

Germania răsăriteană a devenit arena unei largi mişcări populare, care a dus la proclamarea *Republicii Democrate Germane.*

Constituirea Republicii Democrate Germane are o importanţă uriaşă pentru viitorul acestei ţări. Ea a făcut să se intensifice lupta poporului german pentru restabilirea unităţii ţării, pentru transformarea întregii Germanii într-un stat democrat şi paşnic, pentru încheierea tratatului de pace cu Germania şi pentru lichidarea regimului de ocupaţie.

Bizuindu-se pe ajutorul Uniunii Sovietice şi al ţărilor de democraţie populară şi respingînd uneltirile reacţiunii interne şi externe, Republica Democrată Germană a realizat succese importante în dezvoltarea economiei şi culturii, precum şi în construirea statului democrat. Planul bienal (1949—1950) a fost îndeplinit înainte de termen. Tot astfel s-a înfăptuit şi planul cincinal, (1950—1955) de dezvoltare a economiei naţionale. Bunăstarea oamenilor muncii creşte.

In toamna anului 1950 Republica Democrată Germană a fost primită ca membru egal în drepturi în Consiliul de Asistență Economică Mutuală.

Politica dusă de autoritățile de ocupație din zonele apusene a fost contrară hotărîrilor adoptate la conferințele din Crimeea și de la Berlin: elementele reacționare erau protejate, industria de război și forțele armate erau refăcute, monopolurile erau menținute, iar proprietatea moșierească asupra pămîntului nu era atinsă. Creînd „statul vest-german" Republica Federală Germană, ocupanții din zonele apusene, în frunte cu imperialiștii americani, au scindat Germania și au împiedicat rezolvarea justă a problemei germane (unificarea, democratizarea și încheierea tratatului de pace).

Căutînd să subordoneze industria grea din Europa occidentală scopurilor lor războinice și hrăpărețe, S.U.A. au organizat o uniune a industriei carbonifere și metalurgice din Germania occidentală, Franța, țările „Benelux" (Belgia, Olanda și Luxemburg) și Italia. (Proiectul acestei uniuni a fost denumit „planul Schumann", după numele unui fost ministru francez care n-a făcut în această problemă decît să execute voința imperialiștilor americani).

Toate aceste acțiuni urmăresc să transforme Germania occidentală într-o bază militară a imperialismului american și duc la dezmembrarea Germaniei. Totodată se creează un teren prielnic pentru refacerea militarismului german. În Germania occidentală ridică din nou capul magnații industriei de război, generalii reacționari și toate forțele care au aruncat Germania în vîltoarea celor două războaie mondiale și care doresc revanșa unui nou război agresiv.

Economia

Industria. *Caracterul general al industriei.* Înainte de cel de-al doilea război mondial, Germania era *o țară industrială cu un înalt nivel de dezvoltare, în care agricultura păstra totuși o mare însemnătate.*

În ceea ce privește proporțiile producției industriale, ea ocupa locul al doilea printre țările capitaliste și dădea peste 10% din producția industrială mondială.

Dominația monopolurilor capitaliste atinsese în Germania cel mai înalt grad. Compania industriei coloranților (Farbenindustrie) reunea cea mai mare parte a industriei chimice germane. Trustul oțelului, Întreprinderile Krupp, industria metalurgică și de război aparțineau unora dintre cele mai mari uniuni industriale din lumea capitalistă. Dintre aceste uniuni monopolizate, firma Krupp, înființată în 1812, a jucat un rol deosebit de important în dezvoltarea militarismului german.

După cum reiese din cele arătate mai înainte, după terminarea celui de-al doilea război mondial, industria din Germania răsăriteană și cea din Germania apuseană pășesc pe căi cu totul diferite. În Germania apuseană a fost menținută industria de război, sînt restabiliți în drepturi vechii patroni deveniți unelte ale imperialismului americano-englez, iar industria de pace se află într-o stare de declin. În Germania răsăriteană industria de război a fost lichidată, iar industria de pace se dezvoltă pe bază de plan, locul conducător aparținînd întreprinderilor poporului (naționalizate). Aici se creează o nouă atitudine față de muncă : muncitorii sînt conștienți de faptul că lor le aparțin întreprinderile și desfășoară întrecerea în muncă.

Baza de combustibil și energetică. În economia Germaniei, peste 90% din totalul energiei este furnizat de huilă și lignit. În 1938 extracția de huilă a fost de 186 000 000 tone, iar în 1955 de peste 200 000 000 tone. Circa 80% din extracția din întreaga Germanie este obținută în bazinul Ruhr. De aici se exportă cantități considerabile de huilă și cocs. Extracția de lignit furnizează Germaniei un combustibil de calitate inferioară, dar ieftin. Cele mai multe dintre centralele electrice germane folosesc lignitul. În timp ce aproape întreaga extracție de huilă este concentrată în Germania apuseană *(Ruhr, Saar)*, cea mai mare parte a zăcămintelor de lignit se află în Germania răsăriteană. În 1950 producția de lignit din Germania răsăriteană a depășit cifra de 175 000 000 tone și, potrivit prevederilor planului pe 1955, ea trebuie să ajungă la 225 000 000 tone. În 1954 s-au extras 2 600 000 tone petrol (în Germania occidentală). În Germania de sud se folosește energia hidraulică.

Metalurgia și construcția de mașini. În 1938 producția de oțel a fost de 22 000 000 tone, iar în 1955 de 17 500 000

tone. Peste 70% din această cantitate este dată de Ruhr. Din cauză că Germania răsăriteană (între granițele ei actuale) avea în trecut o industrie metalurgică foarte slabă, una dintre principalele sarcini ale Republicii Democrate Germane în domeniul industriei o constituie mărirea vechilor uzine metalurgice și construirea altora noi. Din 1950 pînă în 1953 producția de oțel a Germaniei răsăritene s-a dublat. Se construiește un nou combinat metalurgic, Ost, pe Oder (în apropiere de orașul Fürstenberg); o parte a combinatului a și fost dată în exploatare. Minereul folosit de combinat este importat din U.R.S.S., iar cărbunele din Polonia.

Industria germană a construcțiilor de mașini produce cele mai variate tipuri de mașini și utilaj, de la mașini pentru industria minieră și metalurgică pînă la aparatele fine pentru mecanica de precizie. Deosebit de dezvoltată este industria electrotehnică. Principalele regiuni și centre ale construcției de mașini sînt: Ruhrul, important pentru construcția de mașini grele și în special producția de armament greu; Berlinul, pentru diferite mașini și îndeosebi industria electrotehnică; Saxonia și Turingia, importante pentru construcția de mașini textile, producția de mașini pentru poligrafie (Leipzig) și diferite unelte și aparate. Construcțiile navale sînt concentrate la Hamburg, Kiel și în alte porturi.

Industria chimică. Baza de materii prime a industriei chimice germane o constituie sărurile de potasiu, huila și lignitul. Produsele auxiliare de la cocsificare au de asemenea o mare însemnătate. Cele mai importante ramuri ale industriei chimice germane sînt: producția de coloranți, azot (din aer), îngrășăminte cu azot și potasiu, benzină sintetică, cauciuc sintetic și fibre artificiale.

Principalele regiuni în care este concentrată industria chimică sînt următoarele: 1) *Renano-Westfaliană*, unde industria folosește huilă și lignit; 2) *Germania de sud-vest de pe malul Rinului*, cu centrele *Ludwigshafen și Frankfurt-pe-Main*; 3) *Germania răsăriteană*, (baza industriei chimice o constituie lignitul și sărurile de potasiu) cu centrele la *Merseburg* și *Berlin*.

Industria ușoară. Dintre ramurile industriei ușoare primul loc îl ocupă *industria textilă* (a bumbacului, a lînii, a mătăsii artificiale și a inului). Cea mai importantă regiune textilă este *Saxonia-Turingia* (în Germania răsăriteană). O serie de importante centre textile se află în regiunea *Renano-Westfaliană.*

În afară de aceasta, se mai află centre importante ale industriei textile în numeroase alte regiuni. În domeniul industriei poligrafice, deosebit de cunoscute sînt întreprinderile din *Leipzig* și *Berlin.*

Agricultura. *Condițiile social-istorice de dezvoltare a agriculturii.* Dezvoltarea agriculturii a mers pe căi diferite în Germania occidentală și în cea răsăriteană.

Germania răsăriteană a fost din vremuri străvechi o regiune agrară cu mari gospodării moșierești bazate pe munca iobagilor. Cînd s-a desființat iobăgia, moșierii s-au străduit din nou să acapareze cît mai multe pămînturi țărănești. După lichidarea iobăgiei, moșierii se adaptează treptat la forma capitalistă a agriculturii, dependența țărănimii de moșieri menținîndu-se. Lenin a denumit acest tip de dezvoltare agrară capitalistă, *calea prusacă de dezvoltare.* El spune în privința ei următoarele : „...Relațiile medievale din agricultură nu se lichidează dintr-odată, ci se adaptează lent la capitalism, care de aceea păstrează multă vreme trăsături semifeudale. Proprietatea funciară moșierească prusacă n-a fost lichidată de revoluția burgheză, ci a scăpat întreagă și a devenit baza economiei „junkerilor", capitalistă în fond, dar în care se mai observă o anumită dependență a populației rurale..." Nobilimea proprietară de pămînt (junkerii) au constituit unul dintre principalele reazime ale reacțiunii și militarismului din Germania.

De aici rezultă importanța deosebită a reformei agrare care s-a înfăptuit în R. D. Germană. Ea a lichidat proprietatea moșierească asupra pămîntului în acele regiuni ale Germaniei în care ea era cea mai puternică. S-au confiscat proprietățile moșierești de peste 100 ha, precum și toate proprietățile criminalilor fasciști și de război. Peste 2 400 000 ha din acest fond, împreună cu toate construcțiile, inventarul și vitele, au fost împărțite țăranilor fără pămînt sau cu puțin pămînt, muncitorilor agricoli și persoanelor stră-

mutate (coloniștilor). În același timp a luat ființă cooperarea dintre gospodăriile țăranilor muncitori și s-a creat o uniune țărănească de ajutor reciproc, care ajută gospodăriile țăranilor muncitori, în lucrarea pămîntului cu mașinile, în îmbunătățirea raselor de animale și achiziționarea îngrășămintelor artificiale. Funcționează numeroase stațiuni de închiriere a mașinilor. Gospodăriile de stat joacă de asemenea un rol însemnat în agricultura Germaniei democrate. Productivitatea agriculturii crește în Germania și totodată sporește bunăstarea gospodăriilor țăranilor muncitori. Acest lucru este cu atît mai important, cu cît chiaburii mai păstrează în mîinile lor o mare parte din pămînturi, multe mașini agricole și vite; cooperarea și întărirea economică a țăranilor muncitori contribuie la avîntul agriculturii.

În R. F. Germană agricultura se distinge printr-o lipsă de omogenitate. Alături de gospodăriile moșierești există aici *gospodării de tip chiaburesc* (ele joacă un rol deosebit de mare în Bavaria); majoritatea gospodăriilor de la sate au loturi mici, adesea împărțite în parcele așezate în locuri diferite. Acest *semiproletariat cu pămînt puțin* nu-și poate asigura hrana cu ajutorul gospodăriei și trebuie să caute cîștiguri în afara agriculturii; pentru fabricanți acești „gospodari" reprezintă o sursă de forță de muncă ieftină. Gospodăriile mici și foarte mici de acest tip sînt deosebit de caracteristice pentru regiunile din sud-vest (de pe malul Rinului).

Orientarea agriculturii. În agricultura germană rolul principal îl joacă *creșterea animalelor* (vite cornute mari și porci), deși această preponderență nu este atît de accentuată ca în Anglia. Creșterea intensivă a vitelor este mai mult dezvoltată în Germania de nord-vest, în apropiere de Marea Nordului. Pe pășunile de munte din Bavaria este dezvoltată creșterea animalelor de lapte de tip alpin.

În cultura cîmpului în Germania de nord-est predomină culturile mai puțin pretențioase în ceea ce privește solul și clima: *secara, ovăzul și cartofii. Grîul* se seamănă mai ales în Germania centrală și în văile din Germania de sud. Dintre plantele industriale cea mai importantă este *sfecla de zahăr.*

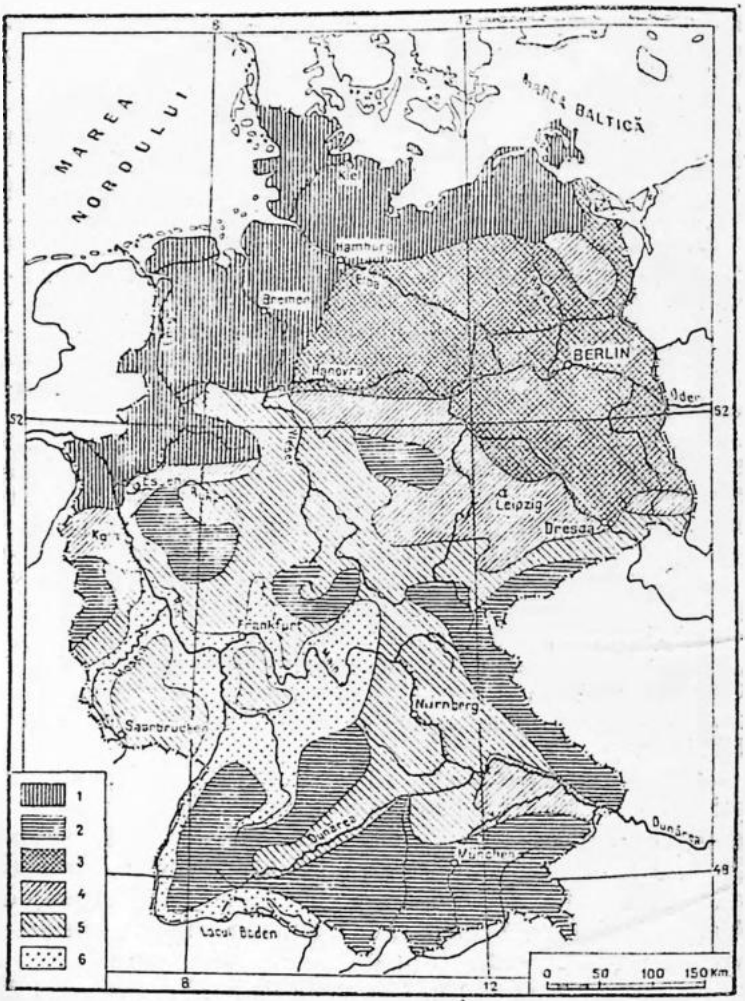

Fig. 18. — Agricultura Germaniei

1, 2, regiuni în care predomină creșterea vitelor ; 1, creșterea intensivă a vitelor pe bază de nutrețuri cultivate ; 2, creșterea animalelor pe pășuni de munte ; 3, 4, 5, regiuni în care pe lîngă creșterea vitelor joacă un rol însemnat cultura cîmpului ; 3, principalele regiuni producătoare de sucru și cartofi ; 4, principalele regiuni producătoare de grîu, orz și sfeclă de zahăr ; 5, regiuni cu culturi agricole diferite ; 6, regiuni în care alături de cultura cîmpului și creșterea animalelor joacă un rol însemnat viticultura, pomicultura și cultivarea tutunului.

În Germania de sud-vest, pe valea Rinului și pe văile afluenților lui, sînt răspîndite viticultura, pomicultura și cultura tutunului.

Transporturile. Transporturile din Germania au fost influențate în dezvoltarea lor de următorii factori: 1) poziția centrală în Europa, datorită căreia Germania este străbătută de importante drumuri internaționale; 2) faptul că cea mai mare parte din teritoriu se află departe de mare, iar granițele terestre predomină asupra celor maritime; 3) înalta dezvoltare a industriei extractive și prelucrătoare, principalele bazine carbonifere fiind situate departe de mare și la distanțe considerabile de principalele surse de minereu de fier.

Dacă ținem seama de acești factori, putem înțelege *importanța uriașă pe care a avut-o în dezvoltarea economiei germane construcția de căi ferate și de căi fluviale interne.* Germania ocupă primul loc în Europa occidentală în ceea ce privește volumul transporturilor pe căile ferate și pe căile fluviale interne. Principalele noduri de cale ferată sînt: *Berlin, Leipzig, Hamburg și Köln.* Regiunea Ruhr constituie un uriaș nod de transporturi. Printre fluviile din Europa occidentală, *Rinul* ocupă primul loc în ceea ce privește traficul de încărcături. Politica de dezmembrare a Germaniei, dusă de imperialiștii americani și englezi, a dus la ruperea aproape completă a legăturilor de transport între apusul și răsăritul Germaniei.

Cea mai mare parte a traficului maritim al Germaniei se desfășura prin porturile Hamburg și Bremen, situate la Marea Nordului. În prezent, din cauza dependenței lor de puterile apusene și datorită ruperii de Germania răsăriteană, traficul în aceste porturi a scăzut. În urma înfrîngerii suferite în război, Germania a pierdut toată flota militară și aproape întreaga flotă de comerț.

Canalul Kiel (98 km), care scurtează drumul între Marea Nordului și Marea Baltică, a fost construit de guvernul german în primul rînd în scopuri strategice (pentru circulația flotei de război și a încărcăturilor pe drumul cel mai scurt, fără să se mai folosească strîmtorile care se aflau în mîini străine). Acest canal are o mare însemnătate pentru navigația internațională, fiind principala ieșire din Marea Baltică în Oceanul Atlantic.

Pregătindu-se de război, fasciștii au construit intens autostrăzi drepte și largi, adaptate pentru o circulație masivă și rapidă. Aceste drumuri aveau mai ales o importanță strategică, fiind construite pentru transportul armatelor spre granițe.

Regiunile

Împărțirea pe regiuni a Germaniei de astăzi este complicată, din cauza scindării țării în două părți. Această scindare trebuie considerată vremelnică, deoarece este necesar ca unitatea Germaniei să fie restabilită pe baza democratizării și demilitarizării ei. În prezent însă trebuie să se țină seama de delimitarea strictă care s-a produs între Germania răsăriteană, în care funcționează guvernul Republicii Democrate Germane și unde se duce o politică de adevărată reorganizare democratică și de demilitarizare și Republica Federală Germană, unde își fac mendrele imperialiștii apuseni și unde se aplică o politică reacționară, care urmărește să transforme Germania occidentală într-un cap de pod al imperialismului american.

REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ

Sub conducerea clasei muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare având alături și intelectualitatea, au fost puse bazele unui stat nou democrat-popular al muncitorilor și țăranilor și a început construirea socialismului. În primul cincinal (1951—1955), datorită inițiativei oamenilor muncii, producția industrială a crescut de două ori în comparație cu perioada antebelică (1936), 85% din producția industrială revenind întreprinderilor socialiste. În anii primului plan cincinal producția agricolă a crescut cu 44%. În agricultură, țăranii muncitori și muncitorii agricoli au trecut la crearea de cooperative agricole de producție (la sfîrșitul primului cincinal cooperativele agricole de producție lucrau 20% din suprafața arabilă a R. D. Germane).

Regiunile Germaniei răsăritene. Această regiune a fost împărțită în cinci „landuri"[1]: Mecklenburg, Brandenburg,

[1] În 1952, teritoriul Republicii Democrate Germane a fost împărțit, din punct de vedere administrativ, în 14 regiuni (cu excepția Berlinului). Noua împărțire înlesnește antrenarea populației muncitoare la activitatea organelor administrative.

Saxonia-Anhalt, Saxonia și Turingia și separat de acestea, Berlinul, capitala Germaniei. La Berlin își au sediul organele centrale ale Republicii Democrate Germane: Camera Populară, aleasă pe baza unor alegeri democratice, președintele și guvernul republicii. Guvernul sovietic a remis guvernului Republicii Democrate Germane funcțiile administrative care aparțineau pînă atunci administrației militare sovietice. În 1954, Uniunea Sovietică a recunoscut Republicii Democrate Germane drepturile de stat suveran.

Partidul Socialist Unit din Germania (P.S.U.G.) joacă rolul conducător în viața politică a R. D. Germane.

Din punct de vedere economic, R. D. Germană trebuie împărțită în două regiuni: de nord-est, care cuprinde Mecklenburgul și Brandenburgul cu Berlinul și Saxonia-Turingia (centru — est), care cuprinde celelalte trei landuri.

Regiunea de nord-est. Această parte a Germaniei a fost multă vreme izolată parcă de principalele centre ale vieții economice din Europa occidentală. Ea era mai puțin dezvoltată decît regiunile din Germania occidentală (de pe malul Rinului). Pînă la mijlocul secolului al XIX-lea, aici a predominat agricultura extensivă. Abia după desființarea iobăgiei și o dată cu dezvoltarea comunicațiilor feroviare această regiune a început să se dezvolte mai repede. Moșierii au început să se ocupe de creșterea animalelor, cu plantarea de culturi furajere pentru a produce mărfuri destinate pieții; de asemenea s-a dezvoltat prelucrarea industrială a produselor agricole. Acum această regiune pășește pe o nouă cale de dezvoltare: fără moșieri, cu predominanța gospodăriilor țăranilor muncitori, gospodării care se unesc pentru a-și acorda ajutor reciproc și care își sporesc cu succes productivitatea. În Mecklenburg, unde proprietatea moșierească era deosebit de puternică, pe fostele moșii au fost așezate multe persoane strămutate, s-au ridicat sate noi și se desfășoară o vastă construcție industrială. Agricultura din nord-estul Germaniei are un caracter mixt (gospodărie cerealieră, cultivarea cartofilor, creșterea de vite cornute mari și porci). Această regiune a Germaniei este principala producătoare de secară și cartofi.

Printre orașele din regiune se evidențiază net *Berlinul*, capitala Germaniei și cel mai mare centru economic al ei.

Berlinul este situat pe micul riu Spree; la marginea de vest a orașului, Spree se varsă în Havel, afluent al Elbei. Albiile rîurilor Spree și Havel au fost adîncite, înzestrate cu ecluze și completate cu canale. Datorită acestui fapt, Berlinul este un mare port fluvial. Berlinul este principalul nod de cale ferată din R. D. Germană și prin el trec o serie de linii internaționale.

Postdam, una din suburbiile Berlinului, a fost în trecut reședința de vară a regilor Prusiei. Aici a avut loc în 1945 conferința conducătorilor celor trei mari puteri (U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie).

În partea de sud a Brandenburgului se află bazinul carbonifer Lausitz de jos, care dă o mare producție de lignit și alimentează o serie de centrale electrice. În partea de răsărit a Brandenburgului se află combinatul metalurgic OST, una dintre cele mai mari construcții noi din Republica Democrată Germană.

Regiunea Saxonia — Turingia (centru-est). Din punct de vedere geografic, această regiune face parte din zona munților din Germania centrală (Munții Metalici, Pădurea Turingiei), cuprinzînd și partea premontană a cîmpiei Germaniei de nord, renumită prin fertilitatea sa. Această regiune este foarte variată atît în ceea ce privește condițiile naturale, cît și prin caracterul economiei.

În sud (lendrele *Saxonia și Turingia)* se află principala regiune *textilă* din Germania. Aceasta este una dintre cele mai vechi regiuni industriale din Germania în care s-a concentrat din trecutul îndepărtat o deasă populație industrială. Centrul industriei textile este *Karl Marx-Stadt.* Aici și în numeroase orașe situate în jurul lui se află un mare număr de filaturi, țesătorii, fabrici de tricotaje și uzine pentru construcția de mașini textile.

Leipzig este un important nod de transporturi, precum și un centru industrial și comercial. Leipzigul este renumit în special prin industria sa poligrafică și prin tîrgurile internaționale de mostre, care au loc aici în fiecare an. Universitatea din Leipzig este una dintre cele mai vechi universități germane. *Dresda,* în trecut capitala Saxoniei, este renumită prin muzee și monumente ale trecutului (în timpul celui de-al doilea război mondial orașul a fost în mare parte distrus).

În Turingia există numeroase centre industriale mici, cu diferite ramuri de producție, care necesită o muncă de înaltă calificare (astfel, la Jena este concentrată producția de aparate optice). Orașul *Weimar* este cunoscut în istoria literaturii și muzicii, fiindcă aici au lucrat marii poeți și compozitori Goethe, Schiller, Bach și Liszt.

În partea de nord a acestei regiuni (landul *Saxonia-Anhalt*), agricultura dezvoltată se îmbină cu o industrie variată. Aceasta este principala regiune producătoare de sfeclă de zahăr și grîu din Germania; este mult dezvoltată creșterea porcilor (pe baza deșeurilor de la fabricarea zahărului).

Exploatarea mineralelor utile (lignit, săruri de potasiu și sare de bucătărie) și industria chimică bazată pe ea ocupă locul conducător în industrie. Aici este cel mai important centru din Germania al industriei de îngrășăminte chimice și de benzină din cărbune. Centrul industriei chimice este orașul *Merseburg* (în apropiere de acest oraș se află uzinele „Leunawerke", care înainte de înfrîngerea Germaniei erau una dintre cele mai mari întreprinderi chimice din lume). Tot în apropiere se află orașul *Halle,* important nod de transporturi și centru al unei industrii variate. Pe baza sulfurii de cupru care se extrage la Mansfeld (situat la poalele de răsărit ale munților Harz) s-a dezvoltat o însemnată industrie de metale neferoase și de acid sulfuric. *Magdeburg* (pe Elba) este centrul industriei zahărului și al producției de mașini agricole. Centralele electrice funcționează pe bază de lignit.

REPUBLICA FEDERALĂ GERMANĂ

Politica cercurilor guvernamentale din S.U.A. și Marea Britanie, care au pornit fățiș pe drumul reînvierii potențialului industrial și militar al Germaniei occidentale, a dus la refacerea monopolurilor vest-germane și la trecerea acestora la noi planuri expansioniste. În anul 1950, Germania occidentală dispunea de rezerve considerabile de mînă de lucru și de mijloace de producție neutilizate, care au fost lărgite și modernizate în anii precedenți cu ajutorul capitalului american. Datorită acestui fapt, industriașii vest-ger-

mani au avut multe posibilități să lărgească în mod special producția de mărfuri pentru export.

Ofensiva pornită de Germania occidentală în domeniul exportului este îndreptată îndeosebi împotriva Marii Britanii și Franței. În această luptă, monopolurile din Germania occidentală se bucură de sprijinul monopoliștilor americani, care au interes ca pozițiile concurenților englezi și francezi să fie slăbite. Totuși, în ultimul timp, pe unele piețe din Europa occidentală și America de Sud, exportatorii vest-germani au început să dea lovituri serioase chiar „binefăcătorilor" lor americani. A crescut foarte mult exportul vest-german de vase, automobile, mașini, unelte, utilaj electrotehnic și produse chimice.

Pentru acapararea pieților de desfacere, monopolurile vest-germane folosesc din ce în ce mai mult și exportul de capital. Capitalul vest-german este dirijat în primul rînd către țările din America de Sud, Orientul Apropiat și Mijlociu, Spania, Grecia etc. În prezent, multe monopoluri vest-germane s-au refăcut în întregime și chiar și-au mărit potențialul lor economic în străinătate, recăpătînd aceeași influență pe care au avut-o înainte de război. Aceasta a contribuit la intensificarea luptei de concurență între Germania occidentală și celelalte state imperialiste (Marea Britanie, Franța, S.U.A. etc.) pe piața mondială capitalistă.

Regiunile din Germania occidentală. Regiunea de nord-vest. Trăsătura distinctivă a acestei regiuni este *marea ei importanță în domeniul transporturilor.* Pentru Germania ea reprezintă „poarta" navigației oceanice, care aici pătrunde adînc în uscat prin gurile fluviilor Elba, Weser și Ems. În interiorul țării circulă vase fluviale. *Canalul Kiel,* care străbate partea inferioară a peninsulei Iutlanda, are o însemnătate internațională. Din toate colțurile țării există căi ferate spre marile porturi de la Marea Nordului, *Hamburg și Bremen*[1].

Pînă la cel de-al doilea război mondial, la Hamburg și Bremen era concentrată aproape întreaga navigație germană de cursă lungă. Aceste două porturi sînt și mari centre industriale, mai cu seamă Hamburg, care ocupă al doilea

[1] Prin acest port se face aprovizionarea trupelor americane care se află în Germania.

loc în Germania ca populație și este unul dintre cele mai importante centre muncitorești din țară.

Dezvoltarea industriei acestor orașe a fost determinată în primul rînd de necesitățile navigației (construcții navale, fabricarea de mașini pentru nave și a ecluzamentului pentru ele și, în al doilea rînd, de importul de materii prime din străinătate care, în parte, erau prelucrate chiar aici (astfel au luat ființă industria morăritului, fabrici de cauciuc, rafinării de petrol și o industrie chimică). În prezent, industria acestor orașe se află în declin.

În regiunea de nord-vest se aflau principalele baze ale marinei de război a Germaniei: *Kiel, Cuxhaven, Wilhelmshaven.*

Mai departe de litoral se află *Hanovra*, important centru industrial și nod de transporturi.

În afara porturilor și a orașelor industriale, rolul dominant în economie îl joacă creșterea animalelor (porci și vite cornute mari).

Regiunea Renano-Westfaliană (Ruhr). Regiunea Renano-Westfaliană este principala regiune a Germaniei în ceea ce privește industria carboniferă, metalurgică și de război, centrul organizațiilor monopoliste germane din industria grea și în special din industria de război și una din cele mai importante regiuni cu proletariat industrial.

Nucleul industrial al Regiunii Renano-Westfaliane este *bazinul Ruhr.* Pe baza cărbunelui care se extrage aici s-a dezvoltat industria metalurgică. Cea mai mare parte din minereul de fier folosit aici este importat din Suedia și Franța. Nevoile industriei extractive din Ruhr au determinat dezvoltarea construcției de mașini grele. În timpul ambelor războaie mondiale, Ruhrul a produs cantități uriașe de armament, mai ales armament greu (piese de artilerie, cuirase). Aici există și numeroase uzine chimice, care au de asemenea o mare importanță militară.

Bazinul Ruhr este situat pe valea rîului cu același nume, pe malul drept al Rinului. Pe o distanță de 60 km de la est spre vest și de 20—30 km de la nord spre sud orașele industriale se țin lanț, trecîndu-se aproape pe nesimțite de la unul la altul. Principalele sînt: *Essen* unde se află uriașele uzine care aparțin lui Krupp, *Duisburg, Dortmund*, iar mai la sud *Düsseldorf*. Legăturile de transport ale Ruhrului

merg pe Rin (cu ieșire la mare în Olanda), pe canalul Dortmund-Ems (cu ieșire la Marea Nordului între hotarele Germaniei) și pe diferite căi ferate; rețeaua de căi ferate din Ruhr este excepțional de deasă. Principalul nod de comunicații din bazinul Ruhr este orașul Duisburg, port la vărsarea rîului Ruhr în Rin. Traficul de încărcături din Ruhr atinge proporții imense; de aici se expediază cărbune, cocs, fier, oțel, mașini, îngrășăminte chimice și se aduc minereu, fier vechi, cherestea, ciment și alimente.

În restul regiunii renane și a Westfaliei, industrializarea este mai puțin compactă, iar ramurile de producție sînt mai variate.

Pe valea rîului Wupper, la sud de Ruhr, se află orașul *Wuppertal*, important centru textil (fabrici de bumbac, mătase, lînă și semilînă, panglici, șnururi etc.). În apropiere se află cîteva centre ale industriei de prelucrare a metalelor. Cel mai însemnat dintre ele este *Solingen*, renumit prin

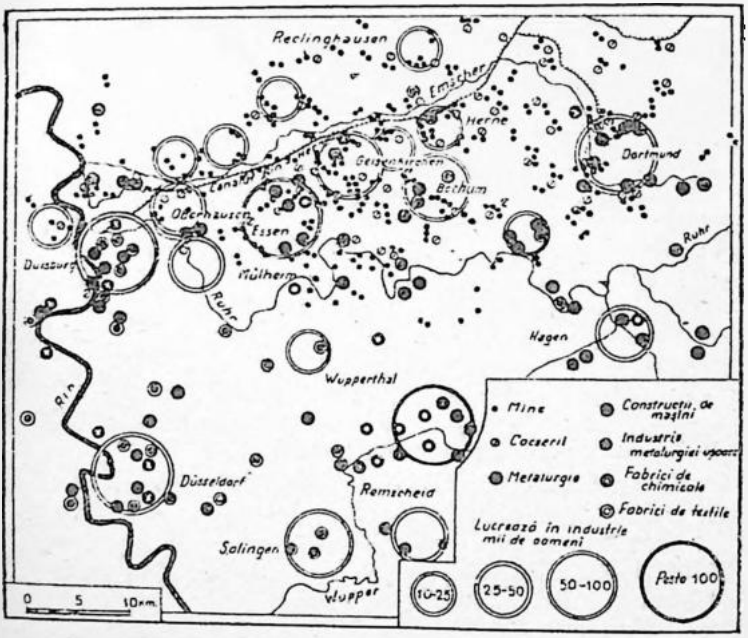

Fig. 19. — Bazinul Ruhr

producție de cuțite, scule și tot felul de lucruri mărunte de fier : cirlige, ace etc. Aici industria s-a dezvoltat pe baza meșteșugurilor medievale. Alături de producția fabricilor s-a păstrat sistemul muncii la domiciliu.

Pe malul stîng al Rinului se află unul dintre cele mai vechi orașe renane, *Köln* (Colonia), important nod de cale ferată și port fluvial. Aici există mari întreprinderi constructoare de mașini și chimice. În apropiere de Köln sînt exploatări de lignit și importante centrale electrice.

Regiunea de sud-vest. Pentru dezvoltarea acestei regiuni, o importanță deosebită a avut-o faptul că ea este situată pe *calea comercială a Rinului*, ceea ce a contribuit la concentrarea populației și la dezvoltarea industriei datorită posibilităților de aducere a materiilor prime și de desfacere a producției. Văile Rinului și ale afluenților lui (Main, Moselle și Neckar) sînt prielnice pentru agricultură (climă caldă, soluri fertile). Totuși, lipsa de pămînt determină o parte din populația sătească să-și caute de lucru în industrie.

Industria este aici foarte variată și deservită aproape integral cu materii prime și semifabricate aduse din alte părți (nu există aproape de loc materii prime locale). Trăsătura ei caracteristică este producția de obiecte valoroase, care nu necesită materii prime cu un volum mare.

Principalele ramuri sînt construcția de mașini, extrem de multilaterală (inclusiv producția de automobile și industria electrotehnică), industria chimică (coloranți) și industria textilă.

Principalele centre industriale sînt : *Frankfurt-pe Main*, important nod de transporturi, *Mannheim cu Ludwigshafen* (oraș dublu, situat pe ambele maluri ale Rinului) și *Stuttgart*. În această regiune sînt dezvoltate meșteșugurile, mai ales la sate și în orașe mici, ca de pildă producția de ceasuri la Schwarzwald. În agricultură predomină ramurile intensive : viticultura, vinificația, pomicultura, legumicultura tutunului.

Regiunea Saar se deosebește net de restul regiunii de sud-vest. Ea este o regiune a industriei cărbunelui și metalurgice și ocupă al doilea loc în Germania în ceea ce privește extracția de cărbune și producția de fontă și oțel (producția în 1951 a fost de 2 800 000 tone). Industria s-a dez-

voltat pe baza cărbunelui local și a minereului de fier din Lorena. Centrul industrial este *Saarbrücken*.

Bavaria. Cea mai mare parte a Bavariei este o regiune agricolă relativ înapoiată. Predomină creșterea animalelor producătoare de lapte, pe pășunile din munți. Agricultura este foarte dezvoltată mai ales pe valea Dunării și a riului Main. In satele bavareze predomină gospodăriile de tip chiaburesc („Grossbauerii").

Industria este mai puțin dezvoltată decît în regiunea de sud-vest și lucrează de asemenea în cea mai mare parte cu materii prime aduse din alte regiuni. Principalul centru industrial din Bavaria de nord este orașul *Nürnberg*. In partea de sud a Bavariei se află *München* (principalul oraș din Bavaria), important centru al industriei de motoare și al industriei berii. Industria din Bavaria folosește energia produsă de centralele electrice instalate pe riurile din Alpi.

FRANȚA

Franța este situată în partea de apus a continentului european. Din teritoriul ei face parte și insula *Corsica* din Marea Mediterană. Suprafața Franței este de 551 000 km², iar populația de 43 000 000 de locuitori. Capitala țării este orașul *Paris*. Ca formă de stat este republică burgheză.

Condițiile naturale. Poziția geografică, granițele. Franța are spre vest, nord-vest și sud granițe maritime (înspre nord-vest și vest este scăldată de Oceanul Atlantic, iar în sud de Marea Mediterană). Dintre statele vest-europene, o poziție similară are numai Spania, vecinul din sud al Franței. Dar Spania se află departe de cele mai importante centre ale economiei europene, pe cînd Franța se învecinează cu Belgia, Germania, Elveția, Italia și cu Anglia, de care o desparte numai o strîmtoare îngustă (Calais).

Pirineii, care separă Franța de Spania, reprezintă un lanț muntos greu accesibil, mai ales în partea sa centrală.

Granițele cu Italia și Elveția se întind de-a lungul *Alpilor* și prin *munții Jura*. Alpii sînt mai înalți decît Pirineii, dar mai lesnicioși pentru comunicații; trecătorile dintre Franța și Italia sînt relativ nu prea înalte și accesibile. Cea mai importantă dintre căile ferate care străbat Alpii la

frontiera franco-italiană trece prin tunelul Mont-Genis. Granița cu Germania merge pe o porțiune de-a lungul Rinului, iar pe întreaga graniță de nord-est (cu Belgia, cu Luxemburgul și în parte cu Germania) nu există nici un hotar natural. Șesul din Franța de nord se unește cu cîmpia din Belgia de vest, care, la rîndul său, se continuă cu șesurile din Olanda și din Germania de nord. Lungimea totală a granițelor Franței este de 5300 km, dintre care 3100 km sînt granițe maritime. Lîngă țărmurile Franței, Oceanul Atlantic formează Marea Mînecii și largul golf Biscaya (Gasconiei). Faptul că țărmurile Franței sînt scăldate de două mări a contribuit la dezvoltarea ei economică timpurie. Din antichitate, pe teritoriul Franței treceau drumurile comerciale care legau țările din bazinul Mării Mediterane cu cele de pe țărmurile Mării Nordului și Mării Mînecii.

Reliefuł. Apele. Relieful Franței cuprinde cam în măsură egală cîmpii și înălțimi. Felul cum sînt repartizați munții și structura lor sînt de așa natură, încît nu creează dificultăți mari nici pentru agricultură și nici pentru transporturi. După cum am văzut, munți înalți se găsesc lîngă granițele țării: *Pirineii* spre sud-vest și *Alpii* spre sud-est. Punctul cel mai înalt al Alpilor, Mont Blanc (4810 m), se află în Franța, lîngă granița cu Italia.

Munții din regiunile interioare ale Franței reprezintă masive vechi, puternic erodate de ape și netezite. Așa este *Masivul Central francez* (Podișul Central), care ocupă o suprafață întinsă în centrul și sudul țării. Din punct de vedere geologic, acesta este cea mai veche regiune a Franței. Suprafața lui se prezintă ca un podiș ondulat. În partea de sud-est Podișul Central se ridică, formînd înălțimi destul de abrupte, deasupra coastei Mării Mediterane și a văii Ronului (partea sudică a podișului poartă denumirea de munții Ceveni), iar spre nord și vest podișul coboară lin. În mijlocul său sînt grupuri de vulcani stinși (Cantal și Mont-Doré), care ating înălțimi de aproape 1900 m. Un alt șir de munți vechi se află în partea de nord-est. Aceștia sînt *Vosgii* (cu înălțimi pînă la 1420 m) și munții *Ardeni,* nu prea înalți, dintre care cea mai mare parte se află în Belgia.

Peninsula *Bretagne,* care înaintează spre apus, este asemănătoare prin structura sa și prin caracterul landșaftului cu peninsula Cornwall (Anglia), situată de cealaltă parte a

Mării Mînecii. Aici există șiruri de stînci nu prea înalte, rămășițe ale vechiului Masiv Armorican. Aceste stînci se întind și în peninsula vecină, *Cotentin* sau Peninsula Normandă. Cu excepția înălțimilor armoricane, întreg litoralul dinspre Oceanul Atlantic este jos. Șesul cel mai întins se află la nord. Acesta este așa-numitul bazin al Parisului, care se întinde pînă la Marea Mînecii și Marea Nordului (i se mai spune cîmpia Franței de nord). În partea de sud-vest există șesul din regiunea fluviului *Garonne* (care se mai numește și Cîmpia Aquitaniei), care se întinde pînă la golful Biscaya (Gasconiei).

În Franța de răsărit predomină reliefui muntos, care nu lasă loc pentru cîmpii întinse. Între Podișul Central și Alpi există o cîmpie îngustă, formată de fluviul *Ron* și rîul Saône, care se întinde spre sud pînă la Marea Mediterană. Franței îi aparține de asemenea partea de vest a *văii superioare a Rinului*, care formează o trecătoare între Vosgii francezi și munții Pădurea Neagră din Germania.

Cea mai mare parte a *rețelei de ape* din Franța face parte din bazinul Oceanului Atlantic. Principala cumpănă a apelor este Podișul Central. De aici izvorăsc numeroase rîuri și fluvii, care apoi curg spre nord și vest. În Marea Mînecii se varsă *Sena* (lungimea ei este de 770 km); principalii ei afluenți sînt *Marna* și *Oise*. În Oceanul Atlantic se varsă *Loire* (1000 km lungime) și *Garonne* cu *Dordogne*, care formează un estuar comun, denumit *Gironde*. O serie de fluvii importante din nord aparțin numai în parte Franței; așa sînt *Schelde*, *Meuse* (în limba franceză *Meuse*), *Moselle* și *Rinul* (malul sting). În Marea Mediterană se varsă un singur fluviu important, *Ronul*, care are ca afluent pe Saône (lungimea Ronului este 760 km). Izvoarele și albiile fluviilor sînt vecine și n-a fost greu să fie unite prin canaluri. Cele mai prielnice pentru navigație sînt fluviile din nordul Franței și în primul rînd Sena. Fluviile din sud prezintă unele dezavantaje: Loire și Garonne se revarsă adesea (după ploile torențiale care cad în Podișul Central), iar vara apele lor scad mult; Ronul, alimentat de ghețarii din Alpi, este bogat în ape, dar curge pe o pantă prea abruptă. Gurile fluviilor Sena, Loire și Garonne au o mare însemnătate pentru navigația maritimă.

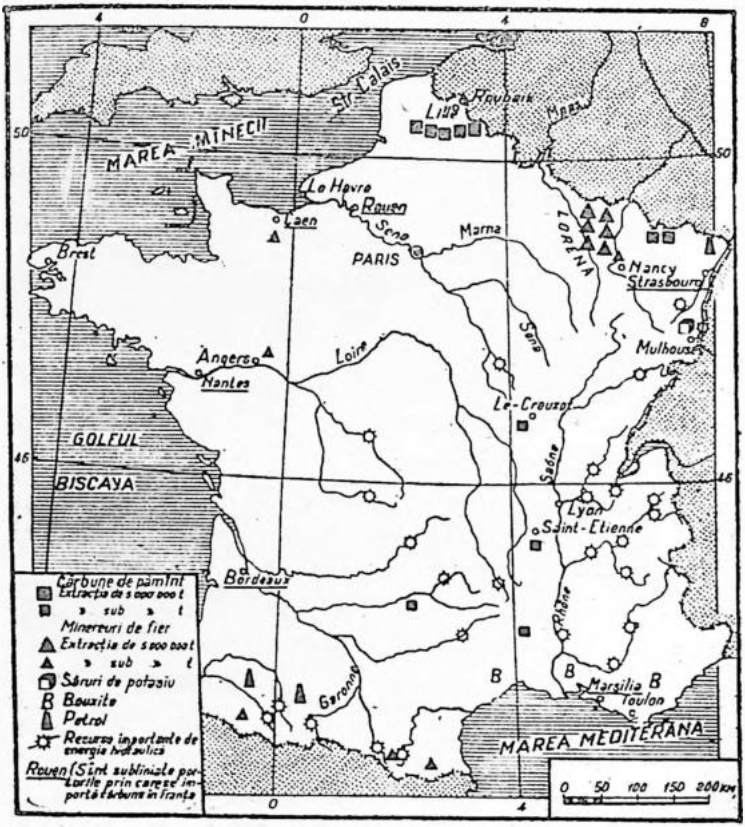

Fig. 20. — Bogățiile minerale și energia hidraulică în Franța

Văile apelor sînt foarte importante ca drumuri terestre și leagă diferitele părți ale Franței. Deosebit de însemnate sînt văile Ronului și ale Saônei, care formează un coridor îngust între Podișul Central și Alpi; ele dau posibilitatea să se ajungă în interiorul Franței dinspre Marea Mediterană și sînt legate prin trecători lesnicioase cu văile Senei și Rinului, ce duc spre Marea Mînecii și Marea Nordului. Acestea sînt drumurile istorice ale comerțului, colonizării și campaniilor militare din trecut.

Bogățiile minerale și energia hidraulică. Franța este *bogată în fier și săracă în cărbune.* Principalul bazin carbonifer este situat în nord, lîngă granița cu Belgia, și reprezintă o continuare a bazinului carbonifer belgian. Stratele de cărbune se află la o adîncime destul de mare și nu sînt prea bogate. Nu există decît puțin cărbune cocsificabil. Rezervele de petrol din Franța sînt neînsemnate; în schimb apele de munte care curg din Alpi, din Pirinei și din Podișul Central, cuprind rezerve importante de *energie hidraulică.*

În ceea ce privește rezervele de minereu de fier, Franța ocupă, printre țările capitaliste, al treilea loc în lume (după S.U.A. și Braziliа). Rezervele de metal din minereu se cifrează la peste 3 miliarde tone. Principalele zăcăminte de minereu de fier se află în nord-estul țării, în Lorena.

Dintre celelalte minerale utile, Franța dispune de rezerve mari de *bauxită* (din care se extrage aluminiu) și *săruri de potasiu* (din care se fabrică îngrășăminte). Zăcămintele de bauxită, foarte bogate și de calitate superioară, se află în sud, în Provence, iar zăcămintele de săruri de potasiu sînt situate în Alsacia.

Clima, solul, vegetația. Franța se caracterizează printr-o mare *varietate de condiții climaterice.* În Franța de vest predomină clima oceanică. Printr-o climă deosebit de blîndă și umedă, cu un număr mare de zile înnorate și cu vînturi puternice, se distinge mai ales *Bretagne.* Vara, în apusul acestei regiuni temperatura medie este de +16°, iar iarna de +7°; condițiile climaterice de aici amintesc de cele din Anglia de sud-vest. Pe măsură ce ne îndepărtăm spre răsărit, crește diferența dintre temperatura iernii și verii; aici clima se apropie de cea continentală temperată: sînt mai dese zilele reci și fără vînt iarna și zilele însorite și calde vara.

Podișul Central se deosebește printr-o climă ceva mai aspră; în partea sa cea mai înaltă iarna se întîmplă să ningă și să bată vînturi reci.

Litoralul Mării Mediterane, apărat înspre nord de Alpi și de Podișul Central, se află în zona climei subtropicale mediteraneene. Aici vara este călduroasă și secetoasă; predomină vînturile dinspre sud. Temperatura medie în timpul verii este de +22°. Iarna este călduroasă (+8°), cu preci-

pitații însemnate. Uneori însă se întîmplă ca temperatura să scadă brusc. Aceasta se datorește mistralului, un vînt rece, care suflă dinspre Podișul Central.

Solul Franței este în cea mai mare parte fertil, mai ales în regiunea bazinului Parisului. Există însă regiuni în care predomină soluri sărace. Printre acestea se află cea mai mare parte a Podișului Central, regiunile înalte din Alpi și Pirinei, Bretagne (în care suprafețe întinse sînt ocupate de șiruri de stînci cu terenuri necultivate, precum și cîmpia plină de dune de pe țărmurile golfului Biscaya (*Landes*).

Diferitele părți ale Franței se deosebesc mult atît prin caracterul vegetației, cît și prin condițiile dezvoltării eco-

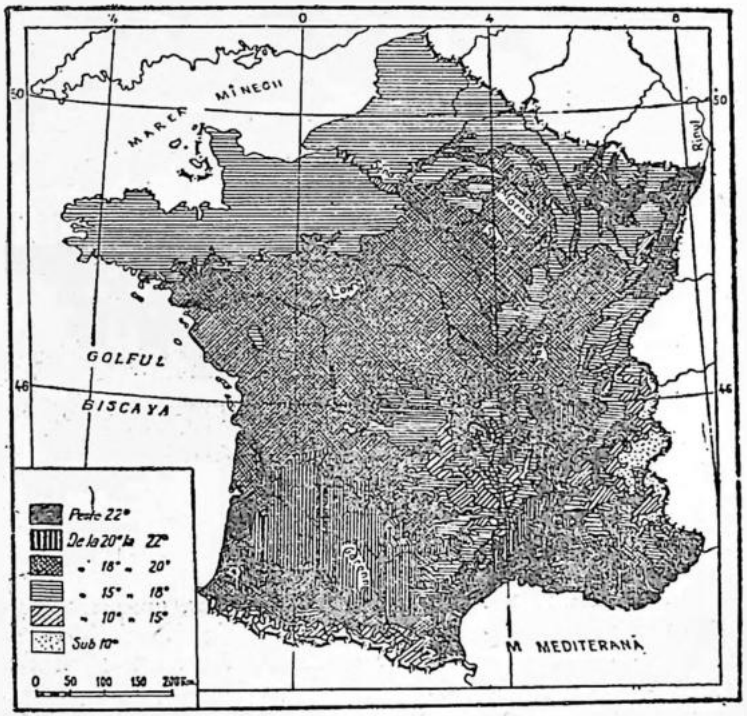

Fig. 21. — Temperatura în luna iulie, pe suprafața solului, în Franța

nomiei agricole. Litoralul Mării Mediterane este o regiune a viței de vie, a măslinului, a duzilor și a portocalilor; vița de vie înaintează spre nord, pînă în partea de sud-est a bazinului Parisului (regiunea Champagne). Partea de nord-vest, mai ales Bretagne, seamănă prin caracterul vegetației cu Anglia: pe înălțimi sînt locuri necultivate, cu iarbă neagră și cu multe mlaștini, iar pe pămînturile bune, pășuni cu ierburi suculente sau terenuri arabile străjuite de garduri vii (alcătuite din plante). Partea de nord și de nord-est se apropie prin condițiile ei agricole de Europa centrală.

Pădurile ocupă 20% din întreaga suprafață a Franței, adică mult mai mult decît în Anglia, dar mai puțin decît în Germania. Pe văile prielnice pentru agricultură pădurile mari au fost de mult defrișate, dar aproape pretutindeni se întîlnesc cetinuri și grupuri de copaci; predomină foioasele: stejar, fag, carpen și frasin; pe văile rîurilor cresc sălcii și plopi. Pădurile naturale s-au păstrat cel mai mult în regiunile muntoase din Franța de răsărit: în munții Vosgi, Jura și Alpi. Aici, afară de foioase, un loc important îl ocupă molidul și bradul. În pădurile din zona mediteraneană cresc castani și arbori de plută. O mare parte a pădurilor sînt păduri sădite. Plantații forestiere deosebit de întinse s-au făcut pe terenurile nisipoase (Landes) din sud-vestul Franței; aici s-au sădit mari masive de pini (pini maritimi), dar în ultimii ani incendiile au provocat pustiiri uriașe.

Populația. *Componența națională.* Francezii, care formează principala masă a populației, fac parte ca limbă din grupa romanică a popoarelor europene. Minoritățile naționale din Franța locuiesc în regiunile periferice. În partea de vest a regiunii Bretagne trăiesc bretonii (aproximativ 1 000 000), urmașii vechilor celți, care și-au mai păstrat limba asemănătoare cu limba celților din Wales (Anglia). În partea extremă sud-vestică, în munții Pirinei, locuiesc *bascii,* urmași ai vechiului popor al iberilor, care trăia pe vremuri în Franța de sud-vest. Populația Corsicii (circa 300 000 de oameni) vorbește dialectul corsican al limbii italiene.

Creșterea slabă a populației. Imigrarea. Sporul natural al populației Franței era de multă vreme neînsemnat. În

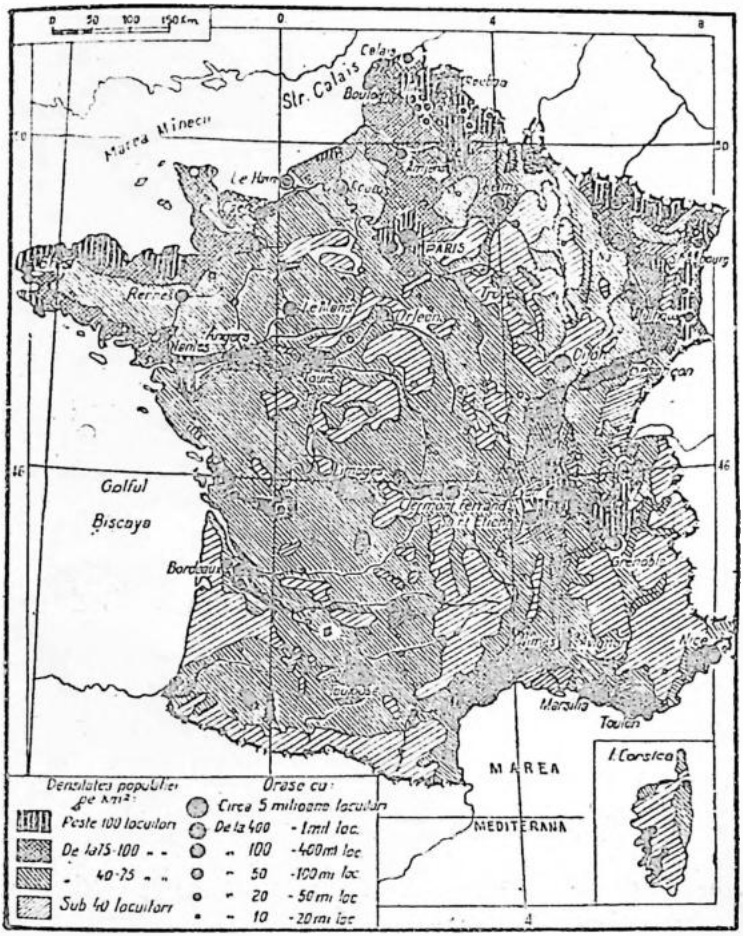

Fig. 22. — Densitatea populației Franței

ultimii ani dinaintea celui de-al doilea război mondial, populația a încetat cu totul să mai crească. Aceasta este o problemă extrem de alarmantă pentru Franța. Greutatea specifică a francezilor în populația Europei scade necontenit. În 1800, Franța (între granițele actuale) ocupa ca popu-

lație primul loc în Europa (fără a considera Rusia). În secolul al XX-lea ea a trecut la locul al patrulea (după Germania, Marea Britanie și Italia).

Situația ar fi și mai proastă dacă n-ar fi afluxul de străini. În Franța există peste 2 000 000 de străini, fără să socotim pe cei care au adoptat cetățenia franceză.

Densitatea populației. Orașele. Densitatea medie a populației este de 78 de oameni pe kilometru pătrat, adică aproape de trei ori mai mică decît în Marea Britanie. În regiunile industriale densitatea populației depășește uneori cifra de 300 de oameni pe 1 km²; dar în Franța nu există aglomerări de orașe industriale cum sînt cele din Lancashire (Anglia). În orașe locuiește ceva mai mult de jumătate din întreaga populație a țării.

Printre orașele Franței, primul loc, atît ca populație cît și ca importanță, îl ocupă *Parisul* (împreună cu suburbiile are peste 5 000 000 de locuitori). Celelalte orașe, după mărime, sînt: *Marsilia* (636 000 de locuitori), *Lyon* (460 000 locuitori), *Toulouse* și *Bordeaux*.

Particularitățile dezvoltării Franței

Slaba dezvoltare industrială a Franței pînă la primul război mondial. La începutul secolului al XX-lea, Franța era o *țară agrară-industrială, cu o dezvoltare industrială mai lentă* decît în țările capitaliste înaintate. În industrie predomina producția mijloacelor de consum. Se remarcau îndeosebi industria textilă și producția de obiecte de lux, bazată pe munca manuală. Franța exporta țesături de mătase și bumbac, confecții, articole de parfumerie și bijuterii, iar dintre produsele agricole: vin, brînzeturi și fructe. Producția de mașini era insuficientă; Franța importa utilaj pentru fabricile textile, locomotive, motoare și mașini agricole.

Printre cauzele care frînau dezvoltarea industrială a Franței trebuie să menționăm următoarele:

1. Starea de înapoiere a agriculturii franceze și predominanța la sate a *țărănimii sărace cu pămînt puțin*, care era un slab cumpărător de produse industriale; aceasta împiedica dezvoltarea pieții interne pentru industrie, iar alașamentul masei țărănimii față de pămînt frîna crearea de cadre proletare necesare marii industrii.

2. *Sărăcia în cărbune;* o parte considerabilă a combustibilului pentru industrie trebuia importată din străinătate.

3. *Înfrîngerea suferită în războiul franco-prusac din 1870—1871* a dus la pierderea unor regiuni importante — Alsacia și o parte din Lorena — și a întărit Germania în dauna Franței.

4. *Exportarea unei părți considerabile din capitalurile franceze în străinătate.* Burghezia franceză găsea că este mai rentabil să exporte o parte din capitalurile sale decît să le investească în industria franceză. Acest lucru se făcea cel mai adesea sub formă de împrumuturi acordate altor state. Franța este un *cămătar internațional.*

Franța după primul război mondial. În baza tratatului de la Versailles, Franței i s-au *restituit Alsacia și Lorena.* Cu Lorena, Franța a primit nu numai jumătate din bazinul de minereu de fier de aici, dar și importante uzine metalurgice. Cu Alsacia, Franța a căpătat zăcăminte bogate de săruri de potasiu și o industrie considerabilă (textilă și constructoare de mașini). Franței i-au revenit provizoriu *minele de cărbuni din Saar.* Tot Franța a primit cea mai mare parte din *reparațiile datorate de Germania.*

Lucrările de refacere a regiunilor distruse au avut o mare însemnătate pentru dezvoltarea industriei franceze. Aceste lucrări, care s-au desfășurat în mod intens în perioada 1919—1926, au determinat o cerere uriașă de materiale de construcție, utilaj industrial și de transporturi și îngrășăminte chimice. În regiunile distruse, industria trebuia creată aproape de la început. În locul micilor întreprinderi învechite se construiau uzine noi și mari. În felul acesta, utilajul tehnic al industriei franceze s-a înnoit în mare măsură. Ca urmare, importanța industriei în economia Franței a crescut. Populația industrială a ajuns, din punct de vedere numeric, aproape la același nivel cu cea agricolă. Totuși, agricultura păstrează în Franța o importanță mai mare nu numai în comparație cu Anglia, ci și cu Germania.

Franța contemporană. În ciuda condițiilor prielnice de care dispunea Franța după primul război mondial, ea a *intrat în cel de-al doilea război mondial slăbită și nepregătită,* atît din punct de vedere economic, cît și din punct de vedere militar. Principala cauză a fost politica reacționară dusă de marea burghezie franceză; vîrfurile conducătoare ale marii burghezii au trădat direct interesele naționale ale țării. În anii premergători celui de-al doilea război mondial, cercurile diriguitoare din Franța și-au îndreptat în-

treaga energie nu spre întărirea economică și militară a țării, ci spre asuprirea clasei muncitoare franceze, de care se temeau mai mult decît de fascismul german. Prin aceasta se explică și repeziciunea cu care cercurile conducătoare ale burgheziei franceze au capitulat în fața Germaniei fasciste. După capitulare, mulți dintre cei mai mari industriași francezi au început să lucreze pentru germani.

Ca și alte țări din Europa, Franța a fost eliberată de sub ocupația fascistă datorită victoriilor armatei sovietice, care a zdrobit în răsărit principalele forțe germano-fasciste. Glorioasele fapte ale partizanilor francezi conduși de Partidul Comunist Francez au constituit continuarea tradițiilor revoluționare ale poporului francez. După eliberare, în cursul anilor 1945—1946, datorită eforturilor depuse de muncitorii francezi și de ministerele industriei și muncii conduse de comuniști, s-au realizat succese importante în refacerea economiei Franței. Unele ramuri industriale au atins nivelul de producție dinainte de război. Tot în această perioadă s-a înfăptuit naționalizarea cîtorva ramuri ale economiei (industria carboniferă, marile centrale electrice și principalele întreprinderi din domeniul transportului maritim). Dar naționalizarea s-a oprit aici, iar ritmul refacerii economiei s-a încetinit. Guvernul francez, din care comuniștii au fost excluși, a început să adopte într-o măsură tot mai mare o orientare reacționară. Principala cauză a acestei cotituri o constituie presiunea exercitată de imperialismul american, care sprijină forțele reacționare din Franța în lupta lor împotriva democrației și caută să profite de slăbirea Franței, pentru a o subordona țelurilor sale.

Regimul politic. Ca și Anglia, Franța este una din țările în care marea burghezie deține de multă vreme dominația. Dar, spre deosebire de Anglia, Franța a trecut de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea printr-un șir de profunde zguduiri revoluționare. Revoluția franceză din anii 1789—1794 nu numai că a pus bazele democrației burgheze în Franța, dar a avut și o însemnătate mondială. Comuna din Paris din 1871 a fost prima experiență din lume a dictaturii proletariatului. Regimul politic al Franței s-a schimbat în repetate rînduri. Clasa muncitoare din Franța are o experiență mai bogată de luptă revoluționară decît clasa muncitoare din Anglia.

O altă particularitate importantă a Franței, care o deosebește de Anglia, este că aici există pături însemnate ale populației, care se situează între marea burghezie și proletariat; este vorba în primul rînd de masa de țărani cu pămînt puțin.

Din cauza particularităților vieții politice (schimbarea repetată a regimurilor politice, rolul considerabil al păturilor intermediare șovăitoare), în Franța nu s-a format ca în Anglia un sistem cuprinzînd un număr mic de partide stabile. Partidele burgheze din Franța sînt numeroase, unele din ele se deosebesc prea puțin de altele și adesea își schimbă nuanța politică și denumirea. Astfel, catastrofa suferită de Franța în cel de-al doilea război mondial, cu care prilej a fost demascată trădarea și incapacitatea partidelor conducătoare, a silit o serie de partide să se reorganizeze și a determinat apariția unor partide noi. Numai *partidul comunist* (care a luat ființă în 1920) a ieșit din încercările celui de-al doilea război mondial cu un prestigiu sporit și mai puternic din punct de vedere organizatoric. În prezent, el este cel mai mare partid din Franța. Partidul comunist luptă cu hotărîre pentru unitatea clasei muncitoare și îmbunătățirea situației ei, pentru democratizarea Franței și refacerea ei economică, pentru dezvoltarea legăturilor cu Uniunea Sovietică și cu țările de democrație populară și împotriva subordonării, dezastruoasă pentru Franța, față de interesele imperialismului american.

Potrivit Constituției Republicii Franceze, adoptată în 1946, parlamentul este alcătuit din două camere: *Adunarea națională* și *Consiliul Republicii*. Adunarea Națională este aleasă de populație prin vot direct și constituie organul legislativ. Consiliul Republicii se alege după un sistem complicat, cuprinzînd două etape și are un caracter consultativ. Cele două camere aleg în comun pe președintele republicii (pe o perioadă de 7 ani). Acesta numește pe președintele Consiliului de Miniștri, care formează guvernul; guvernul trebuie să fie confirmat de Adunarea Națională (prin „vot de încredere"). Ca formă, Constituția din 1946 era mai democratică decît cea anterioară (astfel, prin ea se acorda dreptul la vot femeilor, care în trecut nu aveau acest drept). Dar esența orînduirii politice nu constă în formele constituționale, ci este determinată de clasele care

stăpînesc principalele pîrghii ale puterii (marii industriaşi, bancheri etc.). Din exemplul Franţei se poate vedea cît se poate de clar contradicţia dintre formele relativ democratice şi conţinutul reacţionar al orînduirii politice, contradicţie cît se poate de caracteristică pentru statele de democraţie burgheză. Astfel, la alegerile din 1946 pentru Adunarea Naţională, partidul comunist a obţinut mai multe locuri de deputaţi decît oricare alt partid; cu toate acestea, în vara anului 1947, sub presiunea S.U.A., comuniştii au fost îndepărtaţi din guvern. După aceasta, prevederile democratice ale Constituţiei au început să fie încălcate în mod sistematic. În 1951, legii electorale i s-au adus modificări reacţionare, îndreptate împotriva partidului comunist. Cu toate acestea, în alegerile din 1951, Partidul Comunist Francez a obţinut peste 100 de locuri în Adunarea Naţională (în condiţiile legii electorale anterioare cu numărul de voturi pe care l-a obţinut, partidul comunist ar fi avut aproximativ 170 de locuri în Adunarea Naţională). În 1956, în ciuda legii electorale reacţionare, Partidul Comunist Francez a obţinut peste 150 de mandate în Adunarea Naţională.

Economia

Industria. Ca tip al economiei, Franţa este o ţară industrială-agrară.

Baza energetică. Punctul slab al industriei franceze îl constituie lipsa de combustibil. Franţa are o producţie medie de cărbune de circa 50 000 000 tone pe an şi mai este nevoită să importe 20 000 000 tone de cărbune şi cocs. Afară de aceasta, Franţa importă mult petrol şi produse petrolifere. În sudul ţării lipsa de combustibil este compensată, în parte, de energia hidraulică; industria foloseşte aici energia electrică produsă de centralele construite pe rîurile de munte. În total, consumul de energie pe cap de locuitor este în Franţa de două ori mai mic decît în Anglia, dar de peste două ori mai mare decît în Italia.

Ramurile industriale vechi. În industria franceză, ca şi în cea engleză, există ramuri de producţie care ocupă de mult o situaţie conducătoare în industrie şi ramuri a că-

ror importanță a crescut considerabil în ultimul timp. Dintre ramurile vechi de producție fac parte: *industria textilă* (îndeosebi a mătăsii), de *confecții, de produse de toaletă și obiecte de lux.* Înainte de primul război mondial, aceste ramuri de producție dădeau cea mai mare parte din exportul francez. După război însă, importanța lor a început să scadă. Industria mătăsii a avut de suferit din cauza producției de mătase artificială și a scăderii cererii la țesătu-

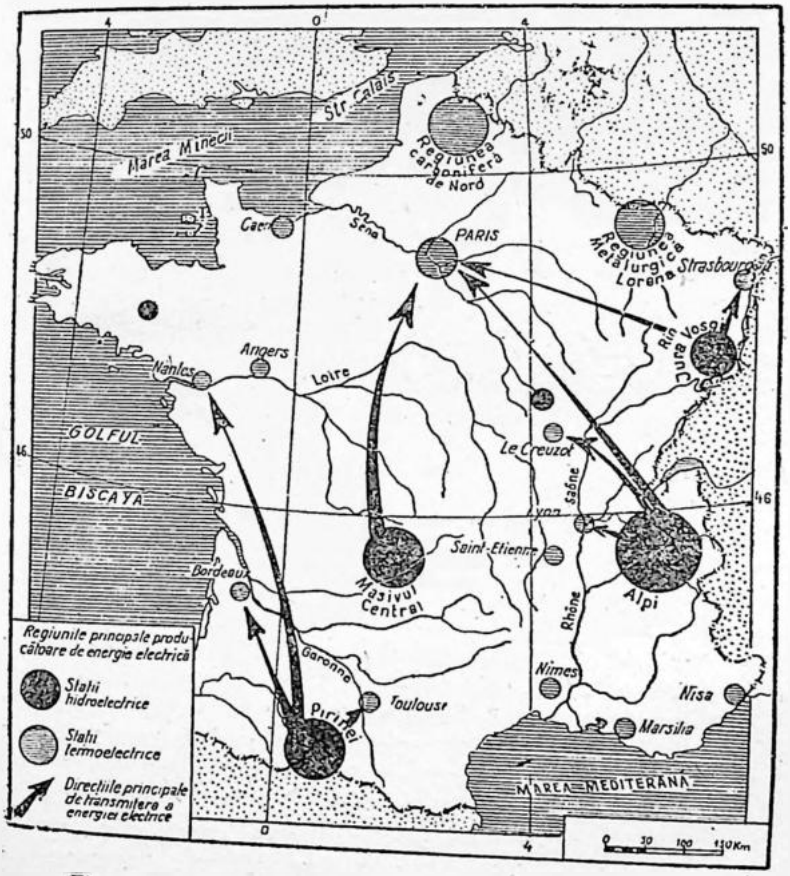

Fig. 23. — Producția de energie electrică în Franța

rile scumpe de mătase. Desfacerea obiectelor de lux devenea din ce în ce mai grea. Principalele regiuni ale industriei textile sînt: *regiunea de nord* cu orașul Lille (industria de lînă și bumbac), Alsacia cu orașul Mulhouse (în special industria bumbacului) și orașul Lyon cu împrejurimile (mătase naturală și artificială). Producția de confecții și galanterie de lux este concentrată la *Paris*.

Noile ramuri industriale. Ramurile industriale care s-au dezvoltat după primul război mondial sînt: *metalurgia, construcția de mașini, inclusiv de automobile și avioane, industria chimică și producția de mătase artificială.* Datorită lucrărilor de refacere a regiunilor distruse, precum și a lucrărilor cu caracter militaro-strategic, producția industriei metalurgice a putut fi ușor desfăcută în anii de după primul război mondial. Dar o dată cu terminarea lucrărilor de refacere și cu izbucnirea crizei economice, desfacerea produselor ei s-a redus. În timpul celui de al doilea război mondial, metalurgia franceză a decăzut simțitor. După război, S.U.A. frînează refacerea ei, căutînd să transforme Franța într-o piață de desfacere pentru industria lor. În 1929 în Franța s-au produs aproape 10 000 000 tone oțel, iar în 1950 — 8 600 000 tone.

Bazinul de minereu de fier din Lorena nu numai că aprovizionează aproape întreaga industrie franceză, dar și exportă cantități mari de minereu (în Belgia și Germania). Tot Lorena dă aproximativ 3/4 din producția de metale feroase a Franței.

Regiunea de nord, a doua regiune metalurgică în ceea ce privește importanța, folosește cărbunele local, fier vechi și minereu din Lorena; aici este dezvoltată și industria constructoare de mașini. Cele mai mari centre ale industriei constructoare de mașini și ale industriei de război sînt orașele *Paris* și *Lyon*. Un rol de seamă în industria de război îl joacă concernul Schneider, care reunește numeroase întreprinderi ale industriei grele; principalele sale uzine se află în orașul *Le Creusot*.

Franța ocupă unul dintre primele locuri din lume în ceea ce privește extracția de bauxită; o parte din ea este prelucrată în aluminiu chiar în Franța, iar o parte se exportă.

Agricultura. Condiţiile social-istorice de dezvoltare a agriculturii. Revoluţia burgheză din 1789—1794 a lichidat proprietatea feudală asupra pămîntului. În aceasta constă una dintre principalele deosebiri ale statului francez faţă de cel german şi englez. Dar o mare parte dintre pămînturile moşiereşti n-au revenit ţăranilor, ci au fost cumpărate de burghezia avută, care a dezvoltat pe pămînturile achiziţionate o gospodărie capitalistă. Ţărănimea cu puţin pămînt, însă care reprezenta majoritatea gospodarilor de la sate, suferea din pricina impozitelor grele şi nu avea mijloace pentru a-şi dezvolta gospodăria. Ea se încurca tot mai mult în datorii şi ajungea înrobită băncilor. Cu timpul diferenţierea s-a accentuat şi mai mult. Un grup puţin numeros de mari proprietari stăpîneşte cele mai bune pămînturi, dispune de maşini agricole şi foloseşte pe scară largă munca salariată, într-un cuvînt dezvoltă o gospodărie pur capitalistă. Există şi o importantă pătură chiaburească. Masa principală a agricultorilor este însă formată din mici proprietari sau arendaşi cu gospodării înapoiate, care abia reuşesc s-o scoată la capăt.

Fig. 24. — Repartizarea teritorială a industriei textile în Franţa

Marile gospodării cu un utilaj bogat constituie trăsătura distinctivă a Franţei de nord. Sud-vestul se caracterizează printr-o agricultură extrem de înapoiată şi prin predominaţia micilor gospodării.

Orientarea agriculturii. Agricultura franceză cuprinde ramuri extrem de variate: *gospodăria cerealieră* (principala

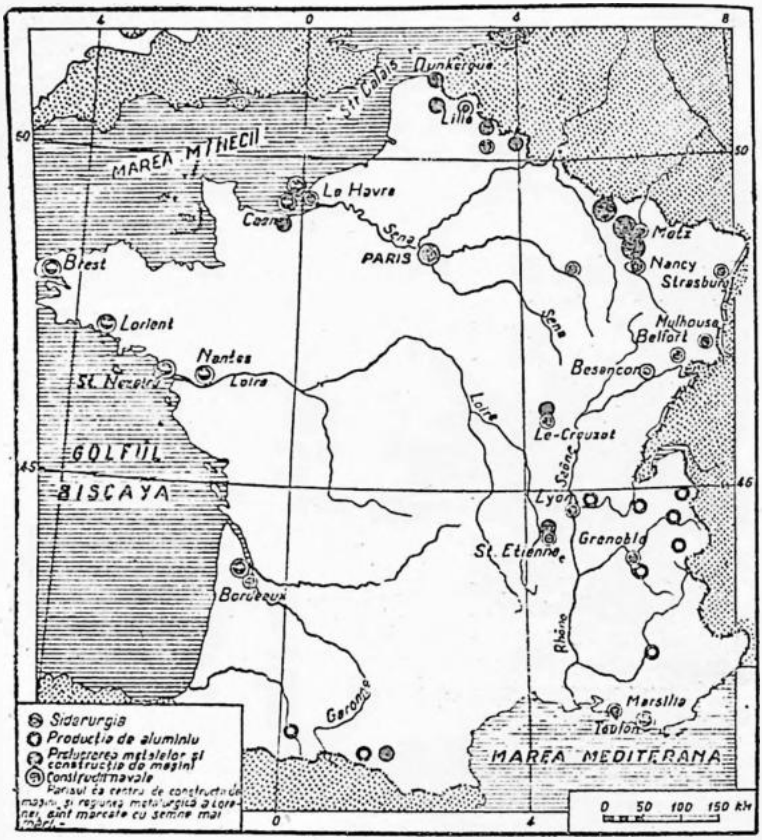

Fig. 25. — Industria metalurgică din Franța

cultură este grîul, dar în afară de aceasta se seamănă ovăz, secară și porumb), *viticultura, creșterea de animale pentru carne și lapte, cultura plantelor furajere, producția de sfeclă de zahăr,* precum și *pomicultura* (mărul în Normandia, prunul la Agen), *legumicultura* (inclusiv producția de legume timpurii) și *horticultura.* În ceea ce privește viticultura, Franța ocupă primul loc în lume. Principalele regiuni viticole sînt: litoralul Mării Mediterane (mai ales în

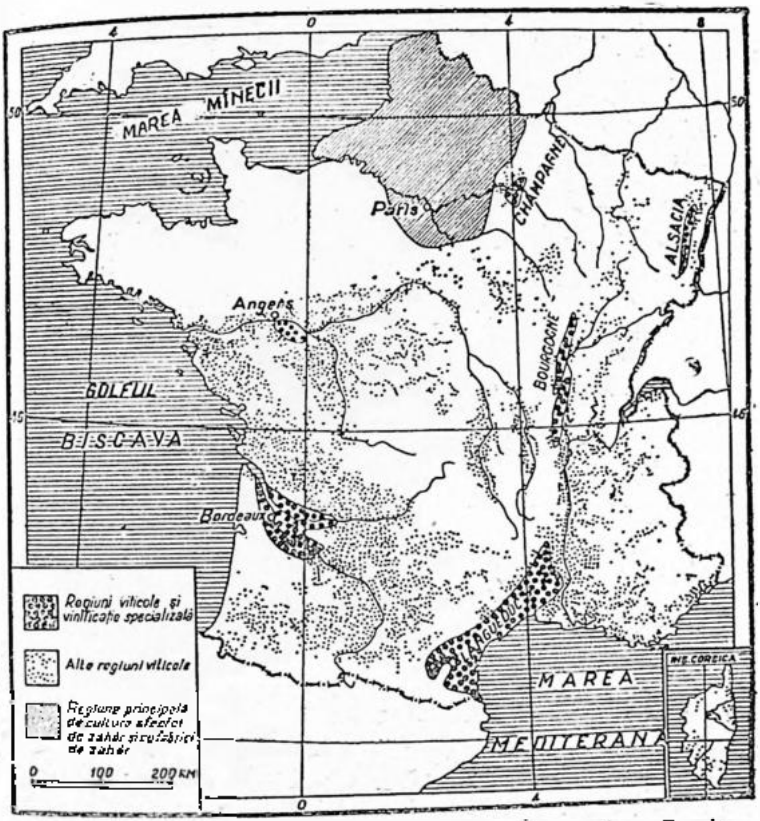

Fig. 26. — Răspîndirea viței de vie și a sfeclei de zahăr în Franța

Languedoc), împrejurimile orașului *Bordeaux* (în sud-vest), *Bourgogne*, *Champagne* și *Alsacia*. Grîul este răspîndit aproape pretutindeni, însă cel mai mult în șesurile de pe Sena, Loire și Garonne.

Agricultura Franței trece de mult printr-o criză grea. În producția de cereale Franța nu poate să concureze cu țările care au o agricultură mai mare și mai mecanizată. Pe de altă parte, cererea de vinuri scumpe, prin care este vestită Franța, a scăzut. Suprafața totală a pămînturilor cultivate s-a redus considerabil în ultimii 50 de ani.

Transporturile și legăturile economice externe. Flota comercială franceză dispunea în 1939 de circa 1300 de vase, cu un tonaj total de aproximativ 3 000 000 tone. Printre ele se remarcau îndeosebi marile vase de pasageri; înainte de cel de-al doilea război mondial, rolul flotei franceze în navigația mondială de pasageri era mai important decît în transportul de mărfuri. În cursul celui de-al doilea război mondial, flota franceză a suferit pierderi mari; în preajma anului 1951 ea a depășit puțin tonajul dinainte de război, dar jumătate din ea este alcătuită din vase de calitate proastă, din cauza uzurii, a avariilor etc.

Franța are cîteva porturi mari pe coasta Oceanului Atlantic, dar nici unul dintre ele nu se poate compara prin proporțiile traficului cu cele mai importante porturi din lume. Principalele porturi comerciale sînt: *Le Havre* (cel mai important port pentru legăturile Franței cu țările de peste Oceanul Atlantic), *Rouen*, *Dunkerque*, *Nantes* și *Bordeaux*. Bazele maritime militare ale Franței la Oceanul Atlantic sînt *Brest* și *Cherbourg*; afară de aceasta, Cherbourg este un important port de pasageri pentru navigația transoceanică. *Calais* și *Boulogne* sînt porturi de pasageri pentru legăturile cu Anglia. Aproape întregul comerț de pe litoralul Mării Mediterane este concentrat la *Marsilia*, cel mai mare port al Franței. *Toulon* este principala bază maritimă militară a Franței în Marea Mediterană.

În interior, cea mai mare parte a încărcăturilor sînt transportate pe căile ferate. Toate liniile importante de cale ferată se întretaie la Paris. În Franța este foarte dezvoltată rețeaua de șosele. Transportul auto ocupă locul al doilea în transporturile interne.

Franța dispune de o mare rețea *de căi fluviale interne*; aproape toate riurile principale sînt unite prin canaluri. Dar capacitatea de trafic a majorității rîurilor și canalurilor este neînsemnată; numeroase canale au fost construite de foarte multă vreme și s-au învechit. Dintre apele Franței, în ceea ce privește mărimea traficului de mărfuri se distinge Sena.

Înainte de cel de-al doilea război mondial, Franța ocupa locul al patrulea din lume în ceea ce privește volumul *comerțului exterior*. Asemenea Angliei, Franța importă în special materii prime și alimente și exportă produse industriale. Dar în anii obișnuiți, importul de alimente este pentru

Franța mai puțin important decît pentru Anglia. În schimb, materialele necesare pentru industrie ocupă în importul francez un loc și mai însemnat decît în cel englez, deoarece Franța are nevoie să importe și cărbune (afară de mărfuri ca petrolul, bumbacul, lîna, metalele neferoase, cauciucul etc., pe care le importă și Anglia). Franța exportă țesături, automobile, produse chimice, diferite obiecte de lux și vinuri, iar dintre materiile prime: minereu de fier și bauxită (care reprezintă o greutate mare, dar o valoare mică).

În preajma celui de-al doilea război mondial, Franța, la fel ca și Anglia, a întîmpinat mari dificultăți în desfacerea mărfurilor sale pe piața externă și de aceea exportul ei a fost mult mai mic decît importul. Deficitul era acoperit cu veniturile obținute de pe urma capitalurilor franceze investite în străinătate și prin veniturile realizate de la turiști străini, care veneau de obicei în număr mare la Paris și în stațiunile balneare din Franța (Vichy etc.). După război, diferența dintre export și import a crescut considerabil în favoarea importului, iar veniturile de pe urma capitalurilor investite din străinătate (dintre care multe s-au pierdut) și cele provenite de la turiști au devenit mult mai mici. Franța s-a înglodat în datorii față de Statele Unite, care profită de dificultățile ei, pentru a-i impune atît mărfurile, cît și politica lor.

Regiunile

Regiunea industrială de nord. *Caracteristicile generale.* Regiunea de nord, sau a Parisului, este cea mai importantă regiune a Franței. Din punct de vedere geografic ea coincide aproximativ cu *bazinul Parisului*, cu alte cuvinte cuprinde șesul din Franța de nord. Premizele dezvoltării acestei regiuni au fost *poziția geografică favorabilă, condițiile prielnice pentru agricultură și zăcămintele de cărbune.*

În general, *regiunea de nord este industrială.* Industria nu ocupă însă întregul teritoriu al regiunii. Ea este situată în două zone: una la nord, în apropiere de granița belgiană, și care este legată de bazinul carbonifer vecin, iar cealaltă în partea centrală a regiunii, spre valea Senei. Aceasta din urmă este constituită din Parisul propriu-zis, suburbiile lui și porturile Rouen și Le Havre, prin care Parisul

are legătură cu marea. În restul regiunii de nord predomină agricultura, care este cea mai intensivă și mai productivă din Franța. Aici este principala regiune producătoare de sfeclă de zahăr și grîu. Este dezvoltată de asemenea creș-

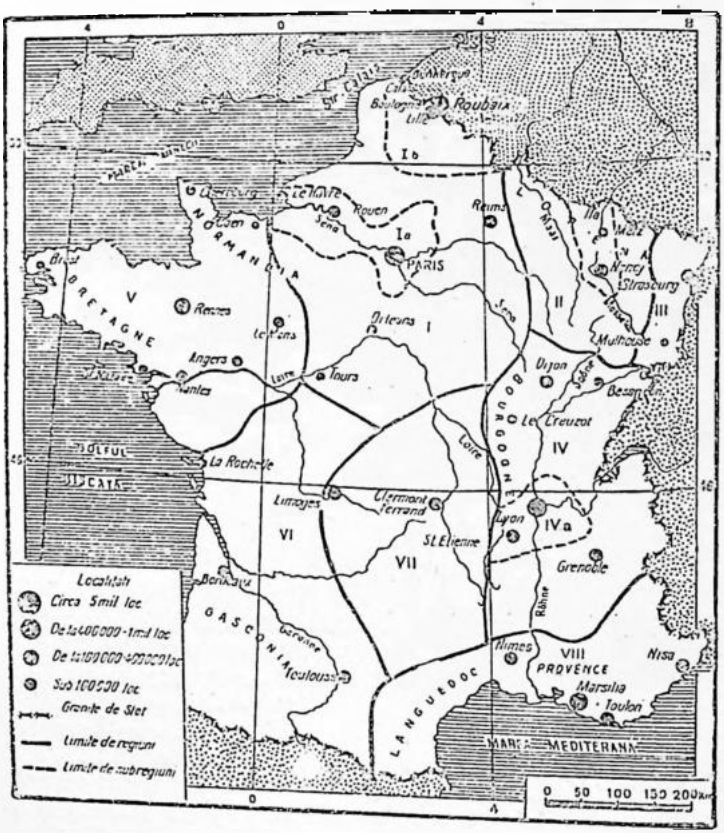

Fig. 27. — Regiunile economice și orașele Franței

I — regiunea de nord; în cadrul ei sînt indicate: I a — regiunea industrială a Parisului; I b — regiunea minieră și textilă de nord. II — Lorena; în cadrul ei se indică: II a — regiunea metalurgică din Lorena. III — Alsacia. IV — regiunea Lyonului; în cadrul ei se indică: IV a — regiunea industrială Lyon — St. Etienne. V — regiunea de nord-vest. VI — regiunea de sud-vest. VII — regiunea Podișului Central. VIII — litoralul Mării Mediterane.

terea animalelor pentru carne și lapte. În partea de răsărit a regiunii, în Champagne, sînt dezvoltate viticultura și vinificația (fabricarea șampaniei). În împrejurimile Parisului există grădini de zarzavat, livezi și întreprinderi horticole, care aprovizionează capitala cu legume, fructe și flori.

Centrul regiunii de nord este Parisul, capitala Franței, una dintre principalele capitale ale lumii capitaliste.

Parisul este un oraș vechi. Nu există multe alte orașe care să fi avut în istoria societății capitaliste o importanță tot atît de mare ca Parisul.

Însemnătatea Parisului. Parisul are pentru Franța o importanță multilaterală. El este capitala istorică a Franței, unde sînt concentrate toate *organele centrale ale puterii* burgheziei franceze. *Băncile* din Paris constituie reazimul forței ei financiare; ca centru bancar și de bursă, Parisul nu era depășit înainte de cel de-al doilea război mondial decît de New York și Londra.

Ca *nod de transporturi,* Parisul ocupă primul loc în Franța. De la Paris pornesc în toate direcțiile linii de cale ferată de importanță internațională. Datorită Senei și canalurilor, Parisul este un important port fluvial — centrul navigației interne din Franța.

Parisul este cel mai important *centru al industriei prelucrătoare* din Franța. În orașul propriu-zis se află vechile ramuri industriale, predominînd mica producție meșteșugărească. La periferie și în suburbii se găsesc marile întreprinderi care au luat ființă în timpuri mai noi: de automobile, de motoare, de avioane, chimice etc. „Inelul roșu" al suburbiilor muncitorești ale Parisului constituie un bastion al Partidului Comunist Francez.

La Paris este concentrat tot ce e mai important și mai remarcabil în domeniul tuturor ramurilor științei și artei franceze; aici se află numeroase muzee foarte interesante și monumente ale trecutului. Parisul este un centru internațional de distracții pentru străinii bogați, care vin din diferite țări.

Parisul nu este numai centrul politic și cultural al burgheziei franceze. În lumea capitalistă nu există o altă capitală cu asemenea *tradiții revoluționare* glorioase ca Parisul. Parisul a fost centrul și principala forță motrice a *revoluției burgheze din 1789—1794.* Tot la Paris a început

revoluția din 1848, care a declanșat o serie de mișcări revoluționare în întreaga Europă. La Paris clasa muncitoare a instaurat pentru prima dată dictatura proletară (*Comuna din Paris din 1871*). Străzile înguste ale suburbiilor Parisului au fost în repetate rînduri arena unor crîncene lupte de baricade.

Geografia Parisului. Ca și Londra, Parisul a depășit de mult limitele oficiale ale orașului, care treceau de-a lungul centurii de fortificații ce înconjura Parisul pînă în 1922, cînd fortificațiile au fost dărîmate. Între aceste limite, populația Parisului este stabilă (2 890 000 de locuitori).

Străvechiul centru al Parisului, insula Cité, reprezintă acum un fel de muzeu al monumentelor trecutului. Aici se află celebra catedrală Notre Dame de Paris. Pe malul drept al Senei este muzeul Louvre, cu o minunată colecție de tablouri și alte opere de artă, iar pe malul sting Cartierul Latin, cartierul școlilor superioare și al studenților.

Cartierele burgheze ale Parisului se află în partea sa de vest, învecinată cu pădurea Boulogne. Aici sînt străzi excepțional de late, scăldate în verdeață, bogate în spații verzi și pline de clădiri luxoase. Parisul a fost în repetate rînduri reconstruit. Începînd din periodada 1850—1870, o mulțime de cartiere vechi au fost dărîmate și în locul ulicioarelor înguste și întortocheate s-au amenajat bulevarde largi și parcuri. Afară de înlesnirea circulației și de scopurile estetice, acestor lucrări au urmărit și scopuri politice: pe bulevardele largi și drepte, de-a lungul cărora se poate trage ușor cu tunurile, luptele de baricade sînt mai dificile. Dar și pînă astăzi Parisul se caracterizează prin îmbinarea străzilor largi, străjuite de clădiri luxoase cu străzi și ulicioare laterale, care amintesc orașele mici din provincie. Pe aceste străzi locuiesc muncitorii, meseriașii și micii funcționari.

La cimitirul Père Lachaise, situat în mijlocul cartierelor muncitorești, se află „zidul communarzilor"; aici au fost împușcați revoluționarii pe timpul Comunei din Paris.

Principalele întreprinderi industriale și cartiere proletare se află în suburbii, dincolo de linia fostelor fortificații. În baza unei vechi tradiții, ele sînt considerate din punct de vedere administrativ orașe separate, deși de fapt formează de mult un tot cu Parisul. Ele înconjoară Parisul ca un inel compact.

În apropiere de Paris se află Versailles, în trecut reședința regilor Franței, vestită prin splendoarea palatelor și parcurilor sale. În timpul Comunei din Paris, Versailles a fost centrul forțelor contrarevoluționare, care au organizat represaliile sîngeroase împotriva communarzilor. La Versailles s-au semnat numeroase tratate internaționale istorice, inclusiv tratatul de la Versailles din 1919, care s-a încheiat la sfîrșitul primului război mondial.

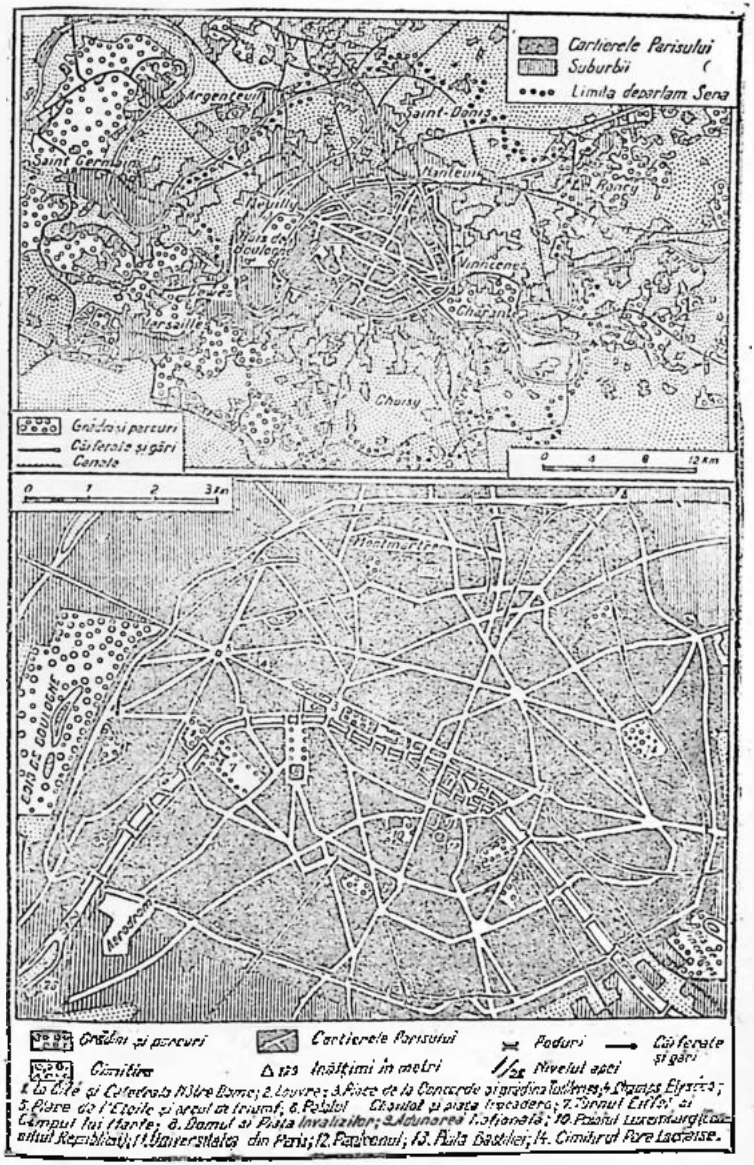

Fig. 28. — Planul schematic al Parisului

Havre și Rouen. Porturile Rouen și Havre au legături strînse cu Parisul. Rouen este așezat pe cursul inferior al Senei. Vasele maritime pot veni pînă aici. La Rouen sosește din străinătate și se expediază la Paris cărbuni și petrol. Rouen este un însemnat centru al industriei textile.

Havre, situat la gurile Senei, este un important port la ocean. Prin el se desfășoară cea mai mare parte a comerțului francez cu America de Nord și de Sud (importul de bumbac din S.U.A., de petrol din Venezuela, de cafea din Brazilia) și cu țările europene de unde se importă cărbuni și cherestea. La Havre există fabrici de tunuri și rafinării care prelucrează petrolul importat.

Regiunea minieră și textilă din nord. Lîngă granița cu Belgia, în apropiere de bazinul carbonifer, s-a dezvoltat o regiune metalurgică (a doua din Franța, după Lorena), care folosește minereu importat și fier vechi și fabrică oțel, șine de cale ferată, locomotive și mașini. Aici este dezvoltată de asemenea industria chimică.

În apropiere se află principala regiune textilă a Franței. Centrele ei sînt *Lille,* precum și *Roubaix* și *Tourcoing,* situate în apropiere de acest oraș. Aici este concentrată cea

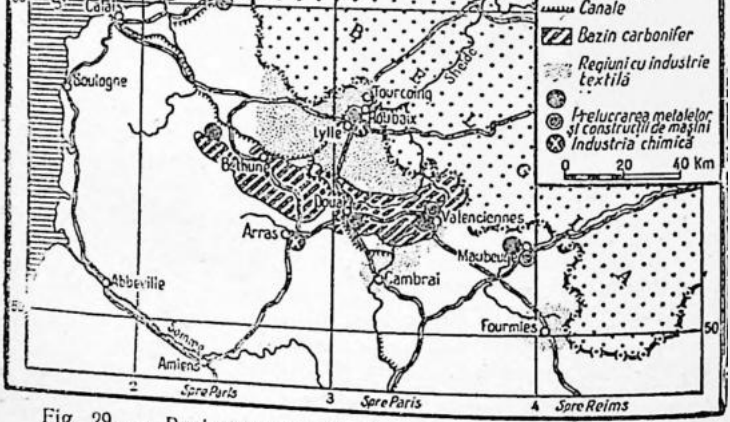

Fig. 29. — Regiunea minieră și textilă din nordul Franței

mai mare parte a industriei franceze de prelucrare a linii și a construcției de mașini textile. Această regiune are legătură cu marea prin portul Dunkerque.

Regiunile industriale din răsărit. Alsacia și Lorena, care sînt adesea considerate drept un tot, datorită trecutului lor istoric, reprezintă două regiuni diferite din punct de vedere geografic și economic. În Lorena se află principala regiune metalurgică și de extracție a minereului de fier din Franța. Alsacia este o regiune cu o agricultură dezvoltată și cu o industrie variată, în care predomină cea textilă.

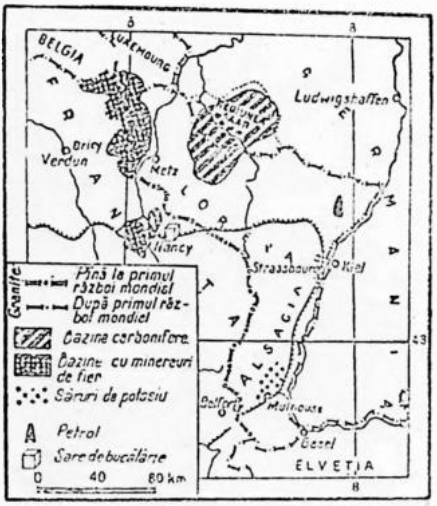

Fig. 30. — Regiunile miniere și industriale din Alsacia și Lorena. Împărțirea înainte și după primul război mondial

Principalele centre din Lorena sînt *Nancy* și *Metz*. Pe rîul Maas (Meuse) se află *Verdun*, o fortăreață care a rezistat asaltului trupelor germane în timpul primului război mondial.

Centrul industriei bumbacului din Alsacia este orașul *Mulhouse;* tot aici se află fabrici de mașini textile și uzine chimice (pentru prelucrarea sărurilor de potasiu). Un alt centru este *Belfort*.

Cel mai important oraș din Alsacia, *Strassbourg*, este un nod de cale ferată și port pe Rin (ultimul punct pînă unde urcă pe Rin vasele mari).

Regiunea industrială Lyon. Valea formată de Ron și Saône este din vremuri străvechi una din cele mai dezvoltate regiuni agricole și industriale din Franța.

Solurile fertile și clima călduroasă sînt prielnice pentru agricultură; aici se află una dintre principalele regiuni viticole din Franța.

Lyon, al treilea oraș din Franța ca număr de locuitori, este un vechi centru al industriei mătăsii, cunoscut în întreaga lume. Industria mătăsii ocupă o regiune întinsă. În văile din Alpi se află mici filaturi de mătase, care furnizează fire industriei din Lyon. Hidrocentralele așezate pe apele din munți furnizează energia necesară întreprinderilor industriale. La Lyon s-a dezvoltat de asemenea o industrie de mătase artificială. În ultimul timp ea înlătură vechea industrie de mătase naturală. Afară de aceasta, sînt dezvoltate industria chimică (coloranți pentru țesături, chimicale pentru fotografie) și industria de automobile. Lyonul este un important centru muncitoresc. În istoria mișcării muncitorești, el este cunoscut mai ales prin răscoalele țesătorilor, din perioada 1830 — 1840.

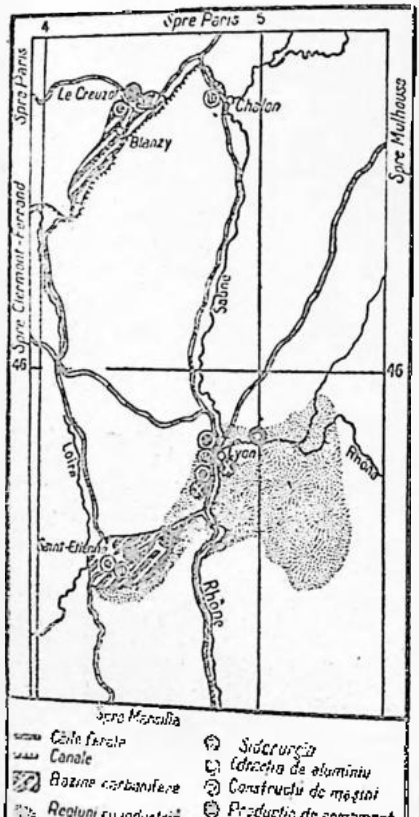

Fig. 31. — Regiunea industrială Lyon

În regiunea industrială Lyon face parte și orașul *St. Etienne*, situat la marginea răsăriteană a Podișului Central, în apropiere de un mic bazin carbonifer. La St. Etienne există mine de cărbuni, fabrici de mătase (avînd legături cu cele din Lyon), uzine de armament, fabrici de bi-

cielele şi piese pentru automobile. Atît Lyon cît şi St. Etienne sînt centre importante ale industriei de război.

Pe lîngă micile bazine carbonifere şi de minereu de fier, care se află în partea de răsărit a Podişului Central, s-au format şi alte oraşe industriale. Cel mai important dintre ele este *Le Creusot*, centrul uzinelor de război Schneider (producţie de tunuri, tancuri etc.).

Regiunile agricole din vest şi sud. *Regiunea agricolă din nord-vest.* Această regiune cuprinde peninsulele *Bretagne* şi *Colentin*. Pe înălţimile care ocupă o parte considerabilă din această regiune solul este sărac, stîncos; aici există numeroase mlaştini. Clima umedă şi blîndă este mai prielnică pentru cultura plantelor furajere şi pentru creşterea animalelor decît pentru agricultură. Pe coasta de nord a peninsulei Bretagne se cultivă legume timpurii şi fructe.

Pe ţărmurile stîncoase şi puternic brăzdate ale peninsulei Bretagne există multe porturi mici de pescari şi fabrici de conserve de peşte. Oraşul *Nantes*, situat la gurile fluviului Loire, este un însemnat port comercial şi centru industrial. *Cherbourg* şi *Brest* sînt principalele porturi militare franceze de pe litoralul Oceanului Atlantic. Cherbourg este şi un important port de pasageri pentru legăturile cu America.

Regiunile agricole din sud-vest şi din Podişul Central. Acestea sînt cele mai tipice regiuni din Franţa: cu gospodării înapoiate, cu ţărani cu pămînt puţin şi cu o populaţie în continuă scădere. Regiunea de sud-vest cuprinde cîmpia Garonnei şi povîrnişul nordic al Pirineilor de vest. Predomină gospodăria cerealieră (grîu şi porumb). În valea Garonnei solul este fertil, dar recoltele sînt sub cele medii din Franţa. Se distinge valea cursului inferior al Garonnei, care este una din principalele regiuni viticole din Franţa (Medoc). Centrul ei, oraşul *Bordeaux*, situat la vărsarea Garonnei, este singurul port important din sud-vest. Al doilea oraş mare din această regiune, *Toulouse* (pe cursul superior al Garonnei), este o piaţă de desfacere a produselor agricole şi un important centru al industriei de război (o pulberărie şi o uzină de proiectile de artilerie). În Pirinei există mici uzine electro-metalurgice (care folosesc minereul local şi energia hidraulică).

Regiunea Mării Mediterane. Zona de pe coasta Mării Mediterane este o regiune a *viticulturii și a pomiculturii subtropicale*. Pentru agricultură este necesară aici irigația artificială. Partea de vest a acestei zone, *Languedoc*, este o regiune viticolă, care dă aproape jumătate din producția de vin a Franței. Aici se produc vinuri ieftine, care se vînd numai în țară. Mai spre răsărit, în Provence, culturile sînt mai variate: pe lîngă vița de vie sînt importante aici culturile de măslini, de pomi fructiferi sudici, de flori și legume timpurii. Partea din litoral cea mai ferită de vînturile dinspre nord este cea de la granița cu Italia. Aceasta este așa-numita „Coastă de Azur" (sau, cum i se mai spune, Riviera franceză). Clima caldă și însorită, vegetația abundentă (în cea mai mare parte sădită) și frumusețea coastei muntoase au făcut ca Riviera franceză să fie vestită ca regiune balneară. Principalul centru turistic este *Nisa*. Singurul port comercial și centru industrial important de pe coasta Mării Mediterane este *Marsilia*, care ocupă al doilea loc, după Paris, în ceea ce privește populația. Prin Marsilia, Franța are legături cu coloniile sale din Africa de nord și cu celelalte țări mediteraneene, cu porturile sovietice din Marea Neagră, precum și cu India și Extremul Orient.

O mare importanță o are extracția de bauxită (în Provence) și producția de aluminiu la uzinele situate în Alpi.

Toulon, situat la est de Marsilia, este un port militar, principala bază a flotei franceze în Marea Mediterană.

Posesiunile coloniale ale Franței

Posesiunile coloniale ale Franței pînă în anul 1954 au avut o suprafață de 11 500 000 km² (de peste 20 de ori mai mare decît suprafața Franței propriu-zise) și o populație de 54 000 000 de locuitori; după această dată și-au obținut independența Cambodgia, Laos, Maroc, Tunis — iar Vietnamul de Sud a fost în bună parte transformat într-o bază militară a imperialismului S.U.A. In Algeria, poporul algerian duce o luptă eroică de eliberare națională împotriva colonialiștilor francezi.

Conform Constituției din 1946, Franța formează împreună cu posesiunile ei Uniunea Franceză. În constituția Uniunii Franceze nu se întîlnește nicăieri noțiunea de „colonie". Dar schimbarea denumirii nu înseamnă însă schimbarea administrației; aceasta din urmă păstrează caracterul unei asupriri coloniale imperialiste.

Majoritatea posesiunilor franceze se află în Africa. Cele mai importante dintre ele sînt: în nord, *Algeria, Tunisia* și *Marocul*[1]; în vest, *Africa Occidentală Franceză* care reunește o serie de colonii și *Africa Ecuatorială Franceză*; în sud-est, insula *Madagascar*. Cele mai importante posesiuni din Asia se aflau în peninsula Indochina; după constituirea Republicii Democrate Vietnam, posesiunile franceze în această parte a lumii au fost subminate. Coloniile franceze din celelalte continente sînt mai puțin importante: în America de Sud se află *Guyana Franceză*, în Indiile de vest și în America de Nord, cîteva insule mici (printre care Guadelupa și Martinica), iar în Oceanul Pacific insulele Noua Caledonie, Tahiti etc.

Emigrarea din Franța în colonii este neinsemnată. Printre posesiunile franceze nu există țări dezvoltate de tipul dominioanelor engleze.

Cea mai mare importanță economică o au posesiunile din Africa de nord, în primul rînd Algeria. Ele au și o mare însemnătate strategică; aici se află o serie de porturi militare, dintre care cel mai important este *Biserta* (în Tunisia).

Cea mai importantă parte a Africii Occidentale Franceze este *Senegalul*, cu portul comercial și militar *Dachar*.

MAREA BRITANIE

Componența și suprafața. În dreptul coastei de nord-vest a Europei se află Insulele Britanice (între 50° și 61° latitudine nordică); ele sînt alcătuite din două insule mari — *Marea Britanie* și *Irlanda* — și numeroase insule mici (Orcade, Shetland, Hebride etc.). Insula Marea Bri-

[1] În ultima vreme tratatul din 1912, prin care Marocul fusese sub protectoratul Franței, a fost abrogat. Marocul a devenit independent.

lanie cu insulițele din apropiere și cu partea de nord a Irlandei formează *Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord* (de obicei în locul acestei denumiri oficiale se spune mai simplu *„Marea Britanie"*).

Suprafața întregului Regat Unit este de 244 000 km², iar populația de 50 000 000 de locuitori. Ca orînduire de stat, Marea Britanie este un regat parlamentar.

Marea Britanie stăpînește *Imperiul Britanic*, cel mai mare stat colonial din lume și este centrul Comunității britanice de națiuni, formată din: imperiu, dominioane și republicile India și Pachistan.

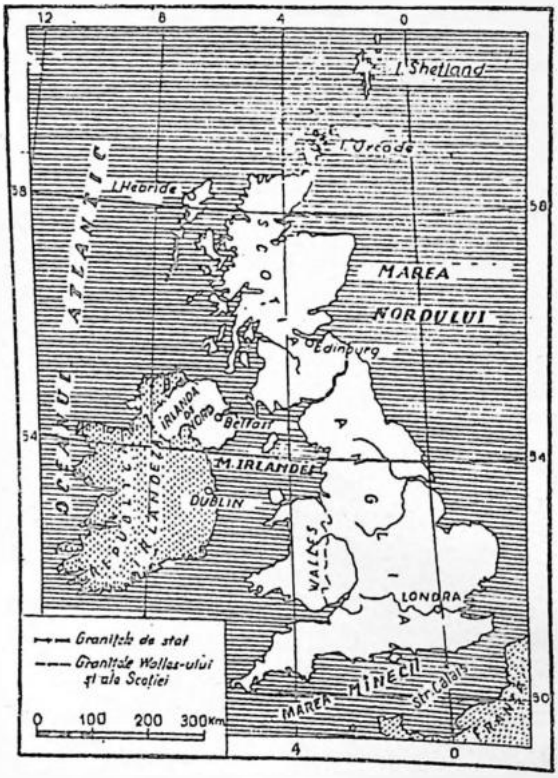

Fig. 32. — Componența Marii Britanii

Condițiile naturale

Poziția geografică. Marea Britanie este despărțită de continentul european prin *Marea Nordului și Marea Mânecii*; partea cea mai îngustă a acesteia din urmă poartă denumirea de *strîmtoarea Calais*. Partea de sud-est a Angliei se apropie mult de continent (în locul său mai îngust strîmtoarea Calais are o lățime de numai 33 km). Această parte a Angliei se află în apropiere de o serie de țări capitaliste dezvoltate din Europa: Franța, Belgia, Olanda, Germania și Danemarca. Litoralul vestic al Marii Britanii este scăldat de *Oceanul Atlantic* și de *Marea Irlandei* (care desparte insulele Marea Britanie de Irlanda). Acest litoral este îndreptat spre America, situată de cealaltă parte a Oceanului.

În Marea Nordului și Marea Mânecii se desfășoară cel mai intens comerț maritim al țărilor vest europene. Această regiune reprezintă un fel de poartă uriașă a navigației oceanice. Pentru o serie întreagă de țări europene, Marea Nordului constituie singura ieșire spre ocean. În afară de aceasta, în Marea Nordului și în Marea Mânecii se varsă principalele artere fluviale din Europa occidentală: Rinul, Elba, Sena și Schelde (Escaut). Așadar, Marea Britanie are o situație excepțional de prielnică pentru dezvoltarea comerțului maritim atît cu țările din Europa, cît și cu cele de peste ocean.

Particularitățile poziției geografice a Angliei n-au fost totdeauna avantajoase pentru dezvoltarea ei. Atîta timp cît europenii nu cunoșteau America, iar Marea Mediterană era principala regiune a comerțului european, insulele Britanice erau o periferie a Europei, avansată în pustiul de apă al Oceanului Atlantic.

Situația a început să devină mai prielnică pentru Anglia între secolul al XII și al XV-lea în legătură cu înviorarea generală a vieții economice pe țărmurile Mării Nordului și Mării Baltice. În acea perioadă Marea Mânecii și Marea Nordului devin locul de întîlnire al vaselor comerciale care veneau din diferite părți ale Europei: din Veneția și Genova, din porturile de pe Marea Baltică și din interiorul Europei pe Rin, Sena și Elba, Londra devine unul dintre principalele centre comerciale din acea epocă. *Dar poziția geografică a Angliei a devenit deosebit de favorabilă abia după descoperirile geografice de la sfîrșitul secolului al XV-lea și din secolul al XVI-lea*, care au constituit începutul cuceririlor coloniale ale europenilor în America și India și au dus la deplasarea principalelor căi ale comerțului internațional din mările interne — Marea Mediterană și Marea Baltică — spre Oceanul Atlantic. De atunci Anglia a ajuns în centrul căilor maritime care duc din Europa în America și India.

Poziția insulară i-a dat Marii Britanii încă un avantaj important, și anume a ferit-o de atacuri. Situată destul de aproape de

țările de pe continent pentru a participa activ la viața lor economică și politică, Marea Britanie se bucura totodată de o anumită izolare. Ea putea să participe la războaiele care pustiau țările de pe continent fără să riște ca teritoriul ei să fie devastat. Timp de aproape nouă secole, pe teritoriul Marii Britanii nu s-a purtat nici un război. Se înțelege că aceasta a contribuit în mare măsură la dezvoltarea ei comercială și industrială. În epoca imperialismului, dezvoltarea tehnicii de război face ca Marea Britanie să piardă treptat acest avantaj. Încă în timpul primului război mondial, deși avea o flotă foarte puternică, Marea Britanie a avut mult de suferit de pe urma acțiunilor submarinelor germane. Poziția Marii Britanii nu-i oferă nici o apărare împotriva atacurilor unor forțe aeriene.

Avantajele economice pe care le oferă situația geografică a Angliei nu mai sînt nici ele acum atît de strălucite ca în trecut. O dată cu dezvoltarea S.U.A., apoi cu dezvoltarea economică a Uniunii Sovietice, a sporit importanța unor noi căi oceanice (calea peste Oceanul Pacific, calea maritimă de nord), față de care Anglia nu mai ocupă o poziție centrală.

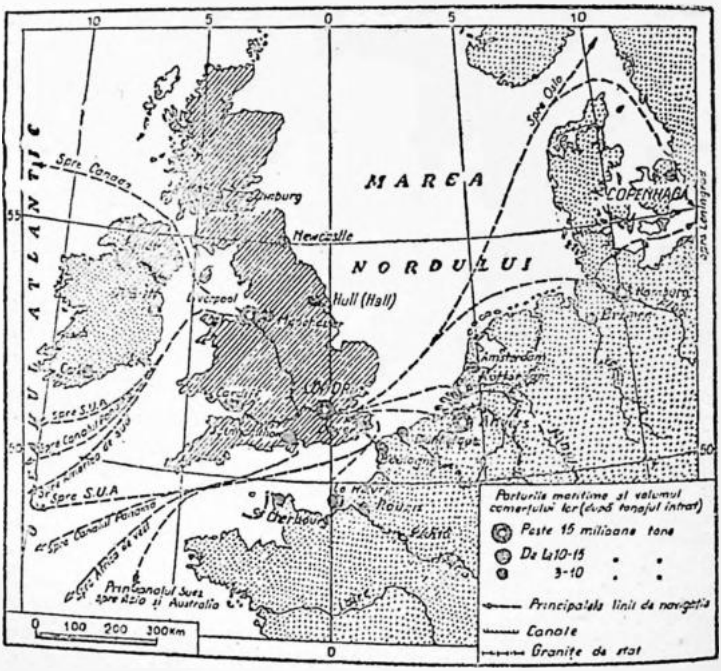

Fig. 33. — Așezarea geografică a Marii Britanii.

Totuși, și în prezent poziția Marii Britanii prezintă importante avantaje economice și strategice, deși nu atît de excepționale ca în trecut.

Relieful, apele și țărmurile. Insulele britanice formau în trecut un singur tot cu continentul. Ele s-au separat prin scufundarea uscatului. Această separare s-a produs după apariția omului pe pămînt. Însăși structura fundului mării arată legătura dintre insulele Britanice și continent: insulele se înalță pe o platformă continentală care reprezintă un fel de continuare submarină a continentului. În jurul insulelor, marea nu este adîncă. În marea Nordului, bancul Dogger-Bank, vestit prin bogățiile sale piscicole, are pe o suprafață întinsă o adîncime de cel mult 20 m. Dacă nivelul apelor mării ar scădea cu 50 m în toată partea de sud a Mării Nordului, uscatul ar ieși din apă și insulele Britanice ar fi din nou legate de continent.

În ceea ce privește relieful, *Anglia de sud-est reprezintă* un șes asemănător cu șesurile din Franța de nord. Șesul este alcătuit din roci tinere, friabile. Pe alocuri este brăzdat de șiruri de dealuri cretacice nu prea înalte. Pe aici curge fluviul Tamisa (lung de 332 km). Bazinul Tamisei (sau cum i se mai spune bazinul Londrei) ocupă o poziție centrală în Anglia de sud-est.

Nordul și vestul Marii Britanii sînt regiuni muntoase. Aici predomină masivele muntoase ale vechilor munți *Grampiani,* cu înălțimi relativ mici (rareori trec de 1 000 m). Dintre aceste masive se numără în Scoția: platoul *Scoției de nord* (cu vîrful Ben-Nevis de 1 343 metri punctul cel mai înalt din Marea Britanie) și podișul *Scoției de sud* mai puțin înalt; ele sînt despărțite printr-o depresiune, *cîmpia Scoției centrale.* Anglia de nord este străbătută aproape la mijlocul ei de munții *Penini.* În vest se înalță munții *Țării Galilor* (Cambrieni) și *Cornwall.* În general munții nu creează mari dificultăți în calea transportului intern. Ei nu sînt prea înalți și sînt despărțiți de văi largi.

Apele Marii Britanii sînt scurte, dar bogate în apă (datorită ploilor abundente), curg lin și nu îngheață. Apele de pe versantele vestic și estic își au izvoarele apropiate unele de altele; cumpenele apelor între ele nu sînt mari și de aceea apele pot fi ușor unite prin diferite sisteme de canaluri. În felul acesta regiunile interioare de pe insulă au o

bună legătură cu marea, iar distanța de mare este pretutindeni neînsemnată. În Marea Britanie nu există nici un punct care să fie așezat la mai mult de 120 km de mare.

Țărmurile Marii Britanii sînt excepțional de crestate. Cînd uscatul dintre Insulele Britanice și continent s-a scufundat, înălțimile de pe coastele insulei au format peninsule avansate în mare (Cornwall, Wales) și insule presărate din belșug în dreptul coastei apusene muntoase. Dimpotrivă, marginile de pe litoral ale cîmpiilor au ajuns sub nivelul oceanului și apa mării a pătruns adînc în uscat. În felul acesta, cursurile inferioare ale apelor au format golfuri în care apele respective se varsă prin guri largi în formă de pîlnie (așa-numitele estuare). Cele mai importante estuare și golfuri sînt: pe coasta răsăriteană a Marii Britanii, estuarul *Tamisei, Humber, Firth of Forth,* iar pe coasta apuseană, golful *Bristol* și esutarele rîurilor *Mersey* și *Clyde.*

Fluxurile maritime, pătrunzînd în golfuri și în estuarele rîurilor, fac să crească considerabil nivelul apei din ele (de pildă lîngă Londra diferența dintre nivelul apei la flux și reflux atinge 6 m, iar în golful Bristol ea se ridică chiar la 12 m); datorită acestui fapt, în timpul fluxului chiar și rîurile mici devin accesibile pentru vase maritime pe cursul lor inferior. Londra, care este situată pe Tamisa la 64 km de mare, este un port maritim. Faptul că există numeroase porturi ușor accesibile, în care apa nu îngheață și marea pătrunde adînc în interiorul insulei, a creat avantaje pentru dezvoltarea navigației maritime, ca o completare la avantajele poziției geografice a Marii Britanii.

Bogățiile minerale și energia hidraulică. Un uriaș avantaj al industriei engleze la începutul dezvoltării ei a fost faptul că *în aceleași regiuni se găseau zăcăminte bogate de cărbune de calitate superioară și zăcăminte mari de minereu de fier.* Dar o dată cu dezvoltarea industriei metalurgice, nevoia de fier creștea, iar zăcămintele cele mai bune se epuizau. Anglia dispune și astăzi de mari rezerve de minereuri, dar predomină minereurile de calitate inferioară. Industriașii englezi găsesc de multă vreme că e mai convenabil să importe din străinătate o parte din minereul necesar.

Cărbunele constituie principala și aproape singura bază energetică a industriei engleze. Afară de aceasta, cantități mari de cărbuni sînt folosite pentru încălzitul locuințelor. In sfîrșit, cărbunele reprezintă un capitol important al exportului englez. Rezervele totale de cărbune sînt evaluate la 180 miliarde tone, cifră incomparabil mai mică decît a rezervelor din S.U.A. și U.R.S.S.

Anglia posedă zăcăminte reduse de metale neferoase; în trecut peninsula Cornwall era renumită prin minele sale de cositor, dar acum producția lor este neînsemnată. Dintre celelalte minerale utile mai însemnate sînt sarea de bucătărie și caolinul (materia primă pentru industria ceramică).

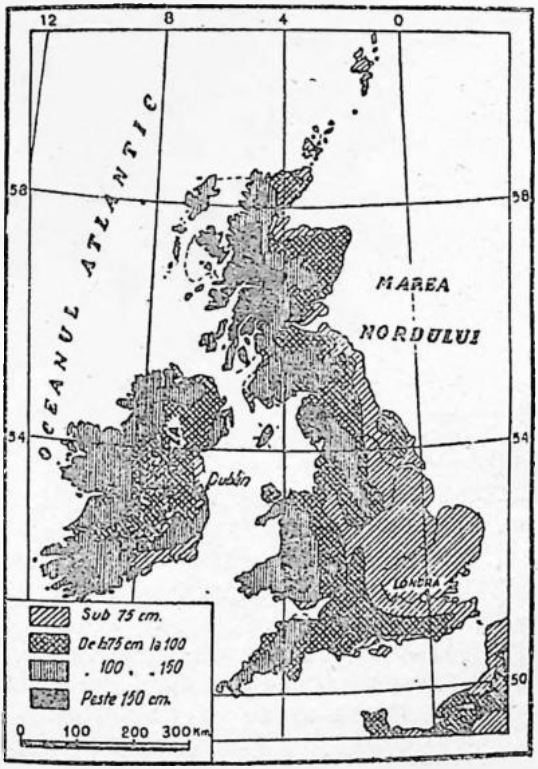

Fig. 34. — Precipitațiile anuale în Insulele Britanice.

Fig. 35. — Răspîndirea terenurilor necultivate în Insulele Britanice

Clima. Clima Mării Britanii este influențată de vînturile care suflă dinspre Oceanul Atlantic. Ea este o *climă tipic oceanică*, care se caracterizează prin ploi frecvente, nebulozitate pronunțată, cețuri prelungite și vînturi puternice; datorită faptului că în apropiere trece curentul Golfstream, iarna este extrem de blîndă, gerurile reprezintă o excepție, zăpada cade rar și se menține puțină vreme (în afara regiunilor de munte), iar vara este răcoroasă, fără soare și ploioasă.

Aceste trăsături sînt deosebit de tipice pentru coasta vestică.

Solul, flora și fauna. Solurile cele mai fertile sînt în regiunile de șes din Anglia de sud-est și în Scoția centrală. Aceasta nu este însă un rezultat al însușirilor naturale, ci mai mult al nivelului de dezvoltare agrotehnic. În Anglia de nord-vest predomină solurile podzolice puțin fertile, iar în munți sînt soluri pietroase și cu turbă, complet sărace.

Clima Marii Britanii este deosebit de prielnică pentru creșterea ierburilor suculente. Perioada de vegetație durează aproape tot anul. Pășunile verzi constituie o particularitate distinctivă a șesului în Anglia. Regiunile muntoase cuprind locuri pustii nisipoase sau mlăștinoase, acoperite numai cu iarbă neagră. Pe vreme închisă sau pe vînt, care predomină în munții din Scoția și Wales, aceste locuri reprezintă un landșaft monoton și posomorît. În vremurile vechi, în Marea Britanie existau multe păduri. Ele au fost aproape complet defrișate și, în prezent, pădurile ocupă numai 5% din suprafața Marii Britanii.

În regiunile de șes nu s-a mai păstrat nicăieri landșaftul natural; locul lui a fost luat de terenuri cultivate (finețe, arătură, grădini de zarzavat, parcuri, livezi) și de orașe care în regiunile industriale se întind pe distanțe de zeci de kilometri, contopindu-se unele cu altele. Dimpotrivă, terenurile necultivate din munți sînt în cea mai mare parte neatinse. Terenurile necultivate sînt folosite numai ca pășuni pentru oi, și aceasta nu pretutindeni.

Mările care înconjoară Marea Britanie (mai cu seamă Marea Nordului) sînt foarte bogate în pește. Se găsesc din abundență scrumbii, heringi și calcani.

Populația

Componența națională. Populația Angliei s-a format prin amestecarea cîtorva națiuni. În epoca stăpînirii romane Insulele Britanice erau locuite de *celți*. Mai tîrziu (în secolele al VI-lea și al VII-lea), în Anglia de sud au năvălit triburi germanice: *anglii* și *saxonii*. Celții au fost în parte împinși spre regiunile de munte, iar în parte s-au amestecat cu noii veniți. În perioada cuprinsă între secolele al VIII-lea și al X-lea, Anglia de răsărit a fost în repetate rînduri invadată de danezi, iar în 1066 Anglia a fost cucerită

de *normanzi* (aceştia din urmă erau originari din Scandinavia, dar se aşezaseră în nord-vestul Franţei şi suferiseră puternice influenţe franceze; împreună cu normanzii, la cucerirea Angliei au participat mulţi oameni originari din diferite regiuni ale Franţei). După cucerirea Angliei, normanzii au continuat multă vreme să se deosebească prin limbă şi obiceiuri de anglo-saxonii învinşi. Abia după cîteva secole ei au adoptat limba engleză, adică limba anglo-saxonilor, în care au introdus însă numeroase cuvinte din limba franceză veche. De atunci în Anglia n-au mai năvălit nici un fel de străini.

Majoritatea populaţiei, *englezii*, se distinge printr-o mare omogenitate naţională. Celţii din Scoţia, Wales şi Irlanda de nord şi-au păstrat particularităţile naţionale, dar n-au mai rămas decît foarte puţini celţi care să nu vorbească limba engleză.

Programul Partidului Comunist al Marii Britanii cuprinde revendicarea de a se pune capăt dezmembrării forţate a Irlandei şi de a se asigura unitatea ei naţională; el cere de asemenea „să se recunoască integral revendicările naţionale ale popoarelor din Scoţia şi Wales, care să fie satisfăcute în conformitate cu dorinţele acestor popoare".

Densitatea populaţiei. Oraşele. Marea Britanie este una dintre *ţările cele mai dens populate de pe glob*. Densitatea medie a populaţiei pe întreg Regatul Unit este de peste 200 de oameni pe kilometru pătrat (în Anglia propriu-zisă ea este de circa 300 de oameni). În nici o ţară din lume nu există o asemenea preponderenţă a oraşelor asupra satelor (în oraşe locuieşte 80% din întreaga populaţie). La Londra (cu suburbiile) locuiesc peste 8 000 000 de oameni, cam tot atîţia ca în întreaga Belgie. Marile oraşe sînt deosebit de numeroase în regiunile industriale din Anglia centrală şi apuseană; aici există trei oraşe, *Birmingham, Liverpool* şi *Manchester*, care împreună cu suburbiile numără peste 1 000 000 de locuitori fiecare. În afară de aceasta, au peste 1 000 000 de locuitori aglomerările de oraşe aproape unite din regiunea Leeds-Bradford şi Newcastle. În Scoţia, oraşul Glasgow are peste 1 000 000 de locuitori. Dar alături de regiuni cu o populaţie foarte densă există şi regiuni cu o populaţie extrem de rară, ca de pildă terenurile neocupate din munţii Scoţiei şi Walesului.

Fig. 36. — Densitatea populației din Marea Britanie. Orașele sau aglomerările de orașe unite cu peste 1 000 000 de locuitori sînt indicate prin pete negre, corespunzătoare cu aria lor de răspîndire

Emigrația. Dezvoltarea capitalismului englez a fost însoțită de emigrația în masă din Anglia și mai ales din Irlanda. În secolul al XIX-lea proletarizarea populației se desfășura într-un ritm atît de rapid, încît chiar și în perioadele de avînt industrial rămîneau o mulțime de oameni care nu aveau cîștig permanent. La început au emigrat în special fermierii alungați de pe pămînturile lor și meseriașii care nu mai aveau de lucru din cauza înlocuirii muncii manuale cu mașinile. Apoi, cînd perioada de înflorire a industriei engleze a luat sfîrșit, șomajul a început să silească muncitorii industriali calificați să emigreze. Pe de altă parte, coloniile atrăgeau și reprezentanți ai burgheziei engleze avute, care plecau acolo pentru îmbogățire sau pentru „a face carieră" în serviciile administrative.

Emigrarea în masă a englezilor a contribuit la răspîndirea largă a limbii engleze, precum și a influenței politice și culturale engleze dincolo de hotarele Angliei. *Limba engleză predomină în S.U.A., Canada, Australia și în Noua Zeelandă.* După primul război mondial, din pricina creșterii șomajului, s-a intensificat și tendința de emigrare, dar posibilitățile de emigrare s-au redus. S.U.A. și Canada au început să limiteze primirea de emigranți, deoarece în aceste țări problema muncitorească s-a agravat.

Componența de clasă a populației. Datele cu privire la componența de clasă a societății engleze și cu privire la felul cum se repartizează venitul național al Angliei între oamenii muncii și capitaliști dă la iveală o *flagrantă inegalitate de clasă.* Muncitorii și funcționarii alcătuiesc aproape 90% din populația capabilă de muncă: micii patroni, care lucrează fără să folosească munca salariată, reprezintă 6%; capitaliștii, care exploatează munca altora, reprezintă 4%. Acest grup de capitaliști nu numai că exploatează oamenii muncii din Anglia, dar storc profituri și din țările coloniale și semicoloniale. Capitaliștilor le revin 55% din venitul național global. Printre capitaliști există numeroși *rentieri,* adică acea parte a burgheziei care deține hîrtii de valoare (acțiuni la diferite întreprinderi și bănci) și care trăiește din veniturile obținute de pe urma acestor hîrtii (dobînzi la capital, tăierea cupoanelor).

Oamenilor muncii, care reprezintă 96% din întreaga populație, le revin numai 45% din venitul național. Afară

de aceasta chiar printre oamenii muncii există deosebiri mari între funcționarii cu salarii ridicate și vîrfurile muncitorești privelegiate, pe de o parte, și masa oamenilor muncii de rînd de pe altă parte.

Situația clasei muncitoare. În perioada de înflorire a capitalismului englez burghezia putea, fără ca profiturile ei să aibă de suferit, să aloce o oarecare cotă din supraprofiturile sale pentru a plăti mai bine vîrfurile clasei muncitoare. În felul acesta s-a creat o „aristocrație muncitorească" docilă, care ajuta burghezia să controleze și să înăbușe mișcarea muncitorească. Dar masa muncitorilor de rînd continua să îndure lipsuri. Partea clasei muncitoare în venitul național nu creștea, ci scădea.

În cele mai mari centre din Marea Britanie, unde sînt concentrate bogățiile uriașe, s-au păstrat cartiere respingătoare cu ulicioare murdare și rău mirositoare, cu colibe pe jumătate ruinate, locuite de o populație extrem de îngrămădită.

Aceste cartiere reprezintă un viu act de acuzare împotriva capitalismului englez și capitalismului în general. Cartierele muncitorești formează parcă o altă lume în comparație cu cartierele locuite de marea burghezie. Mortalitatea, mai ales cea infantilă, este mult mai mare în cartierele muncitorești decît mortalitatea medie pe întreaga Anglie.

Particularitățile dezvoltării Angliei

Puterea din trecut a Angliei. Anglia poate fi numită patria capitalismului. După o luptă îndîrjită, Anglia a învins pe rînd pe rivalii săi, Spania, Țările de Jos și Franța, și-a asigurat dominația pe mare și *a acaparat colonii întinse și bogate reprezentînd aproape un sfert din suprafața globului.*

Burghezia engleză a creat un sistem de asuprire și exploatare a popoarelor coloniale de multe milioane de oameni, sistem ale cărui proporții nu le-a întrecut nimeni.

Anglia a creat o mare industrie înaintea tuturor celorlalte țări. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea în Anglia s-au făcut nu-

meroase invenţii tehnice de cea mai mare importanţă, care au săvîrşit o adevărată revoluţie în producţia industrială. Anglia a fost prima ţară care a creat o puternică industrie grea, profitînd de faptul că pe teritoriul ei se găseau atît fier, cît şi cărbune. În Anglia, în 1825 s-a dat în circulaţie prima linie de cale ferată. Vreme îndelungată Anglia a fost un fel de *fabrică mondială*, fiind cea mai importantă ţară industrială de pe glob.

Pînă la sfîrşitul secolului al XIX-lea flota militară engleză avea dominaţia absolută pe mări, iar flota comercială a Angliei nu numai că transporta în întreaga lume produsele industriei engleze şi aducea de pretutindeni materiile prime necesare ei, dar şi deservea comerţul altor ţări, era *cărăuşul lumii*.

Concentrînd în mîinile sale bogăţii uriaşe, Anglia devenise *bancherul lumii;* împrumuturile pe care burghezia engleză le acorda statelor străine, precum şi capitalurile investite de ea în întreprinderile din străinătate îi aduceau profituri imense şi subordonau ţările slabe şi înapoiate influenţei Angliei.

Încetinirea dezvoltării şi slăbirea puterii. Pe la sfîrşitul secolului al XIX-lea, dominaţia Angliei a început să se clatine. *Ritmul dezvoltării ei industriale se încetineşte tot mai mult.* În acelaşi timp se ridică noi ţări industriale, Germania şi S.U.A., care întrec Anglia în ceea ce priveşte producţia industrială. Partea Angliei în producţia industrială mondială scade (în 1870 Anglia dădea aproape jumătate din producţia de cărbune şi de fontă a lumii, precum şi din bumbacul prelucrat; în 1900 partea ei era de aproape 1/4, iar în 1938 ea dădea 1/5 din producţia de cărbune şi circa 1/10 din producţia de fontă şi din bumbacul prelucrat).

Deosebit de important a fost faptul că industria engleză a început să-şi piardă superioritatea tehnică. În cei peste 100 de ani de existenţă a industriei engleze, multe întreprinderi care cîndva au reprezentat ultimul cuvînt al tehnicii s-au învechit. În perioada de supremaţie industrială a Angliei, fabricanţii englezi s-au obişnuit ca mărfurile lor să fie extrem de căutate; ei puteau să nu aibă o grijă deosebită pentru organizarea desfacerii, pentru adaptarea mărfurilor la cerinţele cumpărătorilor. Cînd a început

perioada grea, aparatul industrial și comercial englez s-a dovedit a fi prea puțin pregătit pentru luptă, prea greoi.

În condițiile marii dezvoltări industriale a țărilor înaintate, resursele de materii prime ale Angliei au devenit insuficiente. Cele mai bune zăcăminte de minereu de fier au început să se epuizeze. În industria modernă au căpătat o mare însemnătate resurse care în Anglia nu existau de loc sau existau în cantități mici: petrolul, energia hidraulică, metalele neferoase.

Dominația Angliei pe mare se menținea, dar ea nu mai era atît de absolută ca în trecut. În secolul al XX-lea S.U.A., Germania și Japonia au devenit puteri maritime de prim rang. Anglia a fost nevoită să renunțe la vechea sa regulă de a avea o flotă de război care să nu fie mai slabă decît flota oricăror altor două state luate la un loc.

După primul război mondial și *puterea financiară a Angliei a început să se clatine.* Capitalul american a început să pătrundă în multe țări în care înainte predomina capitalul englez (de pildă în țările din America de Sud și chiar în Canada, deși aceasta este un dominion britanic).

Chiar și în cadrul Imperiului Britanic dominația Angliei nu mai era atît de stabilă ca în trecut. În dominioanele britanice, mai ales în Canada și Australia, se dezvoltase o industrie considerabilă. Aceste dominioane începură să aibă interese proprii, adeseori contrarii intereselor Angliei. *S-a intensificat mișcarea de eliberare națională a popoarelor coloniale.*

În prima perioadă a celui de-al doilea război mondial atacurile masive ale aviației germane asupra centrelor industriale din Anglia (aceste atacuri au atins o intensitate deosebită în toamna anului 1940), deși nu au izbutit să paralizeze industria engleză, i-au adus serioase prejudicii. După ce Germania a atacat Uniunea Sovietică, angajarea forțelor germane pe frontul sovietic a scăpat Anglia de pericolul unei invazii germane; atacurile aeriene asupra Angliei au încetat aproape cu desăvîrșire, ceea ce a salvat-o de mari distrugeri. Totuși, guvernul englez a tărăgănat prin toate mijloacele deschiderea celui de-al doilea front împotriva Germaniei, urmărind să slăbească în același timp Uniunea Sovietică. Victoriile armatei sovietice au zădărnicit însă aceste planuri perfide.

Caracteristica Angliei contemporane. Din cele arătate mai sus, apare limpede că economia Angliei are o structură extrem de complexă. În nici o altă țară din lume nu există o asemenea preponderență a industriei asupra agriculturii: aproape jumătate din populația Angliei lucrează în industrie și numai 5% în agricultură. Anglia exportă produse industriale și importă majoritatea produselor alimentare necesare. Din această cauză Marea Britanie este denumită adesea o *țară industrială*. Dar această denumire este incompletă. *Comerțul și navigația pe mare, exportul de capital și îndeosebi exploatarea coloniilor* au o însemnătate uriașă pentru economia engleză. În preajma celui de-al doilea război mondial Anglia dădea 9—10% din producția industrială mondială, ocupînd locul al patrulea după Statele Unite, Uniunea Sovietică și Germania. În același timp, în posesiunile ei coloniale era concentrată aproape 1/4 din populația globului (sau 3/4 din populația tuturor posesiunilor coloniale din lume). Este absolut evident că importanța Angliei în economia și politica mondială este mai mare ca putere colonială decît ca țară industrială. La timpul său Lenin a definit imperialismul britanic drept „imperialism colonial".

Cel de-al doilea război mondial, care a pricinuit mari pagube finanțelor, legăturilor comerciale și flotei Angliei și care a întărit și mai mult pozițiile economice ale S.U.A., a provocat o nouă slăbire a puterii britanice. În timpul războiului, „Anglia a devenit dependentă din punct de vedere militar și economic față de livrările americane de alimente și produse industriale, iar după terminarea războiului a început să crească dependența financiară-economică a Angliei față de S.U.A." (Jdanov).

Marea Britanie nu mai ocupă printre puterile imperialiste poziția dominantă pe care o avea pe vremuri, rămînînd în urma imperialismului american, mai bogat și mai puternic. Totodată creșterea mișcărilor de eliberare națională din colonii zdruncină puterea colonială a Angliei.

Regimul politic. Șef al statului este considerat *regele*, care ocupă tronul prin moștenire. Dar despre el se spune pe bună dreptate că „domnește, dar nu guvernează". Puterea legislativă o are parlamentul, alcătuit din două ca-

mere: *Camera Comunelor* (camera inferioară) aleasă de populație și *Camera Lorzilor* (camera superioară), a cărei bază o formează nobilimea, care ocupă locurile în cameră prin moștenire. Dintre aceste două camere cea mai importantă este Camera Comunelor. Puterea executivă este exercitată de guvern, adică de Consiliul de Miniștri, în frunte cu primul ministru. Primul ministru este numit de rege, care îl însărcinează cu alcătuirea guvernului. Dar regele nu-l poate alege liber pe primul ministru, deoarece acesta trebuie să fie liderul (conducătorul) partidului care deține majoritatea în Camera Comunelor. Guvernul este considerat răspunzător în fața parlamentului; în cazul cînd Camera Comunelor dă un vot de neîncredere față de guvern, acesta trebuie să demisioneze. În mod practic însă, guvernul, care este alcătuit din vîrfurile conducătoare ale partidului care deține majoritatea în Camera Comunelor, are posibilitatea s-o conducă după bunul său plac și să obțină aprobarea a ceea ce au hotărît fruntașii partidului. Dată fiind această situație, dezbaterile și votul în parlament au devenit ceva formal. La rîndul său, guvernul depinde de *marii capitaliști*, în mîinile cărora se află principalele pîrghii ale vieții economice a țării. Așadar, forma și conținutul orînduirii de stat din Anglia se află în contradicție flagrantă.

Pentru a înțelege esența regimului politic contemporan al Angliei, trebuie să cercetăm particularitățile istorice ale dezvoltării acestei țări. Ne vom opri la cele mai principale.

1. De trei secole (de la revoluția engleză din secolul al XVII-lea), orînduirea politică a Angliei se dezvoltă fără zguduiri revoluționare, adică nu prin sfărîmarea fundamentală a ceea ce este vechi și prin construirea noului, ci pe calea compromisurilor între vechi și nou. Pentru cercurile conducătoare din Anglia această situație a fost foarte avantajoasă, deoarece le permitea, indiferent de schimbări, să-și mențină poziția dominantă și să nu admită participarea maselor la rezolvarea principalelor probleme politice.

Tocmai de aceea orînduirea politică engleză constituia un model nu numai pentru burghezia liberală din Anglia, dar și pentru burghezia din multe alte țări. Acest mers al dezvoltării determină existența a numeroase rămășițe

ale trecutului, extrem de caracteristice pentru orînduirea de stat a Angliei și pentru forma acestei orînduiri. Una din astfel de rămășițe este în fond și regele, care de mult nu mai dispune de o putere reală. După cum am văzut, „numirea" primului ministru de către rege nu constituie decît o formalitate. Conținutul „mesajului tronului" rostit de rege în parlament este stabilit de către primul ministru. Tot o formalitate este și aprobarea de către rege a legilor votate de parlament, deoarece el nu are dreptul să nu le aprobe. Nu trebuie însă să se creadă că menținerea unui rege lipsit de drepturi nu are nici o semnificație politică. Burghezia engleză are nevoie de rege pentru a adormi conștiința de clasă a maselor, pentru a menține în rîndurile poporului naționalismul și patriotismul de „supuși credincioși". Regele este prezentat și preamărit ca întruchipare a „unității" națiunii britanice și a tuturor popoarelor care fac parte din Imperiul Britanic, ca simbol al stabilității „bătrînei Anglii". Tot la preamărirea „bătrînei Anglii" servesc și diferite rămășițe ale trecutului care s-au păstrat în formele în care se exercită puterea de stat (de pildă judecătorii și avocații cînd își îndeplinesc funcțiunile trebuie să poarte în mod obligatoriu mantii și peruci medievale).

2. În Anglia proletariatul constituie de mult partea predominantă a populației. Dar formînd o aristocrație muncitorească docilă, burghezia dominantă în Anglia a izbutit să creeze, în opoziție cu mișcarea muncitorească revoluționară, o mișcare cu caracter împăciuitorist, reformist, care urmărește să înșele masele muncitoare. Un astfel de caracter îl au atît sindicatele (trade-unionurile), cît și așanumitul partid laburist („muncitoresc").

3. Burghezia engleză, care în îndelungata perioadă de dominație a acumulat o experiență bogată în exercitarea puterii, dispune de uriașe mijloace materiale pentru organizarea campaniilor electorale și de tot felul de posibilități de amăgire a „opiniei publice" (prin presă, radio, cinematograf etc.). Masele muncitorești nu dispun de mijloace de propagandă. De aceea nu este de mirare că alegerile parlamentare se soldează cu rezultate care nu corespund intereselor maselor de alegători.

În ultima vreme, la alegeri concurează cele două principale partide burgheze: *conservatorii*, care reunesc cea mai mare parte a moșierimii și a marii burghezii și *laburiștii*, despre care am vorbit mai sus. Chiar dacă uneori învinge în alegeri laburiștii, situația în fond nu se schimbă. În 1945 a venit la putere în Anglia un guvern laburist alcătuit din conducătorii „aristocrației muncitorești". Guvernul laburist a naționalizat cîteva ramuri ale economiei britanice (printre care industria cărbunelui și cea metalurgică, precum și principalele bănci), dar această naționalizare parțială a însemnat de fapt nu o lovitură dată capitalismului britanic putred, ci o încercare de a-l salva prin „reparații" parțiale.

4. Dar o dată cu slăbirea imperialismului britanic se subrezesc și bazele dominației burgheziei engleze, se înteține lupta de clasă. În sînul partidului laburist se întărește aripa de stînga, care nu este de acord cu politica reacționară a conducătorilor de dreapta. *Partidul Comunist* (care a luat ființă în 1920) cîștigă tot mai mult prestigiu în rîndurile maselor muncitoare. Ascuțirea luptei de clasă în Anglia, ca și avîntul luptei de eliberare în colonii, reprezintă un pericol serios pentru burghezia dominantă într-o țară în care majoritatea populației o alcătuiește proletariatul și care stăpînește un imperiu uriaș cu multe milioane de semisclavi.

Economia

Industria. *Caracterizarea generală.* Trăsătura caracteristică a industriei engleze constă în faptul că ea are tendința *să producă articole scumpe, de calitate superioară.* Dată fiind lipsa unei baze proprii de materii prime, abundența de forță de muncă calificată și cheltuielile mari de producție, este nerentabil să se producă semifabricate sau fabricate de masă, ieftine. În această privință Anglia este în mod indiscutabil întrecută de industria mai standardizată și mai bine înzestrată din punct de vedere tehnic din S.U.A. Dar industria engleză păstrează avantaje considerabile în

ramurile de producție care cer experiență și forță de muncă calificată, ca de pildă în producția de mașini complexe, de utilaj prețios pentru industrie și transport și pentru țesături de calitate superioară.

Anglia importă mari cantități de semifabricate și alte produse mai puțin valoroase (de pildă, deși exportă cantități uriașe de produse textile, Anglia importă totodată multe țesături ieftine).

În cadrul industriei engleze se deosebesc *ramurile de producție vechi*, care s-au dezvoltat încă în epoca revoluției industriale și *ramurile noi*, care s-au dezvoltat în secolul al XX-lea, mai ales după primul război mondial.

Ramurile vechi care lucrează pentru export. Principalele ramuri ale industriei engleze sînt vechile ei ramuri, care lucrează pentru export: industria textilă, extracția de huilă, metalurgia, producția de mașini cu aburi și mașini textile, construcțiile navale, construcția de locomotive. Acestea sînt tocmai ramurile care la timpul lor constituiau baza dominației mondiale a industriei engleze.

Lipsurile vechilor ramuri ale industriei engleze sînt fărîmițarea întreprinderilor, repartizarea lor nerațională și utilajul învechit. În *industria cărbunelui* există numeroase mine mici. În ceea ce privește mecanizarea extracției de cărbune, Anglia rămîne în urma Statelor Unite. Proporțiile mici ale întreprinderilor fac să crească cheltuielile pentru administrație și pentru organizarea desfacerii, îngreunează mecanizarea și raționalizarea producției. Toate acestea fac ca cheltuielile de producție să fie ridicate și este din ce în ce mai greu să se vîndă cărbunii englezi fără pierderi. Extracția de huilă a fost în 1913 de 292 000 000 tone, iar în 1950 de 220 000 000 tone.

O situație asemănătoare se observă în *metalurgie:* repartizarea nerațională a întreprinderilor, slaba dezvoltare a combinării în producție, mica productivitate a furnalelor (firește în comparație cu tehnica înaintată). Deși după primul război mondial s-au luat oarecari măsuri pentru reorganizarea vechilor ramuri industriale, aceasta nu a dus la o serioasă înnoire a lor, care nu este posibilă fără o reconstrucție radicală.

Fig. 37. — Bazinele carbonifere și zăcămintele de minereu de fier din Marea Britanie

Industria metalurgică britanică se caracterizează printr-o considerabilă preponderență a producției de oțel (în 1954 18 800 000 tone) asupra producției de fontă (9—10 000 000 tone). Această preponderență se explică prin faptul că pentru producerea oțelului se folosesc cantități mari de fier vechi.

Cea mai importantă ramură a *industriei textile* este industria bumbacului; locul al doilea îl ocupă industria lînii, apoi urmează industria iutei și a mătăsii. În trecut indus-

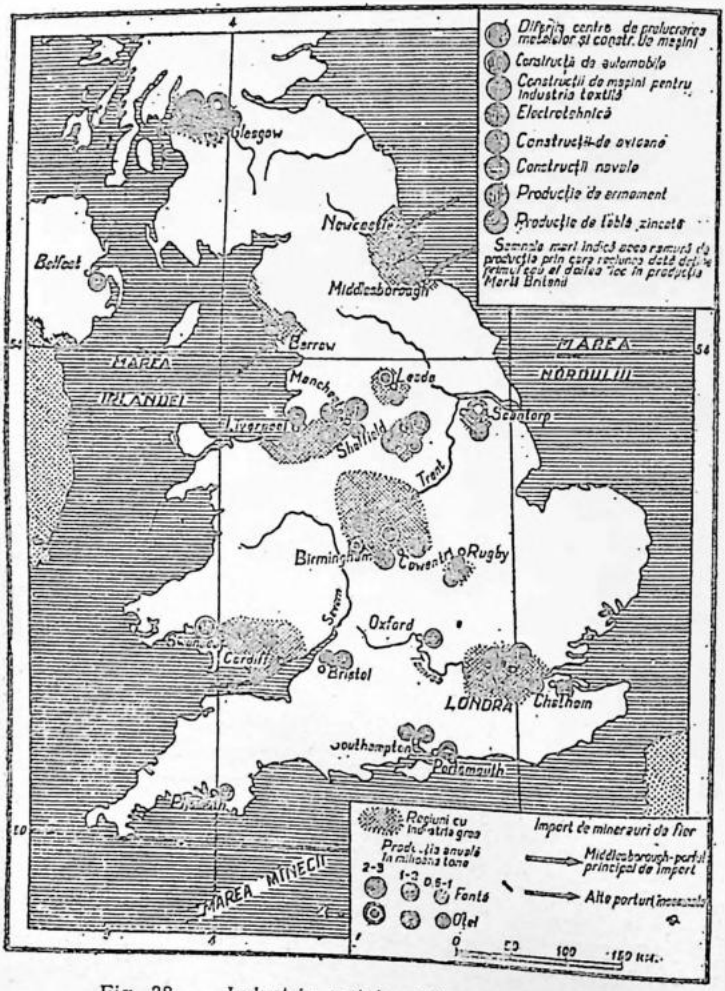

Fig. 38. — Industria metalurgică a Marii Britanii

tria bumbacului producea cantități uriașe de țesături pentru export. După primul război mondial, datorită dezvoltării industriei bumbacului într-o serie de țări (inclusiv țările coloniale) care înainte constituiau piețe de desfacere pentru produsele textile engleze, exportul de țesături din Anglia a scăzut simțitor.

Vechile ramuri industriale s-au dezvoltat în perioada de dominație a energiei obținute cu mașinile cu aburi; de aceea ele s-au dezvoltat în apropierea bazinelor carbonifere care le furnizau combustibilul necesar pentru producerea acestei energii.

Noile ramuri de producție. Într-o situație mai favorabilă în comparație cu vechile ramuri ce lucrau pentru export se află ramurile de producție care au luat ființă mai tîrziu: industria electrotehnică, chimică, de mătase artificială, de automobile și de avioane. În aceste ramuri de producție nivelul tehnicii este ridicat și în ele se aplică pe scară largă combinarea în producție.

La început ele lucrau în special pentru piața internă, dar ulterior unele din aceste ramuri (mai ales industria electrotehnică și cea chimică) au ocupat un loc de seamă în exportul englez. În ceea ce privește repartizarea lor, ele nu sînt legate atît de strîns de extracția de cărbune ca vechile ramuri de producție. În parte noile ramuri s-au dezvoltat în vechile regiuni industriale din Anglia centrală și de vest, dar foarte multe întreprinderi noi au luat ființă și în regiunea Londrei.

Agricultura. *Importanța agriculturii în Anglia.* În nici una dintre principalele țări capitaliste agricultura nu ocupă un loc atît de neînsemnat ca în Anglia. De obicei agricultura Angliei satisface mai puțin de jumătate din consumul de alimente.

Dezvoltarea agriculturii este frînată de condițiile stăpînirii și folosirii pămîntului. Cea mai mare parte a pămîntului aparține marilor moșieri, *landlorzi.* Ei nu se ocupă de obicei de gospodărie, ci dau pămîntul în arendă. Pămîntul constituie pentru ei un izvor de venituri, o parte integrantă necesară a „poziției sociale" și un mijloc de distracție: lorzii folosesc o mare parte din pămînt pentru crearea de parcuri sau terenuri de vînătoare. În Anglia nu mai există de mult animale sălbatice, cu excepția locurilor

rezervate pentru vînătoare și aceasta nu mai are un caracter economic, ci unul pur sportiv.

Majoritatea gospodăriilor de la sate, *fermierii arendași*, arendează loturi de 20—120 ha și cultivă pămîntul folosind muncitori salariați. De aceea proletariatul agricol din Anglia este destul de numeros.

Specializarea agriculturii. Agricultura engleză s-a specializat în *creșterea de animale care dau o mare producție de carne și lapte* (creșterea vitelor cornute mari, a porcilor și a păsărilor). Ea furnizează orașelor produse de calitate superioară, destinate consumatorului avut: carne proaspătă, păsări tăiate, friptură, brînzeturi. Aproape jumătate din suprafața cultivată este ocupată cu ierburi și cu rădăcinoase furajere (trifoi, gulia furajeră, sfecla furajeră). Totuși se importă cantități mari de carne și produse lactate (din Danemarca, Noua Zeelandă, Irlanda, Argentina). *Pomicultura* și *legumicultura*, mai cu seamă producția de diferite legume timpurii (castraveți, pătlăgele roșii, cartofi noi, sparanghel) au o mare însemnătate.

În regiunile vestice și nordice ale Marii Britanii, pe suprafețe întinse se practică creșterea oilor pe pășuni naturale (se cresc rase de oi care dau multă carne și relativ puțină lînă; Angliei nu-i ajunge producția proprie de lînă).

Dintre culturile *cerealiere*, pe teritoriul Angliei cel mai răspîndit este ovăzul, care este mai puțin pretențios în ceea ce privește condițiile climaterice. Grîul are importanță numai în Anglia de est.

Pescuitul. Mările care înconjoară Marea Britanie constituie una din principalele regiuni piscicole mondiale; în fiecare an se pescuiesc peste 1 000 000 tone pește (mai ales scrumbii și batog). O însemnătate deosebită pentru pescuit are marele banc Dogger-Bank (Marea Nordului).

Transporturile. Dominația pe mări a fost totdeauna una dintre principalele baze ale puterii britanice. Acest lucru este determinat de poziția insulară a Marii Britanii, de distanțele considerabile care despart posesiunile ei și de caracterul economiei britanice, care are nevoie de uriașe cantități de alimente și materii prime aduse din alte părți și trebuie să expedieze produse industriale și cărbuni peste granițe. Trebuie să menționăm de asemenea că pînă la cel de-al doilea război mondial flota comercială britanică

transporta nu numai cea mai mare parte a încărcăturilor în cadrul Imperiului Britanic, dar și cantități considerabile de mărfuri aparținînd multor alte țări. Flota comercială a Marii Britanii avea în 1955 un tonaj de 19 357 000 tone (22% din tonajul mondial). În timpul războiului flota S.U.A. a crescut considerabil, astfel încît în această privință Anglia este acum mult în urma Statelor Unite. Pierderea definitivă a supremației pe mare dă o grea lovitură imperialismului englez.

Principalele porturi din Anglia sînt: *Londra* (primul în ceea ce privește importul), *Liverpool* (primul în ceea ce privește exportul), *Hull, Manchester, Southampton, Glasgow, Newcastle, Bristol* și *Cardiff*. Portul *Dover* are o mare însemnătate pentru transportul de călători spre și de pe continent. Principalele porturi militare sînt: *Portsmouth, Plymouth* și *Chatham*.

În traficul intern, cea mai mare parte a încărcăturilor sînt transportate pe căile ferate (în ceea ce privește desimea rețelei de căi ferate, Anglia ocupă al doilea loc în lume după Belgia), locul al doilea îl ocupă transporturile pe mare prin cabotaj, iar locul al treilea transporturile pe căile fluviale interne. Anglia dispune de o rețea deasă de canaluri și rîuri amenajate cu ecluze. Dar cea mai mare parte a acestei rețele a fost construită foarte de mult, canalurile și ecluzele s-au învechit, capacitatea lor este mică și neuniformă. Dintre canalurile din Anglia se distinge *canalul* maritim de la *Manchester*, construit la sfîrșitul secolului al XIX-lea, datorită căruia orașul Manchester, situat în interiorul țării, a devenit un important port maritim.

Comerțul exterior și exportul de capital. Ca țară industrială cu o bază insuficientă de materii prime și alimente, Anglia trebuie să importe cantități uriașe de bumbac, lînă, cauciuc, petrol, diferite minereuri, material lemnos, cereale, unt, carne, ceai, zahăr, fructe etc. Dacă Anglia ar fi ruptă pentru o perioadă mai îndelungată de piața externă, populația ar fi condamnată la foamete, iar industria la inactivitate aproape completă. Pe de altă parte, principalele ramuri ale industriei exportă o parte însemnată din producția lor (țesături, articole de metal și mașini, produse chimice, cărbune); ele nu s-ar putea dezvolta

tensă, cu toate că există căi ferate subterane, care transportă milioane de pasageri pe zi.

In timpul celui de-al doilea război mondial bombardierele germane au provocat Londrei distrugeri considerabile. Lucrările de re-

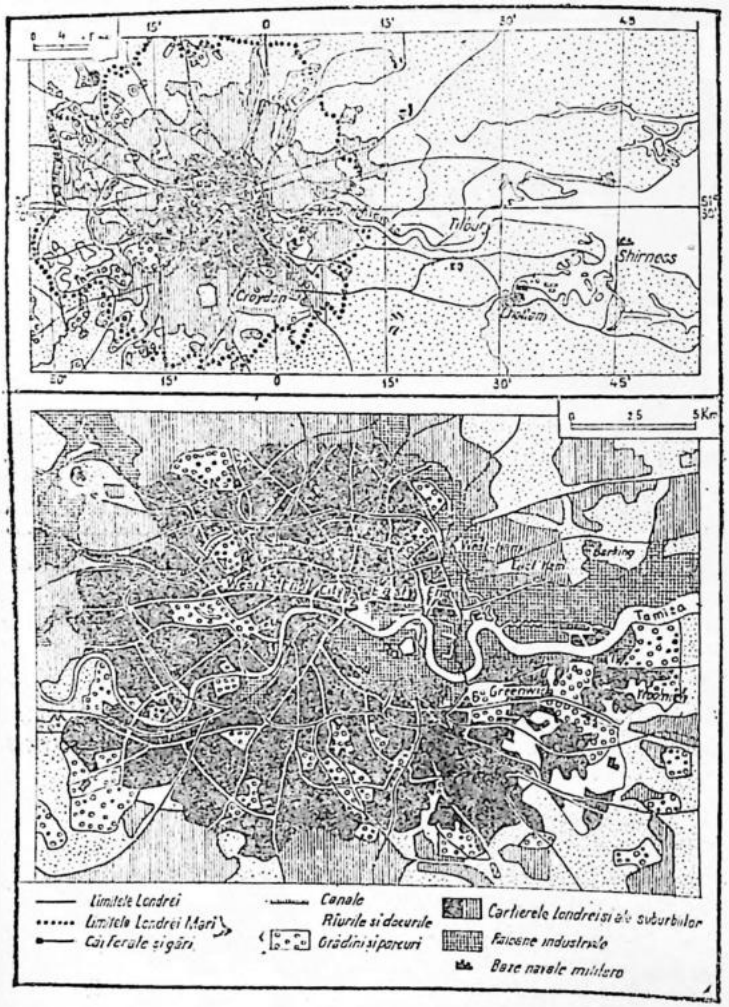

Fig. 39. — Londra

facere se desfăşoară foarte încet şi nevoia de locuinţe pentru muncitorii şi funcţionarii din Londra s-a agravat foarte mult. Una dintre cauzele principale este proprietatea privată asupra pămîntului: proprietarii de terenuri cer sume uriaşe pentru dreptul de a construi în cartierele care au avut de suferit.

Anglia de sud-est este o adevărată suburbie a Londrei. Londra şi-a întins atît de departe suburbiile şi a subordonat într-o asemenea măsură influenţei sale întreaga Anglie de sud-est, încît nu este uşor să stabileşti cu precizie unde anume se termină capitala. Chiar şi oraşele din sud-est, cele mai îndepărtate de Londra, sînt de fapt anexe ale ei. *Dover* şi *Southampton* sînt un fel de porturi avansate ale Londrei, pentru transportul rapid de pasageri. *Chatham* de la gurile Tamisei, şi *Portsmouth*, de la Marea Mînecii, sînt porturi militare care apără căile de acces spre Londra. Porturile de pescari din Anglia de sud şi de est aprovizionează Londra cu peşte proaspăt. Dintre oraşele din Anglia de sud-est se disting *Oxford* şi *Cambridge* oraşe vechi, renumite prin universităţile lor. Universităţile de la Oxford şi Cambridge, înfiinţate încă în secolul al XII-lea, sînt principalele centre ale învăţămîntului superior din Anglia. Predarea (mai ales la Oxford) se află sub influenţa tradiţiilor conservatoare aristocratice şi a naţionalismului.

Agricultura a păstrat în Anglia de sud şi de est o importanţă mai mare decît în celelalte regiuni. Şesul dintre cursul inferior al Tamisei şi rîul Humber este partea cea mai uscată şi mai însorită a Insulelor Britanice. Aici joacă un rol însemnat cultura cerealelor (grîu şi orz). Dar principala specializare a agriculturii este să livreze capitalei carne şi produse lactate proaspete, legume, fructe şi flori. Chiar şi depărtatele Insule Normande (Channel Islands) sînt acoperite de sere şi grădini de zarzavat, care furnizează Londrei cartofi noi, păstăile roşii şi flori.

Anglia de sud-vest. Colţul de sud-vest al Angliei, care se termină cu peninsula Cornwall, are o poziţie aparte. Influenţa Londrei nu mai este aici atît de puternică ca în sud-est, iar populaţia este mult mai rară. Oraşul *Bristol* (aşezat în apropiere de golful Bristol) este un important port şi centru industrial. Pe ţărmul Mării Mînecii se află *Plymouth*, unul dintre principalele porturi militare ale Angliei.

Anglia de nord şi de vest. Anglia de nord şi de vest *este o regiune a cărbunelui, metalelor şi textilelor.* Aici se află cele mai vechi centre din lume ale marii industrii, situate în apropiere de bazinele carbonifere. În această regiune nu există un centru general, cum este Londra în sud.

Regiunile Birmingham și Sheffield, centre ale industriei metalurgice. Birmingham este situat în cîmpia din Anglia centrală, la sud de munții Penini. Sheffield este situat la extremitatea răsăriteană a munților Penini. Aceste două orașe sînt cele mai vechi centre ale industriei metalurgice și de prelucrare a metalelor din Anglia. Aici producția de oțel obținut din minereul local (folosindu-se mangal) a început încă din timpuri străvechi. În perioada industrializării Angliei, Birmingham și Sheffield au jucat principalul rol în crearea industriei grele.

În jurul orașelor Birmingham și Sheffield s-au format suburbii industriale. Fiecare din aceste orașe a devenit un centru al unei întregi regiuni de variată industrie metalurgică. Industria din Birmingham și din împrejurimi se distinge printr-o varietate deosebită. Aici se pot întîlni toate procesele de producție: de la fabricarea oțelului pînă la confecționarea celor mai fine obiecte. Se produc cantități uriașe de puști, revolvere, diferite mașini, vagoane, automobile, biciclete, aparate electrotehnice, aparate pentru laboratoare științifice, obiecte de bronz și tot felul de obiecte mărunte de fier: lacăte, cuțite, cuie, ace cu gămălie, cîrlige pentru pescuit, penițe. În împrejurimile Birminghamului există numeroase uzine de avioane (mai ales la Coventry). Pe lîngă noile uzine mari, la Birmingham există numeroase întreprinderi vechi și mici.

Sheffield este un oraș al oțelului. El s-a specializat în fabricarea oțelurilor de calitate superioară și a produselor de oțel: armament greu, plăci blindate, roți și osii pentru vagoane de cale ferată, războaie de țesut etc. Sheffield și Birmingham sînt principalele centre ale producției de armament din Anglia. Aici se află uzinele Wickers, una dintre cele mai mari întreprinderi din lume din ramura industriei de război.

Regiunea Birmingham este cunoscută sub numele de *Țara Neagră*. La timpul său, aici s-a văzut pentru prima oară tabloul hidos al unei regiuni miniere capitaliste, lipsită complet de verdeață, plină de cărbune și zgură, veșnic învăluită în fum, cu clădirile ca de cazarmă ale fabricilor și cu bordeiele mizere locuite de oamenii muncii.

Regiunea carboniferă și metalurgică din Walesul de sud. Peninsula Wales, avansată spre apus, reprezintă o

regiune muntoasă cu o climă destul de aspră. Cea mai mare parte a ei este slab populată, dar la marginea sudică a regiunii muntoase, pe coasta golfului Bristol, se află un important centru industrial. Principala bogăție a acestei regiuni este huila de calitate superioară care, la ardere, dă multă căldură și foarte puțină cenușă. Cărbunele „Cardiff" este cunoscut în întreaga lume ca cel mai bun combustibil pentru vapoare. Straturile de cărbuni ies în multe locuri la suprafață. Distanța mică de la zăcăminte pînă la mare ușurează transportul cărbunelui. De aici se exportau mari cantități de cărbune în străinătate, dar de la cel de-al doilea război mondial exportul a scăzut. Principalul port carbonifer este *Cardiff*.

Industria metalurgică din Walesul de sud folosea în trecut minereu de fier local, dar, o dată cu epuizarea acestuia, a început să întrebuințeze minereu importat, în urma căruia fapt s-a concentrat chiar pe coastă. Specialitatea ei este producția de oțel, din care tot aici se face tablă (cositorită), folosită pentru rezervoare, cutii de conserve etc.).

Regiunile textile Lancashire și Yorkshire. De o parte și de cealaltă a munților Penini sînt situate principalele două regiuni textile din Anglia: *regiunea industriei de bumbac din Lancashire* în partea de vest și *regiunea industriei de lînă din Yorkshire în partea de est*. Între cele două regiuni există o strînsă legătură. Munții Penini, care le despart, au înălțimi mici și sînt brăzdați de văi prin care s-au construit nu numai căi ferate, dar și canale care leagă apele de pe povîrnișurile răsăritean și apusean. În ambele regiuni industria textilă este îmbinată cu extracția de cărbune și cu producția de mașini pentru industria textilă, precum și cu industria electrotehnică, chimică și de război, care, în timpul celui de-al doilea război mondial, s-a dezvoltat deosebit de mult în Lancashire. În ambele regiuni s-au format concentrări uriașe de populație industrială, însă în ceea ce privește importanța industrială, varietatea industriei, dezvoltarea comerțului exterior și mărimea orașelor, regiunea Lancashire întrece regiunea Yorkshire.

Regiunea munților Penini a fost din vremuri străvechi o regiune a creșterii oilor și a prelucrării manuale a lînii. Populația locală se specializase în tors și țesut. Imboldul spre dezvoltarea industriei de bumbac l-a dat apariția în Anglia a stămburilor indiene. Cererea

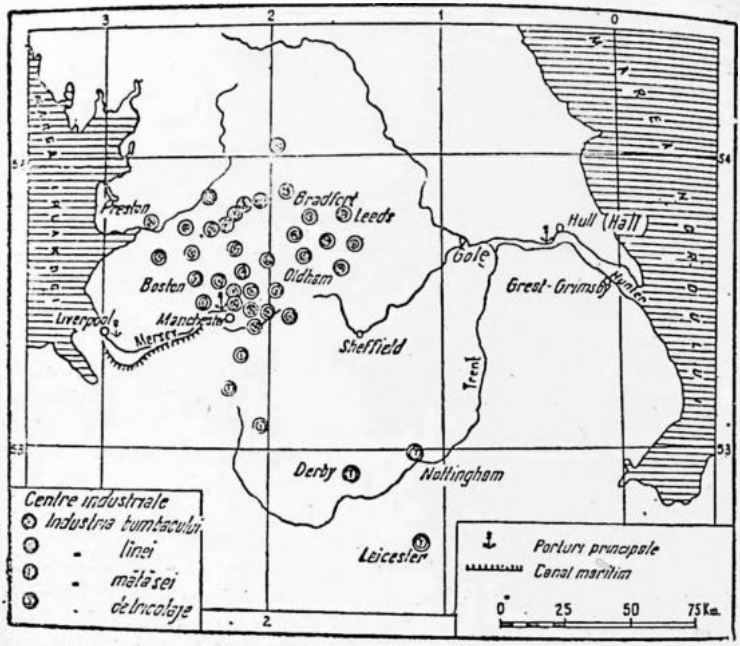

Fig. 40. — Industria textilă din regiunile Lancashire și Yorkshire

mare a determinat înființarea industriei engleze de bumbac. Liverpool, care avea vechi legături comerciale cu America, a devenit furnizorul de bumbac al regiunii Lancashire. Forța motrice necesară întreprinderilor a fost dată la început de apele care curg de pe povîrnișurile munților Penini. O dată cu inventarea mașinii de aburi și cu trecerea industriei la folosirea cărbunilor drept combustibil, a început exploatarea bazinelor carbonifere din regiunile Lancashire și Yorkshire. În sfîrșit, umiditatea aerului, mai ales în Lancashire, dădea firelor de bumbac elasticitatea necesară.

Pentru Anglia industria bumbacului a fost o ramură industrială nouă. Dezvoltarea ei a dat impuls invențiilor în mecanizarea torsului și țesutului. Invențiile făcute în industria bumbacului din Lancashire au produs o adevărată revoluție în tehnica industriei textile.

Principalele centre din Lancashire sînt *Liverpool* și *Manchester*. Liverpool este situat la vărsarea fluviului Mersey în Marea Irlandei, iar Manchester se află la 45 km la est de el. Aceste orașe sînt legate prin cinci linii duble de cale ferată și printr-un canal accesibil vaselor maritime.

Liverpool este principalul port din Anglia apuseană. În ceea ce privește exportul, el ocupă primul loc în Marea Britanie, iar în ceea ce privește importul, locul al doilea după Londra. Principalele legături comerciale ale Liverpoolului sînt cele cu America, cu Africa Occidentală și, în parte, cu Australia și India. Prin Liverpool se importă bumbac, lînă, metale neferoase și petrol și se exportă țesături, fire, mașini textile, produse electrotehnice și chimice. Prin traficul și utilajul său, Liverpool este unul dintre principalele porturi din lume.

Manchester este situat în centrul regiunii industriale Lancashire și în jurul său se află o conștelație întreagă de orașe industriale. Fiecare din ele s-a specializat în anumite calități de fire și țesături. Multe întreprinderi se ocupă cu operații auxiliare: finisarea și vopsirea țesăturilor, producția de coloranți etc. Uzinele pentru construcția de mașini textile nu numai că deservesc industria engleză, dar și exportă un număr mare de mașini în străinătate.

Fabricile și uzinele sînt situate în special în suburbiile Manchesterului. În Manchesterul propriu-zis se află întreprinderile comerciale, birourile și depozitele. Datorită canalului, Manchester a devenit un port însemnat.

Principalele centre ale industriei lînii din Yorkshire sînt *Bradford* și *Leeds*. Principalul port din Yorkshire este *Hull*, situat pe malul fluviului Humber.

Regiunea carboniferă, metalurgică și de construcții navale a Angliei de nord. Această regiune este situată pe coasta de nord-est a Angliei. Chiar de-a lungul litoralului se întinde unul dintre cele mai mari bazine carbonifere din Anglia.

Centrul regiunii carbonifere, *Newcastle*, situat la gurile rîului *Tyne*, este principalul port carbonifer de pe litoralul răsăritean al Angliei și unul dintre cele mai mari centre de construcții navale. Acesta este un oraș complet negru, din pricina funinginii și a prafului de cărbune.

Ceva mai la sud se află *Middlesborough*, important centru metalurgic; în apropiere de el se găsesc zăcăminte de minereu de fier, dar și aici se aduce mult minereu străin de calitate mai bună decît cel local. La Newcastle și la Middlesborough se află o importantă industrie chimică.

Scoția

Principala regiune industrială și agricolă din Scoția se află într-o regiune de șes din centru. Pe Clyde este situat orașul *Glasgow*, cel mai important centru industrial din Scoția (1 100 000 de locuitori). Împrejurimile orașului Glasgow constituie o veche regiune a *industriei carbonifere și metalurgice*.

Glasgow este cel mai important centru al *construcțiilor navale* din Marea Britanie. De-a lungul cursului inferior al fluviului Clyde, pe o distanță de kilometri în șir, se întind șantierele navale. Aici au fost construite multe din vasele cele mai mari ale flotei comerciale și militare britanice. Afară de industria carboniferă, metalurgică și de construcții navale, în regiunea Glasgow se află numeroase fabrici textile, chimice și de sticlă.

Glasgow este unul dintre cele mai mari centre muncitorești din Marea Britanie. Cartierele lui muncitorești se bucură de o tristă faimă: mai proaste și mai murdare ca ele nu găsești nici chiar printre cartierele de mahalale din Londra de est.

La marginea răsăriteană a câmpiei Scoției centrale, în apropiere de golful Firth of Forth, se află *Edinburgh*, centrul național al Scoției (în trecut capitala ei). La Edinburgh se află o universitate, curtea supremă de justiție din Scoția, tipografii și muzee.

Regiunile de munte din Scoția. *Platoul Scoției de nord*, care ocupă cea mai mare parte a Scoției, este o regiune înapoiată și cu o populație rară. Condițiile naturale sînt destul de grele; soluri fertile se întîlnesc numai în văi și pe litoral. Principala ramură a economiei este creșterea vitelor, dar nici aceasta nu se dezvoltă. Suprafața cultivată este infimă. Principala cultură este ovăzul. Pe litoral, populația trăiește din pescuit.

Imperiul Britanic (Comunitatea Britanică de Națiuni)

Dimensiunile și importanța. Imperiul Britanic se întinde pe toate continentele și în toate zonele de pe glob, de la Arctica pînă la Antarctica. Potrivit datelor oficiale, suprafața Comunității Britanice de Națiuni este de 30 500 000 km², iar populația de peste 552.000 000 de oameni, deci re-

prezintă aproape 1/4 din teritoriul şi populaţia globului. Afară de aceasta, se consideră ca aparţinînd Marii Britanii o parte din teritoriile nelocuite din Antarctica.

Denumirea oficială a Imperiului Britanic, care a intrat în uz în ultima vreme, este „Comunitatea Britanică de Naţiuni" (Commonwealth). Menirea acestei denumiri „democratice" este să camufleze esenţa imperialistă a dominaţiei coloniale britanice.

Marea Britanie propriu-zisă reprezintă în Imperiul Britanic numai 1/135 ca suprafaţă şi 1/11 ca populaţie.

Stăpînirea imperiului colonial reprezintă principala forţă a Marii Britanii. În Imperiul Britanic se găsesc resurse dintre cele mai variate. Astfel, coloniile şi dominioanele britanice dau 2/3 din producţia mondială de aur, circa 9/10 din producţia mondială de nichel, aproape 2/3 din cea de mangan, circa 30-40% din producţia de cositor, cupru, zinc şi plumb, jumătate din producţia mondială de cauciuc şi lînă (aici este vorba de producţia mondială fără U.R.S.S.). Există însă resurse de care Imperiul Britanic nu dispune în mod suficient. Aceasta este situaţia petrolului (în cadrul Imperiului Britanic se extrag numai 3% din producţia mondială de petrol). Capitalul englez compensează această lipsă exploatînd zăcămintele petrolifere din ţări care nu fac parte din Imperiul Britanic, ca de pildă Venezuela, Irak şi Indonezia. Posesiunile britanice reprezintă o vastă piaţă de desfacere pentru produsele industriale engleze. Tot aici este investită cea mai mare parte a capitalurilor exportate din Anglia. În sfîrşit, posesiunile situate în întreaga lume, printre care se află numeroase puncte de importanţă strategică, permit Angliei să controleze cele mai multe dintre principalele căi maritime.

Trebuie însă să ţinem seama de faptul că puterea colonială a Marii Britanii se află într-un declin evident. Acest lucru este determinat în linii mari de următorii factori: 1) existenţa şi dezvoltarea lagărului socialist; 2) creşterea mişcărilor de eliberare naţională, care zdruncină poziţiile imperialismului britanic în colonii; 3) penetraţia tot mai intensă a capitalurilor şi a mărfurilor americane în posesiunile britanice; 4) slăbirea puterii maritime a Marii Britanii, iar fără dominaţia pe mare (care acum se împleteşte cu dominaţia în aer), faptul că posesiunile britanice

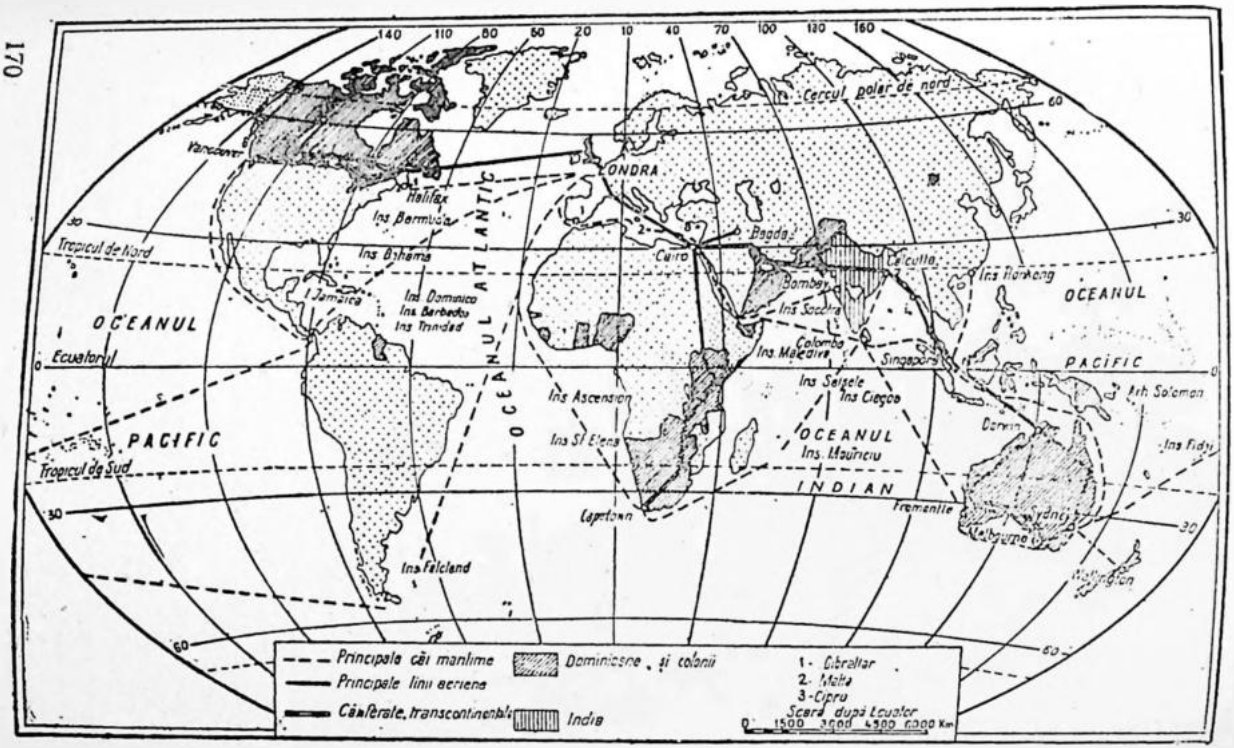

Fig. 41. — Imperiul Britanic. Pe hartă sînt indicate numai insulele care fac parte din *Imperiul Britanic*

sînt risipite pe o suprafață mare se transformă într-un mare dezavantaj.

Componența Comunității Britanice de Națiuni. Din Comunitatea Britanică de Națiuni fac parte: imperiul propriu-zis (compus din: colonii, teritorii aflate sub mandat și protectorat), dominioanele (Canada și Uniunea Sud-Africană, Federația Africii Centrale, Ceylon, Australia și Noua Zeelandă) precum și două republici — R. India și R. Pachistan.

Comunitatea Britanică de Națiuni este alcătuită din țări care se află la niveluri diferite de dezvoltare și la un grad diferit de dependență față de Marea Britanie. Părțile cele mai dezvoltate au obținut de mult autoadministrarea. Acestea sînt *dominioanele: Canada, Uniunea Australiană, Noua Zeelandă și Uniunea Sud-Africană.* În primele trei, majoritatea locuitorilor sînt originari din Marea Britanie.

În fiecare dominion există organele obișnuite ale orînduirii de stat burghezo-democratice, și anume parlamente și ministere. Dominioanele pot avea reprezentanți diplomatici în alte state și au dreptul să încheie tratate. Ele sînt membri ai Organizației Națiunilor Unite, dar nu pot fi considerate state independente. Dominioanele sînt legate de Anglia prin acorduri cu privire la privilegii vamale reciproce. În economia lor sînt investite mari capitaluri engleze. După cel de-al doilea război mondial s-a intensificat influența S.U.A. în dominioanele britanice.

Principala bază a puterii coloniale britanice a fost din vremuri străvechi India, care cuprinde peste 70% din populația întregului Imperiu Britanic. După cel de-al doilea război mondial, sub presiunea mișcării de eliberare, guvernul britanic a fost nevoit să cedeze; pe teritoriul Indiei s-au format două state: Republica *India* (Uniunea Indiană) și *Pachistanul.* Acest lucru nu a satisfăcut cîtuși de puțin masele populare indiene, care cer independență deplină, în timp ce guvernul britanic se străduiește prin toate mijloacele să mențină în India unele poziții. În 1948 a devenit dominion și *Ceylonul.*

În 1950 India a fost proclamată republică. Ea a pășit pe o cale de dezvoltare independentă și se bucură de sprijinul neprecupețit al Uniunii Sovietice și al tuturor țări-

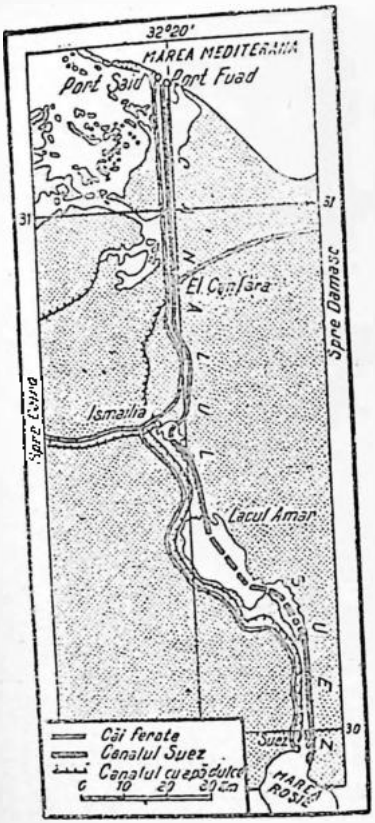

Fig. 42. — Canalul Suez

lor de democrație populară. Pachistanul s-a declarat ca republică „islamică" în martie 1956.

Afară de dominioane, Imperiul Britanic cuprinde numeroase *colonii și protectorate*. Dintre colonii fac parte de pildă toate posesiunile britanice din America, afară de Canada, (Jamaica, Trinidad, Guiana Britanică etc), precum și multe posesiuni din alte continente, inclusiv unele mici, dar importante din punct de vedere strategic, ca *Gibraltar, Malta, Cipru, Aden, și Honkong*. Protectoratele se deosebesc de coloniile propriu-zise prin faptul că în ele regii sau principii locali păstrează în aparență o parte din putere. In realitate însă lor li se lasă un anumit venit și onorurile, iar de fapt sînt complet subordonați funcționarilor englezi numiți pe lîngă ei. In această situație se află de pildă unele posesiuni britanice din Africa și Arabia. Lăsînd domnitorilor localnici situația lor onorifică, imperialiștii îi atrag pe aceștia împreună cu nobilimea locală, făcîndu-și-i complici în asuprirea maselor populare.

In sfîrșit, în cadrul Imperiului Britanic există teritorii *sub tutelă* (fostele mandate). Este vorba de fostele posesiuni germane, care după primul război mondial au fost trecute Marii Britanii sau dominioanelor ei. Astfel sînt de pildă *Tanganica* în Africa (sub tutela Marii Britanii) și

Noua Guinee (sub tutela Uniunii Australiene). Aceste teritorii se deosebesc prea puțin de colonii.

Geografia Imperiului Britanic. Principalele posesiuni ale Imperiului Britanic sînt concentrate în bazinele Oceanelor Atlantic și Indian. În zona Oceanului Atlantic a luat naștere puterea Marii Britanii și a început expansiunea ei colonială. În partea de răsărit a Oceanului Atlantic se află metropola, iar pe țărmul opus *Canada și coloniile din Indiile de vest*, cele mai vechi posesiuni ale Angliei; pe litoralul african se află *Nigeria, Coasta de Aur* și alte colonii, precum și *Uniunea Sud-Africană*, ale cărei țărmuri sînt scăldate și de Oceanul Atlantic și de cel Indian.

Din metropolă pornesc principalele căi maritime ale Imperiului Britanic: drumul spre India și Australia prin Marea Mediterană și canalul Suez, drumul spre Africa de sud și în jurul ei, spre Oceanul Indian, precum și drumurile transatlantice spre Canada și Indiile de vest.

Cea mai mare parte a posesiunilor britanice se află pe țărmurile *Oceanului Indian*. În partea de vest, în Africa există un șir de posesiuni engleze și de țări dependente de Anglia: *Kenya, Tanganica, Rhodezia de Nord* și de *Sud*; în răsărit se află *Uniunea Australiană*, a cărei parte de vest este scăldată de Oceanul Indian, iar la nord-est posesiunile din Malaya. Acestea din urmă se află la granița dintre Oceanele Indian și Pacific.

Fig. 43. — Gibraltar

După proclamarea republicii, India (în trecut cea mai mare colonie a Imperiului Britanic) a pășit pe calea dezvoltării independenței sale politice și economice.

Căile de acces în Oceanul Indian și drumurile prin acest ocean sînt păzite de

Fig. 44. — Singapoore

un lanț de baze maritime militare. Principalele dintre ele sînt: *Aden* dinspre Marea Mediterană, *Simonstown* (în apropiere de Capetown) dinspre partea de sud a Oceanului Atlantic și *Singapoore* dinspre Oceanul Pacific.

Veriga de legătură între partea imperiului situată în Oceanul Atlantic și cea din Oceanul Indian o constituie drumul: *strîmtoarea Gibraltar — Marea Mediterană — canalul Suez — Marea Roșie*. Pe aici trece principala cale a legăturilor imperiului (Marea Britanie —India cu ramificațiile ei). Prin canalul Suez se desfășoară de asemenea aproape întreaga navigație între Europa și țările din Asia de sud și de est, Australia și Africa răsăriteană. Lungimea canalului Suez este de 160 km. În 1949 s-au transportat prin canal 69 000 000 tone încărcături, dintre care mai mult de jumătate era petrol din Iran și Arabia. Importanța strategică a acestui sector de legătură de pe marea cale a imperiului este uriașă. El este apărat de un lanț de baze maritime militare: *Gibraltar* lîngă intrarea dinspre vest în Marea Mediterană, insula *Malta*, din mijlocul Mării Mediterane, insula fortificată *Cipru*

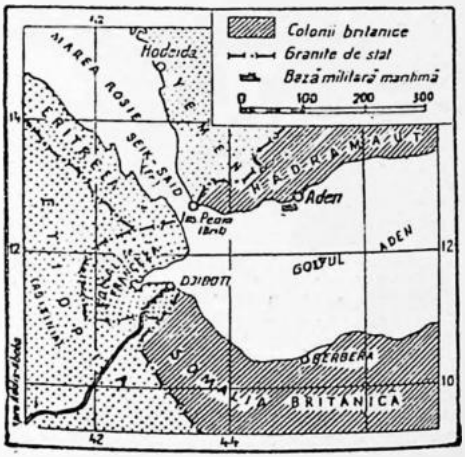

Fig. 45. — Aden

(cu capitala Nicosia), în partea de răsărit și *Aden* (lîngă ieșirea în Oceanul Indian).

Un alt drum spre Oceanul Indian trece în jurul Africii. Pe acest drum principala importanță strategică o are Uniunea Sud-Africană.

În *Oceanul Pacific* pozițiile Angliei sînt relativ mai puternice în partea de sud-vest, adică lîngă granița cu Oceanul Indian. Aici se află *Noua Zeelandă*, *Uniunea Australiană* cu partea răsăriteană a Noii Guinee, *posesiunile din Malaya* cu baza maritimă militară Singapoore (în strîmtoarea Malacca) și *Honkong* (lîngă țărmurile Chinei de sud). În America o parte din țărmul Oceanului Pacific este ocupat de regiunile vestice ale Canadei. Prin tot Oceanul Pacific, mai ales în partea de sud, sînt risipite o mulțime de insule mici, care aparțin Angliei. În general însă, pozițiile Angliei în Oceanul Pacific sînt mai slabe decît în Oceanul Atlantic.

IRLANDA

Din punct de vedere politic, insula Irlanda se împarte în două: 1) *Irlanda de Nord* care face parte din Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord; suprafața ei este de 14 000 km², iar populația de 1 300 000 de locuitori. Principalul oraș este *Belfast*. 2) *Republica Irlandeză* (denumirea irlandeză este *Eire*); suprafața ei este de 70 000 km², iar populația de 3 000 000 de locuitori. Capitala țării este orașul *Dublin*. Irlandezii, care reprezintă majoritatea populației fac parte din grupa popoarelor celtice. Din cauză că timp de mai multe secole au fost sub stăpînirea Angliei, majoritatea irlandezilor vorbesc limba engleză. Totuși ei constituie o națiune separată. Guvernul Irlandei caută să restabilească limba națională a irlandezilor.

Condițiile naturale. Partea centrală a insulei este o cîmpie joasă, iar la marginile de nord și de sud se ridică masive muntoase nu prea înalte, despărțite prin văi largi. Clima Irlandei, ca și a coastei apusene a Marii Britanii, este tipic oceanică, umedă, fără soare, mai prielnică pentru pășuni și pentru cultivarea ierburilor decît pentru culturile cerealiere. Fluviile Irlandei sînt mici, dar bogate în apă; cel mai important Shannon curge printr-un șir de lacuri; pe el s-a construit o mare centrală electrică. Irlanda nu este bogată în minerale utile. Nu există decît rezerve mari de turbă.

Baza economiei irlandeze o constituie *creșterea vitelor*. Animalele vii și produsele animale (carne de porc, păsări tăiate, produse lactate, ouă) reprezintă ⅔ din întregul export al Irlandei. Cea mai mare parte a mărfurilor exportate de Irlanda sînt trimise în Anglia. Agricultura se află pe al doilea plan (principalele culturi: cartofi, ovăzul și rădăcinoasele furajere). Suprafața ocupată de pășuni este

mai mare decît cea cultivată. Grînele produse în țară nu acoperă consumul.

În Irlanda predomină gospodăriile de țărani săraci cu proprietăți mici. De obicei aceștia abia își duc zilele. În această masă săracă se evidențiază un grup de chiaburi puțin numeros dar puternic.

Cea mai dezvoltată ramură a industriei irlandeze este cea alimentară (industria berii, a untului, a brînzeturilor, morăritul, producția de slănină etc.). Principalele centre industriale și porturi maritime ale Irlandei sînt Dublin (520 000 de locuitori) și Cork.

Irlanda de Nord, care a rămas în componența Regatului Unit a fost din vremuri străvechi baza dominației engleze în Irlanda. Aici s-a procedat încă pe la mijlocul secolului al XVII-lea la confiscarea în masă a pămînturilor irlandeze, pe care au fost așezați coloniști militari englezi. Burghezia din Irlanda de Nord are strînse legături cu burghezia engleză. Cea mai mare parte dintre oamenii muncii sînt însă irlandezi. Industria este aici mai dezvoltată decît în restul Irlandei. Belfast (440 000 de locuitori) este un important centru al construcțiilor navale și al industriei inului. Sînt dezvoltate de asemenea agricultura (ovăz, cartofi, in) și creșterea vitelor.

SPANIA

Spania ocupă cea mai mare parte a Peninsulei Iberice, punctul extrem din sud-vestul Europei. Ea se învecinează cu Franța și Portugalia. Suprafața Spaniei, inclusiv insulele *Baleare* din Marea Mediterană și insulele Canare din Oceanul Atlantic, este de 503 000 km², iar populația este de peste 28 000 000 de locuitori. Capitala este orașul *Madrid*. În perioada 1936-1939 Spania a fost republică democrată, cu un guvern al frontului popular. În 1939 puterea a fost acaparată de rebeli contrarevoluționari, care au instaurat o dictatură fascistă.

Condițiile naturale. *Poziția și reliefu*l. În ceea ce privește poziția geografică și caracterul condițiilor naturale, Peninsula Iberică reprezintă un punct de trecere de la Europa spre Africa: *strîmtoarea Gibraltar*, care o desparte de Africa, poate fi trecută cu ușurință (în locul cel mai îngust ea are o lățime de numai 14 km). Legătura cu țările europene este, dimpotrivă, îngreunată de munții Pirinei, greu accesibili, care formează granița dinspre Spania și Franța.

Peninsula Iberică este înconjurată de mare pe 7/8 din lungimea granițelor sale (în sud-est Marea Mediterană, în vest Oceanul Atlantic, iar în nord golful Biscaya). Forma

peninsulei este însă masivă, țărmurile sînt puțin crestate și regiunile din interior sînt despărțite de mare prin șiruri de munți. Din această cauză cea mai mare parte a peninsulei are o legătură slabă cu marea și se caracterizează printr-o climă continentală uscată.

Osatura Peninsulei Iberice o constituie podișul *Castiliei* sau Meseta, care are o înălțime medie de 700-900 m deasupra nivelului mării. Acesta este un masiv vechi, care seamănă ca structură cu Podișul Central din Franța. La marginile lui se află șiruri de munți: la nord *munții Pirinei și munții Cantabrici*, iar la sud munții *Sierra-Nevada* (continuarea munților Atlas, care se înalță de cealaltă parte a strîmtorii Gibraltar). Șirurile de munți din jur fac ca Meseta să fie o regiune închisă. Pirineii ating înălțimi de 3400 m și au ghețari mari. Ei taie prin șiruri paralele tot istmul care leagă Peninsula Iberică de continent. Văile transversale tăiate în ei se termină de obicei cu povîrnișuri abrupte; există prea puține trecători bune. Pînă în 1917 nici o cale ferată nu traversa Pirineii. Povîrnișurile din Spania ale Pirineilor sînt secetoase, golașe și au un aspect dezolant. Sierra-Nevada („Munții înzăpeziți"), după cum arată și numele, deși se află în fața Africii, are piscurile acoperite de zăpadă (înălțimi pînă la 3480 m).

Podișul Castiliei este tăiat la mijloc de șiruri de munți (Sierra-de-Guadarrama, Sierra-de-Gredos). Podișul e împărțit astfel în două părți: *Castilia Veche* la nord, iar la sud *Castilia Nouă*. Aici se află faimosul podiș *La Mancha*.

In Peninsula Iberică nu există cîmpii întinse. In nord-est, între Pirinei și Meseta, este valea Ebrului, care formează șesul închis al *Aragonului*. La sud, între Sierra-Nevada și Meseta se află Cîmpia *Andaluză* (pe valea fluviului Guadalquivir), deschisă spre ocean. La vest (în Portugalia), pe litoral se întinde o cîmpie relativ înaltă. Pe coasta Mării Mediterane cîmpia se reduce la o fîșie îngustă. In nord și nord-vest munții se întind pînă la țărm.

Clima și vegetația. Pe podiș și în cîmpia Aragonului vara este foarte călduroasă, iar iarna relativ rece, cu vînturi tari și cu o temperatură variabilă; aici bîntuie uneori chiar și furtuni de zăpadă. Precipitațiile sînt reduse (în medie 30-35 cm pe an) și neregulate, adesea sub forma unor ploi torențiale scurte, care nu izbutesc să pătrundă în so-

tul uscat; cea mai mare parte a precipitațiilor cad iarna. Meseta este o *stepă secetoasă*, cu ierburi rare și aspre și cu tufișuri mici. Vara verdeața se usucă și se acoperă cu un praf cenușiu. Pămînturile cultivate (cîmpii de grîu și orz, vii și livezi de măslini în văile adăpostite) ocupă numai 1/3 din întreaga suprafață. Deosebit de neroditor este podișul La Mancha din Noua Castilie, descris de Cervantes în „Don Quijote". Există și o zicătoare care spune: „Ciocîrlia care străbate Castilia trebuie să-și ducă hrana cu ea". Cu totul altă este natura pe litoralul nordic și mai ales pe litoralul de nord-vest. Aici este o climă *blîndă și umedă*; vegetația este bogată: păduri de castani, fagi și stejari, precum și pășuni sucuiente.

Clima cea mai călduroasă este în Andaluzia și pe coasta Mării Mediterane (la Malaga temperatura medie este în ianuarie de + 13° și în iulie de + 27°). Pe terenurile irigate, așa-zise „huerta", se cultivă grîu, viță de vie, măslini, duzi, portocali, trestie de zahăr, iar pe alocuri chiar și curmali. Verdeața bogată a acestor oaze artificiale contrastează net cu semideșerturile din jur. Există și terenuri agricole neirigate.

Apele. Principalele fluvii din Peninsula Iberică sînt: *Duero, Tago, Guadiana, Guadalquivir* (toate patru se varsă în Oceanul Atlantic) și *Ebrul* (se varsă în Marea Mediterană). Cu excepția Guadalquivirului, care este alimentat de zăpezile din Sierra-Nevada, celelalte fluvii sînt bogate în apă numai în perioada ploilor de iarnă, iar vara nivelul lor scade mult. După cum spune o zicătoare, ele „curg două luni, iar 10 luni sînt în vacanță". Numai Guadalquivir este accesibil pentru vasele mari (vasele maritime mici urcă pînă la Sevilla). Pe cursurile superioare ale rîurilor și în locurile unde ele coboară din munți, în șesurile de pe litoral, există multe cataracte și praguri. Datorită acestui fapt, Spania este bogată în *energie hidraulică*.

Minerale utile. Peninsula Iberică este *bogată în minerale utile*. Ea a fost vestită prin minereurile ei încă din antichitate. Principalele bogății sînt minereurile de fier, argint, plumb, zinc, cupru, mercur și wolfram, precum și sărurile de potasiu; există și cărbune (rezervele se ridică la circa 9 000 000 000 tone). Toate acestea, împreună cu rezervele considerabile de energie hidraulică, creează o bază suficientă

pentru dezvoltarea industriei. Cele mai importante zăcăminte de cărbune și fier se află în regiunea munților *Cantabrici* (în extremul nord), iar de metale neferoase în munții Sierra-Morena (marginea de sud-vest a Mesetei) și Sierra-Nevada (în extremul sud).

Particularitățile dezvoltării Spaniei. Spania este una dintre țările care în trecut *au jucat un rol istoric important*, dar în prezent au o situație secundară.

În secolele al XV-lea și al XVI-lea, *spaniolii și portughezii au manifestat o energie excepțională în căutarea de noi căi maritime, precum și în cucerirea și jefuirea coloniilor.* Expediția lui *Columb*, organizată de spanioli (Columb era originar din Genova), a ajuns în 1492 în America; expediția portugheză condusă de *Vasco da Gama* a ajuns în 1498 în India, mergînd pe mare în jurul Africii; expediția spaniolă condusă de portughezul *Magellan* a ajuns în Filipine ocolind extremitatea Americii de Sud și în felul acesta a făcut prima călătorie în jurul lumii (1519—1522).

Spania și Portugalia au acaparat colonii uriașe.

Afluxul de bogății din colonii nu a dus la avîntul economic al Spaniei, ci, dimpotrivă, la *declinul* ei. Aceasta se explică prin particularitățile dezvoltării sociale a țărilor din Peninsula Iberică. Pe atunci, în societatea spaniolă și în cea portugheză predominau două forțe, strîns legate între ele — *nobilimea feudală și biserica* —, care exercitau o uriașă influență asupra vieții sociale. În nici o țară nu era atît de puternică stăpînirea popilor și a călugărilor ca în Spania, și nicăieri persecuțiile religioase împotriva „necredincioșilor" (musulmanii și evreii) și a „ereticilor" nu au atins un fanatism atît de sălbatic (celebra inchiziție). În nici o țară nu existau atît de mulți nobili trîndavi, care făceau caz de „onoarea" lor, iroseau bani pentru lux și distracție, disprețuiau munca și nu se pricepeau să gospodărească.

Nobilii feudali se pricepeau să cucerească și să jefuiască, dar nu știau să folosească în mod rațional bunurile jefuite. Bogățiile obținute ușor erau cheltuite pentru războaie, pentru întreținerea curții regale, pentru daruri făcute nobilimii și pentru biserică. Industria nu se dezvolta. Afluxul de aur și argint a făcut să crească prețurile la obiectele de primă necesitate. Din această cauză sufereau păturile productive ale populației: țăranii și meseriașii. În schimb puterea feudalilor se întărea, iar biserica se îmbogățea; ei îi reveneau aproape jumătate din totalul veniturilor.

În ultimă instanță bogățiile coloniale nu rămîneau în țările din Peninsula Iberică; din cauza cheltuielilor militare excesive, guvernul spaniol s-a îngrodat în datorii. În comerțul maritim Spania s-a ciocnit de rivali puternici: Țările de Jos[1], Anglia și Franța. Pute-

[1] În secolul al XVI-lea Țările de Jos se aflau sub stăpînirea Spaniei, dar spre sfîrșitul acestui secol s-au eliberat după o luptă dîrză.

rea maritimă a Spaniei a fost subminată prin zdrobirea flotei ei (așa-numita „invincibila armadă") trimisă împotriva Angliei (1588). Piraţii englezi şi francezi acaparau vasele spaniole care veneau încărcate cu argint din America.

La începutul secolului al XIX-lea (1810—1825), *coloniile spaniole din America s-au răsculat şi s-au despărţit de Spania.* Spaniei nu i-au rămas decît *insulele Cuba şi Porto-Rico.*

În 1898 Statele Unite au dat Spaniei o nouă lovitură: fiind înfrîntă în războiul spaniolo-american, ea a pierdut şi restul posesiunilor sale din America, precum şi *insulele Filipine* din Asia.

La începutul anului 1936, în alegerile pentru parlamentul spaniol a învins Frontul Popular, care reunea masele de oameni ai muncii în lupta lor împotriva forţelor reacţionare. Guvernul Frontului Popular a desfiinţat prestaţiile feudale, a început să împroprietărească pe ţărani şi a instaurat libertăţi democratice.

Atunci, asigurîndu-şi sprijinul fascismului german şi italian, clica militaristă reacţionară a organizat o rebeliune contrarevoluţionară. Timp de aproape trei ani poporul spaniol a luptat cu eroism împotriva rebelilor şi intervenţioniştilor, apărîndu-şi dreptul la o viaţă liberă, la renaşterea economică şi culturală. Lupta a fost inegală, deoarece rebelii erau aprovizionaţi regulat cu arme din Germania şi Italia, care îi sprijineau de asemenea cu unităţi militare şi flotă; sub pretextul „neintervenţiei", guvernele Angliei şi Franţei au favorizat acest lucru. La începutul anului 1939 fasciştii au reuşit să pună mîna pe putere. Ei s-au răfuit crîncen cu luptătorii pentru libertate, au anulat măsurile progresiste ale Frontului Popular şi au restabilit prestaţiile înrobitoare ale ţărănimii. Dar rezistenţa poporului spaniol împotriva dictaturii fasciste nu a fost zdrobită: ea creşte atît în Spania, cît şi în străinătate, unde au fost nevoiţi să emigreze mulţi luptători ai Frontului Popular.

În timpul celui de-al doilea război mondial, Spania fascistă, fără să declare în mod formal război, a participat de fapt la el de partea Germaniei. Organizaţia Naţiunilor Unite a condamnat fascismul spaniol şi a hotărît să ia unele măsuri în vederea restabilirii orînduirii democratice în Spania. Dar guvernele S.U.A. şi Marii Britanii, care în mod perfid s-au declarat de acord cu aceste hotărîri, au împiedicat ulterior îndeplinirea lor. Ele au început să sprijine tot mai mult Spania fascistă şi să întărească legăturile

politice, militare și economice cu ea. Sprijinirea rușinoasă a sîngerosului regim fascist din Spania arată cît se poate de limpede adevăratele planuri ale guvernelor american și britanic, care propovăduiesc „democrația", dar în realitate susțin fascismul.

Populația. Spania este alcătuită dintr-o serie de provincii istorice, care și-au păstrat particularitățile naționale și culturale. Nucleul statului spaniol este *Castilia,* care ocupă partea centrală a Spaniei. Madridul (cu 1 500 000 de locuitori), principalul oraș din Castilia și capitala Spaniei, este așezat la încrucișarea drumurilor care străbat Peninsula Iberică.

După limbă și cultură, de castilieni se deosebesc *bascii* (circa 700 000), *catalonii* (peste 5 000 000) și *galicienii* (2 500 000). Bascii sînt urmașii vechii populații din Peninsula Iberică. *Țara bascilor* se întinde pînă la golful Biscaya și pînă la granița franceză. Principalul oraș este *Bilbao. Catalonia* se întinde spre Marea Mediterană și spre granița cu Franța. *Barcelona,* principalul oraș din Catalonia, numără peste 1 200 000 de locuitori și este cel mai mare oraș industrial și comercial din întreaga Spanie. *Galicia* se află în nord-vest, în apropiere de Portugalia. Limba galiciană este un dialect al limbii portugheze.

Dintre celelalte provincii, mai importante sînt: *Asturia* (în nord) cu orașul *Oviedo, Andaluzia* (în sud) cu orașul *Sevilla* și *Valencia* (în est) cu orașul *Valencia.* Unele orașe din Spania, care au acum o importanță secundară, au jucat în trecut un rol de seamă și aici s-au păstrat monumente interesante. Printre ele se numără Cordoba și Granada, fostele centre ale culturii arabe din Spania, precum și Toledo, vechea capitală a Spaniei, astăzi un oraș de provincie părăsit, cu un număr de biserici și mănăstiri neobișnuit de mare, chiar și pentru Spania.

Populația este mai deasă în regiunile de pe litoral decît pe Podișul Castiliei. Cu excepția Madridului, marile orașe sînt situate pe țărmul mării sau aproape de mare.

Din cauza mizeriei și șomajului, din Spania emigrau în fiecare an (mai ales în America de Sud) zeci de mii de oameni. Aproape jumătate din populație este analfabetă. Timp de multe secole școala s-a aflat în Spania sub o puternică influență a bisericii catolice. Limba spaniolă, cu

unele particularități locale, predomină și în fostele colonii spaniole din America de Sud și din America Centrală.

Economia. *Agricultura.* Consecințele asupririi feudalo-moșierești și bisericești, care a împiedicat timp de secole dezvoltarea Spaniei, sînt starea de înapoiere economică și mizeria maselor muncitoare.

Încă din secolul al XVIII-lea un contemporan a denumit țărănimea spaniolă „clasa cea mai săracă, nenorocită și oprimată". Același lucru se poate spune și despre Spania de astăzi.

Cea mai mare parte a pămîntului aparține marilor moșieri și mănăstirilor. Jumătate din populația agricolă o formează muncitorii agricoli, care muncesc pentru o nimica toată și trăiesc în condiții primitive, aproape ca animalele. Grupul următor ca număr, circa 1/4 din populația agricolă, îl reprezintă țăranii săraci cu pămînt puțin; cei mai mulți sînt arendași care arendează petice de pămînt în schimbul cărora fie că muncesc pe pămînturile moșierești (claca), fie că dau moșierului o parte din recoltă (dijmă), fie că plătesc bani. Contractele cu arendașii sînt atît de neprecise, încît îi oferă moșierului cele mai largi posibilități pentru samavolnicii; el poate să alunge pe arendaș, să-i mărească arenda sau să-i pună pe cap un arendaș intermediar. Inventarul agricol este cel mai primitiv cu putință; vitele de muncă sînt puține, iar mașinile agricole și mai puține.

Din cauza climei secetoase în cea mai mare parte a Spaniei, agricultura are nevoie de irigații artificiale. Ele sînt însă insuficient dezvoltate. Țăranii și arendașii nu sînt în stare să efectueze mari lucrări de irigație, iar moșierii, obținînd și fără investiții pentru irigație venituri mari de pe urma exploatării arendașilor și a muncitorilor agricoli, nu se îngrijesc de aceasta.

Agricultura constituie sursa de existență pentru majoritatea populației și dă $^2/_3$ din produsele exportate. Suprafața cultivată reprezintă mai puțin de 40% din întregul teritoriu; 10% sînt acoperite de păduri, iar mai mult de jumătate din suprafața țării o reprezintă pășunile naturale sărace și regiunile muntoase neprielnice pentru agricultură. Sistemul agricol este înapoiat, predominînd cel cu trei asolamente. În

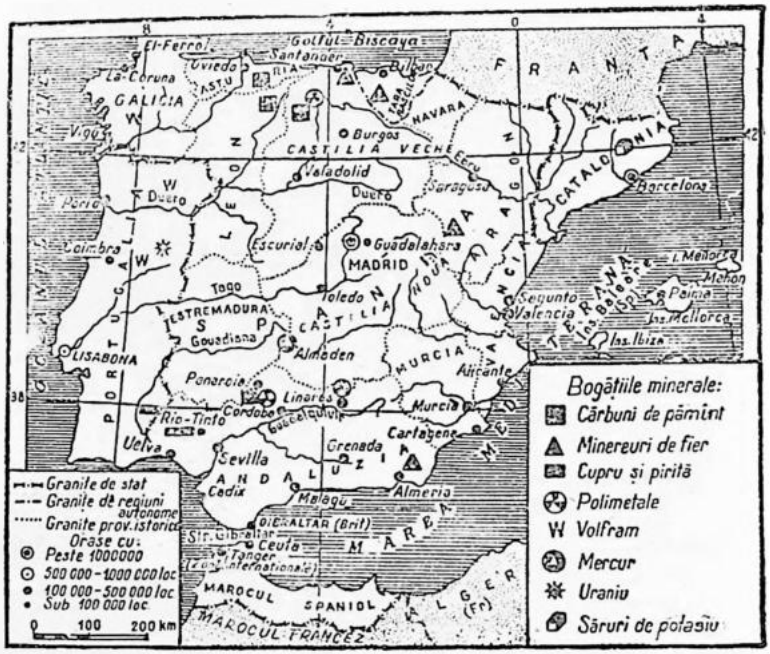

Fig. 46. — Spania și Portugalia

ceea ce privește recoltele de grîu la hectar, Spania ocupă ultimul loc printre țările europene.

Ramurile agricole care lucrează pentru export sînt: culturile de *măslini* și producția de ulei de măsline, *viticultura* și vinificația, precum și *pomicultura,* care dă portocale, lămîi și migdale. *Principalele regiuni ale culturilor de export sînt litoralul Mării Mediterane și cîmpia Andaluziei.*

Pentru irigație aici se construiesc, cu ajutorul unor diguri, lacuri de acumulare, de unde apa curge prin canale de irigație pe livezi și pe ogoare. Pămînturile irigate sînt lucrate cu grijă prin metode manuale și dau recolte bune.

Gospodăria cerealieră și creșterea animalelor deservesc piața internă, dar nu acoperă în întregime necesitățile ei. Principalele cereale sînt grîul și orzul. În trecut, Spania era renumită ca furnizoare de lînă.

Agricultura are un caracter mai deosebit în partea de sud-vest, unde clima este mai umedă. Aici se cresc vite cornute mari și se cultivă porumbul și sfecla de zahăr ; este dezvoltată de asemenea pomicultura : există numeroase livezi de meri.

In Spania sînt puține vite de muncă. Pentru transporturi și călărie se folosesc catîri și măgari, mai rar cai.

Dintre *speciile lemnoase,* deosebit de valoros este arborele de plută ; pluta se exportă în cantități mari. In economia regiunilor de litoral are o mare importanță *pescuitul* (se pescuiesc sardele și ton).

Industria. Primul război mondial a dat un impuls dezvoltării industriei spaniole, dar nu s-au produs schimbări importante în direcția industrializării. Deși dispune de resurse mari și suficient de variate pentru crearea unei industrii grele, Spania exportă o mare parte din materiile prime minerale în formă brută sau semiprelucrată și importă cele mai multe mașini și produse metalice de care are nevoie. Afară de aceasta, o mare parte a industriei spaniole se află în mîinile capitalului străin. In ultima vreme capitalul american ocupă tot mai multe poziții cheie în industria Spaniei. Principalele ramuri industriale sînt industria extractivă și industria textilă. Se extrage cărbune (circa 10 000 000 tone pe an), fier, plumb, cupru, zinc, mercur și săruri de potasiu.

Principalele regiuni ale industriei extractive sînt : *Asturia* cu centrul *Oviedo* (mine de cărbuni și uzine siderurgice), *Țara Bascilor* cu centrul *Bilbao* (cea mai importantă regiune a extracției de minereu de fier și a industriei siderurgice) și *Andaluzia* (extracția și prelucrarea metalelor neferoase).

Industria textilă este concentrată în *Catalonia,* mai ales la *Barcelona.* Afară de aceasta, la Barcelona se află o importantă industrie electrotehnică, de avioane, de construcții navale și de automobile. Industria din Catalonia folosește energia furnizată de hidrocentralele instalate în Pirinei. La *Madrid,* care în ceea ce privește importanța industrială se află în urma Barcelonei, sînt concentrate diferite ramuri industriale (chimică, electrotehnică și mecanică).

Imperialiştii americani caută să întărească în Sapnia industria de război. În acest scop ei au mutat în Spania o serie de uzine de război din Germania occidentală.

Transporturile şi comerţul exterior. Comerţul exterior al Spaniei se desfăşoară aproape exclusiv *pe căile maritime.* Cea mai mare parte a traficului intern de mărfuri se face tot pe mare (prin cabotaj). Cele mai mari porturi sînt Barcelona şi Valencia la Marea Mediterană, Bilbao în golful Biscaya şi Cadiz la Oceanul Atlantic. Principalele porturi militare sînt Cartagena, El-Ferrol şi Mahon (pe insula Menorca).

Căile ferate sînt destul de reduse, avînd o lungime totală de 17 000 km. Lungimea căilor ferate pe unitatea de suprafaţă este mult mai mică decît în majoritatea ţărilor europene.

În prezent, în legătură cu transformarea Spaniei într-un cap de pod strategic al imperialismului american, americanii au acaparat transporturile aeriene şi construiesc în Spania propriu-zisă şi în posesiunile ei baze aeriene şi maritime (inclusiv pe insula Menorca).

Spania exportă mai ales produse alimentare: fructe (în special portocale), legume, ulei de măsline şi vin; în ceea ce priveşte exportul de portocale şi de ulei de măsline, ea ocupă primul loc în lume. Un alt capitol important al exportului îl constituie minereurile şi metalele.

Coloniile. Spania stăpîneşte colonii numai în Africa. Printre ele se află *Marocul Spaniol* (în apropiere de strîmtoarea Gibraltar), *Sahara Spaniolă şi Guinea Spaniolă,* cu insulele din apropiere. Suprafaţa totală a coloniilor spaniole este de 334 000 km², iar populaţia de peste 1 000 000 de oameni.

Gibraltarul

În apropierea extremităţii sudice a Peninsulei Iberice se află Gibraltarul, bază şi fortăreaţă maritimă militară a Angliei, care apără porţile de vest ale Mării Mediterane. Gibraltarul este unul dintre principalele puncte de reazim ale puterii maritime engleze. Instalaţiile din port, fortificaţiile şi depozitele de cărbune, petrol şi armament se înghesuie pe îngustul cap stîncos şi în subteranele săpate în stînci. Suprafaţa Gibraltarului este de numai 5 km². Stîncile din Gibraltar şi de pe malul opus al Africii se numeau în antichitate „coloanele lui Hercule"; multă vreme ele au fost considerate drept limita lumii locuite.

PORTUGALIA

Portugalia este așezată pe litoralul apusean al Peninsulei Iberice și ocupă 1/5 din teritoriul acesteia. Suprafața țării este de 92 000 km², iar populația de 8 500 000 de locuitori. Ca formă de stat este dictatură fascistă (formal republică). Capitala este orașul *Lisabona*.

Cea mai mare parte a Portugaliei este acoperită de câmpii deluroase și munți nu prea înalți. Principalele fluvii sînt: *Duero*, *Tago* și *Guadiana*. La gurile fluviului Tago se află Lisabona (780 000 de locuitori), iar la gurile fluviului Duero este situat *Porto*, al doilea oraș ca importanță.

Portugalia este o țară agricolă înapoiată. Mai mult de jumătate din populație este analfabetă. În repartizarea proprietății funciare există un contrast izbitor între uriașele latifundii ale magnaților și petecele de pămînt ale țăranimii sărace; din Portugalia pleacă în permanență emigranți, mai ales în Brazilia (fostă colonie a Portugaliei). Principalele ramuri ale economiei care lucrează pentru export sînt viticultura și vinificația, cultura măslinilor și producția de ulei de măsline, precum și pomicultura. Au o mare importanță pescuitul și industria de conserve de pește (sardele), precum și fabricarea plutei (din scoarța arborelui de plută care crește din abundență în Portugalia). Cerințele produse în țară nu sînt suficiente pentru consumul intern. Industria este și mai slab dezvoltată decît în Spania; primul loc îl ocupă industria textilă.

Lisabona este ultimul port însemnat din Europa pe căile spre America de Sud și Africa occidentală; aici se opresc vasele transoceanice pentru a lua pasageri și poștă. (De mai bine de 200 ani Portugalia se află în stare de dependență față de Anglia, mai ales din pricina datoriilor față de această țară).

Portugalia a păstrat (cu sprijinul Angliei) o parte mai mare din posesiunile sale coloniale, decît Spania. Principalele colonii portugheze se află în Africa: *Angola, Mozambic, Guinea Portugheză și insulele Capul Verde*. Insulele Azore și insula Madera, care aparțin de asemenea Portugaliei, sînt considerate ca făcînd parte din metropolă și sînt administrate ca provincii portugheze. În Asia, Portugalia mai păstrează cîteva posesiuni neînsemnate (în India, în Indonezia și în China de sud). Suprafața totală a coloniilor este de 2 100 000 km², iar populația de 11 000 000 de oameni.

ITALIA

Italia ocupă o poziție centrală printre țările din bazinul Mării Mediterane. Teritoriul ei este alcătuit din trei părți: 1) *partea continentală* care cuprinde șesul din valea Padului și munții Alpi, care îl mărginesc; 2) Peninsula Italică, si-

tuată între Marea Adriatică şi Marea Tireniană ; 3) insulele *Sicilia şi Sardinia,* precum şi o serie de insule mai mici. Graniţele terestre ale Italiei trec de-a lungul munţilor Alpi. Italia se învecinează la nord-vest cu Franţa, la nord cu Elveţia şi Austria, la nord-est cu Iugoslavia. Suprafaţa Italiei este de 302.000 km², iar populaţia de 48 000 000 de locuitori. Ca formă de stat este republică burgheză. Capitala este oraşul *Roma.*

Condiţiile naturale. *Poziţia geografică.* Peninsula Italică şi Sicilia împart Marea Mediterană în două şi se apropie de coasta Africii ; lăţimea mării între Sicilia şi Tunisia este de numai 140 km. Faptul că înaintează mult în mare ajută regiunilor sudice ale Italiei să folosească din plin căile maritime de comunicaţie, dar distanţa mare de regiunile dezvoltate din Europa le dezavantajează dezvoltarea transportului de mărfuri pe mare. Italia de nord, dimpotrivă, are o situaţie avantajoasă atît pentru comunicaţiile pe mare (prin *Marea Ligurică şi Marea Adriatică),* cît şi pentru legăturile cu ţările continentale din Europa. E adevărat că aceste legături sînt îngreunate de munţii Alpi, dar dificultăţile au fost biruite încă în trecutul îndepărtat şi cu atît mai uşor sînt biruite de cînd căile ferate străbat Alpii în multe locuri.

Pe de altă parte, Marea Ligurică şi Marea Adriatică sînt ramificaţii ale Mării Mediterane, care se apropie cel mai mult de ţările din Europa centrală. De aceea aceste mări au din vremuri străvechi o mare importanţă nu numai pentru comerţul Italiei de nord, ci şi pentru întregul comerţ european.

Fasciştii italieni susţineau că, prin faptul că Italia ocupă o poziţie centrală în Marea Mediterană, are dreptul să domine pe această mare (fasciştii numeau chiar Marea Mediterană „Marea noastră"). Pentru a confirma acest lucru, ei se refereau la puterea Romei antice. Dar tocmai din exemplul Italiei se poate vedea limpede că nici avantajele geografice în sine şi nici amintirile despre puterea strămoşilor îndepărtaţi nu asigură o poziţie dominantă în lumea imperialistă, dacă nu se sprijină pe suficientă forţă. Or, tocmai această forţă lipsea Italiei fasciste.

I t a l i a d e n o r d. Partea continentală a Italiei (Italia de nord sau superioară) se deosebeşte mult în ceea ce priveşte condiţiile naturale din peninsulă şi din insule. Aici se

Fig. 47. — Italia. Regiunile şi oraşele

află întinsul şes al *Lombardiei*, udat de fluviul Pad şi de numeroşii lui afluenţi; spre vest el se transformă în regiunea deluroasă *Piemont* (ceea ce înseamnă dealuri premontane). Alpii şi Apeninii mărginesc şesul dinspre nord, vest şi sud; în est el se întinde pînă la Marea Adriatică.

În trecutul îndepărtat, pe locul unde se află şesul era un golf al Mării Adriatice. Şesul s-a format prin ridicarea

uscatului și din aluviunile aduse de rîurile care izvorăsc din munții înconjurători. Suprafața șesului este netedă, iar solul fertil. *Padul* este principalul rîu al Italiei (652 km lungime). Curgînd pe un șes cu o pantă foarte ușoară, Padul încarcă albia sa cu propriile lui aluviuni ; pe alocuri albia rîului este situată mai sus decît șesul înconjurător, astfel că populația trebuie să construiască diguri pentru a se apăra împotriva inundațiilor. Pe litoralul Mării Adriatice se află mlaștini și lagune. Importanța Padului în ceea ce privește navigația este redusă. Afluenții săi, care izvorăsc din Alpi, constituie importante surse de energie hidraulică.

Alpii, care se întind la marginea cîmpiei din Italia de nord sub forma unui arc, care merge de la țărmul Mării Ligurice spre vest, pînă la litoralul Adriaticii la est, ating cea mai mare înălțime în partea de nord-vest.

Munții, care străjuiesc cîmpia din trei părți, o separă atît de Oceanul Atlantic, cît și de principalul bazin al Mării Mediterane. De aceea *clima* din Italia de nord este mai apropiată de cea din Europa centrală decît de clima mediteraneană. Iarna este relativ rece, iar vara călduroasă. La Turin, de pildă, temperatura medie este în ianuarie de 0°, iar în iulie de +23°. Clima este mult mai blîndă în văile subalpine apărate dinspre nord. Aici se află o serie de lacuri (Lago Maggiore, Como și Garda) cu maluri excepțional de pitorești și cu o vegetație bogată. Clima este și mai călduroasă pe litoralul Mării Ligurice, apărat dinspre nord de două șiruri de munți (Alpii și Apeninii Ligurici) și deschis spre Marea Mediterană ; la Genova temperatura medie este în ianuarie de +7,5°, iar în iulie de +24°. Aceasta este Riviera italiană, asemănătoare cu „Coasta de Azur" franceză.

P e n i n s u l a I t a l i c ă ș i i n s u l e l e. Peninsula Italică are o formă alungită, semănînd cu o cizmă. Lungimea ei este de peste 800 km, iar înălțimea de 150—200 km. Peninsula este muntoasă. Ea este străbătută pe toată lungimea de *munții Apenini,* care formează un arc ; capătul nordic al arcului se întîlnește în regiunea coastei Ligurice cu Alpii, iar capătul sudic se află în Sicilia. Apeninii sînt alcătuiți dintr-o serie de lanțuri paralele de înălțime mijlocie, despărțiți prin trecători bune. Partea cea mai întinsă și mai

greu accesibilă a Apeninilor, *munții Abruzzi* (în partea centrală a peninsulei), ating o înălțime de aproape 3 000 m. Între Apenini și Marea Tireniană se află câmpii deluroase cu înălțimi izolate. Relieful muntos predomină și pe insulă. Sicilia este despărțită de Peninsula Italică printr-o strimtoare îngustă, Messina (3 km).

În regiunile din Italia situate pe litoralul Mării Tireniene sînt numeroși vulcani și se întîmplă cutremure dese și puternice.

Majoritatea vulcanilor sînt stinși. Dintre cei activi cei mai însemnați sînt: *Vezuviu* din apropiere de golful Neapole, *Etna* în Sicilia și *Stromboli* în insulele Lipare (la nord de Sicilia). Cîmpiile din *Campania* sînt acoperite de soluri vulcanice fertile. Din cauza fertilității solului, satele și viile se întind chiar și pe povîrnișurile Vezuviului; din cînd în cînd erupțiile le distrug, dar de fiecare dată ele se refac. Una dintre cele mai puternice erupții ale Vezuviului s-a produs în anul 79 al erei noastre; cu acest prilej au fost îngropate sub lavă și cenușă orașele Pompei și Herculanum. Săpăturile de la Pompei au furnizat un material bogat pentru studierea vieții din Roma antică. Cutremurele au o acțiune și mai distrugătoare. În 1908, un cutremur a nimicit aproape în întregime orașul Messina din Sicilia.

Pe îngusta Peninsulă Italică nu s-au putut forma fluvii mari. Cele mai importante, *Tibrul* și *Arno*, se varsă în Marea Tireniană. Importanța lor pentru navigație este infimă.

Clima peninsulei și a insulelor este pur mediteraneană.

În Italia există puține *păduri*. Ele s-au păstrat în cea mai mare parte în munți (castani, fagi, pini și brazi); sînt răspîndite tufișurile veșnic verzi, caracteristice pentru natura mediteraneană în general.

Condițiile pentru agricultură și industrie. Condițiile naturale din Italia sînt prielnice pentru diferite ramuri ale agriculturii. În Italia de nord se cultivă cu succes: grîu, porumb, orez, sfeclă de zahăr, viță de vie și duzi. În Alpi există pășuni de munte. Condițiile de sol și de climă din Italia de sud sînt favorabile pentru viticultură și pentru cultura pomilor fructiferi subtropicali (lămîi, portocali, măslini, castani).

Italia este sănacă în ceea ce privește principalele minerale utile: cărbune, minereu de fier și chiar petrol. Mai importante sînt rezervele de bauxită, zinc, plumb și mercur. Italia este bogată în marmoră (în Toscana) și în sulf(în

Sicilia). Principala sursă de energie o formează rîurile de munte, mai ales cele din Italia de nord. O lipsă a rîurilor italiene (și mai ales a celor din Apenini) sta în faptul că în timpul verii debitul lor de apă scade foarte mult.

Populația. Majoritatea covîrșitoare a populației o constituie *italienii*. Numai în regiunile care au revenit Italiei în urma destrămării Austro-Ungariei după primul război mondial există grupuri considerabile de minorități naționale: în Tirolul de sud austrieci, iar de-a lungul granitei cu Iugoslavia sloveni.

Mizeria și lipsa de pămînt de care suferă țărănimea muncitoare italiană au alungat treptat, începînd din perioada cuprinsă între 1880 și 1890, *mase de țărani și muncitori agricoli peste granită*. Țăranii plecau fie pentru totdeauna, fie pentru timp limitat. Înainte de primul război mondial, majoritatea emigranților plecau în S.U.A., Argentina și Brazilia, iar dintre țările europene în Franța. După război emigrarea italienilor peste ocean a scăzut (S.U.A. au început să limiteze afluxul de străini). Mulți au început să emigreze acum în Australia. În total, în străinătate trăiesc circa 10 000 000 de italieni.

Densitatea medie a populației este de aproximativ 160 de oameni pe km². În cîmpia din Italia de nord și litoralul Mării Ligurice densitatea este de peste 200 de oameni pe km², iar în regiunile de munte din Italia de sud și centrală și în Sardinia ea scade la 40—50 de oameni.

În Italia există mai multe orașe mari decît în Franța; cinci orașe au o populație de peste 500 000 de locuitori (în Franța nu sînt decît două): *Roma are 1 650 000 de locuitori, Milano 1 260 000, Neapole 1 000 000, Genova 680 000 și Turin 700 000 locuitori*. În Italia nu există însă un centru atît de multilateral ca Parisul. Roma este un centru istoric, administrativ și bisericesc; principalele centre industriale sînt: Milano, Turin și Genova. Ca orașe istorice cu remarcabile monumente ale trecutului și cu comori artistice mai sînt importante, pe lîngă Roma: *Milano, Florența, Bologna și Veneția.*

Particularitățile dezvoltării Italiei. Unificarea politică a Italiei s-a produs aproape în același timp cu constituirea imperiului german. În 1860 a fost format Regatul Italian; el nu cuprindea Roma, care făcea parte din regiunea papală (statul papei de la Roma) și

nici regiunea Veneția, care se afla sub stăpînirea Austriei. Regiunea Veneția a fost alipită la Regatul Italian în 1866, iar în 1870 trupele italiene au ocupat Roma și, în ciuda protestului Papei, regiunea papală a fost inclusă în componența Italiei[1]. Dar și după aceasta, dezvoltarea economică a Italiei a mers încet. Ea a fost frînată pe de o parte de puternicele rămășițe ale feudalismului și de mizeria țărănimii, iar pe de altă parte, de lipsa aproape totală a cărbunelui și fierului. În timp ce Germania unită se transforma repede într-o țară industrială înaintată, Italia rămînea o țară agricolă înapoiată. Numai Italia de nord se distingea printr-o industrie mai importantă, printr-o rețea deasă de căi ferate și printr-o agricultură relativ dezvoltată.

Cu toată slăbiciunea economică a Italiei, burghezia italiană căuta să țină pasul cu cei mai puternici rechini imperialiști și se străduia să acapareze colonii. Ea a atras Italia în primul război mondial, sperînd că acesta îi va aduce o pradă bogată[2]. Războiul a avut o desfășurare neprielnică pentru Italia; o parte din teritoriul italian a fost ocupat de trupele austriece. Dar, datorită înfrîngerii generale suferite de Germania și Austria, Italia s-a văzut în rîndul învingătorilor și a obținut teritorii întinse din posesiunile austriece. Războiul a dus la îmbogățirea marii burghezii, datorită activității intense a industriei de război, și la înrăutățirea simțitoare a situației clasei muncitoare și țărănimii. Aceasta a determinat, după sfîrșitul războiului, un avînt al mișcării revoluționare (1919—1921). Muncitorii puneau stăpînire pe fabrici, iar țăranii pe pămînturile moșierești. Mișcarea revoluționară nu a fost însă suficient de organizată și nu a avut o conducere fermă. Împotriva muncitorilor și țăranilor revoluționari au fost trimise detașamente fasciste, alcătuite din ofițeri, mici burghezi și chiaburi.

Fasciștii au făgăduit să dea pămînt țăranilor cu pămînt puțin, să introducă un impozit progresiv ridicat asupra capitalurilor și să anuleze impozitele plătite de țăranii care-și lucrau singuri pămîntul. Prin aceste promisiuni fasciștii au reușit să atragă de partea lor pe țărani și pe muncitorii cei mai înapoiați. În 1922 fasciștii, conduși de Mussolini și sprijiniți de marea burghezie, au întreprins „marșul asupra Romei" și guvernul le-a cedat puterea fără a opune nici o rezistență. Regele a fost menținut de formă, dar s-a instaurat dictatura fascistă.

După primul război mondial, în economia Italiei s-au produs schimbări cu același caracter ca cele din Franța: *industria a ocupat un loc mai important decît înainte de*

[1] În 1929, pentru a atrage biserica de partea sa, guvernul fascist a recunoscut Vaticanul drept „stat" papal și i-a plătit o mare sumă drept compensație. Prin aceasta conflictul a fost aplanat.

[2] Intrarea Italiei în război de partea antantei a fost precedată de o tocmeală îndelungată cu ambele părți beligerante. Cercurile conducătoare italiene căutau să vadă cine le va da mai mult pentru participarea Italiei la război.

războiul. Impulsul l-a dat războiul însuşi, care a determinat o activitate mai intensă a industriei, construirea de uzine noi şi reutilarea celor vechi. Marea burghezie câştiga mult din toate acestea.

In dezvoltarea industriei italiene între cele două războaie mondiale rolul principal a fost jucat de următoarele condiţii: 1) *exploatarea crîncenă a clasei muncitoare;* în Italia fascistă nivelul salariilor era extrem de scăzut şi muncitorii erau cu totul lipsiţi de drepturi. Acest lucru a permis fabricanţilor italieni să producă mărfuri relativ ieftine, cu toate că trebuia să importe petrol, cărbune şi aproape toate materiile prime industriale; 2) *folosirea pe scară largă a energiei hidraulice,* în care este deosebit de bogată Italia de nord; aceasta a compensat în parte lipsa de combustibil mineral; 3) *activitatea intensă a industriei în scopuri militare.*

S-au dezvoltat deosebit de mult industria de automobile, de avioane şi industria de mătase artificială. Dezvoltarea industriei a fost însoţită de concentrarea ei în mîinile uniunilor monopoliste. Astfel, uzinele de automobile Fiat (fabrica italiană de automobile din Turin) dădea circa 80% din producţia de automobile a Italiei.

Concentrarea mare a industriei a dus la accentuarea sărăciei clasei muncitoare, iar creşterea excesivă a înarmărilor a dus la istovirea economiei naţionale şi la pau-

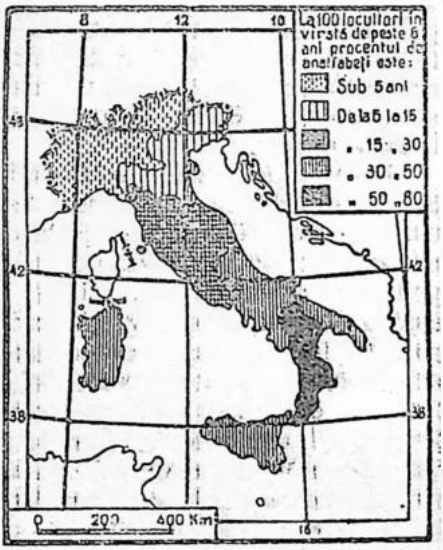

Fig. 48. Procentul de analfabeţi în rîndurile populaţiei Italiei în vîrstă de peste 6 ani. Harta arată marea deosebire dintre nordul relativ dezvoltat şi sudul înapoiat.

perizarea extremă a clasei muncitoare. În contrast cu nivelul înalt de dezvoltare al unor ramuri industriale (mai ales a celor care lucrau pentru înarmare) era marea stare de înapoiere a masei de țărani cu gospodării mici, care joacă un rol foarte important în agricultura Italiei.

Afară de aceasta, în ceea ce privește producția industrială, Italia nu ajunsese la nivelul celor mai dezvoltate țări capitaliste. În ceea ce privește producția de oțel, ea era cam la același nivel cu micul Luxemburg și rămînea în urma Belgiei. În domeniul construcției de mașini ea nu numai că era mult în urma Germaniei și Angliei, dar era întrecută considerabil și de Franța.

În general, baza economică a Italiei fasciste era departe de a corespunde cu pretențiile ei imperialiste. Italia a cotropit în 1936 *Abisinia*, iar în 1939 *Albania* și a intrat în cel de-al doilea război mondial după zdrobirea Franței de către Germania, sperînd într-o pradă ușoară și în terminarea rapidă a războiului. În realitate ea a trebuit să facă față unui război greu și de lungă durată, a suferit o serie de înfrîngeri catastrofale și urmarea a fost prăbușirea fascismului italian și capitularea. Economia Italiei ajunsese într-o stare de istovire extremă.

Trecerea Italiei de la dictatura fascistă la regimul republican nu a dus însă la democratizarea ei. Forțele reacționare ale moșierilor și capitaliștilor, care în trecut au dat naștere fascismului italian, s-au menținut. Sprijinite de imperialiștii americani, ele exercită o influență hotărîtoare asupra politicii guvernului și, contrar intereselor ei naționale, împing Italia spre subordonarea față de imperialismul american. Forțele democratice din Italia sînt însă mari. În frunte cu comuniștii ele luptă pentru democratizarea Italiei, împotriva încercărilor de reînviere a fascismului și de aservire a poporului italian, față de capitalul american. Întărirea influenței partidului comunist din Italia este dovedită de creșterea uriașă a numărului membrilor săi : de la 6 000 în 1943, la aproape 2 600 000 la începutul anului 1951.

Economia. Ca tip de economie, Italia este o țară industrială-agrară, ca și Franța vecină. În ceea ce privește nivelul dezvoltării industriei, ea rămîne însă în urma Franței ; ast-

Fig. 49. — Puterea centralelor electrice din diferitele provincii ale Italiei. Italia de nord se remarcă net prin nivelul electrificării

fel, consumul de energie și metal de cap de locuitor este în Italia mult mai mic decît în Franța.

Industria. Cu toată folosirea pe scară largă a energiei hidraulice, Italia trebuie să mai importe cantități însemnate

de cărbune, petrol și produse petrolifere [1]. Energia hidraulică acoperă 40% din consumul total de energie și combustibil, 55% fiind acoperite de cărbunele și petrolul importat, iar 5% de cărbunele extras în Italia. În afară de aceasta, chiar dacă adunăm toate resursele energetice folosite, consumul de energie pe cap de locuitor este în Italia mai redus decît în multe alte țări.

Industria Italiei a ieșit slăbită din cel de-al doilea război mondial, iar subordonarea țării față de interesele S.U.A. împiedică refacerea și dezvoltarea ei, mai ales în ceea ce privește industria grea. Totodată, pentru a exercita presiuni economice și politice asupra Italiei, S.U.A. profită de dificultățile pe care le întîmpină aceasta la cumpărarea combustibilului și a diferitelor materii prime de care are nevoie.

În industria italiană un loc de seamă îl ocupă industria ușoară, în primul rînd cea textilă : bumbac și mătase (naturală și artificială). Dintre acestea numai industria de mătase naturală este asigurată cu materii prime locale ; ba mai mult chiar : Italia exportă cantități considerabile de mătase brută. Însă importanța mătăsii naturale scade din cauza dezvoltării industriei de mătase artificială.

Industria metalurgică a Italiei, care are o bază de cărbuni și minereu de fier foarte slabă, produce mult mai mult oțel (din fier vechi importat și propriu) decît fontă. În 1951 producția de oțel a fost de 4 100 000 tone. O altă particularitate a metalurgiei italiene este că în producția de oțel un loc de seamă îl ocupă oțelul de calitate superioară, obținut în cuptoare electrice. Dintre ramurile industriei metalelor neferoase se distinge producția de aluminiu (bazată de asemenea pe energia electrică ieftină), de zinc și de plumb. În construcția de mașini un loc important îl ocupă construcția de mașini pentru transporturi (automobile, locomotive și vagoane), construcția de mașini pentru producție fiind mai puțin dezvoltată.

---

[1] Petrolul indigen, descoperit în ultima vreme și pe care capitaliștii americani se străduiesc să-l acapareze, nu poate acoperi încă nevoile pieții interne.

Agricultura. Suprafața cultivată (ogoare, vii, livezi și grădini de zarzavat) ocupă circa 16 000 000 ha, adică jumătate din teritoriul țării.

Cea mai mare parte a pămîntului aparține marilor proprietari-capitaliști și moșierilor-nobili. Dar alături de marile gospodării capitaliste, care folosesc mașini și îngrășăminte artificiale, există un număr uriaș de mici gospodării ale țăranilor săraci. Mulți dintre aceștia lucrează pe petice de pămînt arendate de la moșieri în schimbul unei părți din recoltă. În Italia sînt foarte numeroși și țăranii cu pămînt puțin ; cei mai mulți dintre ei sînt săraci, împovărați de datorii și nevoiți să mai caute cîștiguri lucrînd cu ziua sau arendînd petice de pămînt de la moșieri. Există și mulți muncitori agricoli, care nu au de loc pămînt și lucrează la moșieri sau la arendași ; cei mai mulți dintre ei au de lucru numai vara.

Agricultura Italiei se distinge prin marea varietate a culturilor. Dintre culturile cerealiere primul loc îl ocupă *grîul,* iar locul al doilea *porumbul.* Cea mai importantă regiune cerealieră este cîmpia din nordul Italiei. Aici se cultivă, pe terenuri irigate, și *orez.* O mare însemnătate o au *viticultura,* cultura *măslinilor* și a pomilor *fructiferi* subtropicali. Fructele, legumele și vinul reprezintă un capitol important în exportul italian. Vița de vie este răspîndită pretutindeni, iar măslinii în peninsulă și în Sicilia. În ceea ce privește producția de vinuri, Italia ocupă locul al doilea în lume după Franța (calitatea vinurilor este însă

Fig. 50. — Producția de grîu la hectar

mai proastă decît a celor franceze), iar în ceea ce privește producția de ulei de măsline, locul al doilea după Spania. În Italia de sud se cultivă portocali și lămîi. În Italia de nord este dezvoltată *sericicultura* (în ceea ce privește producția de mătase brută, Italia ocupă locul al treilea în lume, după China și Japonia). Tot acolo sînt răspîndite culturile de sfeclă de zahăr și de cînepă.

În Italia se întîmplă adesea ca pe același teren să se cultive simultan cîteva culturi. Astfel, între șirurile de pomi

Fig. 51 — Căile de transport din Italia

fructiferi se cultivă viţa de vie, iar între butucii de viţă de vie se seamănă legume şi cereale. Cele mai multe vii şi livezi de măslini sînt amestecate cu alte culturi. Deoarece această istovire a solului nu este compensată de cele mai multe ori prin îngrăşămintc suficiente, recolta la hectar este în continuă scădere.

Creşterea animalelor este slab dezvoltată. Numărul vitelor cornute mari şi al porcilor este de două ori mai mic decît în Franţa. Numai în Italia de nord creşterea vitelor de lapte este relativ dezvoltată şi se fabrică brînzeturi (Parma). Pe păşunile sărace din munţii Apenini pasc capre şi oi.

Comerţul exterior. Italia întreţine relaţiile sale comerciale în special pe mare; flota comercială italiană are un tonaj de peste 3 000 000 tone.

Italia importă mai ales combustibil (cărbune şi produse petrolifere) şi materii prime (metale, bumbac, cherestea). Se exportă ţesături, mătase, automobile, fructe şi brînzeturi, mărfuri scumpe şi care în cea mai mare parte cîntăresc puţin. Din această cauză importul este ca greutate de 5—6 ori mai mare decît exportul şi vasele care vin cu încărcături în porturile italiene pleacă de acolo aproape goale. Venituri mari se realizează de la turiştii pe care îi atrag în Italia natura pitorească, monumentele istorice şi comorile artistice. După cel de-al doilea război mondial, aceste venituri au scăzut simţitor.

Regiunile

Italia de nord. Italia de nord se deosebeşte în mod pronunţat de restul ţării, printr-un nivel mai înalt de dezvoltare. Dezvoltarea Italiei de nord a fost favorizată de următoarele condiţii geografice: 1) apropierea de ţările dezvoltate de pe continentul european, care din vremuri străvechi a contribuit la dezvoltarea legăturilor economice şi culturale; 2) poziţia avantajoasă pentru legăturile pe mare (apropierea de Marea Ligurică şi Marea Adriatică); 3) fertilitatea cîmpiei din Italia de nord; 4) energia hidraulică abundentă.

În Italia de nord este concentrată cea mai mare parte a industriei de prelucrare a metalelor şi a industriei textile

(inclusiv a producției de mătase artificială). Tot aici să află și principalele uzine de război. Cele mai mari centre industriale sînt : *Milano, Turino și Genova.* Și în domeniul agriculturii nordul Italiei este mai dezvoltat : aici se află $^2/_3$ din numărul total al tractoarelor folosite în agricultură și numai aici se folosesc cantități considerabile de îngrășăminte chimice. Recoltele la hectar sînt de 2—3 ori mai mari decît în Italia de sud.

Culturile sînt variate : grîu, porumb, orez, viță de vie, duzi, sfeclă de zahăr și leguminoase. Se folosește pe scară largă irigația artificială. În regiunile mlăștinoase de pe litoralul de răsărit s-au efectuat lucrări de asanare. În văile din Alpi sînt dezvoltate creșterea vitelor de lapte și producția de brînzeturi. Litoralul Mării Ligurice este o importantă regiune balneară și totodată o regiune pomicolă.

Genova este cel mai important port al Italiei și rivalizează cu Marsilia în ceea ce privește proporțiile traficului. În Marea Adriatică porturile cele mai însemnate sînt *Veneția* și *Triest.* Bazele maritime militare din Italia de nord sînt : Spezia, la Marea Ligurică și Veneția la Marea Adriatică.

Italia de sud. Peninsula Italică și insulele prezintă o regiune agricolă în care *predomină semănăturile de grîu, vița de vie și livezile de pomi fructiferi sudici.* Aici există multe pămînturi secetoase, sterpe, care au nevoie de irigație. Pămîntul se lucrează prin metode înapoiate. Se folosesc uneltele cele mai primitive, ca de pildă plugul de lemn și săpăliga. Portul și centrul industrial cel mai important este Neapole, situat într-una din regiunile cele mai fertile din Peninsula Italică, pe malul golfului Neapole. Golful Neapole împreună cu insula *Capri,* care se află în fața lui, constituie unul dintre locurile cele mai pitorești de pe litoralul italian.

Roma, așezată pe fluviul Tibru, este capitala politică a Italiei, precum și sediul conducerii bisericii catolice, cea mai bogată și cea mai reacționară organizație bisericească din lume.

„Statul" papal, *Vatican,* cuprinde uriașul palat al Vaticanului și catedrala Sf. Petru. Suprafața totală a „statului" este de 44 ha, iar populația de 1000 de oameni ; dar acest stat pitic este statul major al unei uriașe armate bise-

riceşti, răspîndită aproape în întreaga lume, şi constituie un focar al reacţiunii şi un centru al uneltirilor împotriva Uniunii Sovietice şi a ţărilor de democraţie populară.

Roma este unul dintre cele mai interesante oraşe din lume, datorită monumentelor sale istorice şi a comorilor artistice. Din monumentele Romei antice (Forum, Coliseul etc.) au rămas numai ruine. Roma papală este deosebit de bogată în monumente artistice. Uriaşele bogăţii concentrate în mîinile papilor au atras în slujba lor pe cei mai buni maeştri ai arhitecturii, picturii şi sculpturii. În epoca Renaşterii au lucrat la împodobirea Vaticanului genialii artişti Michelangelo şi Rafael.

O mare însemnătate istorică şi artistică are şi oraşul *Florenţa,* situat pe fluviul Arno, într-o vale pitorească plină de livezi şi vii.

Cele mai importante oraşe din Sicilia sînt : Palermo, Catania şi Messina ; toate trei sînt porturi la mare. Bazele maritime militare din sudul Italiei sînt Neapole şi Tarent sau Taranto (de aici „tarantella").

GRECIA

Grecia ocupă partea de sud a Peninsulei Balcanice, cu peninsula Peloponez şi cu insulele vecine : Ionice la vest, Creta la sud şi insulele Ciclade din Marea Egee, la răsărit. Peninsula Peloponez este legată de principalul masiv al Peninsulei Balcanice prin îngustul istm Corint (tăiat de canalul Corint). Suprafaţa ţării este de 133.000 km², iar populaţia de 7 800 000 de locuitori (circa 90% sînt greci, iar restul macedoneni, bulgari, albanezi, turci şi evrei). Capitala este *Atena.*

În ceea ce priveşte orînduirea de stat, Grecia era considerată înainte de cel de-al doilea război mondial, un regat parlamentar. În realitate în ea domina o dictatură militară apropiată de fascism. Totodată Grecia era dependentă de Anglia. Pe imperialiştii englezi îi atrage Grecia, în primul rînd din cauza poziţiei sale importante din punct de vedere strategic, la încrucişarea drumurilor din Marea Mediterană şi în apropiere de Dardanele.

AUSTRIA

Pînă la primul război mondial, cea mai mare parte a bazinului Dunării făcea parte din Austro-Ungaria, un stat întins şi extrem de multinaţional. După ce a fost înfrîntă în război în 1918, Austro-Ungaria s-a desfăşurat. *Austria, Ungaria* şi *Cehoslovacia* au devenit state independente (celelalte posesiuni austro-ungare au revenit Poloniei, Rominiei, Iugoslaviei şi Italiei).

Austria are o suprafaţă de 84 000 km² şi o populaţie de 7 000 000 de oameni. Majoritatea locuitorilor sînt austrieci, care vorbesc dialecte ale limbii germane; la graniţa cu Iugoslavia trăieşte un grup numeros de sloveni (regiunea Carinthia). Ca formă de stat, este republică burgheză. Capitala este oraşul *Viena*. În 1938 Austria a fost cotropită de Germania fascistă şi alipită la aceasta. Austria a fost eliberată datorită victoriilor Armatei Sovietice. Viena a fost eliberată de Armata Sovietică la 13 aprilie 1945. Cea mai mare parte a Austriei a fost ocupată de trupele americane, engleze şi franceze, iar o parte mai mică, la răsărit, de Armata Sovietică. Autorităţile de ocupaţie din zonele occidentale sprijineau păturile reacţionare ale burgheziei austriace şi căutau să înăbuşe mişcările oamenilor muncii, care urmăreau o înnoire democratică a Austriei. Autorităţile de ocupaţie din zonele occidentale căutau să transforme Austria într-un avanpost imperialist împotriva ţărilor de democraţie populară şi a Uniunii Sovietice. În acest scop ele împiedicau restabilirea independenţei Austriei, în pofida acordului încheiat în această problemă între U.R.S.S., S.U.A., Anglia şi Franţa. Oamenii muncii din Austria au luptat împotriva acestei politici nefaste. Această luptă a fost condusă de Partidul Comunist Austriac. În cele din urmă, în urma eforturilor stăruitoare ale Uniunii Sovietice, în cursul anului 1955 s-a încheiat tratatul de pace cu Austria, ea fiind recunoscută ca o republică independentă şi suverană. Austria şi-a asumat obligaţia prin tratat de a duce în mod permanent o politică de neutralitate, corespunzătoare

atît intereselor naţionale ale poporului austriac, cît şi intereselor menţinerii păcii în Europa.

Condiţiile naturale. Prin poziţia sa geografică şi prin caracterul naturii sale, Austria aminteşte în multe privinţe Elveţia. Austria este o ţară muntoasă, situată la încrucişarea unor importante drumuri din Europa, dar fără ieşire la mare.

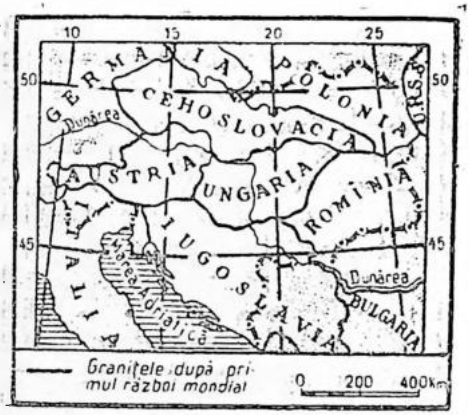

Fig. 52. — Desfăşurarea Austro-Ungariei

Trei sferturi din teritoriul ţării sînt ocupate de Alpii răsăriteni ; aceştia sînt mai puţin înalţi decît Alpii din Elveţia, nu au atît de mulţi gheţari, au numeroase păduri şi păşuni, iar în văi există multe terenuri prielnice pentru agricultură. Regiunea muntoasă *Tirol* este vestită prin pitorescul său. În apropiere de *Dunăre,* locul munţilor îl iau cîmpiile deluroase. Aceasta este partea cea mai fertilă a Austriei şi un important nod de comunicaţii internaţionale : calea pe Dunăre se întretaie aici cu căile ferate care vin dinspre Marea Nordului spre ţările balcanice şi din Europa răsăriteană spre Marea Mediterană. În acest nod se află Viena, principalul centru industrial, financiar şi politic al Austriei (ea are 1 700 000 de locuitori, ceea ce reprezintă aproape $^1/_4$ din populaţia ţării).

Bogăţiile minerale ale Austriei sînt considerabile. Cele mai importante sînt rezervele de minereu de fier de calitate superioară (lîngă oraşul Eisenerz), de petrol (în nord-est) şi de magnezit. Principala sursă de energie o constituie însă rîurile de munte. Pădurile ocupă peste $^1/_3$ din suprafaţa ţării.

Economia. Austria este o țară industrial-agrară, care prin nivelul său de dezvoltare se apropie de țările de tipul Elveției sau Belgiei. Industria Austriei este variată: construcții de mașini (în special mașini de precizie), industrie electrotehnică, textilă și de prelucrare a lemnului. Centrele industriale sînt, în afară de *Viena*, orașele: *Graz, Linz și Steyer*. Cel mai important centru al părții vestice muntoase a Austriei este *Innsbruck* (în Tirol).

Agricultura nu satisface necesitățile alimentare ale populației. În regiunea Dunării agricultura este dezvoltată (se seamănă secară, ovăz, grîu și sfeclă de zahăr); în munți predomină creșterea vitelor de lapte.

După cel de-al doilea război mondial, economia Austriei a fost în parte refăcută. Se găsește totuși într-o stare de înapoiere economia din fostele zone de ocupație: americană, engleză și franceză, unde imperialiștii au căutat să împiedice dezvoltarea ei.

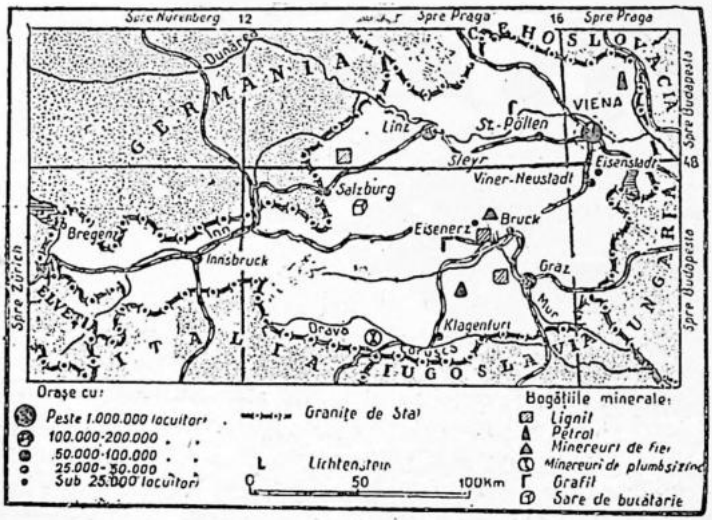

Fig. 53. — Orașele și mineralele utile

ELVEȚIA

Elveția este situată în Europa centrală, între Austria, Germania, Franța și Italia. În ceea ce privește suprafața (41 000 km²), Elveția este ceva mai mare decît Belgia sau Olanda, iar ca populație (4 900 0000 de locuitori) aproximativ de două ori mai mică decît fiecare din aceste țări. Ca formă de stat este o republică federativă burgheză. Elveția este alcătuită din 22 de cantoane. Capitala țării este orașul *Berna*.

Relieful. Apele. Elveția este o țară muntoasă. Din punct de vedere geografic, ea se împarte în trei regiuni:

1. Partea de sud-est a Elveției, care cuprinde mai mult de jumătate din întreaga țară, este ocupată de *Alpii Elvețieni*.

Elveției îi aparține cea mai mare parte a regiunii înalte a Alpilor. Numeroase masive și vîrfuri ating înălțimi de peste 4 000 m. Principalele vîrfuri sînt: Monte-Rosa (la granița cu Italia) 4 640 m, Finsteraarhorn și Jüngfrau. Există numeroși ghețari întinși și multe cîmpii de zăpadă (ghețarul Aletsch are o lungime de peste 20 km). Văile adînci ale apelor străbat Alpii, permițînd accesul în această țară muntoasă. Principalele ape sînt: *Rinul*, cu afluenții săi Aar și Reuss, *Ronul* și *Tessinul* (afluent al Padului). Toate izvorăsc de pe povîrnișurile masivului *St. Gothard*, din partea centrală a Alpilor. Datorită acestui fapt, masivul St. Gothard reprezintă un nod natural al drumurilor care străbat Alpii Elvețieni. Prin trecătoarea St. Gothard, care leagă văile rîurilor Reuss și Tessino, trece drumul din țările din regiunea Rinului spre Italia de nord.

2. La nord-vest de Alpi se află *Podișul Elvețian*. Înălțimea sa medie este de 500 m deasupra nivelului mării, iar suprafața sa este ondulată. În văi solul este format din aluviuni aduse de rîurile de munte. Aceasta este partea cea mai prielnică pentru viața oamenilor. La poalele munților și pe podiș sînt multe lacuri, cele mai principale fiind: lacul *Geneva* (Leman), lacul *Boden* (Constanța) și lacul *Zürich*.

3. În partea de nord-vest a Elveției, de-a lungul granței cu Franța, se ridică munții Jura, un șir de culmi calcaroase cu o înălțime medie de 800 m.

Clima și vegetația. În Elveția se pot observa treceri de la clima aproape mediteraneană până la clima din regiunea ghețarilor (alpină).

Clima cea mai blîndă și mai călduroasă este în văile de pe povîrnișul sudic al Alpilor și pe valea Tessinului. Aici cresc măslini, viță de vie și duzi. În Podișul Elvețian clima este temperată: temperatura medie în iulie este de + 18°, iar în ianuarie de — 2°.

În Elveția precipitațiile sînt abundente, mai ales pe șirurile de munți deschise spre Oceanul Atlantic (2 000 de mm pe an). Dar în multe văi interioare din Alpii elvețieni, ferite de vînturi, este o climă uscată și însorită.

Agricultura este concentrată în zona mai joasă, aproximativ pînă la 900 m deasupra nivelului mării. Dintre copaci predomină foioasele: stejarul și fagul. Mai sus, pînă la 1 700—1 800 m, este o regiune de păduri la început amestecate, apoi exclusiv din conifere (brad, molift, pin și zadă). Și mai sus, pînă la 2 600 m, iar pe alocuri pînă la 3 000 m, este regiunea pășunilor alpine, care vara sînt acoperite de ierburi verzi. Mai sus ierburile dispar treptat și începe regiunea zăpezii, a gheții și a stîncilor golașe.

Mărețele vîrfuri acoperite de zăpadă, care se pot vedea de departe, cînd vremea e senină, pășunile alpine și pădurile de un verde intens, precum și lacurile de munte cu apa limpede și cu malurile pitorești au adus Elveției renumele de a fi una dintre cele mai frumoase țări muntoase din lume. Clima blîndă de pe malurile lacurilor, ca și clima aspră dar sănătoasă din văile înalte, sînt favorabile pentru tratamente climaterice. Aici există numeroase stațiuni climaterice foarte cunoscute, printre care se distinge orașul *Davos*.

Resursele minerale ale Elveției sînt neînsemnate. Dintre resursele energetice Elveția este bogată în *energie hidraulică*, pe care o dau numeroasele rîuri de munte.

Populația. Ca limbă, populația Elveției se împarte în trei grupuri principale. Majoritatea elvețienilor (73%) vorbește limba germană (sau mai exact dialectul elvețian al limbii germane); 20% vorbesc limba franceză (în vest) și 6% limba italiană (în sud); circa 1% vorbesc limba retoromană.

Majoritatea populației locuiește pe podiș. Aici se află toate orașele mai importante: *Zürich* (390 000 de locuitori), *Basel* (180 000 de locuitori), *Berna* (148 000 de locuitori), *Geneva* (145 000 de locuitori) și *Lausanne*.

În Elveția trăiesc în permanență mulți străini. Pînă în 1917 au locuit aici numeroși emigranți revoluționari ruși. Lenin a trăit și a lucrat un timp la Geneva, la Berna și Zürich.

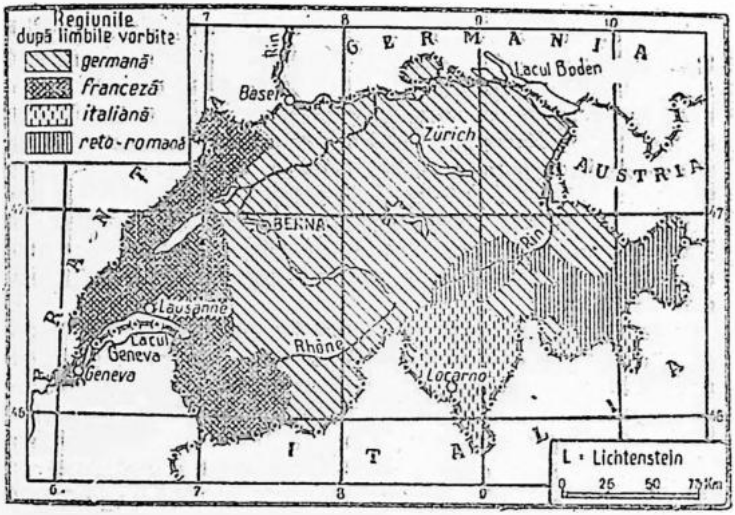

Fig. 54. — Regiunile de răspîndire a diferitelor limbi în Elveția

Economia. *Particularitățile dezvoltării Elveției.* Elveția nu are aproape de loc resurse proprii pentru dezvoltarea industriei. Condițiile naturale sînt prea puțin prielnice și pentru agricultură. Regiunile munților Alpi și Jura nu pot fi de loc folosite pentru agricultură. Relieful muntos îngreunează comunicațiile. Elveția nu are ieșire la mare, dar poziția geografică îi oferă avantaje considerabile: Elveția este așezată la *încrucișarea unor importante drumuri europene.* Drumul prin trecătoarea St. Gothard a fost încă în secolul al XIII-lea un sector al marii căi comerciale care ducea de la Marea Nordului și din țările Europei centrale în Italia de nord și spre Marea Mediterană. Circulația comercială internațională prin Elveția și avantajele legate de aceasta au contribuit la dezvoltarea industriei în regiunea Podișului Elvețian. Deosebit de mult s-au dezvoltat industria textilă și producția de ceasornice, ambele sub forma unei producții mici, risipite la sate și în micile orașe și legată de agricultură. În Elveția nu s-a dezvoltat multă vreme marea industrie.

Dezvoltarea căilor ferate a avut o însemnătate uriașă pentru Elveția. Construcția de căi ferate a întîmpinat aici mari greutăți. În 1882 a fost inaugurat tunelul de la St. Gothard (lung de 15 km), prin care trece calea ferată din Germania spre Italia ; în 1906 a fost dat în exploatare tunelul Simplon, care pînă astăzi rămîne cel mai lung tunel din lume (20 km) ; prin el trece calea ferată Paris-Milano. În total, în Elveția s-au construit 300 km de tuneluri și 70 km de poduri de cale ferată. În prezent, în ceea ce privește desimea rețelei feroviare, Elveția nu este întrecută decît de Belgia.

În același timp creșteau *veniturile obținute de la turiști* și de la bolnavii care veneau să se trateze în Elveția. Elveția devine o stațiune climaterică internațională, de importanță mondială. În amenajarea stațiunilor climaterice burghezia, în scopul realizării unor profituri maxime, investește fonduri uriașe. Se construiesc hoteluri, sanatorii și drumuri pentru turism. Sumele pe care străinii le lăsau în fiecare an în Elveția au constituit o importantă sursă de acumulare a capitalului de către burghezia elvețiană.

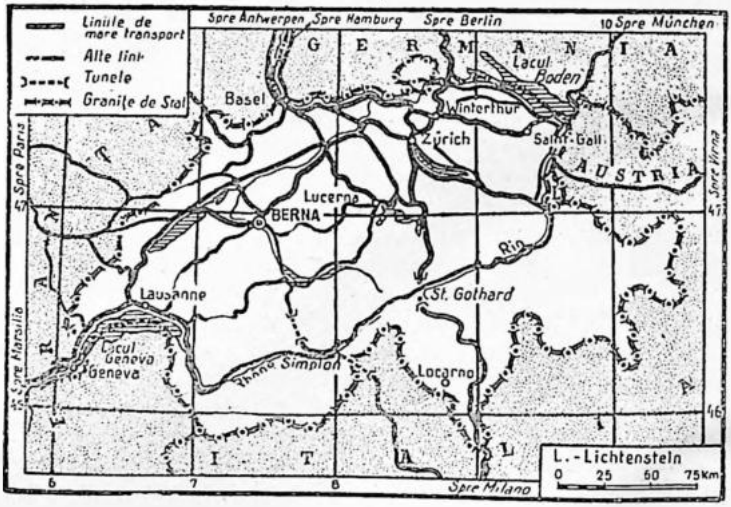

Fig. 55. — Liniile de transport din Elveția

Dezvoltarea legăturilor cu lumea exterioară și acumularea intensă de capitaluri au creat baza *industrializării Elveției*. De la sfîrșitul secolului al XIX-lea, industria elvețiană își schimbă rapid înfățișarea; se dezvoltă marea industrie și se creează noi ramuri de producție: construcția de mașini, industria electrotehnică și industria chimică. Energia hidraulică este folosită mai mult.

În timpul primului război mondial, Elveția a întîmpinat dificultăți în ceea ce privește importul de cărbune; aceasta a dat imbold construirii de centrale electrice funcționînd cu „cărbune alb" (energia hidraulică). În timpul războiului, industriașii elvețieni s-au îmbogățit considerabil de pe urma comenzilor militare pe care le-au executat pentru ambele părți beligerante.

Asemenea Belgiei și Olandei, Elveția este o țară în care capitalismul are o înaltă dezvoltare. Spre deosebire de primele două, ea nu are colonii, dar prin exportul de capital participă de asemenea la exploatarea imperialistă a țărilor înapoiate. După cum a arătat Lenin, „...burghezia elvețiană este de mult legată prin mii de fire de interesele imperialiste".

Industria. Industria are o însemnătate predominantă în economia Elveției: în ea lucrează 45% din populația capabilă de muncă, iar în agricultură 21%. Produsele industriale, printre care și mașinile, reprezintă cea mai mare parte a exportului elvețian. Neavînd o bază de materii prime, industria s-a specializat în fabricarea de obiecte scumpe, pentru care să se consume cît mai puțină materie primă și care cer o muncă calificată. Vechile ramuri ale industriei elvețiene sînt industria mătăsii, a bumbacului, industria de confecții și industria de ceasornice (Schaffhausen). În unele din aceste ramuri se păstrează multe întreprinderi mici, risipite la sate (de pildă în producția de ceasornice). Noile ramuri industriale — construcția de mașini, industria electrotehnică, industria aluminiului și industria chimică — s-au dezvoltat de la început sub forma marii producții industriale.

Principalele centre industriale sînt: *Zürich* (construcția de mașini, construcția de locomotive, industria electrotehnică) și *Basel* (industria textilă și industria chimică).

Agricultura. Specialitatea agriculturii elveţiene este *creşterea vitelor de lapte.* Aproape jumătate din teritoriul Elveţiei este ocupat de păşuni şi semănături de plante furajere. Păşunile de munte sînt irigate, apa fiind adusă pe jgheaburi de lemn. Din lapte se prepară brînzeturi, unt şi lapte condensat; laptele este folosit şi la fabricarea ciocolatei. Se exportă brînzeturi şi lapte condensat; dar, în felul acesta producţia de unt nu mai este suficientă pentru consumul intern.

În Elveţia predomină gospodăriile mici şi mijlocii (gospodăriile cu peste 15 ha de pămînt pot fi considerate în Elveţia gospodării mari). O dată cu dezvoltarea capitalismului elveţian a sporit şi însemnătatea chiaburimii. Majoritatea ţăranilor cu proprietăţi mici sînt atît de împovăraţi de datoriile contractate pentru pămînt, încît sînt proprietari numai cu numele.

Relaţiile externe. *Dependenţa economică a Elveţiei faţă de restul lumii este excepţional de mare.* Elveţia importă aproape toate materiile prime necesare pentru industrie, iar principalele ramuri de producţie exportă 60—70% din produsele pe care le fabrică. Veniturile de pe urma staţiunilor climaterice depind de afluenţa de străini bogaţi. Capitaluri elveţiene sînt investite în întreprinderi din străinătate şi în împrumuturi externe.

BELGIA

Belgia este aşezată între Olanda, Germania, Franţa şi Marea Nordului. La sud-est, Belgia se învecinează cu statul pitic Luxemburg. Suprafaţa Belgiei este de 30 500 km², iar populaţia de 8 750 000 de locuitori. Ca formă de stat este regat parlamentar. Capitala este oraşul Bruxelles.

Condiţii naturale. Belgia este situată la încrucişarea unor importante drumuri din Europa de nord-vest. Cîmpia belgiană leagă cîmpia Germaniei de nord de bazinul Parisului. Acest loc deschis de trecere între Franţa şi Europa centrală a fost în repetate rînduri arena unor importante bătălii istorice (este suficient să amintim bătălia de la Waterloo din 1815 şi luptele care s-au dat cu prilejul invaziei trupelor germane prin Belgia spre Franţa, în 1914 şi 1940).

Belgia este situată de asemenea pe unul din cele mai scurte drumuri dintre Anglia și țările din Europa centrală.

Schelde (principalul fluviu din Belgia) și afluenții lui sînt rîuri scurte, dar bogate în apă. Ele pot fi ușor unite prin canaluri cu bazinele învecinate (ale fluviilor Sena, Maas și Rin). Pe cursul inferior, Schelde este accesibil pentru vasele maritime. Gurile fluviului Schelde în mare sînt însă stăpînite de Olanda. Coasta maritimă a Belgiei este dreaptă, nisipoasă și neprielnică pentru navigație.

Trei sferturi din teritoriul belgian reprezintă un șes cu dealuri mici sau complet neted (cîmpia Flandrei, în apus). Numai la sud-est se ridică munții *Ardeni*, nu prea înalți, cu un sol sărac și cu o climă relativ aspră. Aceasta este partea cea mai puțin populată din Belgia. La poalele munților Ardeni, de-a lungul fluviului *Maas* și a afluentului lui Sambre, se află *bazinul* carbonifer belgian.

Ca și în Olanda, în apropiere de mare se întind *poldere* roditoare, brăzdate de canaluri și apărate de diguri; suprafața lor este însă mult mai mică decît în Olanda.

Rezervele de cărbune ale Belgiei sînt evaluate la 11 miliarde de tone. În Luxemburgul vecin există importante zăcăminte de minereu de fier.

Condițiile naturale ale Belgiei prezintă numeroase asemănări cu cele ale Olandei: poziția geografică prielnică, predominanța șesului, necesitatea de a lupta împotriva mării în partea de vest a țării, clima oceanică). Dar există și deosebiri însemnate. Cele mai principale sînt: 1) Bogatele zăcăminte de cărbune și distanța mică pînă la zăcămintele de minereu de fier din Luxemburg și Lorena; 2) Belgia este mai puțin legată de mare și legăturile continentale joacă pentru ea un rol mai însemnat.

Populația. În ceea ce privește componența națională, populația Belgiei nu este omogenă. În partea de nordi a țării (cam pînă în dreptul orașului Bruxelles) locuiesc *flamanzii*, apropiați ca limbă de olandezi. În sudul țării trăiesc *valonii*, mai numeroși decît cei dintîi și care vorbesc un dialect al limbii franceze. Densitatea medie a populației este de 280 de locuitori pe kilometru pătrat.

Principalele orașe sînt: *Bruxelles*, așezat în partea centrală a țării, capitala Belgiei, important centru industrial și nod feroviar, cel mai mare centru cultural al Belgiei

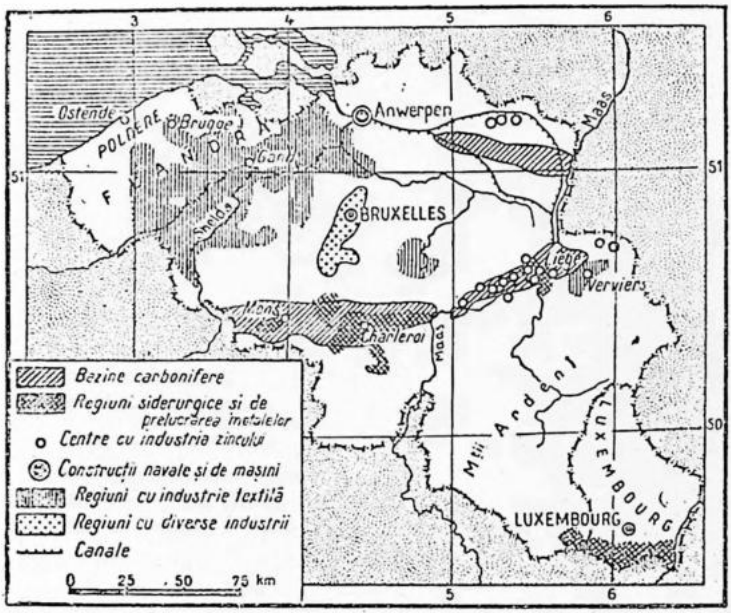

Fig. 53. — Repartizarea teritorială a industriei în Belgia și Luxemburg

(950 000 de locuitori) și *Anvers* port maritim pe cursul inferior al fluviului Schelde (580 000 de locuitori împreună cu suburbiile).

Economia. Belgia este *o țară industrială dezvoltată.* Spre deosebire de Olanda, ea posedă o puternică industrie grea : industrie metalurgică, construcții de mașini și industrie carboniferă. În 1954 Belgia a produs 4 900 000 tone fontă și tot atîta oțel (iar împreună cu Luxemburgul peste 6 000 000 tone fontă și tot atîta oțel). Minereul de fier se importă din Luxemburg și din Franța. Au de asemenea o mare însemnătate industria metalelor neferoase (producția de zinc, cupru și plumb), industria sticlei, industria chimică și textilă. Principalele centre industriale sînt : Bruxelles (industrie textilă, fabrici de dantelă de Bruxelles, construcție

de mașini), *Anvers* (construcții navale și construcție de mașini), *Gand (textile)* și *Liège* (industrie metalurgică, construcție de mașini, producție de armament). În regiunile carbonifere Mons și Charleroi se află numeroase mici orașe și așezări miniere.

Agricultura se caracterizează printr-un nivel înalt al culturii pămîntului, dar ocupă un loc secundar în economia țării. Grînele proprii nu acoperă nici jumătate din consumul belgian.

Ca și Olanda, Belgia profită de pe urma poziției sale ca țară de tranzit. Anvers, situat pe cursul inferior al fluviului Schelde, este unul dintre cele mai mari porturi din Europa. Flota Belgiei este însă mult mai mică decît cea olandeză. Rețeaua de căi ferate este cea mai deasă din Europa. Importante capitaluri belgiene sînt investite în străinătate.

Belgia posedă colonii în Africa : *Congo belgian* și regiunea *Ruanda-Urundi* (fostă colonie germană), aflată sub tutela Belgiei.

Suprafața lor totală este de 2 400 000 km², iar populația de 15 000 000 de locuitori. Congo belgian este extrem de bogat în minerale utile.

Țară mică, la fel ca și Olanda, Belgia este totuși una dintre cele mai dezvoltate țări capitaliste ; ea este un stat imperialist în deplinul înțeles al acestui cuvînt, dar de mîna a doua, și se află sub influența țărilor imperialiste mai puternice.

LUXEMBURG

Luxemburgul ocupă părțile sudice și orientale ale masivului Ardeni, între Belgia, Franța și Germania pe o suprafață de numai 2 600 km² și cu o populație de 300 000 de locuitori. Singurul oraș mai important este capitala micului ducat Luxemburg. O rețea deasă de căi ferate îl leagă cu centrele industriale vecine.

Înainte de primul război mondial, Luxemburgul făcea parte din sistemul vamal al Germaniei. În prezent, (din anul 1921) o uniune economică există între Belgia și Luxemburg.

Principala resursă a țării o constituie minereul de fier. Zăcămintele aparțin de marele bazin al Lorenei. Înainte de cel de-al doilea război mondial producția se ridica la aproape 4 000 000 tone, ocupînd locul 6 din Europa. Cărbunele se importă din Belgia și Germania. Cele 45 de furnale și oțelării dau posibilitatea unei mari

producții de fontă și oțel — circa 3 000 000 tone. Capitalurile belgiene au un rol dominant în siderurgia Luxemburgului; de asemenea cu rol important și cele franceze.

OLANDA

(NEDERLAND)

Olanda este situată între Germania, Belgia și Marea Nordului. Ca și vecina ei Belgia, Olanda este o țară mică, cu o populație extrem de deasă. Suprafața ei este de 34 000 km², iar populația de 10 000 000 de locuitori. Ca formă de stat este regat parlamentar. Reședința guvernului se află la *Haga*, dar capitala națională este considerat orașul *Amsterdam*, cel mai mare oraș al țării.

Condițiile naturale. Prin poziția sa geografică, Olanda este *un nod de importante căi pe apă*. Stăpînind gurile fluviilor *Rin, Maas și Schelde*, Olanda constituie cea mai apropiată ieșire la mare pentru regiunea Rinului din Germania și, în parte, pentru Belgia și Franța de nord-est. Marea și apele curgătoare au jucat un rol uriaș în dezvoltarea economiei Olandei. Folosind pentru navigație și pentru comerțul maritim poziția pe care o are la vărsarea în mare a unor ape importante pentru comerț, olandezii au fost nevoiți totodată să lupte necontenit împotriva forței distrugătoare a apei și să cucerească uscatul.

Însuși cuvîntul „Nederland" (numele olandez al țării) înseamnă *țara de jos*. Cea mai mare parte din Olanda de vest se află sub nivelul oceanului și trebuie apărată împotriva năvalei apelor mării. Forța distrugătoare a mării este aici foarte mare, mai ales cînd bat vînturile puternice dinspre nord-vest: ele aduc mase de apă în colțul sudic al Mării Nordului și atunci fluxul se năpustește cu o furie deosebită asupra țărmurilor Olandei. În secolul al XIV-lea marea a pătruns în interiorul țării, unindu-se cu un lac care exista înainte și formînd marele golf *Zuiderzee*. De asemenea, în repetate rînduri marea a năvălit în gurile fluviilor și a inundat ogoarele și satele.

Pentru lupta împotriva mării a fost nevoie să se construiască diguri de piatră (*dane*). Litoralul este apărat de

diguri uriaşe; ele ating o lăţime de 100 m şi o înălţime de 15 m. Gurile fluviilor sînt aparate prin ecluze, care se închid în timpul fluxului şi se deschid în timpul refluxului. Cursurile inferioare ale fluviilor sînt şi ele apărate prin diguri, pentru a se preîntîmpina inundaţiile. S-au efectuat uriaşe lucrări de asanare, prin construire de canaluri şi prin înlăturarea apei stătătoare cu ajutorul pompelor. În felul acesta, începînd din secolul al XVI-lea, au fost cucerite de la mare şi transformate în cîmpii roditoare (poldere) circa 4000 km², adică 1/8 din întreaga suprafaţă a ţării. După primul război mondial a fost secată şi o parte a golfului Zuiderzee.

Toată regiunea de vest a Olandei este brăzdată de o mulţime de *canaluri*. Ele sînt construite mai sus de nivelul polderelor şi pe ţărmurile lor se află multe motoare eoliene, care pun în funcţiune pompele pentru pomparea apei. Acestea sînt în permanenţă îngrijite, deoarece apa provenită din ploaie nu are unde să se scurgă de pe polderele situate sub nivelul fluviilor.

Clima Olandei este oceanică, umedă. În medie, pe an sînt 300 zile înnourate, dintre care 200 ploioase. Bat vînturi puternice dinspre vest. Ca şi în Anglia, vegetaţia se caracterizează prin fineţe cu ierburi suculente. Dar, spre deosebire de Anglia, în Olanda nu există aproape de loc terenuri necultivate.

Resursele minerale ale Olandei sînt alcătuite din rezerve considerabile de cărbune (în sud), mici rezerve de petrol şi turbă.

Populaţia. Aproape toţi locuitorii sînt olandezi; limba olandeză se apropie de cea germană.

Densitatea populaţiei este ridicată (circa 300 de oameni pe kilometru pătrat). Ea este deosebit de mare în partea de vest a Olandei, unde solul este fertil şi unde sînt concentrate transporturile, comerţul şi industria. Aici se află cele trei oraşe mari din Olanda: *Amsterdam* (850 000 de locuitori), *Rotterdam* (700 000 de locuitori) şi *Haga* (590 000 de locuitori). Amsterdam este port la golful Zuiderzee şi are legătură directă cu marea, printr-un canal. Oraşul este construit pe piloni şi este străbătut de numeroase canaluri (i se spune „Veneţia nordului"). Rotterdamul, aşezat pe un braţ al Rinului, este unul dintre cele mai mari porturi din

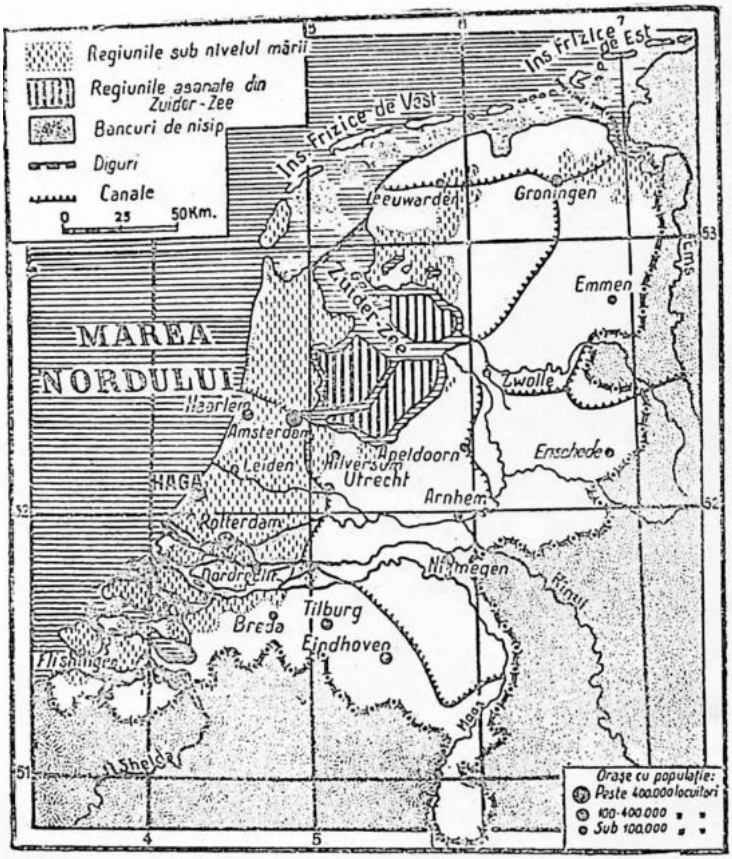

Fig. 57. — Olanda

lume. Prin el se desfăşoară comerţul maritim nu numai al Olandei, ci şi al altor ţări din regiunea Rinului.

Economia. Olanda este o *ţară a comerţului maritim, caracterizată printr-o înaltă dezvoltare a agriculturii şi a industriei, de prelucrare a materiei prime agricole.* În ceea ce priveşte proporţiile flotei comerciale (3 000 000 tone), Olanda ocupă locul al cincilea printre ţările lumii (afară de U.R.S.S.), fiind numai cu puţin în urma Franţei.

Capitaliștii olandezi obțin profituri uriașe de pe urma plantațiilor de cauciuc și trestiei de zahăr, precum și a extracției de petrol și cositor, care reprezintă principalele bogății ale coloniilor olandeze. Capitalul olandez nu este însă pe deplin independent, ci se află sub puternica influență a capitalului englez. De fapt, capitalul englez a avut o importanță hotărîtoare în plantațiile de cauciuc și în industria extractivă din coloniile olandeze. În ultima vreme, în posesiunile olandeze a început să pătrundă și capitalul american.

Agricultura Olandei s-a specializat în creșterea vitelor pentru carne și lapte; aici se produc cantități mari de unt și brînzeturi. Jumătate din suprafața țării este ocupată cu fînețe și semănături de culturi furajere. Sînt de asemenea puternic dezvoltate pomicultura, legumicultura și horticultura (La Haarlem culturile de lalele). În apele de lîngă litoral se pescuiesc scrumbii. Dintre produsele agricole, Olanda exportă brînzeturi, unt, lapte condensat, ouă, păsări, slănină, legume și flori. Grînele și furajele proprii sînt insuficiente.

Principalele ramuri ale *industriei* sînt: industria alimentară (producția de zahăr, ciocolată, margarină, produse de tutun etc.), textilă și de construcții navale. Se extrage cărbune și petrol.

Coloniile. Cea mai importantă parte a posesiunilor coloniale olandeze a fost Indonezia (sau Indiile Olandeze), care cuprindea cea mai mare parte din arhipelagul malaiez și partea de vest a insulei Noua Guinee. În ceea ce privește numărul populației (76 500 000 de oameni) și resursele economice, aceasta este una dintre cele mai bogate regiuni din lume. Deosebit de importantă este insula *Java,* care are o populație deasă. La începutul anului 1942, India Olandeză a fost cotropită de japonezi. După capitularea Japoniei, indonezienii au cerut independența și au constituit un guvern republican. Indonezia s-a proclamat republică independentă, rupînd orice legătură administrativ-politică cu Olanda. Irianul de vest (partea vestică a insulei Noua Guinee) teritoriul indonezian a rămas încă în mîinile colonialiștilor olandezi. (Despre soarta ulterioară a Indoneziei vezi capitolul „Țările din Asia de sud-est"). Olandei îi aparțin o parte din Guyana în America de Sud și cîteva

Insule mici din Marea Caraibilor, printre care Curaçao și Aruba, unde există mari rafinării ce prelucrează petrolul extras în Venezuela și unde se găsesc plantații de trestie de zahăr.

DANEMARCA

Se obișnuiește ca Suedia, Norvegia, Danemarca și Islanda să fie denumite „țările scandinavice", deși Danemarca și Islanda nu sînt situate în Peninsula Scandinavică. Aceste țări au însă multe elemente comune în ceea ce privește istoria, limba, dezvoltarea economică și orînduirea politică.

Danemarca este așezată la ieșirea din Marea Baltică în Marea Nordului. Ea ocupă aproape toată peninsula *Iutlanda* și un grup de insule situat la răsărit de aceasta. Cea mai importantă dintre aceste insule este *Zeelanda,* despărțită de Suedia printr-o strîmtoare îngustă (lățimea cea mai mică este de 4 km). Separat se află insulele Făr-Oer (în Oceanul Atlantic) și insula *Bornholm* (în Marea Baltică), care aparțin de asemenea Danemarcei. Pe uscat Danemarca se învecinează cu Germania. Suprafața țării este de 43 000 km², iar populația de 4 300 000 de locuitori. Ca formă de stat este regat parlamentar. Capitala este *Copenhaga.*

Condiții naturale. Danemarca este o țară de șes, cu o climă oceanică umedă și blîndă. Temperatura medie este în ianuarie de circa 0°, iar în iulie de + 16°. Solurile din Danemarca de est sînt argiloase; datorită faptului că sînt bine lucrate și că se introduc din belșug îngrășăminte, ele dau recolte bogate. În vest solurile sînt sărace, nisipoase, cu multe mlaștini. Condițiile naturale din Danemarca sînt mai prielnice pentru creșterea animalelor decît pentru agricultură. Danemarca este săracă în minerale utile.

Economia. *Danemarca este o țară agricolă-industrială dezvoltată, în care navigația și comerțul pe mare se află la un nivel înalt.* Economia Danemarcei s-a dezvoltat sub influența puternică a capitalului englez și a necesităților pieții engleze. Danemarca este un fel de „fermă de carne și lapte" a Angliei, pe care o aprovizionează cu unt, carne de porc, lapte și ouă. Produsele daneze sînt predestinate mai ales

consumatorilor bogați, fiind mai scumpe decît cele importate din Argentina și Noua Zeelandă.

Creșterea animalelor se caracterizează în Danemarca printr-o mare productivitate. Este de asemenea mult dezvoltată creșterea păsărilor (avicultura). *Agricultura* este adaptată la nevoile creșterii animalelor. Cea mai mare parte a suprafeței cultivate este însămînțată cu plante furajere: ierburi, rădăcinoase (sfeclă furajeră și turneps), ovăz și orz. Deșeurile producției de unt (laptele smîntînit și zerul) se folosesc pentru hrana porcilor. Totuși Danemarca trebuie să importe cantități mari de furaje.

În producția agricolă poziția dominantă este deținută de agricultorii proprietari de ferme, care dau o mare producție de mărfuri și care folosesc munca salariată întrebuințînd pe scară largă mașinile și îngrășămintele chimice. Ei ocupă primul loc în cooperația agricolă, larg răspîndită în Danemarca (aprovizionarea organizată cu furaje, îngrășăminte și mașini, controlul asupra calității și standardizării producției, organizarea desfacerii). Cooperația este finanțată de bănci.

Oamenii de știință burghezi au dat multă vreme Danemarca drept exemplu de „înflorire" a gospodăriei țărănești mici și mijlocii. În realitate, după cum a arătat Lenin, agricultura Danemarcei este pur capitalistă, cu o pronunțată diferențiere de clasă. După primul război mondial procesul diferențierii de clasă s-a intensificat și mai mult în satele daneze din cauza crizei acute de desfacere care a ruinat pe mulți țărani cu proprietăți mici. *Proletariatul* reprezintă mai mult de jumătate din populația activă.

Principalele ramuri ale *industriei* daneze sînt: industria alimentară, care prelucrează materiile prime locale și importate, producția de mașini și unelte agricole și construcțiile navale.

Poziția geografică a Danemarcei a făcut ca legăturile maritime să aibă o mare însemnătate pentru economia ei. Distanța mică pînă la Peninsula Scandinavică a permis să se stabilească legături feroviare cu Suedia, cu ajutorul bacurilor (ferry—boot).

Centrul vital al Danemarcei îl constituie *jumătatea de răsărit* a țării, și anume insulele și coasta răsăriteană a Iutlandei. Aceasta este o regiune de agricultură intensivă, unde sînt concentrate de asemenea toate centrele industriale și porturile importante. Poziția dominantă o ocupă

Copenhaga (pe insula Zeelanda), care are, împreună cu suburbiile, 900 000 de locuitori. Copenhaga este un port de importanță internațională și un mare centru industrial și cultural.

Groenlanda, care se află lîngă țărmurile Americii de Nord și este sub tutela Danemarcei, este cea mai mare insulă din lume, dar are o populație de numai 23 000 de oameni (mai ales eschimoși).

ISLANDA

Islanda, așezată cam la 1 000 km de țărmurile Europei, este o insulă muntoasă, cu o climă subpolară. Aici există mulți vulcani activi și ghețari. Întinderi mari sînt ocupate de ghețari. Suprafața insulei este de 103 000 km², iar populația de numai 114 000 de oameni (urmași ai emigranților din Norvegia). Principalele surse de existență sînt pescuitul și creșterea oilor. Ca formă de stat este republică burgheză. Capitala este orașul *Reykjavik.*

Pînă la cel de-al doilea război mondial, Islanda era legată din punct de vedere politic de Danemarca, fiind considerată regat unit cu Danemarca (același rege). În timpul celui de-al doilea război mondial, Islanda a fost ocupată de forțele armate anglo-americane. Islanda a rupt uniunea cu Danemarca și a hotărît să instaureze regim republican. În timpul războiului, S.U.A. au organizat în Islanda baze militare navale și aeriene După terminarea razboiului, S.U.A. au păstrat aceste baze în scopuri agresive și în 1951 au debarcat trupele lor în Islanda, în ciuda protestelor poporului islandez.

NORVEGIA

Norvegia ocupa partea de vest a *Peninsulei Scandinavice,* îndreptată spre Oceanul Atlantic. Capătul sudic al Norvegiei este scăldat de Marea Nordului și de apele strîmtorii Skagerrak, iar capătul de nord de Oceanul Înghețat de Nord. Între punctele extreme este o distanță de peste 1 700 km. În Norvegia se află punctul extrem nordic al Europei continentale, Capul Nord (situat pe o insulă de lîngă coastă), la 72°12′ latitudine nordică. Suprafața țării este de 323 000 km², iar populația de 3 500 000 de oameni. Norvegia este un regat parlamentar. Capitala este orașul *Oslo.*

Condiţiile naturale. Aproape întreaga Norvegie este ocupată de *Munţii Scandinavici.* Masivele aspre, aproape sterpe, se întind pînă aproape de Oceanul Atlantic. Spre ţărm povîrnişurile sînt abrupte şi pe litoral nu rămîn decît fîşii înguste de şes. Numai în sud, unde Skangerrakul pătrunde în uscat formînd un golf îngust, munţii se îndepărtează puţin de ţărm. Munţii Scandinavici sînt de origine veche; ei sînt alcătuiţi din şisturi cristaline, granit şi gneis. Datorită acţiunii apelor şi gheţarilor, munţii sînt nivelaţi. Ei formează acum platouri şi masive cu vîrfuri plate, fără creste proeminente *(fielduri).* Masivele cele mai întinse şi mai înalte se află în Norvegia de sud-vest (vîrful cel mai înalt, Glittertind, are circa 2500 m). Aici se află gheţari întinşi.

Ţărmurile Norvegiei sînt crestate de golfuri înguste, lungi şi întortochiate — fiorduri — cu maluri stîncoase şi abrupte. Tabloul pe care îl formează marea, stîncile şi gheţarii (care uneori coboară pînă la mare) fac ca ţărmurile norvegiene să fie excepţional de pitoreşti. Lîngă ţărmul mării se află o mulţime de insule sau simple stînci care ies din mare *(shere).* Între ele este un labirint de strîmtori ferite de valurile oceanului. Cele mai importante sînt insulele *Lofoten.* În apele din apropierea litoralului există mult peşte: heringi, scrumbii şi macrouri.

Norvegia are o *climă* oceanică influenţată de curentul cald din Atlanticul de nord (continuarea Golfstreamului). De-a lungul ţărmurilor Norvegiei marea nu îngheaţă nici chiar în extremul nord.

Povîrnişurile munţilor sînt acoperite de păduri (pini, molifţi, mesteceni, plopi de munte). Pădurile acoperă aproximativ 1/4 din întregul teritoriu. Cea mai mare parte a ţării este acoperită de stînci sterpe, de tundra arctică şi de zăpezi. Pămînturi prielnice pentru agricultură se găsesc numai pe litoral şi pe văile principalelor fluvii.

Din munţi curg o mulţime de fluvii năvalnice bogate în apă. În ceea ce priveşte rezervele de energie hidraulică, Norvegia ocupă primul loc în Europa occidentală (circa 12 000 000 c.p.). Dintre *mineralele utile* cele mai importante sînt zăcămintele de pirită, fier, cupru şi nichel.

Populaţia. Aproape întreaga populaţie este alcătuită din norvegieni, care ca origine şi limbă se înrudesc cu

danezii și suedezii. În extremul nord al Norvegiei locuiesc puțini saami (laponi).

Cea mai mare parte a Norvegiei are o populație foarte rară. Aproape întreaga populație este concentrată în zona de pe litoral, mai ales în sud, în regiunea Oslo. În orașe trăiește ceva mai mult de un sfert din întreaga populație. Numai două orașe au peste 100 000 de locuitori: *Oslo* (505 000) și *Bergen* (143 000). Înainte de primul război mondial, mulți norvegieni emigrau în S.U.A.

Economia. Economia Norvegiei are un caracter mixt. *Locul principal îl ocupă industria, navigația și pescuitul.* Flota maritimă norvegiană este folosită pentru relațiile externe ale Norvegiei și realizează mari venituri din transportul de mărfuri și pasageri străini. Industria și pescuitul dau cea mai mare parte din produsele de export. Producția agricolă este vîndută pe piața internă, fără a acoperi însă necesitățile de cereale.

În nici una din țările continentale din Europa economia nu este atît de strîns legată de mare ca în Norvegia. Pentru îngusta fîșie locuită dintre mare și podișurile sterpe, navigația este aproape unicul mijloc de a comunica cu lumea din afară, iar legăturile terestre cu continentul sînt neînsemnate. Natura săracă a silit pe scandinavi încă din trecutul îndepărtat să caute o sursă de existență în munca pe mare.

Vechii scandinavi, *normanzii*, au fost cei mai întreprinzători navigatori din mările nordice. Ei se îndeletniceau cu comerțul pe mare, cu pirateria, făceau incursiuni pe țărmurile europene cucerind uneori teritorii și întemeind state proprii (de pildă Normandia în Franța de nord-vest); normanzii treceau Oceanul Atlantic ajungînd pînă în Islanda, Groenlanda, Newfoundland și pînă la țărmurile Americii de Nord (cu 500 de ani înainte de expediția lui Columb).

Norvegia are o importantă flotă comercială (5 500 000 tone), care ocupă al treilea loc între țările capitaliste. Principalele porturi maritime ale Norvegiei sînt *Bergen, Oslo, Trondheim și Stavanger;* portul *Narvik* este legat printr-o cale ferată electrică de Suedia și pe aici se exportă minereu de fier suedez.

În ceea ce privește *pescuitul,* Norvegia ocupă unul dintre primele locuri în lume (peste 1 000 000 de tone pe an, cam tot atît cît Anglia). Principalele porturi de pescari sînt

Tromsö şi Hammerfest în nord şi Stavanger în sud. Vînătorii de balene norvegieni realizează jumătate din numărul balenelor vînate în întreaga lume şi din untura de balene: cea mai importantă regiune pentru vînătoarea de balene sînt apele antarctice.

Principala *bază energetică* a industriei norvegiene este „cărbunele alb" transformat în energie electrică.

Cele mai importante ramuri ale *industriei* norvegiene lucrează pentru export. Printre ele se numără: industria de prelucrare a lemnului, industria hîrtiei, industria metalurgică (producţia de aluminiu, industria electrotehnică, construcţia de maşini), producţia de azot (din aer) şi îngrăşăminte azotoase, precum şi producţia de conserve de peşte. Materiile prime şi semifabricate (material lemnos, pastă de lemn, aluminiu) ocupă însă în exportul norvegian un loc mult mai important decît produsele finite. Aceasta arată că dezvoltarea industrială a Norvegiei (ca şi a Suediei) este limitată.

Industria este concentrată în cea mai mare parte în sudul ţării. Principalele centre industriale sînt: Oslo, Kristiansand, Stavanger şi Bergen.

Suprafaţa cultivată ocupă mai puţin de 4% din teritoriu. Predomină mica gospodărie ţărănească. Numai o mică parte din ţărănime se ocupă exclusiv cu agricultura; cei mai mulţi îmbină agricultura cu alte îndeletniciri.

În timpul celui de-al doilea război mondial litoralul lung al Norvegiei, cu numeroase porturi bune pentru vase, a dobîndit o mare importanţă strategică. Germania fascistă, care în lunile aprilie-mai 1940 a ocupat Norvegia, a organizat pe ţărmurile ei baze pentru submarinele şi forţele maritime germane care acţionau în partea de nord a Oceanului Atlantic. Norvegia a fost eliberată abia spre sfîrşitul războiului (la începutul lunii mai 1945), cu excepţia extremului nord, eliberat anterior de Armata Sovietică.

Spitzbergen. Norvegiei îi aparţine arhipelagul arctic Spitzbergen, aşezat între 80° 48' şi 76° 28' latitudine nordică. Suprafaţa arhipelagului este de 65 000 km², iar populaţia este de numai 3 800 de locuitori.

Influenţa curentului cald (o ramificaţie a curentului din Atlanticul de Nord) face ca în Spitzbergen clima arctică să nu fie atît de aspră. În cursul celor 3—4 luni de vară temperatura medie se menţine la peste 0°. În partea de vest a arhipelagului se află zăcă-

căminte de cărbune. Principalele exploatări sînt efectuate de întreprinderea sovietică „Arktikugol".

Navigatorii ruși au început să vină în arhipelagul Spitzbergen (în rusește Grumant), încă din secolul al XII-lea. Prima expediție științifică în Spitzbergen a fost făcută în anii 1764—1766 de Ciciakov, după proiectul lui Lomonosov.

SUEDIA

Suedia ocupă partea de răsărit a Peninsulei Scandinavice, îndreptată spre Marea Baltică. Pe uscat se învecinează cu Norvegia și Finlanda. Suprafața țării este de 449 000 km², iar populația de 7 400 000 de locuitori. Ca formă de stat este regat parlamentar. Capitala este orașul Stockholm.

Condițiile naturale. Versantul răsăritean al *Munților Scandinavici* care aparține Suediei reprezintă un podiș înclinat, care coboară în trepte spre Marea Baltică.

Partea cea mai înaltă este regiunea de nord-vest a Suediei, podișul Nordland (pînă la 2 000—2 100 m). De pe podișul Nordland izvorăsc multe rîuri repezi, bogate în praguri; ele formează mari surse de energie hidraulică. Clima Suediei de nord este *continentală*. (Munții Scandinavici opresc influența Golfstreamului), iernile sînt aspre. Golful Botnic îngheață în medie 4 luni pe an. Zăpezile și ghețurile eterne încep de la o înălțime de 1 000—1 500 m.

Suedia centrală este un șes presărat de un număr uriaș de lacuri (cele mai mari dintre ele sînt: *Väner, Vätter* și *Mälar*). Clima este mai blîndă decît în Suedia de nord: la Stockholm temperatura medie este în ianuarie de — 3°, iar în iulie de + 16°. *Suedia de sud* formează un unghi ascuțit între Marea Baltică și strîmtoarea Kattegat. Ea este alcătuită din platouri nu prea înalte și cîmpii pe litoral. Suedia de sud simte influența Oceanului Atlantic și se distinge printr-o climă blîndă și umedă. În ceea ce privește solurile și clima, cele mai prielnice pentru agricultură sînt regiunile de șes din Suedia centrală și de sud.

În Marea Baltică, Suediei îi aparțin insulele *Gotland* și *Öland*.

Suedia este excepțional de bogată în *păduri*, care acoperă mai mult de jumătate din teritoriul ei. Principalele pă-

duri se află în Suedia de nord. Ele sînt alcătuite aproape exclusiv din conifere (pin, molifţi); dintre foioase cei mai numeroşi sînt mesteceni. În Suedia centrală şi de sud sînt păduri mixte (cu mulţi stejari), iar în sud cresc fagi.

Dintre resursele minerale Suedia este bogată în fier. Minereurile de fier din Suedia sînt dintre cele mai bune din lume, datorită conţinutului mare de metal (în medie 63% metal pur în minereu). Rezervele cunoscute de fier pur se cifrează la 1 400 000 000 tone. Cele mai mari zăcăminte se află în Suedia de nord în regiunile Kiruna şi Gällivare; există fier şi în Suedia centrală. Celelalte resurse minerale sînt neînsemnate. Principala sursă de energie o constituie rîurile bogate în ape şi cu numeroase praguri.

Populaţia. Aproape toată populaţia este alcătuită din *suedezi;* în extremul nord, ca şi în Norvegia, locuiesc puţini *saami* (laponi).

Densitatea populaţiei este în medie de 16 oameni pe km pătrat. Între diferitele regiuni există diferenţe pronunţate: în Suedia de sud şi centrală trăiesc peste 30 de oameni pe km², iar în regiunea pădurilor de nord sînt mai puţin de 3 oameni pe km², iar în munţii înalţi din nord-vest suprafeţe întinse nu sînt de loc locuite. Nu există decît trei oraşe cu mai mult de 100 000 de locuitori: *Stockholm* (peste 760 000), *Göteborg* (360 000) şi *Malmö* (200 000). Toate oraşele mari sînt situate în Suedia de sud şi centrală.

Economia. Baza economiei suedeze o constituie, pe de o parte *exploatările forestiere şi industria de prelucrare a lemnului,* iar pe de altă parte extracţia de *minereu de fier şi industria de prelucrare a fierului.* Electrificarea (pe bază de energie hidraulică) a atins o mare dezvoltare.

Ramurile de producţie bazate pe exploatările forestiere şi de prelucrarea minereului de fier dau peste 50% din producţia industrială a ţării şi circa 80% din export. Aşadar, Suedia este o *ţară industrială.* Partea slabă a industriei suedeze este lipsa de cărbune şi dezvoltarea relativ redusă a metalurgiei. Cea mai mare parte a minereului care se extrage se exportă în formă neprelucrată.

Producţia de oţel este de circa 1 000 000 tone; ea este folosită în special pentru fabricarea de maşini şi aparate preţioase (electromotoare, utilaj telefonic, rulmenţi, separatoare, armament). Aproape jumătate din exportul suc-

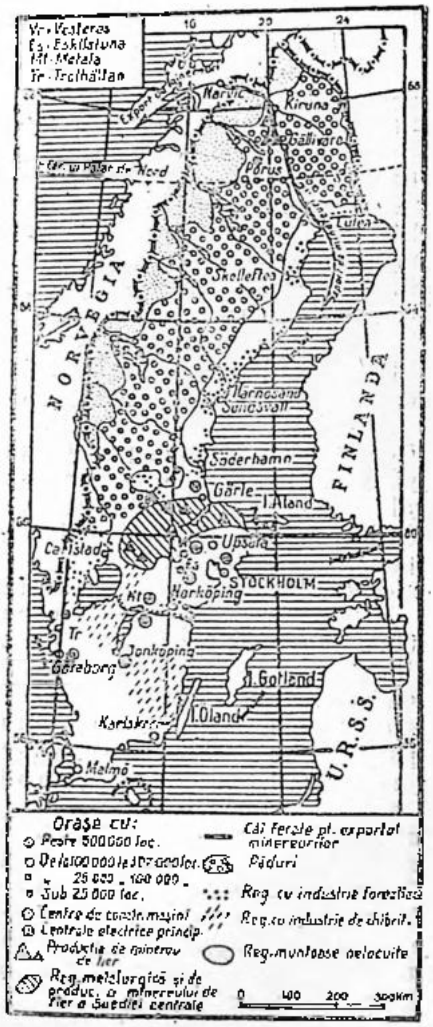

Fig. 58. — Industria Suediei

dez il constituie materiile prime şi produsele semifabricate: minereu de fier, cherestea, material lemnos, celuloză etc. şi numai 2/5 din export sînt produse finite.

Cea mai mare parte a minereului de fier se extrage în Suedia de nord. De aici el pleacă în străinătate. Pentru exportul de minereu s-a construit o cale ferată electrică care leagă exploatările de portul suedez Luleå şi de portul norvegian Narvik. În Suedia centrală minereul este prelucrat de industria metalurgică locală; aceasta este o veche regiune a industriei metalurgice. Principalele centre ale construcţiei de maşini sînt *Stockholm* şi *Göteborg*.

Fabricile de prelucrare a lemnului şi depozitele de material lemnos sînt concentrate mai ales în zona de litoral din Suedia de nord şi, în parte, în regiunea lacurilor din centrul ţării.

În ramurile industriale care lucrează pentru export predomină monopolurile care au legături întinse în străinătate. Întreprinderile industriei de război au avut legături cu industria de război germană.

În agricultură predomină creşterea animalelor. Suedia exportă produse ale creşterii animalelor, dar producţia de cereale nu acoperă consumul intern. Suprafaţa însămînţată ocupă mai puţin de 1/10 din teritoriu.

Reţeaua de căi ferate este deasă în Suedia de sud şi centrală şi mult mai rară în regiunea de păduri din nord. Principalele linii de cale ferată converg spre cele trei porturi mai importante: Stockholm, Göteborg şi Malmö. Göteborg este principalul centru al comerţului maritim. El este situat la vărsarea în Kattegat a *canalului Götha*, care străbate toată Suedia centrală de la Kattegat la Marea Baltică, trecînd prin lacurile Väner şi Vätter. Din Suedia de sud s-a stabilit comunicaţia feroviară cu Danemarca cu ajutorul bacurilor. Suedia are o *flotă comercială* considerabilă, dar mult inferioară celei norvegiene.

FINLANDA

Finlanda se învecinează pe o mare întindere cu Uniunea Sovietică. La nord-vest ea se învecinează cu Norvegia şi Suedia. Cea mai mare parte a graniţei de vest şi de sud o formează marea golfurilor Botnic şi Finic. Finlandei îi aparţin *insulele Aland*, situate în faţa intrării în golful Finic. Conform acordului încheiat între U.R.S.S. şi Finlanda în 1940, Finlanda nu are dreptul să construiască fortificaţii în aceste insule. Finlanda este aşezată între 60° şi 70° latitudine nordică (distanţa dintre punctul extrem de nord şi cel din sud este de 1 100 km) un sfert din teritoriul ţării se află dincolo de cercul polar. Finlanda are o suprafaţă de 337 000 km² şi o populaţie de peste 4 000 000 de locuitori. Capitala este oraşul *Helsinki*.

Înainte de Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, Finlanda făcea parte din imperiul rus sub numele de Marele ducat autonom al Finlandei. În urma Marei Revoluţii Socialiste din Octombrie, care a proclamat dreptul popoarelor la autodeterminare, Finlanda s-a separat, constituind un stat aparte.

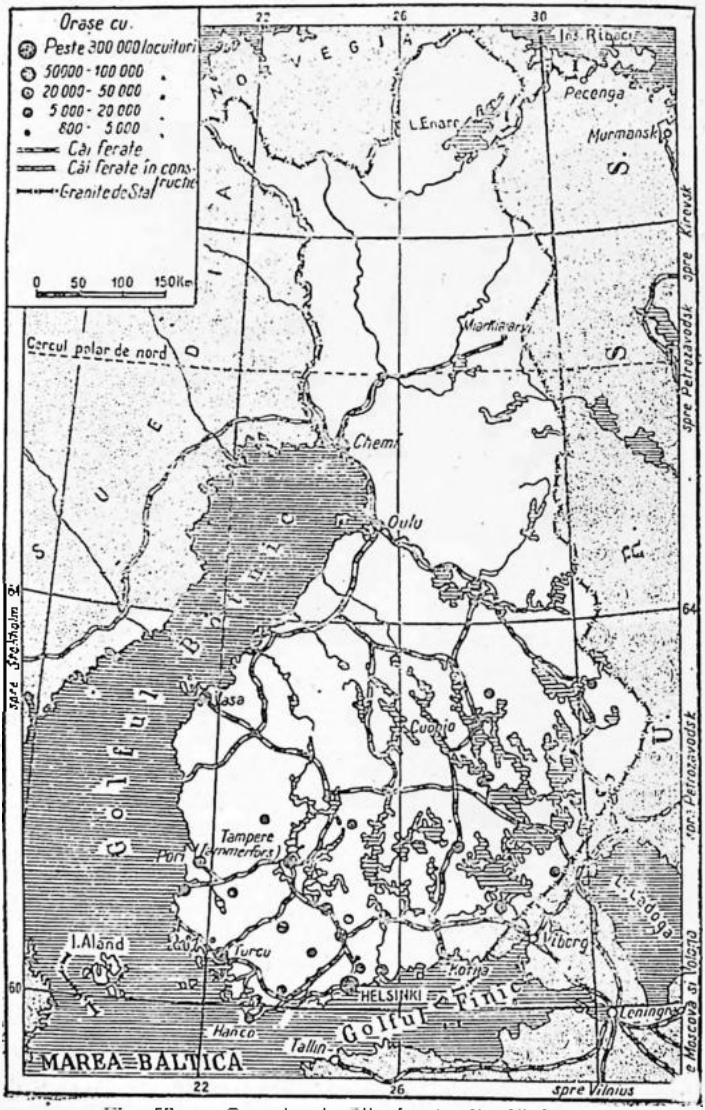

Fig. 59. — Orașele și căile ferate din Finlanda

La începutul anului 1918 proletariatul răsculat a format un guvern revoluționar al Finlandei. Dar acest guvern a fost răsturnat cu ajutorul unui corp de armată german, debarcat în Finlanda. Puterea a fost acaparată de grupul cel mai reacționar de moșieri și capitaliști. Mișcarea revoluționară a fost înăbușită printr-o teroare sălbatică. Guvernul reacționar, devenit unealtă a puterilor imperialiste, a adoptat o poziție ostilă față de Uniunea Sovietică. Clica militaristă finlandeză organiza acte revoltătoare de provocare la granița sovieto-finlandeză, care se afla la numai 32 km de Leningrad. Ca răspuns la actele de provocare din partea Finlandei, guvernul sovietic a fost nevoit pentru a asigura securitatea statului să dea ordin Armatei Sovietice să înceapă operațiunile militare (noiembrie 1939).

În urma victoriilor Armatei Sovietice și ca rezultat al politicii pașnice a guvernului sovietic, la 12 martie 1940 a fost încheiat un tratat de pace. La baza acestui tratat granița sovieto-finlandeză a fost modificată în mod rezonabil, întărindu-se securitatea Leningradului și a Murmanskului.

Prin cererile drepte și moderate pe care le-a formulat Finlandei învinse, guvernul sovietic a arătat limpede că nu a urmărit decît să asigure securitatea granițelor sovietice. Totuși, după ce Germania fascistă a atacat U.R.S.S., guvernul finlandez, ascultînd de ordinul germanilor, a intrat în război împotriva Uniunii Sovietice. Războaiele absurde împotriva U.R.S.S. au pricinuit Finlandei pierderi uriașe și au dus la istovirea extremă a economiei ei.

În septembrie 1944, ținînd seama de situația desperată a Germaniei, Finlanda a ieșit din război și a rupt relațiile cu Germania. Finlanda a restituit Uniunii Sovietice regiunea Petsamo (Pecenga), pe care statul sovietic o cedase de bună voie Finlandei, în baza tratatelor de pace din 1920 și 1940, și s-a obligat să arendeze Uniunii Sovietice un teritoriu și o porțiune de mare în regiunea Perkkala-Udd pentru construirea unei baze maritime militare sovietice. Finlanda s-a obligat să dizolve imediat toate organizațiile de tip fascist și alte organizații care desfășurau o propagandă ostilă Uniunii Sovietice și să nu mai admită pe viitor existența lor.

În cursul anului 1955, U.R.S.S., voind să strîngă relațiile cu Finlanda, i-a înapoiat baza navală de la Porkkala-Udd.

Condițiile naturale. Din punct de vedere geologic Finlanda este legată de Peninsula Scandinavică, formînd împreună cu ea așa-numitul scut fino-scandinavic. În cea mai mare parte, țara este alcătuită din roci vechi, acoperite numai de un strat subțire de sol. Relieful actual al țării s-a format în urma acțiunii distrugătoare a ghețarilor. Munții au fost neteziți de ghețari și nu sînt prea înalți. Cele mai mari înălțimi se află în nord : șirul Manselka (600—700 m); numai în extremitatea nord-vestică, lîngă granița cu Norvegia, există înălțimi de peste 1 000 de metri. Partea centrală — un *podiș presărat* de lacuri — are o înălțime medie

de 200—300 m; *zona de pe țărmurile* golfurilor Botnic și Finic nu are o înălțime mai mare de 50 m deasupra nivelului mării. Dar îmbinarea înălțimilor stîncoase cu depresiuni presărate de lacuri sau mlaștini face ca reliefui să fie neregulat și să semene cu o țară muntoasă. Țărmurile golfului Finic și ale părții de sud a golfului Botnic sînt foarte crestate și apărate de insulițe și stînci aflate la suprafața mării și sub apă (shere).

Finlanda este denumită *țara celor o mie de lacuri*, dar în realitate numărul lor este de circa 35.000. Cel mai mare este lacul *Saimao*. Riurile sînt scurte dar bogate în apă și presărate cu numeroase praguri și cascade. Pe riul Vuoks, prin care lacul Saimao se varsă în lacul Ladoga, se află cascada *Imatra*.

Clima. Finlandei este destul de aspră. În sud-vest ea este însă mult îndulcită de influența Mării Baltice, iar în nord de influența Mării Barenț. Temperatura medie a lunii celei mai friguroase (februarie) variază între —4° pe insulele Aland și —15° în nord-vest, iar temperatura medie în iulie variază de la +17° în sud la +10° în nord. Lacurile se dezgheață în prima jumătate a lunii mai în partea de sud și abia în iunie în partea de nord. Stratul de zăpadă se menține 100—150 zile pe an în Finlanda de sud-vest și pînă la 250 de zile în extremitatea nord-vestică. Agricultura suferă mult din cauza ploilor abundente de la sfîrșitul verii și a înghețurilor dese din primăvară și toamnă.

Solul este sărac. Suprafețe uriașe sînt ocupate de mlaștini și stînci. Principala bogăție a Finlandei o constituie pădurile, care ocupă 60% din întreaga suprafață a țării. Predomină pădurile de conifere (pini, brazi); în sud sînt păduri mixte, iar în nord silvotundră, care pe înălțimi se transformă în tundră montană.

Mineralele utile ale Finlandei sînt minereurile de fier și de cupru. Ele sînt însă foarte slab exploatate. Există multă turbă și piatră de construcție prețioasă: granit și marmoră.

Populația. *Finlandezii* sau *suomii* alcătuiesc circa 90% din populație; dintre celelalte naționalități, cei mai mulți sînt *suedezii*. În trecut suedezii dețineau o poziție dominantă, iar limba suedeză era limba oficială a Finlandei (acest lucru se oglindește și astăzi în denumirile duble ale

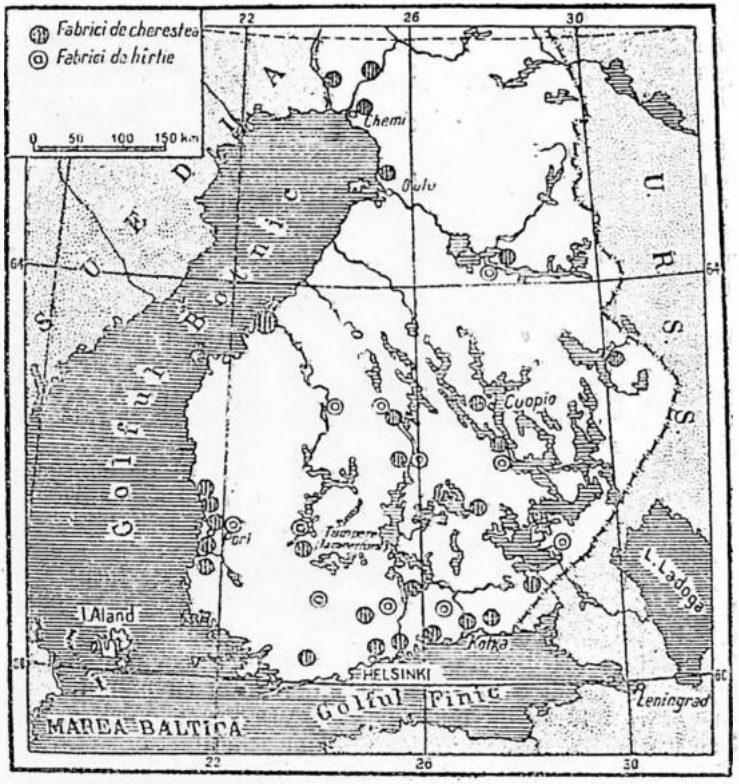

Fig. 60. — Industria forestieră și industria hîrtiei din Finlanda

orașelor finlandeze). Burghezia și intelectualitatea suedeză reprezintă și azi o parte influentă a societății, mai ales la orașe. În tundrele din nord trăiesc *saami* (laponi).

Majoritatea populației trăiește în sud, mai ales pe litoral. Aici sînt și cele mai mari orașe: *Helsinki* (Helsingfors), care are 384 000 de locuitori și este capitala țării, precum și un port important (mai ales pentru import); *Turku* (Abo) și *Kotka* (porturi de export), precum și *Tampere* (Tammerfors), centrul industriei textile.

Economia. Baza economiei finlandeze o constituie *industria forestieră și creșterea de vite de lapte.* În nici una din țările europene economia nu depinde atît de mult de păduri ca în Finlanda. Pe baza bogățiilor forestiere îmbinate cu energia hidraulică ieftină și cu transportul maritim comod pentru exportul de material lemnos, în Finlanda s-a dezvoltat o mare *industrie de prelucrare* a lemnului (gatere, industrie de placaj, industria hîrtiei și a celulozei), care lucrează în special pentru export (circa 85% din exportul Finlandei); sînt dezvoltate de asemenea construcțiile navale.

Celelalte ramuri industriale (industria de prelucrare a metalelor, industria textilă) au o importanță pur locală și nu acoperă necesitățile Finlandei în ceea ce privește produsele industriale. Forța motrice a energiei hidraulice este folosită pe scară largă; cea mai mare hidrocentrală se află pe cascada Imatra.

Natura Finlandei nu este prielnică pentru *agricultură.* Grînele proprii nu satisfac consumul intern. Baza agriculturii o constituie *creșterea vitelor de lapte.* Din lapte se fabrică unt și brînzeturi. Produsele creșterii vitelor reprezintă circa 10% din export. Producția marfă este furnizată în special de gospodăriile chiaburilor și moșierilor. În mîinile lor se află cooperația, care joacă un rol însemnat în domeniul creșterii animalelor. Majoritatea covîrșitoare a populației sătești o formează țăranii săraci cu pămînt puțin, cărora loturile lor nu le pot asigura hrana, micii arendași (lorparii), muncitorii agricoli și zilierii.

Diferitele regiuni ale Finlandei se deosebesc mult în ceea ce privește importanța economică. În Finlanda de sud, și mai ales în cea de sud-vest, agricultura este cel mai mult dezvoltată și aici este concentrată și industria prelucrătoare (predomină industria de prelucrare a lemnului). Transporturile maritime și feroviare sînt dezvoltate. *Finlanda centrală* este o regiune a industriei forestiere. Rețeaua de căi ferate este mai rară decît în sud. Este dezvoltat plutăritul pe rîuri și lacuri. *Finlanda de nord* este o regiune cu populație rară, care se îndeletnicește cu vînătoarea, pescuitul și creșterea renilor.

R. P. CHINEZĂ
(CHINA)

China este una dintre cele mai mari țări din lume. Ca număr de locuitori (peste 600 000 000), China ocupă primul loc în lume, iar ca suprafață (9 600 000 km²), este întrecută numai de Uniunea Sovietică, care este de peste două ori mai mare.

Ca formă de stat este republică populară. Capitala este orașul *Pekin.*

Condițiile naturale. *Poziția geografică, granițele.* La răsărit China se întinde pînă la Oceanul Pacific, iar la apus cuprinde suprafețe uriașe din Asia centrală, ajungînd pînă la Pamir. Spre nord se întinde pînă la fluviul Amur, care desparte China de nord-est (Manciuria) de U.R.S.S. (punctul cel mai nordic se află la 53° latitudine nordică); extremitatea sudică este insula Hainan (18° latitudine nordică).

Partea de vest a Chinei este o regiune pur continentală. Aproximativ jumătate din teritoriul Chinei se află la o distanță de peste 1 000 km de mare. De la munții Pamir pînă la golful Bohaivan (Cili) este o distanță de 5 700 km. În afară de aceasta, șiruri de munți înalți despart China de vest de ocean. Granița dintre U.R.S.S. și China trece prin această regiune de-a lungul șirurilor de munți înalți: *Pamir, Tian-San și Altai;* între munți există însă trecători bune pentru comunicații. La granița de sud a Chinei se ridică cei mai înalți munți din lume *Himalaia și Karakorum* cu vîrfurile *Djomolungma* (Everest), înalt de 8882 m, și *Ciogori* (Goduin-Osten) de 8611 m. Granița cu Republica Populară Mongolă trece prin deșertul *Gobi.* Așadar, cea

mai mare parte a granițelor terestre ale Chinei nu sînt prielnice pentru comunicații. Mai bune sînt în această privință granițele Chinei de nord-est cu Uniunea Sovietică și cu Coreea și granița dintre China de sud și Vietnam.

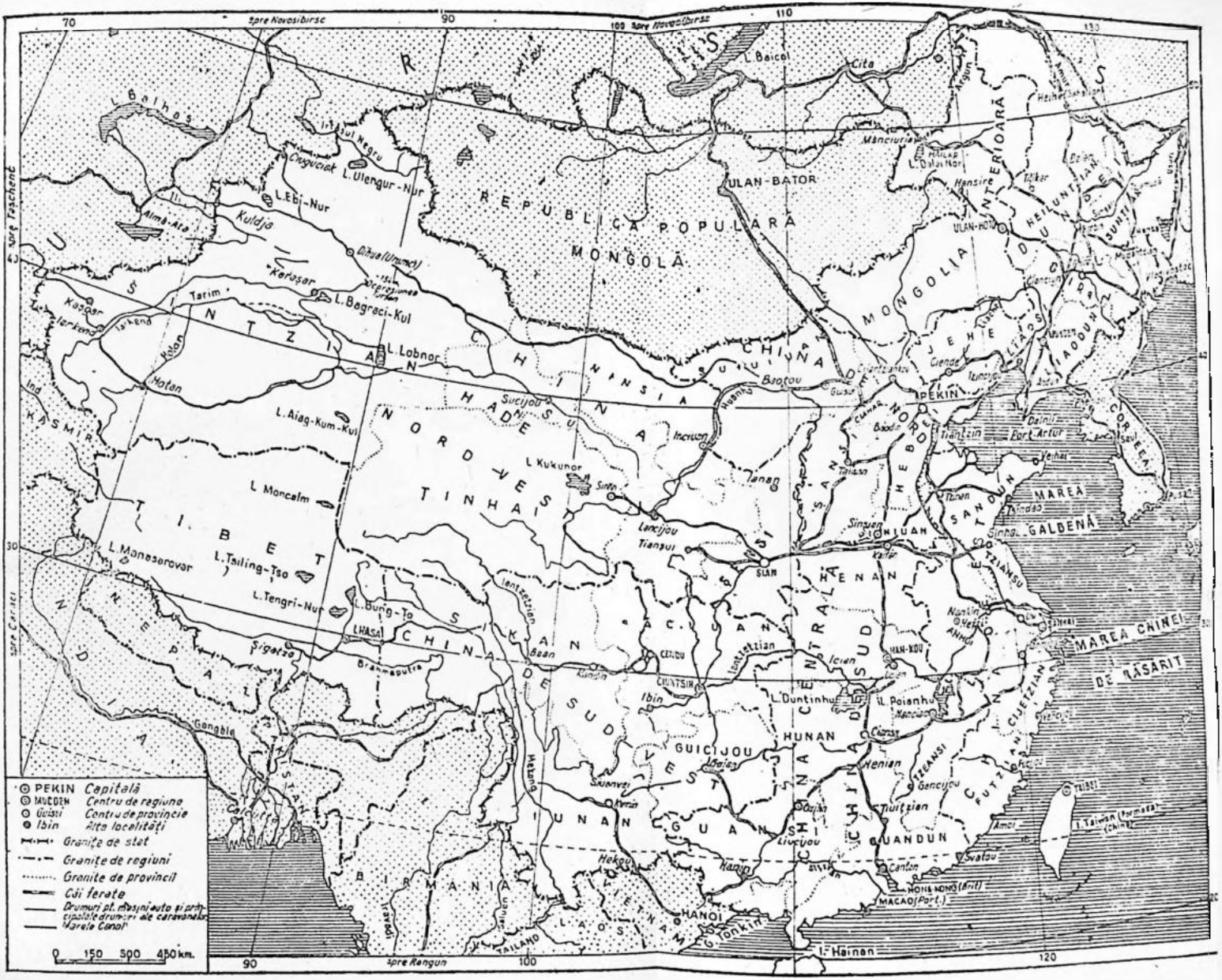
Lungimea totală a granițelor terestre ale Chinei este de peste 17 000 km. Cele mai lungi sînt granițele cu Uniunea Sovietică și Republica Populară Mongolă. Granița sovieto-chineză este alcătuită din două părți mari, despărțite prin Republica Populară Mongolă.

Granițele maritime ale Chinei (inclusiv sinuozitățile țărmului) au o lungime de peste 7 000 km. Oceanul Pacific formează lîngă țărmurile Chinei următoarele mări: *Marea Chinei de Sud*, *Marea Chinei de Est* și *Marea Galbenă*. Peninsulele *Șandun* și *Liaodun* despart golfurile *Bohaivan* și *Liaodun*. Chinei îi aparțin două insule mari: *Taivan* (Formosa) și *Hainan*, precum și numeroase insule mici de lîngă litoral.

Cu toate că o mare parte din teritoriu se află la o distanță considerabilă de mare, China este una dintre cele mai importante puteri maritime din lume. Aceasta se datorește întinderii uriașe a granițelor ei maritime, faptului că navigația maritimă pătrunde adînc în interiorul țării pe fluviul Iantze, precum și faptului că populația cea mai deasă este concentrată pe litoral sau în regiunile care au legătură cu marea.

Relieful, apele. China de Vest este alcătuită din podișuri uriașe și cîmpii ridicate, străjuite de munți înalți. Regiunea cea mai înaltă a Chinei este uriașul podiș al *Tibetului*, care are o înălțime medie de 4 km. La nord de el se află podișuri cu o înălțime mai mică (circa 1 000 de m); față de munții înalți care le încadrează sau le taie (Altîn-Tag, Pamir, Tian-San, Altai), aceste cîmpii au caracterul unor depresiuni. Cele mai multe dintre apele din China de vest nu se varsă în Ocean.

China de Est este o regiune muntoasă care coboară în trepte de la podișurile din Asia centrală spre mare. Predomină munții de o înălțime mijlocie (pînă la 2 000—2 500 m); mai aproape de mare ei fac loc unor cîmpii mai înalte și unor șesuri. Cele trei fluvii mari ale Chinei — *Huanhe* (fluviul Galben), *Iantze* (fluviul Albastru) și *Sizian* — își croiesc drum printre munți, tăind pe alocuri lan-

70
90
110
130
spre Novosibirsc
spre Taschent
spre Canton
spre Rangun
R. S. F. S. R.
L. Baikal
Cita
L. Balhas
Irtîș
Irtîșul Negru
Ciugucîak
L. Ulengur-Nur
L. Ebi-Nur
Alma-Ata
Kuldja
Dihua (Urumci)
Karașar
L. Bagraci-Kul
Tarim
Kașgar
Iarkend
Iarkend
Atlan
L. Lobnor
Hotan
Ind
KAȘMIR
L. Aiag-Kum-Kul
L. Moncalm
L. Manasarovar
L. Tsiling-Tso
L. Tengri-Nur
L. Burig-To
LHASA
Șigatze
Brahmaputra
Gangha
INDIA
NEPAL
BIRMANIA
Salven
Mekong
Lancang
Hekou
TAILANDA
LAOS
VIETNAM
TONKIN
HANOI
ULAN-BATOR
REPUBLICA POPULARĂ MONGOLĂ
Manciuria
L. Dalai Nor
Hailar
Hansire
Tahar
ULAN-HOTO
MONGOLIA INTERIOARĂ
Dolon
Taian
Ciencian
Itunian
Ciende
Baotou
Guisui
Suiuan
Sucijou
Inceuan
Ianag
Sinin
Lancijou
Tiansui
Sian
Sinsuen
Kaifen
Hsuchou
Nanking
Hsiang
Anhui
Ciangsu
Hupei
Hunan
Kiangsi
Fukien
Kuangtung
Kuangsi
Yunnan
Kueicijou
Szechuan
Shensi
Kansu
Chinghai
Sikang
Tibet
Mongolia
Jehol
Liaoning
Kirin
Heilungkiang
Sungari
Peiho
Tientsin
Pekin
Port Artur
Dairen
Talian
Tsinan
Tsingtao
Taian
Hsuchou
Nanking
Hsiang
Anhui
Icien

ţurile muntoase prin defileuri înguste, iar în alte părţi ocolindu-le şi formînd coturi mari. Aceste fluvii, mai ales Ianîze, care este cel mai mare dintre ele, au o importanţă uriaşă în economia Chinei în calitate de căi de comunicaţie şi surse pentru irigaţie şi fertilizarea solului. Pe cursul lor inferior se află cîmpii acoperite cu sol aluvionar fertil.

China de Est se împarte în trei regiuni, fiecare gravitînd spre unul dintre cele trei bazine fluviale principale; China de Nord corespunde în linii mari bazinului fluviului Huanhe, China Centrală — bazinului fluviului Sîţzian.

China de Nord se deosebeşte foarte mult de celelalte două regiuni în ceea ce priveşte condiţiile naturale. Din punctul de vedere al geografiei fizice graniţa care separă China de Nord de cea centrală o constituie lanţul muntos *Tinlin* (continuarea şirului de munţi *Kuen-lun*).

Partea de vest a Chinei de Nord este muntoasă. Aici se află *platoul de loess,* regiunea „pămîntului galben", vestită prin fertilitatea sa. Loessul este o argilă cafenie-galbenă, extrem de moale şi poroasă. Ea este uşor luată de vînt, iar ploile sapă în ea ripe adînci. Fluviul Huanhe, pătrunzînd în straturile de loess, a croit defileuri cu maluri abrupte. Loessul spălat de ape este luat în cantităţi uriaşe de fluviu, dîndu-i o culoare tulbure, gălbuie; de aici provin şi denumirile Fluviul Galben (Huanhe) şi Marea Galbenă. Pentru a se face agricultură pe loess, este nevoie de multă umezeală. Or, platoul de loess străjuit la sud şi la est de munţi este una dintre regiunile secetoase ale Chinei; cînd e secetă, vegetaţia piere.

Între platoul de loess şi golful Bohaivan de la Marea Galbenă se întinde *cîmpia chineză.* Aici Huanhe şi alte rîuri depun cantităţi uriaşe de mîl de loess, aduse din munţi. Dar, depunînd mîlul pe maluri şi în propria sa albie, nivelul fluviului Huanhe se ridică deasupra cîmpiei înconjurătoare. În aceste condiţii revărsarea fluviului este catastrofală; el poate să năvălească în şesurile din jur şi să înunde dintr-odată suprafeţe uriaşe.

În repetate rînduri, după revărsări, năvalnicul fluviu Huanhe îşi croia un drum nou spre mare, părăsind vechea albie. Pînă în mijlocul secolului al XIX-lea, Huanhe se vărsa direct în Marea Galbenă, la sud de peninsula Şandun. În 1852 el s-a deplasat spre nord şi şi-a croit drum către golful Bohaivan (Cili), la 500 km de vechile sale guri. Pentru a ne putea imagina proporţiile uriaşe ale acestei

deplasări, este destul să ne închipuim că Dunărea și-ar fi deplasat cursul inferior cu 500 km spre vest și s-ar fi vărsat în Marea Neagră în locul unde se varsă Nipru'.

China Centrală. Aproape de mijlocul Chinei se află valea fluviului Iantze, cel mai mare fluviu din China, atît ca lungime (5 200 km) cît și ca suprafață a bazinului (1 800 000 de km²) și ca importanță economică. Iantze este principala arteră fluvială a Chinei; cursul său inferior constituie o poartă a navigației maritime. Cînd nivelul apei este ridicat, vasele maritime urcă pe Iantze pînă la orașul Hankou (situat la circa 1 000 km de ocean); vasele fluviale urcă pînă la 2 850 km de la gurile lui. Valea acestui mare fluviu este una dintre cele mai bune regiuni agricole din China. În regiunea cursului inferior este un șes aluvionar sfărîmat de numeroase brațe și canaluri. Pe cursul superior se află așa-numitul *Bazin roșu*, o cîmpie deluroasă așezată printre munți și acoperită de un sol roșu fertil, format din gresie roșie degradată.

Apele fluviului Iantze sînt mai liniștite decît ale fluviului Huanhe, dar și Iantze are un nivel variabil: în timp de

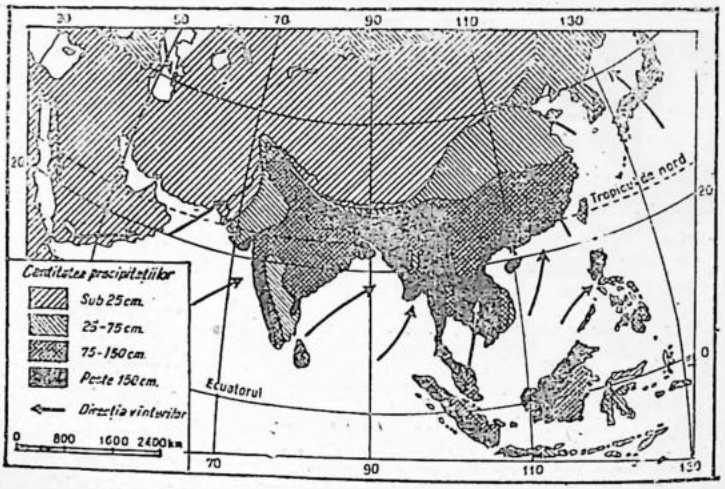

Fig. 62. — Clima musonică din Asia de sud-est. Direcția vînturilor și repartiția precipitațiilor în timpul verii

secetă apele scad foarte mult, iar în perioada ploilor se umflă și amenință să se reverse, astfel că și aici trebuie construite diguri.

China de Sud este aproape în întregime o *regiune muntoasă*. Lanțurile de munți nu prea înalți sînt despărțite prin văi prielnice pentru agricultură. Munți mai înalți și mai sălbatici se află în vest, în apropiere de Tibet; sînt Alpii Sîciuani, care ating înălțimi de 5—6 000 m.

Șesul din regiunea cursului inferior al fluviului Sițzian are pentru China de Sud o importanță asemănătoare cu cea pe care o are valea inferioară a fluviului Iantze pentru China Centrală.

Fluviul Sițzian este însă mult mai mic decît Iantze (1 300 km lungime). Posibilitățile de folosire pentru navigație sînt mult mai limitate.

Cîmpia Manciuriană, care la sud se întinde pînă la golful Liaodun, constituie principala parte a nord-estului Chinei (fosta Manciurie). Cîmpia este înconjurată din trei părți de munți.

Clima și vegetația. China de Răsărit este situată în zona climei musonice, cu vînturi a căror direcție se schimbă periodic (vara din spre ocean spre continent, iar iarna în direcție inversă), cu precipitații abundente în timpul verii și cu o iarnă secetoasă. În timpul iernii China se află sub influența unor vînturi reci și uscate, care bat din spre regiunile interioare ale continentului asiatic; de aceea iernile sînt în China relativ aspre, iar diferența de temperatură dintre iarnă și vară, cu toată apropierea de mare, este foarte ridicată.

La Tiantzin (în dreptul paralelei de 39° latitudine nordică) temperatura medie este în ianuarie de —4°, iar în iulie de +26°, amplitudinea oscilației fiind de 30°. La Lisabona, care se află la aceeași latitudine, diferența de temperatură dintre aceleași luni este de numai 12° și geruri nici nu se pomenesc. În timpul iernii golful Bohaivan îngheață pe o mare distanță de țărm.

La sud de lanțul munților Ținlin iarna este mult mai blîndă și mai puțin uscată ca în nord. Aici clima este prielnică pentru diferite culturi subtropicale: duzi, ceai, orez, portocali. Dar chiar și la Kanton, care este situat lîngă

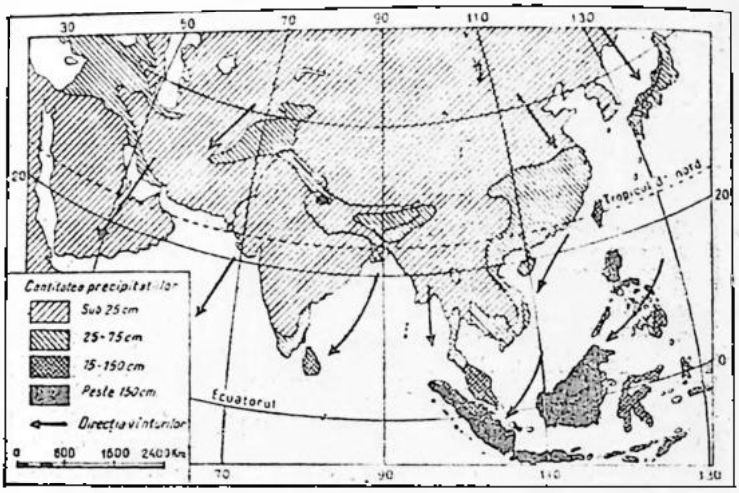

Fig. 63. — Clima musonică din Asia de sud-est. Direcția vînturilor și repartiția precipitațiilor în timpul iernii

tropice, se întîmplă înghețuri ușoare (deși temperatura medie în ianuarie este de +12°).

Ploile au adesea în China forma unor ploi torențiale, astfel că o mare parte din apă se scurge fără să mai aibă timp să se infiltreze în sol. Totodată cantitatea precipitațiilor variază mult de la un an la altul. Se întîmplă ca musonul de vară să întîrzie, sau, dimpotrivă, să înceapă și să se termine mai devreme decît de obicei. Această instabilitate este cauza a două calamități: seceta și inundațiile. Unele regiuni suferă periodic din cauza secetelor îngrozitoare; seceta din 1920 a răpit cîteva milioane de vieți omenești.

Irigațiile sînt îngreunate de faptul că în cea mai mare parte a Chinei pădurile au fost aproape complet *defrișate;* apa provenită din ploi nu este reținută pe povîrnișurile dezgolite și se scurge în șuvoaie năvalnice în rîuri, ridicîndu-le nivelul. Regiunile despădurite suferă deosebit de mult din pricina secetei și a inundațiilor. Deosebit de săracă în păduri este China de Nord; aici fiecare bucată de lemn este un obiect de preț.

În legătură cu aceasta, marile lucrări de plantare a pădurilor întreprinse de puterea democrat-populară au o însemnătate deosebit de mare.

În China de Sud sînt mai multe păduri; datorită umezelii și căldurii, pădurea crește aici mai repede. În China Centrală și de Sud sînt larg răspîndite plantațiile de *bambus*. Bambusul este folosit pentru diferite scopuri: în con-

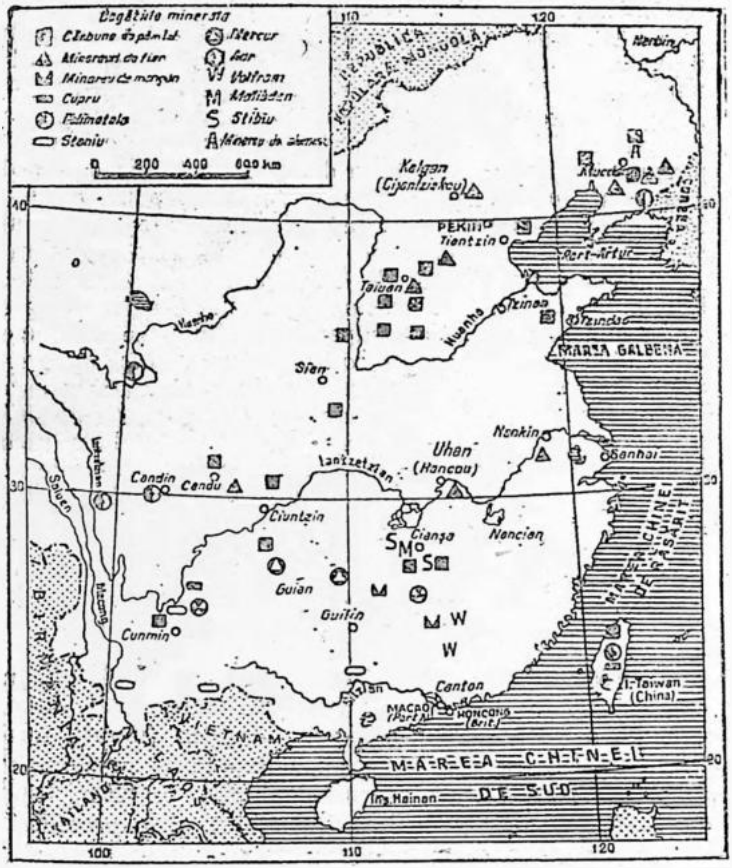

Fig. 61. — Mineralele utile din China de răsărit

structii, pentru fabricarea mobilei și pentru confecționarea conductelor de apă. Lăstarii tineri sînt comestibili.

China de Vest se caracterizează printr-o climă continentală excesivă: verile sînt toride și secetoase, iar iernile aspre și cu zăpadă puțină. Aici predomină stepele secetoase și pustiurile cu oaze agricole pe pămînturi irigate.

Mineralele utile și energia hidraulică. Subsolul Chinei este pînă în prezent insuficient studiat și aprecierile cu privire la bogățiile minerale nu sînt precise. Este însă indiscutabil că China e bogată în tot felul de minerale utile, mai ales în *cărbune*. Rezerve mari de cărbune există în China de Nord, Centrală, de Nord-Est și de Sud. După datele existente totalul rezervelor de cărbune este evaluat la aproximativ 1 000 de miliarde de tone. În China de Nord-Vest există *petrol*. Apele Chinei reprezintă o mare sursă de energie; neajunsul lor este variabilitatea extremă a nivelului, despre care am vorbit mai sus. Există de asemenea rezerve mari de *minereu de fier*; pe alocuri zăcămintele de minereu de fier sînt aproape de bazinele carbonifere și conțin minereu de calitate superioară. Dintre celelalte metale China este bogată în *cositor, plumb, zinc, mangan, stibiu, wolfram și cupru*. China este foarte bogată în sare.

Chiar și resursele cunoscute ale Chinei sînt *suficiente pentru o dezvoltare industrială multilaterală*. Este neîndoielnic că studierea sistematică a bogățiilor naturale ale Chinei va scoate la iveală multe surse noi de materii prime și energie.

Populația

Componența națională. Chinezii alcătuiesc 94% din întreaga populație. Celelalte naționalități trăiesc mai ales în regiunile periferice ale Chinei: în *Sințzian* (uigurii înrudiți cu uzbecii, cazahii, mongolii, dunganii — musulmanii chinezi — și o serie de alte naționalități), în *Tibet*, (tibetanii), în *Mongolia interioară* (mongolii) și în *provinciile de sud-vest ale Chinei*, situate la granița cu Indochina și Birmania; în apropiere de granița cu Coreea, în afară de chinezi trăiesc și *coreeni*.

În China populară toate naţiunile sînt egale în drepturi. Acolo unde predomină populaţia nechineză s-au creat regiuni naţionale autonome: Mongolia interioară, Tibetul, Sinţzianul.

Densitatea populaţiei. Oraşele. *Repartizarea populaţiei de peste jumătate de miliard de oameni a Chinei este extrem de inegală.* În şesurile roditoare din China de Est populaţia este *foarte îngrămădită.* În valea cursului inferior al fluviului Ianţze densitatea populaţiei pe 1 km² de pămînt cultivat este de circa 1 000 de oameni. Pe alocuri oamenii locuiesc chiar pe apă.

Dar regiunile cu o populaţie deasă cuprind numai o mică parte din China: văile principalelor rîuri şi litoralul. Regiunile de munte au, chiar şi în China de Răsărit, o populaţie *relativ rară,* iar în vest (Sinţzian, Tibet) densitatea populaţiei este infimă. Aici centrele populate de pe văile apelor şi din oaze sînt situate în mijlocul unor uriaşe întinderi pustii.

În Republica Populară Chineză se desfăşoară o activitate uriaşă pentru lichidarea analfabetismului şi pentru ridicarea nivelului cultural al muncitorilor şi ţăranilor. Întregul sistem al învăţămîntului public a fost reorganizat, s-a mărit reţeaua de şcoli şi instituţii de învăţămînt superior şi s-a creat Academia de Ştiinţe a Chinei.

În apropierea litoralului sau pe principalele rîuri sînt situate şi cele mai mari oraşe: *Şanhai* (important port şi centru industrial), *Nankin, Hankou,* care împreună cu *Hanian* şi *Ucian* formează oraşul triplu *Uhan, Kanton, Pekin, Tianţzin, Ciunţin, Ţinduo* şi *Dalni.* Numai *Mukden,* cel mai mare oraş din China de Nord-est constituie o excepţie în această privinţă, nefiind aşezat pe lîngă vreun fluviu.

Particularităţile dezvoltării Chinei

Trecutul semicolonial al Chinei. Timp îndelungat China a fost o ţară semicolonială, slabă şi înapoiată, pradă pentru statele imperialiste puternice.

Poporul chinez s-a ridicat în repetate rînduri la luptă pentru eliberarea sa. Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie a avut o influenţă uriaşă asupra desfăşurării luptei

de eliberare națională în China. Revoluția din Octombrie și victoria socialismului în U.R.S.S. au zdruncinat dominația imperialismului în țările coloniale și dependente, au înarmat popoarele asuprite cu experiență practică și cu teoria luptei revoluționare. În perioada 1937–1945 China a purtat un război de eliberare națională împotriva Japoniei, care o amenința cu înrobirea totală. Această luptă a stârnit un avânt puternic al forțelor democratice ale poporului chinez. Dar unirea forțelor naționale a fost împiedicată de politica moșierilor și capitaliștilor reacționari autohtoni, adică a claselor care împreună cu capitaliștii străini exploatau poporul chinez și împiedicau dezvoltarea lui liberă. Moșierii și capitaliștii reacționari stabileau politica gomindanului (partidul care se afla la putere), orientînd-o nu atît spre lupta împotriva agresiunii japoneze, cît spre lupta împotriva Partidului Comunist Chinez, care se afla în fruntea mișcării de eliberare națională. Mulți membri ai acestor cercuri au trecut fățiș de partea cotropitorilor japonezi.

Eliberarea Chinei. China — stat de democrație populară. După înfrîngerea fascismului german și a imperialismului japonez, înfrîngere datorită în cea mai mare parte Uniunii Sovietice, și o dată cu creșterea forțelor democratice în întreaga lume, determinată de acest eveniment, a început etapa hotărîtoare a luptei de eliberare a poporului chinez.

În momentul înfrîngerii Japoniei, în China existau de fapt două puteri de stat: 1) puterea guvernului gomindanist, care reprezenta interesele unui grup mic de moșieri și de bancheri; 2) puterea democrat-populară (care cuprindea provinciile de nord-vest și o parte din Manciuria) care, sub conducerea partidului comunist, lupta pentru transformarea democratică a Chinei. Virfurile conducătoare din Gomindan, care de mult aveau legături strînse cu imperialiștii străini, au devenit după război o agentură directă a S.U.A., care sperau să profite de înfrîngerea Japoniei pentru a-și instaura dominația în China. Bizuindu-se pe sprijinul S.U.A., gomindaniștii au respins propunerea Partidului Comunist Chinez și a altor organizații democratice cu privire la rezolvarea pașnică a problemelor legate de reorganizarea Chinei și au întreprins o ofensivă împotriva regiunilor democratice cu ajutorul unei armate uriașe înzestrată cu

armament american. Dar armata populară de eliberare, sprijinită de forțele progresiste din China, cu toată superioritatea numerică și tehnică a trupelor guvernământului, le-a înfrînt într-o serie de lupte, nimicind forțele lor principale și pînă spre sfîrșitul anului 1949 a eliberat cea mai mare parte a Chinei. În cadrul luptei de eliberare s-a format un front popular unic al muncitorilor, țăranilor, intelectualității democratice și micii burghezii. Forța conducătoare a frontului popular este Partidul Comunist Chinez, care prin lupta sa pentru democratizare și pentru independența Chinei și-a cîștigat o uriașă autoritate și popularitate în rîndul maselor populare. În 1951 el număra circa 5 000 000 de membri. Azi are 7 000 000.

Lupta îndelungată a poporului chinez a fost încununată de *proclamarea Republicii Populare Chineze* (1 octombrie 1949). S-a creat guvernul popular central condus de luptători încercați pentru libertatea poporului chinez. În China s-a instaurat un regim de democrație populară condus de clasa muncitoare, bazată pe alianța dintre muncitori și țărani și care reunește toate clasele democratice și toate naționalitățile din China. Revoluția populară din China s-a desfășurat în două etape. Sarcina principală a revoluției chineze în prima etapă a fost răsturnarea puterii moșierilor feudali, a marii burghezii compradore, monopoliste și a dominației imperialismului străin, precum și sarcina instaurării republicii democrat-populare.

Crearea în 1949 a R.P. Chineze a marcat trecerea revoluției chineze de la etapa burghezo-democrată la etapa socialistă, adică intrarea în perioada de trecere de la capitalism la socialism. Pînă în anii 1958—1959, revoluția socialistă va fi înfăptuită în liniile generale pe scară națională.

În opera de construcție socialistă, R. P. Chineză, a cărei economie înainte de 1949 era extrem de înapoiată (marea industrie fiind foarte slab dezvoltată), avînd un caracter semifeudal și semicolonial, aduce multe elemente specifice. R. P. Chineză este un stat democrat-popular condus de clasa muncitoare. Alianța dintre muncitori și țărani constituie baza statului de democrație populară.

În urma cuceririi pozițiilor de comandă hotărîtoare, statul democrat-popular se orientează în cursul dezvoltării re-

voluției spre transformarea pașnică a industriei și a comerțului particular și a prefacerii lor treptate într-o parte componentă a economiei socialiste.

În China eliberată s-au înfăptuit reforme democratice fundamentale, inclusiv reforma agrară (de o importanță uriașă pentru China), naționalizarea marii industrii și a băncilor ; toate privilegiile pe care le aveau imperialiștii în China au fost anulate. Se desfășoară o activitate intensă pentru îmbunătățirea condițiilor de trai ale muncitorilor și țăranilor, pentru dezvoltarea învățămîntului public și a ocrotirii sănătății. În toate acestea lipsurile sînt extrem de mari, deoarece trecutul a lăsat ca moștenire mizeria în care se zbătea cea mai mare parte a populației, condiții de locuit grele, lipsa de asistență medicală și un procent ridicat de analfabeți (mai ales la sate).

Marele popor chinez, care în antichitate a creat una dintre cele mai remarcabile civilizații din istoria omenirii, dar care vreme îndelungată s-a aflat sub jugul exploatatorilor străini și autohtoni, și-a cîștigat acum libertatea și construiește orînduirea democrat-populară, care oferă vaste posibilități pentru înflorirea forțelor creatoare ale poporului și pentru folosirea multilaterală a resurselor extrem de bogate ale Chinei. Prin dictatura clasei muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare, China merge spre socialism.

Primind ca moștenire de la vechiul regim o economie ruinată, puterea populară a izbutit într-un termen scurt să o refacă. La începutul anului 1953, perioada de refacere a economiei naționale a Chinei a fost în linii mari terminată. În 1953 s-a pășit cu avînt la îndeplinirea primului plan cincinal de construire a economiei naționale.

În politica externă, Republica Populară Chineză pășește alături de toate țările și popoarele iubitoare de pace și libertate, și în primul rînd alături de Uniunea Sovietică.

Împreună cu aceste țări, ea luptă împotriva agresiunii imperialiste, pentru stabilirea unei păci trainice în întreaga lume.

Pînă la începutul anului 1951, din întregul teritoriu al Chinei rămăseseră neeliberate Tibetul, pe care imperialiștii americani și englezi căutau să-l rupă de China, și insula Taivan, cotropită de forțele armate ale S.U.A., care au săvîrșit o agresiune fățișă împotriva Republicii Populare Chineze. În mai 1951 s-a încheiat un

acord între guvernul popular central al Chinei și guvernul local al Tibetului, în baza căruia poporul tibetan s-a întors în marea familie a popoarelor din Republica Populară Chineză. Guvernul Republicii Populare Chineze este ferm hotărît să desăvîrșească eliberarea tuturor teritoriilor Chinei.

Economia

Agricultura. Agricultura constituie sursa de existență a majorității populației din China. Produsele agricole acoperă nevoile alimentare ale celei mai mari părți a populației, aprovizionează cu materii prime industria chineză și tot ele dau cea mai mare parte a exportului chinez. De aici rezultă marea importanță a agriculturii și a sarcinilor legate de dezvoltarea ei; creșterea animalelor este slab dezvoltată în China (ca și în Japonia). De asemenea agricultura cuprinde deocamdată numai o mică parte din întregul teritoriu. Pe cîmpiile roditoare cu condiții bune de irigație se folosește fiecare petic de pămînt, dar în regiunile muntoase nu se cultivă decît o mică parte din suprafață. Pentru valorificarea pămînturilor pustii este nevoie de cheltuieli mari pentru organizarea irigațiilor, pentru ameliorarea pămînturilor mai puțin prielnice, pentru construirea de drumuri și pentru achiziționarea de unelte și vite de muncă. Țăranii săraci nu dispuneau în trecut nici de capitaluri și nici de mijloace tehnice pentru aceasta, iar statul și clasele guvernante nu se îngrijeau de dezvoltarea agriculturii. Numai după instaurarea democrat-populară au început în China lucrări planificate pentru extinderea suprafeței cultivate și pentru dezvoltarea creșterii animalelor.

Proprietatea funciară și reforma agrară. Pînă la reforma agrară cel puțin jumătate din pămîntul cultivat (și anume cel de calitate mai bună) aparținea moșierilor. Dacă luăm în considerare și pămînturile chiaburilor, constatăm că clasele exploatatoare care reprezentau cel mult 10% din populația agricolă stăpîneau 70—80% din suprafața pămînturilor cultivate.

În principalele regiuni agricole din China, unde populația era extrem de deasă și unde fiecare petic de pămînt era lucrat cu grijă, proprietarul unui lot de 5—10 ha putea

să exploateze zeci de familii țărănești, cărora le da parcele mici în arendă. Arenda era plătită în cea mai mare parte în natură, sub forma unei anumite cote din venitul realizat. Moșierul lua de la arendaș pentru pămînturile neirigate 50—60% din venitul lui, iar pentru cele mai bune pămînturi irigate 70—80% sau uneori chiar 90%. Pentru neplata arenzii moșierul putea să-l arunce pe arendaș în închisoare sau să-l supună la torturi. Rău plătnici puteau fi transformați chiar în sclavi; adeseori copiii erau vînduți ca să se acopere datoriile părinților.

Reforma agrară a fost înfăptuită mai întîi în Manciuria și în China de Nord, apoi a fost extinsă și în celelalte regiuni. Drepturile moșierilor asupra pămîntului au fost anulate ca și toate datoriile contractate de țărani înainte de reforma agrară. Pămînturile moșierești, precum și pămînturile care aparțineau mănăstirilor și diferitelor alte organizații, împreună cu inventarul, au fost predate uniunilor țărănești pentru a fi împărțite țăranilor cu pămînt puțin sau fără pămînt, precum și argaților. Totodată organele puterii de stat acordă celor mai săraci țărani ajutor pentru valorificarea loturilor de pămînt pe care le-au primit.

Înfăptuirea reformei agrare are pentru China o importanță uriașă, nu numai economică, ci și politică. Ea a întărit alianța dintre clasa muncitoare și țărănime și a strîns și mai mult masele țărănești în jurul Partidului Comunist Chinez, inițiatorul și conducătorul efectuării reformei. Reforma a ridicat masele țărănești la luptă împotriva rămășițelor regimului gomindanist reacționar. În actuala etapă a transformării socialiste a agriculturii s-au organizat cooperative țărănești de producție pentru lucrarea în comun a pămîntului.

Irigațiile și apărarea împotriva inundațiilor. Organizarea irigațiilor artificiale are o importanță deosebită pentru agricultura Chinei. Prin irigații artificiale se compensează lipsa de apă și caracterul neregulat al ploilor determinate de musoni, întrucît orezul, principala cultură alimentară din China, dă o recoltă bună numai în condițiile unei irigații abundente și regulate. Irigațiile artificiale au o însemnătate deosebit de mare în China Centrală și de Sud, unde cultura predominantă este orezul. În China de Nord predomină agricultura pe pămînt neirigat.

Dar în regiunile de şes ale Chinei excesul de apă nu este mai puţin periculos decît lipsa apei: inundaţiile ameninţă în permanenţă să transforme pămînturile cultivate în mlaştini, să le acopere cu nisip şi să distrugă pentru multă vreme fertilitatea solului. Regiunile de şes ale Chinei sînt acoperite de o reţea deasă de canaluri de irigaţie şi diguri de protecţie. Aceste instalaţii, create cu cele mai primitive mijloace tehnice, constituie un monument uriaş al muncii seculare a ţăranilor chinezi. Unele dintre ele există de peste 2000 de ani. Marele canal (de la Hanciu la Pekin) este cel mai lung canal din lume (1.300 km) [1]. Totuşi agricultura suferă mult din cauza numărului insuficient de instalaţii de irigaţii. Afară de aceasta, numeroase diguri de protecţie şi instalaţii de irigaţie au fost distruse sau lăsate în paragină în timpul ocupaţiei japoneze şi în ultimii ani ai puterii gomindaniste. Puterea democrat-populară a desfăşurat lucrări uriaşe pentru transformarea fluviilor Chinei: se refac digurile de protecţie şi se construiesc altele noi, precum şi lacuri de acumulare şi canale de irigaţie. În primul rînd sînt îmblînzite şi transformate fluviile ca Huaihe şi Huanhe, care pricinuiau cele mai grele suferinţe poporului. Aceste lucrări, ca şi lucrările de plantare a pădurilor, au devenit adevărate şantiere naţionale pe care lucrează milioane de oameni ai muncii.

Cultivarea pămîntului. Ţăranii chinezi au ajuns, încă din trecutul îndepărtat, la o mare măiestrie în cultivarea pămîntului. Ulterior însă, exploatarea din ce în ce mai crîncenă a ţărănimii la început numai de către moşierii locali, de autorităţi şi de cămătari, apoi şi de către capitaliştii străini, a frînat progresul agriculturii. Ţăranul a continuat să lucreze cu aceleaşi unelte cu care lucraseră strămoşii lui. Vite de muncă existau numai în gospodăriile moşiereşti şi chiaburești. Îngrăşămintele nu erau suficiente, deşi în multe regiuni ale Chinei solul nu cunoaşte odihna: de pe el se strîng două şi chiar trei recolte pe an, ceea ce cere îngrăşăminte din belşug. Lipsa de pămînt încătuşa iniţiativa; ajutor ştiinţifico-agronomic nu exista.

[1] Înainte, Marele canal era folosit pentru navigaţie internă. Apoi nu a mai fost îngrijit şi în prezent pe el circulă vase mici şi numai pe cîteva porţiuni.

În aceste condiții țăranul chinez trebuia să depună o cantitate uriașă de muncă fizică.

El își cultivă lotul în straturi, ca în grădinile de zarzavat, îngrijind fiecare plantă în parte (cultura în straturi este deosebit de răspîndită în China Centrală și de Sud). Țăranul se străduiește să obțină două și chiar trei recolte anuale de pe același ogor. Într-un cuvînt el este nevoit printr-o muncă foarte grea să stoarcă cît mai multe produse de pe un petic infim de pămînt. Dar în raport cu munca depusă el obține prea puțin. *O muncă uriașă se pierde din cauza stării de înapoiere tehnică și a caracterului nerațional al gospodăriei țărimițate.*

Toate acestea arată limpede cît de importantă este pentru China transformarea socialistă a agriculturii, inițiată de puterea democrat-populară. Reforma agrară și organizarea cooperativelor țărănești de producție sînt îmbinate cu vaste lucrări de refacere și construire de instalații de irigație, de îmbunătățire a uneltelor agricole, de dezvoltare a creșterii vitelor, de sporire a producției de îngrășăminte, de extindere a suprafeței cultivate și de acordare de ajutor științifico-agronomic țărănimii. Mișcarea pentru cooperativizarea agriculturii ia o amploare din ce în ce mai mare. Peste 400 000 000 de gospodării țărănești din China s-au încadrat în cooperative agricole de producție. Acestea reprezintă peste 85% din totalul gospodăriilor țărănești.

Procesul de transformare socialistă a agriculturii din China se caracterizează printr-o dezvoltare treptată și progresivă.

În prima fază, țăranii se unesc în grupuri de într-ajutorare în muncă. Al doilea pas îl constituie trecerea la cooperative agricole de tip semisocialist (adică venitul revine după munca și mărimea lotului fiecărui țăran), al treilea pas îl prezintă organizarea de mari cooperative agricole de producție cu caracter socialist.

Înfăptuirea acestei uriașe acțiuni de transformare socialistă a agriculturii chineze și avîntul nemaiîntîlnit al cooperativizării țărănimii se sprijină pe o serie de elemente specifice și factori favorabili, care decurg din condițiile istorice concrete caracteristice Chinei.

Un astfel de element îl constituie convingerea maselor largi țărănești, formate pe baza unei îndelungi și amare

experienţe proprii, acumulată în decurs de secole că, pentru a face faţă muncii cîmpului atît de grea, în cea mai mare parte a Chinei, dar în special datorită calamităţilor naturale, secetei şi inundaţiilor — ţărănimea trebuie să lucreze în comun. Într-ajutorarea, cooperarea ţăranilor au deci rădăcini adînci şi tradiţii vechi în China.

În toate acestea China primeşte un ajutor uriaş din partea Uniunii Sovietice şi a ţărilor de democraţie populară. Pe ogoarele din China, lucrate pînă aici cu uneltele cele mai primitive, apar acum maşini agricole sovietice. În noile condiţii China, cu milioanele sale de agricultori harnici şi iscusiţi, capătă posibilitatea de a deveni un mare producător de diferite produse agricole.

Ramurile agriculturii. Principalele culturi alimentare sînt: *orezul, meiul, grîul şi gaoleanul.* Alături de India, China este cel mai mare producător de orez din lume. În medie se recoltează 450 000 000—500 000 000 chintale orez pe an (circa 1/3 din producţia mondială). Orezul este deosebit de răspîndit în China de Sud şi Centrală. De pe pămînturile irigate se obţin două recolte de orez pe an, după care se mai poate scoate o recoltă de legume sau grîu. De pe pămînturile neirigate nu se poate obţine decît o singură recoltă de orez, de calitate mai proastă.

Grîul, meiul şi gaoleanul (o varietate a sorgului) sînt răspîndite în China de Nord şi în parte, în China Centrală şi de Nord-est. Păstăioasele (bobul), cartofii dulci (batatele) şi diferite alte legume joacă un rol însemnat în alimentarea populaţiei.

China joacă un rol important în economia mondială ca producător de *plante uleioase* (păstăioase, arahide, rapiţă, susan negru); întrucît majoritatea chinezilor nu consumă lapte şi unt, rolul grăsimilor vegetale în alimentaţie este deosebit de mare. Primul loc îl ocupă soia, răspîndită în Manciuria şi în China de Nord.

China este patria *ceaiului.* Aproape pînă la sfîrşitul secolului al XIX-lea ceaiul chinez domina pe piaţa mondială. La sfîrşitul secolului al XIX-lea englezii au organizat în Ceylon şi în India mari plantaţii de ceai şi fabrici pentru prelucrarea frunzelor de ceai. Micii producători chinezi n-au putut să facă faţă concurenţei, cu atît mai mult cu cît Anglia dispunea de cel mai mare aparat comercial din lume.

În ceea ce privește recolta de ceai însă, China ocupă și acum primul loc în lume.

În multe regiuni este răspîndită cultura *tutunului.*

În China se cultivă din vremuri îndepărtate *bumbac.* În ceea ce privește recoltele de bumbac, China ocupă al doilea loc în lume după S.U.A. (fără U.R.S.S.). Principalele regiuni de cultivare a bumbacului se află în cîmpia de nord și în valea fluviului Iantze. Bumbacul este prelucrat de industria locală.

Sericicultura este una dintre cele mai vechi ramuri ale economiei Chinei. Cînd China a început relațiile comerciale cu Europa, ea a devenit principalul furnizor de mătase al țărilor europene. În ceea ce privește producția de mătase brută, China ocupă primul loc în lume, dar la export este întrecută de Japonia. Principalele regiuni de creștere a viermilor de mătase sînt delta fluviului Iantze și cursul inferior Sițzian (în apropiere de Canton). Cea mai mare parte din mătasea chineză este prelucrată chiar în China.

În ceea ce privește creșterea animalelor, în partea de răsărit a Chinei cele mai importante sînt creșterea porcilor și a păsărilor.

Industria. *Dezvoltarea industrială a Chinei nu corespundea de loc cu bogăția ei în ceea ce privește forța de muncă, resursele energetice și materiile prime;* deși era locuită de aproape un sfert din populația globului și dispunea de mari rezerve de cărbune, energie hidraulică și diferite minereuri, China avea o industrie slabă. Aceasta este una dintre cele mai grele moșteniri ale trecutului semicolonial al Chinei.

De aceea puterea populară depune deosebit de multe eforturi pentru dezvoltarea industriei. În cursul primului plan cincinal în China vor fi construite și reconstruite sute de mari întreprinderi industriale. Multe dintre ele se construiesc cu ajutorul Uniunii Sovietice[1]. Încă în 1954, în industria Chinei lucrau circa 14 000 000 de muncitori și funcționari. În trecut, industria Chinei, care se afla sub

[1] Potrivit acordului încheiat în vara anului 1953, Uniunea Sovietică acordă Chinei ajutor la reconstruirea și construirea a 141 mari întreprinderi industriale, între care: uzine metalurgice, fabrici constructoare de mașini, fabrici chimice, de automobile și tractoare, rafinării de petrol, centrale electrice ș.a.

stăpînirea capitaliștilor străini, era concentrată în special în orașele de pe litoral. În prezent se construiesc noi întreprinderi industriale în regiunile din interiorul ei, mai aproape de sursele de materii prime și de locurile de consum.

În *industria extractivă* primul loc îl ocupă extracția de cărbune, dezvoltată în special în China de Nord-est și de Nord. În 1957 se va extrage de 2,7 ori mai mult cărbune decît în 1952. Tot în aceste regiuni, precum și în China Centrală, se află și cele mai mari exploatări de minereu de fier, precum și *industria metalurgică*. În China de Sud are o mare importanță extracția de cositor, wolfram și stibiu. În China de Nord-vest se extrage petrol. În momentul de față se creează pentru prima oară în China o industrie proprie *constructoare de mașini*. Se construiesc uzine noi de mașini grele la Taiuan, de automobile la Cianciun etc. Se construiesc întreprinderi noi și se reconstruiesc radical cele vechi în industria electrotehnică, de transporturi, extractivă, metalurgică și de utilaj textil din Mukden, Harbin, Dalni, Pekin, Tianțin și Șanhai.

Cea mai importantă ramură a *industriei prelucrătoare* din China este industria bumbacului. Mai mult de jumătate din întreaga industrie a bumbacului este concentrată la Șanhai și în împrejurimi. Alte centre textile sînt Țindao, Țianzin și Uhan.

De o mare importanță este *industria mătăsii*; marile torcătorii de mătase se află în regiunea orașelor Șanhai și Canton. Este larg dezvoltată producția casnică de țesături de mătase, răspîndită la sate.

Există multe întreprinderi pentru *prelucrarea primară a produselor agricole;* printre acestea se evidențiază industria de ulei, a tutunului, a morăritului și de prelucrare a ceaiului și a ouălor pentru export.

Meșteșugurile au atins în China încă cu multe secole în urmă o mare perfecțiune, mai ales în domeniul producției de obiecte de porțelan, țesături de mătase, mobilă și tot felul de obiecte de uz casnic. O serie de invenții importante (busola, praful de pușcă) au fost făcute de chinezi. Multe ramuri ale vechii producții meșteșugărești au fost subminate de afluxul de mărfuri industriale străine. Totuși *meșteșugurile păstrează pînă în prezent o mare în-*

portanță în economia Chinei. Ele acoperă cea mai mare parte din nevoile satului chinez în ceea ce privește îmbrăcămintea, încălțămintea, uneltele agricole, mobila, vasele de bucătărie etc.

Unele ramuri ale producției manuale lucrează pentru export, ca de pildă producția de evantaie, covoare, rogojini, dantele, broderii, pălării de paie, porțelan, lacuri etc.

Transporturile. În perioada dominației puterilor imperialiste aproape întregul comerț exterior al Chinei se desfășura pe mare și toate drumurile din interior mergeau spre porturi. După eliberarea Chinei caracterul relațiilor sale interne și externe se schimbă. Gravitația unilaterală spre mare, determinată de faptul că imperialiștii controlau relațiile economice externe ale Chinei, încetează și se întăresc legăturile interne dintre regiuni și legăturile cu Uniunea Sovietică. Totodată China a căpătat posibilitatea de a folosi, conform intereselor sale proprii, uriașul țărm bogat în porturi bune și de a deveni o mare putere maritimă.

Printre porturile maritime ale Chinei, cele mai importante sînt: *Șanhai, Tianțin, Țindao, Hankou și Canton.* Comerțul maritim al Chinei de Nord-est se desfășoară mai ales prin portul *Dalni.*

Pentru comunicațiile interne au o mare importanță navigația pe lîngă coastă (cabotaj), precum și navigația pe fluvii și canaluri. Navigația internă cea mai intensă se face pe fluviul Ianțze (pînă la Hankou). Se folosesc pe larg vase de lemn de tip străvechi — „jonci".

Pînă în momentul victoriei regimului democrat-popular, în China existau puține căi ferate: 26 000 km în întreaga țară, dintre care aproape jumătate în Manciuria.

După ce a refăcut transportul feroviar distrus în mare măsură de trupele gomindaniste, puterea populară a început să construiască noi căi ferate, mai ales în regiunile îndepărtate de mare, unde nu existaseră de loc căi ferate. În vederea întăririi legăturilor economice și culturale, guvernul Republicii Populare Chineze și guvernul Uniunii Sovietice au încheiat în 1954 un acord cu privire la construirea în comun a căii ferate Lanciu—Urumci—Alma-Ata. Un acord similar a fost încheiat în același an între guvernele Chinei, U.R.S.S. și Republicii Populare Mongole, cu privire la construirea în comun a căii ferate Țzinin—

Ulan-Bator, cale ferată care a şi fost terminată la sfîrşitul anului 1955.

În trecut, din cauza slabei dezvoltări a transportului mecanizat, a lipsei de vite de povară şi de tracţiune, precum şi a faptului că forţa de muncă era extrem de ieftină, s-a răspîndit pe scară largă transportul de încărcături şi pasageri de către *oameni*, hamali pentru încărcături şi „riksa", care transportau pasageri şi încărcături în cărucioare pe două roţi. Astfel, în transporturi lucrau multe milioane de proletari. Hamalii pentru transportul încărcăturilor la distanţe mari erau folosiţi pe scară deosebit de largă în regiunea muntoasă a Chinei de Sud. Din China de Sud ceaiul era transportat în Tibet de caravane de hamali, fiecare dintre ei ducînd o greutate pînă la 90 kg. Se înţelege că o dată cu transformarea generală a vieţii Chinei, această metodă primitivă de transport devine de domeniul trecutului, ca şi celelalte trăsături ale Chinei semicoloniale, înapoiate. Locul ei este luat de mijloace moderne de transport. Paralel cu refacerea căilor ferate care au avut de suferit în timpul războiului se construiesc noi linii de cale ferată. Se dezvoltă foarte mult şi traficul rutier şi aerian.

Regiunile

China de Nord-est. China de Nord-est (Manciuria) se învecinează la nord şi la est cu U.R.S.S., iar la sud-est cu Coreea. La sud se întinde pînă la Marea Galbenă.

Condiţiile naturale. China de Nord-est este alcătuită dintr-un şes întins înconjurat din trei părţi de munţi de înălţime mijlocie; în cea de-a patra parte (în sud) este marea. Peninsula Liaodun, care este deluroasă, înaintează în Marea Galbenă despărţind Golful Coreei şi golful Liaodun.

Aproape întreaga graniţă cu U.R.S.S. merge de-a lungul marilor ape navigabile: *Argun, Amur* şi *Ussuri*. La graniţa cu Coreea curge fluviul *Ialuţzian*. Dintre rîurile care străbat China de Nord-est, cel mai mare este *Sungari* (afluent al Amurului).

Clima se caracterizează printr-o iarnă aspră, în timpul căreia suflă vînturile din interiorul continentului asiatic şi

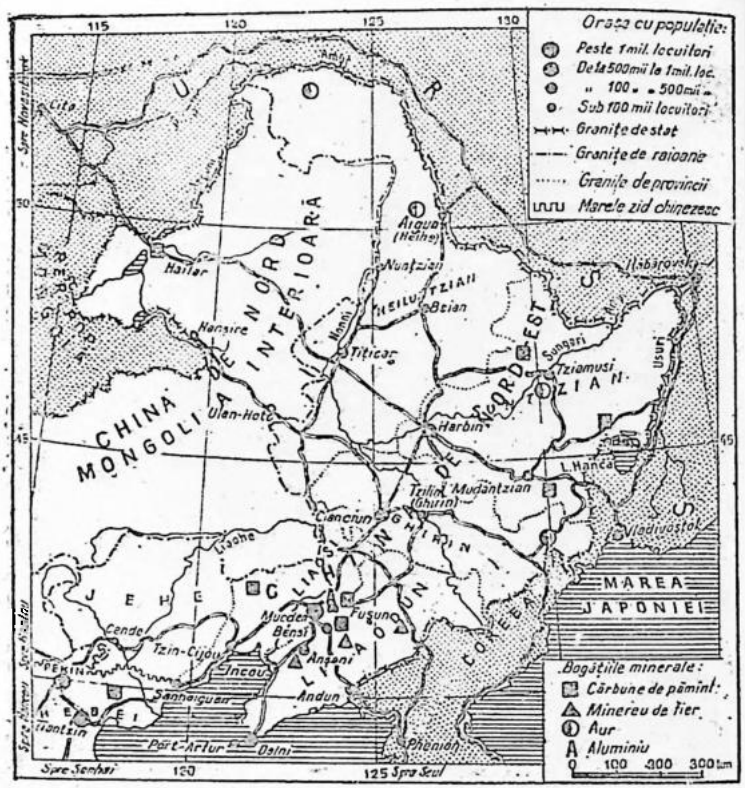

Fig. 65. — China de Nord-est și Mongolia interioară

o vară călduroasă, cu precipitații destul de abundente, care depind de musonii de vară. Riurile înghează pentru o perioadă de 4—5 luni. Bogățiile naturale sînt variate. Șesul central, destul de întins, este prielnic pentru agricultură. În regiunile muntoase din nord și est există păduri mari.

Pădurile au fost exploatate în mod prădalnic, mai ales în timpul dominației japoneze, așa că în multe locuri s-au rărit considerabil. Dar și cele care au rămas au o mare însemnătate nu numai pentru această regiune, dar și pentru restul Chinei, care este săraca în păduri. Există importante

bogăţii minerale: cărbune, minereu de fier, petrol, bauxită, magnezit, aur şi sare. Riurile sînt bogate în energie hidraulică.

Populaţia. Circa 90% din populaţia Chinei de Nord-est este alcătuită din chinezi; în afară de ei există *coreeni* şi într-un număr mai mic *manciurieni, mongoli şi ruşi.* Populaţia este concentrată mai ales în cîmpie, în special în partea ei de sud. Partea de nord are o populaţie mult mai rară. În munţi şi în păduri nu trăiesc aproape de loc oameni. Aşezări există numai pe valea Amurului.

Principalele oraşe sînt *Mukden, Dalni, Harbin şi Cianciun.*

Economia. *China de Nord-est este o ţară agricolă cu o dezvoltată industrie de prelucrare a materiei prime agricole, cu o importantă industrie extractivă, metalurgică şi de prelucrare a metalelor şi cu o reţea dezvoltată de transporturi (în comparaţie cu celelalte regiuni ale Chinei).* Datorită industriei grele, China de Nord-est joacă un rol important în procesul de industrializare a ţării, care a început o dată cu instaurarea puterii democrat-populare.

Principala cultură agricolă este *soia;* produsele fabricate din ea (ulei, lapte, brînză şi condimente) ocupă un loc de seamă în alimentaţia populaţiei. Boabele, uleiul şi turtele de soia constituie principalul obiect de export. Sînt foarte răspîndite de asemenea semănăturile de gaolian şi mei. *Gaoleanul* (o varietate a sorgului care se distinge prin rezistenţă la secetă) este folosit de ţăranul manciurian în cele mai diferite scopuri. Boabele sînt folosite pentru hrana oamenilor şi a animalelor domestice, iar tulpinile care ajung pînă la 3 m înălţime sînt întrebuinţate pentru fabricarea rogojinilor, pentru garduri şi drept combustibil. Dintre celelalte culturi sînt importante *porumbul, grîul, orezul, bumbacul, inul şi sfeclă de zahăr,* precum şi diferite legume. Creşterea animalelor are o importanţă secundară, deşi este mai dezvoltată decît în China de Est.

Industria este concentrată mai ales în partea de sud, în special în regiunea Mukden, care se distinge prin industria sa extractivă şi metalurgică. *Mukden* este un oraş mare (1 530 000 de locuitori) şi un important nod de cale ferată şi centru industrial. La *Fuşun,* în apropiere de Mukden, se află mari exploatări carbonifere. Cea mai mare parte din

cărbune se extrage prin cariere-mine la zi (aflate la suprafață). La *Anșan* și *Bensi* se află mine de fier și uzine metalurgice. *Dalni*, situat în sud, este centrul industriei uleiului (ulei de soia), care ocupă un loc de seamă în industria prelucrătoare.

La intersecția dintre principalele căi ferate și rîul navigabil Sungari se află orașul *Harbin*, important centru industrial și comercial. În China de Nord-est există mai multe *căi ferate* decît în celelalte regiuni. Principalele linii de cale ferată sînt: calea ferată a Chinei de Răsărit, care străbate partea ei de nord, și calea ferată din Manciuria de sud, care leagă calea ferată a Chinei de Răsărit de portul Dalni. Amîndouă aceste căi ferate au fost construite de guvenul țarist, cu puțin timp înainte de războiul ruso-japonez. Pînă în 1935, calea ferată a Chinei de Răsărit a aparținut U.R.S.S., avînd o administrație comună sovieto-chineză. După cotropirea Manciuriei, însă, ocupanții japonezi au împiedicat funcționarea normală a căii ferate și au provocat în permanență conflicte. Căutînd să întărească pacea și dorind să evite conflictele cu autoritățile japono-manciuriene, guvernul sovietic a acceptat să le vîndă acestora calea ferată a Chinei de Răsărit.

În baza acordului încheiat în 1945 între U.R.S.S. și China, căile ferate din China de Răsărit și Manciuria de sud, unite sub denumirea de „Calea ferată chineză Cianciun" au fost recunoscute drept proprietate comună a U.R.S.S. și Chinei și au trecut sub administrația lor comună. După victoria democrației populare în China, guvernul sovietic, urmînd politica de ajutorare dezinteresată a poporului chinez, care construiește o viață nouă, a acceptat să remită gratuit Republicii Populare Chineze toate drepturile sale asupra căii ferate chineze Cianciun, cu toate bunurile ce-i aparțin. Remiterea a fost terminată spre sfîrșitul anului 1952. calea ferată trecînd în deplină proprietate a Republicii Populare Chineze.

Port-Arthur (bază maritimă militară) și *Dalni* (port comercial) sînt situate la extremitatea sudică a peninsulei Liaodun (care mai este denumită peninsula Kvantun), unde marea nu îngheață. Aceste porturi au fost construite de ruși și acaparate de Japonia în urma războiului ruso-japonez. În baza acordului sovieto-chinez din 1945, Port-Arthur a fost

folosit în comun de China și U.R.S.S., ca bază maritimă militară, apărarea lui fiind încredințată de guvernul Chinei guvernului U.R.S.S. Potrivit unui acord încheiat între Uniunea Sovietică și Republica Populară Chineză (1954), evacuarea trupelor sovietice din Port-Arthur a fost terminată în 1955, cînd au fost remise gratuit Republicii Populare Chineze toate instalațiile bazei maritime militare.

China de Nord. Această regiune se învecinează cu China de Nord-est la sud și la vest. Partea ei răsăriteană cuprinde cîmpia Chinei de Nord, iar partea apuseană se află în zona platoului de loess. Fluviul Huanhe, din al cărui bazin face parte aproape întreaga Chină de Nord, nu are pentru ținutul său importanța pe care o au Ianîze pentru China Centrală sau Sițzian pentru cea de sud. Navigația este posibilă numai pe alocuri și doar pentru vase mici; fluviul Huanhe nu servește ca ieșire la mare pentru China de Nord.

Condițiile pentru agricultură sînt diferite în partea de est și în cea de vest a Chinei de Nord. În zona *platoului de loess*, agricultura suferă din pricina lipsei de irigație. Transporturile sînt extrem de dificile. În unele locuri, rîpele au brăzdat atît de mult întreaga suprafață, încît din vechea cîmpie n-au mai rămas decît diferite terase și ieșituri de forme ciudate, care seamănă cu niște turnuri și bastioane. Pe alocuri se mai întîlnesc familii care trăiesc în peșteri săpate în povîrnișurile rîpelor, rămășiță a trecutului de cruntă exploatare și de mizerie, în care era ținut poporul chinez. Solul moale este ușor distrus de copitele animalelor și de roțile căruțelor: se formează gropi adînci și drumurile se adîncesc treptat, transformîndu-se în șanțuri. Pe vreme uscată ele sînt acoperite de un strat gros de praf. După ploaie se transformă însă în mlaștini, în care roțile se împotmolesc.

În cîmpia Chinei de Nord, principalele pericole sînt inundațiile provocate de ruperea barajelor de protecție și instabilitatea albiilor fluviilor. Cînd în munți ploile sînt abundente, pe platoul de loess se obține o recoltă bună, în timp ce pe cursul inferior al fluviului Huanhe se creează pericol de inundație. Densitatea populației este aici mult mai mare decît pe platoul de loess, atingînd în medie 200 de oameni pe kilometru pătrat.

Principalele culturi din China de Nord sînt *grîul, meiul, gaoleanul, porumbul, bumbacul, tutunul, soia și arachidele.*

China de Nord este bogată în *cărbune* și are zăcăminte considerabile de *minereu de fier.* Principalele exploatări carbonifere sînt minele de la Kailan (în Kaipin). Provincia Șansi este renumită din vremuri străvechi prin industria meșteșugărească de prelucrare a fierului. Industria prelucrătoare, în special a bumbacului, este concentrată la *Tianțzin.* O mare însemnătate a păstrat-o industria meșteșugărească; ea lucrează nu numai pentru piața locală, ci și pentru Mongolia interioară și provinciile de vest. Tianțzin este principalul port din China de Nord (1 900 000 de locuitori).

Pekin (2 800 000 de locuitori), capitala Chinei și cel mai important centru al învățămîntului superior, este unul dintre cele mai vechi orașe din lume (a fost întemeiat cu peste 3 000 de ani în urmă). La Pekin există minunate modele ale arhitecturii naționale chineze și diferite monumente ale străvechii culturi. În centrul orașului se află Piața Roșie, unde au loc parăzile și demonstrațiile cu prilejul sărbătorilor revoluționare. De la Pekin pornesc în toate direcțiile căi ferate și șosele. Cea mai importantă întreprindere industrială este o uzină metalurgică situată în apropierea orașului. Restul industriei din Pekin este alcătuit aproape exclusiv din întreprinderi mici. Sînt renumite obiectele artistice fabricate la Pekin. În prezent, capitala Republicii Populare Chineze se transformă într-un centru industrial.

Prin China de Nord trece *Marele zid chinezesc,* construit în vechime pentru apărarea împotriva atacurilor nomazilor din nord. El începe la golful Liaodun și se întinde spre vest pe o lungime de 2 400 km. Împreună cu ramificațiile, lungimea lui este și mai mare. Partea sa de vest este în multe locuri dărîmată.

Mongolia interioară. China de Nord-est se învecinează la vest cu Mongolia interioară, regiune națională autonomă, care face parte din China de Nord și este situată la granița cu Republica Populară Mongolă și cu Uniunea Sovietică. Populația este rară.

Baza economiei Mongoliei interioare o constituie creșterea animalelor practicată de nomazi; se cresc oi, capre,

vite cornute mari, cai și cămile. Vînatul animalelor cu blană are o mare importanță. Cu agricultura se ocupă în special chinezii în sud-est și rușii în nord. Dintre resursele minerale, cea mai importantă este lignitul; exploatările se află aproape de calea ferată Cianciun. Principalul oraș din Mongolia interioară este Huh-Hoto.

China de Est, China Centrală și Sîciuan. Toate aceste trei regiuni sînt străbătute de valea fluviului Ianțze. Dispunînd în condiții prielnice pentru agricultură și fiind o importantă arteră de transport, valea fluviului Ianțze, împreună cu văile marilor săi afluenți se disting prin desimea populației și prin numărul considerabil de orașe foarte mari.

Toate aceste trei regiuni ocupă un loc de seamă în producția agricolă a Chinei. Principala cultură alimentară din bazinul fluviului Ianțze este *orezul*, care ocupă aproape jumătate din întreaga suprafață cultivată. Au de asemenea o mare însemnătate sericicultura, cultivarea ceaiului, a bumbacului, precum și a plantelor oleaginoase (rapiță, susan).

Faptul că se află pe litoral cuprinzînd o zonă întinsă de-a lungul mării, face ca *China de Est* să aibă o mare importanță pentru legăturile maritime și pentru apărarea Chinei dinspre Oceanul Pacific; acest din urmă factor dobîndește o însemnătate deosebită din cauza cotropirii de către imperialiștii americani a insulei Taivan, care aparține Chinei, precum și din cauza amestecului american în Coreea de sud.

Cel mai mare oraș din regiunea de est, ca și din întreaga Chină, Șanhai (6 200 000 de locuitori), este situat pe un braț al fluviului Ianțze, la 20 km de fluviu și la 70 km de mare. Portul Șanhai constituie ieșirea la mare pentru bazinul fluviului Ianțze.

La Șanhai sînt concentrați 700 000 de muncitori industriali. Șanhaiul este cel mai important centru al industriei prelucrătoare din China, în primul rînd al industriei bumbacului. În ceea ce privește proporțiile producției de bumbac, el ocupă unul din primele locuri din lume.

În vechea Chină semicolonială, Șanhaiul era principalul punct de sprijin al imperialismului internațional; aici

se aflau cele mai mari bănci și întreprinderi industriale și comerciale străine. În portul Șanhai puteai să vezi întotdeauna vase sub tot felul de pavilioane străine. Șanhaiul era orașul contrastelor izbitoare. Cartierele locuite de străini se distingeau prin bogăție și confort, în contrast cu mizeria și murdăria care domneau în cea mai mare parte a orașului. Vasele transoceanice erau încărcate și descărcate în portul Șanhai de către hamali (coolii). Nu exista nici un fel de mecanizare.

După eliberarea Șanhaiului de către armata populară de eliberare (28 mai 1949), fabricile de aici au devenit o importantă parte a industriei de stat (naționalizate) a Chinei democrat-populare. Portul Șanhai nu mai servește pentru exploatarea Chinei de către imperialiști, ci pentru relații cu acele țări care vor să facă comerț cu China pe bază de egalitate. Condițiile de muncă ale muncitorilor din Șanhai s-au îmbunătățit și se dezvoltă construcția de locuințe.

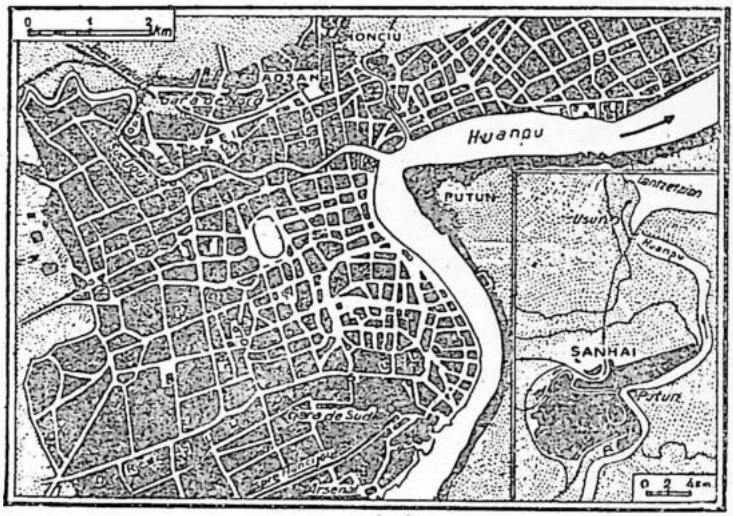

Fig. 66. — Planul schematic al Șanhaiului

Nankin („capitala de sud"), situat pe fluviul Ianțze (pe cursul inferior), a fost în trecut capitala Chinei, dar apoi a cedat acest loc Pekinului („capitala din nord"). Începînd din 1928, Nankinul a devenit din nou capitală a Chinei, dar de la sfîrșitul anului 1937 pînă în 1945 a fost ocupat de japonezi. În 1949, printr-o hotărîre a puterii democrat-populare, Pekinul a devenit din nou capitala Chinei.

Centrul geografic al bazinului fluviului Ianțze este Hankou, sau mai bine zis orașul triplu *Uhan* (Ucian, Hankou și Hanian), care numără 1 200 000 de locuitori. Acesta este un mare centru comercial și industrial, dar Șanhaiul îl întrece cu mult. La Hanian se află un combinat de prelucrare a fierului, un combinat de laminat șine și un combinat de armament, legate de minele de fier și de cărbune ce se află în împrejurimile Uhanului. Afară de aceasta, la Uhan există cîteva fabrici de prelucrare a bumbacului și de mătase și multe întreprinderi meșteșugărești mici.

Mai sus, pe Ianțze, în provincia Sîciuan, se află una din regiunile agricole cele mai roditoare și cu populația cea mai deasă din China, Bazinul Roșu. Aici există diferite bogății minerale, inclusiv zăcăminte de cărbune și minereu de fier. În perioada cînd Nankinul a fost ocupat de japonezi, guvernul chinez și-a mutat reședința la *Ciuntzin* (peste 1 000 000 de locuitori). La Ciuntzin și la Cendu au fost mutate cîteva uzine din Șanhai și Uhan.

Fig. 67. — Planul schematic al Uhanului

China de Sud. Gurile fluviului Siţzian constituie prima poartă a Chinei pe drumul maritim din Europa. Încă la mijlocul secolului al XVI-lea, portughezii au ocupat un mic teritoriu la intrarea în fluviul Siţzian, întemeind colonia *Macao*. La începutul secolului al XIX-lea, englezii au desfăşurat prin Canton cea mai mare parte a comerţului cu China; aici a izbucnit conflictul din pricina importării ilegale a opiului de către englezi, conflict care a dus la „războiul opiului" din anii 1839—1842. *Hongkong*, care a fost ocupat de Anglia în urma acestui război, a devenit baza penetraţiei engleze în China. La sfîrşitul secolului al XIX-lea, Cantonul era considerat cel mai important oraş industrial al Chinei. Dar de atunci Şanhaiul l-a întrecut cu mult ca centru industrial. Importanţa comercială a Cantonului a fost subminată de Honkong, unde englezii au construit un port bine utilat. Totuşi, Cantonul rămîne şi acum centrul industrial şi comercial al Chinei de Sud. El are circa 1 500 000 de locuitori. Întreprinderile cele mai mari sînt fabricile de mătase. Deosebit de dezvoltată este însă producţia meşteşugărească de obiecte de artă. Cantonul este un oraş cu o populaţie deasă, cu străzi înguste şi întortochiate şi cu cartiere plutitoare, în care locuinţele sînt amenajate în bărci şi pe plute.

Ca dezvoltare a agriculturii şi ca desime a populaţiei, în China de Sud se distinge provincia de pe litoral, *Guandun*, care cuprinde cursul inferior al fluviului Siţzian. Aici se strîng mai des cîte două recolte pe an decît în alte regiuni ale Chinei. Principala cultură alimentară, orezul, are o însemnătate şi mai mare decît în China Centrală. Împrejurimile Cantonului s-au specializat în *sericicultură*. Sînt dezvoltate *cultura tutunului, a trestiei de zahăr, a ceaiului, a mandarinelor şi lămîilor*.

Provincia *Iunan* (la graniţa cu Vietnam) se caracterizează prin bogăţiile sale minerale. O mare importanţă o are extracţia cositorului.

Insula *Taivan* (36 000 km²; 7 500 000 de locuitori) este situată la 140 km de continent. Insula a fost cotropită în 1895 de Japonia. În 1945, conform condiţiilor capitulării, Japonia s-a obligat să o restituie Chinei. În acest sens au fost încheiate acorduri internaţionale. Încălcînd aceste acorduri, S.U.A. au ocupat Taivanul, transformîndu-l într-o bază militară americană.

Populația Taivanului este alcătuită aproape exclusiv din chinezi. În Taivan există bogății minerale variate (printre care cărbune și aur) și păduri mari situate în partea muntoasă a insulei; aici crește prețiosul arbore de camfor, din care se extrage camforul. Principalele culturi agricole sînt orezul și trestia de zahăr.

Sințzian. În partea de nord-vest a Chinei se află marea provincie Sințzian, care se învecinează cu republicile sovietice din Asia centrală, cu Republica Populară Mongolă și cu India. Suprafața regiunii este de 1 640 000 km², iar populația de aproximativ 5 000 000 de locuitori.

Provincia Sințzian este alcătuită din două depresiuni mari, despărțite de munții Tian-Șan. La sud, între Tibet, Pamir și Tian-Șan, se află *depresiunea Kașgar,* prin care curge fluviul Tarim, ce se varsă în lacul-mlaștină Lobnor. La nord, între Tian-Șan și Altai se află Djungaria; o trecătoare largă, „Porțile Djungare", duce în Kazahstanul învecinat.

Djungaria se află la o distanță mai mare de orice ocean decît oricare alt punct de pe glob (cea mai mică distanță pînă la ocean este de 2 500 km).

Clima Sințzianului este continentală excesivă, secetoasă. Cea mai mare parte a regiunii este ocupată de *stepe secetoase și pustiuri;* întreaga parte centrală a Kașgariei este ocupată de pustiul nisipos Takla-Makan. Mici petece de pămînturi irigate se află la poalele munților. Acolo este o populație agricolă deasă, care se ocupă cu cultivarea grînelor și a bumbacului, cu pomicultura și cu sericicultura. În oazele mai mari se află orașe comerciale: în *Kașgaria — Kașgar, Iarkend* (Iarkand) și *Hotan,* iar în Djungaria — *Dihua* (Urumci) centrul administrativ al provinciei Sințzian, *Kuldja* și *Ciuguciak.* În aceste orașe sînt răspîndite meșteșugurile (producția de covoare, pîslă și obiecte din piele). În stepe este dezvoltată creșterea nomadă a animalelor (oi, vite cornute mari, cai și cămile). La poalele de nord și de sud ale munților Tian-Șan, trecînd printr-un șir de oaze, se află din cele mai vechi timpuri drumuri de caravane care leagă Asia centrală de China. De la Iarkend pornește un astfel de drum în India peste cele mai înalte trecători din lume (pînă la 5 600 m). Puterea democrat-populară a început în Sințzian construcția de sisteme de irigare, întreprinderi industriale și șosele.

Legăturile economice în continuă dezvoltare între Sinţzian şi U.R.S.S. contribuie la avîntul economiei acestei provincii. S-au construit autostrăzi care leagă provincia Sinţzian de China de Est şi de Uniunea Sovietică. Se studiază şi se exploatează diferite resurse minerale (cărbune, petrol, aur, metale neferoase).

O foarte mare importanţă o are calea ferată Lanciu—Urumci—Alma-Ata, pe care U.R.S.S. şi China au construit-o în comun. Au luat fiinţă centrale electrice şi întreprinderi industriale mari.

Populaţia din Sinţzian este foarte variată. În Kaşgaria predomină *uigurii*, înrudiţi cu uzbecii, care sînt un popor agricol statornic; în Djungaria, ca locuitori statornici trăiesc *dunganii* (musulmanii chinezi) şi *taranceii* (colonişti uiguri din Kaşgaria); în stepe trăiesc *kazahii şi mongolii* nomazi. *Chinezii* alcătuiesc circa 12% din întreaga populaţie şi trăiesc mai ales la oraşe.

Tibetul. Tibetul este o regiune naţională autonomă a Chinei, situată pe un podiş cu o înălţime şi întindere uriaşă (circa 1 300 km de la nord la sud şi 2 000 km de la est la vest). Dinspre sud şi vest podişul este mărginit de cei mai înalţi munţi din lume, *Himalaia şi Karakorum*, iar dinspre nord de munţii *Kuen-Lun*. De la marginile podişului izvorăsc cele mai mari fluvii din Asia de sud-est: Ianţze, Huanhe, Mokong, Brahmaputra şi Indul. Dar apele din cea mai mare parte a Tibetului nu au scurgere spre ocean. Clima este aspră, cu geruri puternice şi cu diferenţe pronunţate între temperatura din timpul zilei şi temperatura din timpul nopţii.

Populaţia (tibetani) se cifrează la circa 4 000 000 de oameni. Principala sursă de existenţă este *creşterea animalelor*. Se cresc iaci (boi cu cocoaşă şi cu lînă lungă), capre şi oi. Agricultura se practică numai în văile mai adînci ale apelor. Sînt răspîndite meşteşugurile casnice: torsul şi ţesutul lînii şi confecţionarea de obiecte legate de cultul budist: statuete, podoabe, lumînări etc.

Tibetul avea legături de transport slabe cu China. Această situaţie s-a schimbat radical o dată cu construirea autostrăzii care merge pînă la Lhasa.

Forța dominantă în Tibet este clerul superior budist, în frunte cu Dalai-Lama, care este subordonat guvernului central al Chinei. În Tibet există o mulțime de mănăstiri, mai ales în împrejurimile orașului *Lhasa*, capitala lui Dalai-Lama; se crede că în Tibet există cel puțin 300 000 de călugări (lama).

Imperialiștii englezi și americani au încercat să smulgă Chinei popular-democrate Tibetul și să-l subordoneze influenței lor. Dar încercarea a dat greș. În mai 1951 s-a realizat un acord între guvernul popular central al Chinei și guvernul local al Tibetului cu privire la eliberarea pașnică a Tibetului și la principiile organizării lui politice ca regiune națională autonomă a Chinei. Tibetul formează o parte inalienabilă a Chinei.

REPUBLICA POPULARĂ MONGOLĂ

Republica Populară Mongolă ocupă partea de nord a Asiei centrale și se învecinează cu U.R.S.S. și cu China. Suprafața țării este de peste 1 500 000 km², iar populația de circa 1 000 000 de oameni *(mongoli)*. Capitala este orașul *Ulan-Bator*.

Condițiile naturale. Cea mai mare parte a teritoriului este un podiș vălurit, cu o înălțime medie de 1 000—1 500 m; în vest podișul este străbătut de șiruri de munți înalți: *Hangai* și *Altaiul mongol* (spre sud-est ei continuă cu munții *Altai din Gobi*). Unele vîrfuri au o înălțime de peste 4 000 m.

Clima Mongoliei este continentală excesivă, secetoasă, cu o vară scurtă și cu o iarnă rece, cu zăpadă puțină. Înghețul durează pînă la începutul lunii iunie și începe cam în jurul datei de 20 august. Partea de nord a Mongoliei este mai bogată în precipitații și în vegetație decît părțile de sud și est. În nord există păduri întinse de conifere (zadă, cedru, brad și pin); predomină silvostepa și stepa cu ierburi relativ bogate. Povîrnișurile munților Hangai sînt de asemenea acoperite de păduri și de pășuni prețioase. De aici izvorăște Selenga, care se varsă în Baikal, și o se-

Fig. 68. — Republica Populară Mongolă

rie de afluenţi ai ei. Cu cît înaintăm spre sud şi est, cu atît clima este mai seceloasă, vegetaţia mai săracă şi se întîlnesc mai des terenuri pustii acoperite cu pietriş. Acesta este deşertul *Gobi*. Chiar şi acolo unde există iarbă, ea creşte în mănunchiuri, fără să formeze un strat compact. În Gobi nu există chiar atît de multe locuri complet sterpe. Multe păşuni se distrugeau înainte vreme prin folosirea excesivă sau prematură şi se îmbunătăţesc astăzi, cînd gospodăria nomadă este just organizată. În Gobi nu există decît puţină apă de băut. Prima condiţie pentru valorificarea acestui pustiu este organizarea alimentării cu apă, prin construirea de puţuri.

În Mongolia există *bogăţii minerale* variate: cărbune, aur, cupru, pietre preţioase şi multă sare.

Constituirea republicii populare. În trecut Mongolia exterioară (cum se numea înainte Republica Populară Mongolă) era o colonie înapoiată a imperiului chinez.

Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie a dat impuls dezvoltării mişcării de eliberare naţională în Mongolia exterioară. În cadrul luptelor împotriva trupelor chineze şi a bandelor de gardişti albi ruşi (care au năvălit în Mongolia după ce au fost alungaţi de pe teritoriul sovietic de către Armata Roşie) s-au format Partidul Popular Revolu-

ționar din Mongolia (întemeiat în 1920) și o armată populară revoluționară. Cu sprijinul Uniunii Sovietice, poporul mongol a izbutit să alunge pe cotropitori și să instaureze puterea democrat-populară. În 1924 Mongolia a devenit republică populară. Puterea supremă aparține Marelui Hural Popular (Adunarea reprezentanților poporului).

La 14 august 1945, referindu-se la dorința de independență exprimată în repetate rînduri de poporul din Mongolia exterioară, guvernul chinez a declarat că „dacă un plebiscit va confirma această dorință a poporului Mongoliei exterioare, guvernul chinez va recunoaște independența Mongoliei exterioare între granițele existente". Plebiscitul a avut loc la 20 octombrie 1945; poporul mongol a confirmat în unanimitate dorința sa de independență. Guvernul Chinei a recunoscut independența Republicii Populare Mongole.

Particularitățile dezvoltării. Republica Populară Mongolă este o republică popular-revoluționară, o republică a oamenilor muncii (arați-crescători de vite, muncitori și intelectuali) care a scuturat jugul imperialist și cel feudal, a asigurat *o cale necapitalistă de dezvoltare a țării și pășește cu succes spre socialism.*

În Republica Populară Mongolă au fost desființate toate formele de iobăgie și de prestații stabilite de feudali și de mănăstiri. Pămîntul a fost proclamat un bun al întregului popor. Privilegiile feudalilor au fost anulate, iar vitele lor confiscate. Se dezvoltă cooperația comercială și meșteșugărească, păstrîndu-se inițiativa particulară. S-au pus bazele unei mari industrii pentru prelucrarea materiilor prime locale. A fost îndeplinit cu succes primul plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale și a culturii (pe anii 1948—1952). Se îndeplinește acum cu succes cel de-al doilea plan cincinal, s-a îmbunătățit asistența medicală și s-au realizat mari succese în domeniul activității de culturalizare. Începînd din 1947 s-a introdus învățămîntul obligatoriu. La Ulan-Bator s-a deschis o universitate de stat. Cresc cadre naționale de specialiști calificați în toate domeniile economiei și culturii. Toate aceste succese au fost realizate datorită uriașului ajutor dezinteresat pe care Uniunea Sovietică îl acordă poporului mongol.

Economia. Baza economiei naţionale a republicii o constituie *creşterea nomadă a animalelor.* (Se cresc oi, vite cornute mari, cai, cămile şi capre). Animalele şi produsele creşterii animalelor (piei, lînă) constituie baza exportului Mongoliei.

Asuprirea colonială şi exploatarea feudală din trecut nu au dat posibilitatea creşterii animalelor să depăşească starea de înapoiere seculară. Ea depindea în întregime de resursele furajere naturale şi suferea mult din cauza instabilităţii lor. Vara secetele şi vînturile uscate care distrugeau ierburile, iar în timpul iernii zăpezile mari sau îngheţurile care împiedicau vitele să-şi procure hrana provocau pieirea în masă a animalelor, dacă crescătorii nu izbuteau să plece la timp în locuri mai bune (în medie în fiecare iarnă erau circa 20 de zile în care nutreţurile lipseau cu desăvîrşire). Asistenţa veterinară nu exista aproape de loc şi epizootiile pricinuiau pagube uriaşe.

Pentru a scoate creşterea animalelor din această stare de înapoiere, a fost nevoie de o muncă uriaşă. Guvernul republicii populare a luat măsuri în vederea dezvoltării cositului fînului pentru crearea de rezerve necesare pe timpul cît lipsesc nutreţurile. S-au construit adăposturi pentru vite, ca ele să nu mai sufere din pricina frigului puternic. În regiunile sudice (cele mai secetoase) ale Republicii Populare Mongole s-au săpat puţuri. S-a îmbunătăţit asistenţa veterinară. S-au creat şi continuă să se creeze uniuni de producţie ale argaţilor

Agricultura obţine succese însemnate, deşi aproape pretutindeni este nevoie de irigaţie. Se pot cultiva în bune condiţii plantele rezistente la frig şi care se coc repede. În ultima vreme suprafaţa cultivată cu grîne şi legume a sporit considerabil. Dintre cereale, în trecut se semăna mai ales orz, deoarece acesta rezistă cel mai bine la îngheţ; în ultimul timp au început să se răspîndească semănăturile de grîu. Cea mai mare parte a producţiei agricole o dau gospodăriile de stat înzestrate cu maşini. O mare importanţă o are şi *vînătoarea,* în special de animale cu blană (pinţe, veveriţe şi vulpi).

Pînă la revoluţie, în Mongolia nu exista o mare *industrie.* Acum, cu ajutorul tehnic al U.R.S.S., se dezvoltă o industrie de prelucrare a materiilor prime obţinute prin creşterea animalelor. La Ulan-Bator s-a construit un combinat

industrial pentru fabricarea de postav, pîslă şi prelucrarea pieilor şi blănurilor de oaie. Combinatul are şi o centrală electrică. Tot la Ulan-Bator s-au construit un combinat de carne, o uzină de reparaţii mecanice, un atelier de reparaţii auto, o tipografie de stat, o fabrică de cărămizi etc. Se dezvoltă industria extractivă, inclusiv extracţia de cărbune şi aur.

Transportul cu căruţe sau samare, cu cămile şi boi, joacă încă un rol de seamă în transporturile locale. Se dezvoltă rapid transportul auto. Principalele şosele duc de la Ulan-Bator spre graniţele U.R.S.S. şi spre Kalgan (China). În 1949 s-a dat în exploatare o cale ferată care leagă Ulan-Bator de Uniunea Sovietică. Acum această cale ferată a fost prelungită pînă în oraşul Ţzinin (China), scurtîndu-se cu sute de kilometri drumul dintre Moscova şi Pekin.

U.R.S.S. ocupă principalul loc în comerţul exterior al R. P. Mongole. Uniunea Sovietică exportă în Mongolia ţesături, produse petrolifere, făină, maşini agricole, automobile şi utilaj pentru şantierele de construcţii. Din Mongolia se exportă în U.R.S.S. animale vii, lînă, piei şi blănuri.

La 12 martie 1936, U.R.S.S. şi Republica Populară Mongolă au semnat un protocol cu privire la asistenţa mutuală în cazul cînd una din aceste ţări ar fi atacată. În vara anului 1939 trupele sovieto-mongole au zdrobit trupele japoneze, care au încercat să invadeze R. P. Mongolă. În august 1945 trupele mongole au participat împreună cu trupele sovietice la eliberarea Manciuriei de sub jugul cotropitorilor japonezi.

La 27 februarie 1946, între Uniunea Sovietică şi Republica Populară Mongolă s-a semnat un tratat de prietenie şi asistenţă mutuală pe termen de 10 ani, precum şi un acord de colaborare economică şi culturală.

COREEA

Coreea (în limba coreeană Ciosen — „Ţara dimineţilor liniştite") este o republică democrat-populară şi ocupă peninsula cu acelaşi nume, precum şi regiunea învecinată de pe continent. Peninsula Coreea desparte *Marea Japoniei* de *Marea Galbenă; Strîmtoarea Coreeană* desparte penin-

sula de Japonia. Pe uscat Coreea se învecinează cu China şi pe o mică porţiune cu Uniunea Sovietică. Aproape întreaga graniţă se întinde de-a lungul unor fluvii, inclusiv de-a lungul celui mai mare fluviu din Coreea — *Amnokkan* (mai cunoscut sub numele de Ialuţzian). Coreea are o suprafaţă de 221 000 km² şi o populaţie de 30 000 000 de locuitori, aproape exclusiv *coreeni*.

Din 1910 pînă în 1945 Coreea a fost o colonie a Japoniei. Coreea de nord a fost eliberată de trupele sovietice, iar Coreea de sud a fost ocupată de trupele americane. Graniţa dintre zona sovietică şi cea americană a fost fixată pe paralela de 38° latitudine nordică. În baza acordului încheiat de miniştrii afacerilor externe ai U.R.S.S., S.U.A. şi Angliei în decembrie 1945, Coreea trebuia să devină un stat democrat independent şi pentru aceasta trebuia să se creeze în primul rînd un guvern democratic provizoriu al Coreei. Dar în ciuda acestui acord, autorităţile de ocupaţie americane au dus o politică de înrobire a Coreei de sud şi de transformare a ei într-o bază strategică a S.U.A. Dintr-un grup de trădători ai poporului coreean ei au creat „guvernul" marionetă al Coreei de sud, care ascultă în totul de ordinele S.U.A.

În vara anului 1950, trupele „guvernului" marionetă din Coreea de sud, instigat de S.U.A., au năvălit în Coreea de nord. Cînd ele au început să sufere înfrîngeri din partea armatei populare coreene, S.U.A. au dezlănţuit o intervenţie armată împotriva poporului coreean; totodată americanii au ocupat insula Taivan, care aparţine Chinei. În felul acesta S.U.A. au săvîrşit o agresiune vădită atît împotriva Coreei, cît şi împotriva Chinei. Totodată S.U.A. au strecurat în mod ilegal, prin Consiliul de Securitate al Organizaţiei Naţiunilor Unite, fără participarea reprezentanţilor U.R.S.S. şi ai Republicii Populare Chineze, o hotărîre care prevedea ca membrii O.N.U. să acorde ajutor „guvernului" sud-coreean, adică să participe la războiul agresiv pus la cale de S.U.A. Războiul imperialist sălbatic împotriva Republicii Populare Democrate Coreene, agresiunea împotriva Republicii Populare Chineze, prin cotropirea insulei Taivan, primejdia ce ameninţa securitatea Chinei din partea intervenţioniştilor care invadaseră Coreea şi atacurile forţelor aeriene americane asupra terito-

rjului chinez au stîrnit în China o largă mişcare populară de ajutorare a poporului frate coreean. Voluntari chinezi au luptat în rîndurile eroicei armate populare coreene pentru libertatea şi independenţa nu numai a Coreei, dar şi a Chinei.

Imperialiştii americani şi complicii lor au purtat ruşinosul război împotriva poporului coreean cu o sălbăticie nemaipomenită: ei au distrus în întregime oraşele mari şi au exterminat locuitori paşnici. Neatingîndu-şi scopul nici în felul acesta, ei au folosit un mijloc atît de mîrşav cum este arma bacteriologică.

Dar lupta eroică a poporului coreean şi a voluntarilor chinezi a zădărnicit planurile agresive ale imperialiştilor. Prin dîrzenia arătată în luptă şi prin dorinţa lor de pace, coreenii au obţinut semnarea acordului de armistiţiu (27 iulie 1953). Un rol însemnat a jucat politica de pace a Uniunii Sovietice, care a sprijinit toate propunerile cinstite, urmărind încetarea războiului.

Uniunea Sovietică şi ţările de democraţie populară acordă un mare ajutor refacerii economiei Republicii Populare Democrate Coreene. U.R.S.S. a acordat Coreei un ajutor nerambursabil de 1 000 000 000 ruble, îi furnizează diferite maşini şi materiale şi o sprijină cu experienţa ei tehnică.

Condiţiile naturale. Coreea este o ţară muntoasă. Aceasta se referă îndeosebi la regiunile din apropierea Mării Japonici, unde munţii vin pînă aproape de ţărm. Cu toate că înălţimea lor este relativ mică (numai în unele puncte trece de 2 000 m), munţii sînt abrupţi şi au creste ascuţite. Litoralul dinspre Marea Galbenă este alcătuit din şesuri deluroase; aici există mult pămînt fertil.

Clima Coreei este musonică. Cu toate că ţara este situată relativ la sud (între 34° şi 43° latitudine nordică) şi este înaintată în mare, clima Coreei se apropie mai mult de cea continentală decît de cea oceanică. Acest lucru se referă îndeosebi la Coreea de nord, care este mai îndepărtată de ocean şi mai muntoasă. În timpul iernilor care sînt aspre, suflă vînturi uscate şi reci din interiorul continentului. Sudul, mai puţin muntos şi mai apropiat de mare, are o climă mai blîndă, care aminteşte clima subtropicală din Japonia de sud.

Coreea se distinge printr-o *mare varietate a resurselor naturale*. Găsim aici munți sălbatici și stîncoși, cu torente vijelioase, care-și gonesc apele prin defileuri întunecoase și prin depresiuni roditoare, cu ogoare înverzite și grădini înfloritoare; păduri de nepătruns cu cedri zvelți și înalți și cu zadă precum și cringuri bogate de castani, de salcîmi albi, de aluni și de plante subtropicale veșnic verzi; vînturi uscate și reci dinspre continent, care fac ca în nordul Coreei să bîntuie geruri puternice și musonii calzi și umezi dinspre ocean, care aduc adevărate ploi tropicale, ce fac rîurile să se reverse și să pustiască ogoarele și satele.

Bogățiile naturale sînt de asemenea variate și mari. În subsolul Coreei se află zăcăminte bogate de tot felul de minerale utile, iar rîurile de munte care curg năvalnic peste praguri și cascade conțin rezerve uriașe de energie hidraulică. Solul fertil din cîmpie și clima caldă și umedă fac să crească recolte bogate de culturi sudice prețioase, iar mările care scaldă țărmurile sînt pline de pește și de tot felul de animale și plante acuatice. Rar dacă se poate întîlni o țară cu o suprafață atît de mică, care să aibă condiții naturale de asemenea varietate și bogăție. *(V. Zaicikov, Coreea)*.

Populația și economia. Circa 2/3 din populația Coreei se îndeletnicește cu *agricultura*, îndeosebi cu cultura pămîntului; creșterea animalelor are o importanță secundară. Principalele culturi sînt: *orezul*, care joacă un rol extrem de însemnat în alimentația țării, apoi orzul, meiul, soia și bumbacul. Este răspîndită de asemenea sericicultura. Numai 1/4 din întreaga suprafață a Coreei este cultivată. În sesuri, ca și în China, fiecare petic de pămînt este lucrat și desimea populației este foarte mare; în schimb regiunile de munte au o populație foarte rară și nu sînt aproape de loc cultivate. Sub stăpînirea japoneză cea mai mare parte a pămîntului aparținea moșierilor japonezi și localnici. Plugarii erau nevoiți să arendeze de la aceștia pămîntul în condiții înrobitoare, dînd proprietarului între 1/2 și 3/4 din recoltă. Este interesant că autoritățile japoneze s-au mărginit să răpească țăranilor coreeni cele mai bune pămînturi și nu au făcut nimic pentru a extinde suprafața cultivată în regiunile muntoase, deși există posibi-

lităţi pentru aceasta. Uneltele cu care lucrau ţăranii coreeni erau primitive ,dar datorită uriaşei experienţe şi dragostei de muncă, pământul era lucrat cu măiestrie şi grijă.

In timpul stăpînirii japoneze, industria din Coreea s-a dezvoltat în mod unilateral. Căutînd să mărească baza industriei de război, autorităţile japoneze au organizat în Coreea exploatarea mineralelor utile (mincreu de fier, aur, cupru, zinc, plumb, aluminiu, wolfram şi magnezit), au construit numeroase uzine, printre care întreprinderi metalurgice şi chimice. Totodată nu exista aproape de loc o industrie constructoare de maşini, iar producţia de obiecte de larg consum era insuficientă. Resursele stoarse din Coreea erau folosite în economia de război a imperialiştilor japonezi.

Intre Coreea de sud şi cea de nord există deosebiri pronunţate în ceea ce priveşte caracterul economiei. *In sud* se află principalele regiuni agricole, cu o populaţie deasă şi majoritatea întreprinderilor din industria alimentară. *Coreea de nord* este muntoasă, mai puţin prielnică pentru agricultură, cu excepţia regiunii de pe litoral, dar aici se găsesc principalele resurse hidroenergetice, minerale şi forestiere ale ţării; tot aici se află principalele întreprinderi ale industriei grele.

Dezvoltarea Coreei de nord după răsturnarea puterii japoneze se deosebeşte radical de dezvoltarea Coreei de sud. *In Coreea de nord s-a înfăptuit o reformă agrară radicală.* Pămînturile moşierilor japonezi şi coreeni au fost confiscate şi împărţite gratuit oamenilor muncii care aveau în mai mare măsură nevoie de pămînt. Gospodăriilor slabe li se acordă ajutor tehnic. Astfel, irigarea ogoarelor cu ajutorul unei roţi de apă pusă în funcţiune de oameni se înlocuieşte prin alimentarea cu apă cu ajutorul pompelor acţionate de motoare electrice. *Marea industrie, mijloacele de transport şi băncile au fost naţionalizate.* S-a introdus *planificarea economiei naţionale.* Se desfăşoară o vastă muncă de *culturalizare.* Autorităţile japoneze ţineau în mod intenţionat poporul coreean în întuneric. Limba coreeană era înlăturată din şcoli. Milioane de coreeni erau analfabeţi. In toată Coreea exista doar o mică universitate (la Seul), accesibilă aproape exclusiv japonezilor. Acum, în Coreea de nord limba coreeană a fost restabilită în şcoli, analfabetismul se lichidează în ritm rapid, numărul şcolilor creşte şi s-au creat o serie de şcoli superioare şi instituţii ştiinţi-

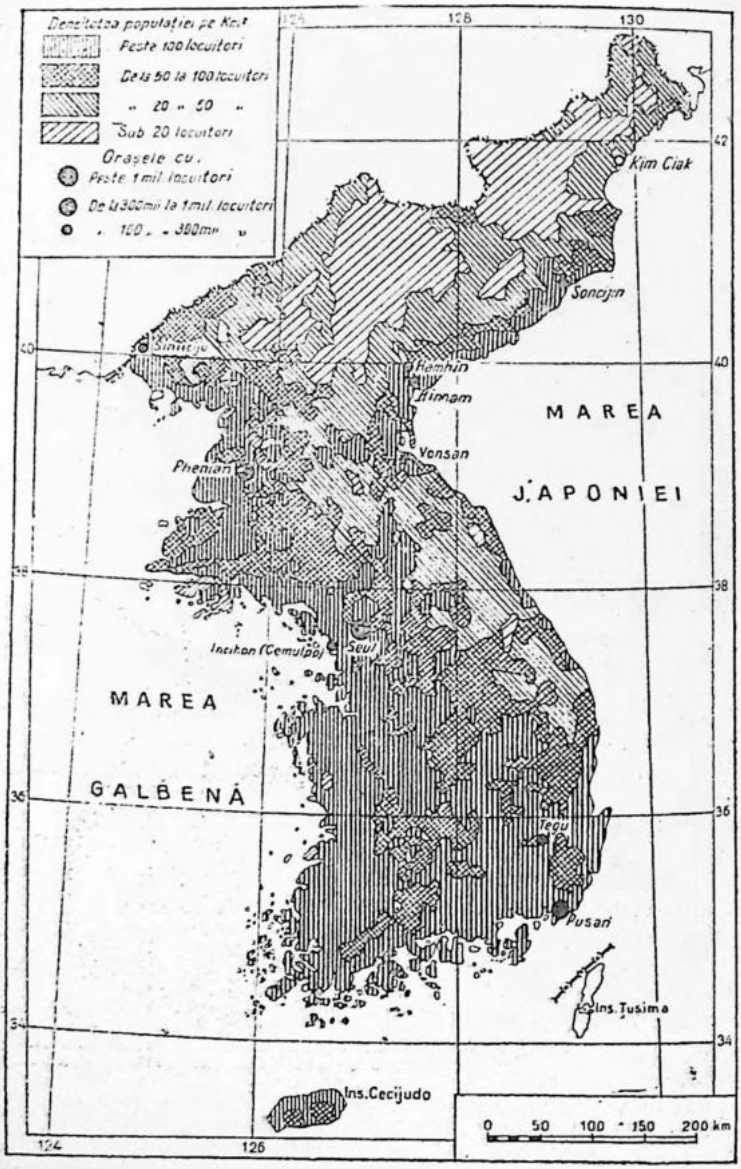

Fig. 69. — Densitatea populației Coreei

fice, printre care o universitate şi Academia de Ştiinţe. Cultura naţională coreeană cunoaşte un deosebit avînt. Uniunea Sovietică acordă un ajutor uriaş construcţiei economice şi culturale din Coreea democratică.

În sud, regimul colonial japonez a fost înlocuit prin regimul colonial american. Industria a trecut în mîinile americanilor. Ţărănimea suferă crîncen din cauza lipsei de pămînt, a prestaţiilor feudale, a impozitelor şi a diferitelor taxe. Foarte mulţi oameni nu au de lucru şi nu au ce mînca. Răscoalele nu contenesc.

Cel mai mare oraş din Coreea de nord este *Phenian* (peste 400 000 de locuitori). Portul care-l deserveşte este Nampho. Phenian, Nampho şi împrejurimile formează principalul centru al industriei siderurgice şi al industriei metalelor neferoase (în apropiere sînt exploatări de cărbune şi minereu de fier). După izgonirea japonezilor, Phenianul a devenit centrul organizator al luptei pentru democratizarea Coreei. În 1948 a fost proclamată aici Republica Populară Democrată Coreeană şi a fost constituit guvernul ei. Phenianul a devenit un important centru cultural (aici se află Academia de Ştiinţe, o universitate, precum şi institutele: politehnic, agricol şi de medicină). Intervenţioniştii americani s-au năpustit cu o deosebită furie asupra

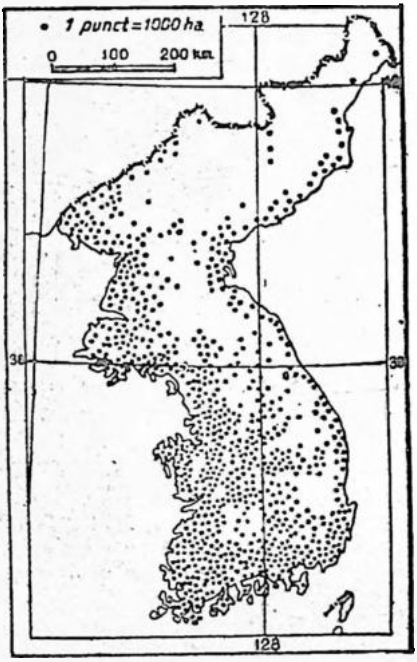

Fig. 70. — Culturile de orez în Coreea

Phenianului, pricinuind distrugeri îngrozitoare. În Coreea de nord-est există cîteva porturi însemnate: Vonsan, Hinam, care împreună cu orașul Hamhin formează un important centru industrial, Ciboncin și Nacijin. În Coreea de sud se află Seulul (aproximativ 1 000 000 de locuitori) vechi centru al culturii coreene și capitala Coreei pînă la cotropirea țării de către japonezi. Seulul este un important nod de transporturi și are o industrie variată.

Portul Seulului este Incibon (Cemulpo), la Marea Galbenă, situat la 40 km de Seul și are 265 000 de locuitori. El este cunoscut din istoria războiului ruso-japonez din 1904—1905. Aici a pierit eroic crucișetorul „Variag", luptînd împotriva unor forțe covîrșitoare ale flotei japoneze. Pusan, (470 000 locuitori), situat pe țărmul strimtorii Coreene, este punctul cel mai apropiat de Japonia (220 km pînă la Simonoseki). Sub stăpînirea japoneză aici era o bază maritimă militară, care împreună cu bazele din Japonia controla Strimtoarea Coreeană. În mîinile americanilor, Pusanul este principala bază a intervenției în Coreea.

VIETNAM

Republica Democrată Vietnam ocupă partea de răsărit a peninsulei Indochina, care înainte făcea parte din Indochina Franceză. Ea a luat ființă în urma mișcării de eliberare care s-a desfășurat în perioada celui de-al doilea război mondial, cînd Indochina a fost ocupată de Japonia. În august 1945, această mișcare s-a transformat într-o revoluție, care a doborît puterea imperialistă atît a Japoniei, cît și a Franței. Independența Republicii Democrate Vietnam a fost proclamată la 2 septembrie 1945. Guvernul francez, sprijinit de imperialiștii americani și englezi, a încercat să zdrobească tînăra republică prin forță armată și să creeze în locul ei un stat marionetă aflat sub controlul său. Dar poporul din Vietnam, condus de partidul comunist, a zădărnicit prin lupta sa eroică aceste planuri și a întărit independența republicii.

La conferința de la Geneva a miniștrilor afacerilor externe, care a avut loc în 1954, s-au luat hotărîri cu privire la încetarea operațiunilor militare în Vietnam, Laos și Cam-

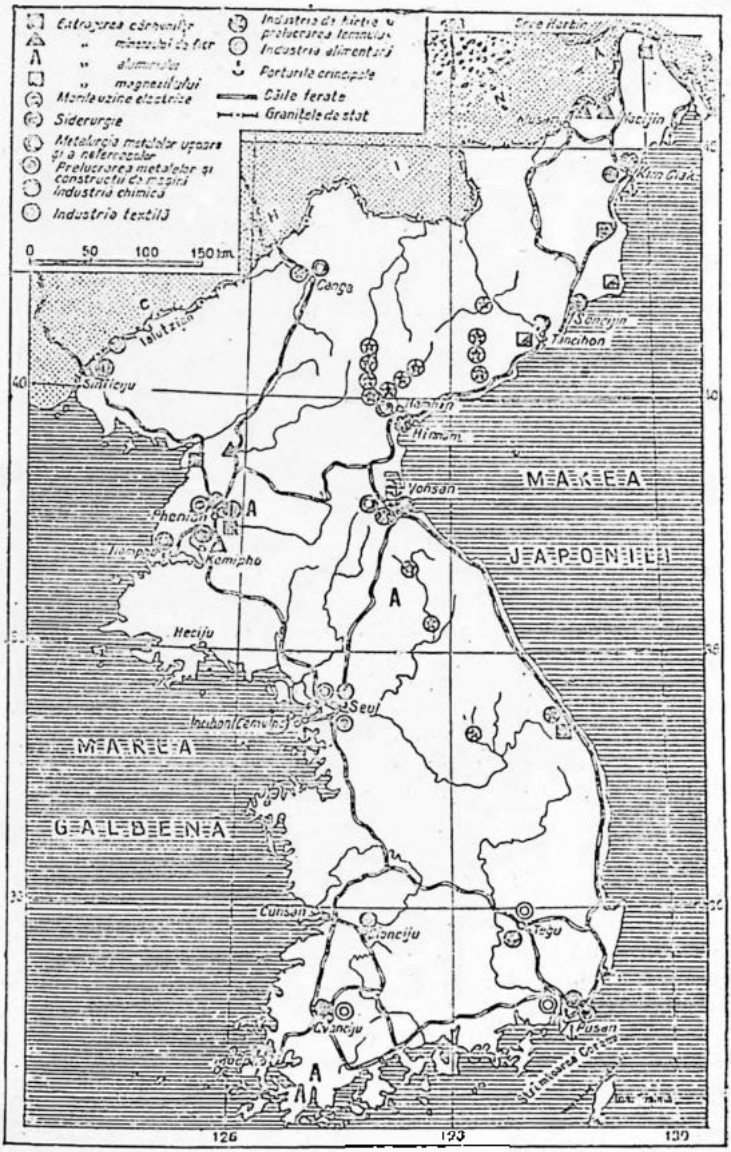

Fig. 71. — Industria Coreei

bodgia și la efectuarea de alegeri generale, creîndu-se condițiile necesare pentru ca poporul să-și poată exprima liber voința.

Conferința a stabilit în Vietnam o graniță provizorie de-a lungul paralelei de 17° latitudine nordică. La nord de această paralelă puterea aparține guvernului democrat.

Vietnamul este împărțit în trei regiuni : *Tonkin, Annam* și *Cochinchina*. Conform Constituției Vietnamului, ele au primit denumirile de : regiunea de nord, regiunea centrală, și regiunea de sud. Suprafața totală a țării este de circa 350 000 km², iar populația de 25 000 000 de locuitori, majoritatea anamiți. Puterea supremă aparține parlamentului național, ales pe bază de vot universal. Șeful statului este președintele, ales de parlament. Principalul partid politic este Partidul celor ce muncesc din Vietnam, care conduce Frontul Național. Capitala est orașul *Hanoi*.

Cea mai mare parte din teritoriul Vietnamului este muntoasă. În sud însă, în delta fluviului *Lanțanțzian* (Mekong), se află o întinsă cîmpie roditoare. Un șes mare există și la nord, de-a lungul cursului inferior al Fluviului Roșu (Song-Koi). Afară de aceasta se întîlnesc mici porțiuni de șes pe tot litoralul răsăritean. Clima Vietnamului este tropicală, musonică. Aproximativ 1/3 din teritoriu este acoperit de păduri tropicale, dintre care cele mai prețioase s'nt pădurile de bambus. Vietnamul este bogat în minerale utile: cărbune de calitate superioară, cositor, zinc, wolfram, fier și mangan. Există rezerve mari de energie hidraulică.

În timpul stăpînirii franceze, Vietnamul a fost o țară agricolă înapoiată. Cele mai bune pămînturi fuseseră acaparate de francezi, care organizaseră acolo plantații mari (mai ales în Cochinchina, pe cîmpia fertilă Lanțanțzian). O parte din pămînt fusese lăsată moșierilor localnici. Cei mai mulți dintre băștinași sau aveau petice infime de pămînt, sau îl arendau în condiții înrobitoare de la marii proprietari. Principala cultură este orezul, hrana de bază și cel mai important produs de export. Se mai seamănă și porumb. Plantațiile de cauciuc dau cantități mari de cauciuc pentru export. Industria extractivă va avea un mare viitor ; în afară de minerale care erau exploatate sub stă-

pînirea franceză (cărbune, zinc, cositor, wolfram), Vietnamul dispune de resurse variate încă prea puțin studiate.

Cu toate greutățile provocate de războiul îndelungat pentru independență, guvernul democrat al Vietnamului a înfăptuit și continuă să înfăptuiască transformări importante. Au fost naționalizate pămînturile aparținînd fostului „împărat al Annamului" [1] și ale moșierilor care au fugit la imperialiștii francezi. Țăranii cu pămînt puțin și fără pămînt primesc loturi de pămînt; arenda a fost redusă și țărănimea primește ajutor pentru extinderea suprafeței însămînțate, construirea de sisteme de irigație și sporirea recoltelor la hectar. Au fost naționalizate întreprinderile din industria de război și se iau măsuri pentru sporirea producției industriale. S-au realizat mari succese în domeniul învățămîntului: s-a mărit rețeaua de școli și a scăzut mult procentul de analfabeți.

Cea mai deasă populație este în regiunea de nord, mai ales în șesul de pe Fluviul Roșu, unul din grînarele țării. Aici se află și cele mai importante exploatări miniere. Principalul oraș din regiunea de nord, *Hanoi*, este capitala Vietnamului. De la Hanoi pornește o cale ferată spre China. O altă cale ferată merge de la Hanoi spre sud, în regiunea centrală și cea de sud. Principalul port al regiunii de nord este *Haifon*. Cel mai mare grînar al Vietnamului este regiunea de sud, care produce un surplus de orez atît pentru regiunea de nord, care are o populație deasă și căreia nu-i ajunge orezul propriu, cît și pentru export. Principalul oraș și port din regiunea de sud este *Saigon*.

JAPONIA

Componența și întinderea. Arhipelagul Insulelor Japoneze, pe care este situată Japonia, desparte Marea Japoniei de Oceanul Pacific; el este alcătuit din patru insule mari (*Honsiu* sau *Hondo, Hokkaido, Sikoku*, și *Kiusiu*) și o mulțime de insule mici.

[1] Sub stăpînirea franceză, Annamul era considerat formal imperiu și avea un „împărat" care, bineînțeles, nu dispunea de nici un fel de putere reală.

Strîmtoarea Coreeană (împărțită în două de insula dublă Țușima) desparte insula Kiusiu de Coreea, partea cea mai apropiată de Insulele Japoneze a continentului asiatic; strîmtoarea La Pérouse (43 km) desparte insula Hokkaido de insula Sahalin (U.R.S.S.). Suprafața Japonici este de 371 000 km², iar populația de 89 000 000 de locuitori. Capitala este orașul *Tokio*.

După înfrîngerea suferită în cel de-al doilea război mondial, Japonia a pierdut toate coloniile, teritoriile de sub mandat și țările ocupate, a căror populație atingea în 1942 (adică în perioada celei mai mari extinderi a cuceririlor japoneze) circa 400 000 000 de oameni. Japonia de astăzi a revenit în general la granițele pe care le-a avut înainte de perioada 1870-1880, cînd a început expansiunea teritorială.

Țărmurile, relieful. Țărmurile se disting prin numărul mare de golfuri, peninsule și insulițe de coastă. Există multe golfuri bune pentru adăpostirea vaselor. Deosebit de prielnică pentru navigație este Marea Japoniei inferioare (dintre insulele Honsiu, Sikoku și Kiusiu), ferită de furtunile de pe ocean. Lîngă țărmurile Japoniei Oceanul Pacific este excepțional de adînc; în dreptul orașului Tokio, la 200 km de țărm, sînt adîncimi de 8500 m.

*Reliefu*l Insulelor Japoneze este muntos. Porțiunile de șes, situate în cea mai mare parte de-a lungul litoralului, nu ocupă mai mult de o treime din întreaga suprafață a insulelor.

În Japonia există un număr mare de *vulcani*. Deosebit de mulți sînt în partea centrală a insulei Honsiu; la vest de Tokio se ridică vulcanul Fudzi-San (Fudziama), cel mai înalt vîrf al Japoniei (3776 m).

Dar lucrul cel mai de temut în Japonia nu sînt erupțiile vulcanilor, ci cutremurele. Ele sînt deosebit de primejdioase în cîmpiile de pe litoral, situate în apropiere de marile gropi ale fundului oceanului. Mișcarea fundului mării în timpul cutremurelor provoacă adesea valuri uriașe, care se năpustesc asupra țărmului cu o putere distrugătoare. Cutremurul cel mai înspăimîntător din ultimul timp a fost cel din 1923.

Clima și vegetația. Clima Japonici este condiționată de cîțiva factori: poziția insulară, influența musonilor, cu

renții marini care trec pe lîngă țărmurile ei și, afară de aceasta, lungimea mare a arhipelagului Japoniei de la nord spre sud (de la 46° la 31° latitudine nordică); acolo se succed zonele climaterice de la clima temperată la cea subtropicală, iar partea de sud a insulei Kiusiu reprezintă o trecere spre zona tropicală.

Contrastele dintre clima Japoniei de sud și cea a Japoniei de nord sînt intensificate și de influența curenților marini. Japonia de sud este încălzită de curentul cald *Kuro-Sivo*, în timp ce Japonia de nord-est se află sub influența curentului rece al *Curilelor (Cia-Sivo)*, care vine dinspre nord și merge de-a lungul țărmurilor răsăritene.

Musonii aduc în Japonia precipitații abundente. Litoralul vestic primește principalele precipitații de la musonul de iarnă (de nord-vest), care suflă deasupra Mării Japoniei (ele cad sub formă de ploaie sau zăpadă); musonul de vară (de sud-est), care suflă dinspre ocean, aduce ploi calde și abundente pe litoralul estic. În Japonia precipitațiile anuale sînt de 100 300 cm, fiind mai scăzute numai în nordul insulei Hokkaido. Musonul de iarnă aduce de pe continentul asiatic frigul, îndulcit într-o oarecare măsură de influența Mării Japoniei. Din această cauză în Japonia iarna este relativ aspră, iar vara călduroasă. În ianuarie temperatura oscilează între +7° la sud și — 6° la nord, iar în iulie între + 27° și + 17°. La Tokio, care se află în centrul Japoniei, temperatura medie este în iulie de + 25°, iar în ianuarie de + 3°. Precipitațiile anuale

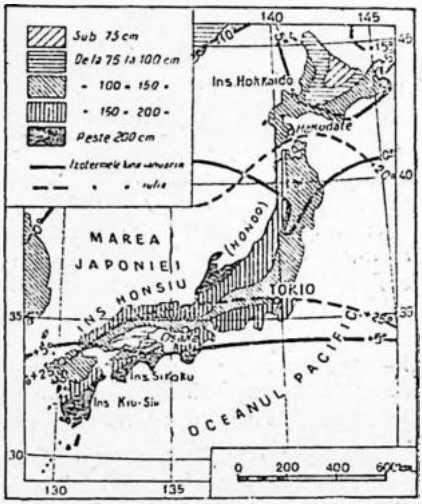

Fig. 72. — Clima Insulelor Japoneze (precipitațiile anuale și izotermele din iulie și ianuarie)

se ridică la 160 cm. Aşadar, în Japonia caracteristicile climei oceanice (umiditate mare) se îmbină cu caracteristicile climei continentale (deosebiri mari de temperatură între iarnă şi vară).

Ca şi în alte ţări cu climă musonică, Japonia este expusă uraganelor puternice — *taifuni*. Taifunii sînt deosebit de periculoşi în timpul schimbării musonilor, în octombrie.

Apele de litoral ale Japoniei sînt foarte *bogate în peşte*. Datorită îmbinării curenţilor calzi şi reci, aici se întîlnesc cele mai variate specii de peşti, atît din apele calde, cît şi din cele reci.

Vegetaţia Insulelor Japoneze este extrem de bogată şi de variată. Mai mult de jumătate din suprafaţa Japoniei este acoperită de păduri. Aici se întîlnesc păduri tropicale umede, păduri subtropicale cu copaci veşnic verzi, păduri de conifere în munţi şi păduri de foioase în zona temperată din nord. Cele mai mari masive păduroase s-au păstrat în munţi. Cele mai preţioase sînt pădurile de conifere din partea centrală şi de nord a insulei Honsiu, care dau un bun material de construcţie. Cele mai multe păduri aparţin moşierilor, statului şi familiei imperiale.

Apele. Rîurile şi fluviile Japoniei sînt scurte, dar năvalnice şi bogate în apă. De aceea ele constituie importante surse de energie hidraulică.

Bogăţiile minerale. Japonia este săracă în *cărbune:* principalele bazine carbonifere se află pe insulele Kiusiu şi Hokkaido. Cărbunele este de calitate inferioară. Rezervele de petrol sînt neînsemnate. Din cauza lipsei de cărbune şi petrol, rîurile, ca izvor de energie, au o însemnătate deosebită. Japonia este săracă şi în metale. Cel mai puţin se găseşte fier. Ceva mai importante sînt rezervele de *cupru* (uneori împreună cu aur) ; există zinc şi argint.

Populaţia

Densitatea medie a populaţiei pe Insulele Japoneze este de 235 de oameni pe kilometru pătrat. „Suprapopularea" Japoniei a fost unul dintre argumentele folosite de clica militaristă japoneză pentru justificarea cuceririlor. În realitate însă nici nu poate fi vorba de suprapopulare.

Astfel, pe insula Hokkaido densitatea este sub 60 de oameni pe kilometru pătrat. Pe cele trei insule din sud, unde densitatea medie este deosebit de mare, sînt întinse regiuni de munte și păduri unde nu există aproape de loc populație permanentă. Locuitorii se îngrămădesc pe văile rîurilor, precum și în șesurile de pe litoral și din jurul lacurilor, într-un cuvînt, în regiunile în care se poate cultiva orez sau se poate pescui. Tot în aceste șesuri se află toate orașele mari ale țării. Pe insulele din sud rar întîlnești o locuință omenească dincolo de altitudinea de 1000 m deasupra nivelului mării, iar pe insula Hokkaido nu trec de altitudinea de 500 m.

În Japonia se manifestă într-o formă extrem de acută o contradicție tipică pentru multe țări capitaliste; țăranii săraci suferă crunt din pricina lipsei de pămînt, dar nu au nici o posibilitate pentru a valorifica terenurile nelucrate (în primul rînd ele nu aparțin țăranilor, iar în al doilea rînd pentru valorificare este nevoie de fonduri de care țăranii săraci nu dispun).

Toate orașele mari ale Japoniei sînt situate în jumătatea de sud a insulei Honsiu: *Tokio,* așezat în fundul golfului Tokio, numără 8 000 000 de locuitori, *Iokohama* — port al capitalei (circa 1 000 000 de locuitori), *Osaka,* cel mai mare centru industrial din Japonia (circa 2 000 000 de locuitori), *Nagoia,* important centru industrial (1000000 de locuitori), *Kioto,* fosta capitală a Japoniei (1 100 000 de locuitori) și *Kobe,* cel mai mare port japonez.

Particularitățile dezvoltării Japoniei

Îmbinarea capitalismului dezvoltat și a înapoierii feudale. Capitalismul japonez, care a parcurs rapid toate stadiile dezvoltării de la o țară feudală înapoiată și slabă pînă la una dintre cele mai agresive puteri imperialiste, reprezintă o îmbinare originală a celor mai înaintate forme ale capitalului monopolist cu cele mai înapoiate rămășițe ale feudalismului. Dacă avem în vedere marile puteri imperialiste, asemenea contraste se întîlnesc în Italia; în Japonia ele sînt însă incomparabil mai pronunțate.

Pe de o parte, capitalismul japonez prezintă trăsăturile unui *capitalism dezvoltat*: mari întreprinderi industriale cu un nivel tehnic înalt, dezvoltarea considerabilă a electrificării, monopoluri puternice, dominația unui mic grup de financiari.

Pe de altă parte, capitalismul japonez se distinge prin *puternice rămășițe ale formelor precapitaliste de exploatare* și aceasta nu numai în agricultură, unde rămășițele feudalismului sînt deosebit de puternice, dar și în industrie: este răspîndită cumpărarea copiilor de la părinți pentru a munci în fabrici, iar sclavia din pricina datoriilor este un fenomen frecvent. Munca ieftină a femeilor și copiilor este crunt exploatată, întrucît e puțin plătită. Brațele de muncă excepțional de ieftine sînt principala resursă pe care se bazează dezvoltarea industriei japoneze, principalul „atout" al capitalismului japonez în lupta pentru piețe.

Agresivitatea imperialismului japonez și prăbușirea lui. Pînă în perioada 1870—1880, teritoriul Japoniei se limita la Insulele Japoneze. În această perioadă Japonia a ocupat cîteva grupuri de insule mici, printre care insulele Riukiu și insulele Curile (acestea din urmă aparținuseră pînă atunci Rusiei). Astfel japonezii dețineau un lanț de insule, care se întindeau pe o distanță de peste 4 000 km de-a lungul continentului asiatic și care separa de largul oceanului o serie de mări interioare (Ohotsk, Marea Japoniei, Marea Chinei de Răsărit și Marea Galbenă). Cînd Japonia s-a transformat într-o mare putere maritimă, aceasta i-a dat posibilitatea să controleze cea mai mare parte a căilor de acces spre continentul asiatic dinspre Oceanul Pacific. Japonia începe să treacă la cuceriri mai importante la sfîrșitul secolului al XIX-lea. În 1894-1895, ea atacă China și îi răpește insulele Taivan (Formoza), și Penhuledao. (Pescadore).

În 1905, în urma războiului cu Rusia, Japonia a ocupat jumătatea de sud a insulei Sahalin și o parte din peninsula Liaodun cu Port-Arthur și Dalni (care din 1898 era arendat Rusiei). De fapt tot atunci a fost cotropită și Coreea (oficial ea a fost anexată mai tîrziu, în 1910).

După primul război mondial, Japonia a căpătat insulele germane din Oceanul Pacific, situate la nord de ecuator. Sub presiunea S.U.A., Japonia a fost nevoită să restituie în

mod formal Chinei concesiunea germană de la Ţindao, ocupată în timpul războiului, dar de fapt acolo a rămas o puternică influenţă japoneză.

În afară de cuceririle directe, Japonia a profitat de faptul că forţele celorlalte mari puteri erau distruse de război şi *şi-a consolidat poziţiile economice în China*. Japonezii au înfiinţat mari fabrici textile la Şanhai şi Ţindao. S-a intensificat exploatarea Manciuriei de către capitalul japonez. Exportul de mărfuri japoneze pe pieţele asiatice a crescut considerabil.

Intervenţia japoneză în Siberia (1918-1922), însoţită de represalii crunte împotriva muncitorilor şi ţăranilor, de distrugeri sălbatice şi de jafuri, s-a terminat printr-un eşec total. Victoriile Armatei Roşii au silit trupele japoneze să se retragă de pe teritoriul Uniunii Sovietice.

În 1931, Japonia a început o largă *ofensivă împotriva Chinei*. Ea a ocupat întreaga Manciurie şi partea de răsărit a Mongoliei interioare, creînd pe teritoriile cotropite statul fictiv Manciuko. În 1937, Japonia a atacat din nou China, cotropind o mare parte din teritoriul ei. Scopul urmărit de imperialiştii japonezi era să supună definitiv întreaga Chină.

În 1938 Japonia a atacat Uniunea Sovietică în regiunea lacului Hasan, lîngă Vladivostok. În 1939 ea a încercat să pătrundă în Uniunea Sovietică prin Republica Populară Mongolă. Cotropitorii japonezi au fost însă mereu înfrînţi de Armata Sovietică.

La 7 decembrie 1941 Japonia a început operaţiunile militare împotriva S.U.A., Angliei şi Olandei. Datorită faptului că atacase prin surprindere, Japonia a reuşit să ocupe într-un timp scurt posesiunile britanice Honkong, Malaya şi aproape întreaga Birmanie, posesiunile americane, insulele Filipine şi Guam, precum şi Indiile Olandeze. În partea de nord a Oceanului Pacific, forţele armate japoneze au ocupat temporar partea de vest a insulelor Aleutine.

Pe la mijlocul anului 1942 ofensiva japoneză a fost oprită, iar ulterior forţele armate americane şi britanice au trecut la contraofensivă. Intrarea Uniunii Sovietice în războiul împotriva Japoniei i-a dat lovitura hotărîtoare: la 2 septembrie 1945 Japonia a semnat capitularea necondiţionată. Japonia a pierdut toate teritoriile cucerite. Unia-

nea Sovietică a recăpătat Sahalinul de sud, cotropit de japonezi în 1905, şi insulele Curile. De atunci încoace ele nu mai constituie un mijloc pentru a rupe Uniunea Sovietică de ocean şi o bază a agresiunii japoneze împotriva Extremului Orient sovietic, ci un mijloc pentru legătura directă a Uniunii Sovietice cu oceanul şi o bază de apărare a pămîntului sovietic de agresiunea japoneză.

Baza economică relativ slabă a imperialismului japonez. Pentru caracterizarea imperialismului japonez (în forma pe care o avusese la începutul celui de-al doilea război mondial) era extrem de semnificativă *discordanţa dintre forţa sa militară şi relativa slăbiciune a bazei economice.* Prin forţa flotei de război şi a armatei terestre, ca şi prin proporţiile şi bogăţia teritoriilor cucerite, Japonia era înainte de cel de-al doilea război mondial o putere imperialistă de prim rang.

După primul război mondial industria japoneză a înregistrat succese importante. S-au dezvoltat îndeosebi ramurile strîns legate de pregătirea războiului. Totuşi, *în ceea ce priveşte nivelul dezvoltării industriale, Japonia era mult în urma S.U.A., Germaniei şi Angliei,* mai cu seamă în domeniul industriei mijloacelor de producţie. Unul dintre punctele cele mai vulnerabile ale imperialismului japonez era *dependenţa pronunţată a industriei de materiile prime străine şi de pieţele externe de desfacere.* Principalele ramuri ale industriei japoneze lucrau mai ales cu materii prime importate. Pe de altă parte, capacitatea de consum a pieţii interne era neînsemnată. Ieftinătatea braţelor de muncă şi *nivelul de trai scăzut al clasei muncitoare* şi al maselor populare, care reprezentau principala forţă a imperialismului japonez în lupta pentru pieţe, erau totodată izvorul slăbiciunii lui. Ţărănimea şi clasa muncitoare de la oraşe constituiau o piaţă slabă pentru industria japoneză.

Imperialiştii japonezi vedeau posibilitatea de rezolvare a contradicţiilor care sfîşiau Japonia, în *noi cuceriri coloniale* şi în intensa *exploatare a muncitorilor şi ţăranilor japonezi.* Această politică agresivă deşănţată a dus, pînă în cele din urmă, Japonia la catastrofă.

Japonia după cel de-al doilea război mondial. Din cele arătate mai sus, rezultă cît de importantă este *sarcina demilitarizării şi democratizării Japoniei.* Acest lucru este în-

portant și pentru securitatea generală și pentru soarta poporului japonez însuși, pe care vechiul regim l-a dus la catastrofă. Necesitatea transformării Japoniei într-un stat democratic și iubitor de pace a fost recunoscută prin cîteva acorduri internaționale încheiate în timpul celui de-al doilea război mondial și după terminarea acestuia. Dar politica imperialiștilor americani, care sînt stăpîni în Japonia, încalcă grosolan aceste acorduri. Ea este contrară intereselor păcii și securității, precum și intereselor poporului japonez. Ea urmărește refacerea industriei de război și a forțelor armate ale Japoniei, reînvierea monopolurilor ei, întărirea poziției elementelor reacționare și înăbușirea mișcărilor democratice. Scopurile acestei politici sînt similare cu scopurile politicii duse de S.U.A. în Germania occidentală: 1) *Transformarea Japoniei într-un cap de pod american* și folosirea clicii militariste japoneze împotriva U.R.S.S. și a țărilor de democrație populară — Coreea și China; 2) *Transformarea Japoniei într-o semicolonie americană*, într-o piață pentru mărfurile și capitalurile americane. Americanii au scos din Japonia utilajul întreprinderilor care pot concura cu industria americană, în timp ce în alte întreprinderi „neprimejdioase" în această privință, se investesc capitaluri americane. Pentru a pătrunde în economia Japoniei, capitalul american folosește monopolurile japoneze, care sînt gata să facă orice compromis numai ca să poată menține măcar o parte din puterea lor de altădată.

Aceste scopuri agresive le urmărește și „tratatul de pace" separat, încheiat în mod ilegal în 1951 cu Japonia de către Statele Unite și țările de sub influența lor, fără participarea U.R.S.S., Republicii Populare Chineze și Indiei.

În urma acestei politici, producția rămîne în Japonia la un nivel scăzut, cu toate că industria de război se reface. Pentru oamenii muncii din Japonia această politică aduce o scădere considerabilă a salariului real, șomajul în masă, creșterea impozitelor și, ca rezultat, pauperizarea extremă.

Orînduirea politică. Pînă la cel de-al doilea război mondial, deși avea o aparență de parlamentarism burghez, Japonia era de fapt o monarhie absolută. În baza constituției, împăratul („Fiul soarelui") se bucura de drepturi largi, care îi permiteau să acționeze aproape independent de parla-

ment. Influența hotărîtoare asupra politicii guvernului o aveau financiarii din fruntea celor mai mari monopoluri, marii moșieri, nobili și militari superiori care aveau strînse legături cu clasele dominante. Comandamentul militar reprezenta o forță politică importantă și independentă.

In 1946 a fost adoptată o nouă constituție, întocmită din ordinul autorităților de ocupație americane. In baza noii constituții drepturile parlamentului au fost mărite, dar instituția monarhică a fost menținută. Parlamentul este alcătuit din două camere : Camera deputaților și Camera consilierilor. Misiunea acesteia din urmă este „să corecteze eventualele excese ale Camerei inferioare", adică să apere orînduirea existentă împotriva reformelor cu adevărat democratice. Potrivit cu aceasta și sistemul alegerii în Camera consilierilor asigură componența ei strict reacționară. Alegerile pentru Camera deputaților sînt în mod formal democratice (vot universal și direct), dar în realitate se *desfășoară în condițiile teroarei militare și polițienești,* îndreptată împotriva partidelor democratice. De fapt Japonia este guvernată nu pe baza normelor constituționale, ci potrivit cu ordinele primite de la imperialiștii americani.

In Japonia există un partid burghez, alcătuit din fuzionarea vechilor partide : partidul liberal și partidul democrat. Partidul socialist japonez s-a refăcut de curînd, prin fuzionarea socialiștilor de dreapta cu cei de stînga.

Infrîngerea Japoniei imperialiste a trezit la viață forțele democratice ale poporului japonez. *Partidul Comunist* din Japonia, întemeiat în ilegalitate în 1922, și care a continuat să lucreze în ilegalitate, a devenit legal în 1945 și în prezent conduce lupta oamenilor muncii japonezi pentru crearea unei Japonii democratice și iubitoare de pace, pentru asigurarea independenței ei, pentru îmbunătățirea situației materiale a clasei muncitoare și a țărănimii, pentru stabilirea unei colaborări strînse cu Republica Populară Chineză, cu U.R.S.S. și cu celelalte țări iubitoare de pace. Partidul comunist luptă pentru crearea unui front democratic unic de eliberare națională, care să reunească pe toți oamenii muncii din Japonia.

Schimbările importante care s-au produs în viața politică a Japoniei sînt dovedite și de avîntul mișcării sindicale, care înainte de război era foarte slabă, dar care acum

a cuprins cea mai mare parte a muncitorilor și funcționarilor. Același lucru îl arată creșterea mișcării țărănești și colaborarea strînsă dintre organizațiile muncitorești și cele țărănești.

Economia

Agricultura. Economia actuală a Japoniei se caracterizează printr-o subordonare a ramurilor sale față de monopolurile americane și în primul rînd a industriei, care reprezintă sectorul principal al economiei.

Proprietatea funciară și folosirea pămîntului. Circa 60% din suprafața cultivată este lucrată de țărani proprietari de pămînt. Restul pămîntului care aparține moșierilor este dat în arendă în condiții înrobitoare. Este important să menționăm că în perioada de dezvoltare a capitalismului japonez sistemul de arendă înrobitoare nu numai că nu a scăzut, ci s-a răspîndit tot mai larg. În Japonia moșierii nu se ocupă de gospodăriile lor; arendașii dau și ei adesea mai departe pămîntul în arendă, împărțindu-l în loturi mici. În felul acesta se ajunge la o suprastructură cu mai multe etaje și țăranul arendaș este nevoit să hrănească o mulțime de paraziți, dîndu-le peste 50% din recoltă. Asuprirea la care este supusă țărănimea japoneză și lipsa de posibilități tehnice și materiale determină stagnarea în agricultură.

Un fenomen caracteristic pentru Japonia îl constituie moșiile cu proprietăți mici. În condițiile de aici, adeseori cel care posedă 3 ha de pămînt irigat este moșier, iar proprietarul a 10 ha este mare moșier într-adevăr, dată fiind lipsa de vite și de mașini agricole, o singură gospodărie țărănească nu este în stare să lucreze 3 ha de ogoare de orez. O excepție în această privință este insula Hokkaido, unde circa 2/3 dintre gospodării au vite de muncă, unde există unelte agricole și unde sînt multe gospodării chiaburești, care exploatează muncitorii salariați.

În general agricultorul japonez este un țăran sărac, care lucrează manual, cu inventarul cel mai primitiv, pe petice infime de pămînt. Este larg răspîndită așa-numita cultură în straturi (de felul grădinăritului), care cere o uriașă cheltuială de muncă. Numai în regiunile de nord și est ale insulei Hokkaido se întîlnește cultura extensivă, iar pe alocuri chiar sistemul de cultură cu pîrloage.

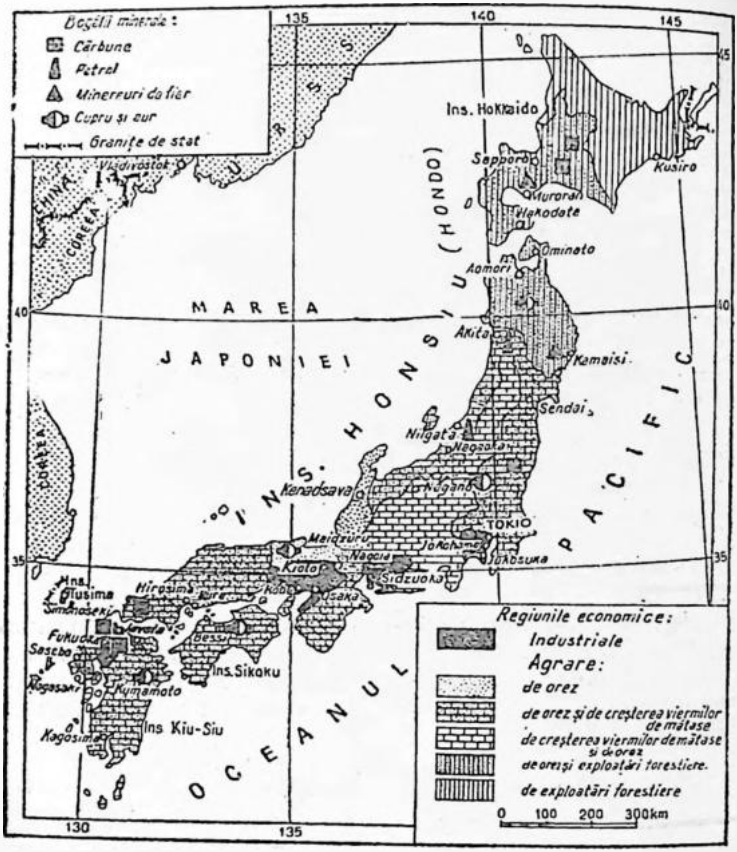

Fig. 73. — Regiunile economice ale Japoniei

Creşterea animalelor. O trăsătură specifică a agriculturii japoneze este *numărul infim de vite.*

Înainte de cel de-al doilea război mondial, sericicultura avea în Japonia o importanţă deosebit de mare. Japonia era cel mai mare exportator de mătase brută din lume. Aproape întreaga mătase exportată pleca în S.U.A. În timpul războiului exportul de mătase a încetat, cea mai mare parte dintre duzi au fost tăiaţi şi pămîntul însămînţat cu culturi

alimentare. Înainte de război, producția de mătase brută era de 42 000 tone pe an, iar în 1948 a fost de numai 5 400 tone. În S.U.A. mătasea artificială a înlocuit aproape complet mătasea naturală importată. Aceasta a ruinat masele de țărani sericicultori din Japonia.

Agricultura. Pămînturile cultivate reprezintă numai 6 000 000 ha, adică 16% din suprafața totală a Insulelor Japoneze. Agricultura este răspîndită aproape exclusiv în cîmpiile de pe litoral, pe văile rîurilor și pe malurile lacurilor. Uriașele întinderi muntoase și înmădărite nu se folosesc aproape de loc pentru agricultura. Principala cultură alimentară este *orezul*, care se cultivă pe o suprafață de peste 3 000 000 ha de terenuri irigate. În ceea ce privește recoltele de orez, Japonia este întrecută numai de India și China. Cu toate recoltele mari, este nevoie în permanență să se importe orez. Orezul se seamănă în special pe terenuri irigate; celelalte cereale dau recolte bune și pe terenuri neirigate, însă ele au un rol secundar, cu toate că în țară există destul pămînt prielnic pentru cultivarea lor. Aceasta nu se poate extinde din lipsă de vite de muncă și de inventar agricol. Semănăturile de orz și grîu ocupă circa 1 500 000 ha.

Printre celelalte produse agricole, cele mai importante sînt cartofii, ridichile (unul dintre principalele alimente ale țăranului japonez) și diferite păstăioase, îndeosebi soia. În Japonia nu se cultivă aproape de loc plante fibroase, nici măcar bumbac, de care industria textilă japoneză are atîta nevoie. În jumătatea de sud a Japoniei se cultivă ceai.

Pescuitul. Lipsa de produse animale este compensată întrucîtva de uriașele bogății piscicole. În ceea ce privește pescuitul, Japonia ocupa înainte de cel de-al doilea război mondial primul loc în lume (producția era de 2 500 000—3 000 000 tone anual, adică mai mare decît a S.U.A. și Marii Britanii la un loc). Principalele porturi de pescari sînt Hakodate, pe țărmul sudic al insulei Hokkaido (centrul pescuitului japonez în mările nordice) și Simonoseki, la extremitatea sud-vestică a insulei Honsiu. Pe țărmurile Mării Japonici se află sute de așezări pescărești.

Industria. Cărbunele propriu nu acoperă nevoile industriei japoneze; în 1951 extracția de cărbune a fost de 43 000 000 tone. Extracția de petrol dă numai o mică parte

din produsele petrolifere care se consumă în Japonia. În schimb, în ceea ce privește folosirea *energiei hidraulice* și producția de *energie electrică*, Japonia ocupă unul dintre primele locuri în lume. Cele mai mari hidrocentrale cu rețele de înalt voltaj se găsesc în regiunea centrală a insulei Honsiu ; de aici energia este transportată în centrele industriale.

Industria metalurgică, de prelucrare a metalelor, de construcții de mașini și industria chimică au lucrat intens pentru nevoile militare ; în 1943 producția de oțel a fost de 8 000 000 tone, iar în 1951 de 6 300 000 tone. În 1955 ea a atins 9 milioane tone, situînd Japonia pe locul 5 între țările lumii capitaliste. Afară de ramurile ocupate în întregime în cadrul comenzilor militare, se mai produc diferite mașini-unelte. Este de asemenea dezvoltată producția de material rulant, construcțiile navale, care constituie una din ramurile principale ale industriei construcției de mașini.

Industria textilă ocupa de mult un loc de frunte în industria japoneză, dar înaintea celui de-al doilea război mondial a fost împinsă pe planul al doilea de către industria de război. Deosebit de dezvoltată este industria bumbacului, care lucrează cu bumbac importat. Japonia exportă cantități mari de țesături, dar mult mai mici decît înainte de război. A avut mult de suferit și producția japoneză de mătase artificială, care înainte de război se dezvoltase considerabil. Aceasta este singura ramură importantă a industriei japoneze, ale cărei necesități sînt aproape complet acoperite de materia primă proprie (celuloză din lemn). După ce a început intervenția americană în Coreea, refacerea industriei de război japoneze a început să se desfășoare în ritm rapid.

Transporturile și comerțul exterior. Înainte de cel de-al doilea război mondial, *flota comercială* a Japoniei ocupa, ca tonaj total, al treilea loc din lume. În urma războiului și a capitulării, tonajul ei a scăzut, dar în ultimii ani se refăce într-un ritm destul de rapid, tinzînd să atingă nivelul din 1939 (5 600 000 tone) și chiar să-l depășească. În ceea ce privește desimea *căilor ferate*, Japonia este întrecută de Marea Britanie și Germania. Lipsa de căi ferate este compensată în parte prin uriașa dezvoltare *a transporturilor*

pe mare, pentru care Japonia are condiții mai prielnice chiar decît Marea Britanie. Numărul automobilelor este redus în Japonia.

În *importul* japonez principalul loc îl ocupă materiile prime pentru industria textilă (bumbac din S.U.A. și lînă din Australia). Un loc de seamă îl ocupă și importul de *petrol* și produse petrolifere, *minereuri metalice și metale*.

Cele mai importante capitole ale *exportului* japonez sînt produsele textile, mai ales țesăturile din bumbac și din mătase artificială.

După cel de-al doilea război mondial, S.U.A. au pus stăpînire pe cea mai mare parte a comerțului exterior japonez.

Căutînd să scape de influența americană, Japonia tinde spre piețe străine atît în ceea ce privește importul, cît și exportul produselor sale. Ea își îndreaptă privirile spre țările din Asia de sud-est, țările din Oceanul Pacific, Oceanul Indian, cît și în zona Orientului Apropiat și Mijlociu. În aceste țări interesele japoneze se ciocnesc cu interesele Marii Britanii și chiar cu ale Statelor Unite ale Americii. Ca și în cazul Germaniei occidentale, și Japonia, care a fost vremelnic eliminată de pe piețele capitaliste, a reapărut înăsprind contradicțiile dintre țările imperialiste. În cadrul acestei lupte pentru piețe de desfacere, deosebit de importantă pentru comerțul exterior al Japoniei este reluarea legăturilor economice cu China. S.U.A. împiedică reluarea relațiilor comerciale, declarînd strategice aproape toate mărfurile japoneze de export.

Cercurile economice și politice japoneze, ca de altfel majoritatea poporului japonez, își dau seama tot mai mult că salvarea din situația grea economică și de dependență față de S.U.A. nu poate veni decît prin lărgirea legăturilor cu piața lagărului socialist.

Începînd din 1954, s-au reluat relațiile economice cu U.R.S.S. Pe baza aceasta, Japonia primește din U.R.S.S. cărbune, cherestea, crom, mangan, produse petrolifere, bumbac etc., în schimbul unui export de vapoare, vase pescărești, remorchere etc. De asemenea s-au făcut oarecari pași în vederea dezvoltării schimburilor comerciale dintre R.P.R. și Japonia.

Regiunile

Insula Honsiu. Ca suprafaţă (230 000 km²), insula Honsiu este egală cu suprafaţa Marii Britanii şi reprezintă nucleul principal al Japoniei. Aici trăieşte peste $^3/_4$ din populaţia Japoniei. Pe Honsiu se află cele mai importante regiuni ale industriei prelucrătoare din Japonia: 1) *regiunea Tokio*, cu centrele la Tokio şi Iokohama, 2) *regiunea Osaka*, cu centrele la Osaka, Kobe şi Kioto şi 3) *regiunea Nagoia*.

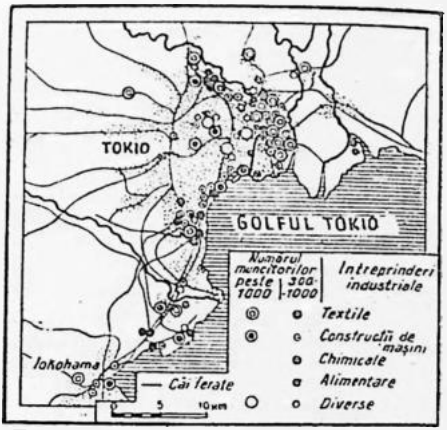

Fig. 74. — Regiunea industrială Tokio

În toate aceste trei regiuni cea mai importantă ramură industrială a fost *industria bumbacului*. Abia în secolul al XX-lea s-au dezvoltat acolo construcţiile de maşini, construcţiile navale şi industria chimică. În regiunea Tokio se află portul *Iokohama*, care în acelaşi timp este şi un important centru al industriei grele. La intrarea în golful Tokio se află baza maritimă militară Iokosuba.

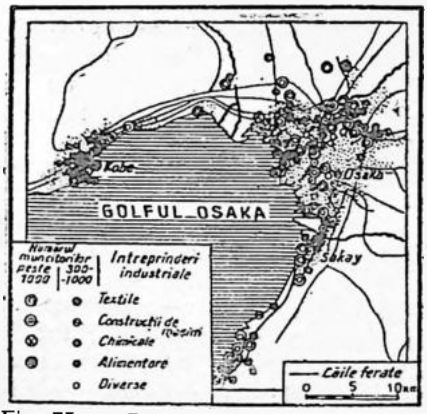

Fig. 75. — Regiunea industrială Osaka

Cel mai important port din regiunea Osaka este *Kobe*, care s-a transformat într-un mare centru industrial. La Osaka şi Kobe predomină industria modernă. Dar al treilea oraş mare al regiunii, *Kioto*, care este un vechi centru

al torcătoriei și țesătoriei meșteșugărești, continuă să aibă și astăzi numeroase întreprinderi mici. *Simonoseki* este punctul terminus al rețelei de căi ferate de pe insula Honsiu. El are legătură prin bacuri cu Coreea și prin două tuneluri săpate pe sub mare, cu insula Kiusiu. Simonoseki este un port de pescari.

In restul insulei Honsiu predomină agricultura. Pretutindeni cea mai importantă cultură alimentară este *orezul*. Regiunea centrală muntoasă a insulei Honsiu se distinge prin contrastele pronunțate dintre depresiunile cultivate și înălțimile aproape nelocuite. Numeroase centrale electrice construite pe riurile de munte alimentează cu energie regiunile industriale învecinate. Sericicultura, care constituie renumele acestei regiuni, se află, după cel de-al doilea război mondial, în declin.

Insula Kiusiu. In nordul insulei Kiusiu este situată cea mai importantă regiune minieră și metalurgică din Japonia. Aici se află centrul industriei siderurgice — *Iavata*. Intreprinderile folosesc cărbunele local și importat și minereu de fier importat. In apropiere de Iavata, lîngă strîmtoarea Simonoseki, se află o serie de orașe industriale și porturi strîns legate între ele. *Modzi* este cel mai important port carbonifer din Japonia.

In restul insulei Kiusiu, printre regiunile pur agricole se deosebesc orașele *Sasebo* și *Nagasaki* (baze maritime militare folosite azi de americani).

Insula Hokkaido. Insula Hokkaido (în limba japoneză însemnează — Țara de nord) se deosebește prin economia sa de celelalte regiuni ale Japoniei. Japonezii au colonizat-o relativ recent (cu începere din perioada 1870—1880), exterminînd aproape în întregime populația băștinașă (ainо). Spre deosebire de restul Japoniei, aici sînt mai numeroase gospodăriile de mijlocași și chiaburi, care angajează argați și folosesc destul de mult vitele de muncă. Principalele culturi sînt orezul, ovăzul, păstăioasele și cartofii. In regiunile mai puțin populate din partea de răsărit a insulei se mai folosește sistemul de cultură cu pîrloage. Hakodate (în sud) este cel mai mare port de pescari din Japonia și cel mai important oraș din insula Hokkaido. Aici există numeroase fabrici de conserve de pește.

Marile masive păduroase și zăcămintele de cărbune constituie importante resurse de materii prime ale insulei Hokkaido. În regiunile forestiere au luat ființă fabrici de hîrtie. La Muroran (port din sud) există o însemnată industrie metalurgică.

Insula Hokkaido, care ocupă al doilea loc ca suprafață printre insulele Japoneze (are 73 000 km², fiind ceva mai mică decît Irlanda), se distinge în mod pronunțat față de celelalte trei insule, printr-o densitate mai scăzută a populației.

INDIA, PACHISTANUL ȘI CEYLONUL

India, a doua țară din lume ca populație, este situată în partea centrală a Asiei de sud.

Pînă în 1947, India a fost colonie britanică. Ca sistem de guvernare se împărțea în două : cea mai mare parte era condusă direct de autoritățile engleze, în frunte cu viceregele. Această parte era alcătuită dintr-o serie de provincii (cele mai importante dintre ele erau : *Assam, Bengalul, Bihar, Orissa, Provinciile unite, Pendjab, Bombay și Madras).* Partea mai mică o alcătuiau statele indigene cu principi locali (radjale și maharadjale) ; pe lîngă aceștia erau atașați funcționari englezi, care îi controlau. Numărul acestor principate era de peste 500. Unele din ele erau mari *(Haiderabad, Misore, Trawankore, Cașmir),* dar cele mai multe erau mici, de o importanță economică și politică infimă. Păstrînd aceste rămășițe feudale, guvernul englez atrăgea de partea sa nobilimea feudală indiană, făcîndu-și din ea un aliat împotriva maselor populare.

Sub presiunea mișcării de eliberare națională mereu crescînde, care s-a intensificat după cel de-al doilea război mondial, guvernul Angliei a fost nevoit să dea publicității, în 1947, o declarație potrivit căreia India a fost împărțită în două state, după criteriul religios : Uniunea Indiană sau India propriu-zisă (în care predomină religia hindusă), și Pachistanul (în care predomină religia musulmană).

Teritoriul Pachistanului este alcătuit din părți separate : cea mai mare parte se află în nord-vest, pe valea Indului, și se învecinează cu Afganistanul, Iranul și Marea Arabiei, iar partea cea mai mică se află în nord-est, la gura Gangelui, avînd ieșire la golful Bengal.

Scopul acestei scindări a fost să provoace dezbinare, pentru ca astfel să slăbească India și s-o poată menține încă

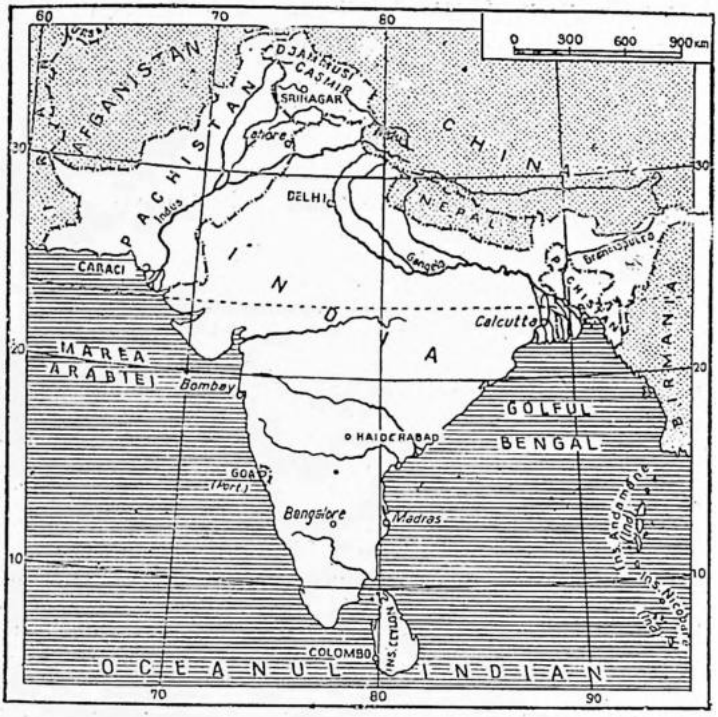

Fig. 76. — India, Pachistanul şi Ceylonul

subordonată lor. Vechile metode nu mai asigurau dominaţia engleză asupra marelui popor indian.

Dar această măsură nu rezolva problema independenţei naţionale a popoarelor Indiei. Ele au continuat lupta dîrză şi de masă pentru libertatea lor, pentru deplină independenţă. Ca urmare a luptei maselor populare, la 26 ianuarie 1950 India a fost proclamată republică suverană independentă.

Suprafaţa Indiei este de 3 162 000 km², iar populaţia de 377 000 000 de locuitori. Împărţirea ei administrativă se

baza pe criteriul istoric. Marile principate feudale se menţineau (unele erau reunite în uniuni de principate), iar cele mici erau alipite provinciilor. Provinciile şi principatele se numeau „state". În 1956 India a trecut la o împărţire administrativă care are la bază criterii mai juste, privind problema naţională şi economică. Astfel, din 27 de state, care existau altădată, azi au mai rămas 16. Vechea împărţire administrativă ţinea cont cu totul de interesele colonialiştilor. Capitala ţării este *Delhi* (fostul centru administrativ al întregii Indii).

Suprafaţa Pachistanului este de 943 000 km², iar populaţia de 76 000 000 de locuitori. Capitala este oraşul *Caraci*. În martie 1956, Pachistanul a fost proclamat republică: Republica „Islamică" Pachistan şi face parte din Comunitatea Britanică de Naţiuni.

Pe teritoriul Indiei se află cîteva mici posesiuni ale Portugaliei; ele reprezintă nişte petice răzleţe pe litoral sau în apropiere de el. Acestea (Goa, Diu şi Daman) sînt rămăşiţele posesiunilor mai mari pe care le avea odinioară Portugalia în India. Cea mai importantă dintre acestea este *Goa*. Poporul indian luptă pentru eliberarea ultimelor teritorii aflate sub dominaţia colonialiştilor portughezi

Insul *Ceylon*, situată în apropiere de coasta de sud-est a Industanului, nu face parte din punct de vedere administrativ din India; pînă în 1948 ea a fost o colonie separată, apoi a devenit dominion. Suprafaţa Ceylonului este de 66 000 km², iar populaţia de 8 000 000 de locuitori. Capitala este oraşul *Colombo*.

Condiţiile naturale.

Poziţia geografică şi structura. Din punct de vedere geografic, India şi Pachistanul sînt alcătuite din următoarele părţi: 1) în nord, marele brîu de munţi care desparte India şi Pachistanul de partea centrală a continentului asiatic; 2) *cîmpia Indului* şi a *Gangelui*, situată la poalele acestui brîu de munţi; 3) peninsula *Industan*, care formează un triunghi avansat în Oceanul Indian şi desparte golful Bengal de Marea Arabiei; cea mai mare parte a Industanului este ocupată de un platou nu prea înalt, *podişul Dekan*.

India este situată între 8° şi 37° latitudine nordică. Tropicul o străbate aproximativ la jumătate: la nord de el se află partea continentală, iar la sud cea peninsulară. Distanţa

de la extremitatea nordică la cea sudică (de la poalele Pamirului pînă la capul Komorin) atinge 3200 km.

India și Pachistanul se învecinează cu Iranul, Afganistanul, China (inclusiv Tibetul) și Birmania. La granița dintre India și China se află două state mici : *Nepal* și *Bhutan*. India și Pachistanul sînt despărțite de U.R.S.S. printr-o fîșie îngustă, formată de teritoriul afgan.

Imperialiștii britanici au acordat întotdeauna o atenție deosebită apărării și întăririi granițelor terestre ale Indiei. Lîngă trecătorile muntoase de la graniță, care leagă India de Afganistan și Iran, se aflau fortificații și tabere militare. Anglia a căutat de mult să subordoneze influenței sale țările vecine și să creeze la granița cu India o zonă de state vasale. Pînă la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, politica imperialistă a Angliei în țările vecine cu India se ciocnea de politica imperialistă a guvernului țarist. După Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, primejdia ce amenința India britanică din partea imperialismului rusesc a dispărut. Dar transformarea coloniilor înapoiate din Asia centrală ale Rusiei țariste în republici sovietice socialiste care-și construiesc liber economia și cultura națională era considerată de imperialiștii englezi drept un exemplu primejdios pentru India înrobită. Aceasta a determinat luarea a tot felul de măsuri de „izolare riguroasă" a Indiei de Uniunea Sovietică, măsuri care s-au dovedit de prisos însă, fiindcă Republica India a strîns cu încredere mîna prietenească pe care i-o întinde dezinteresat Uniunea Sovietică, China populară și celelalte țări de democrație populară.

În schimb, în planurile agresive ale imperialismului anglo-american îndreptate împotriva Uniunii Sovietice, Pachistanului i se rezervă acum rolul de cap de pod la granițele de sud ale U.R.S.S.

Relieful, apele. *Brîul de munți din nord.* Bariera muntoasă care mărginește India și Pachistanul la nord este alcătuită din două părți neegale, care pornesc în unghi de la masivul muntos al Pamirului. Partea răsăriteană este mai lungă și mai mare. Ea este alcătuită din cele mai înalte șiruri de munți de pe glob : *Himalaia și Karakorum*. Aceștia sînt munți cutați de tip alpin, dar mult mai mari decît Alpii. Munții Himalaia se întind de la nord-vest spre sud-est pe o distanță de 2400 km, avînd o lățime medie de 300 km.

Principalul lanț al munților Himalaia se înalță ca un zid abrupt și crenelat, acoperit aproape complet de zăpadă și ghețari.

Despărțind India de Asia centrală, Himalaia constituie o importantă *barieră climatică* între regiunea climei tropicale musonice, din care face parte India, și regiunea climei continentale secetoase a Asiei centrale. Datorită munților Himalaia, vînturile aspre care suflă iarna dinspre interiorul continentului au asupra climei din India a influență mult mai mică decît asupra climei Chinei, care nu este apărată de o astfel de barieră.

Partea de vest a barierei muntoase este alcătuită din munții *Hinducuș* și din alți munți mai puțin înalți, care mărginesc la est podișul Iranului. Aici există o serie de trecători accesibile, care leagă Pachistanul de Afganistan (trecătoarea Bolan și trecătoarea Halbăr).

Cîmpia Indului și Gangelui (cîmpia Industanului) se împarte în două. În răsărit este *cîmpia Bengalului*, situată pe văile fluviilor *Gange și Brahmaputra*, care se varsă printr-o deltă comună în golful Bengal. La vest se află cîmpia Indului; între cele două cîmpii este o cumpănă a apelor, nu prea înaltă.

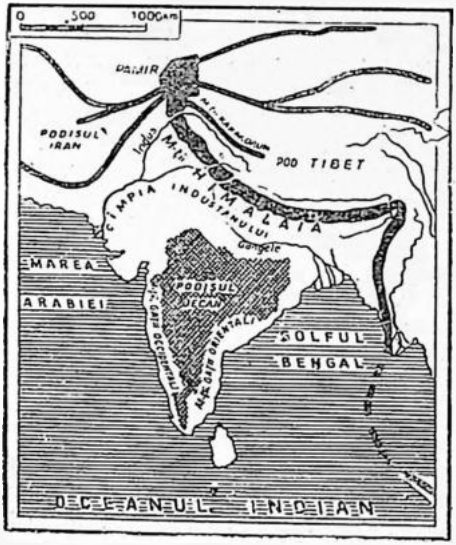

Fig. 77. — Schema reliefului Indiei

Toate cele trei fluvii principale ale Indiei și Pachistanului, ca și cei mai importanți afluenți ai lor, izvorăsc din munții Himalaia. Ele au acoperit șesul cu aluviunile lor și cu prilejul fiecărei revărsări depun noi straturi de mîl fertil. Cel mai bogat în ape este Gangele, care ca lungime este însă întrecut de Ind și de Brahmaputra (Indul are 3200

km, Brahmaputra 2900 km, Gangele 2700 km). Apele Gangelui și ale afluenților lui alimentează o rețea deasă de canale de irigație. Gangele are o mare însemnătate și pentru navigație. Valea lui este regiunea cea mai fertilă și cu cea mai deasă populație din India. Uriașa însemnătate economică a Gangelui a făcut ca din timpuri străvechi el să devină un obiect de adorație, „fluviul sfînt" al indienilor.

Industanul. Dekanul, care ocupă cea mai mare parte a peninsulei indiene, este un podiș vechi, alcătuit din gneisuri și roci de granit. Partea sa de nord-vest este acoperită de lave bazaltice : acest strat provine de la vechile efuziuni de lavă prin crăpăturile scoarței pămîntului. Înălțimea medie a Dekanului este de numai 600—800 m, dar la marginile lui se înalță două șiruri de munți : *Gații occidentali și Gații orientali.* Gații occidentali sînt mai înalți (în sud ajung pînă la 2700 m). Ei opresc o parte din precipitațiile aduse de musonii de vară ; pe povîrnișurile Gaților occidentali, care coboară spre mare, se află păduri tropicale dese. În interiorul Dekanului clima este mai uscată și predomină vegetația savanelor. Apele din Dekan (Narbada, Godawari) au un debit mic și au multe praguri.

Solurile predominante sînt cele roșii ; în partea de nord-vest există un sol fertil, de culoare închisă, format din lavă distrusă (el este denumit „cernoziom de bumbac", întrucît este deosebit de prielnic pentru cultivarea bumbacului).

Ceylonul este legat de Industan printr-un șir de insule mici și bancuri de nisip („Puntea lui Adam"). În interiorul insulei se înalță un masiv muntos (pînă la 2500 m) ; litoralul e format din șes.

Clima și vegetația. Contrastele de climă și vegetație sînt în India excepțional de pronunțate. Musonul de vară suflă în India din spre sud-vest. De aceea cea mai mare parte a precipitațiilor revin povîrnișurilor muntoase, îndreptate spre sud-vest. Mica localitate Cerrapandji, situată în nord-estul Indiei, la poalele munților Himalaia, este cunoscută ca locul cu cele mai abundente ploi de pe glob (precipitațiile anuale se ridică pînă la 1200 cm, adică sînt de 6 ori mai mari decît la Batumi, pe litoralul Mării Negre).

Pe povîrnișurile munților Himalaia se succed toate zonele de vegetație. La poale sînt păduri tropicale mlăștinoase

(jungle) cu o climă nesănătoasă (bîntuie malaria). Pe înălțimile premontane, pînă la 1200 m, se află păduri tropicale dese, cu copaci uriași împletiți cu liane, cu bambuși care ating o înălțime de 30 m. Mai sus sînt situate pădurile subtropicale cu copaci veșnic verzi, apoi păduri de foioase cu frunze căzătoare, păduri de conifere și, în sfîrșit, poieni alpine care urcă pînă la granița zăpezilor, situată la o înălțime de 4500- 5000 m.

Povîrnișurile Gaților occidentali și cea mai mare parte a Ceylonului sînt bogate în ploi și acoperite de păduri dese. Destul de multe precipitații cad și în cîmpia Bengaiului (peste 100 cm). Mult mai puține precipitații sînt în podișul Dekanului, care este despărțit de mare de către munții Gați.

Pachistanul de vest (bazinul Indului) este o regiune extrem de secetoasă : aici influența musonilor nu se mai simte și clima se apropie de clima continentală secetoasă din podișul Iranului, cu care se învecinează. Aici este deosebit de mare rolul *irigației artificiale ;* condițiile pentru irigație sînt mai prielnice în Pendjab („regiunea celor cinci rîuri"), unde Indul primește cîțiva afluenți importanți (principalul dintre ei este Satlegi). La răsărit de Ind se întinde deșertul nisipos *Tharr.*

Musonul dinspre sud-vest suflă în India din iunie pînă în octombrie. În această perioadă cad în medie 90% din precipitațiile anuale. Musonul începe brusc. Perioada îndelungată de secetă și de vreme senină este înlocuită prin ploi torențiale („exploziile musonului"). Musonul poate să înceteze tot atît de brusc. Cînd întreruperea musonului se prelungește, semănăturile sînt periclitate. În unii ani musonul aduce de cîteva ori mai puține precipitații decît de obicei (de pildă, în partea superioară a cîmpiei Gangelui s-au observat oscilații în ceea ce privește precipitațiile anuale de la 17—154 cm). Această instabilitate este mai puțin primejdioasă pentru regiunile secetoase, cum ar fi de felul Pendjabului, unde agricultura se bazează în general nu pe ploi, ci pe irigații artificiale. Ea este deosebit de periculoasă pentru regiunile cu o cantitate mijlocie de precipitații, dar nu sînt asigurate împotriva calamităților nici regiunile mai umede (Bengalul).

Ploile torențiale produc o altă pagubă, și anume spală de pe cîmpie o parte din solul fertil.

Schimbarea musonilor este însoțită de furtuni puternice — taifuni, — care în dreptul coastelor răsăritene ale Indiei ajung uneori să aibă o putere înspăimîntătoare. Taifunii sînt deosebit de periculoși în octombrie.

Bogățiile minerale și resursele energetice. India propriu-zisă dispune de mari resurse energetice. În diferite regiuni de pe podișul Dekan se află zăcăminte de cărbune; cele mai importante sînt la marginea de nord-est a Dekanului. În India de nord există zăcăminte *de petrol* (rezervele nu sînt prea mari). India de nord este extrem de bogată în *energie hidraulică*. Un defect al apelor curgătoare din India este nivelul variat. Apele din Dekan au apă puțină în cursul anotimpului secetos, iar cele din Himalaia se revarsă năvalnic în timpul topirii zăpezilor de pe munți și în timpul ploilor aduse de musoni.

În subsolul Dekanului se află mari *bogății miniere* (fier, mangan, bauxită și aur). Rezervele de *fier* pur cuprins în minereu se evaluează la 2 miliarde tone (al cincilea loc în lume). Așadar în India există concomitent cărbune, fier și mangan, ceea ce constituie o condiție avantajoasă pentru dezvoltarea metalurgiei.

Pachistanul este mai sărac în minerale. Există mici rezerve de cărbune, petrol și minereu de fier; cea mai importantă sursă de energie o constituie rîurile de munte.

Populația

Populația Indiei s-a format prin amestecarea multor popoare, care au trăit aici în diferite epoci. India de astăzi (ca și Pachistanul) este o țară multinațională, ceea ce se manifestă în primul rînd prin existența a mai multor limbi, precum și prin particularitățile economice și culturale, care deosebesc populația din diferite părți ale Indiei. Majoritatea indienilor vorbesc limbi din grupa indo-europeană, printre care cele mai răspîndite sînt limbile hindu și bengaleză. În partea de sud a Industanului peste 70 000 000 de oameni vorbesc limbile dravidice. În Pachistanul de vest este răspîndită limba urdu. Numărul englezilor care locuiesc în

permanentă în India este foarte mic. Dar predarea în aproape toate institutiile de învățămînt superior și în școlile medii complete se face în limba engleză și numai în școlile elementare și în școlile medii incomplete se face în limbile indiene. Drept rezultat, deși numărul celor care cunosc limba engleză reprezintă doar 1% din populație, aproape întreaga literatură științifică indiană a fost scrisă în limba engleză. După constituirea dominioanelor au fost recunoscute ca limbi oficiale: hindu în India, urdu în Pachistanul de vest și limba bengaleză în Pachistanul de est; dar paralel cu aceasta a fost recunoscută provizoriu ca limbă oficială și limba engleză.

Deosebirile religioase joacă un rol însemnat; majoritatea locuitorilor (66%) sînt de religie hindusă, iar 25% sînt musulmani, care reprezintă majoritatea în partea de nord-vest și în unele regiuni din nord-estul țării (inclusiv în Bengal). Afară de aceasta, populația se împarte în caste închise. La orașe și în regiunile mai dezvoltate împărțirea în caste este pe cale de dispariție, dar în regiunile agricole înapoiate mai persistă. Unele caste sînt considerate impure și membrii castelor superioare nu au dreptul să aibă legături cu ele.

În tot cursul dominației engleze în India, englezii au profitat de aceste deosebiri numeroase pentru a aținea vrajba în rîndurile populației Indiei (după principiul „dezbină și stăpînește").

Conform recensămîntului din 1941, numai 12% din populația Indiei era știutoare de carte. Țăranii sînt aproape toți analfabeți.

Moștenirea grea a dominației engleze se resimte și astăzi în nivelul de trai al maselor populare; există regiuni în care foametea este încă cronică, iar mortalitatea, în special cea infantilă, este foarte ridicată.

Popoarele Indiei au creat încă în antichitate o cultură bogată. Numeroase monumente ale trecutului dovedesc înalta măiestrie a popoarelor Indiei în domeniul arhitecturii, picturii și construcțiilor, precum și înaltul nivel al științei.

Dominația colonială a englezilor, care a durat 200 de ani, a frînat dezvoltarea științei, tehnicii și literaturii și a avut drept urmare o pronunțată stare de înapoiere culturală, deși pe vremuri India a cunoscut o mare înflorire culturală.

În prezent, în Republica India se iau măsuri pentru dezvoltarea învățămîntului și a ocrotirii sănătății, pentru formarea cadrelor naționale de intelectuali, cerute de dezvoltarea economică a țării.

Repartizarea teritorială a populației. Orașele. În India densitatea medie a populației este de peste 115 locuitori pe kilometru patrat, iar în Pakistan de 80 de oameni pe kilometru patrat. Diferențierile în ce privește densitatea sînt foarte mari. Cea mai mare densitate se observă în valea Gangelui și pe litoralul Indostanului, adică în regiunile

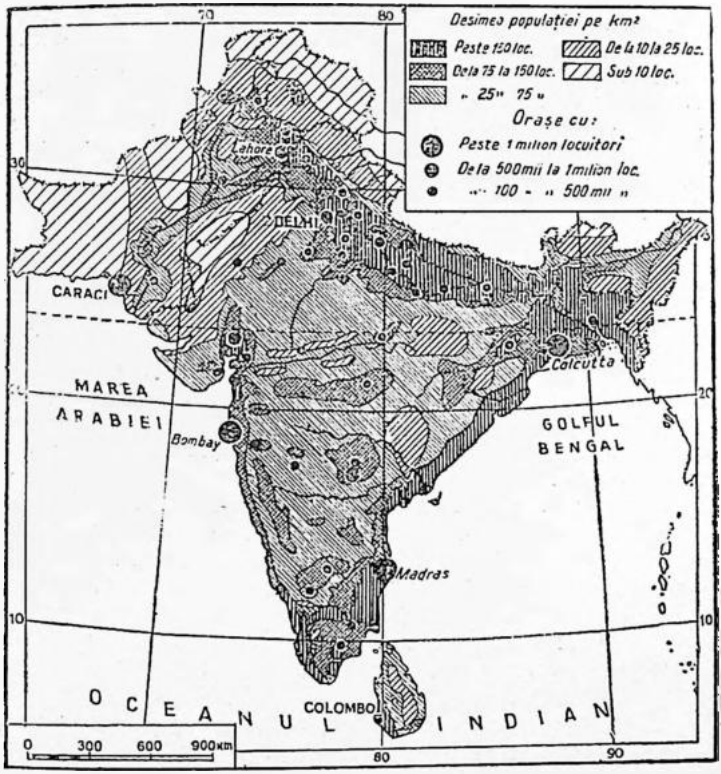

Fig. 78. — Densitatea populației din India, Pachistan și Ceylon

cele mai prielnice pentru agricultură și cu cea mai avantajoasă poziție pentru transporturi. Podișul Dekanului are o populație mai rară. Cea mai mică densitate este în regiunile din nord-vest, unde nu există irigație artificială, și în regiunile de munte din India de nord.

În orașe trăiește numai 17% din populație. Cele mai multe orașe mari sînt concentrate în valea Gangelui.

În delta Gangelui, pe unul din brațele lui, se află *Calcutta*, cel mai mare oraș din India (împreună cu suburbiile are peste 4 500 000 de locuitori). Calcutta este centrul industriei iutei din India și principalul port la golful Bengal (de aici se exportă iută, produse de iută și ceai), care prin traficul său rivalizează cu Bombay. Pînă în 1911 Calcutta a fost capitala Indiei Britanice. În interiorul țării, pe Ganga și pe afluenții lui, există o serie de orașe mari. Printre ele se află *Benares*, „orașul sfînt" al hindușilor, vestit prin palatele și templele sale.

Capitala Indiei, *Delhi* (915 000 de locuitori), este situată la cumpăna apelor dintre văile Gangelui și Indului. Delhi ocupă o poziție centrală în India de nord și aici se întîlnesc principalele căi ferate. În orașul vechi există minunate monumente ale arhitecturii antice.

Lîngă litoralul vestic al Industanului, pe o insulă de lîngă coastă, se află orașul *Bombay*, care ocupă al doilea loc în India în ceea ce privește populația (2 840 000 de locuitori) și este un important centru al industriei bumbacului. La nord de Bombay se află *Ahmadabad*, alt centru al industriei bumbacului. Pe coasta răsăriteană a Industanului este situat orașul *Madras* (1 420 000 de locuitori), important centru industrial și comercial (dar mult în urma orașelor Bombay și Calcutta).

Capitala Pachistanului, *Caraci*, este situată în apropiere de vărsarea Indului și este un port prin care se exportă bumbacul din Pendjab. Celelalte orașe importante din Pachistan sînt: *Lahore*, nod feroviar de mare importanță strategică și *Peshawar*, important punct strategic și comercial pe drumul spre Afganistan.

Capitala Ceylonului, *Colombo* (port important pentru exportul de ceai și cauciuc), este un punct însemnat pe drumurile care duc din canalul Suez în Indonezia, China și Australia.

Particularitățile dezvoltării Indiei

În momentul cînd a fost împărțită, India făcea parte dintre *țările coloniale relativ dezvoltate*. Ea are o burghezie națională considerabilă și un proletariat industrial destul de numeros. În total în industrie lucrează circa 16 000 000 de oameni, dintre care proletariatul industrial propriu-zis reprezintă circa 2 000 000, restul lucrînd în industria mică și meșteșugărească. Principalele cadre ale proletariatului industrial sînt concentrate în cîteva centre mari: Bombay, Calcutta, Ahmadabad și Jamshedpur; această concentrare sporește însemnătatea lor. În fruntea burgheziei indiene se află mari capitaliști, care stăpînesc diferite întreprinderi industriale, plantații și bănci.

Dar dezvoltarea Indiei s-a limitat la un cadru îngust. Dintre ramurile industriale sînt dezvoltate în special industria textilă și industria extractivă.

După proclamarea independenței, dezvoltarea economiei naționale a Indiei a fost însoțită de primele încercări de planificare a economiei de către stat. Primul plan cincinal al Indiei (1951—1956) nu a fost de fapt un plan economic în accepția pe care noi o dăm acestui termen, ci a avut caracterul unui plan de aprecieri. În cadrul primului plan cincinal s-a acordat o atenție deosebită agriculturii, electrificării Indiei. În ceea ce privește industria, în această perioadă s-au construit cîteva întreprinderi de stat (mari și mijlocii). În anul 1956 a început cel de-al doilea cincinal (1956—1961); conform acestui plan se pune accent mai mare pe dezvoltarea industriei grele. Atitudinea poporului sovietic față de planurile dezvoltării economice a Indiei a fost exprimată de tov. Bulganin (cu ocazia vizitei lui P. Nehru la Moscova): „Oamenii sovietici urmăresc cu mare interes și simpatie eforturile pe care le depune marele popor indian pentru a crea în țara sa o societate după model socialist și salută succesele obținute de el în domeniul economiei și al industriei naționale. Relațiile sovieto-indiene constituie un exemplu și o nouă confirmare a justeței tezei leniniste privitoare la posibilitatea coexistenței pașnice și colaborării dintre state cu sisteme social-politice diferite". Mergînd pe această cale, U.R.S.S. și India au stabilit relații trainice de prietenie, extinzînd mereu colaborarea eco-

nomică, legăturile ştiinţifice, tehnice şi culturale. Un exemplu grăitor al acestei colaborări este acordul privitor la ajutorul dat de U.R.S.S. pentru construirea unei mari uzine metalurgice în India (capacitatea acestei uzine va fi de peste un milion tone oţel anual, iar producţia actuală de oţel a Indiei de circa 1 200 000 tone).

Se lărgesc legăturile economice şi culturale între R. India şi ţările de democraţie populară din Asia şi Europa. În cadrul acestora, s-au intensificat schimburile comerciale şi culturale cu ţara noastră; astfel utilajul petrolifer romînesc va contribui la dezvoltarea industriei petrolifere din India, iar cu tractoarele noastre se lucrează pe ogoarele din India.

Republica India întîmpină o serie de greutăţi în calea dezvoltării independente. În primul rînd, deşi a suferit pierderi în timpul celui de-al doilea război mondial, capitalul englez continuă să păstreze poziţii puternice în economia Indiei. În al doilea rînd, unii capitalişti şi unii moşieri au legături strînse cu capitaliştii englezi. Multe întreprinderi mari au capital mixt anglo-indian, şi chiar dacă aparţin numai capitaliştilor indieni, au legături strînse cu firmele engleze.

În fruntea luptei pentru eliberarea deplină a Republicii India şi pentru rezolvarea democratică a problemei naţionale se află Partidul Comunist Indian — avangarda clasei muncitoare indiene. El luptă cu dîrzenie pentru unirea forţelor democratice ale republicii într-un larg front popular antiimperialist şi programul său prevede separarea completă a Republicii India de Imperiul Britanic, confiscarea pămînturilor moşiereşti fără despăgubiri şi naţionalizarea tuturor întreprinderilor care aparţin capitalului străin.

În problema naţională, Partidul Comunist din India se pronunţă pentru crearea unei uniuni democratice libere, pe baza liberului consimţămînt al naţiunilor, cu dreptul pentru fiecare naţiune la autodeterminare.

În ultima vreme creşte prestigiul internaţional al Republicii India, ca nou şi important factor în acţiunea de întărire a păcii. Ea şi-a cîştigat un loc de vază printre ţările lumii; cuvîntul său atîrnă greu în rezolvarea problemelor internaţionale. Ea a devenit unul din puternicele state ale lumii.

Prin împărțirea Indiei în două state, toate centrele industriale au revenit Republicii India. Tot aici se află principalele forțe ale burgheziei industriale și financiare indiene, ca și principalele cadre ale proletariatului industrial. Pachistanul, care este mult mai mic decît India ca suprafață și populație, este totodată mai înapoiat din punct de vedere economic.

Privire economică

Agricultura. *Proprietatea funciară și folosirea pămîntului.* Deși în privința dezvoltării industriale s-au obținut unele succese, Republica India este și în prezent o țară agrară. În India există două tipuri principale de proprietate funciară și de folosire a pămîntului. Primul tip se caracterizează prin faptul că pămîntul este stăpînit de moșieri („zemindari"), care dau pămîntul în arendă micilor arendași în schimbul unei părți din recoltă (sistemul zemindarului). Celălalt tip se caracterizează prin faptul că țăranii (raiații) lucrează pe pămîntul lor pentru care nu plătesc arendă moșierului, ci un impozit guvernului (sistemul raiadvari). În ambele cazuri gospodăriile sînt mici, cu petice de pămînt de obicei împărțite în fîșii așezate în locuri diferite. În majoritatea cazurilor, țăranul ia pămîntul nu direct de la moșier, ci de la un intermediar care se îmbogățește prin acest sistem de arendare. În general țăranul dă pînă la jumătate din recolta globală. Țăranii sînt exploatați de asemenea de negustorii și cămătarii de la sate. Camăta este un îngrozitor flagel al satului indian. Un mare număr de țărani sînt datori cămătarilor. În regiunile cu proprietăți moșierești, moșierul este deseori și cămătar.

În unele regiuni din Republica India sînt dezvoltate *marile plantații* (deosebit de importante sînt plantațiile de ceai). Plantațiile sînt mari întreprinderi capitaliste, care se bucură de sprijinul financiar al băncilor. Cele mai multe dintre ele aparțin capitaliștilor englezi. Forța de muncă folosită pe plantații o constituie coolii angajați pe bază de contracte, care se recrutează din rîndurile populației celei mai sărace.

Insuficiența irigației. Cea mai mare parte dintre pămînturile cultivate din Republica India și din Pachistan au nevoie de irigații artificiale chiar și pentru semănăturile de vară. În regiunea secetoasă din nord-vest agricultura este aproape imposibilă fără irigații artificiale. În alte regiuni ea este necesară ca o completare a ploilor și ca apărare împotriva eventualelor secete. În cazul cînd se obțin două recolte, dintre care una în lunile de iarnă, irigația artificială este necesară aproape pretutindeni.

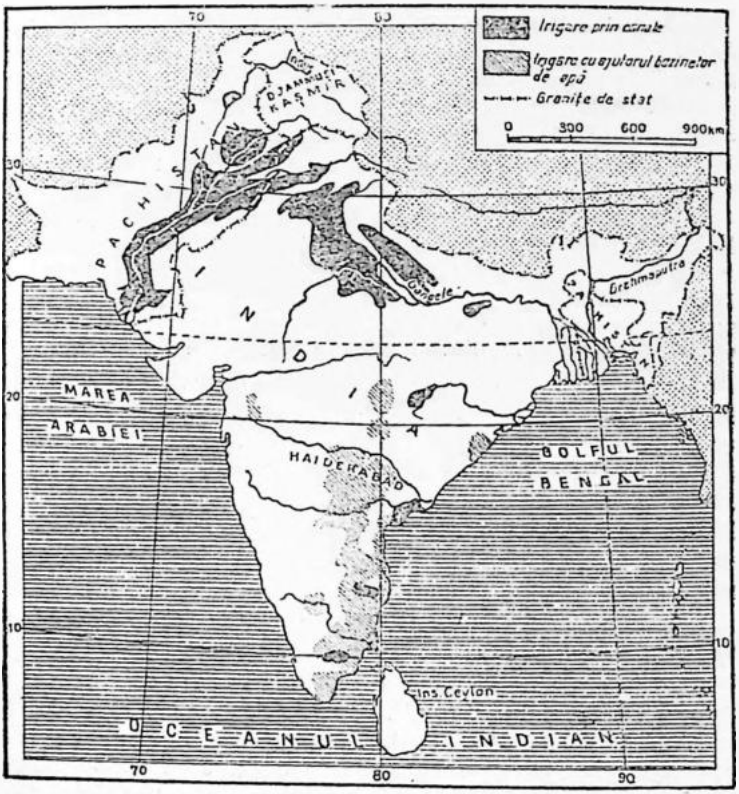

Fig. 79. — Pămînturile irigate din India și Pachistan

Pămînturile irigate reprezintă mai puțin de 20% din suprafața cultivată în Republica India și în Pachistan. Cele mai multe dintre ele se află în nord-vest și în nord; aici s-au creat pe Ind și pe afluenții lui diguri mari și o rețea deasă de canale. O rețea deasă de canale de irigație acoperă și partea superioară a văii Gangelui (în Republica India). O bună parte a țăranilor indieni suferă încă din cauza lipsei de instalații de irigație.

Starea de înapoiere tehnică a agriculturii. Tehnica agricolă este înapoiată. Uneltele agricole de producție meșteșugărească sînt învechite și relativ scumpe. Vitele de muncă slabe nu pot trage plugurile grele de construcție modernă. În gospodăriile țărănești nu există aproape de loc mașini și tractoare. De altfel folosirea lor nici nu este rentabilă, din cauză că gospodăriile sînt fărîmițate.

Recolta medie la hectar este extrem de scăzută. Astfel, la orez se recoltează numai 14—15 chintale pe ha.

În programul primului guvern național al Indiei au fost înscrise obiective de mare însemnătate, ca lichidarea înapoierii economice a țării și sporirea producției agricole. Primul plan cincinal al Indiei și-a propus ca una dintre sarcinile importante dezvoltarea agriculturii. Conform planului, s-au extins terenurile irigate (aproximativ 4 000 000 ha) și s-a ajuns la o creștere a producției de cereale de circa 55 milioane tone.

Principalele culturi. Principala cultură cerealieră din India și Pachistan este *orezul.* Semănăturile de orez sînt deosebit de răspîndite în regiunile bogate în precipitații: cursul inferior al Gangelui și litoralul Industanului. Recolta medie este în India de 320 000 000 chintale anual, iar în Pachistan de 120 000 000 chintale (în total aproape 1/3 din producția mondială).

Suprafața ocupată de *grîu* este aproape de trei ori mai mică decît suprafața însămînțată cu orez. Grîul se seamănă în regiunile mai secetoase, pe pămînturile irigate din nord-vest (Pendjab), în valea superioară a Gangelui și în podișul Dekan. În India grîul este o cultură de iarnă. El se seamănă de obicei spre sfîrșitul perioadei ploilor de vară și se recoltează înainte de reînceperea ei.

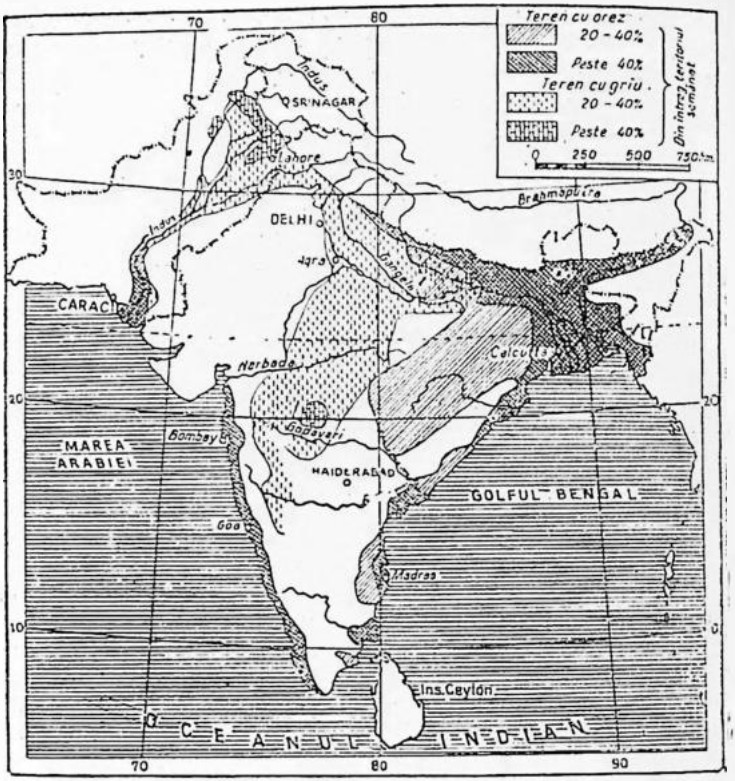

Fig. 80. — Repartizarea teritorială a culturilor de orez și grîu în India și Pachistan

Meiul crește bine fără irigație în regiunile în care precipitațiile sînt reduse. De aceea el este principala cultură cerealieră din regiunile interioare ale Dekanului.

Împreună cu Ceylonul, India dă anual circa 4 000 000 chintale de ceai. India și Ceylonul sînt mari exportatori de ceai. În India plantațiile de ceai sînt concentrate în Assam și, în parte, în Bengalia. În ceea ce privește suprafața cultivată *cu trestie de zahăr*, India ocupă primul loc în lume.

Dar spre deosebire de cultura ceaiului, care se face pe scară mare, folosindu-se tehnica modernă, în producția de *zahăr* se aplică metode înapoiate. Recoltele de trestie de zahăr la hectar sînt scăzute, iar metodele de prelucrare sînt primitive ; se fabrică un zahăr de culoare cafenie.

Culturile textile, bumbacul și iuta, au o importanță uriașă în economia Indiei. Principala regiune a *culturilor de bumbac* este Dekanul ; în partea sa de nord-vest există pămînturi fertile cu cernoziom. Aici se cultivă bumbac cu fibră scurtă, de calitate inferioară. Bumbacul cu fibră lungă se cultivă pe pămînturile irigate din Pendjab (în Pachistan).

Iuta[1] se cultivă în regiunea cursului inferior al fluviilor Gange și Brahmaputra. Aici se află cea mai mare regiune producătoare de iută din lume ; după împărțirea Indiei, cea mai mare parte a ei a revenit Pachistanului. Fibrele de iută sînt prelucrate în parte în fabricile din Calcutta, iar în parte sînt expediate în Anglia, S.U.A. și în alte țări. Producția de iută în 1955 a fost de peste 1 milion de tone.

Este de o mare importanță cultura de plante oleaginoase: arahide, in (pentru semințe), rapiță și susan. Se exportă cantități mari de semințe de in, ulei și turte.

În Ceylon, cele mai însemnate *plantații sînt cele de ceai și cauciuc,* care lucrează pentru export.

Industria. Înainte de stăpînirea britanică, economia indiei se baza pe îmbinarea strînsă a *agriculturii cu meșteșugurile,* care ajunseseră încă în trecutul îndepărtat la o înaltă dezvoltare. Deosebit de dezvoltate erau torsul și țesutul manual. Meșteșugarii indieni ajunseseră la o mare măiestrie și în fabricarea oțelului și a armelor, precum și în producția de obiecte de artă din aur, aramă și fildeș. Produsele indiene erau mult prețuite în Europa medievală.

Subordonarea Indiei de către englezi a fost însoțită de *distrugerea vechii producții meșteșugărești.* Inundînd India cu țesături ieftine lucrate în fabrici, capitalul britanic a subminat torcătoria și țesătoria locală. Milioane de țesători indieni au rămas fără lucru. Marile centre industriale, renumite pentru frumusețea și trăinicia țesăturilor care se

[1] Iuta dă fibre care se folosesc la fabricarea pînzei de sac, a sacilor și frînghiilor, precum și a unor produse mai fine : covoare, stofe de mobile etc.

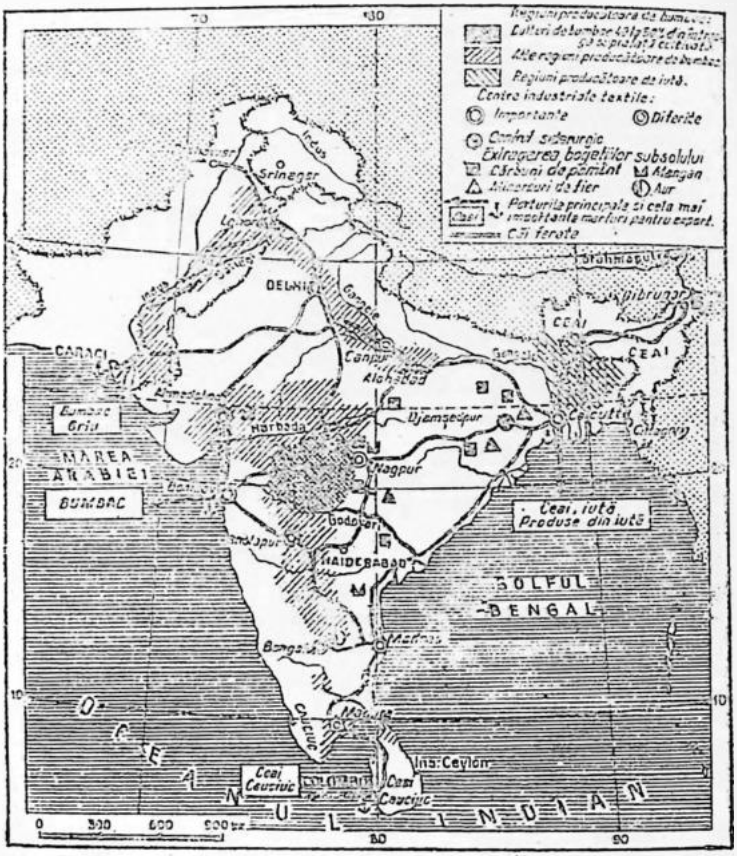

Fig. 81. — Repartizarea plantelor industriale și a principalelor ramuri ale industriei în India, Pachistan și Ceylon

confecționau acolo, au devenit pustii. Totuși, țesutul manual joacă și astăzi un rol însemnat.

După constituirea Republicii India, s-au luat măsuri pentru dezvoltarea industriei, în primul rînd a celei de mărfuri de larg consum și apoi a industriei grele.

Producția de oțel în 1955 a fost de 1 260 000 tone, iar cea de cărbuni de 38 000 000 tone.

După proclamarea independenței, s-au repurtat succese importante în ceea ce privește electrificarea Indiei. Astfel s-au investit anual pentru electrificare mai multe fonduri decît au investit colonialiștii britanici într-un secol întreg. Rolul principal în electrificarea Indiei îi revine lucrărilor pentru folosirea complexă a resurselor hidroenergetice ale țării. Aceasta se explică atît prin imensitatea resurselor respective, (evaluate în prezent la 40 milioane kw), cît și prin importanța deosebită pe care o are pentru întreaga economie a Indiei folosirea complexă a apelor curgătoare pentru obținerea de energie electrică, dezvoltarea irigațiilor și a transporturilor pe apă, precum și pentru prevenirea inundațiilor.

Industria textilă — a bumbacului și a iutei — ocupă primul loc în industria indiană. Se fabrică mai ales țesături de bumbac de calitate inferioară. Dezvoltarea industriei bumbacului a fost determinată în India de forța de muncă excepțional de ieftină și de cererea de țesături ieftine din partea imensei populații. În 1955 industria textilă a produs 4,5 miliarde metri de țesături. La rîndul lor, micii meșteșugari indieni au dat și ei 1,2 miliarde metri de țesături. Industria iutei reprezintă aproape jumătate din industria mondială de iută și lucrează în special pentru export. Principalele centre ale industriei bumbacului sînt *Bombay și Ahmadabad*. Industria iutei este concentrată în regiunea Calcutta. Un rol de seamă îl joacă industria alimentară — decorticarea orezului, prelucrarea ceaiului, industria zahărului și uleiului.

În industria extractivă primul loc îl ocupă extracția de cărbune. Se extrage *minereu de fier și mangan, petrol, aur, plumb și sare*. Principala regiune a industriei extractive și metalurgice se află la nord-vest de Calcutta, unde se găsește cel mai important bazin carbonifer, iar spre sud se află zăcămintele de minereu de fier și centrul metalurgic *Jamshedpur*. În Pachistan industria extractivă este neînsemnată, iar metalurgie nu există aproape de loc.

Împărțirea Indiei a tulburat legăturile ei economice. Trei sferturi din producția de iută brută este concentrată în

Pachistan, în timp ce aproape toate fabricile de iută se află în India. Cel mai bun bumbac se produce în Pachistan, iar industria de bumbac este aproape toată în India. Împărțirea politică îngreunează legăturile economice. Astfel, regiunea Assam, care exportă ceai prin Calcutta, este despărțită de ea prin teritoriul Pachistanului.

Relațiile economice externe ale Indiei propriu-zise se caracterizează prin sporirea în ultimii ani a schimbului de mărfuri cu o serie de țări, mai ales cu China, cu Uniunea Sovietică și cu țările de democrație populară. Relațiile culturale sovieto-indiene s-au dezvoltat considerabil și se dezvoltă mereu.

ȚĂRILE DIN ASIA DE SUD-EST

INDOCHINA ȘI INDONEZIA

Poziția geografică și condițiile naturale. *Peninsula Indochina*, care formează partea de sud-est a continentului asiatic, are ca ramificație o peninsulă îngustă și lungă, *Malacca*, întinsă spre sud ca o mînă. Aceasta este extremitatea sudică a continentului asiatic. Dincolo de strîmtoarea Malacca (lată de 70—80 km) începe Indonezia (adică „India insulară") sau cum i se mai spune, *Arhipelagul Malaiez*, cea mai fărămițată partea a globului și cea mai importantă concentrare de arhipelaguri mari și mici din lume.

Această lume grandioasă a insulelor cu un labirint de strîmtori și mări interioare leagă două continente: Asia și Australia (de aici provine numele de Australasia, care se folosește uneori) și desparte două oceane: Oceanul Pacific și Oceanul Indian. Din Indonezia fac parte insulele *Sondele Mari (Sumatra, Iava, Borneo și Celebes)* și *Sondele Mici (Molucele și Filipinele)*.

Indochina împreună cu Indonezia sînt în cea mai mare parte *regiuni muntoase*. Indochina e brăzdată de lanțuri de munți care se întind de la nord spre sud, iar între ele se află văi adînci în care curg fluviile *Song-Koi (Roșu), Mekong, Menam, Saluen și Irawadi*. Spre sud lanțurile muntoase coboară și se despart, văile apelor se lărgesc și se transformă în cîmpii întinse cu sol aluvionar, pe alocuri

mlaştinoase şi uşor inundabile, care sînt foarte potrivite pentru cultura orezului.

Relieful insulelor Indoneziei prezintă o îmbinare de masive muntoase şi şesuri de pe litoral. Cei mai înalţi munţi se află în Borneo (pînă la 4175 m). În insule sînt mulţi *vulcani*, atît stinşi cît şi activi, dintre care cel mai vestit e *Krakatoa*. Pe rocile vulcanice s-au format solurile foarte fertile din lava şi din celelalte insule.

Indochina şi partea de nord a insulelor Filipine se află în zona climei tropicale, musonice. Aproape întreaga Indonezie se află în *zona climei ecuatoriale*, uniform de caldă şi în general foarte umedă. Dar influenţa musonilor pătrunde şi aici, formînd contraste neobişnuite în zona ecuatorială, cu perioade secetoase şi umede, care provoacă o neregularitate a precipitaţiilor, periculoasă pentru agricultură. Aici nu există însă secete catastrofale de felul celor din India. Numeroasele ape al căror nivel creşte în perioada ploilor, aduse de musoni, reprezintă importante surse de energie şi irigaţie. Atît în Indochina, cît şi în Indonezia, cu excepţia munţilor înalţi, predomină o bogată *vegetaţie tropicală* şi ecuatorială. În păduri există numeroase esenţe lemnoase de preţ. Întinderi mari sînt ocupate de jungle cu climă nesănătoasă, în care bîntuie malaria.

Resursele minerale ale Indochinei şi Indoneziei sînt foarte importante. Principalele dintre ele sînt *cositorul, petrolul, cărbunele, minereul de fier* şi *aurul*.

Harta politică şi populaţia. Asia de sud-est a reprezentat una dintre cele mai mari şi mai bogate regiuni coloniale ale lumii. La începutul celui de-al doilea război mondial, cu excepţia statului semiindependent *Siam*, ea era împărţită între Marea Britanie (*Birmania, Malaya* şi partea de nord-vest a insulei *Borneo*), Olanda (*Indiile Olandeze*), Franţa (*Indochina franceză*) şi S.U.A. (insulele Filipine). În posesiunile olandeze, alături de capitaliştii olandezi acţionau cei englezi. Portugalia, prima dintre puterile europene care s-a instalat în Indonezia, dar care a fost înlăturată apoi de acolo de Olanda, a păstrat o parte imfimă din posesiunile sale din trecut, şi anume o parte din insula Timor.

Populaţia acestor ţări se ridică în total la peste 172 000 000 de oameni, adică este cu puţin mai mică decît

Fig. 82. — Țările din Asia de sud-est

populația întregii Africi. Populația, foarte amestecată, s-a format sub o puternică influență culturală a popoarelor din India și China. Cea mai mare parte a populației din Indonezia o alcătuiesc popoarele din *grupa malaeză*. Principalele popoare din Indochina sînt: *anamiții* (care reprezintă cea mai mare parte a populației din Vietnam), *tai* (sau siamezii), *birmanii* și *malaiezii* (în Federația Malaya); în afară de aceștia, aici trăiesc un mare număr de chinezi și indieni.

În timpul celui de-al doilea război mondial, Indonezia și aproape întreaga Indochină au fost ocupate de Japonia. Eliberarea de sub jugul japonez (1945) a fost însoțită de un avînt al mișcărilor revoluționare de eliberare națională. În Indochina anamiții au format *Republica Democrată Vietnam*, despre care am vorbit în capitolul țărilor de democrație populară. Popoarele din celelalte regiuni ale fostei Indochine franceze — Laos (Palet-Lao) și *Camboge* (Khmer) — luptă pentru independență alături de poporul din Vietnam. Cambogele, în special, se orientează spre o politică de bună înțelegere cu China Populară și cu Republica India. Țara are aproape 4 milioane de locuitori și principalele ei produse sînt: orezul, bumbacul, tutunul, porumbul, piperul și cauciucul.

În Indiile Olandeze a luat ființă *Republica Indonezia*, a cărei independență guvernul olandez a fost silit s-o recunoască. În realitate însă, imperialiștii caută să-și mențină încă dominația asupra Indoneziei, folosind ca agenți unele cercuri burghezo-naționaliste locale. După proclamarea Republicii Indonezia și după ce aceasta a rupt legăturile administrativo-politice cu Olanda, în posesiunea olandeză a mai rămas partea vestică a insulei Noua Guinee, „Irianul de Vest". Dar masele populare, conduse de Partidul Comunist din Indonezia, continuă lupta eroică pentru o adevărată independență. Se confirmă cuvintele rostite de Jdanov încă în 1947: „Încercările de reprimare a mișcării de eliberare națională prin forță armată întîmpină acum rezistența armată mereu crescîndă a popoarelor din colonii, ceea ce duce la războaie coloniale de lungă durată (Olanda-Indonezia, Franța-Vietnam)". S.U.A. au făgăduit încă în 1934 să acorde Filipinelor independența. Acest lucru s-a făcut în mod formal în 1946, dar în realitate dependența Filipinelor față de S.U.A. s-a păstrat.

Mișcarea de eliberare a cuprins *Malaya* și *Birmania*. La începutul anului 1948 Birmania a fost proclamată republică independentă. Anglia a fost nevoită să recunoască independența Birmaniei. Amestecîndu-se în treburile interne ale Birmaniei, Anglia aține vrajbă în țară și urmărește dezmembrarea ei. Atît în Filipine, cît și în Birmania și Malaya, încercările imperialiștilor americani și englezi de a-și men-

ține dominația se ciocnesc de rezistența crescîndă a maselor populare, care s-au ridicat la lupta pentru eliberare.

Așadar, Indochina și Indonezia fac parte dintre acele regiuni ale lumii coloniale în care *dominația imperialiștilor a și fost puternic zdruncinată,* dar nu este încă definitiv lichidată. Lupta pentru consolidarea independenței lor înregistrează mereu noi succese.

Totodată aceste țări constituie arena unor contradicții ascuțite între puterile imperialiste. S.U.A., care ajută Olanda, Anglia și Franța să înăbușe mișcările de eliberare din posesiunile lor, acaparează totodată multe resurse din aceste posesiuni, înlăturînd pe vechii stăpîni ; s-a intensificat deosebit de mult penetrația capitalului american în posesiunile olandeze nu numai în detrimentul Olandei, ci și al Marii Britanii.

Importanța Indochinei și Indoneziei este determinată în primul rînd de uriașele și variatele lor resurse și, în al doilea rînd, de poziția lor geografică : ele sînt situate pe importante căi maritime, care leagă Oceanul Pacific și Oceanul Indian.

Economia. Principalele regiuni din Indonezia și Indochina reprezintă exemple tipice de economie colonială, specializate în producția de produse agricole prețioase sau materii prime minerale, industria prelucrătoare fiind dezvoltată în proporții cu totul neînsemnate. Pe pămînturile acaparate de la băștinași, capitaliștii europeni au organizat mari *plantații,* în care se folosește pe scară largă munca forțată a populației locale. Aceste plantații furnizează cea mai mare parte din producția pentru export. Alături de marile plantații, mase de milioane de țărani lucrează pe loturi infime (astfel în Java mărimea medie a gospodăriei țărănești este de 1 ha, în timp ce mărimea medie a plantațiilor este de 500 ha). Țăranii sînt robi ai plantatorilor, negustorilor și cămătarilor și gem sub povara impozitelor și a diferitelor prestații.

Indochina și Indonezia joacă un rol important în economia mondială ca producători de *cauciuc* (90% producția mondială de cauciuc natural), *cositor* (peste 60% din extracția mondială), *petrol, trestie de zahăr, nuci de cocos, orez, ceai, cafea și ulei de palmier.*

Plantațiile de cauciuc sînt concentrate în special în Malaya, precum și în Indonezia (pe insulele *Sumatra și Iava*). În Filipine și în Indonezia sînt cele mai mari plantații de cocotieri din lume, care furnizează *copra* (miezul nucii de cocos, din care se obține unt de cocos). Cele mai mari plantații de trestie de zahăr se află în Filipine și Iava. Tot în Iava există plantații de cafea, ceai, tutun și arbore de chinină.

Orezul este principala cultură alimentară a tuturor acestor țări. Birmania ocupă primul loc în lume în ceea ce privește exportul de orez.

Cea mai importantă regiune din lume în ceea ce privește extracția de *cositor* se află în peninsula Malacca și în Indonezia (micile insule Banka și Billiton, dintre Sumatra și Borneo). Cea mai mare parte a cositorului extras este prelucrată la Singapore, de unde pleacă în Europa sau în S.U.A. Zăcăminte importante de *petrol* se găsesc în Borneo și Sumatra și mai mici în Iava și în Birmania. Deși aceste țări nu fac parte dintre cei mai mari producători de petrol din lume, importanța industriei petrolifere din Indonezia este sporită de faptul că departe în jur nu există nici o mare regiune petroliferă.

În ceea ce privește gradul de valorificare economică și densitatea populației, diferitele părți ale Indochinei și Indoneziei se deosebesc mult între ele. Alături de regiuni cu populație deasă, care dau o producție de însemnătate mondială, există suprafețe întinse acoperite de păduri seculare, cu o populație rară, care se îndeletnicește cu formele cele mai primitive de agricultură sau trăiește din culesul fructelor sălbatice. Dintre regiunile de primul tip se disting Iava și Malacca de sud.

Iava, cu o populație de circa 50 000 000 de locuitori, se distinge printr-o densitate excepțională (aproape 400 de oameni pe kilometru patrat) și dă o producție uriașă și variată pentru export; ea are legături cu piețele cele mai îndepărtate. Principalele porturi sînt *Djakarta* (Batavia) și *Surabaia*. Djakarta — centrul de eliberare națională, se află într-o regiune locuită de țărani săraci, unde agricultorii nu au avut de loc pămînt propriu, ci îl arendau în condiții înrobitoare de la principii locali. Bandung (situat în insula Iava) a devenit cunoscut în lumea întreagă, deoarece în

acest oraș, la conferința popoarelor Asiei și Africii, reprezentanții țărilor foste coloniale și a țărilor care și în prezent se află sub dominația imperialismului s-au pronunțat împotriva colonialismului — pentru independență și pace.

Cu toate că are o suprafață mică, Malaya este una dintre cele mai importante posesiuni ale Angliei. Malaya ocupă primul loc în lume în ceea ce privește producția de *cauciuc* și *cositor*; în afară de aceasta, aici se extrage minereu de fier de calitate superioară. *Singapore*, așezat pe cel mai important drum din Oceanul Indian spre țările din Extremul Orient, este unul dintre principalele porturi comerciale din Asia și o însemnată bază maritimă militară a Angliei la porțile Oceanului Pacific („Gibraltarul Orientului").

Statul *Tailand* (sau Siam) ocupă partea centrală a Indochinei și partea de nord a peninsulei Malacca, legată de principala parte a Indochinei prin istmul Kra. Suprafața țării este de 518 000 km², iar populația de 18 000 000 de locuitori. Capitala și principalul port este orașul *Bankok*.

Uniunea Birmană (677 000 km² și 19 000 000 de locuitori) se întinde în partea de vest a Indochinei; este o mare producătoare de orez. Capitala ei este *Rangoon* (500 000 de locuitori).

Uniunea Birmană dispune de mari bogății ale solului și subsolului. Ea produce: orez, porumb, sesam, alune de pământ, bumbac, trestie de zahăr, cauciuc, lemne scumpe (în special prețiosul lemn de tec). E dezvoltată creșterea animalelor, iar subsolul e bogat în cărbuni, petrol, cupru, zinc, argint, cositor, wolfram etc.

În ultima vreme Birmania, dorind să-și ridice nivelul ei economic și cultural, a găsit sprijin dezinteresat la țările lagărului socialist și în special la Uniunea Sovietică. Relațiile ei de colaborare economică, tehnică și culturală cu U.R.S.S. s-au adîncit foarte mult.

IRANUL

Teritoriul Iranului are forma unui patrulater masiv neregulat. Partea de nord se învecinează cu U.R.S.S. și Marea Caspică, partea de sud se mărginește cu Marea Ara-

biei și Golful Persic, partea de răsărit se învecinează cu Pachistanul și Afganistanul, iar partea de apus cu Turcia și Irakul. Suprafața țării este de 1 600 000 km², iar populația de circa 19 000 000 de locuitori.

Capitala este orașul *Teheran*. Ca formă de stat (în mod formal) este monarhie parlamentară. Feudalii reacționari, care ascultă de ordinele imperialiștilor anglo-americani, dirijează politica guvernului iranian.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a eliberat Iranul de presiunile imperialiste dinspre nord. Guvernul sovietic a anulat tratatul imperialist cu privire la împărțirea Iranului în zone de influență, a renunțat la datoriile pe care le avea Iranul față de Rusia și a remis Iranului calea ferată Djulfa-Tebris, construită de guvernul țarist, precum și alte întreprinderi concesionate, adică a recunoscut de fapt Iranului dreptul la independență și la dezvoltare liberă. Cu atît mai puternic se cramponează însă în Iran imperialismul britanic. Pentru el această țară este una dintre principalele baze petrolifere, o cale de acces spre India și un centru al uneltirilor împotriva Uniunii Sovietice. După cel de-al doilea război mondial, în Iran s-a întărit influența imperialismului american. Americanii dețin concesiuni petrolifere în Iran. Ei construiesc aici aerodromuri și drumuri de importanță militară. Dată fiind orientarea generală agresivă și antisovietică a politicii americane, aceste uneltiri nu pot fi privite altfel decît ca o amenințare a securității granițelor sudice ale U.R.S.S. Totodată creșterea influenței americane subminează pozițiile imperialismului britanic în Iran. Dar această politică prădalnică și agresivă a imperialiștilor se lovește de o rezistență crescîndă din partea maselor populare din Iran. Actualul guvern supus ordinelor imperialiștilor străini a instaurat în țară un regim sălbatic de teroare.

Condițiile naturale. Între granițele Iranului se află cea mai mare parte din uriașul podiș al Iranului. Podișul este mărginit de șiruri de munți înalți. La nord, de-a lungul coastei Mării Caspice, sînt *Munții Elburs*. Principalul vîrf, vulcanul stins Demavend, are o înălțime de 5654 m. Pe litoral găsim o fîșie îngustă de șes (situată sub nivelul oceanu-

lui). In nord-vest se ridică platoul *Armeniei*, care în parte aparţine Iranului; aici se află marele lac *Rezaie* sau *Urmia*. In sud-vest şi sud o serie de şiruri de munţi paraleli despart Iranul interior de cîmpia *Mesopotamiei* şi de mare. In regiunea Golfului Persic, Iranului îi aparţine o parte din cîmpia Mesopotamiei; aici curge fluviul *Carun*, singurul fluviu navigabil din Iran. Cea mai mare parte a apelor de pe teritoriul Iranului nu au ieşire la ocean, ci în lacuri interne sau în Marea Caspică.

Clima Iranului este continentală, uscată, cu o vară fierbinte şi cu o iarnă răcoroasă, cu vînturi puternice. La Teheran temperatura medie este în iulie de +29°, iar în ianuarie de +1°; precipitaţiile anuale se ridică la 25 cm. Cea mai mare parte din ele cad în regiunile muntoase din nord şi vest. Aici munţii sînt acoperiţi de păduri şi păşuni. Rîurile şi pîraiele care izvorăsc de aici alimentează oazele situate la poalele munţilor. Regiunile din interiorul Iranului sînt stepe uscate şi deşerturi nisipoase; suprafeţele întinse sînt ocupate de sărătură.

Şesul de pe litoralul Mării Caspice se deosebeşte prin condiţiile naturale de restul Iranului. Aici clima este călduroasă şi umedă, prielnică pentru diferite culturi subtropicale, dar nesănătoasă (lagunele şi mlaştinile de pe litoral sînt focare de malarie).

Populaţia. Ceva mai mult de jumătate din populaţia ţării o alcătuiesc *perşii*. Restul populaţiei este formată din *azerbaidjeni, kurzi, arabi* şi o serie de alte naţionalităţi. Aproximativ $^1/_5$ din numărul total al locuitorilor este nomadă.

Densitatea medie a populaţiei este de 11 locuitori pe km^2. Populaţia este mai deasă în regiunile de pe litoralul Mării Caspice şi în vest. In partea centrală a Iranului există uriaşe întinderi nelocuite.

Principalele oraşe sînt: *Teheran*, capitala (1 000 000 de locuitori), *Tebriz* (270 000 de locuitori), principalul oraş al Azerbaidjanului iranian, important centru comercial legat printr-o cale ferată de U.R.S.S. (prin Djulfu), *Ispahan şi Meşed*.

Economia. Extracţia de *petrol* (în 1950 se ridică la 32 000 000 tone; al patrulea loc din lume) ocupă un

loc deosebit în viața economică și politică a Iranului. Bazinele petrolifere sînt răspîndite în multe regiuni. Principalele zăcăminte se află în vestul țării, la nord de Golful Persic. De aici pornește o conductă petroliferă spre portul *Abadan*, unde se află o mare rafinărie. Produsele petrolifere reprezintă peste 80% din exportul Iranului. Pînă în 1951 industria petroliferă a aparținut capitalului englez (Compania petroliferă anglo-iraniană) și reprezenta un fel de „insulă" izolată în economia Iranului, a cărei bază o constituie agricultura înapoiată, creșterea animalelor și o considerabilă producție meșteșugărească. Marea industrie este abia în germene.

În rîndurile maselor populare din Iran a luat avînt mișcarea pentru naționalizarea industriei petrolifere și pentru lichidarea diferitelor tratate înrobitoare încheiate cu imperialiștii. În primăvara anului 1951 guvernul iranian a anunțat naționalizarea industriei petrolifere.

Dar în 1954 noul guvern reacționar al Iranului, acționînd împotriva voinței poporului iranian, a încheiat o tranzacție cu marile companii americane și engleze, predîndu-le din nou bogățiile petrolifere ale țării.

Suprafața cultivată reprezintă o parte neînsemnată din întregul teritoriu. Cu excepția litoralului Mării Caspice, bogat în precipitații, și a văilor dintre munții înalți, pentru agricultură este nevoie aproape pretutindeni de *irigație artificială*. Pămînturile cultivate se află în oazele situate mai ales la poalele munților, pe lîngă torentele care curg din munți. Instalațiile de irigație sînt primitive și insuficiente. Cea mai mare parte dintre ele se află în mîinile moșierilor și alimentarea cu apă constituie un mijloc de exploatare a țărănimii.

Majoritatea covîrșitoare a agricultorilor sînt pălmași care depind în foarte mare măsură de moșieri. Ei plătesc pentru pămînt, pentru apă, inventar și semințe, iar mulți plătesc și pentru locuință. Tehnica agricolă este înapoiată.

Principalele culturi pentru consum sînt grîul, orzul și meiul. Culturile destinate pieții sînt bumbacul, fructele, macul pentru opiu, tutunul și orezul (acesta din urmă se cultivă în special în șesul de pe litoralul Mării Caspice). O mare însemnătate are creșterea oilor, practicată de nomazi.

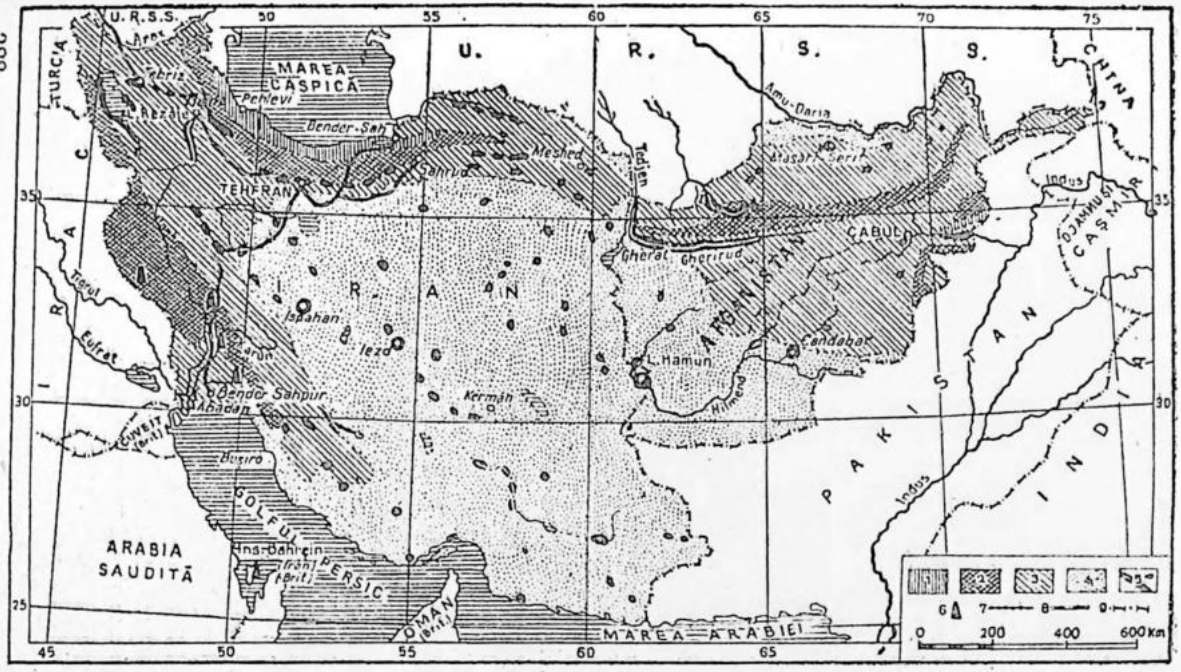

Fig. 83. — Iranul și Afganistanul.

1, regiuni subtropicale cu o vegetație bogată; 2, regiuni muntoase cu păduri; 3, regiuni muntoase de stepă; 4, semipustiuri și pustiuri; 5, agricultură pe pământuri irigate; 6, extracție de petrol; 7, conducta petroliferă; 8, căile ferate; 9, granițele între state

Lîna este prelucrată de industria locală și în parte exportată. Se exportă de asemenea fructe și bumbac.

În total lucrează în industrie circa 350 000 de oameni, majoritatea meșteșugari. Cea mai dezvoltată este producția de covoare. Cele mai bune dintre covoarele persane cu desene artistice sînt foarte prețuite în străinătate.

În perioada premergătoare celui de-al doilea război mondial, guvernul a căutat să dezvolte industria națională. S-au construit o serie de fabrici textile, de chibrituri, zahăr, ciment, săpun etc. Această industrie este cocentrată în special la Teheran și în împrejurimi. La Ispahan există o considerabilă industrie textilă. Producția industriei iraniene este departe de a acoperi cererea internă de produse industriale, cu toate că aceasta este foarte mică, din cauza exploatării crunte care a dus la sărăcirea extremă a poporului. Inundarea pieții iraniene cu mărfuri americane, care se observă în ultimul timp, subminează industria locală.

În Iran există puține căi ferate. În 1938 a fost dată în exploatare o linie de cale ferată care merge de la Marea Caspică pînă la Golful Persic (prin Teheran). Sînt în curs de construcție o serie de noi căi ferate.

Principalele porturi sînt: la Golful Persic — *Abadan* (port petrolifer) și *Bender-Șahpur* (extremitatea sudică a căii ferate transiraniene), iar la Marea Caspică — *Pehlevi* și *Bender-Șah* (extremitatea nordică a căii ferate transiraniene).

AFGANISTANUL

Afganistanul este situat între republicile din Asia centrală ale Uniunii Sovietice, Pakistan, Iran și China. Suprafața țării este de circa 650 000 km², iar populația, după unele izvoare, este de 12 000 000 de locuitori; această cifră este adoptată în Afganistan, dar se bazează numai pe presupuneri, deoarece aici nu se fac recensăminte. Capitala țării este orașul *Kabul*. Ca formă de stat este o monarhie cu o slabă aparență de parlamentarism, dar de fapt o monarhie absolută, cu o puternică influență a feudalilor.

Înainte de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, Afganistanul era o țară „tampon" între India britanică și

Rusia țaristă. De fapt el se afla sub stăpînirea imperialismului britanic. Imperialiștii englezi aveau nevoie de Afganistan în primul rînd ca o barieră greu accesibilă, care apăra India de Rusia țaristă. Ei aveau grijă ca Afganistanul să rămînă izolat. Țară înapoiată, prinsă în cleşte între două puteri imperialiste, Afganistanul era condamnat la stagnare economică.

În timpul primului război mondial, şi mai ales după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, în Afganistan s-a intensificat mişcarea de eliberare națională. Excepțional de prielnic pentru Afganistan a fost faptul că în locul Rusiei țariste, care fusese silită să cedeze Afganistanul imperialiștilor englezi, a apărut Uniunea Sovietică, care nutreşte sentimente prietenești pentru poporul afgan şi recunoaşte dreptul său la independență şi la o dezvoltare de sine stătătoare.

După scurtul război anglo-afgan din 1919, Anglia a fost silită să recunoască independența Afganistanului. De atunci şi pînă în timpurile noastre, însă, Afganistanul nu s-a eliberat complet de sub jugul imperialist. Imperialiștii englezi sprijiniți de o parte dintre feudalii şi negustorii afgani, păstrau aici o influență considerabilă. După cel de-al doilea război mondial crescuse aici influența imperialismului american, care, în afară de dorința de a exploata țara, căuta să transforme Afganistanul într-un cap de pod împotriva U.R.S.S., ceea ce pînă la urmă nu i-a reuşit.

Condițiile naturale. Afganistanul este o țară muntoasă cu o climă uscată, continentală excesivă. Cea mai mare parte din teritoriul său este ocupat de munții *Hinducuş*, care încep la poalele de sud ale Pamirului şi traversează întregul Afganistan de la nord-este spre sud-vest. Hinducuş este o regiune muntoasă, aspră şi greu accesibilă, mai ales în apropierea Pamirului, unde trecătorile se află la înălțimi de circa 5000 m. Munții sînt stîncoşi şi numai în văile rîurilor există terenuri prielnice pentru agricultură (soluri cenuşii de munte) ; cea mai importantă este valea rîului *Kabul* (afluent al Indului). Centrele populate sînt situate la înălțimi mari (orașul Kabul se află la o înălțime de 1760 m).

Din cauza climei uscate, limita zăpezilor este la înălțimi foarte mari şi nu există ghețari însemnați. Adevărate pă-

duri de munte se întîlnesc numai în răsărit, de-a lungul graniței cu Pachistanul. În cea mai mare parte munții sînt sau lipsiți cu totul de vegetație, sau acoperiți de tufișuri rare de ienupăr. Un caracter deosebit are valea Djalalabad, situată pe cursul inferior al riului Kabul, lîngă granița cu Pachistanul. Fiind relativ nu prea înaltă (600—800 m) și accesibilă pentru vînturile dinspre Oceanul Indian, această vale se deosebește de munții aspri și stîncoși printr-o bogată vegetație sudică („subtropicele afgane"). Aici crește foarte bine curmalul.

Versantul nordic al munților Hinducuș trece într-o regiune de dealuri premontane și de cîmpii deluroase, care prin natura lor seamănă cu regiunile învecinate ale republicilor sovietice din Asia centrală. Acesta este *Turkestanul Afgan.* Granița dintre U.R.S.S. și Afganistan se întinde pe o mare distanță pe fluviul Amu-Daria. (Cursul său superior poartă denumirea de *Piandj).* În regiunile premontane din Afganistanul de nord se află cea mai mare parte a terenurilor cultivabile (soluri cenușii care s-au dezvoltat pe roci de loess). În timpul iernii aici cad precipitații relativ bogate, iar vara este toridă și secetoasă. Aceasta este singura regiune din Afganistan unde se practică pe scară largă agricultura pe terenuri neirigate. Dar de-a lungul fluviului Amu-Daria, unde regiunea premontană trece în cîmpie, agricultura are nevoie de irigație.

Cu totul altul este caracterul Afganistanului de sud-vest, situat de cealaltă parte a munților Hinducuș. Aici găsim o parte din *podișul Iranului,* care seamănă ca structură și vegetație cu regiunile învecinate din Iran, precum și pustiuri și semipustiuri aproape sterpe. Agricultura se poate face numai cu ajutorul irigației artificiale. Oazele de pămînturi irigate sînt situate la poalele munților, de-a lungul văilor rîurilor care izvorăsc din interiorul regiunii muntoase. Principalele rîuri sînt *Herirud* (care se termină în R.S.S. Turkmenă, unde poartă denumirea de *Tedjen)* și *Hilmend (*circa 1000 km lungime), care se varsă în cîteva lacuri mlăștinoase și sărate (Hamun).

Din cauză că în munții Hinducuș nu există ghețari mari, nivelul apelor depinde de precipitații, mai ales de zăpada care cade iarna în munți. Nivelul rîurilor este extrem de va-

riabil. Aceasta creează instabilitate în agricultura irigată din oazele situate pe malurile riurilor.

Bogăţiile minerale ale Afganistanului sînt variate, dar prea puţin cercetate. Se cunosc zăcăminte de cărbune, petrol, minereu de fier, aur şi diferite pietre preţioase.

Populaţia. Populaţia Afganistanului este alcătuită din numeroase naţionalităţi. *Afganii* (palanii) propriu-zişi trăiesc în jumătatea de sud a ţării şi se împart într-o mulţime de triburi. În Afganistanul de nord majoritatea populaţiei este alcătuită din aceleaşi popoare, care trăiesc în republicile învecinate din Uniunea Sovietică, adică *tadjicii, uzbecii* şi *turkmenii*. Aproximativ 1/3 din numărul total al locuitorilor sînt nomazi. Majoritatea covîrşitoare a populaţiei este analfabetă. Oraşele cele mai importante sînt: *Kabul* (capitala, centru comercial cu o mică industrie), *Herat* (important centru comercial aşezat pe drumurile dinspre U.R.S.S. şi Iran), *Kandahar* şi *Mazari-Şerif*.

Economia. Afganistanul este o ţară agricolă (predomină creşterea animalelor) mai înapoiată decît Iranul. Bogăţiile minerale sînt slab explorate şi aproape de loc exploatate; marea industrie este în embrion. Într-o parte considerabilă a ţării, transporturile au încă un caracter primitiv.

Agricultura. Suprafaţa cultivată se cifrează la circa 1 200 000 ha, din care jumătate sînt terenuri irigate. În regiunile pustii se folosesc apele freatice, săpîndu-se tuneluri subterane pentru colectarea apei şi scoaterea ei la suprafaţă. Această metodă cere deosebit de multă muncă. Pentru a iriga un petic de pămînt, e nevoie adeseori să se sape cîte 2—3 km de tuneluri pentru colectarea apei.

Tehnica agricolă este înapoiată. Afganii folosesc pluguri încă din trecutul îndepărtat. Plugurile afgane se deosebesc printr-o mare varietate de sisteme adecvate particularităţilor solului şi reliefului.

Cea mai răspîndită cultură din Afganistan este grîul. În Afganistanul de nord este dezvoltată cultura bumbacului. În multe regiuni populaţia suferă în permanenţă din cauza lipsei de grîne. Adeseori recoltele sînt slabe, din cauza lipsei de apă de irigaţie.

Creşterea animalelor, îndeosebi a oilor, are o importanţă uriaşă în economia Afganistanului. În sud, forma domi-

nantă de economie este creşterea animalelor, practicată de nomazi.

În Afganistanul de nord se îmbină adesea agricultura cu creşterea animalelor de formă seminomadă. După ce însămînţează grînele, agricultorii pleacă cu familiile şi turmele lor pe păşunile de vară din munţi, lăsînd doar pe bătrîni să păzească semănăturile ; la cules se întorc şi-şi petrec iarna în satele lor.

Lîna şi pielicelele de caracul (pieile mieilor de rasă caracul) constituie principalul obiect de export al Afganistanului. Prelucrarea manuală a lînii (producţia de postav, pîslă, covoare) constituie principala ramură a industriei. Afară de aceasta, există cîteva fabrici textile şi de egrenare a bumbacului, precum şi o fabrică de zahăr. La Kabul se află o fabrică de armament care aparţine statului.

Mijlocul obişnuit de circulaţie îl constituie caravanele de cai şi cămilele. Există şi şosele pentru automobile. (Construcţia de şosele s-a dezvoltat în ultimul timp). Nu există căi ferate. U.R.S.S., acordă sprijin financiar şi tehnic Afganistanului ca să-şi construiască fabrici, mine şi şosele moderne şi ca să se poată ridica din înapoierea sa economică.

Afganistanul este unul din vecinii U.R.S.S. Uniunea Sovietică duce în mod consecvent o politică de prietenie faţă de Afganistan. Relaţiile Uniunii Sovietice cu Afganistanul sînt trainice.

ŢĂRILE DIN ASIA DE SUD-VEST

În partea de sud-vest a Asiei se află un grup de ţări locuite în special de arabi mahomedani şi care au multe elemente comune în ceea ce priveşte natura, economia şi situaţia politică. Ele au o suprafaţă de circa 3 700 000 km² şi o populaţie totală (foarte aproximativ) de 20 000 000 de locuitori.

Condiţiile naturale. Uriaşa peninsulă a *Arabiei*, cu care se termină Asia în partea de sud-vest, seamănă foarte mult în ceea ce priveşte natura cu pustiurile şi semipustiurile din Africa de nord, de care o desparte îngusta *Marea Roşie*. Ea este alcătuită dintr-un podiş pietros, cu înălţimi la margini. Clima este uscată şi călduroasă. În uriaşele semipustiuri şi pustiuri cutreierate de nomazii arabi (beduini) şi de turmele lor se întîlnesc oaze cu plantaţii de curmali şi alţi pomi fructiferi, precum şi cu semănături de grîu, mei şi orz.

Prin condițiile mai prielnice pentru agricultură se distinge în sud-vest *Yemenul* („Arabia fericită"), care ocupă partea cea mai înaltă și cea mai bine irigată a peninsulei. Pustiurile continuă și la nord de peninsula Arabiei (deșertul din Siria). Prin condiții mai prielnice se remarcă în primul rînd zona de vest, situată de-a lungul litoralului Mării Mediterane și, în al doilea rînd, *cîmpia Mesopotamiei* în răsărit. Litoralul Mării Mediterane și înălțimile situate aproape de el primesc cantități considerabile de precipitații; aici există numeroase pămînturi fertile și ape curgătoare care servesc pentru irigație și constituie surse de energie. Cel mai important dintre acestea este *Iordanul*, care se varsă în *Marea Moartă*. Aceasta din urmă este interesantă prin două particularități: suprafața ei se află la 394 m sub nivelul oceanului (cea mai mare depresiune de pe glob), iar apa este atît de saturată cu săruri, încît viața animalelor și plantelor este imposibilă. Aceste săruri reprezintă însă o materie primă chimică prețioasă (se extrage potasiul).

Cîmpia Mesopotamiei este situată în valea rîurilor *Tigru* și *Eufrat*, (de aici denumirea de Mesopotamia, care înseamnă „țara dintre rîuri"), care pe cursul lor inferior se unesc formînd un singur fluviu, *Satt-el-Arab*. Solul format din aluviuni aduse de ape este rodnic. Clima este secetoasă, dar datorită rîurilor mari, posibilitățile de irigare sînt considerabile.

Cea mai importantă resursă minerală a Asiei de sud-vest este *petrolul*. Zăcăminte importante de petrol se găsesc în peninsula Arabiei (cele mai mari — pe țărmurile Golfului Persic), în partea de nord a cîmpiei Mesopotamiei și pe insulele Bahrein (în Golful Persic). Rezervele explorate de petrol din Asia de sud-est constituie 1/2 din rezervele de petrol ale lumii capitaliste. Din punct de vedere geologic acest teritoriu este încă puțin studiat și ne putem aștepta să se descopere noi și importante zăcăminte de petrol.

Imperialismul în Asia de sud-vest. Pînă la primul război mondial teritoriile cele mai populate din Asia de sud-vest aparțineau Turciei. În timpul războiului, Anglia a profitat din plin de mișcările naționale ale popoarelor arabe, ridicîndu-le împotriva Turciei și făgăduindu-le crearea unui stat arab independent. Dar după terminarea războiului, arabii au fost înșelați: înăbușind rezistența arabilor, Anglia și Franța au împărțit între ele în calitate de teritorii sub mandat regiunile cele mai importante din punct de vedere economic și strategic. Anglia a căpătat mandatul asupra *Irakului* (Mesopotania), *Palestinei* și *Transiordaniei*, iar Franța asupra *Siriei* și *Libanului*. Ulterior, sub presiunea mișcării naționale din țările supuse, Anglia și Franța au trebuit să renunțe la mandatele lor, dar aceasta nu a avut ca rezultat instaurarea unei adevărate independențe a acestor țări. În 1945, sub influența Angliei, s-a format „Liga țărilor arabe", o uniune care cuprinde statele arabe din Asia de sud-vest și Egiptul. Anglia spera să folosească această uniune pentru a-și întări dominația în țările respective. În ultimul timp însă cele mai multe țări arabe au pornit pe calea unei politici naționale independente. Paralel s-a intensificat penetrația imperialismului american în Asia de sud-vest. Interesul imperialiștilor pentru aceste țări este determinat în linii mari de următoarele două împrejurări:

1. *Bogățiile lor petrolifere.* Din acest punct de vedere, sînt importante nu numai țările unde se extrage petrolul, dar și cele pe unde trec conductele petrolifere prin care petrolul ajunge la porturile maritime.

2. *Importanța strategică* a țărilor din Asia de sud-vest este determinată în primul rînd de faptul că ele se află aproape de marea cale maritimă care leagă Europa de țările din zona Oceanului Indian și Oceanul Pacific. De aici rezultă importanța pe care o are pentru Anglia baza maritimă de la *Aden* (în apropiere de intrarea în Marea Roșie). Anglia consideră Palestina și Iordania drept căi răsăritene de acces spre canalul Suez.

Golful Persic este foarte important ca drum de acces pe mare spre Iran, spre Irak și spre regiunile petrolifere din Arabia Saudită. În afară de aceasta, țările arabe din nord reprezintă un fel de „pod" terestru pentru căile din Europa occidentală spre Iran și India. Importanța acestui „pod" a fost apreciată încă la sfîrșitul secolului al XIX-lea de imperialiștii germani, care au întreprins construirea căii ferate Bagdad, care trebuia să lege Germania de țărmul Golfului Persic. Prin Palestina, Iordania și Irak trece calea aeriană britanică spre India; prin Siria și Irak trece calea aeriană franceză spre Indochina. În sfîrșit, deși aceste țări nu au graniță comună cu Uniunea Sovietică, distanța care desparte Irakul de republicile sovietice din Transcaucazia nu este prea mare (în linie dreaptă distanța cea mai scurtă depășește cu puțin 200 km); țările arabe din nord sînt considerate de imperialiștii americani și englezi ca un cap de pod din spatele frontului împotriva granițelor sudice ale Uniunii Sovietice.

Trebuie să menționăm că între imperialiștii englezi și cei americani există în această regiune serioase contradicții, deși ei înăbușă în comun mișcările de eliberare națională ale popoarelor din Asia de sud-vest și urzesc în comun planuri agresive împotriva U.R.S.S.; printre aceste contradicții, un rol deosebit îl joacă lupta dintre monopolurile engleze și cele americane pentru acaparerea resurselor petrolifere extrem de bogate din Asia de sud-vest. În trecut monopolurile engleze dețineau poziția dominantă în industria petroliferă din Orientul Apropiat și pătrunderea monopolurilor americane în această regiune le prejudiciește pagube considerabile. Această pătrundere este însoțită de întărirea influenței militare și politice a S.U.A. în Orientul Apropiat, unde imperialismul britanic era pînă acum „stăpîn pe situație".

Privire generală asupra situației politice și a economiei. Mai sînt încă state în Asia de sud-vest care fac parte din categoria țărilor de tip semicolonial. Cioc nindu-se de puternica mișcare antiimperialistă a popoarelor din aceste țări, imperialiștii sînt nevoiți să recurgă aici la forme camuflate de subordonare, recunoscînd pe hîrtie „independența" lor și prinzîndu-le de fapt în mrejele unor acorduri înrobitoare, care fac ca această independență să fie o fi-țiune. Totodată imperialiștii folosesc pe larg o metodă încercată: atrag de partea lor vîrfurile conducătoare ale societății locale și le opun maselor populare. Dar în rîndurile popoarelor din Asia de sud-vest crește mișcarea pentru independență, pentru pace și democrație.

Economia Asiei de sud-vest este înapoiată. Extracția și exportul *petrolului* (în total s-au extras în 1953 peste 110 000 000 tone), singura ramură de mare importanță a economiei, aparține străinilor. Principala îndeletnicire a populației este **creșterea vitelor** pe pășuni care în multe locuri păstrează un caracter nomad sau seminomad; se cresc vite cornute mici, cămile și cai. Pămînturile cultivate sînt risipite în oaze.

Printr-o mai mare răspîndire a **agriculturii** se disting litoralul Mării Mediterane (Israel, Liban), Yemenul și Irakul, cu marile sale resurse de irigație. Predomină marea proprietate funciară feudală. Dar pe latifundii se practică o agricultură măruntă, bazată pe arenda înrobitoare. Dependența țărănimii este accentuată de faptul că feudalii stăpînesc și instalațiile de irigație, care au o însemnătate uriașă în agricultura acestor țări. La triburile de crescători de animale din Peninsula Arabică s-au păstrat rămășițe ale orînduirii gentilice.

Industria prelucrătoare este neînsemnată în țările din Asia de sud-vest. În cea mai mare parte ea se limitează la prelucrarea meșteșugărească a materiilor prime locale. Puținele întreprinderi mai mari se află de obicei în mîinile străinilor.

În repartizarea teritorială a populației se observă contraste pronunțate de la pustiurile aproape nelocuite pînă la regiunile cu populație deasă, dintre care face parte în primul rînd litoralul Mării Mediterane. O populație relativ deasă există în văile rîurilor din Irak și pe podișul din Yemen.

Scurtă privire asupra diferitelor țări. Cea mai mare parte din Peninsula Arabică este ocupată de statul *Arabia Saudită* (suprafața 1 800 000 km²; populația aproximativ 7 000 000 de locuitori). Arabia Saudită este alcătuită din două părți principale: *Nedjd*, care ocupă regiunile din interiorul peninsulei și are ieșire la Golful Persic și *Hedjaz*, care se învecinează cu Marea Roșie. Ca formă de stat este monarhie feudală, cu o puternică influență a clerului musulman. Capitala *Er-Riad* (în Nedjd) este situată pe drumul de caravane și de automobile care străbate Arabia de la Marea Roșie pînă la Golful Persic. Principalul oraș al Hidjazului este *Mecca. Mecca și Medina* sînt orașele sfinte ale musulmanilor, legate, potrivit legendei, de viața și activitatea lui Mahomed. Venitul obținut de la pelerinii care vin aici din diferite țări musulmane joacă un rol de seamă în viața economică a acestor orașe. *Djidda*, principalul port al Hedjazului, deservește Mecca. Pe țărmul Golfului Persic există mari exploatări petrolifere, care se află în mîinile americanilor (în 1950 extracția a fost de 27 000 000 tone). Americanii au construit de aici o conductă petroliferă spre litoralul Mării Mediterane. Concesiunea petroliferă americană din Arabia cuprinde un teritoriu uriaș. O dată cu acaparearea bogățiilor petrolifere, imperialismul american a căutat să subordoneze Arabia Saudită și din punct de vedere politic.

În sudul Arabiei, cu fața spre Marea Roșie, se află statul Yemen (suprafața 62 000 km²; populația circa 4 500 000 de locuitori). În ceea ce privește forma de stat, Yemenul este o monarhie teocratică (puterea de stat și cea bisericească sînt concentrate de o singură persoană, care poartă titlul de Imam). Capitala țării este *Sina*, iar portul ei Hodeida. Yemenul este renumit pentru cafeaua pe care o

produce; deşi prin mărimea recoltei este mult în urma multor ţări producătoare de cafea, cafeaua „Mocca" din Yemen este considerată cea mai bună din lume.

Lîngă Yemen, pe ţărmul Oceanului Indian, se află baza maritimă şi aeriană militară engleză *Aden*, care împreună cu insula fortificată *Perim* (din strîmtoarea Bab-el-Mandeb) păzeşte intrarea în Marea Roşie.

În restul Arabiei se află o serie de principate arabe (conduse de sultani sau şeici) sub protectoratul britanic. Cele mai importante dintre ele sînt *Oman* şi *Muscat* la extremitatea răsăriteană a peninsulei. Protectoratul *Kuweit*, situat pe malul Golfului Persic între Arabia Saudită şi Irak, a atras în ultimul timp atenţia prin bogatele zăcăminte de petrol, descoperite pe teritoriul său (în 1950 extracţia s-a ridicat la 17 000 000 tone).

La nord de Arabia se află Irakul, Siria, Libanul, Iordania şi statul Israel.

Printre aceste ţări, *Irakul* ocupă primul loc atît ca suprafaţă (302 000 km²), cît şi ca populaţie (circa 5 000 000 de locuitori). Centrul său este cîmpia Mesopotamiei. La vărsarea fluviului Şatt-el-Arab, Irakul are ieşire la Golful Persic. În ceea ce priveşte orînduirea de stat, Irakul este, formal, un regat parlamentar. De fapt el depinde în totul de Anglia. În partea de nord a Irakului (regiunea Kerkuk) se află importante exploatări petrolifere (în 1950 s-au extras peste 6 000 000 tone petrol). Ele aparţin „Companiei petrolifere irakiene", în care predomină capitalul englez, dar participă şi capitaluri americane şi franceze. Exploatările sînt legate printr-o conductă de litoralul Mării Mediterane (cu ramificaţii spre Haifa în Palestina şi spre Tripoli în Liban). În agricultură, cu care se îndeletniceşte majoritatea populaţiei din Irak, se disting culturile de curmali. Irakul ocupă primul loc în lume în ceea ce priveşte numărul de pomi (30 000 000), recolta şi exportul de curmale. Capitala Irakului, *Bagdad* (circa 460 000 de locuitori), aşezat pe rîul Tigru, este un vechi oraş comercial, care între secolele al VIII-lea şi al X-lea a fost centrul înfloririi culturii arabe. Bagdadul se află pe calea ferată care duce din Turcia spre Golful Persic şi este un nod de şosele şi căi aeriene. Port la mare este Basra, situat pe Şatt-el-Arab. Pe teritoriul Irakului s-au păstrat remarcabile monumente ale culturii vechiului Orient.

Iordania este o ţară semipustie, de crescătorii de animale (suprafaţa 90 000 km²; populaţia: 1 300 000 de locuitori). În portul *Akaba* (ieşirea Iordaniei la Marea Roşie) se construieşte o bază maritimă engleză. Capitala Iordaniei este *Amman*. O companie engleză exploatează sărurile din Marea Moartă. Sub presiunea maselor populare, care urăsc pe colonialiştii străini, conducătorii ţării caută să scape de sub dominaţia britanică.

Palestina este situată pe litoralul Mării Mediterane şi are o ieşire îngustă spre golful Akaba din Marea Roşie. După primul război mondial, guvernul englez a făgăduit să creeze în Palestina un „cămin naţional pentru poporul evreu" şi a organizat imigrarea evreilor din diferite ţări în Palestina. Credincioase politicii lor bazată pe principiul „dezbină şi stăpîneşte", autorităţile engleze afiţau vrajba dintre arabi şi evrei, în urma căruia fapt în Palestina aveau loc în permanenţă tulburări. Ţinînd seama de acest lucru, Organizaţia Na-

țiunilor Unite a hotărît să împartă Palestina în două state independente, unul arab și unul evreiesc, iar orașul *Ierusalim* cu împrejurimile, locuit aproape în proporții egale de arabi și evrei, să devină o unitate administrativă separată, guvernată de Organizația Națiunilor Unite. Dar S.U.A și Anglia au împiedicat îndeplinirea acestei hotăriri. Atunci evreii au organizat singuri *statul Israel* (1 600 000 de locuitori), cu o orînduire burghezo-republicană. S.U.A. caută să subordoneze influenței lor Israelul, sprijinindu-se pe partea proamericană a burgheziei evreiești. Acest lucru stîrnește proteste în rîndurile maselor populare din Israel. Capitala Israelului este orașul *Tel-Aviv*. In Israel este deosebit de dezvoltată cultura plantelor citrice; portocalele constituie principalul articol de export.

Siria și Libanul, care au fost sub mandatul Franței și au obținut formal independența în 1941, sînt republici burgheze. Suprafața Siriei este de 188 000 km², iar populația de 3 750 000 de locuitori. Capitala, *Damasc* (335 000 de locuitori), este unul dintre vechile centre ale culturii arabe. Libanul ocupă o fîșie îngustă pe țărmul Mării Mediterane; suprafața este de numai 9 000 km², iar populația de circa 1 500 000 de locuitori. Capitala și principalul port este orașul *Beirut* (300 000 de locuitori), care, în afară de Liban, deservește Siria de sud și Damascul. Slăbirea pozițiilor Franței în Siria și Liban a fost însoțită de intensificarea activității imperialiștilor englezi și americani în aceste țări. Americanii au construit o conductă petroliferă din Arabia pînă pe coasta Libanului.

Astăzi, cînd țări mari, ca India, Indonezia, Birmania, ținute de colonialiști, pînă în anii trecuți, în stare de dependență, au devenit state de sine stătătoare, mișcarea de eliberare a popoarelor arabe este în continuă creștere.

TURCIA

Teritoriul actual al Turciei nu reprezintă decît o mică parte a vechiului imperiu otoman, care în perioada celei mai mari înfloriri (secolul al XVI-lea) cuprindea toată Europa de sud-est, Asia de sud-vest și Africa de nord-est. Turcia de astăzi este situată aproape în întregime în Asia. Din posesiunile europene, Turciei i-a mai rămas numai colțul de sud-est al Peninsulei Balcanice, cu Istambulul. Turcia se învecinează în Europa cu Bulgaria și Grecia, iar în Asia cu U.R.S.S., Iranul, Irakul și Siria. Suprafața țării este de 768 000 km², iar populația de 22 000 000 de locuitori (din care Turcia europeană are 24 000 km² și 1 200 000 de locuitori). Ca formă de stat (formal) este republică. De fapt la putere se află o clică reacționară, dependentă de imperialismul american.

Condițiile naturale. *Relieful.* Centrul Turciei de astăzi îl constituie *Asia Mică* sau *Anatolia*, care înaintează în mare spre Peninsula Balcanică și este despărțită de ea prin faimoasele strîmtori *Bosfor și Dardanele* și prin *Marea de Marmara*. Cea mai mare parte a peninsulei o ocupă *podișul Anatoliei*, înclinat de la est spre vest (înălțimea 800—1200 m). Dinspre nord și sud, podișul este mărginit de lanțuri de munți: *Pontici* la nord și *Taurus* la sud. Munții coboară în pantă abruptă spre litoral, lăsînd o fîșie îngustă de țărm. În vest, podișul Anatoliei trece într-o regiune muntoasă brăzdată de ape, care coboară spre Marea Egee.

Golfurile adînci de pe țărmul apusean și văile de lîngă ele deschid accesul în interiorul Asiei Mici.

La răsărit, podișul Anatoliei se învecinează cu platourile înalte ale *Armeniei* și *Kurdistanului*.

Aici se află numeroase lanțuri de munți care străbat podișul și cîmpii înalte, în medie de 1 500—1 800 m. Într-una din ele se află marele lac sărat *Van*. Există numeroși vulcani stinși cu vîrfurile acoperite de zăpadă: muntele *Ararat* (așezat la granița cu Iranul și în apropiere de granița cu R.S.S. Armeană) are o înălțime de 5 156 m. Din munții Armeniei izvorăsc cele mai mari fluvii din Asia apuseană: *Tigrul* și *Eufratul*.

Clima. Turcia este așezată între 36° și 42°10' latitudine nordică, adică la aceeași latitudine ca și Spania. Asemenea Mesetei spaniole, *Anatolia este izolată de influența climaterică a mărilor înconjurătoare*. Clima podișului se caracterizează printr-o vară toridă și secetoasă, cu diferențe mari de temperatură între zi și noapte, printr-o iarnă aspră (zăpada se menține multă vreme) și prin numărul mare de zile însorite. Cantitatea precipitațiilor este mică.

Țărmurile de la Marea Mediterană și Marea de Marmara fac parte din zona climei mediteraneene. Partea de răsărit a litoralului Mării Negre, învecinată cu U.R.S.S., seamănă, prin clima umedă și vegetația bogată, cu regiunea Batumi.

Vegetația, solurile, mineralele utile. Povîrnișurile dinspre mare ale munților care mărginesc Anatolia sînt acoperite de păduri. În pădurile din Anatolia de vest există mulți stejari de valoare, prețuiți pentru substanțele tanante din ceșcuțele ghindei lor (valonee). Cea mai mare parte a

Turciei este lipsită de păduri. În trecut erau mai multe păduri, dar ele au fost exploatate în mod prădalnic, iar vitele care păşteau pe acele locuri împiedicau refacerea vegetaţiei. De pe povîrnişurile muntoase lipsite de păduri solul este spălat de ploi şi dus la vale, dezvelind rocile muntoase. În Anatolia există multe înălţimi golaşe de acest fel şi stepe pietroase greu de valorificat. În schimb, în văi predomină solurile aluvionare fertile: rîurile şi torentele de ploaie duc acolo solul spălat de pe povîrnişuri.

Bogăţiile minerale ale Turciei sînt puţin studiate. Există rezerve considerabile de cărbune, minereu de crom, de cupru şi minereuri polimetalice, iar în multe locuri se întîlnesc minereuri de fier.

Populaţia. Prin componenţa sa naţională, Turcia de astăzi este mult mai omogenă decît vechiul imperiu otoman. Peste 80% din populaţie este formată de *turci*. Dintre celelalte naţionalităţi cei mai numeroşi sînt *kurzii* (care trăiesc în munţii din Turcia răsăriteană), *lazii*, înrudiţi cu gruzinii (trăiesc în partea de răsărit a litoralului Mării Negre) *arabii*, *armenii* şi *grecii*.

Fig. 83 a. — Turcia. Împărţirea geografică

Densitatea medie a populației este de 26 de locuitori pe kilometru pătrat. Cea mai mare densitate se observă în regiunile de litoral din vest și nord. În Turcia sînt puține orașe mari. Vechea capitală, *Istambulul*, avea după primul război mondial peste 1 000 000 de locuitori, iar acum are 840 000.

Istambulul (în vechime Bizanț, apoi Constantinopol) este unul dintre cele mai vestite orașe istorice. În evul mediu Constantinopolul era capitala Imperiului Roman de Răsărit (sau Bizantin); după ce a fost cucerit de turci în 1453, el a devenit capitala Imperiului Otoman. Poziția geografică avantajoasă a Istambulului a făcut din el un port comercial de importanță mondială. În calitate de capitală și de centru comercial internațional, Istambulul a atras o populație cît se poate de eterogenă prin componența națională: turci, greci, armeni, evrei etc.

După primul război mondial, noul guvern turc a mutat capitala din acest oraș multinațional, situat la marginea Turciei contemporane, la Ankara, oraș pur turcesc, așezat în interiorul Anatoliei. După primul război mondial, importanța comercială a Istambulului a scăzut considerabil.

Priveliștea pe care o oferă Istambulul situat pe dealurile de pe țărmurile Bosforului și ale golfului Cornul de Aur este excepțional de pitorească. Orașul însă nu este îngrijit.

Noua capitală, *Ankara* (285 000 de locuitori), este un vechi oraș turcesc de pe drumurile de caravane din trecut, fost centru al industriei meșteșugărești specializate în țesutul lînii. În partea veche a orașului străzile sînt înguste și întunecoase; partea nouă a fost construită după modelul orașelor europene.

Izmir sau Smirna (230 000 de locuitori) constituie ieșirea la mare pentru regiunile agricole cele mai dezvoltate din Turcia.

Particularitățile dezvoltării Turciei. Pînă la primul război mondial Turcia a fost *o țară agricolă înapoiată, cu rămășițe extrem de puternice ale feudalismului; ea se afla într-o stare de dependență semicolonială față de puterile imperialiste.* Turcia era împovărată de datorii uriașe și prinsă în mrejele unor tratate inegale, care o subordonau capitalului străin.

În Turcia se încrucișau interesele tuturor marilor puteri din Europa. De la sfîrșitul secolului al XIX-lea a început să fie deosebit de activ în Turcia *imperialismul german*. Acesta căuta să facă din Turcia baza influenței sale în Orientul Apropiat și să amenințe dominația engleză în India. Subordonarea Turciei față de influența germană constituia un pericol și pentru Rusia. Înainte de primul război mondial, ofițeri germani erau instructori în armata turcă. În acest război Turcia a participat de partea Germaniei. În urma războiului pe care Turcia l-a purtat simultan pe cîteva fronturi, economia ei a fost complet dezorganizată. Învingătorii s-au purtat cu Turcia ca cu o țară slăbită, care și-a pierdut importanța. În Asia i s-au luat Mesopotamia (Irak), Siria, Palestina și posesiunile din Arabia (Hedjaz); Hedjaz (care ulterior s-a unit cu Nedjd) a devenit stat independent. Afară de aceasta, Izmirul (cel mai important oraș din Asia Mică) împreună cu împrejurimile, a fost dat Greciei. Tot Greciei i s-a dat Turcia europeană, cu excepția Istambulului. Strîmtorile au fost declarate deschise pentru vasele tuturor națiunilor și puse sub controlul unei comisii internaționale (condusă de Anglia). Zona strîmtorilor a fost demilitarizată (s-a interzis să se construiască fortificații pe o distanță de 30 km de ambele părți). Turciei i s-a impus să plătească reparații și finanțele turcești au trecut sub controlul aliaților.

Dar, pe neașteptate pentru învingători, țara istovită de război a răspuns la aceste condiții înjositoare printr-o *răbufnire a mișcării naționale*. În 1920 s-a creat la Ankara un guvern național; armata sa a zdrobit trupele grecești care ocupaseră Izmirul (războiul greco-turc din 1921—1922). În urma acestui război Turcia a recăpătat Izmirul și partea din Turcia Europeană dată Greciei și a obținut anularea privilegiilor speciale ale străinilor (mai tîrziu, în 1936, Turcia a obținut restabilirea suveranității depline asupra strîmtorilor).

Succesul Turciei a fost favorizat de poziția prietenească a Uniunii Sovietice, care contrar politicii de cotropire dusă de imperialiști, a recunoscut efectiv dreptul poporului turc la independență.

Turcia a devenit republică. Guvernul a înfăptuit unele reforme. În acea perioadă Uniunea Sovietică a acordat Turciei un credit considerabil sub formă de utilaj industrial și a dat ajutor tehnic la opera de construcție.

Dar reformele efectuate de guvernul turc erau numai jumătăți de măsură și n-au dus la însănătoșirea orînduirii sociale. Moșierii și-au păstrat pămîntul, iar țăranii mizeria și starea de dependență. S-au menținut și samavolniciile autorităților, prin care era alit de renumit imperiul otoman. Forțele reacțiunii au început cu timpul să se întărească tot mai mult în rîndul cercurilor conducătoare.

S-au păstrat și vechile legături ale cercurilor militare și burgheziei turcești cu imperialiștii germani. Aceste legături

au ieşit la iveală în timpul celui de-al doilea război mondial: formal Turcia a rămas neutră, dar de fapt a ajutat mult Germania fascistă (printre altele a aprovizionat-o cu diferite materiale strategice, inclusiv crom) şi a adoptat o poziţie ostilă faţă de U.R.S.S. Abia spre sfîrşitul războiului, cînd Germania fusese deja zdrobită, Turcia i-a declarat război în mod pur formal. După război în Turcia s-a întărit *influenţa imperialiştilor străini, mai ales americani, care o folosesc pentru unelţiri împotriva Uniunii Sovietice şi a ţărilor de democraţie populară.*

Economia. *Agricultura.* In agricultură lucrează 65% din populaţia Turciei. Aproape tot exportul este alcătuit din produse agricole.

Cea mai mare parte a pămîntului nu este prielnică pentru agricultură (podişuri pietroase şi secetoase). Dar şi dintre pămînturile bune pentru agricultură, mai bine de jumătate nu sînt lucrate. 65% din suprafaţa cultivată aparţine moşierilor şi chiaburilor, care reprezintă numai 5% din populaţia sătească. In Anatolia de vest şi de sud există mari moşii, în care se folosesc tractoare şi maşini agricole. Dar cea mai mare parte a pămînturilor moşiereşti sînt date în arendă şi pe ele se practică o agricultură mică, înapoiată. Majoritatea covîrşitoare a agricultorilor lucrează cu unelte primitive. La arat se foloseşte plugul de lemn cu vîrf de fier, care ară la adîncimi foarte mici. Mulţi arendaşi nu au nici vite proprii de muncă, nici inventar. Ei sînt nevoiţi să folosească inventarul şi vitele moşierilor, dînd în schimb o mare parte din recoltă.

Pămîntul nu este îngrăşat cum trebuie şi dă recolte scăzute. Sistemul agricol este foarte înapoiat în gospodăriile de rînd: sistemul cu două ogoare şi numai uneori cu 3 şi 4 ogoare. Pe podişul Anatoliei construirea de sisteme de irigaţie este prima condiţie pentru valorificarea de noi pămînturi. Dar irigaţia se face cu mijloace locale şi lucrările speciale de irigaţie sînt puţine.

In ceea ce priveşte orientarea agriculturii, regiunile de pe litoral se deosebesc în mod pronunţat de cele de pe podiş. *In regiunile de pe litoral locul principal îl ocupă producţia de culturi-marfă preţioase*: tutun, măslini, smochini, bumbac, (mai ales pe ţărmul sudic), pomi fructiferi şi viţă de vie. Dintre ele cel mai important pentru export este tutunul,

renumit prin calitatea sa. In regiunea Brusa este dezvoltată sericicultura. Datorită iernii călduroase și umede, grînele (grîu, orz) se seamănă toamna, se dezvoltă iarna și se coc primăvara. *Anatolia centrală, Armenia și Kurdistan sînt regiuni ale creșterii animalelor pe pășuni.* Se cresc oi și capre, inclusiv oi de angora (sau Ankara), renumite pentru lîna lor lungă și mătăsoasă de culoare albă din care se confecționează stofe deosebit de scumpe, șaluri etc. Întrucît ierburile sînt destul de sărace și, din cauza climei secetoase din timpul verii, cresc încet, turmele trebuie să migreze. Vara animalele sînt duse pe pășunile de munte, iar iarna coboară în văi. Pămînturile cultivate sînt risipite în oazele din văi. Se cultivă cereale: grîu, orz și secară. Cerealele de primăvară se seamănă în timpul ploilor din acest sezon.

Industria. Turcia de astăzi a primit moștenire de la Imperiul Otoman o industrie extrem de slab dezvoltată; nu existau aproape de loc întreprinderi mari și predominau atelierele meșteșugărești. În Turcia contemporană industria s-a dezvoltat apreciabil. Totuși și astăzi Turcia nu este puternică din punct de vedere industrial. Ca să facem o comparație, putem arăta că ea rămîne mult în urma Spaniei, care la rîndul său nu este nicidecum o țară industrială dezvoltată. Deosebit de caracteristică este slaba dezvoltare a industriei grele a Turciei.

În industria extractivă cea mai mare importanță o are extracția de cărbune (circa 4 000 000 tone pe an), concentrată mai ales în regiunea Zonguldak. Este importantă de asemenea extracția de minereu de crom. În afară de aceasta se extrage minereu de fier, cupru, plumb și zinc.

Printre ramurile industriei prelucrătoare cele mai însemnate sînt industria alimentară (a zahărului, tutunului etc.) și industria textilă. S-au construit un combinat metalurgic, un combinat de prelucrare a metalelor și o serie de uzine de război.

Producția covoarelor (lucrate mai ales de meșteșugari acasă) are o mare importanță. Covoarele turcești sînt renumite peste granițe. În orașul Brusa există o considerabilă industrie de mătase (filaturi și țesătorii).

Transporturile și comerțul exterior. Imperiul turc a fost un exemplu clasic de lipsă de drumuri. De atunci s-au con-

strunit noi căi ferate și șosele. Totuși, în numeroase regiuni ale Turciei și acuma mijloacele moderne de transport sînt slab dezvoltate.

Lungimea totală a rețelei de căi ferate este de numai 8 000 km. Cu ajutorul unui împrumut american se construiesc autostrăzi de importanță militară. Transporturile cu căruțele și cu animale de povară (cămile, catîri, măgari) joacă un rol de seamă.

Principalele porturi sînt: *Istambul* (primul loc în ceea ce privește importul) și *Izmir* (cel mai important port de export).

Turcia exportă tutun (peste 1/4 din totalul exportului), stafide, smochine, nuci, ulei de măsline, viță, lînă, bumbac, tananți și minereu de crom și de cupru; ea importă cereale, textile, obiecte de metal, mașini și produse petrolifere.

STATELE UNITE ALE AMERICII (S.U.A.)

Statele Unite ale Americii (prescurtat S.U.A.) sînt situate în jumătatea de sud a Americii de Nord, între 25° şi 49° latitudine nordică.

Ca întindere S.U.A. sînt unul dintre cele mai mari state din lume. Teritoriul S.U.A. are o suprafaţă de 7 839 000 km², fără să socotim Alaska (1 519 000 km²), situată separat. Acest teritoriu este mult mai mare decît suprafaţa întregii Europe capitaliste, dar aproape de trei ori mai mic decît teritoriul U.R.S.S. Cea mai mare distanţă de la est spre vest este de 4 500 km, iar de la nord spre sud de 2 700 km. Populaţia S.U.A. este de peste 167 000 000 de locuitori (locul al patrulea în lume după China, India şi U.R.S.S.).

S.U.A. sînt o republică burgheză, alcătuită din 48 de state. Capitala S.U.A., *Washington,* formează un district separat, care nu face parte din nici un stat.

Condiţiile naturale. *Graniţele, ţărmurile.* S.U.A., care se întind de la *Oceanul Atlantic pînă la Oceanul Pacific,* se învecinează la nord cu dominionul britanic Canada, la sud cu Mexicul, iar restul părţii sudice a S.U.A. se mărgineşte cu golful *Mexic,* din Marea Caraibilor. Cele mai importante hotare naturale sînt *Marile Lacuri,* la graniţa cu Canada şi *Rio-Grande-del-Norte* („Marele fluviu de nord") la graniţa cu Mexicul. Partea de apus a graniţei cu Canada urmează o linie dreaptă convenţională (paralela de 49° latitudine nordică).

După configuraţia lor, S.U.A. par un patrulater masiv, puţin crestat. Există o singură peninsulă, care înaintează mult în ocean, *Florida.* În general nu există golfuri care să pătrundă adînc în uscat; doar partea de nord a coastei Oceanului Atlantic este nespus de crestată şi are multe golfuri bune pentru navigaţie (cele mai importante sînt: *golful*

Chesapeake, golful Massachusetts, estuarul fluviului *Hudson* și al fluviului *Delaware).* Coasta golfului Mexic nu este prielnică pentru navigație, din cauză că apa este prea puțin adîncă lîngă țărm, iar pe țărm sînt numeroase mlaștini. În această regiune cea mai mare importanță pentru navigație o au gurile fluviului *Misisipi,* principalul fluviu din S.U.A. Litoralul Pacificului este puțin crestat și abrupt; nu există golfuri prielnice pentru navigație decît în trei locuri: golful *Puget Sound,* din apropierea granței cu Canada (unul dintre cele mai bune porturi naturale din lume), gurile fluviului *Columbia* și golful *San-Francisco.*

Relieful. Relieful S.U.A. poate fi redus la o schemă foarte simplă: la răsărit, lanțurile de munți Apalași și o fîșie îngustă de șes pe litoralul Atlanticului; la apus, lanțul munților Cordilieri, iar între ei uriașa cîmpie centrală a fluviului Misisipi.

Apalașii constituie un vechi lanț de munți, în mare măsură distrus și netezit, fără înălțimi pronunțate. El se întinde pe o distanță de aproape 2 500 km. Lățimea acestui lanț de munți este de 200—300 km, iar înălțimea neînsemnată; partea cea mai înaltă, *munții Alegani,* depășește cu

Fig. 84. — Schema reliefului S.U.A.

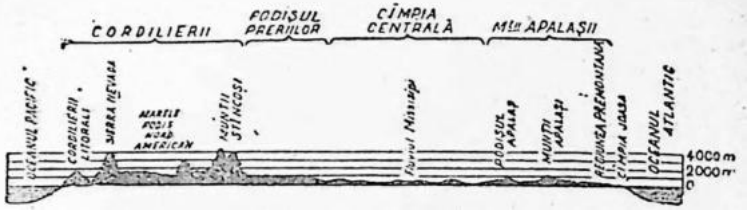

Fig. 85. — Profilul reliefului S.U.A. de-a lungul paralelei de 40° latitudine nordică

puțin 2 000 m, iar înălțimea medie este de 800 m. Munții Apalași sînt mai apropiați de țărm în nord și mai depărtați în partea centrală și de sud; aici, între munții Apalași și ocean, se află o cîmpie de litoral, care urcă în trepte spre regiunea premontană. Cu toate că are o înălțime relativ mică, din cauza uriașei sale întinderi lanțul muntos al Apalașilor a provocat dificultăți considerabile în calea înaintării colonizării europene în interiorul continentului.

Munții Cordilieri, care brăzdează partea de vest a continentului nord american în toată lungimea lui, ocupă în S.U.A. suprafețe întinse (pînă la o lățime de 1 500 km). Marile lanțuri de munți sînt situate la distanțe considerabile unele de altele. Ramura răsăriteană a Cordilierilor sînt *Munții Stincoși*, iar ramura apuseană este formată din *Munții Coastelor*, *Munții Cascadelor* și *Sierra-Nevada* (ajung pînă la 4540 m înălțime punctul cel mai înalt al S.U.A.). Între aceste lanțuri de munți este închis *Podișul Marelui Bazin*, care are o înălțime medie de 1 000 m. Chiar deasupra țărmului Oceanului Pacific se află Cordilierii de pe litoral (sau Munții Coastelor) nu prea înalți. Americanii numesc regiunea Cordilierilor („Statele muntoase") și litoralul Oceanului Pacific „Vestul îndepărtat" (Far West).

Uriașa cîmpie care se întinde între Cordilieri și Apalași este ocupată în partea de vest de *platoul preriilor* (adică platoul stepelor), care coboară în pantă de la poalele Munților Stincoși spre răsărit; în partea de est se află *cîmpia fluviului Misisipi*, care se întinde pînă la golful Mexic și se unește cu cîmpia de pe litoralul Atlanticului.

Apele interioare. Sistemul *Marilor Lacuri*, situat la granița dintre S.U.A. și Canada, este cel mai mare bazin

de apă dulce din lume, reprezentînd o adevărată mare interioară, cu o suprafață totală de 245 000 km². Marile lacuri sînt în număr de 5: *Lacul Superior, Huron, Michigan, Erie* și *Ontario*. Lacurile sînt legate prin rîuri scurte sau strîmtori. Ele sînt legate de asemenea de Oceanul Atlantic prin fluviul Sf. Lawrențiu și prin canalul artificial *Erie*, dintre lacul cu același nume și fluviul *Hudson*. Nivelul lacului Ontario este de 100 m sub cel al lacului Erie (diferențele de nivel dintre celelalte lacuri sînt neînsemnate). Fluviul *Niagara*, care le leagă, formează marea cascadă *Niagara*, înaltă de 49 m; energia ei este de circa 5 000 000 c. p.

Cel mai mare fluviu din S.U.A. este *Misisipi*, cu afluenții *Ohio, Misuri* și *Arkansas*. Considerînd rîul Misuri drept izvor al său, lungimea Misisipiului este de 7 330 km (cel mai lung fluviu din lume), iar suprafața bazinului de 3 275 000 km² (de două ori mai mic decît bazinul Amazonului). Misisipi este navigabil aproape pe toată lungimea sa. Afluenții dinspre apus, dintre care principalul este Misuri, curg prin regiuni sărace în precipitații și de aceea au relativ puțină apă. Mult mai bogați în apă sînt afluenții care izvorăsc din munții Apalași, în primul rînd Ohio. Misisipi duce

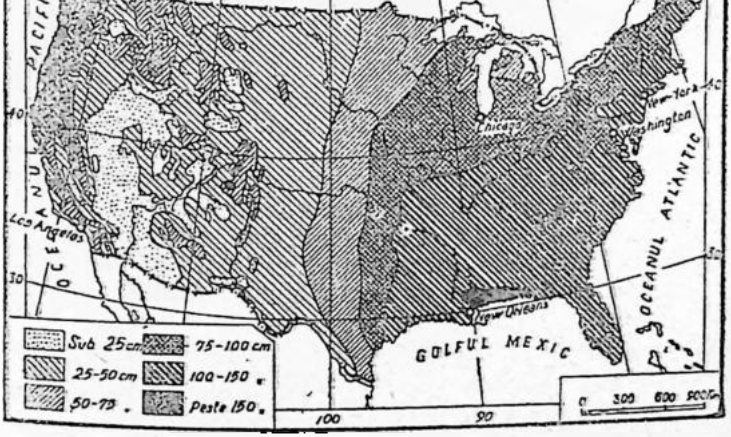

Fig. 86. — Repartizarea precipitațiilor anuale în S.U.A.

în fiecare an spre mare circa 400 000 000 tone de pămînt, formînd o deltă uriaşă. Aluviunile aduse de fluviu formează şi o mare parte din cîmpia fluviului Misisipi. Misisipi se revarsă pe o întindere mare în fiecare primăvară. Pentru prevenirea înundaţiilor, pe cursul inferior s-au înălţat valuri de pămînt, dar fluviul rupe adesea aceste baraje.

Pe litoralul Atlanticului există numeroase fluvii scurte, dar bogate în apă. Acolo unde coboară povîrnişurile munţilor Apalaşi, multe dintre ele formează cascade.

Principalele fluvii de pe versantul dinspre Oceanul Pacific sînt *Columbia* şi *Colorado*. Ele străbat regiunea muntoasă a Cordilierilor prin canioane adînci, adică defileuri de proporţii uriaşe. Marele canion al fluviului Colorado are proporţii grandioase. Pereţii săi verticali ajung la 1 800 m înălţime deasupra nivelului apei. El formează o piedică mai serioasă în calea construirii căilor ferate decît lanţurile muntoase. Aceste fluvii sînt navigabile numai în regiunea cursului inferior, aproape de vărsare; în schimb au o foarte mare însemnătate ca sursă de energie şi pentru irigaţie.

Cea mai mare parte a Podişului Marelui Bazin constituie un ţinut fără scurgere, sărac în cursuri de apă. Aici se află *Marele Lac Sărat*.

Bogăţiile minerale. Teritoriul S.U.A. este extrem de bogat în minerale utile. Rezervele de c ă r b u n e se cifrează la 3 200 miliarde tone, ceea ce reprezintă mai mult de jumătate din rezervele întregii lumi capitaliste.

Principalele regiuni carbonifere sînt: bazinul *Apalaşilor*, care se întinde pe un teritoriu vast de-a lungul marginii apusene a munţilor cu acelaşi nume, şi bazinul central situat la sud-vest de lacul Michigan, de ambele părţi ale fluviului Misisipi. Există de asemenea mari rezerve de cărbune, dar de calitate mai proastă, în regiunea Munţilor Stîncoşi.

Rezervele d e p e t r o l sînt mari, dar inferioare celor de cărbune. Principalele regiuni petrolifere sînt: 1) Vechiul bazin petrolifer din partea de nord a munţilor Apalaşi (statul Pennsylvania), care acum are o importanţă secundară; 2) bazinul situat la nord de golful Mexic şi la vest de Misisipi (statele Texas şi Oklahoma); 3) bazinul *Californiei*, situat în extremul vest în apropiere de oraşul Los-Angeles. În aceleaşi regiuni se află importante zăcăminte de gaze naturale.

Rezervele de minereu de fier din S.U.A. reprezintă 18% din rezervele cunoscute de fier ale țărilor capitaliste (cantitatea de fier pur din minereu este evaluată la aproape 5 miliarde tone). Zăcămintele de fier sînt concentrate în special în două regiuni: 1) lîngă Lacul Superior, cele mai mari exploatări de minereu de fier din lume; 2) lîngă extremitatea sudică a munților Apalași, în apropiere de orașul Birmingham. Minereurile din nord au un conținut mai mare de metal și în afară de aceasta se află la suprafața solului, în timp ce în sud zăcămintele sînt la o adîncime destul de mare.

S.U.A. au zăcăminte bogate de metale neferoase, îndeosebi cupru, plumb și zinc; mai mici, dar totuși considerabile, sînt rezervele de metale prețioase (în special arginți). Zăcămintele de metale neferoase și prețioase sînt concentrate în special în partea de vest a țării. In ceea ce privește minereurile metalice, în S.U.A. sînt însă și unele „goluri": nu există sau există numai în cantități mici cositor, mangan și nichel.

Dintre bogățiile minerale nemetalice au o mare însemnătate zăcămintele de fosforiți din Florida.

Clima. In comparație cu condițiile climaterice din „lumea veche", partea de nord a S.U.A. ar fi trebuit să se afle în zona sudică a climei temperate, iar partea de sud în zona climei tropicale. Granitei de nord a S.U.A. îi corespunde pe latitudine linia Paris-Viena-Stalingrad, iar granitei sudice, partea de nord a Saharei și Valea Gangelui în India. New-Yorkul se află la aceeași latitudine cu Neapole. Dar clima din S.U.A. este mult mai rece decît clima regiunilor din Europa și Africa, situate la aceeași latitudine. Temperatura medie anuală de la New-York +11°, cu 5° mai mică decît la Neapole. Strîmtorile dintre Marile Lacuri și apa de lîngă mal îngheață în medie timp de patru luni.

Solurile, flora, fauna. La răsărit de Misisipi predomină solurile podzolice. In valea Misisipiului sînt soluri aluvionare fertile. Mai departe, spre apus, în zona cu umezeală insuficientă, se întinde de la nord spre sud o regiune de cernoziom, care în apropiere de Munții Stîncoși cedează locul solurilor castanii. Aici este regiunea marilor stepe din America de Nord, *prériile*, care ocupă o suprafață uriașă între Munții Stîncoși și Misisipi. In Marele Podiș al Ame-

ricii de Nord predomină stîncile și nisipurile. Aceasta este o regiune de stepe secetoase și de semipustiuri acoperite de ierburi sărace și de tufișuri. În apropiere de granița cu Mexicul este deșertul Arizonei, unde se întîlnesc cactuși uriași. În extremitatea de nord-vest a S.U.A., bogată în precipitații, se află o regiune întinsă de păduri de conifere. În partea de sud a litoralului Pacificului cresc tufișuri veșnic verzi, de tip mediteranean.

P ă d u r i l e din S.U.A. se disting printr-o mare varietate de soiuri; găsim aici numeroase soiuri prețioase, care nu se întîlnesc în pădurile din Europa. Pe versantul dinspre Pacific al munților Sierra-Nevada crește vestita sequoia (i se mai spune wellingtonia); unii copaci sînt bătrîni de cîteva milenii și ating o înălțime de 120—150 m, iar diametrul bazei ajunge la 15 m (acum nu au mai rămas decît puține sequoia și exemplarele uriașe sînt socotite ca monumente ale naturii). Bogățiile forestiere din S.U.A. au fost exploatate în mod prădalnic. Totuși pădurile mai ocupă 25% din teritoriu și ca suprafață împădurită Statele Unite sînt întrecute numai de U.R.S.S. și Canada.

În prezent cele mai importante regiuni forestiere sînt: 1) partea de nord-vest a litoralului Pacificului (aici deosebit de prețios este uriașul pin de Oregon); 2) regiunea de sud-est de lîngă golful Mexic și Oceanul Atlantic, unde există întinse păduri de pini; 3) regiunea Marilor Lacuri, unde masivele păduroase sînt mult rărite.

Este interesant de subliniat că în contrast cu varietatea și bogăția pădurilor americane, America de Nord a fost relativ săracă în p l a n t e c u l t i v a t e, înainte de venirea europenilor. Majoritatea plantelor cultivate — grîu, secară, ovăz, orz, hrișcă, mazăre și orez — au fost aduse din „lumea veche"; America a îmbogățit „lumea veche" cu porumb, cartofi și tutun (fără a mai ține seama de unele culturi tropicale specifice numai Americii de Sud și Americii Centrale). America a fost și mai săracă în a n i m a l e d o m e s t i c e specifice: caii, vacile, oile și găinile au fost aduse aici de europeni. America a dat Europei numai curcanul.

Populația

Imigrarea și „americanizarea". Majoritatea covîrșitoare a populației de astăzi din S.U.A. s-a format prin *imigrarea* din țările europene. Această imigrare a început în prima jumătate a secolului al XVII-lea și a atins cel mai înalt

nivel în primul deceniu al secolului al XX-lea, cînd în fiecare an soseau în medie 900 000 de emigranți.

O dată cu epuizarea fondurilor de pămînt liber, cu încetinirea ritmului dezvoltării industriale și cu creșterea șomajului, imigrarea în masă devine pentru burghezia americană un fenomen nedorit. După primul război mondial primirea de emigranți se limitează cu strășnicie; acest lucru se referă însă numai la oamenii săraci, care caută de lucru.

La început printre imigranți predominau *englezii* și *irlandezii*, dar mai tîrziu li s-au alăturat *germanii* și oameni originari din *țările scandinavice*. Spre sfîrșitul secolului al XIX-lea însă, majoritatea imigranților vin din *Europa de sud* și *est* (Italia, țările balcanice, Austro-Ungaria și Rusia). În perioada 1870—1880, cînd pe coasta Oceanului Pacific se desfășura o intensă construcție de căi ferate și era nevoie de mulți salahori, au venit aici numeroși *chinezi și japonezi*. După ce n-a mai fost nevoie de forță de muncă, ei n-au mai fost primiți în S.U.A.

Americanii de origine europeană („albii") reprezintă circa 90% din întreaga populație; printre ei se află reprezentanți ai tuturor popoarelor europene. Baza o formează populația *engleză* și limba engleză este limba dominantă. Capitalismul american „prelucrează" temeinic această masă de naționalități diferite: „americanizarea" noilor sosiți constituie o condiție obligatorie pentru succesul lor. Fără să-și însușească noțiunile și moravurile obișnuite pentru americanul mijlociu, ei nu-și pot croi drum. În această privință un rol uriaș îl joacă școala, presa și cinematograful, care inoculează ploconirea în fața orînduirii sociale americane, cu puterea capitalului și cu cultul banilor.

Negrii și indienii. Una dintre trăsăturile cele mai respingătoare ale orînduirii sociale din S.U.A. este asuprirea rasială, ale cărei principale victime sînt negrii și indienii.

Negrii sînt urmașii negrilor din Africa, aduși ca sclavi în America de Nord. Ei sînt în număr de 14 000 000 de oameni. Majoritatea trăiesc în statele din sud-est, adică în regiunea unde era înainte dezvoltată gospodăria sclavagistă. De fapt negrii sînt aici pe jumătate robi. Ei sînt nevoiți să arendeze pămînt de la moșieri în condiții înrobitoare, dînd o parte din recoltă. Dar și în orașele din nord, unde există destul de mulți muncitori negri, situația lor este înjositoare.

Fig. 87. — Procentul de negri față de intreaga populație a S.U.A.

Ei primesc, la muncă egală, salarii mai mici decît albii și nu sînt luați decît la munci grele și prost plătite. Disprețul față de negrii este ceva obligatoriu pentru filistinul sută la sută.

Negrilor li se rezervă vagoane separate și locuri speciale la teatre; căsătoriile dintre albi și negri sînt aproape imposibile, constituind un scandal public.

Așa-zisa „judecată a lui Linch", adică răfuiala sălbatică făcută de mulțime, se aplică des și în mod nepedepsit negrilor. În sud există o organizație specială, Ku-klux-khan, care terorizează pe negri.

Indienii, populația băștinașă a Americii de Nord, au fost exterminați în mod sistematic în tot cursul procesului de colonizare al S.U.A. Dintre ei n-au mai rămas decît 330 000 de oameni. Indienii trăiesc în așa-numitele *rezervații,* adică locuri izolate în regiunile pustii, din care ei nu pot ieși decît cu autorizație specială.

Densitatea populației și principalele orașe. Densitatea medie a populației din S.U.A. este de 19 oameni pe kilometru pătrat. Cea mai mare densitate este în statele din nord-est. Spre vest densitatea scade, fiind cea mai mică în statele muntoase (1—2 oameni pe kilometru pătrat); spre litoralul Oceanului Pacific densitatea crește din nou, rămînînd însă cu mult în urma regiunii de nord-est.

La orașe trăiește 56% din populație. În perioada dezvoltării rapide a capitalismului american au crescut cu o iuțeală neobișnuită orașe gigantice. *New-Yorkul,* care are în-

tre limitele oficiale ale orașului 7 800.000 de locuitori, iar cu suburbiile peste 12 000 000 de locuitori, este cel mai mare oraș din lume. Locul al doilea ca populație îl ocupă *Chicago* (3 600 000 de locuitori, iar cu suburbiile 5 500 000 de locuitori), iar locul al treilea *Filadelfia* (peste 2 000 000 de locuitori) ; apoi urmează *Los Angeles* (circa 2 000 000 de locuitori) și *Detroit* (1 800 000 de locuitori). În orașele din S.U.A. nu există cartiere vechi de felul celor care se întîlnesc în majoritatea marilor orașe din Europa ; străzile lor sînt drepte. Aproape în fiecare oraș mare există în centru cîteva clădiri cu zeci de etaje („zgîrie-nori"), construite pentru a impresiona publicul. Dar mult mai mult loc ocupă în fiecare oraș mare cartierele care demonstrează „reversul" vieții americane. În aceste cartiere cu magherniţe respingătoare trăiesc în condiții inumane săracii.

Particularitățile dezvoltării S.U.A.

Dezvoltarea S.U.A. în secolul al XIX-lea. Statele Unite s-au format din coloniile engleze locuite de imigranți, care și-au cucerit independența în urma războiului de eliberare din anii 1776—1783. Inițial, teritoriul S.U.A. cuprindea numai o fîșie de-a lungul litoralului Oceanului Atlantic. Ulterior, S.U.A. și-au întins teritoriul pînă la Oceanul Pacific. Această mișcare spre vest s-a făcut prin războaie continui cu indienii, care erau exterminați sau împinși în munți și în pustiuri. Un teritoriu uriaș în sud-vest a fost răpit Mexicului, în urma unui război.

Colonizarea uriașului teritoriu al S.U.A. a fost însoțită de un aflux permanent de noi imigranți din țările europene. În cursul secolului al XIX-lea s-au realizat mari succese în dezvoltarea economică a S.U.A. Dintr-o țară cu o economie ce păstra trăsături coloniale, S.U.A. s-au transformat în cea mai mare putere industrială a lumii capitaliste.

Putem indica următoarele cauze principale ale avîntului rapid al S.U.A.:

1. *Principalele regiuni din S.U.A. nu au cunoscut feudalismul și iobăgia.* Aceste regiuni reprezintă Nordul S.U.A. Încă înainte de constituirea Statelor Unite independente, aici au început să se dezvolte comerțul, industria și agricultura capitalistă. La început, majoritatea coloniștilor care veneau aici din Anglia erau mici burghezi : negustori, meșteșugari și fermieri. Aici n-au existat proprie-

latea moșierească asupra pămîntului și asuprirea feudală, care frînau dezvoltarea agriculturii în țările europene.

Cu totul pe o altă cale a mers dezvoltarea S u d u l u i S.U.A. Aici, printre coloniști predominau nobilii englezi. Ei au înființat plantații de tutun, apoi și plantații de bumbac. Forța de muncă pentru plantații o procurau negustorii de sclavi, care aduceau negri din Africa. *Plantațiile proprietarilor de sclavi au devenit baza economiei Sudului.*

După constituirea Statelor Unite independente, industria și comerțul nordului capitalist au început să se dezvolte repede. Sudul, care păstra cu încăpățînare sclavia, rămînea în urmă. Contradicțiile dintre Nordul capitalist înaintat și Sudul sclavagist înapoiat, care s-au ascuțit pe măsură ce s-a întărit Nordul, au dus la *războiul dintre Nord și Sud* (1861—1865), în care *Nordul capitalist a triumfat.* Sclavia a fost desființată; aceasta n-a înlăturat însă exploatarea cruntă a negrilor și nici situația lor de inegalitate. Dar burghezia din Nord a obținut ceea ce a vrut; a căpătat libertate de acțiune și a înlăturat principalele piedici din calea dezvoltării capitalismului.

2. *Dezvoltarea agriculturii se baza în S.U.A. pe întinderi uriașe de pămînt neocupat.* În timpul războiului dintre Nord și Sud s-a adoptat o lege care prevedea acordarea de pămînt gratuit coloniștilor, pentru cultivare. Aceasta a contribuit la popularea rapidă a teritoriului situat la vest de Misisipi. Colonizarea Vestului, însoțită de afluxul unor noi mase de imigranți din Europa, lărgea piața pentru Nordul industrial.

3. O dată cu dezvoltarea comunicațiilor feroviare și cu progresul tehnicii industriale, se descopereau noi și noi surse de materii prime și de energie pentru industrie. *Existența unor resurse variate crea o bază puternică pentru dezvoltarea industrială.* În ceea ce privește resursele importante, cum sînt cărbunele, minereul de fier, petrolul și bumbacul, S.U.A. întrec nu numai orice țară capitalistă luată în parte, ci chiar și întregul Imperiu Britanic.

4. Un avantaj esențial al S.U.A. față de Europa occidentală, împărțită într-o mulțime de state, l-a constituit *unitatea organizării de stat pe un teritoriu uriaș.*

De la sfîrșitul secolului al XIX-lea se produce o concentrare rapidă a capitalului în mîinile unui mic grup de milionari și miliardari. Se creează monopoluri gigantice. Ele devin forța hotărîtoare în economia și politica S.U.A. În aceeași perioadă, S.U.A. încep cotropiri coloniale în afara continentului nord-american. După ce au înfrînt Spania, în 1898, Statele Unite au acaparat insulele Filipine și Porto-Rico. Cuba, din pricina căreia a început războiul, a devenit formal independentă, dar de fapt a căzut sub controlul S.U.A. În același an au fost anexate insulele Hawai, pe atunci un mic stat care depindea de S.U.A.

Sfîrşitul „prosperităţii". *Primul război mondial a contribuit la întărirea S.U.A.* Industria din S.U.A. a lucrat intens pentru război şi totodată a cucerit pieţe, profitînd de faptul că cele mai puternice ţări europene îşi micşoraseră considerabil exportul. În timpul războiului, S.U.A. au acordat aliaţilor împrumuturi uriaşe. După război, S.U.A. au dezvoltat exportul de capital, devenind alături de Anglia unul din creditorii mondiali. Greutatea specifică a S.U.A. în economia mondială a crescut faţă de perioada dinainte de război. *Dar avîntul rapid al capitalismului american devenise o etapă depăşită.* Într-o serie întreagă de ramuri importante ale economiei, dezvoltarea a încetat aproape complet. De asemenea s-a oprit şi extinderea impetuoasă a pieţii interne, legată de colonizarea pămînturilor libere şi de creşterea numărului de fermieri avuţi; cele mai bune pămînturi fuseseră împărţite încă înainte de sfîrşitul secolului al XIX-lea. Creştea puterea monopolurilor, contrastul dintre bogăţie şi sărăcie devenea tot mai pronunţat, iar vechea posibilitate pentru cei săraci de a se muta pe pămînturile libere dispăruse. Aceeaşi cotitură o arată şi lupta care s-a dus după război împotriva imigrării, fapt care lovea pe emigranţii săraci care nu aduceau decît forţă de muncă şi dorinţa de a lucra. În noile condiţii aceasta era un element „primejdios", care agrava problema muncitorească în ţară. Este semnificativă şi trecerea S.U.A. la exportul intens de capital, care dovedeşte că, dat fiind ritmul încetinit al dezvoltării forţelor de producţie, capitalurile burgheziei americane nu mai puteau fi întrebuinţate în întregime în economia S.U.A. (înainte de război se făceau chiar în economia S.U.A. mari investiţii de capital străin).

Pînă în 1929, S.U.A. se distingeau prin „prosperitatea" lor pe fondul crizei generale a capitalismului, care cuprinsese lumea capitalistă după război. Dar această aparentă bunăstare ascundea profunde contradicţii interne.

Multora li se părea atunci că criza generală a capitalismului mondial nu va atinge America. Acest lucru era desigur greşit. Criza capitalismului mondial se dezvolta într-un ritm intens şi ea nu putea să nu atingă capitalismul american. Într-adevăr, în toamna aceluiaşi an, în S.U.A. a izbucnit o criză cruntă, care a constituit începutul crizei mondiale a economiei capitaliste şi a spulberat legenda potrivit căreia capitalismul din S.U.A. ar avea un caracter excep-

țional. *Țara care ocupă primul loc în sistemul capitalist contemporan a ocupat și primul loc în ceea ce privește forța și profunzimea crizei.*

Al doilea război mondial și tendința S.U.A. spre dominația mondială. Abia în 1937 producția S.U.A. a atins nivelul dinainte de criză. Dar și atunci existau circa 9 000 000 de șomeri. La sfîrșitul anului 1937 a început o nouă criză și pe la mijlocul anului 1938 numărul șomerilor era de peste 13 000 000.

În aceste condiții cel de-al doilea război mondial „a salvat" pe capitaliștii americani: au crescut livrările de mărfuri americane în străinătate și chiar în S.U.A. a început cursa înarmărilor. După ce S.U.A. au intrat în război (decembrie 1941), producția lor industrială a atins proporții nemaivăzute. De pe urma acestui fapt au cîștigat marile monopoluri, care au căpătat partea leului din comenzile guvernamentale. Profiturile lor sînt uriașe.

„Dintre toate țările capitaliste, una singură, și anume S.U.A., a ieșit din război nu slăbită, ci considerabil întărită, atît sub raport economic, cît și din punct de vedere militar. Capitaliștii americani au cîștigat enorm de pe urma războiului. În același timp poporul american n-a cunoscut lipsurile inerente războiului, jugul ocupației și bombardamentele aeriene, iar pierderile omenești ale S.U.A., care de fapt au pășit în război în ultima lui etapă, cînd soarta acestuia era hotărîtă, au fost relativ mici. Pentru S.U.A. războiul a constituit în primul rînd un imbold de dezvoltare largă a producției industriale și de sporire pronunțată a exportului (mai ales în Europa)" *(Idanov)*.

Statele Unite au început să tindă și mai mult decît înainte spre acapararea de piețe de desfacere pentru industria lor, spre plasarea capitalurilor lor peste granițe. Sub pretextul „ajutorării" țărilor care au avut de suferit de pe urma războiului, ele duc o politică de înrobire a acestor țări. Un exemplu grăitor în această privință l-a constituit „planul Marshall", impus multor țări vest-europene. Expansiunea capitalului american a fost îmbinată cu expansiunea militară și politică. S.U.A. și-au extins rețeaua de baze militare, se amestecă în politica altor țări, caută să-și impună tuturor voința. Ele au încercat să sperie lumea cu arma atomică, despre care susțineau că ar fi un secret ce

le aparţine ; or, guvernul sovietic a adus încă în 1947 la cunoştinţa opiniei publice că acest secret nu mai există şi imperialiştii americani au fost nevoiţi să recunoască acest lucru. Toate acestea arată limpede că imperialismul american caută să profite de înfrîngerea Germaniei, Japoniei şi Italiei şi de slăbirea altor cîtorva state capitaliste, pentru a netezi Statelor Unite drumul spre dominaţia mondială.

„Dar în calea tendinţei S.U.A. spre dominaţia mondială stă U.R.S.S., cu influenţa ei internaţională crescîndă — bastion al politicii antiimperialiste şi antifasciste — stau ţările de democraţie populară, care au ieşit de sub controlul imperialismului anglo-american, stau muncitorii din toate ţările, inclusiv muncitorii din America, care nu vor noi războaie pentru dominaţia asupritorilor lor. De aceea noua politică expansionistă şi reacţionară a S.U.A. are ca obiectiv lupta împotriva U.R.S.S., a ţărilor noii democraţii, a mişcării muncitoreşti din toate ţările, a mişcării muncitoreşti din S.U.A., a forţelor antiimperialiste de eliberare din toate ţările". *(Jdanov).*

Regimul politic

Guvernul S.U.A. depinde în totul de marii capitalişti, deoarece ei deţin cele mai importante ramuri ale economiei ţării ; ei şi-au subordonat de asemenea presa, învăţămîntul şi arta. In nici o altă ţară puterea bogăţiei şi cultul banilor nu au atins asemenea proporţii ca în S.U.A. Lenin scria despre S.U.A. următoarele: „...nicăieri ca în această ţară (cine a vizitat-o după 1905 cunoaşte cu siguranţă acest lucru) puterea capitalului, puterea unui pumn de miliardari asupra întregii societăţi nu se manifestă atît de grosolan, cu o corupţie atît de făţişă ca în America". De cînd a scris Lenin aceste cuvinte, puterea capitalului a crescut în S.U.A. în proporţii uriaşe. Democraţia americană este o democraţie *capitalistă,* democraţia minorităţii exploatatoare care se întemeiază pe limitarea drepturilor majorităţii exploatate şi este îndreptată împotriva acestei majorităţi.

Dreptul de vot pare pe hîrtie democratic (vot direct, egal şi secret; interzicerea de a se lua cuiva dreptul de

vot din motive rasiale). În realitate însă milioane de „oameni de culoare", precum și de albi săraci sînt împiedicați prin diferite metode de a participa la alegeri.

Puterea supremă de stat este alcătuită în S.U.A. din președinte, un congres (parlament) cu două camere și curtea supremă.

Președintele S.U.A. are împuterniciri largi, mult mai mari decît regele Angliei sau președintele Franței. El nu este numai cap al statului, ci și șeful puterii executive. El formează cabinetul de miniștri (care în S.U.A. se numesc secretari de departamente) și conduce activitatea lui. Președintele și miniștrii nu răspund în fața Congresului. Președintele exercită o influență considerabilă și asupra legislației. El se poate opune aplicării unei legi votate de Congres și numai în cazul cînd ambele camere confirmă legea cu o majoritate de cel puțin 2/3 din voturi, ea poate intra în vigoare fără aprobarea președintelui. Președintele este ales de populație (nu de parlament ca în Franța) pe o perioadă de patru ani. Dintre toate campaniile electorale, cele mai importante sînt alegerile prezidențiale, și partidele politice își mobilizează toate forțele în vederea lor.

Congresul, care este organul legislativ, e alcătuit din camera reprezentanților și din senat. Camera reprezentanților este aleasă la fiecare doi ani pe state, proporțional cu numărul locuitorilor. În senat fiecare stat trimite doi reprezentanți indiferent de numărul locuitorilor. Senatorii sînt aleși pe termen de 6 ani, realegîndu-se la fiecare 2 ani o treime din numărul lor (pentru ca componența senatului să se schimbe treptat și nu dintr-odată). Înainte de a fi supusă aprobării președintelui, orice lege trebuie să fie adoptată de ambele camere. Dreptul de a aproba tratatele internaționale aparține însă numai senatului (se cere o majoritate de cel puțin 2/3 din numărul voturilor).

Curtea supremă, alcătuită din 9 judecători permanenți, este un organ de strictă apărare a ordinei existente, îndreptat împotriva „inovațiilor primejdioase". El poate să declare orice lege adoptată de congres drept contrară constituției S.U.A. și astfel să o anuleze. Aceasta este un control suplimentar asupra puterii de stat, instituit de clasa dominantă.

Cînd şi-au dobîndit independenţa (1776), S.U.A. s-au constituit ca o federaţie de state, fiecare cu administraţie proprie. Dar de la sfîrşitul secolului al XIX-lea drepturile statelor au fost atît de mult ciuntite în favoarea guvernului central, încît de fapt S.U.A. reprezintă un stat unitar.

Printre partidele politice din S.U.A. rolul predominant îl joacă două partide burgheze: *democraţii şi republicanii*. Între ele nu există deosebiri principiale. Lupta pe care o duc mai ales cu prilejul alegerilor prezidenţiale reprezintă o luptă dintre diferite grupuri ale capitalului monopolist pentru putere şi pentru funcţii rentabile. Acest „sistem bipartid", care se reduce la „certuri în familie", a distras multă vreme masele de la lupta politică adevărată. El a fost posibil numai fiindcă clasa muncitoare din S.U.A., deşi este foarte numeroasă, a fost pînă în ultima vreme prea puţin activă şi slab organizată. Principalele cauze sînt: 1. Profiturile uriaşe ale capitaliştilor le-au permis (ca şi în Anglia) să creeze o „aristocraţie muncitorească" docilă şi să slăbească astfel mişcarea muncitorească. 2. Capitaliştii scindează cu abilitate masa de muncitori, sădind în albi dispreţul faţă de negri, iar printre albi opunînd pe „americanii sută la sută" de origine anglo-saxonă imigranţilor de origine slavă, italiană, mexicană sau evreiască, declarîndu-i pe aceştia din urmă drept oameni cu o cultură inferioară. 3. Dispunînd de diferite mijloace de propagandă sub formă de şcoli, presă, radio şi cinematograf, precum şi de cadre bine dresate de scribi venali, capitaliştii otrăvesc conştiinţa muncitorilor, proslăvind în permanenţă rînduielile americane şi calomniind cu neruşinare comunismul, Uniunea Sovietică, pe toţi partizanii democraţiei şi progresului.

Constituirea *Partidului Comunist* din S.U.A. (1921) a arătat limpede că în viaţa politică a acestei ţări s-au produs schimbări profunde.

Partidul Comunist din S.U.A. luptă cu dîrzenie pentru stringerea rîndurilor clasei muncitoare, pentru apărarea intereselor ei, mobilizează masele la luptă pentru pace, împotriva politicii interne şi externe a imperialismului american. Activitatea partidului comunist se desfăşoară în condiţii foarte grele: membrii lui sînt prigoniţi. În 1954, cir-

muitorii reacționari ai S.U.A. au adoptat o lege cu privire la interzicerea activității partidului comunist, încercînd în felul acesta să-l scoată în afară de lege.

Economia

S.U.A. întrece cu mult orice altă țară capitalistă, prin volumul producției și prin exportul de mărfuri și capitaluri.

Dominația monopolurilor în viața economică și politică din S.U.A. accentuează necontenit caracterul putred și parazitar al capitalismului. Astfel, frînarea progresului tehnic în unele ramuri, în alte ramuri folosirea incompletă a capacității de producție, șomajul în masă sînt numai unele dintre aspectele acestui caracter. În perioada de după cel de-al doilea război mondial, în S.U.A., principala țară a capitalismului, s-a produs o restrîngere importantă a producției. La sfîrșitul anului 1948 a început iar să se dezlănțuie criza economică. Această criză a fost însă temporar oprită de cursa înarmărilor și militarizarea economiei naționale. Planul Marshall, războiul din Coreea, pactele militare agresive, intensificarea expansiunii economice externe au dus la înăsprirea considerabilă, la exploatarea clasei muncitoare și scăderea nivelului său de trai. Astfel, cheltuielile militare au crescut de la 3,5 dolari pe cap de locuitor în 1913-1914, la 7 dolari în 1929-1930 și la 250 dolari în 1954-55.

Chiar după date oficiale, șomajul înregistra în 1955 aproape 3 milioane șomeri totali și 9 milioane șomeri parțiali. Deci, cu toate că în ultimii 26 ani producția industrială a Statelor Unite a crescut de peste 2,3 ori (în 1955 față de 1929, în U.R.S.S. de peste 20 ori) și cu toată înviorarea relativă a conjuncturii care se observă în 1955, fenomenele latente de criză se manifestă din plin în economia S.U.A., iar principala contradicție dintre caracterul social al producției și forma privat-capitalistă de însușire se adîncește.

Dominația monopolurilor. Puterea monopolurilor atinge în S.U.A. proporții uriașe. Aceasta este țara clasică a trusturilor și concernelor gigantice, care mînuiesc capitaluri de multe miliarde. Deosebit de puternice sînt cele două concerne financiare întemeiate de miliardarii Morgan și

Rockfeller. Fiecare dintre ele finanţează o serie întreagă de trusturi puternice nu numai din S.U.A., ci şi din străinătate. Morgan şi acoliţii săi comandă zeci de societăţi industriale, inclusiv *Trustul oţelului,* care reuneşte cele mai mari întreprinderi metalurgice şi mine de fier şi de cărbune, are căi ferate proprii şi o considerabilă flotă comercială. Compania lui Rockfeller, *Standard-Oil,* stăpîneşte cea mai mare parte din exploatările petrolifere din S.U.A. şi are întreprinderi în numeroase ţări care posedă petrol. Concernele *Ford şi General Motors* sînt întreprinderi uriaşe pentru producţia de automobile. *Compania generală de electricitate (General Electric)* este cel mai mare trust electrotehnic din lume. În industria chimică predomină Compania Dupont. Asociaţia naţională a industriaşilor, care reuneşte aceste companii şi multe altele constituie forţa economică şi politică dominantă în ţară, un fel de stat major al imperialismului american. Monopolurile controlează cea mai mare parte a presei şi radioul, ceea ce le permite să prelucreze „opinia publică", adică să otrăvească conştiinţa americanilor cu propagandă fascistă şi cu calomnii împotriva U.R.S.S. şi a ţărilor de democraţie populară.

Raportul dintre industrie şi agricultură. Cu toată dezvoltarea uriaşă a industriei, agricultura a păstrat în S.U.A. o importanţă extrem de mare. În industrie lucrează 30% din populaţia aptă de muncă, iar în agricultură 19%. În ceea ce priveşte valoarea producţiei, industria ocupă primul loc (producţia industrială întrece pe cea agricolă aproximativ de trei ori). În exportul S.U.A., alături de maşini, automobile şi alte produse industriale, joacă un rol important produsele agricole, în primul rînd bumbacul. Aşadar, ca tip de economie, S.U.A. pot fi considerate o ţară industrial-agrară, cu o preponderenţă din ce în ce mai mare a industriei.

Componenţa şi repartizarea teritorială a industriei. Structura industriei din S.U.A. vădeşte o predominare pronunţată a industriei grele: industria extractivă, metalurgică, de maşini, chimică şi construcţiile de maşini. Dar au atins o mare dezvoltare şi multe ramuri ale industriei uşoare: textilă, alimentară, de prelucrare a lemnului, de pielărie şi încălţăminte.

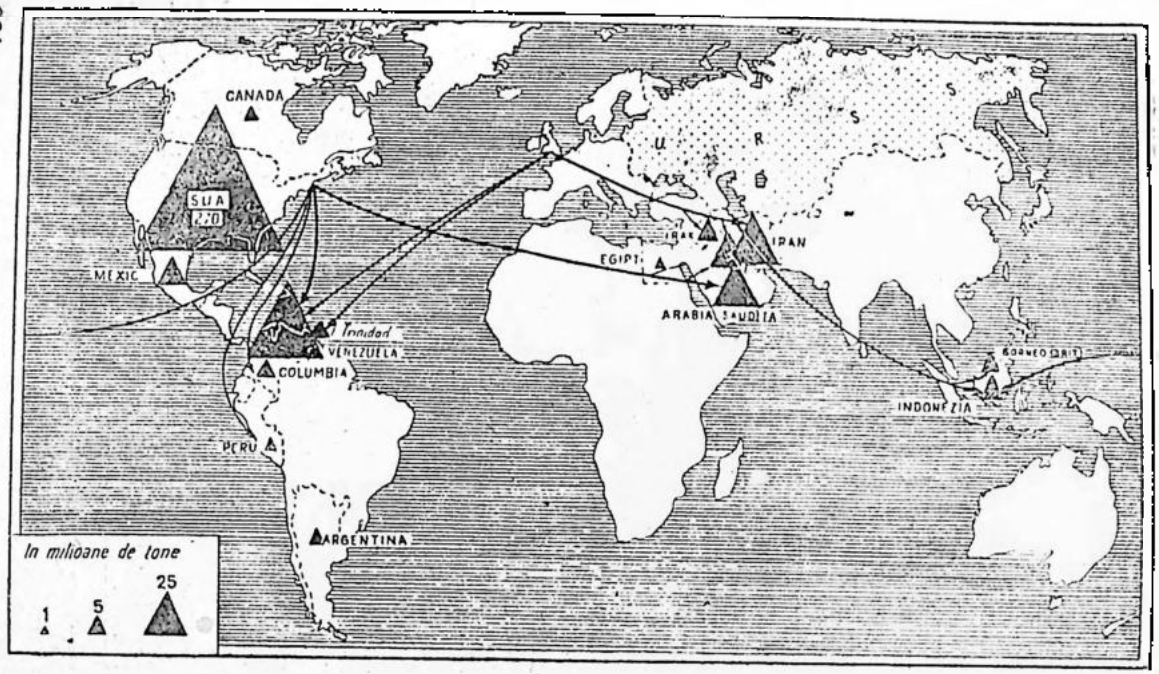

Fig. 88. — Producția de petrol (1950). Săgețile arată penetrația americană și engleză în țările care dau peste 2 milioane tone anual

Din timpul celui de-al doilea război mondial producția de armament a crescut considerabil. După terminarea războiului, S.U.A. nu numai că continuă cursa înarmărilor, dar și silesc să se înarmeze și să cumpere armament american și alte țări dependente de imperialismul american. Este deosebit de semnificativ că S.U.A. caută să folosească în primul rînd în scopuri distructive, iar nu constructive, energia atomică, care poate să aducă mari foloase omenirii.

Un loc de seamă îl ocupă industria combustibilului și industria energetică: extracția de cărbune, petrol și gaze naturale, precum și producția de energie electrică. În nici una din principalele țări ale lumii petrolul nu ocupă un loc atît de important în aprovizionarea cu combustibil și energie ca în S.U.A. În producția de electricitate 2/3 revin termocentralelor, iar 1/3 hidrocentralelor; cele mai mari hidrocentrale se află pe rîurile de munte din vest.

S.U.A. ocupă primul loc în lume în ceea ce privește extracția de cărbune, petrol și minereu de fier, producția de

Fig. 89. — Regiunile economice și centrele industriale principale ale S.U.A.

fontă și oțel, precum și extracția și producția de cupru, plumb și zinc. În 1954 extracția anuală de cărbune a fost de 419 000 000 tone și producția de petrol a fost de circa 300 000 000 tone, iar producția de oțel a fost de 80 000 000 tone.

Capitaliștii americani exploatează în mod prădalnic resursele țării, neîngrijindu-se de viitor. În S.U.A. se aud adesea plîngeri în privința cantităților insuficiente ale unor resurse și se exprimă temeri cu privire la epuizarea lor într-un viitor apropiat. Acest lucru se referă îndeosebi la petrol. Într-adevăr, locul pe care S.U.A. îl ocupă în extracția mondială de petrol nu corespunde nici pe departe locului ce-i revine în ceea ce privește rezervele mondiale de petrol. Pentru a menține extracția la un nivel atît de ridicat, companiile petrolifere din S.U.A. trebuie să facă un număr uriaș de sonde cu o adîncime imensă (cele mai adînci sonde au ajuns la peste 5 km). Dar S.U.A. dau aproape 60% din extracția de petrol a lumii capitaliste și nu numai că nu intenționează să se oprească aici, ci o sporesc tot timpul, în primul rînd datorită importanței strategice a petrolului și datorită politicii agresive a imperialismului american. În aceste condiții imperialiștii americani folosesc agitația în jurul insuficienței rezervelor, ca să justifice politica de acaparare a bogățiilor petrolifere străine, politică pe care o duc companiile petrolifere din S.U.A. cu sprijinul guvernului. Companiile americane extrag peste 80 000 000 tone petrol în străinătate (cel mai mult în Venezuela și în Arabia Saudită). O situație asemănătoare se observă în extracția cuprului: deși ocupă primul lor în lume în ceea ce privește extracția de cupru, S.U.A. au acaparat zăcămintele de cupru din Chile (cele mai mari din lume), precum și o mare parte a resurselor de cupru din Canada și Congo Belgian.

Cea mai importantă regiune minieră din S.U.A. a fost *Pennsylvania,* unde există *cărbune, minereu de fier și petrol.* Apoi extracția cărbunelui s-a dezvoltat în statele vecine cu Pennsylvania. În general regiunea munților Apalași dă cea mai mare parte a cărbunelui extras. În ceea ce privește extracția de petrol și minereu de fier însă, această regiune și-a pierdut importanța din trecut. Cea mai mare parte a petrolului o dă acum regiunea situată la nord de

golful Mexic. Locul al doilea îl ocupă California. Principala regiune de extragere a minereului de fier se află lîngă Lacul Superior (Bazinul Misaibi) ; locul al doilea îl ocupă regiunea Birmingham.

Cuprul și celelalte metale neferoase se extrag mai ales în statele muntoase.

Siderurgia s-a dezvoltat inițial în Pennsylvania. Dar de cînd centrul extracției minereului de fier s-a deplasat spre Lacul Superior, pe lacuri au început să fie transportate cantități uriașe de minereu (dinspre nord-vest spre sud-est) și de cărbune din Pennsylvania (în direcția inversă). În legătură cu aceasta, și pe malurile Marilor Lacuri a luat ființă o puternică industrie metalurgică (mai ales în apropiere de *Chicago*). În afară de aceste regiuni un important centru metalurgic este *Birmingham*, ale cărui uzine folosesc minereul și cărbunele din regiune.

Repartizarea teritorială a industriei prelucrătoare se distinge printr-o inegalitate pronunțată : 3/4 din producția industrială revine statelor din nord-est și regiunii Marilor Lacuri. În aceste regiuni sînt concentrate cele mai importante *uzine constructoare de mașini*, care produc automobile și locomotive, mașini pentru industria extractivă, mașini electrice și mașini agricole. Principalul centru al industriei de automobile este orașul *Detroit*. În timpul celui de-al doilea război mondial s-au dezvoltat deosebit de mult industria de avioane și tancuri, precum și construcțiile navale. Dezvoltarea industriei de război a cuprins nu numai principalele regiuni industriale din nord-est, și din zona lacurilor, ci și partea de vest și de sud a litoralului Oceanului Pacific. *Los Angeles* a devenit cel mai important centru al construcției de avioane, dar producția de motoare de avioane a rămas concentrată în regiunea Marilor Lacuri și în nord-est. Aceasta arată slăbiciunea relativă a Vestului în ceea ce privește construcția de mașini.

Industria atomică. Termenul de industrie „atomică" s-a încetățenit în S.U.A. și se leagă în prezent de un sistem ramificat și complex de uzine, laboratoare, centre experimentale etc. În această ramură a industriei lucrează aproximativ 200 000 de oameni. La lucrările din domeniul ener-

gici atomice participă cîteva sute de firme industriale și organizații științifice. Poziția dominantă în industria atomică o au uriașele corporații din sfere de influență a grupurilor financiare: Morgan, Dupont, Rockfeller și Mellon; ei sînt reprezentanții imperialismului atomic din zilele noastre.

Acest uriaș concern al industriei atomice a acaparat extracția de minereu de uraniu din aproximativ 12 țări din lumea capitalistă.

Industria producătoare de arme atomice a devenit cea mai importantă ramură a industriei de război americane. Într-adevăr, după cel de-al doilea război mondial, una dintre ramurile de activitate de mari proporții din S.U.A. a constituit-o construirea de întreprinderi atomice.

Programul producției de arme atomice se mărește în interesul cercurilor monopoliste pentru asigurarea de profituri fabuloase pe seama bugetului statului american și în ultima instanță pe seama contribuabililor americani. Existența stocului de arme atomice în mîna imperialiștilor „atomici" reprezintă un mare pericol pentru întreaga omenire. De aceea toți oamenii de bună credință din lumea întreagă sprijină cu hotărîre propunerea Uniunii Sovietice de a interzice arma atomică și de a distruge stocul existent de arme atomice și cu hidrogen și cer ca marile puteri să urmeze pilda Uniunii Sovietice. Ea a fost prima țară care a pus energia atomică în scopuri pașnice, construind o uzină termonucleară. De asemenea în U.R.S.S. energia atomică este din ce în ce mai larg folosită în medicină, biologie și alte ramuri ale științei.

Industria textilă s-a dezvoltat la început în partea de nord-est a țării. Dar de la sfîrșitul secolului al XIX-lea industria textilă s-a răspîndit mult spre sud. Această deplasare spre sud se datorește faptului că în sudul în care înainte vreme domnea sclavagismul salariile sînt mai reduse decît în nord; ziua de muncă este mai lungă, iar masele de muncitori sînt și mai lipsite de drepturi decît în nord.

În regiunea de nord-est, unde forța de muncă este mai calificată, a rămas producția de țesături mai fine, iar în sud s-a dezvoltat producția țesăturilor de calitate inferioară.

Agricultura. Cu excepția sudului, Statele Unite se caracterizează printr-un *grad înalt de dezvoltare a capitalismului în agricultură*. Aceasta se manifestă prin folosirea pe scară largă a muncii salariate, prin mecanizarea intensă a producției, prin marea producție-marfă a gospodăriilor și prin specializarea pronunțată a diferitelor regiuni agricole. Ea se manifestă de asemenea prin diferențierea pronunțată a fermierilor sub aspectul stării materiale. Cea mai mare parte a producției-marfă o dau marii fermieri, care urmăresc obținerea de profituri maxime, exploatează munca salariată și folosesc mașini agricole.

Alături de acești fermieri capitaliști există un număr mult mai mare de mici fermieri, care abia o scot la capăt și sînt mereu datori băncilor și organizațiilor comerciale. În perioadele de criză foarte mulți fermieri se ruinează, nu mai pot plăti datoriile și pămînturile lor trec în mîna băncilor.

În sud, unde există plantații de bumbac și tutun, predomină sistemul *arenzii înrobitoare*, care păstrează un caracter semisclavagist. Din punct de vedere tehnic agricultura din sud este mai înapoiată decît cea din nord.

Fermele ocupă în S.U.A. 55% din teritoriu, pe cînd suprafața cultivată este de numai 27%. O mare parte din teritoriu ar putea fi cultivată dacă ar fi despădurită și curățită de tufișuri, dacă s-ar seca mlaștinile și s-ar construi instalații de irigare. Dar după primul război mondial suprafața ocupată de ferme n-a mai crescut decît puțin, iar numărul fermelor chiar a scăzut.

Este semnificativ că în S.U.A. mecanizarea agriculturii se îmbină cu folosirea prădalnică a pămîntului, care în multe regiuni a dus la distrugerea fertilității solului. Acest lucru este deosebit de caracteristic pentru regiunile secetoase de stepă cu agricultură extensivă. Distrugerea ierburilor și a pădurilor face ca solul să fie luat de ape sau de vînt; aici au loc adesea „uragane de praf", care fac ca ziua să fie întuneric. Geografii americani scriu despre „ofensiva pustiului" în S.U.A. Potrivit datelor oficiale, din cele 150 000 000 ha pămînt arabil 40 000 000 ha nu mai pot fi folosite din cauza distrugerii solului, iar alte 40 000 000 ha au avut mult de suferit. Este caracteristic de asemenea că nu se duce o luptă sistematică împotriva acestei cala-

mităţi. Aici se manifestă cît se poate de clar contrastul dintre „capitalismul înalt dezvoltat" cu sistemele sale prădalnice duse la extrem pe de o parte şi economia socialistă înaintată a U.R.S.S., care înfăptuieşte un plan de plantaţii forestiere de protecţie şi de alte măsuri ce transformă natura în interesul societăţii socialiste pe de altă parte.

Ramura predominantă în agricultura S.U.A. este *creşterea animalelor*. Numărul vitelor cornute mari este de 80 000 000 de capete, al porcilor de 60 000 000 şi al oilor de 31 000 000 de capete.

Cele mai răspîndite *culturi cerealiere* sînt porumbul şi grîul. Porumbul este folosit mai ales ca nutreţ pentru vite. Principala regiune producătoare de porumb, situată la sud de Marile Lacuri, este totodată principala regiune a creşterii animalelor pentru carne.

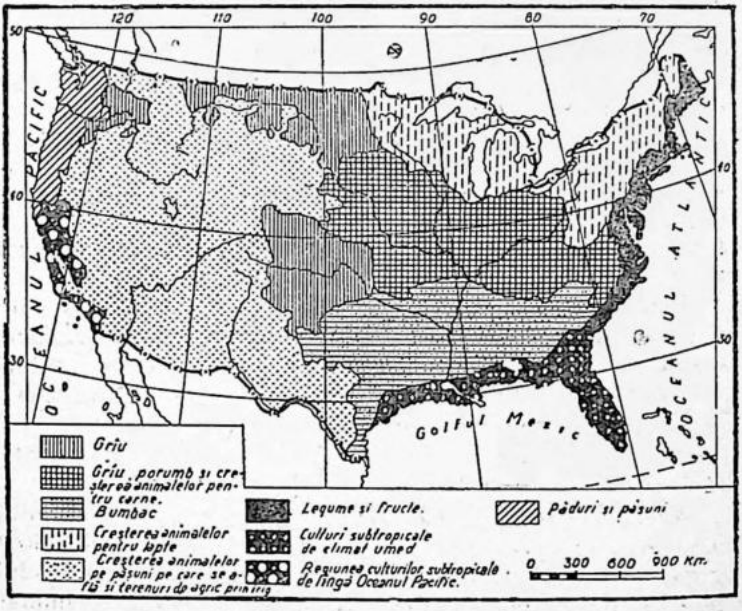

Fig. 90. — Repartiţia economiei agricole din S.U.A.

În ceea ce privește recolta de grîu (în medie 300 000 000 chintale pe an), S.U.A. sînt întrecute numai de U.R.S.S. Principalele regiuni specializate în cultivarea grîului se află la vest de Misisipi, în zona preriilor.

Dintre *plantele industriale,* o importanță deosebită are bumbacul (în sud) ; recolta variază între 20 și 30 milioane chintale pe an. S.U.A. este principalul furnizor de bumbac al pieții capitaliste.

Regiunile cu gospodăriile cele mai intensive se află în nord-estul țării (creșterea de animale de lapte, legumicultura și pomicultura) și în vest, în California (culturi fructifere subtropicale pe terenuri irigate). Repartizarea teritorială a agriculturii pe teritoriul S.U.A. este indicată pe hartă (fig. 90).

Transporturile. S.U.A. se caracterizează printr-o *puternică dezvoltare a transporturilor interne.* Aceasta se explică atît prin marea producție de marfă a economiei, cît și prin distanțele mari care despart regiunile producătoare.

Căile ferate ocupă primul loc în transporturi. Rețeaua de căi ferate are o lungime de 360 000 km (în întreaga Europă occidentală există 340 000 km de cale ferată). Cîteva linii transcontinentale străbat teritoriul S.U.A. de la un ocean pînă la celălalt. Principala dintre ele merge de la New-York la San Francisco, prin Chicago. Rețeaua cea mai deasă este în partea de nord-est, iar cea mai rară în zona muntoasă din vest.

Este foarte importantă *navigația pe Marile Lacuri,* care leagă principalul bazin de minereu de fier de principalele bazine carbonifere din S.U.A. Dar traficul de încărcături pe fluvii și canaluri este relativ slab. S.U.A. se caracterizează printr-o deosebită dezvoltare a *automobilismului.* Numărul total de automobile din S.U.A. este de 45 000 000, adică 70% din numărul de automobile din lume.

Flota maritimă comercială a S.U.A. ocupa la începutul celui de-al doilea război mondial locul al doilea după flota engleză, în ceea ce privește tonajul vaselor. În timpul celui de-al doilea război mondial S.U.A. au construit un număr uriaș de vase de transport standard de tip simplificat și au ocupat primul loc în lume în ceea ce privește proporțiile flotei comerciale (ca și ale flotei de război). În 1950 tona-

jul total al flotei comerciale a S.U.A. era de 27 000 000 tone. Cea mai mare parte a traficului maritim al S.U.A. revine litoralului Oceanului Atlantic, unde se află principalul port *New-York* și alte porturi importante ca : *Boston, Filadelfia, Baltimore și New-Orleans* (la golful Mexic). Principalele porturi de la Oceanul Pacific sînt *San Francisco, Los Angeles* și *Seattle.*

Canalul Panama. O uriașă importanță comercială și strategică o are *canalul Panama,* care reprezintă cea mai scurtă legătură între porturile S.U.A. de pe țărmul Oceanului Atlantic și cele de pe țărmul Oceanului Pacific și reduce drumul dintre porturile americane de la Oceanul Atlantic și țările din Extremul Orient și Australia.

Relațiile economice externe. Comerțul exterior și exportul de capital reprezintă o parte importantă a agresiunii imperialismului american.

Înainte de cel de-al doilea război mondial, în ceea ce privește volumul comerțului exterior S.U.A. luptau cu Marea Britanie pentru locul întîi. Anglia întrecea mult S.U.A. în ceea ce privește importul, dar îi era inferioară în ceea ce privește exportul (spre deosebire de Marea Britanie, S.U.A. exportă mai mult decît importă). În ceea ce privește proporțiile capitalurilor plasate în străinătate, S.U.A. erau cu puțin întrecute de Marea Britanie.

După război, paralel cu ofensiva militaro-politică, S.U.A. au desfășurat și o ofensivă economică. Veriga ei centrală a fost „planul Marshall". În baza acestui „plan", S.U.A. au acordat subvenții și credite țărilor ale căror guverne au acceptat jugul american. În schimbul acestui „ajutor", S.U.A. în primul rînd au silit aceste țări să cumpere mărfurile pe care americanii au avut interes să le vîndă (aproape totdeauna ele nu au fost acelea de care au într-adevăr nevoie țările importatoare) ; totodată S.U.A. au avut posibilitatea să aleagă pentru import mărfurile pe care le-a considerat necesare și să le primească la prețuri ieftine. În al doilea rînd S.U.A. s-au amestecat în viața economică a țărilor „marshallizate" și au exercitat presiuni asupra politicii lor interne și externe, fapt de care au profitat imperialiștii americani în lupta împotriva mișcărilor democratice și pentru înjghebarea de blocuri agresive îndreptate împotriva Uniunii Sovietice și a țărilor de

democrație populară. În al treilea rînd, S.U.A. își înlătură concurenții, în primul rînd Anglia, de pe piața mondială. În această privință este deosebit de semnificativă penetrația intensă a capitalurilor și mărfurilor americane în coloniile britanice, franceze, olandeze și belgiene. Totodată capitalul american acaparează importante surse de materii prime strategice (de pildă minereul de uraniu din Congo Belgian).

Fig. 91. — Canalul Panama

Ca urmare, țările care au acceptat „ajutorul" american sînt jefuite și înrobite. Acest lucru se vede deosebit de clar din exemplul Germaniei occidentale, de unde americanii exportă pe prețuri de nimica cantități uriașe de mărfuri, silindu-i pe germani să plătească de trei ori mai scump mărfurile americane care se vînd sub forma de „ajutor". Anglia și Franța suferă din pricina „ajutorului" pierderi uriașe pe piețele coloniale și pe alte piețe. Nici nu mai e nevoie să vorbim despre prejudiciile politice și economice pe care le suferă celelalte țări din cauza atragerii lor în aventurile agresive ale imperialismului american. Este semnificativ că chiar și în S.U.A. „planul Marshall" a pricinuit pagube oamenilor muncii și a adus profituri monopolurilor: cheltuielile pentru realizarea „planului" au fost suportate de state, care pentru aceasta au cheltuit banii poporului, pe cînd profiturile le-au realizat monopoliștii, care au primit de la stat comenzi pentru livrarea de mărfuri.

Datorită faptului că tot acest sistem a avut un caracter vădit înrobitor și a dus la încălcarea suveranității țărilor care i se supun, Uniunea Sovietică și țările de democrație populară au refuzat să participe la el și au demascat esența lui imperialistă, odioasă.

Relațiile economice ale S.U.A. cu țările neeuropene ale lumii capitaliste se bazează de asemenea pe impunerea mărfurilor și capitalurilor și pe încălcarea grosolană a suveranității altor țări.

In ceea ce privește relațiile economice cu Uniunea Sovietică și cu țările de democrație populară, S.U.A. duc o politică de discriminare, adică ridică tot felul de piedici în calea dezvoltării acestor relații și cer același lucru de la vasalii lor. Prin aceasta ele încearcă să împiedice dezvoltarea țărilor lagărului democratic. Această încercare absurdă aduce prejudicii nu atît celor împotriva cărora este îndreptată, cît însăși inițiatorilor ei.

In afară de produse industriale (automobile, mașini, produse chimice, armament), în exportul S.U.A. ocupă un loc de seamă materiile prime, semifabricatele și alimentele (bumbac, petrol și produse petrolifere, cereale, conserve de carne, tutun etc.). S.U.A. evită să aprovizioneze țările vest-europene cu mașinile și utilajul atît de necesare pentru refacerea și dezvoltarea industriei lor; pe de altă parte producția industrială din aceste țări este subminată prin importul considerabil de mărfuri americane. Scopul acestei politici este să împiedice dezvoltarea independentă a țărilor respective și să asigure dependența lor economică față de S.U.A.

S.U.A. importă materii prime și unele produse alimentare (de pildă cafea, zahăr și fructe tropicale). După cel de-al doilea război mondial, exportul a întrecut cu mult importul.

Regiunile

Pe teritoriul S.U.A. se deosebesc trei regiuni principale: 1) *Nordul industrial*, 2) *Sudul în trecut sclavagist*, 3) *Vestul în curs de colonizare*. Această împărțire a făcut-o Lenin, care a studiat dezvoltarea capitalismului în agricultura S.U.A.

Indicii	Nord	Sud	Vest
	procente la sută		
Teritoriul	31	30	39
Populația	56	31	13
Producția industriei extractive	30	51	19
Producția industriei prelucrătoare	74	17	9
Producția agriculturii	51	31	18
Căile ferate	47	36	17

Tabelul de mai sus arată cum se repartizează între aceste trei regiuni teritoriul S.U.A., populația, producția industriei extractive, a industriei prelucrătoare și a agriculturii, precum și rețeaua de căi ferate (în procente).

Deosebirile dintre principalele regiuni ale S.U.A. sînt scoase în relief și de harta repartizării teritoriale a centrelor industriale.

Nordul. După cum rezultă din tabelul de mai sus, Nordul S.U.A., care ocupă mai puțin de 1/3 din teritoriul țării, dă aproape 3/4 din producția industriei prelucrătoare și mai mult de jumătate din producția agricolă. *Dar pe uriașul teritoriu al Nordului industrial există deosebiri pronunțate în ceea ce privește dezvoltarea economică.* Ținîndu-se seama de aceste deosebiri, Nordul trebuie subîmpărțit în trei regiuni: *Nord-estul industrial* de pe litoralul Atlanticului, *regiunea industrial-agrară din zona lacurilor* (sau Vestul apropiat) (Near-West) și *regiunea agrară din Vestul mijlociu* (Middle-West).

Nord-estul industrial. Din regiunea de nord-est fac parte cele șase state mici ale *Noii Anglii* (cel mai important dintre ele este Massachusetts) și *trei state din partea centrală a litoralului Atlanticului:* New-York, Pennsylvania și New-Jersey. Aceasta este *partea cea mai dezvoltată din Nordul industrial,* cu cel mai ridicat procent de populație orășenească. Regiunea de nord-est are un rol excepțional de mare pentru relațiile externe ale S.U.A.

Cea mai veche regiune industrială din nord-est este *Noua Anglie.* Aici este dezvoltată o industrie variată. Se disting în mod deosebit industria textilă, de pielărie și încălțăminte, industria de obiecte mărunte de metal, construcția de mașini de precizie și producția de armament. Cel mai important centru industrial și port din Noua Anglie este *Boston.*

La sud de Noua Anglie, între New-York și Filadelfia, se întinde pe litoral un șir aproape neîntrerupt de orașe industriale.

New-Yorkul este cel mai mare *port maritim* al S.U.A. Prin el trece jumătate din importul și aproape jumătate din exportul S.U.A. Tot pe aici trec majoritatea emigranților care sosesc în S.U.A. Ca *importanță comercială și financiară* New-Yorkul ocupă primul loc nu numai în S.U.A., ci și în întreaga lume capitalistă. Ca *centru politic* New-Yorkul este mult mai important decît Washingtonul; Wall-

Street, strada în care se află principalele bănci, dirijează de fapt politica guvernului S.U.A. *Industria* din New-York se caracterizează printr-o excepțională varietate. Se disting ramurile caracteristice pentru un oraș mare, și anume industria de confecții, de construcții și poligrafică. Sînt mult dezvoltate producția electrotehnică și construcția de diferite mașini de precizie. În suburbiile New-Yorkului se află rafinării de petrol, fabrici de cauciuc, care prelucrează cauciucul importat, uzine de cupru etc.

New-Yorkul este situat la vărsarea fluviului *Hudson* care, prin intermediul canalului Erie, leagă Marile Lacuri

Fig. 92. — Nord-estul S.U.A.

de Oceanul Atlantic. Un număr foarte mare de linii de cale ferată, din toate colțurile S.U.A., se întîlnesc la New-York. Partea centrală a New-Yorkului se află pe insula Manhattan. Spre sud, pe insula Long-Island, se află Brooklin (o parte a New-Yorkului). Pe continent sînt situate o serie de suburbii. În ceea ce privește componența națională, populația New-Yorkului este un adevărat muzeu etnografic. Aici există mai mulți străini decît oriunde, care își păstrează încă limba și obiceiurile. Despre New-York se spune că în el sînt mai mulți italieni decît în Roma și mai mulți irlandezi decît la Dublin. Într-un cartier separat locuiesc negrii (Haarlem).

Filadelfia (capitala Pennsylvaniei), situată la vărsarea fluviului Delaware, este al treilea oraș din S.U.A. în ceea ce privește populația și volumul producției industriale. Specializarea industrială a Filadelfiei și a suburbiilor ei este influențată de legătura cu industria extractivă din Pennsylvania. Aici este dezvoltată producția de mașini pentru industria extractivă, șine de cale ferată, țevi, locomotive, vagoane etc. Dar alături de industria grea au o mare însemnătate diferite ramuri ale industriei ușoare, care lucrează pentru consumul larg.

Pennsylvania de vest este principala regiune a industriei carbonifere și metalurgice din S.U.A. Centrul acestei regiuni miniere este *Pittsburg*, situat în apropiere de fluviul Ohio. În împrejurimile Pittsburgului se află mine de cărbuni, precum și uzine metalurgice și de construcții de mașini. Pe cascada Niagara se află instalații hidroelectrice aparținînd în parte Canadei, în parte S.U.A. Ele furnizează energie unui teritoriu cu o rază de 150—200 km.

Alături de regiunile pur industriale cu populație deasă, în Nord-est s-au mai păstrat regiuni în care predomină agricultura și chiar regiuni păduroase slab valorificate, folosite în special pentru turism (nordul Noii Anglii). Dar în ansamblu agricultura are un rol secundar. Ea livrează orașelor lapte proaspăt, păsări, legume și fructe, adică are caracterul unei gospodării pentru deservirea orașelor.

Regiunea industrial-agrară din zona Lacurilor. Din această regiune fac parte statele *Illinois, Indiana, Michigan, Ohio, Visconsin* și partea de răsărit a statului *Minnesota*, situate în zona lacurilor.

Prin dezvoltarea sa *industrială,* această regiune ocupă locul al doilea după Nord-est. Dar spre deosebire de Nord-est, aici *agricultura* păstrează o mare însemnătate; de altfel industria s-a dezvoltat în strînsă legătură cu agricultura. Aici joacă un rol însemnat industria care prelucrează materiile prime agricole (abatoare uriaşe, fabrici de conserve de carne, mori, fabrici de unt) şi industria de maşini agricole. În afară de aceasta mai are o mare însemnătate *industria extractivă* (mai cu seamă extracţia de minereu de fier din apropiere de Lacul Superior) şi există o mare metalurgie, o industrie variată de maşini şi mai ales o industrie de automobile, care dă cea mai mare parte a producţiei de automobile din S.U.A.

Calea pe apă pe Marile Lacuri are o importanţă deosebit de mare pentru dezvoltarea industrială a acestei regiuni. Pe ea se transportă foarte multe încărcături: dinspre vest — minereu de fier, material lemnos şi grîne, iar dinspre est — cărbune din Pennsylvania şi produse industriale din regiunea de nord-est. Pe malurile lacurilor pe unde trec aceste încărcături au luat fiinţă numeroase centre industriale. Principalul dintre ele este *Chicago,* situat la capătul sudic al lacului Michigan. Chicago — „capitala Vestului apropiat" — este al doilea oraş din S.U.A. în ceea ce priveşte populaţia, volumul producţiei industriale, rulajul comercial şi importanţa financiară.

Al doilea oraş al S.U.A., *Chicago,* impresionează într-o măsură tot aşa de mare ca şi New-Yorkul prin monstruozităţile vieţii sale. După expresia lui M. Gorki, aici „în afară de bandiţii de la bursă şi bănci, acţionează nestînjeniţi bandiţi înarmaţi cu revolvere şi bombe". Într-adevăr, Chicago este „renumit" prin dezvoltarea banditismului care are caracterul unor întreprinderi organizate şi în solda cărora se află poliţia şi presa.

Al doilea centru industrial important din regiune, *Detroit,* este situat pe canalul dintre lacul Huron şi lacul Erie. Detroit este centrul industriei de automobile şi avioane (aici se află întreprinderile Ford şi ale altor firme de automobile).

Pe malurile lacului Erie se află oraşul *Cleveland,* important centru al industriei metalurgice şi de maşini şi *Buffalo* (lîngă începutul canalului Erie care leagă Marile

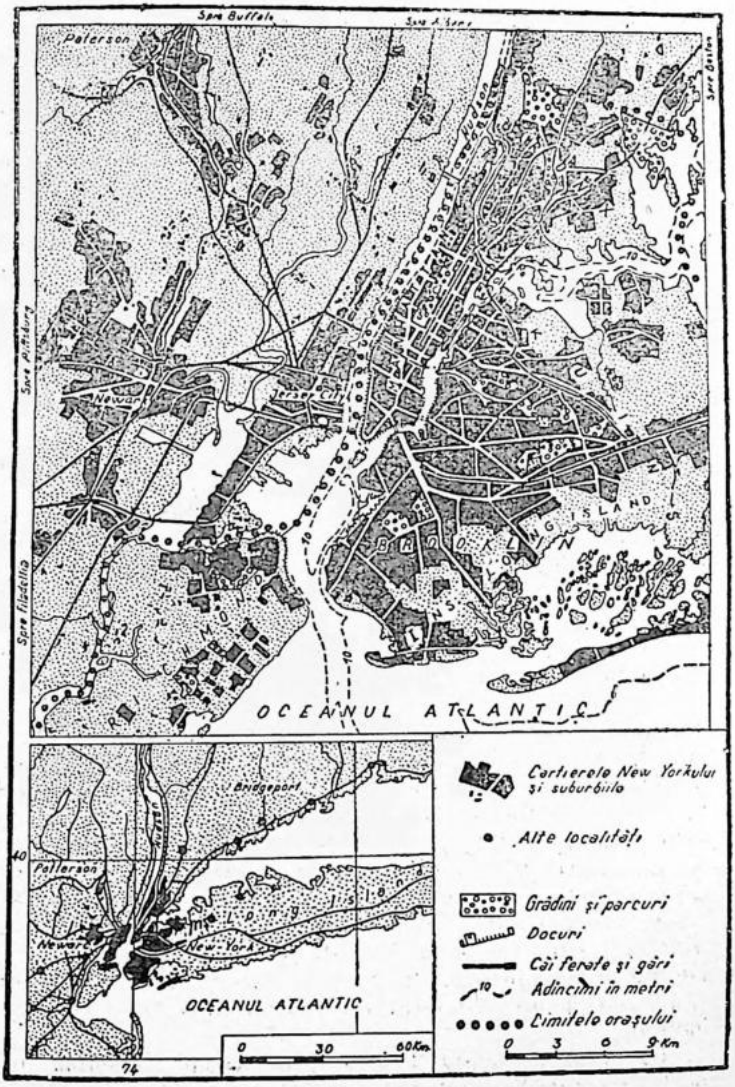

Fig. 93. — Planul schematic al New-Yorkului

Lacuri de New-York), mare centru al industriei metalurgice și alimentare. Toate orașele enumerate mai sus sînt și porturi importante. Cel mai important port din punctul de vedere al traficului, *Duluth*, se află lîngă capătul vestic al Lacului Superior. De aici se expediază minereu de fier (din bazinul Mesabi, situat în apropiere) și grîu (din regiunile vestice învecinate) și tot pe aici sosesc cărbuni și mașini.

În ceea ce privește folosirea pentru agricultură, teritoriul regiunii lacurilor se împarte în felul următor: în extremul nord, în regiunea Lacului Superior, s-au păstrat mari masive păduroase. În cea mai mare parte a zonei propriu-zise a lacurilor, locuitorii se ocupă de creșterea vitelor de lapte, care a atins o dezvoltare deosebit de înaltă mai ales în statul Wisconsin; dinspre sud zona lacurilor

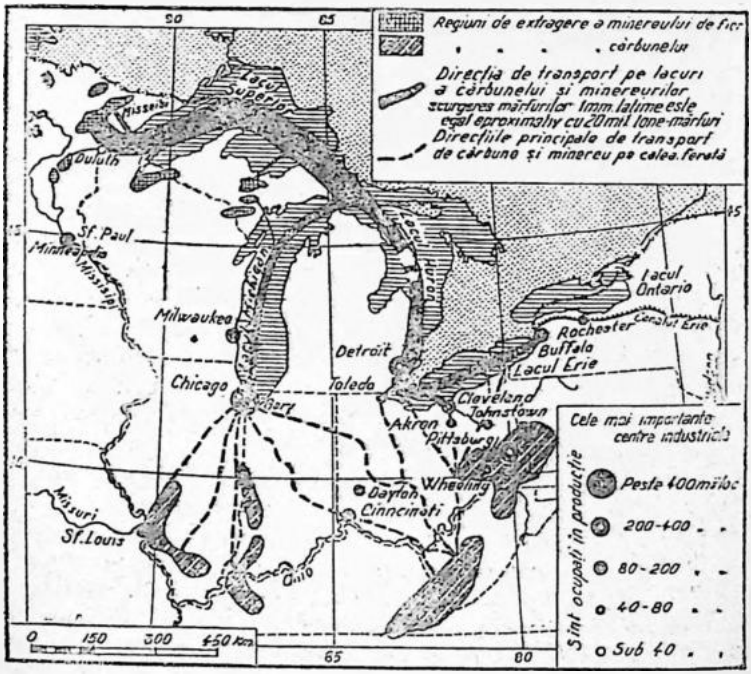

Fig. 94. — Regiunea Marilor Lacuri

se învecinează cu o regiune unde se cultivă porumb și se cresc animale pentru carne.

Regiunea agricolă a Vestului mijlociu. Acest ținut uriaș situat la vest de regiunea lacurilor, pe *platoul prerilor*, se distinge printre celelalte regiuni din nord prin *caracterul său agrar* și prin densitatea scăzută a populației. Aceasta este cea mai importantă regiune în ceea ce privește cultivarea *grîului și a porumbului și creșterea animalelor pentru carne.*

Populiarea acestei regiuni s-a făcut mai tîrziu decît a regiunii lacurilor. Aici s-a format de la început *o agricultură cu o mare producție-marfă, cu o mecanizare puternic dezvoltată și cu ferme mari.* Predominã solurilor fertile (cernoziom sau castanii). Dar în această regiune secetele sînt dese și recoltele nestabile. Acțiunea nefastă a secetei este agravată de istovirea prădalnică a solului de către unii fermieri (îngrășăminte insuficiente, repetarea aceleiași culturi, ceea ce duce la epuizarea solului) și de lipsa unor lucrări sistematice de irigare și de plantare de perdele forestiere. Din această cauză stratul superior al solului este luat ușor de vînt, pămîntul se acoperă de nisip și fertilitatea lui se distruge. Mase de fermieri s-au ruinat aici și au fost nevoite să-și părăsească fermele și ogoarele.

Ramura *industriei* predominantă din Vestul mijlociu este cea alimentară (a morăritului și a cărnii). Principalele centre industriale se află în partea de răsărit, lîngă granița cu regiunea lacurilor. Orașul dublu *Minneapolis-St. Paul* (în total peste 830 000 de locuitori) situat pe fluviul Misisipi (în punctul de unde acesta începe să fie navigabil) este cel mai mare centru al industriei morăritului din S.U.A.; *Kanasus-City* și *Omaha*, ambele pe riul Misuri, sînt centre de abatoare și fabrici de conserve de carne, care concurează cu industria din Chicago. La vărsarea riului Misuri în Misisipi se află marele oraș industrial St. Louis (850 000 de locuitori).

Sudul. Din tabelul de mai sus se vede că Sudul rămîne mult în urmă în ceea ce privește dezvoltarea industrială nu numai față de Nordul industrial, ci și față de indicii medii pe întreaga țară. Sudul cuprinde 30% din teritoriul S.U.A., 31% din întreaga populație, dar nu-i revin decît 17% din

producția industriei prelucrătoare. Partea Sudului est mult mai mare în ceea ce privește producția industriei extractive (51%) și a agriculturii (31%). De aici se vede că *Sudul produce în special materii prime agricole și minerale, industria prelucrătoare fiind relativ slab dezvoltată.* Dar factorul principal prin care se deosebește Sudul de celelalte regiuni ale S.U.A. și prin care se explică, în mare măsură, înapoierea lui industrială, îl constituie prezența *rămășițelor sclavagismului* în orînduirea socială.

Desființarea sclavagismului a schimbat formele de dependență a negrilor agricultori, dar n-a lichidat esența ei. În fostele state sclavagiste din Sud pămîntul a rămas în proprietatea marilor moșieri, iar majoritatea covîrșitoare a agricultorilor sînt mici arendași, săraci care plătesc drept arendă o parte din recolta obținută și sînt înrobiți din pricina datoriilor. Din această masă aproape complet lipsită de drepturi în cea mai proastă situație se află așa-numiții *cropperi* (tradus ad litteram aceasta înseamnă „recoltatorii"). Ei nu au nici case proprii, nici utilaj și nici mijloace bănești. Lucrînd pe pămîntul moșieresc și cu uneltele moșierului, ei se află de fapt în situația unor muncitori salariați care primesc salariu nu în bani, ci în cota-parte din recoltă. Se consideră că stăpînul pămîntului primește ½ din recolta de bumbac și ⅓ din recoltă la celelalte culturi, dar în realitate această parte este mult mai mare. Din cauza sistemului înapoiat de muncă, rentabilitatea fermelor este redusă. Aproape toți micii cultivatori de bumbac trebuie să recurgă la sfîrșitul iernii la împrumuturi. Cămătăria este aici foarte dezvoltată și dobînda percepută de la debitor crește proporțional cu nevoia de credite. Întrucît cămătarii sînt aproape totdeauna aceiași moșieri, stăpîni ai croppe-rilor, se înțelege că aceștia din urmă nu pot să se tocmească (se spune: „cererea unui cropper nemulțumit de a i se face socoteala definitivă este echivalentă cu o încercare de sinucidere și de linșaj"). Nu degeaba numea Lenin Sudul american *închisoare pentru negrii „eliberați".*

Principala cultură din Sud este *bumbacul. Zona bumbacului* ocupă partea centrală a regiunii. Dezvoltarea cultivării bumbacului a fost indisolubil legată în S.U.A. de sclavagism și în momentul de față rămășițele sclavagismului sînt mai puternice tocmai în fermele cultivatoare de bumbac din partea răsăriteană a zonei bumbacului, care s-a dezvoltat în epoca sclavagistă. Dar ulterior cultura bumbacului s-a răspîndit spre Vest și s-a format o nouă mare regiune producătoare de bumbac în statul Texas, unde în trecut nu exista nici bumbac și nici sclavagism. Aici nivelul tehnic este mai înalt și se folosesc mașini agricole,

pe cînd în partea veche a zonei bumbacului se lucrează manual, cu metode primitive.

A doua cultură ca importanță este *tutunul* (în răsărit). În Statele din Sud, situate pe litoralul Atlanticului, este dezvoltată producția de legume timpurii, care sînt expediate cu trenuri speciale în orașele din Nord. În Florida este foarte importantă de asemenea cultura plantelor citrice: portocali și lămîi. Florida, ca stațiune balneară de iarnă, atrage mulți turiști.

În ceea ce privește dezvoltarea *industriei extractive* Sudul a înfrecut în ultima vreme Nordul, mai ales datorită creșterii extracției de petrol. Principalul stat producător de petrol este Texas. În Virginia de vest se află una dintre cele mai mari regiuni ale industriei carbonifere, care reprezintă o continuare a regiunii carbonifere învecinate din Pennsylvania. În ceea ce privește extracția de minereu de fier Sudul rămîne mult în urma Nordului, deși dispune de resurse uriașe.

Dintre ramurile industriei prelucrătoare se disting: *industria textilă* (în est), *de rafinare a petrolului* (în vest și în regiunea golfului Mexic), *industria metalurgică* (Birmingham), *construcții navale* (Baltimore la golful Chesapeake), *industria de prelucrare a lemnului și industria tutunului*. Pe rîul *Tennessee* se află o serie de centrale electrice, care alimentează diferite întreprinderi industriale.

Sudul se deosebește atît de Nord cît și de regiunile de vest printr-o mai slabă dezvoltare a orașelor. Aici nu există nici un oraș care să aibă 1 000 000 de locuitori. Cel mai mare, Baltimore (940 000 locuitori), se află chiar la granița cu regiunea de nord-est. Ca tip de oraș și prin legăturile sale el face parte mai curînd din Nord decît din Sud. În apropiere se află *Washington*, capitala S.U.A. (880 000 de locuitori). Acest oraș a fost construit special ca centru administrativ și nu are mare importanță economică. Aici se află Capitoliul (locul unde se întrunește congresul S.U.A.), „Casa Albă" (reședința președintelui) și instituțiile guvernamentale.

În Extremul Sud se remarcă New-Orleans (la gurile fluviului Misisipi), principalul port al S.U.A. la golful Mexic (570 000 de locuitori).

Birmingham este centrul industriei metalurgice din Sud; *Richmond*, cuibul istoric al aristocrației din Sud și capitala Sudului în timpul războiului civil din anii 1861—1865, este cunoscut acum numai prin fabricile sale de tutun.

Vestul. Dintre cele trei regiuni principale ale S.U.A., Vestul (americanii îl numesc *Vestul îndepărtat*) are cea mai mare suprafață și cea mai mică populație. Deosebit de slab populate sînt statele muntoase (din regiunea Cordilierilor); aici densitatea este de mai puțin de 2 oameni pe kilometru pătrat. Mult mai repede se populează *statele de pe litoralul Oceanului Pacific (California, Oregon și Washington)*. În timp ce în regiunile de munte cel mai mare oraș, *Denver*, are 400 000 de locuitori, *Los Angeles* și *San Francisco* (cu suburbiile), care se află în statele de pe litoralul Oceanului Pacific, au o populație ce depășește cifra de 1 000 000 de locuitori.

Întreaga regiune de vest, cu excepția colțului de nord-vest, este *secetoasă*. Sînt aici predominante stepele secetoase, semipustiurile și lanțurile muntoase. Pentru agricultură este nevoie aproape pretutindeni de irigații artificiale. Suprafețele irigate cultivate formează niște oaze în mijlocul întinderilor uriașe de culmi muntoase. Cea mai importantă regiune cu pămînturi irigate este *valea Californiei*, care se află pe cursul fluviilor Sacramento și San-Joaquin, care se varsă în ocean lîngă San Francisco.

Aici este dezvoltată pomicultura specializată în culturi subtropicale prețioase (citrice) și în cultura merilor. Vara nu plouă. Pentru irigație se adună în lacuri de acumulare amenajate pe povîrnișurile munților apa provenită din topirea zăpezilor; din aceste lacuri de acumulare pornesc canale de irigație în toate colțurile văii Californiei. Este dezvoltată industria conservelor de fructe, care lucrează pentru piața internă și pentru export.

O altă regiune agricolă importantă din vest este *colțul de nord-vest* (platoul Columbiei și împrejurimile golfului Puget-Sound). Aceasta este principala regiune cerealieră din regiunile de vest (se cultivă în special grîu). Tot aici este răspîndită pomicultura (mai ales merii). O importanță deosebită o are industria forestieră; statul Washington ocupă primul loc în ceea ce privește producția de material lemnos.

În restul regiunii de vest ramura predominantă a agriculturii este *creșterea animalelor de pășuni*. Terenurile irigate din statele muntoase sînt folosite adesea pentru însă-

mînțarea ierburilor furajere care dau rezerve de nutreț pentru iarnă cînd pășunatul se termină.

Multe pămînturi din Vest sînt scoase din folosința economică generală. Este vorba de *rezervațiile pentru indieni* și de numeroasele păduri și parcuri naționale. Dintre parcurile naționale cel mai remarcabil este parcul *Yellowstone*, cu o natură originală și pitorească (stînci, rîuri care curg în canioane adînci și formează cascade, gheizere, păduri cu animale sălbatice).

Industria extractivă are o mare importanță în economia Vestului. În Vest se extrage cea mai mare parte a metalelor neferoase și prețioase. În sudul Californiei, în apropiere de Los-Angeles, se află o importantă *regiune petroliferă*.

Marile centre electrice construite pe rîurile de munte (Colorado, Columbia) joacă un rol de seamă în economia Vestului.

Industria prelucrătoare este dezvoltată în special pe litoral. În timpul celui de-al doilea război mondial s-au dezvoltat aici în mod deosebit industria de avioane și construcțiile navale. California ocupă primul loc în ceea ce privește dezvoltarea industrială. Principalul centru industrial de aici este *Los Angeles*, orașul industriei petrolifere și de avioane, precum și al studiourilor cinematografice (în suburbia orașului Los Angeles numită Hollywood); împrejurimile orașului Los Angeles sînt excepțional de prielnice pentru turnarea filmelor, deoarece natura este foarte variată (marea, oaze de vegetație subtropicală, dealuri și munți înalți cuprinzînd și piscuri înzăpezite, iar în apropiere porțiuni de pustiuri nisipoase), iar cerul este aproape tot timpul senin.

San Francisco este cel mai important port al S.U.A. la Oceanul Pacific. Are o mare însemnătate și portul *Seattle*, așezat la golful Puget-Sound (de aici este mai aproape pînă în Japonia decît din San Francisco sau Los Angeles). Golful Puget-Sound este important ca bază strategică a flotei americane în Oceanul Pacific.

Posesiunile și bazele S.U.A.

Pe continentul nord-american Statelor Unite le aparține *Alasca* cu insulele Aleutine, un teritoriu uriaș, dar slab populat (1 519 000 km² și numai 153 000 de locuitori, ma-

portlatea americani ; 32 000 de băştinaşi : eschimoşi, indieni şi aleutini).

Marea care înconjoară Alasca este bogată în peşte şi animale marine. Pescuitul şi vînatul acestor animale constituie principala ramură a economiei Alascăi. Locul al doilea îl ocupă extracţia de aur. Marile rezerve de cărbune şi bogăţiile forestiere sînt slab exploatate. Pentru agricultură se foloseşte numai o parte infimă din pămîntul potrivit pentru aceasta. În timpul celui de-al doilea război mondial s-a

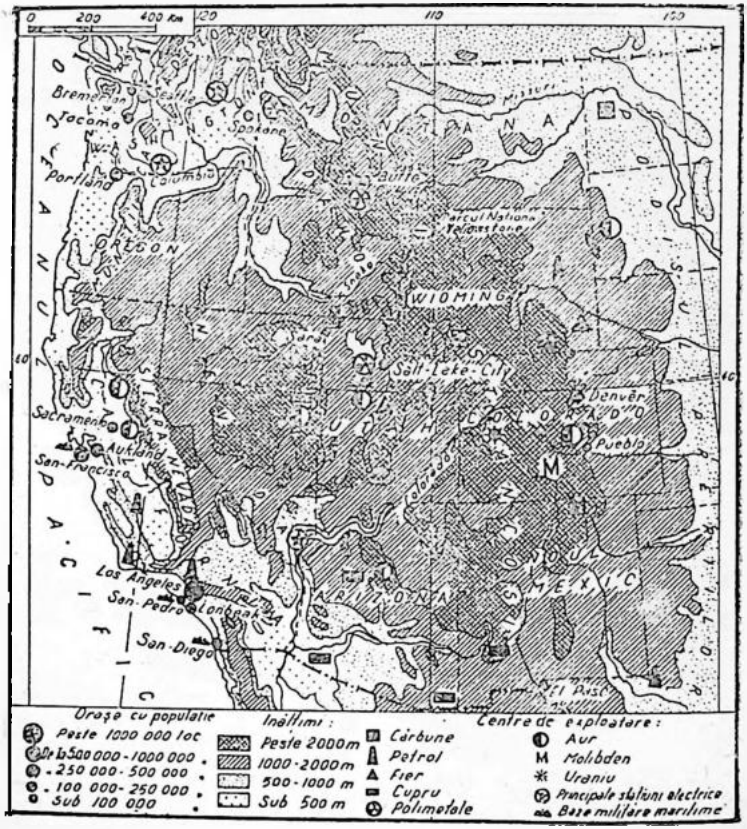

Fig. 95. — Vestul S.U.A.

construit prin Canada o autostradă care leagă Alasca de partea de vest a S.U.A.

După cel de-al doilea război mondial, în legătură cu planurile agresive ale S.U.A., Alasca se transformă într-un cap de pod al imperialismului american, avansat spre nord și vest, adică îndreptat împotriva regiunilor nordice și răsăritene ale U.R.S.S. În Alasca și pe insulele Aleutine se construiesc de zor baze aeriene și navale.

În America Centrală, Statele Unite posedă *zona canalului Panama* cu bazele maritime militare așezate la ambele intrări ale canalului.

În partea centrală a Oceanului Pacific, Statelor Unite le aparțin *insulele Hawai*, importantă poziție strategică la încrucișarea drumurilor care leagă America de Asia; principalul oraș și port din Hawai este *Honolulu*. În apropiere de Honolulu se află baza maritimă militară *Pearl Harbour*. În afară de aceasta, S.U.A. stăpînesc cîteva insule mai mici în Oceanul Pacific, inclusiv insula *Guam*, situată printre insulele Mariane, care au aparținut Japoniei, precum și o parte din insulele *Samoa*.

În partea de vest a Oceanului Pacific se află insulele *Filipine*, un arhipelag mare și cu resurse bogate, care au aparținut Statelor Unite. S.U.A. au făgăduit încă în 1934 să acorde Filipinelor independența deplină. În 1946 această independență a fost acordată în mod formal (Filipinele au devenit republică), dar forțele armate ale S.U.A. continuă să rămînă aici și economia Filipinelor este, ca și în trecut, subordonată capitalului american. Așadar, s-a schimbat numai forma dependenței față de S.U.A. Principalul oraș și port din insulele Filipine este *Manila*.

În Marea Caraibilor, Statelor Unite le aparține insula *Porto-Rico* și cîteva insule mici din jur; principalul oraș, port și bază maritimă militară de pe insula Porto-Rico, este San-Juan.

S.U.A. au vaste sfere de influență în țările din America Latină. Deosebit de mare este influența S.U.A. asupra mai multor state mici din America Centrală și din Indiile de vest.

În timpul celui de-al doilea război mondial, în baza unui acord cu Anglia, S.U.A. au organizat baze navale și aeriene într-o serie de posesiuni britanice din zona Oceanu-

lui Atlantic și din Marea Caraibilor, printre care în Newfoundland, în insulele Bermude, în Trinidad și în Guyana Britanică. În afară de aceasta Statele Unite au creat baze în Islanda, în sudul Groenlandei și pe țărmurile Braziliei. După terminarea războiului, S.U.A. nu numai că n-au redus rețeaua de baze, dar și caută cu sîrguință să o extindă. Ele intenționează să creeze baze pe numeroase insule din Oceanul Pacific, care aparțin Japoniei (Mariane, Marshall, Caroline etc.), să păstreze bazele din Islanda și Groenlanda etc. Ele atrag alte țări capitaliste în blocuri agresive îndreptate împotriva Uniunii Sovietice și țărilor de democrație populară, caută să transforme în capete de pod țările capitaliste din Europa, din Africa de nord și țările asiatice, mai ales cele învecinate cu Uniunea Sovietică. S.U.A. au încercat fără succes să înrobească China și s-au mulțumit cu insula Taivan, care aparține acesteia. Ele au dezlănțuit războiul imperialist din Coreea. Acestei politici aventuriere de provocare a unui nou război mondial i se opune lagărul invincibil, care-și găsește mereu noi aliați, lagărul democrației și al păcii, în frunte cu Uniunea Sovietică. Eșecul rușinos al politicii americane de înrobire a Chinei, ca și falimentul „diplomației atomice" sînt avertismente serioase pentru pretendenții la dominația mondială.

CANADA

Dominionul britanic Canada ocupă jumătatea de nord a continentului nord-american, cu excepția Alascăi, care aparține Statelor Unite. În 1949 a fost anexat la Canada Newfoundland (Terra-Nova), care pînă în 1933 a fost un dominion britanic separat, dar căruia ulterior i s-au anulat drepturile de dominion.

Suprafața Canadei este de 10 000 000 km² (dintre aceștia 600 000 km² sînt ocupați de apele interioare), iar populația este de 15 500 000 de locuitori. Capitala este orașul *Otawa*.

Condițiile naturale. În nord, posesiunile Canadei înaintează în Oceanul înghețat de Nord, unde îi aparține Arhipelagul Arctic nelocuit. Litoralul nordic este mult crestat. În uscat pătrunde adînc *golful Hudson*, care mărginește în

spre apus uriașa peninsulă *Labrador*. Importanța golfului Hudson pentru transporturi este redusă, deoarece el este liber de ghețuri numai trei luni pe an. Mult mai importante sînt golfurile de pe țărmul răsăritean. Golful *Sf. Laurențiu*, împreună cu fluviul cu același nume care se varsă în el, deschide calea spre interiorul țării, în direcția Marilor Lacuri. Dar și gurile fluviului Sf. Laurențiu sînt blocate de ghețuri timp de 4—6 luni pe an. Mai la sud înaintează în mare peninsula *Noua Scoție*. Portul Halifax, de pe țărmul ei, este accesibil pentru navigație în tot timpul anului.

Litoralul Oceanului Pacific este adînc crestat de fiorduri. În dreptul țărmurilor Canadei, Oceanul Pacific nu înghează.

Canada de răsărit este un șes ceva mai ridicat și nu prea prielnic pentru agricultură din punctul de vedere al climei și solului. Printr-un sol mai fertil se distinge valea fluviului Sf. Laurențiu. Formînd drumul de la Oceanul Atlantic spre Marile Lacuri, această regiune a fost populată de europeni înaintea restului Canadei.

Ca și în S.U.A., regiunea din Extremul Vest este ocupată de lanțurile munților *Cordilieri*. La răsărit de Cordilieri se întinde un podiș nu prea înalt, o continuare a platoului preriilor din S.U.A.

Canadei îi aparține regiunea de nord de pe malurile Marilor Lacuri. În Canada există multe rîuri bogate în apă și rezervele de *energie hidraulică* sînt mari. Uriașele lacuri și rîuri din nordul Canadei sînt acoperite de gheață în cea mai mare parte a anului.

Dintre bogățiile minerale, Canada dispune de rezerve foarte bogate de cărbune (circa 1 000 miliarde tone), dar predomină cărbunii de calitate inferioară. Principalele zăcăminte se află în vest. Tot acolo există rezerve considerabile de petrol. Newfoundland și Labradorul sînt bogate în minereu de fier de calitate bună. Extrem de mari sînt rezervele de *metale neferoase și prețioase*: aur, argint, platină, nichel, cupru, plumb și zinc.

Clima Canadei este influențată într-o măsură mai mare decît clima S.U.A. de apropierea Oceanului Înghețat de Nord. Această influență este deosebit de nefavorabilă pentru Canada de răsărit, de-a lungul țărmurilor căreia trece curentul rece al Labradorului. Pe peninsula Labrador, la

paralela de 56°, adică la aceeași latitudine cu Moscova, începe tundra. Curentul Labradorului împinge ghețari uriași departe spre sud (în 1912 a pierit unul dintre cele mai mari vapoare „Titanic", ciocnindu-se de partea submarină a unui astfel de ghețar).

Clima este mai puțin aspră în Canada centrală și de vest, unde se simte influența Oceanului Pacific, mai cald. Aici pădurea începe dincolo de cercul polar, iar tundra se retrage spre nord; în partea de sud a Canadei centrale se întind preriile, care constituie o continuare a preriilor din S.U.A. Aici clima este continentală, destul de uscată, cu vară călduroasă și iarnă aspră. Ca și în S.U.A., regiunea preriilor se caracterizează prin soluri fertile.

Canada este extrem de bogată în păduri (ele acoperă circa 1/3 din suprafața țării). Predomină pădurile de conifere.

Bancurile de nisip din dreptul insulei *Newfoundland*, din Oceanul Atlantic, sînt vestite prin *bogățiile lor piscicole.*

Populația. Primii europeni care au întemeiat așezări permanente în Canada au fost francezii. Ei s-au așezat în valea fluviului Sf. Laurențiu. Pe litoralul Oceanului Atlantic s-au așezat coloniști francezi și englezi. Pînă în 1763 Canada a aparținut Franței. Între coloniștii francezi și englezi aveau loc în permanență conflicte. În 1763 Anglia a ocupat Canada. Ca și S.U.A., Canada a atras emigranți aproape din toate țările Europei: 50% din populație sînt originari din Marea Britanie *(englezi, irlandezi și scoțieni)*, iar 30% sînt *francezi,* care locuiesc în masă compactă în valea fluviului Sf. Laurențiu (provincia Quebec) și și-au păstrat limba. Dintre ceilalți locuitori cei mai mulți sînt germani, ucraineni și scandinavi. Din pricina exterminării și a asupririi de către coloniștii europeni, din populația băștinașă — indieni și eschimoși — n-au mai rămas decît 125 000 de oameni.

Economia. Canada este o țară industrial-agrară dezvoltată. Avînd o agricultură cu o mare producție-marfă și puternic mecanizată, Canada a dezvoltat și o mare industrie (extractivă, de prelucrare a lemnului, de hîrtie, constructoare de mașini, îndeosebi de automobile). Electrificarea pe bază de energie hidraulică joacă un rol uriaș în

industrie şi în întreaga economie a Canadei. Producţia de oţel a atins cifra de 3 000 000 tone. În ultimii ani a crescut extracţia de petrol.

Importanţa Canadei în economia mondială poate fi judecată după următoarea comparaţie: în ceea ce priveşte exportul, ea se află la acelaşi nivel cu Franţa şi întrece cu mult Italia. Cea mai mare parte a exportului o constituie produsele brute şi semiprelucrate ale agriculturii (grîu, făină, carne, produse lactate) ale silviculturii (material lemnos, pastă de lemn), ale industriei extractive (metale neferoase) şi ale pisciculturii. Este important şi exportul de produse finite (hîrtie, automobile). În timpul celui de-al doilea război mondial *Canada a jucat un rol foarte important pentru Anglia în ceea ce priveşte aprovizionarea atît cu materii prime, cît şi cu armament.* În ceea ce priveşte producţia de aluminiu, avioane, tancuri şi construcţiile navale, Canada a dat mai mult decît toate celelalte posesiuni ale Angliei luate la un loc.

Deşi dominion britanic, *Canada depinde foarte mult de S.U.A.* Principalele ramuri ale industriei canadiene au fost construite în general de capitalul american. Investiţiile de capital ale S.U.A. în economia Canadei sînt mai mari decît cele ale Angliei. Canada este un membru al pactului nord-atlantic agresiv, creat în vederea dezlănţuirii unui nou război.

Regiunile. Partea locuită a Canadei se întinde ca o fîşie îngustă şi lungă de la un ocean la celălalt. Limitele acestei fîşii locuite se pot urmări cel mai bine pe harta repartizării teritoriale a reţelei de căi ferate. În afara regiunilor străbătute de căile ferate se pot întîlni numai aşezări izolate de mineri, factorii (centre de colectare) ale negustorilor de blănuri, precum şi locuinţe ale indienilor şi eschimoşilor care trăiesc din vînătoare, din creşterea renilor şi din pisciculturâ. Aceasta este situaţia în nordul Canadei. Febra aurului, care la sfîrşitul secolului al XIX-lea a făcut celebru rîuleţul Klondike, a dispărut de mult, o dată cu epuizarea resurselor aurifere.

Lîngă marele lac al Urşilor se află importante zăcăminte de uraniu, care după cel de-al doilea război mondial au dobîndit o importanţă deosebită în legătură cu fabricarea bombelor atomice. În ultimii ani în Canada de nord

s-au făcut intense pregătiri militare (s-au amenajat aerodromuri, s-au întreprins expediții militare și manevre), în vederea transformării ei într-un cap de pod împotriva U.R.S.S.

Teritoriul locuit al Canadei poate fi împărțit în trei regiuni economice: 1) regiunea de răsărit, cuprinsă între Marile Lacuri, fluviul Sf. Laurențiu și Oceanul Atlantic; 2) Vestul mijlociu, care cuprinde regiunea stepelor din interiorul Canadei; 3) Vestul de pe litoralul Oceanului Pacific.

Regiunea răsăriteană este principala regiune industrială a Canadei. Aici se află cele mai mari orașe din Canada — *Montreal* (cu suburbiile are 1 100 000 locuitori) și *Toronto* (cu suburbii 1 000 000 de locuitori). În afară de acestea, tot aici se află *Otawa,* capitala țării și *Quebec.* Orașele Montreal și Quebec (în trecut capitala Canadei), situate în valea fluviului Sf. Laurențiu, păstrează trăsăturile unor orașe franceze. Toronto, așezat în apropiere de lacul Ontario, este dimpotrivă un oraș industrial anglo-american asemănător cu orașele din S.U.A. În această regiune cele mai importante ramuri de producție sînt industria de prelucrare a lemnului și industria hîrtiei, care lucrează pe bază de energie hidraulică. O mare însemnătate o au industria de automobile (la Toronto) și industria textilă (la Montreal). În regiunea răsăriteană se extrag cantități mari de aur, nichel și azbest. Agricultura joacă un rol secundar. Ea s-a specializat mai ales în creșterea animalelor de lapte, în legumicultură și în pomicultură.

Newfoundland, anexat la Canada în 1949, este o regiune înapoiată din punct de vedere economic. Populația ei (300 000 de locuitori) trăiește în special din pescuit sau lucrînd la întreprinderile de prelucrare a lemnului și la fabricile de hîrtie. Bogatele zăcăminte de minereu de fier sînt slab exploatate.

Vestul mijlociu, care cuprinde provinciile de stepă — Manitoba, Saskatchevan și Alberta — *reprezintă una dintre cele mai importante regiuni producătoare de grîu din lume.* Aici se recoltează în medie 80—100 000 000 chintale grîu și cea mai mare parte din recoltă se exportă (sub formă de boabe sau făină). În marile gospodării ale fermierilor se folosesc pe scară largă tractoarele și combinele și

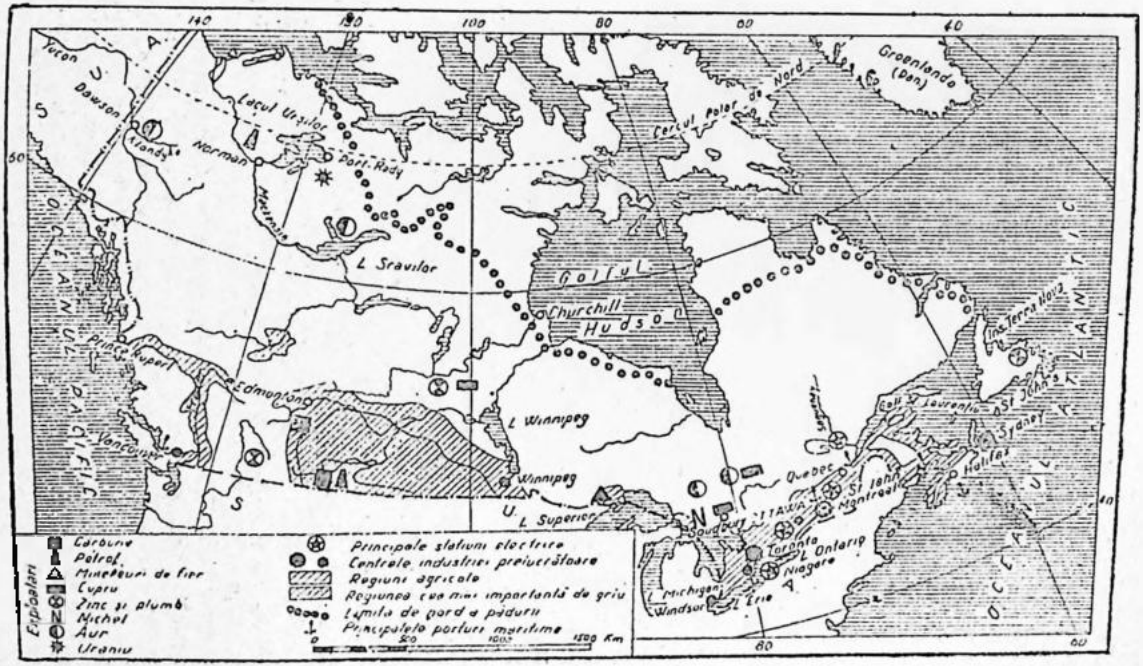

Fig. 96. — Canada. Harta economică

se exploatează munca salariată. La toate nodurile de transport există silozuri uriaşe, unde grîul este pregătit definitiv pentru export (se curăţă, se sortează şi se standardizează). Principalul oraş comercial şi industrial este *Winnipeg*, unul dintre cele mai importante centre din lume ale comerţului cu grîne.

Canada de vest (provincia Columbia britanică) cuprinde regiunea Cordilierilor şi litoralul Oceanului Pacific. Ea este o regiune a industriei silvice şi a exportului de lemn (cherestea pentru construcţie), a industriei extractive (metale neferoase, aur şi cărbune) şi a pisciculturii. Principalul oraş şi port este Vancouver (344 000 de locuitori).

AMERICA LATINĂ

Componenţa, mărimea, harta politică. Noţiunea de „America Latină" cuprinde toate ţările din America situate la sud de graniţele Statelor Unite. Din ea fac parte: 1) tot continentul *America de Sud;* 2) *Mexicul,* care ocupă partea de sud-vest a Americii de nord; 3) *America Centrală,* care reprezintă fîşia îngustă de uscat ce leagă America de Nord de America de Sud şi 4) *Indiile de vest,* adică numeroasele insule din Marea Caraibilor. Mexicul, America Centrală şi Indiile de vest, care sînt situate între America de Nord (Statele Unite) şi America de Sud, pot fi denumite la un loc *America Centrală* (uneori aceste ţări situate în regiunea Mării Caraibilor sînt denumite America Caraibilor).

Suprafaţa Americii Latine este 21 000 000 km², iar populaţia de 169 000 000 de locuitori.

Însăşi denumirea de *America Latină* se datoreşte faptului că aceste ţări au fost colonizate în special de popoarele latine (sau romanice), şi anume de spanioli şi de portughezi. Limbile spaniolă şi portugheză predomină în principalele ţări din America Latină. Prin aceasta ele se deosebesc de Statele Unite şi Canada, unde predomină limba engleză.

Ţările din America Latină au multe trăsături comune în trecutul lor istoric şi în caracterul dezvoltării lor economice. Acesta este un *grup de ţări înapoiate din punct de ve-*

dere economic și dependențe față de statele imperialiste, în special față de S.U.A. și Marea Britanie.

După descoperirea Americii (1492), aproape întreaga Americă de Sud și America Centrală au fost ocupate de *Spania* și *Portugalia*. Portugalici îi aparținea partea de răsărit a Americii de Sud (Brazilia de astăzi), iar Spanici aproape tot restul.

În posesiunile spaniole și portugheze clasa dominantă era nobilimea feudală, care, împreună cu biserica și cu negustorii, a jefuit coloniile timp de trei secole. Principala sursă de îmbogățire a cuceritorilor erau *minele de argint*, în care lucrau indienii înrobiți. Un alt mijloc de îmbogățire au fost *plantațiile*: o importanță deosebită au căpătat-o plantațiile de trestie de zahăr. Din Africa au fost aduși sclavi negri ca să lucreze pe aceste plantații. Mizeria și exterminarea indienilor și negrilor, precum și stagnarea economică generală — iată rezultatele celor trei secole de dominație spaniolă și portugheză în America Latină.

În primul pătrar al secolului al XIX-lea întreaga Americă Latină a fost cuprinsă de un val de răscoale împotriva stăpînirii spaniole și portugheze. În perioada 1810—1825, *Spania și Portugalia și-au pierdut toate coloniile din America*, în afară de Cuba și Porto-Rico, pe care Spania le-a pierdut mai tîrziu. În locul vechilor colonii s-au constituit state independente. Dar aceste state erau slabe și nestabile din punct de vedere economic. Aceasta a înlesnit pătrunderea *capitalului străin*. Primul care a prins rădăcini în America Latină a fost capitalul englez. Capitaliștii englezi dădeau împrumuturi guvernelor, care în permanență aveau nevoie de bani, obțineau concesiuni pentru construirea de căi ferate și pentru exploatarea bogățiilor naturale, înființau bănci proprii.

De la sfîrșitul secolului al XIX-lea a început să se întărească în America Latină influența S.U.A. În 1898 S.U.A. au luat Spaniei insula Porto-Rico și au instituit controlul lor asupra Cubei, devenită formal republică. În perioada 1904—1914 a fost construit canalul Panama. Pătrunderea capitalului american și a influenței politice a S.U.A. în țările din America Latină s-a intensificat după primul război mondial. În aceeași perioadă s-a ascuțit lupta dintre imperialismul S.U.A. și cel britanic pentru surse de materii prime și piețe de desfacere, pentru controlul asupra transportului și pentru influența politică. În culisele vieții politice a republicilor din America Latină — lupta dintre partide, loviturile de stat și războaiele — se poate observa totdeauna presiunea imperialiștilor englezi și americani, care caută să aducă la putere pe oamenii lor și să obțină tratate comerciale avantajoase sau noi concesiuni.

Statele Unite au profitat de cel de-al doilea război mondial și de victoria asupra agresorilor fasciști (care aveau o influență destul de mare într-o serie de țări, mai cu seamă în Argentina și Brazilia), pentru a-și întări și mai mult pozițiile economice și politice în țările din America Latină.

Ele exercită o presiune fățișă asupra politicii externe și interne a acestor țări. Sub pretextul „apărării emisferei apusene", S.U.A. caută să instituie controlul lor asupra forțelor armate ale țărilor din America Latină și să creeze un bloc militaro-politic al tuturor statelor americane sub hegemonia lor. Guvernele dintr-o serie de țări din America Latină au devenit unelte docile ale imperialismului nord-american.

Dar această politică, care amenință țările din America Latină cu înrobirea completă, întîmpină o ripostă din ce în ce mai hotărîtă din partea maselor populare din aceste țări. Atît în Brazilia cît și în Argentina și Chile, popoarele încearcă să înlăture „dictatul" american și să asigure țărilor lor un drum de dezvoltare de sine stătător. Crește de asemenea simpatia maselor populare pentru U.R.S.S. și pentru țările de democrație populară.

Harta politică a Americii Latine are următoarea înfățișare. Există 20 de republici, dintre care 10 în America de Sud. Partea de răsărit a Americii de Sud este ocupată aproape în întregime de două țări foarte mari — *Brazilia și Argentina;* între ele se află micile țări: Paraguay (fără ieșire la mare) și *Uruguay.* Mai mult de jumătate din litoralul vestic este ocupat de statul *Chile,* al cărui teritoriu se întinde ca o fișie îngustă de-a lungul țărmului; mai la nord se află *Bolivia* (fără ieșire la mare), *Peru, Ecuador, Columbia și Venezuela.* În America Centrală există 6 republici mici: *Panama, Costa-Rica, Salvador, Nicaragua, Honduras și Guatemala.* La nord se află *Mexicul,* care se învecinează cu S.U.A. În Indiile de vest există trei republici: *Cuba* (pe insula cu același nume), *Haiti* și Republica Dominicană (pe insula Haiti); toate aceste trei republici se află sub controlul S.U.A.

Coloniile ocupă o mică parte din America Latină. Cele mai importante sînt: în America de Sud cele trei *Guyane: Britanică, Franceză și Olandeză;* în America Centrală — *zona canalului Panama* (S.U.A.) separată din teritoriul Republicii Panama; în Indiile de vest — Porto-Rico (S.U.A.) și *Jamaica* (britanică). Insulele mici din Indiile de vest sînt împărțite între Marea Britanie, Franța, S.U.A. și Olanda.

Țărmurile, reliefuł, apele. America de Sud este un continent masiv, cu țărmurile puțin crestate. În această privință ea seamănă cu Africa. Nu există aproape de loc golfuri care să pătrundă adînc în uscat și să înlesnească circulația în interiorul continentului. Poziția înălțimilor nu este prea avantajoasă pentru dezvoltarea comunicațiilor.

De-a lungul întregului litoral vestic se întinde uriașul sistem al munților *Anzi sau Cordilieri*, care se ridică în pantă abruptă și sînt greu de străbătut. Deosebit de grandioasă este partea centrală a Anzilor. Aici lanțurile muntoase, care ating înălțimi de 6500—7000 m, se ramifică mult; între ele se află *Podișul Boliviei*, care are o înălțime medie de 4000 m. Vîrful cel mai înalt din Anzi este *Aconcagua* (7040 m). Căile ferate nu urcă în nici un alt loc din lume la o asemenea înălțime ca în Anzi (cea mai înaltă cale ferată din lume trece prin Anzii din Peru la o înălțime de 4880 m, adică mai sus decît vîrful Montblanc). În Anzi există numeroși vulcani. Mulți dintre ei sînt considerați stinși, dar există și destui activi.

În partea de răsărit a continentului sud-american structura reliefului este cu totul alta. Aici nu există șiruri mari de munți. Suprafețe întinse sînt ocupate de masive relativ scunde și late, *munții Braziliei și ai Guyanei*. Aceștia sînt munți vechi, de mult nelezițí de ape și care acum reprezintă podișuri cu suprafață cutată și cu o înălțime medie de 600—1000 m (punctele cele mai înalte au 2600—2700 m). Marginea răsăriteană a masivului brazilian este pe alocuri mult ridicată deasupra litoralului Oceanului Atlantic și formează o barieră în drumul de la mare spre interiorul continentului; totuși ea este mult mai accesibilă decît munții Anzi.

Între munții înalți din vest și podișurile late din est se întind *șesuri mari*, ale Amazonului, al fluviului La Plata și al Orinocului, udate de rîuri mari. *Cîmpia Amazonului* ocupă circa 1/4 din întreaga suprafață a Americii de Sud. Ca întindere a bazinului (7 000 000 km^2) și ca bogăție în apă *Amazonul*, care udă această cîmpie, ocupă primul loc în lume. Ca lungime (5500 km) el este întrecut de sistemul Misisipi — Misuri. Principalul său afluent, Madeira,

este ca lungime aproape egal cu Volga, iar alții (de pildă Rio-Negro) sînt aproximativ egali cu Niprul. Pe cursul mijlociu Amazonul ajunge pînă la o lățime de 5 km; în apropiere de vărsare el se lărgește pînă la 20 km, iar la vărsare pînă la 80 km (lățimea totală a gurii Amazonului, inclusiv insula mare situată aici este de 300 km). Vasele maritime urcă pe Amazon pe o distanță de 3600 km, pînă aproape de poalele Anzilor. Izvoarele și afluenții Amazonului formează în locul unde coboară din munți în șes numeroase cascade, care ar putea furniza o uriașă forță motrice. Dar importanța economică reală a Amazonului este inițimă, deoarece el curge printr-o regiune aproape nelocuită, plină de păduri ecuatoriale.

La nord, șesul Amazonului se învecinește cu Lianos, șesul fluviului Orinoco, iar la sud cu Pampas, cîmpia fluviului La Plata, de pe cursul fluviilor *Parana și Paraguay*. Parana este mai scurtă decît Amazonul (3700 km) și mai puțin bogată în apă; dar vărsarea comună a fluviilor Parana și Urugay, care se numește *La Plata*, servește ca ieșire la mare pentru cea mai dezvoltată regiune din America de Sud și este un important nod de comunicații.

În partea de sud a continentului, între Anzi și mare, se află podișul nu prea înalt al *Patagoniei. Strîmtoarea Magellan*, îngustă și întortocheată, desparte continentul de insula *Țara Focului*. Înainte, prin strîmtoarea *Magellan* trecea o importantă cale comercială din Oceanul Atlantic în Oceanul Pacific. O dată cu inaugurarea canalului Panama, importanța acestei căi a scăzut.

Astfel, prin caracterul reliefului, America de Sud se împarte în cîteva regiuni uriașe, în interiorul cărora există condiții asemănătoare pe întinderi de sute și chiar mii de kilometri. Cu totul altfel stau lucrurile în America Centrală și în Indiile de vest.

America Centrală este un fel de pod între America de Nord și cea de Sud. Pe alocuri acest „pod" are 60—70 km lățime (Istmul Panama), iar în alte părți se lărgește, ajungînd la cîteva sute de kilometri. Munții de aici sînt mult mai puțin înalți decît cei din America de Sud. Din punct de vedere geografic, această regiune este mult mai puțin omogenă decît America de Sud. Pe o întindere de cîteva zeci de kilometri poți întîlni aici și un șes de litoral, și

podişuri nu prea înalte, şi vîrfuri muntoase de 3000—4000 m şi văi adînci între munţi. În trecut America Centrală constituia o barieră în calea comunicaţiei directe între principalele două oceane ale lumii. Acum s-a construit aici canalul *Panama*, care a legat oceanele şi a devenit una dintre cele mai importante căi maritime din lume.

Indiile de vest, adică grupul de insule din *Marea Caraibilor*, se disting printr-o structură geografică şi mai puţin omogenă. Ele sînt alcătuite din 4 insule mari, care formează Antilele Mari (Cuba, Haiti, Jamaica şi Porto-Rico) şi o mulţime de insule mici (Antilele Mici şi insulele Bahama). Insulele din Indiile de vest sînt situate pe importante căi maritime, la intersecţia drumurilor din America de Nord şi Europa, spre canalul Panama. Aceasta face ca ele să fie însemnate nu numai din punct de vedere economic, ci şi strategic.

Cea mai mare parte a *Mexicului* este ocupată de un podiş întins. La vest şi est podişul este străjuit de înălţimi, iar în sud se termină cu un şir de vulcani uriaşi. (Orizaba şi Popocatépetl, care ajung la 5600 m. înălţime). Înălţimea medie a podişului este în sud de 2 000 m; în nord înălţimea scade şi el se uneşte cu podişurile Americii de Nord.

Mexicul de sud, o mare parte a Americii Centrale şi Indiile de vest reprezintă o regiune în care *forţele vulcanice* sînt foarte active şi au loc cutremure puternice. În 1902 erupţia vulcanului Mont-Pélé de pe insula Martinica (Antilele Mici) a distrus pînă în temelii oraşul St. Pierre şi a ucis 28000 de locuitori. Oraşul Guatemala (capitala republicii Guatemala) a fost de două ori distrus de cutremure în secolul al XX-lea. Dar produsele activităţii vulcanice — lava şi cenuşa — formează baza unor soluri fertile, care atrag populaţia în aceste regiuni primejdioase.

Clima şi vegetaţia. America Latină este situată între 32° latitudine nordică şi 56° latitudine sudică. Cea mai mare parte a ei se află între limitele *zonei calde*. Dincolo de aceste limite trece numai partea de sud a Americii de Sud.

Întinderi uriaşe sînt acoperite de *păduri ecuatoriale*. Valea Amazonului, situată în zona ecuatorială, este aproape complet acoperită de aceste păduri. În toată această vale uriaşă este aproape totdeauna la fel de cald; temperatura

medie anuală este aici de +25—26° și nu oscilează aproape de loc luni de-a rîndul. Precipitațiile sînt foarte abundente: 200 de cm pe an și chiar mai mult. Temperatura constant ridicată și umiditatea au dat naștere unei vegetații ecuatoriale luxuriante. Pentru defrișarea pădurilor este nevoie de eforturi uriașe; terenurile părăsite sînt repede acoperite din nou de vegetație, astfel că în scurt timp nu rămîne nici o urmă a activității omului. Clima caldă și umedă contribuie la răspîndirea malariei, a friguriior galbene și a altor boli tropicale. Pădurile din regiunile Amazonului sînt bogate în arbori de cauciuc și în esențe lemnoase prețioase, dar aceste bogății sînt foarte greu de obținut.

Regiunile tropicale, mai puțin bogate în precipitații, sînt acoperite de păduri cu copaci rari sau de *savane* (adică stepe tropicale, care alternează cu pădurici).

Partea de sud a cîmpiei fluviului La Plata, a așa-numitului *Pampas,* constituie o stepă cu climă subtropicală uscată. Aceasta este o regiune de bogate resurse pentru agricultură și pentru creșterea animalelor.

La sud de paralela 40° latitudine sudică Pampasul se transformă în stepele pietroase ale Patagonici, care au o climă uscată și destul de aspră (vînturi puternice) și în care cresc ierburi sărace.

Deșerturile ocupă în America de Sud o suprafață mai mică decît în Africa sau Australia. Adevărat pustiu este numai o parte din litoralul Oceanului Pacific din Chile de Nord; aceasta este deșertul *Atacama,* care are însă o mare importanță economică, datorită zăcămintelor bogate de salpetru și cupru.

Un caracter deosebit îl are alternanța zonelor de climă și vegetație în *regiunile muntoase dintre tropice.* Începînd de la poalele muntelui, pe măsură ce urcă pe munte, se succed toate zonele de vegetație și climatice: păduri ecuatoriale umede, pășuni de munte lipsite de păduri, piscuri înzăpezite.

Aceste zone se succed în următoarea ordine: Clima pur ecuatorială ocupă zona care merge pînă la 600 m deasupra nivelului mării. Aici dintre plantele cultivate reușesc cel mai bine cacao, cocotierii, bananii și trestia de zahăr. În zona cuprinsă între 600 și 1800 m deasupra nivelului mării, clima caldă este mult atenuată datorită

înălțimii (temperatura medie anuală variază între +18 și 23°). In această zonă se obțin recolte bune de cafea, bumbac, tutun și porumb. La peste 1800 m urmează zona climei temperate. In pădurile din această zonă se întîlnesc stejari, pini, brazi și chiparoși. Aici se seamănă grîu, porumb și orz și se cultivă pomi fructiferi europeni. In comparație cu șesurile tropicale, în această zonă condițiile climatice sînt mult mai sănătoase pentru om. In multe regiuni muntoase din America Latină există soluri vulcanice fertile. Centrele vechii civilizații americane, care s-a dezvoltat înainte de venirea europenilor, au luat naștere tocmai în regiunile muntoase din America de Sud și din Mexic.

Mai sus de 4 000 m nu se mai întîlnesc păduri și agricultura nu este posibilă. Aceasta este zona pășunilor înalte de munte. Ea este deosebit de răspîndită în Podișul Boliviei (aici ea poartă numele de Puna). In regiunile tropicale linia zăpezilor trece la nivelul de 5 000—5 500 m.

America Centrală se deosebește printr-o mare alternanță de condiții climaterice și de vegetație. Ploile sînt aduse aici de vînturile dinspre mare (alizee), care suflă dinspre Oceanul Atlantic. De aceea povîrnișurile îndreptate spre Oceanul Atlantic sînt mai bogate în precipitații și în vegetație decît regiunile unde nu suflă alizeele.

Regiunile din interiorul podișului Mexicului, despărțite de mare prin înălțimi, ca și litoralul Oceanului Pacific din apropierea granței cu Statele Unite (peninsula California), se deosebesc printr-o climă uscată. Vegetația caracteristică o constituie cactușii, agavele și tufișurile tepoase ale semipustiurilor. Pentru agricultură este nevoie de irigație artificială.

Vînturile dinspre mare, care aduc ploi în India de vest, în America Centrală aduc totodată răcoarea; regiunile unde suflă alizeele au o climă mult mai sănătoasă decît regiunile cu aer umed și stătut.

Dar dinspre Oceanul Atlantic vin nu numai vînturile care aduc răcoare. Adeseori se abat de acolo uragane teribile, care distrug totul în calea lor. Un astfel de uragan poate nimici pe întinderi mari întreaga recoltă, poate dărîma clădirile, poate smulge stîlpii de telegraf etc. Așa s-a întîmplat de pildă în Porto-Rico în septembrie 1928. De aceea pe insule, mai ales pe cele din zona uraganelor, oamenii caută să cultive nu pomi a căror dezvoltare durează ani de zile, ci plante care cresc repede și sînt ușor de refăcut (de pildă trestie de zahăr).

In America Latină *condițiile naturale pentru agricultură* sînt foarte variate. O serie de culturi importante larg răspîndite în prezent și în alte continente provin din America de Sud și cea Centrală (cartofi, cacao, porumb, tutun).

Pe de altă parte, multe culturi au fost aduse de europeni şi au găsit aici condiţii prielnice de dezvoltare (grîu, cafea, trestie de zahăr), precum şi animalele domestice (vite cornute, oi, cai) pe care locuitorii Americii nu le cunoşteau înainte de venirea europenilor.

Bogăţiile subsolului. Bogăţiile minerale ale Americii Latine sînt foarte mari.

Rezervele de *petrol* au o însemnătate mondială. Principalele zăcăminte se află la poalele Anzilor nordici şi centrali (în Venezuela, Columbia, Bolivia şi Peru) şi la poalele podişului Mexicului, pe ţărmul golfului Mexic. Dintre minereurile metalice au o însemnătate mondială zăcămintele de *argint* (în Mexic şi Peru), de *cupru* (Chile, Mexic şi Peru) de *cositor* (Bolivia), de *fier,* (Brazilia, Cuba şi Chile) şi de *mangan* (Brazilia). Rezervele de minereu de fier de calitate superioară din Brazilia se evaluează la 4 600 000 000 tone (fier pur în minereu), ceea ce reprezintă 17% din rezervele de fier ale lumii (în afară de U.R.S.S.). Guyana este bogată în *bauxită.* În multe locuri există zăcăminte de aur, dar ele au o importanţă secundară. În Columbia se găsesc rezerve considerabile de platină. În pustiurile din Chile de nord se află zăcăminte mari de salpetru. America Latină este săracă în cărbune. În schimb există mari rezerve de energie *hidraulică,* care se cifrează la 66 000 000 c. p. (circa 14% din resursele hidraulice ale lumii, în afară de U.R.S.S.).

În general resursele naturale ale Americii Latine sînt destul de variate pentru a permite o dezvoltare economică multilaterală, dar ele sînt folosite insuficient şi în mod extrem de unilateral.

Populaţia

Componenţa populaţiei. În urma exterminării şi a prigoanei crunte din partea cuceritorilor, în unele ţări din America Latină indienii au dispărut complet (astfel în Indiile de vest spaniolii au nimicit populaţia locală încă în primul secol al dominaţiei lor) sau au rămas în număr foarte mic. Cel mai mare număr de indieni au rămas în ţările muntoase din partea de vest a Americii de Sud (Bo-

livia, Peru), în Mexic și în America Centrală. Din amestecarea indienilor cu coloniștii europeni s-a format un foarte numeros grup intermediar — *metișii*. Indienii și metișii reprezintă peste jumătate din populația Americii Latine.

Populația de origine europeană alcătuiește 25—30% din întreaga populație a Americii Latine. O parte sînt *creolii*, urmașii vechilor coloniști din Europa, iar o parte sînt coloniști veniți în ultimii 50—60 de ani. Această mișcare de colonizare a jucat un rol uriaș în dezvoltarea Argentinei și a părții de sud-est a Braziliei. În aceste regiuni sînt de altfel concentrați majoritatea „albilor". Printre coloniștii din Europa, cei mai mulți sînt originari din Spania, Portugalia și Italia. Italienii sînt în număr deosebit de mare în Argentina, Uruguay și Brazilia de sud-est. În Brazilia de sud există un grup numeros de coloniști germani (circa 800 000).

Negrii și mulatrii trăiesc mai ales în vechile regiuni ale plantațiilor, care s-au dezvoltat încă în epoca colonială: Brazilia de nord-est și Antilele. În unele insule (Haiti, Jamaica) ei reprezintă majoritatea populației.

În linii generale principalele grupuri de populație se repartizează în felul următor: în sud-est — „albii", în nord-est — „negrii" și mulatrii, iar în regiunile interioare ale Americii de Sud, în vest și în extremul nord (Mexic) — indienii și metișii.

Înainte de cel de-al doilea război mondial, în unele țări din America Latină s-au așezat grupuri destul de mari de japonezi, mai ales în Brazilia (circa 200 000).

Indienii și negrii reprezintă partea cea mai asuprită și înapoiată a populației: față de ei se aplică pe larg constrîngerea directă și violența, care amintesc de perioada sclavici.

Relațiile de clasă. În America Latină predomină *marea proprietate funciară*. Moșiile ating adesea proporții uriașe. Masele de agricultori lucrează pe pămînturile moșierești în condițiile unei arenzi înrobitoare, sau chiar ale unei sclavii propriu-zise. În regiunile cu populație indiană este larg răspîndită robia pentru datorii, așa-numitul peonaj. *Peonii* sînt țărani fără pămînt, care primesc de la moșier un petic de pămînt și o sumă mică de bani pentru crearea gospodăriei și în schimb îi lucrează un anumit număr de

zile pe an. Ei nu mai izbutesc să scape de datorii și devin de fapt iobagi. Moșierul, care are la dispoziție poliția, folosește forța împotriva peonilor nesupuși, care sînt nemulțumiți de situația lor și vor să plece de la stăpîn.

Așadar, în țările din America Latină s-au păstrat în mare măsură *rămășițele sclavagismului și iobăgiei*. Totodată *asuprirea de clasă se împletește strîns cu cea rasială* (moșierii și burghezia sînt „albi", iar peonii sînt de „culoare").

Majoritatea covîrșitoare a populației este analfabetă și înapoiată din punct de vedere cultural. Chiar și în Argentina și Uruguay, țări în care populația „albă" este predominantă, există 35—40% analfabeți; în țările în care predomină populația de „culoare", analfabeții reprezintă majoritatea ei.

La viața politică oficială participă numai clasele avute, care reprezintă o minoritate infimă a populației. Chiar dacă este admisă la alegeri și masa de indieni și negri lipsiți de drepturi, aceasta se face numai ca să voteze după ordinele moșierilor și poliției. Instituțiile republicane constituie numai un decor care camuflează dominația oligarhiei funciare, iar uneori chiar dictatura militară fățișă.

Proletariatul industrial nu este numeros în America Latină. Totuși în regiunile cele mai dezvoltate masa proletariatului concentrat în orașe și așezări miniere este impunătoare. Ea este alcătuită din muncitori de la transporturi — căi ferate și porturi (trebuie să avem în vedere faptul că în principalele regiuni exploatatoare activitatea transporturilor are o însemnătate uriașă) — mineri (mai ales în Chile, Mexic, Peru și Venezuela) și din muncitori din industria ușoară, care prelucrează materiile prime locale. Dintre aceștia din urmă cei mai numeroși sînt textiliștii (Brazilia, Mexic) și muncitorii din industria alimentară (de la abatoarele și fabricile de produse de carne din Argentina și de la fabricile de zahăr din Cuba). Proletariatul industrial are legături cu muncitorii de pe plantații și cu masa uriașă a proletariatului și semiproletariatului agricol.

Capitalul monopolist străin, care a pătruns în acest mediu semicolonial înapoiat, a intensificat simțitor diferențierea lui. Alături de rămășițe ale trecutului feudal se află puternice bănci și trusturi moderne; alături de tehnica antediluviană există întreprinderi foarte bine utilate; alături de peoni pe jumătate iobagi există mase de proletari din transporturi și industrie. Contradicțiile de clasă sînt deo-

sebit de puternice, exploatarea are un caracter fățiș prădalnic, contrastul dintre bogăție și mizerie este izbitor. În aceasta constă baza luptei sociale și antiimperialiste de eliberare care se dezvoltă în țările din America Latină. Organizatorii acestei lupte sînt *partidele comuniste*. Unele din ele sînt nevoite să lupte în ilegalitate. *Confederația oamenilor muncii din America Latină*, organizație sindicală care reunește forțele clasei muncitoare din țările Americii Latine, joacă un rol de seamă în organizarea frontului antiimperialist.

Densitatea populației și principalele orașe. În general America Latină este slab populată. Populația se concentrează fie în regiunile de litoral, unde se află principalele legături comerciale și de transport cu lumea din afară (Antilele, regiunea fluviului La Plata din Argentina și Uruguay, litoralul de sud-est al Braziliei, partea centrală a statului Chile), fie pe podișurile cu soluri fertile și cu climă temperată (Mexicul central, regiunea producătoare de cafea din Brazilia de sud-est). Regiunile interioare de păduri și savane din America de Sud sînt aproape nelocuite. În uriașele păduri ecuatoriale din valea Amazonului densitatea este de mai puțin de 1 om pe kilometru pătrat.

Pe coasta mării sau în apropiere de mare s-au format și principalele orașe. Primul loc printre ele îl ocupă *Buenos-Aires* — capitala și principalul port al Argentinei (2 300 000 de locuitori, iar cu suburbii 4 600 000 de locuitori). În Brazilia se disting două orașe: *Rio-de-Janeiro*, capitală și port (2 300 000 de locuitori), și *Sao Paolo*, centrul principalei regiuni producătoare de cafea (1 400 000 de locuitori). În Chile se remarcă capitala — *Santiago* (1 300 000 de locuitori) și principalul port — *Valparaiso*. În Mexic, în ceea ce privește numărul locuitorilor se distinge net capitala — orașul Mexic (2 200 000 de locuitori), iar în Indiile de vest — *Havana* — capitala Cubei și principalul port din Indiile de vest (780 000 de locuitori).

Economia

Penetrația capitalului străin în economia Americii Latine a determinat o puternică dezvoltare a anumitor ramuri ale economiei. Această dezvoltare a mers în general

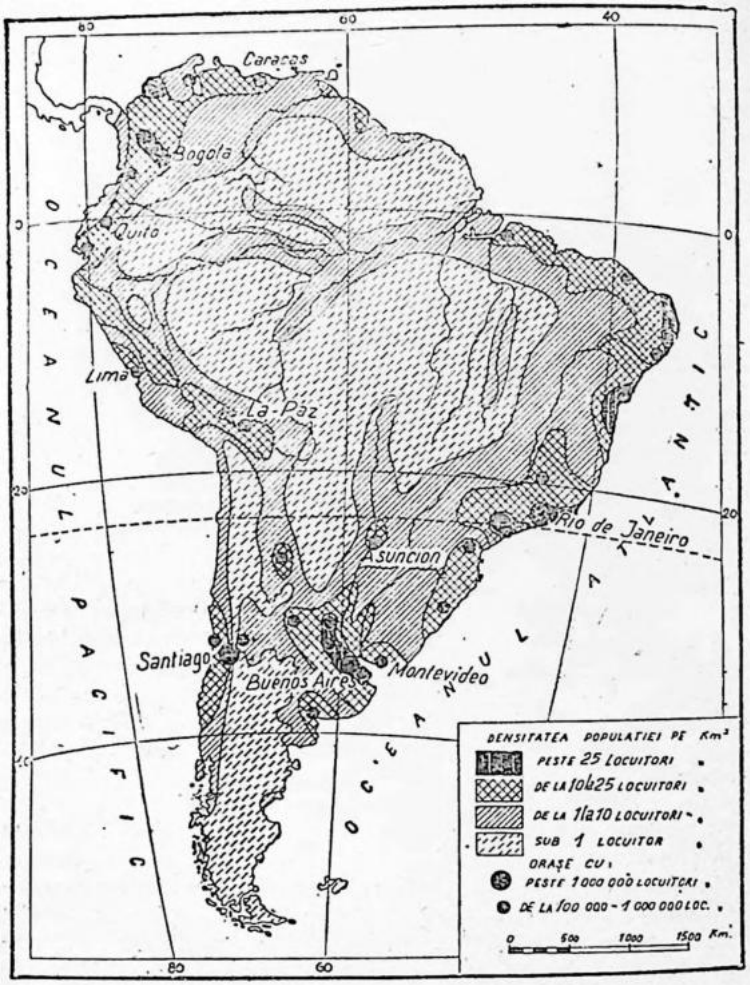

Fig. 97. — Densitatea populației în America de Sud

pe linia *producției și exportului de materii prime agricole și minerale*. Țări uriașe s-au specializat în 1—2 produse pentru export, în timp ce celelalte bogății au rămas complet nevalorificate. Veniturile obținute din exportul acestor

produse sînt folosite pentru importul mărfurilor industriale străine. Tot exportul acoperă plăţile pentru datoriile contractate în străinătate şi profiturile pe care le stoarce capitalul străin. Pentru ca să o scoată la capăt, ţările din America Latină sînt nevoite să exporte cît mai mult. Reducerea exportului pune imediat în primejdie întreaga economie şi ameninţă cu falimentul. Aşadar ţările din America Latină *depind într-o mare măsură de desfacerea produselor care constituie principalul lor articol de export.*

Cazurile de specializare agricolă, deosebit de accentuată cînd economia unei regiuni sau chiar a unei ţări întregi se bazează pe un singur produs, poartă numele de monocultură.

Agricultura. În ceea ce priveşte producţia de *cereale şi de produse animale* se remarcă regiunea agricolă şi de creştere a animalelor din jurul vărsării fluviului La Plata, în Argentina şi Uruguay. De aici se exportă cantităţi uriaşe de grîu, porumb, seminţe de in, carne (congelată) lînă şi piei.

În Argentina şi Uruguay se numără circa 40 000 000 de capete de vite cornute mari şi circa 70 000 000 de oi. Aceasta este cea mai puternică regiune economică din întreaga Americă Latină.

Cea mai mare parte dintre celelalte regiuni agricole din America Latină furnizează produse ale agriculturii tropicale. Printre acestea primul loc îl ocupă *cafeaua*. America Latină dă aproape 90% din producţia mondială de cafea; primul loc îl ocupă Brazilia, iar al doilea Columbia. America Latină ocupă un loc însemnat în economia mondială în ceea ce priveşte producţia de *trestie de zahăr*. Cel mai mare producător de zahăr este Cuba, a cărei economie depinde în cel mai înalt grad de acest produs.

În ţările din America Centrală şi pe insula Jamaica capitalul nord-american a dezvoltat o mare producţie de *banane* pentru export. O serie de regiuni de pe litoralul Mării Caraibilor sînt acoperite numai de plantaţii de banani. Dintre culturile care sînt răspîndite într-o serie de ţări dar nu constituie o specializare atît de accentuată trebuie să menţionăm bumbacul (Brazilia, Peru), cacao (Ecuador, Brazilia) şi tutunul (Cuba).

Pădurile ocupă suprafeţe uriaşe în America Latină (circa 40% din întregul teritoriu), dar *silvicultura* are o importanţă secundară. La începutul secolului al XX-lea pădurile din valea Amazonului ocupau primul loc în lume în ceea ce priveşte extracţia cauciucului (din arbori de cauciuc sălbatici). Mai tîrziu au început să se dezvolte rapid plantaţiile de cauciuc în posesiunile engleze din Malacca şi Indonezia olandeză.

Producţia în plantaţii este mai ieftină şi mai lesnicioasă decît colectarea cauciucului în pădurile ecuatoriale sălbatice. Exploatările din America de Sud n-au putut să reziste concurenţei şi au decăzut.

Industria extractivă. Primul loc îl ocupă extracţia petrolului. În 1950 producţia de petrol a Americii Latine a depăşit cifra de 100 000 000 tone. Principalul producător este Venezuela, apoi urmează Mexicul, Columbia şi Argentina. În industria petroliferă predomină capitalul american, iar locul al doilea este ocupat de cel englez. Extracţia de *cupru* (Chile, Mexic şi Peru) dă circa 1/4 din producţia mondială. Bolivia dă circa 1/5 din producţia mondială de *cositor*. În Guyana Olandeză şi în Guyana Britanică se extrag cantităţi mari de *bauxită*. O mare importanţă are extracţia de *salpetru* în Chile de nord. În extracţia de metale neferoase, ca şi în cea de salpetru, predomină capitalul american. Rezervele uriaşe de fier sînt slab exploatate. Producţia de mangan a crescut mult în timpul celui de-al doilea război mondial.

America Latină este cel mai mare furnizor de argint din lume (circa jumătate din producţia mondială); cel mai mult se extrage din inepuizabilele zăcăminte mexicane (acestea sînt exploatate de patru secole). Extracţia de aur este mai puţin însemnată. Columbia dă cantităţi considerabile de *platină*.

În timpul celui de-al doilea război mondial resursele ţărilor din America Latină au jucat un rol de seamă în aprovizionarea S.U.A. şi a Angliei. O importanţă deosebit de mare au avut-o resursele necesare pentru război ca: petrolul, cositorul, mangalul şi bauxita.

Industria prelucrătoare. Dezvoltarea industrială a Americii Latine nu corespunde nici pe departe cu bogăţiile ei naturale. S-au dezvoltat într-o măsură mai mare numai

unele ramuri care prelucrează materiile prime locale: industria zahărului în Cuba, industria cărnii, a morăritului și de pielărie în Argentina; rafinăriile de petrol (cele mai mari uzine se află pe insula Curaçao, în apropiere de Venezuela); în Brazilia și în Mexic există o însemnată industrie textilă. În Brazilia se găsește de asemenea o industrie siderurgică nu prea mare.

ARGENTINA

Argentina este situată în extremitatea sudică a continentului sud-american. Aproape tot teritoriul ei se află la sud de tropice (între 22 și 56° latitudine sudică). Suprafața Argentinei este de 2 800 000 km², iar populația de 18 000 000 de locuitori. Argentina este singura dintre țările mari din America Latină locuită aproape în întregime de coloniști din Europa. Capitala țării este *Buenos-Aires*.

Gospodăria cerealieră și creșterea animalelor din Argentina lucrează pe scară largă pentru piața externă. Argentina este unul dintre furnizorii mondiali de grîu, porumb, semințe de in, carne, lînă și piei.

În ceea ce privește mecanizarea agriculturii, desimea rețelei de căi ferate, procentul de populație orășenească și volumul comerțului exterior, Argentina întrece cu mult celelalte țări din America Latină. *Dar nivelul relativ ridicat al dezvoltării capitalismului se îmbină cu exploatarea semi-feudală a maselor de arendași și țăranși.*

Principala regiune agricolă și de creștere a animalelor care formează nucleul economic al Argentinei este Pampas, partea de sud a cîmpiei La Plata, care se mărginește cu fluviul La Plata și cu oceanul. Clima de aici este subtropicală. La Buenos-Aires temperatura medie este în ianuarie de +23°, iar în iulie de +10°; totuși vînturile care suflă dinspre țările polare din sud provoacă uneori iarna frig puternic și îngheț. Precipitațiile sînt abundente în est și scad spre vest. Principala regiune agricolă a Argentinei este partea răsăriteană din Pampas. Această regiune are forma unui semicerc cu centrul la Buenos-Aires, unde se întîlnesc numeroase linii de cale ferată.

Fig. 98. — Regiunea producătoare de grîu a Argentinei

Buenos-Aires este cel mai mare oraş din emisfera sudică şi un port de importanţă mondială. Prin el (ca şi prin New-York în S.U.A.) trec aproape toţi imigranţii care sosesc din străinătate. La Buenos-Aires şi în suburbiile acestuia trăieşte aproape 1/4 din întreaga populaţie a Argentinei. În capitală locuiesc marii moşieri şi financiarii, mulţi speculanţi mari şi mici şi numeroşi funcţionari; un personal uriaş deserveşte burghezia avută.

Importanţa industrială a oraşului Buenos-Aires este inferioară importanţei lui ca centru comercial, de transporturi şi financiar. Totuşi Buenos-Aires este cel mai mare centru muncitoresc din America Latină. Principalele cadre ale proletariatului le formează muncitorii de la căile ferate, din port, de la abatoare, de la fabricile de conserve de carne, de la fabricile de pielărie şi din alte întreprinderi.

În afară de Buenos-Aires mai există o serie de porturi importante: Bahia-Blanca (la mare), Rosario şi Sante-Fe (pe fluviul Parana).

BRAZILIA

Brazilia este cea mai mare ţară din America Latină în ceea ce priveşte suprafaţa şi populaţia. Ea ocupă partea de răsărit a Americii de Sud, fiind situată aproape în întregime în zona tropicală. Brazilia se mărgineşte pe o întindere uriaşă cu Oceanul Atlantic (lungimea ţărmurilor este de circa 8 000 km). Suprafaţa ţării este de 8 500 000 km^2,

iar populația de 55 000 000 de locuitori. Capitala este orașul *Rio de Janeiro.*

Între granițele Braziliei se află cea mai mare parte a *cîmpiei Amazonului,* acoperită de păduri tropicale. La sud de cîmpia Amazonului se înalță podișul brazilian, care ocupă circa 3/5 din suprafața țării. Partea de nord a podișului este udată de afluenții *Amazonului,* partea de sud de fluviul Parana cu afluenții săi, iar partea de răsărit de fluviul *San Francisco.* La coborîrea de pe podiș rîurile formează praguri și cascade care stinghereșc navigația, dar reprezintă rezerve uriașe de energie hidraulică.

Cea mai mare parte a podișului are climă tropicală, iar la sud climă subtropicală. Partea de sud-est a podișului este regiunea cea mai prielnică pentru agricultură din Brazilia. Podișul brazilian este bogat în minerale. O importanță mondială o au zăcămintele de fier și mangan.

Din punct de vedere economic Brazilia constituie un exemplu de *contradicție flagrantă între varietatea resurselor naturale și folosirea lor unilaterală.* În Brazilia există întinderi uriașe prielnice pentru agricultură și pentru creșterea animalelor, mari bogății minerale și puternice surse de energie hidraulică. Pentru economia mondială însă ea rămîne „țara cafelei". Plantațiile de cafea ocupă numai 3 000 000 ha (1/280 din teritoriul țării), dar ele dau cea mai mare parte a exportului țării și de ele depinde situația economiei braziliene. Principala regiune producătoare de cafea (la fel ca și regiunea agricolă și cea de creștere a animalelor din Argentina centrală) atrage capitalul străin și concentrează considerabile cadre de proletariat agricol și industrial. Cea mai mare parte a teritoriului Braziliei poate fi însă considerată una din cele mai înapoiate regiuni din America Latină. În afară de cafea, în ultimul timp un loc considerabil în export îl ocupă *bumbacul.* Cele mai răspîndite culturi pentru consumul local sînt porumbul, păstăioasele și manioca.

În timpul celui de-al doilea război mondial s-au construit în Brazilia cîteva uzine metalurgice nu prea mari și o serie de uzine de război.

Regiunile. Majoritatea covîrșitoare a populației este concentrată în Brazilia de răsărit, pe litoralul Oceanului Atlantic și în partea răsăriteană a podișului. În pădurile

(Selvas) și savanele (Matto Grosso) din interiorul Braziliei, care ocupă 2/3 din suprafața țării, nu trăiesc decît circa 3 000 000 de locuitori. Producția regiunilor din interiorul țării este infimă. În Brazilia de răsărit se deosebesc trei regiuni : de nord-est, de sud-est și de sud.

Centrul economic al Braziliei îl formează *regiunea de sud-est,* unde sînt concentrate aproape toate plantațiile de cafea și principalele plantații de bumbac. Ca și Pampas din Argentina, această regiune a atras la sfîrșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea mase de emigranți (italieni, portughezi, spanioli).

Principala regiune producătoare de cafea se află în statul Sao Paolo. Aici există mult „pămînt roșu" deosebit de prielnic pentru arborele de cafea. Pe podiș clima este subtropicală. Vara precipitațiile sînt abundente, iar iarna este relativ uscată. Cele mai bune condiții climaterice pentru cafea sînt în zona situată la 500—800 m deasupra nivelului mării. La peste 1000 m se pot întîmpla înghețuri care distrug arborii de cafea. Centrul producător de cafea, orașul *Sao Paolo,* se află pe drumul care duce din regiunea producătoare de cafea spre mare. Prin importanța sa comercială, financiară și industrială, el rivalizează cu *Rio de Janeiro.* Portul regiunii de cafea este *Santos.*

Fig. 99. — Suprafața cultivată pe diferitele regiuni ale Braziliei (în procente)

Rio de Janeiro, capitala Braziliei, se ridică pe trepte deasupra unui golf închis. Malurile golfului sînt foarte crestate și există aici numeroase insule mici. Golful este înconjurat de munți acoperiți de o bogată vegetație tropicală și cu piscuri stîncoase. Varietatea culorilor și a liniilor face ca panorama orașului Rio de Janeiro să fie excepțional de pitorească.

Rio de Janeiro este principalul port de import. Aici se află numeroase întreprinderi comerciale, bănci și fabrici. Rio de Janeiro nu are însă în viața economică a Braziliei o importanță atît de excepțională ca Buenos-Aires în Argentina. În ceea ce privește exportul el este întrecut de Santos, iar în alte privințe are un rival puternic în Sao Paolo.

Regiunea de nord-est este un vechi ținut colonial înapoiat, cu populație alcătuită din negri, mulatri și creoli. Principalele ramuri ale economiei sînt producția de bumbac, zahăr, cacao și tutun. Negrii și mulatrii, care constituie principala forță de muncă, sînt de fapt sclavi. Orașele: *Recife (Pernambuco)* și *San Salvador (Bahia)*.

Sudul Braziliei este o regiune de agricultură cerealieră și de creștere a animalelor. Prin condițiile sale naturale, Extremul Sud reprezintă o trecere spre stepele sub-tropicale din regiunea La Plata. Dar prin dezvoltarea sa, această regiune rămîne mult în urma Pampasului argentinian.

AFRICA

Africa este un *continent colonial.* Cea mai mare parte din teritoriul ei este împărțit între Marea Britanie, Franța și alte țări europene.

Suprafața Africii este de circa 30 000 000 km² (inclusiv insulele de lîngă țărmurile ei) ; cea mai mare distanță de la nord spre sud este de 8000 km, iar de la est spre vest 7500 km. Populația este de peste 214 000 000 de oameni (această cifră este foarte aproximativă, deoarece în multe țări nu se iau recensăminte).

Condițiile naturale. *Poziția geografică și contururile.* Africa formează extremitatea de sud-vest a masei continentale a „lumii vechi". Partea de nord a Africii, dinspre litoralul Mării Mediterane, este strîns legată de Europa de sud și de Asia apuseană prin poziția sa geografică și prin condițiile naturale. Strîmtoarea Gibraltar, care desparte Africa de Peninsula Iberică, are în partea sa cea mai îngustă o lățime de numai 14 km. Natura din partea de vest a litoralului african al Mării Mediterane are multe elemente comune cu natura de pe litoralul mediteranean al Europei.

În nord-est, zona marilor pustiuri africane se leagă de pustiurile din Asia interioară, formînd din punct de vedere geografic un singur tot. Istmul Suez (tăiat de un canal) formează legătura directă între țările din valea Nilului și Asia apuseană ; mai departe spre sud se află îngusta Mare Roșie și strîmtoarea Bab-el-Mandeb.

În felul acesta, poziția Africii de nord este *prielnică pentru legăturile cu țările situate pe litoralul mediteranean al Europei și Asiei.* Legăturile cu partea cea mai mare a Africii sînt însă mult îngreunate de zona pustiurilor, care despart litoralul african al Mării Mediterane de partea de sud a continentului (deșerturile Sahara, al Libiei și al Arabiei).

Partea din Africa situată la sud de zona pustiurilor are mai mult acces spre ocean. La vest țărmurile Africii sînt scăldate de Oceanul Atlantic, care formează uriașul golf Guineea, ce nu pătrunde prea adînc în uscat, iar dinspre est de apele Oceanului Indian și ale Mării Roșii.

Prin contururile sale, Africa, asemenea celorlalte continente sudice, reprezintă un bloc masiv cu țărmurile puțin crestate. Există puține golfuri potrivite pentru ancorarea vaselor. Insulele care se consideră ca făcînd parte din Africa sînt: în Oceanul Indian — *Madagascar* (despărțit, de continent prin strîmtoarea Mozambic), insulele *Mascarene* (Mauriciu, Reunion), *Sokotra* și insula de pe lîngă coastă *Zanzibar*; în Oceanul Atlantic — *Madeira, Insulele Canare,* Insulele *Capului Verde,* insula *Sf. Elena, Ascension* și un mic arhipelag în golful Guineea.

Relieful, apele. Structura reliefului se distinge printr-o mare uniformitate. In linii mari Africa reprezintă un *podiș uriaș, cu marginile mai înalte.* Cea mai mare înălțime o au platourile din Africa de est și de sud. La răsărit se ridică înaltul platou al Abisiniei, cu vulcani stinși, acoperit de un strat gros de lavă; înălțimea medie a acestui platou este de 2 500—3 000 m, iar unele vîrfuri ajung pînă la 4 620 m. La sud de platoul Abisiniei se întinde un alt podiș mai puțin înalt și mai puțin frămîntat *(podișul Africii de răsărit).* Acesta este mărginit la vest de niște depresiuni înguste și adînci, în care se află o serie de lacuri uriașe: *Victoria, Tanganica, Nyassa* etc. Lacul *Victoria,* tăiat de ecuator, ocupă al doilea loc în lume, ca mărime printre lacurile cu apă dulce (69 000 km²). Dintre lacurile sărate Marea Aral din U.R.S.S. este aproape egală cu el. Pe marginile podișului Africii de răsărit se ridică cele mai înalte piscuri din Africa: vulcanii stinși *Kilimandjaro* (circa 6000 m), Kenia și Ruvenzori, vulcanul activ Kirunga etc.

Întinsul podiș al Africii de sud se ridică cel mai mult în partea de sud-est, unde se găsesc *Munții Scorpiei* (pînă la 3 660 m), care coboară în pantă abruptă spre litoralul Oceanului Indian.

Centrul, vestul și nordul Africii au în general o înălțime mult mai mică decît sudul și vestul. Aici predomină platourile nu prea înalte, situate la 200—500 m deasupra

nivelului oceanului. Așa sînt depresiunea *Congo*, (care cuprinde cea mai mare parte a bazinului fluviului cu același nume), o mare parte din *Sahara*, *Sudanul* și *Deșertul Libiei*. Pe țărmul Guineei se înalță vulcanul *Camerun* (4 070 m). În extremitatea nordică se ridică *munții Atlas*, care prin structura lor se deosebesc de ceilalți munți din Africa; ei sînt munți cutați, de aceeași vîrstă cu Alpii din Europa.

Șesurile ocupă o parte infimă din Africa, și aproape toate sînt situate pe litoral.

În multe puncte marginile înalte ale podișurilor africane coboară în pantă abruptă chiar pînă la țărm. Această structură a reliefului *îngreunează accesul dinspre mare*. Nici fluviile din Africa nu constituie drumuri lesnicioase pentru pătrunderea în interiorul continentului. Africa are fluvii uriașe (Nil, Congo, Niger), dar, coborînd spre mare pe treptele podișurilor, ele formează praguri și cascade care întrerup navigația pe distanțe mari. Aceste praguri și cascade sînt cauza *uriașei abundențe de energie hidraulică a Africii* (peste $^1/_3$ din rezervele de energie hidraulică a întregii lumi, în afară de U.R.S.S.).

Întrucît suprafața Africii este în general înclinată dinspre sud-est spre nord-vest, principalele fluvii se varsă în Oceanul Atlantic și în Marea Mediterană. Cel mai bogat în apă este *Congo* (are o lungime de 4 600 km); bazinul fluviului Congo ocupă ca suprafață al doilea loc în lume după bazinul Amazonului și este situat în întregime în zona ecuatorială cu precipitații abundente. Ca să străpungă munții care despart depresiunea Congo de litoralul Guineei, puternicul fluviu își croiește drum prin defileuri sălbatice, formînd o mulțime de praguri.

Cel mai lung fluviu al Africii este *Nilul* (6 500 km), care izvorăște din lacul Victoria, chiar de lîngă ecuator. Principalul său afluent este Nilul Albastru, care izvorăște din podișul Abisiniei (din lacul Tana). Aproximativ jumătate din cursul Nilului se află în regiuni sărace în precipitații; pe cursul său inferior Nilul nu primește nici un afluent. De aceea el este întrecut cu mult de Congo prin suprafața bazinului și prin bogăția în apă. Pe cursul mijlociu al Nilului există șase cataracte mari. La vărsarea în Marea Mediterană Nilul formează o deltă întinsă. Nivelul Nilului

este foarte variabil; ploile de vară din regiunea de unde izvorăsc Nilul Alb și Nilul Albastru provoacă revărsări puternice; în regiunea cursului inferior (în Egipt) nivelul este cel mai ridicat în septembrie. Nilul are o importanță uriașă ca sursă de irigație și fertilitate. Revărsările lui au depus un sol fertil și întreaga agricultură a Egiptului este bazată pe un sistem de irigații artificiale, alimentat de Nil.

Cel de-al treilea mare fluviu din Africa, *Niger* (circa 4 200 km lungime), se află în Africa de vest. Nigerul este bogat în ape, dar ca și celelalte fluvii de pe acest continent, are numeroase praguri. Dintre celelalte ape care se varsă în Oceanul Atlantic cele mai importante sînt fluviul *Orange* cu afluentul *Vaal* în Africa de sud și fluviul *Senegal* în vest. În Oceanul Indian se varsă un singur fluviu mare, *Zambezi* (2 600 km), care se distinge printr-un număr excepțional de mare de cascade, dintre care cea mai mare e falmoasa cascadă Victoria.

Aproximativ 1/3 din bazinele apelor africane nu au scurgere spre Ocean. Din această categorie face parte, de pildă, bazinul lacului Ciad din Sudan și pustiurile, care nu au de loc rîuri permanente. Așa este și cea mai mare parte a Saharei: numai după ploi torențiale se formează aici torente temporare. Văile uscate care servesc drept albii pentru aceste torente sînt denumite aici „vadi" sau „ued".

Bogățiile minerale. Subsolul Africii este slab explorat, mai ales în ceea ce privește zăcămintele de cărbune și minereu de fier. Prin bogățiile sale minerale se distinge Africa de sud. Aici se găsesc cele mai bogate zăcăminte de *aur și diamante* din lume și mari rezerve de *cărbune, fier, cupru, crom și platină*. La celălalt capăt al Africii, în posesiunile franceze, există bogate *zăcăminte de fosforiți* și rezerve considerabile de *minereu de fier*. Africa centrală este bogată în *cupru, diamante și uraniu*. Pe țărmul Guineei se disting prin bogății minerale, Coasta de Aur *(mangan, aur)*, Africa occidentală franceză *(minereu de fier, bauxită)* Liberia (fier) și Nigeria (cositor).

Prin rezervele cunoscute de cărbune Africa întrece America Latină, dar în ceea ce privește rezervele de petrol rămîne mult în urma ei. Zăcămintele de cărbune și fier sînt prielnic îmbinate pentru industrie numai în Uniunea Sud-Africană.

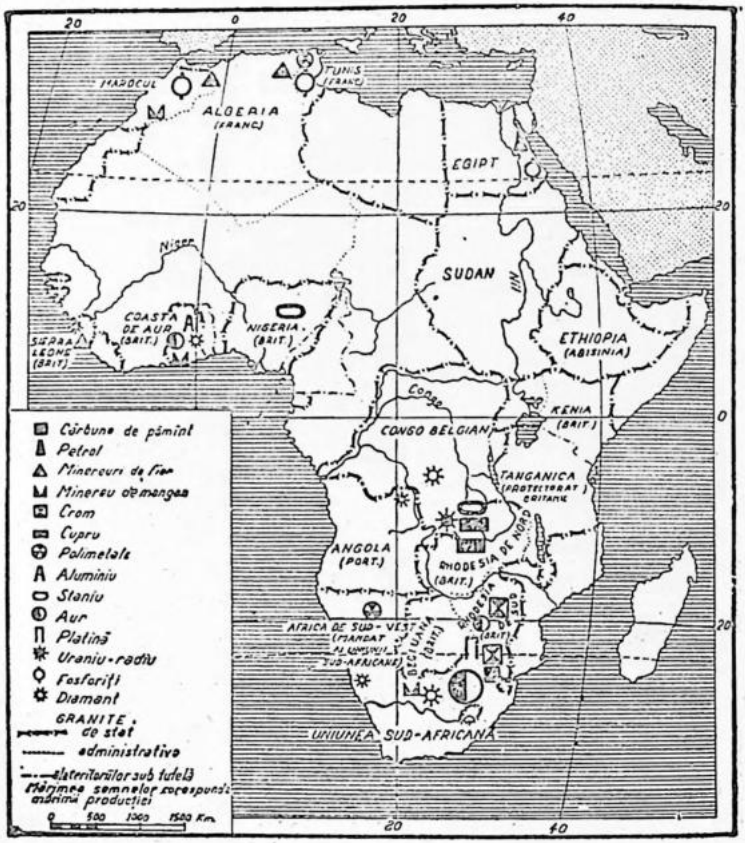

Fig. 100. — Mineralele utile din Africa

Clima, flora și fauna. Ecuatorul taie Africa aproape pe la mijloc. Punctul nordic extrem al Africii (Capul Blanc) este situat la 37°20′ latitudine nordică, iar punctul sudic extrem (Capul Acelor) la 34°51′ latitudine sudică. Așadar, cea mai *mare parte a continentului se află în zona caldă,* iar marginile de sud și de nord în zonele subtropicale.

Zona climei ecuatoriale, uniform de călduroasă și umedă, cuprinde Africa centrală și coasta Guineei. Regiunea de la

poalele muntelui Camerun este unul dintre cele mai umede locuri de pe glob (peste 1 000 cm precipitații anuale). În regiunea podișului din Africa de răsărit, datorită înălțimii, clima ecuatorială nu este atît de pronunțată. *Pădurile ecuatoriale umede*, caracteristice zonei ecuatoriale, sînt răspîndite în bazinul fluviului Congo, pe coasta Guineei și pe litoralul Africii de răsărit. Ele nu constituie însă un masiv uriaș și compact ca în America de Sud. Printre plantele din pădurile africane deosebit de important este palmierul oleaceu; se găsesc de asemenea multe plante cauciucofere.

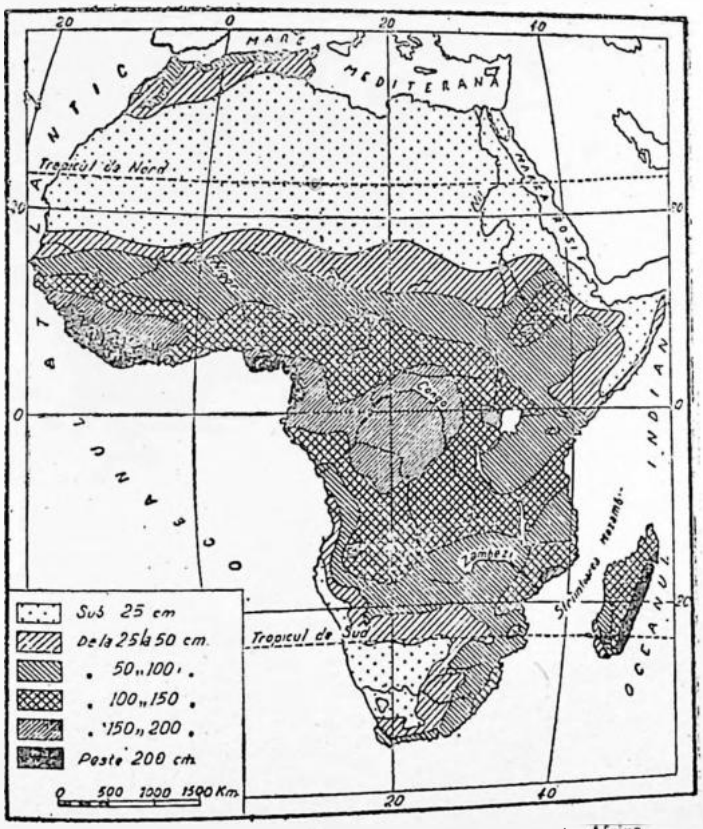

Fig. 101. — Repartizarea precipitațiilor anuale în Africa

La nord și la sud de zona pădurilor ecuatoriale se află, ca și în America de Sud, regiuni mai sărace în precipitații cu diferențe pronunțate între perioadele ploioase și cele secetoase ale anului. Aici, de-a lungul apelor, se întind păduri-galerii și stepe cu grupuri izolate de copaci, *savane*; complet izolat crește baobabii cu ramuri mari, copaci de o grosime uriașă (pînă la 7 m diametru), a căror vîrstă se cifrează la mii de ani. (Ei dau fructe comestibile și o scoarță fibroasă, din care se pot face țesături grosolane).

Aproape întreaga parte de nord a continentului, mai lată, este ocupată de o zonă de *stepe secetoase, semideșerturi și deșerturi*. Numele general al acestei mari întinderi pustii este *Sahara*; partea ei de răsărit se divide în mai multe zone, și anume: Deșertul *Libiei* (la vest de cursul inferior al Nilului), Deșertul *Arabiei* și Deșertul Nubiei (între Nil și Marea Roșie). Faptul că Africa de nord este atît de secetoasă se explică printr-o serie de cauze: în primul rînd temperatura ridicată a uriașei mase continentale nu este prielnică pentru condensarea vaporilor și pentru formarea precipitațiilor (chiar cînd suflă vîntul dinspre mare); vîntul dominant în Africa de nord este alizeul uscat dinspre nord-est, care vine din stepele și pustiurile secetoase din Asia apuseană.

O mare parte a Saharei nu este cu totul lipsită de vegetație, ci reprezintă un semipustiu cu ierburi rare și aspre sau cu tufișuri lepoase. În unele locuri, unde apele freatice sînt aproape de suprafața solului, se află oaze cu crînguri de curmali. Dar întinderi uriașe din Sahara reprezintă un pustiu pietros sau nisipos fără nici un fel de vegetație. Uraganele de nisip din deșert (samun sau simun) se disting printr-o intensitate excepțională; nori de nisip încins ridicați de vînt astupă izvoarele, distrug caravanele și se deplasează la distanțe uriașe; influența vînturilor fierbinți din pustiu se răspîndește și asupra Europei de sud și a Asiei Mici.

Căldura care domnește în pustiurile africane poate fi judecată după următoarele date: la Timbuctu (Sahara de sud) temperatura medie a lunii celei mai călduroase este de +35°, iar a lunii celei mai „reci" de +24,4° (cu aproape 4° mai mare decît temperatura medie a lunii iulie în R.P.R.). Nopțile însă sînt foarte răcoroase; în Sahara de nord se întîmplă adesea înghețuri noaptea, iar uneori fulguie.

Clima versantului nordic al munților Atlas este subtropicală, de tip mediteranean. În orașul Alger temperatura

medie este în august de +25°, iar în ianuarie de +12°; cantitatea medie anuală în precipitații este de 76 cm. Vegetația din munți este alcătuită din tufișuri, păduri din copaci veșnic verzi și conifere (există crînguri de cedru libanez). Plantele cultivate de pe litoral sînt aceleași care se cultivă pe țărmurile europene ale Mării Mediterane (viță de vie, măslini, pomi fructiferi, grîu și tutun).

Regimul vegetal al Africii a dat o serie de importante *plante cultivate:* arborele de cafea, curmalul și durro (un soi african de sorg). Locuitorii Africii s-au ocupat din antichitate de creșterea *animalelor domestice:* vaci de lapte, capre și oi; ca animale de povară se foloseau măgari și boi (zebu), iar mai tîrziu s-au folosit în pustiurile africane cămilele.

În regiunile ecuatoriale din Africa musca „țețe" pricinuiește un rău uriaș animalelor domestice și omului; mușcăturile ei sînt adesea mortale pentru vitele cornute mari, cai și cămile. Omului, mușcăturile muștii „țețe" îi provoacă boala somnului.

Africa este excepțional de bogată în diferite specii *de animale sălbatice* mari: elefanți africani, rinoceri, lei, girafe, hipopotami, gorile și cimpanzei (cele mai mari maimuțe) și struți (cea mai mare dintre păsările nezburătoare). În trecut, prin vînătoare se obțineau multe produse prețioase pentru export (fildeș, pene de struț). Dar acum animalele sălbatice sînt aproape complet nimicite.

Împărțirea Africii

Începînd de la mijlocul secolului al XIX-lea, în principalele țări din Europa crește interesul pentru exploatarea continentului african. Numeroși călători și misionari pleacă în regiunile neexplorate, străbat în diferite direcții pustiurile din Africa de Nord, pătrund adînc în pădurile din regiunea Congo, cercetează regiunea lacurilor din Africa de răsărit.

În urma exploratorilor și a misionarilor apăreau de obicei reprezentanții companiilor comerciale și industriale. În schimbul unor daruri fără nici o valoare făcute căpeteniilor de triburi negre, ei obțineau dreptul de a exploata bogățiile

minerale sau forestiere din posesiunile acestora. „Tratatele" care se încheiau cu acest prilej erau de obicei o pură înșelăciune : ele cuprindeau asemenea condiții încît regiunea respectivă cădea sub stăpînirea străinilor. Ulterior străinii au început să devină stăpîni silind populația să muncească pentru ei și acaparînd cele mai bune pămînturi. În caz de nesupunere, se trecea la represalii crunte. Dacă vreun trîb era mai răzvrătit, el era pur și simplu exterminat.

În decursul ultimilor 20 de ani ai secolului al XIX-lea, aproape întreaga Africă a fost împărțită. În preajma anului 1900 europenii stăpîneau 90% din teritoriul Africii. Principalii participanți la împărțire fuseseră Marea Britanie, Franța, Germania, Italia și Belgia.

Anglia, care căuta să obțină dominația asupra canalului Suez și care avea nevoie de bumbacul egiptean, a instituit de fapt începînd din 1883 protectoratul său asupra Egiptului (care pe atunci făcea parte din Turcia). Ea a ocupat o serie de teritorii la sud de Egipt. În același timp englezii și-au intensificat cuceririle la celălalt capăt al Africii. Republicile burilor — Transvaal și Orange — au fost înconjurate de toate părțile de posesiunile engleze ; apoi a venit și rîndul lor. După războiul anglo-bur, care a durat trei ani (1899—1902) și în care rezistența dîrză opusă de buri a fost zdrobită și ambele republici au fost anexate la posesiunile engleze, Anglia a cotropit de asemenea teritorii întinse pe țărmurile golfului Guineea.

Franța a acaparat Tunisia, o mare parte din Sahara, Sudan și Africa Occidentală și o parte din bazinul fluviului Congo. În 1919 Franța a împărțit cu Spania Marocul, luîndu-și partea cea mai mare.

Germania a ocupat trei regiuni pe coasta occidentală (Togo, Camerun și Africa de sud-vest) și o regiune pe coasta răsăriteană (Tanganica)

Italia a acaparat o parte din Somalia și o regiune pe litoralul Mării Roșii (Eritreia) ; italienii au încercat să pună mîna și pe Abisinia, dar au fost învinși de abisinieni. În 1912 Italia a răpit Turciei Libia.

Belgia a ocupat cea mai mare parte a bazinului fluviului Congo.

Harta politică actuală a Africii. După primul război mondial coloniile germane au fost împărțite (prin sistemul mandatelor) între Anglia (care a primit cea mai mare parte), Franța (care a primit o parte mică) și Belgia (care a căpătat mica regiune Ruanda-Urundi, învecinată cu Congo Belgian).

Anglia, care printre alte teritorii a căpătat și Tanganica, și-a realizat vechiul plan de *a uni într-un șir compact posesiunile sale care ocupau Africa de la nord la sud, din Egipt pînă la Capul Bunei Speranțe.* Egiptul, sectorul nordic al acestui șir însă a obținut în 1922 în mod formal independența, și apoi în vremurile noastre s-a smuls cu totul de sub controlul Angliei. La sud de Egipt se află uriașul teritoriu al *Sudanului anglo-egiptean,* care era considerat o posesiune comună a Angliei și Egiptului. Este limpede că Egiptul subordonat el însuși Angliei nu avea aici nici o putere. Sudanul s-a proclamat în 1956 și el republică independentă. Spre sud urmează: Uganda, Kenia și Tanganica (teritorii sub tutelă), Zanzibar (grupul insulelor de lîngă coastă), Nyassa, Rhodesia de nord și de sud și Bechuanaland, care au format dominionul britanic „Federația Africii Centrale" ultima verigă din sud — Uniunea Sud-Africană — este un dominion constituit în 1910 din vechile posesiuni engleze din Africa de sud (colonia Capului, Natal) și republicile burilor (Transvaal și Orange), ocupate după războiul anglo-bur. Capitala Uniunii este *Pretoria,* iar cele mai mari orașe sînt *Johannesburg și Capetown.* Capetown, cu baza maritimă militară Simonstown, situată în apropierea lui, constituie un important punct strategic. Teritoriul învecinat, Africa de sud-vest, care era sub mandatul Uniunii Sud-Africane, a fost anexat în mod ilegal de aceasta după cel de-al doilea război mondial.

În Africa de vest Anglia stăpînește o serie de colonii care nu formează o zonă compactă ca în est. Principalele dintre ele sînt *Nigeria* și *Coasta de Aur.* Dintre insulele engleze situate în apele care scaldă țărmurile Africii sînt importante ca puncte de sprijin pe căile maritime: în Oceanul Indian — Socotra și Mauriciu, iar în Oceanul Atlantic — insulele Sf. Elena și Ascension.

Franța care după primul război mondial a căpătat cea mai mare parte din Camerunul german și o parte din Togo, predomină în partea de nord-vest a continentului african. Posesiunile franceze de aici pot fi împărțite în trei grupuri: 1) Posesiunile din Africa de nord: *Algeria* și nordul Saharei. Algeria este o mai importantă parte a puterii coloniale franceze atît din punct de vedere economic, cît și din punct de vedere strategic. Înainte de înfrîngerea Franței în

1940 bazele maritime militare din Africa de nord (Bizerta și Oran) alcătuiau împreună cu bazele din Franța de sud reazimul puterii franceze în vestul Mării Mediterane. Așa se explică cruzimea deosebită cu care reacțiunea franceză a căutat să înăbușe lupta tot mai dîrză dusă de poporul algerian pentru eliberarea sa. 2) Africa Occidentală Franceză reunește un grup de colonii, dintre care cele mai importante sînt *Senegalul, Coasta Fildeșului* și *Dahomey*. Aici există un important port comercial și bază militară, *Dakar*. 3) *Africa Ecuatorială Franceză*, care cuprinde o serie de colonii și teritoriul sub tutelă Camerun.

Pe țărmul răsăritean, Franței îi aparține o singură colonie, mică dar importantă din punct de vedere strategic, *Somalia franceză* (lîngă strîmtoarea Bab-el-Mandeb). Franței îi aparține de asemenea insula *Madagascar*.

Din statele de importanță secundară au posesiuni în Africa : Portugalia *(Angola, Mozambic, Madeira și* insulele Capul Verde), Belgia *(Congo Belgian)* și *Spania* (partea din *Maroc* care se află în fața Spaniei, *insuele Canare, Rio de Oro și Guineea spaniolă* pe litoralul Atlanticului).

Posesiunile italiene erau alcătuite înainte de cel de-al doilea război mondial din Libia (în nord), Eritreia (pe coasta Mării Roșii) și *Somalia italiană* (pe litoralul Oceanului Indian). După război Anglia și S.U.A. împiedică luarea unei hotărîri cu privire la soarta fostelor colonii italiene și caută să instituie dominația asupra lor. La sfîrșitul anului 1949 fosta Somalie italiană a fost dată Italiei sub tutelă. La sfîrșitul anului 1951 a fost proclamată independența Libiei, dar bazele militare existente aici rămîn în mîinile imperialiștilor, ceea ce arată că această „independență" este iluzorie.

Statul Etiopia (Abisinia) este o țară muntoasă, cu o economie extrem de înapoiată. Ca formă de stat este monarhie. Capitala este orașul *Addis-Abeba*. Etiopia, care a fost ocupată în 1936 de Italia și eliberată în timpul celui de-al doilea război mondial, a căzut sub influența S.U.A.

Mica republică a negrilor, *Liberia*, situată în vestul Africii, se află încă sub controlul S.U.A.

Orașul *Tanger* (din *Maroc*), important din punct de vedere strategic (este situat lîngă intrarea în strîmtoarea Gibraltar), fusese transformat, în baza unui tratat dintre

Franța, Marea Britanie, Spania și Italia, într-o zonă neutră și demilitarizată, aflată sub administrația comună a acestor patru state. În 1940 Tangerul a fost ocupat de Spania. În august 1945 o conferință a reprezentanților Uniunii Sovietice, S.U.A., Marii Britanii și Franței au adoptat o hotărîre cu privire la restabilirea administrației internaționale la Tanger. S.U.A. și U.R.S.S. au fost invitate să participe la administrare.

Populația

În ceea ce privește componența etnică, populația Africii se împarte în două grupuri principale: în nord predomină *berbero-arabii*, iar în restul continentului *negrii*. Granița dintre Africa berbero-arabă și Africa neagră se întinde aproximativ de-a lungul hotarului sudic al Saharei.

Africa de nord, care a avut strînse legături cu țările din Asia apuseană și de pe țărmul european al Mării Mediterane, a fost încă din antichitate invadată de popoarele din țările vecine. Populația și cultura ei constituie rezultatul suprapunerii a numeroase straturi și a diferitelor influențe. La sfîrșitul secolului al VII-lea, Africa de nord a fost cucerită de arabi. De la cucerirea arabă *berberii* — populația străveche din Algeria, Tunisia, Maroc și Libia — au suferit o puternică arabizare: ei s-au amestecat cu arabii și au adoptat religia (islamul) și scrierea acestora. Majoritatea popoarelor berbere vorbesc limba arabă sau alte limbi apropiate de ea. Berberii sînt în cea mai mare parte sedentari, ocupîndu-se de agricultură, meșteșuguri și comerț, dar există și berberi nomazi; așa sînt de pildă tuaregii din Sahara de vest. Printre arabi există crescători de animale nomazi, precum și orășeni: negustori și meșteșugari.

Pe alocuri popoarele arabo-berbere sînt amestecate cu negrii, locuitorii băștinași ai vestului Africii. Rezultatul unei asemenea îmbinări complexe sînt de pildă *abisinienii* (sau etiopienii) de astăzi sau *tibușii* din Sahara.

La sud de marea zonă a pustiurilor populația predominantă o constituie *negrii*. Printre negrii din Africa se deosebesc, în ceea ce privește limba, două grupuri principale: *negrii sudanezi*, care ocupă regiunile situate imediat la sud

de deșerturi, și *negrii bantu*, care trăiesc în Africa de sud și centrală. În pădurile tropicale din Africa centrală există grupuri izolate de *negri pitici (pigmei)*. În Extremul Sud s-au mai păstrat mici rămășițe ale *boșimanilor* și *hotentoților* (aceștia au o culoare a pielii ceva mai deschisă decît a negrilor, cu o nuanță gălbuie), exterminați aproape în întregime de europeni. Boșimanii și pigmeii sînt reprezentanții celei mai primitive civilizații. Ei trăiesc din vînătoare și din culesul fructelor sălbatice.

Majoritatea popoarelor negre au ajuns la un nivel de civilizație relativ înalt (în comparație de pildă cu australienii). Ei știau încă cu mult înainte de venirea europenilor să *prelucreze fierul* (prin metode primitive). La popoarele negre este larg dezvoltat sistemul *agriculturii cu săpăliga*. În regiunile de stepă predomină *creșterea animalelor* (vite cornute de lapte). De obicei popoarele care se ocupă de creșterea animalelor se îndeletnicesc într-o măsură mai mare sau mai mică și cu agricultura (dar nu folosesc vitele ca forță de muncă).

Cel mai înalt nivel îl atinsese civilizația negrilor sudanezi din vest. Înainte de venirea europenilor se creaseră mici monarhii, cu o orînduire feudală primitivă. Meșteșugurile ajunseseră la o înaltă dezvoltare. Existau legături comerciale și culturale cu un număr mare de țări, inclusiv cu cele din bazinul Mării Mediterane și chiar cu India. Aici pătrundea influența culturii arabe. Vechiul stat al negrilor, Benin (situat pe țărmul golfului Guineea, în Nigeria de astăzi), a lăsat remarcabile monumente de artă (sculpturi din bronz și incrustații pe fildeș).

În Uniunea Sud-Africană și în posesiunile britanice din Africa de răsărit există cîteva sute de mii de *indieni*, aduși din India aici pe bază de contracte înrobitoare, pentru a lucra în mine și pe plantații. Ca și negrii, ei nu au drepturi egale cu europenii și sînt considerați drept o „rasă inferioară". Acest lucru provoacă indignarea maselor populare din India și încordează relațiile între India și Uniunea Sud-Africană, unde există cel mai mare număr de indieni și unde discriminarea rasială este deosebit de pronunțată.

Starea de înapoiere extremă a celor mai multe dintre țările africane, fărîmițarea continentului într-o mulțime de colonii aparținînd diferitelor state, slăbiciunea legăturilor economice și politice dintre diferitele colonii și politica de discriminare rasială cu ajutorul căreia imperialiștii caută

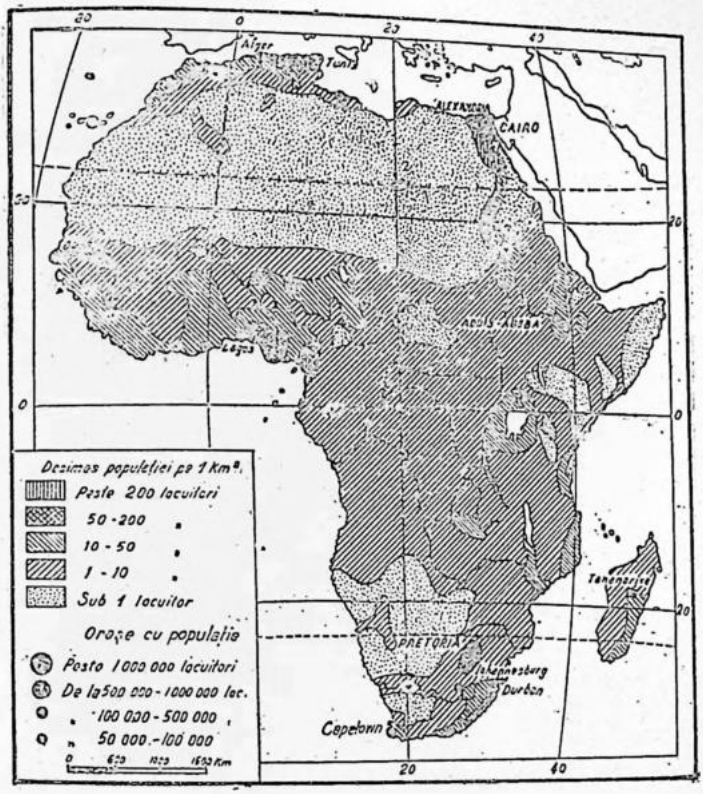

Fig. 102. — Densitatea populației Africii

să introducă dezbinarea între muncitorii „albi" și cei „negri" îngreunează în mod serios dezvoltarea mișcării de eliberare a popoarelor africane. Totuși ascuțirea crizei generale a sistemului colonial după cel de-al doilea război mondial s-a manifestat și în această porțiune a lumii coloniale printr-un avînt al luptei de eliberare. Totodată este semnificativ că paralel cu tulburările și răscoalele tot mai frecvente din diferite țări (de pildă răscoala din Madagascar din 1947, reprimată de autoritățile franceze cu o cruzime nemaivăzută) se intensifică tendința spre unirea largă

a popoarelor asuprite. Un exemplu în această privinţă îl constituie Uniunea Democratică Africană, care a cuprins popoarele din Africa Occidentală şi Ecuatorială Franceză. Popoarele din Africa îşi dau tot mai bine seama că lupta lor este comună cu lupta celorlalte popoare coloniale şi află tot mai mult adevărul impresionant despre Uniunea Sovietică, speranţa oamenilor muncii din întreaga lume.

Repartizarea teritorială a populaţiei. Oraşele. Densitatea medie a populaţiei din Africa este de circa 7 oameni pe kilometru pătrat, adică ceva mai mică decît în America Latină. Ca şi în America de Sud, există întinderi uriaşe aproape complet nelocuite, dar spre deosebire de situaţia de acolo, unde nelocuite sînt în special pădurile ecuatoriale, în Africa sînt nelocuite deşerturile. În Sahara densitatea medie nu depăşeşte cifra de 1 om pe 5 km². De fapt populaţia se grupează în oaze risipite în mijlocul unor ţinuturi complet nelocuite. Cea mai mare densitate a populaţiei este în valea cursului inferior al Nilului, în Egipt, unde găsim peste 500 de oameni pe kilometru pătrat şi care e comparabilă, în ceea ce priveşte densitatea, cu regiunea de la vărsarea fluviului Iantze în China sau cu valea Gangelui în India.

În Africa sînt puţine oraşe mari. Aproape toate se află în extremul sud şi în extremul nord. Peste 1 000 000 de locuitori are numai oraşul *Cairo* (2 364 000 de locuitori), peste 500 000 de locuitori au *Alexandria* şi *Johannesburg*, iar 200 000—500 000 de locuitori au oraşele *Capetown, Durban, Alger, Oran, Tunis, Fez, Casablanca* şi alte cîteva.

Economia

Cea mai mare parte a Africii se distinge printr-o accentuată stare de înapoiere: economia este bazală pe munca manuală, nu se folosesc aproape de loc maşini, marea industrie nu există, iar căile ferate sînt puţine. Printr-o deosebită stare de înapoiere se disting ramurile care lucrează pentru nevoile populaţiei locale. Numai un număr mic de ţări are un nivel de dezvoltare relativ mai înalt. Această categorie cuprinde în primul rînd Uniunea Sud-Africană, apoi Algeria şi Egiptul.

În Uniunea Sud-Africană există o industrie extractivă de importanţă mondială, o industrie prelucrătoare conside-

rabilă și o rețea de căi ferate relativ deasă. Dar masele de negri care formează majoritatea populației trăiesc într-o stare de înapoiere economică și culturală extremă.

În felul acesta Uniunea Sud-Africană ocupă o poziție intermediară între o colonie obișnuită cu populație „de culoare" și dominioanele de tipul Canadei și Australiei.

Algeria și Egiptul sînt întrecute de Uniunea Sud-Africană, dar se situează totuși înaintea celorlalte țări. Paralel cu o agricultură puternic specializată și cu o mare producție marfă, în aceste țări există germeni ai industriei, iar rețeaua de transport este destul de dezvoltată.

Agricultura. Cele mai multe dintre coloniile africane dau *produse specifice agriculturii tropicale și subtropicale.* Egiptul și Sudanul au o importanță mondială în ceea ce privește producția de *bumbac.* În total Africa produce 4—5 000 000 chintale de bumbac pe an, adică mai puțin de 10% din producția mondială. Dar bumbacul egiptean are o fibră subțire și de o calitate superioară, care este apreciată chiar și în țările ce dispun din plin de bumbac propriu (de pildă în S.U.A.). Importanța bumbacului egiptean este deosebit de mare pentru industriile de bumbac din Egipt ca și din alte țări importatoare de bumbac. Anglia ia măsuri în vederea dezvoltării culturii bumbacului în coloniile sale din Africa răsăriteană.

Coasta de Aur și Nigeria dau aproximativ jumătate din producția mondială de *cacao;* această plantă a fost adusă în Africa, din America, de către europeni. Dimpotrivă, producția de cafea, a cărei patrie este Africa, s-a răspîndit în America Latină în proporții mult mai mari decît în Africa; partea Africii în producția mondială de cafea nu atinge nici 5% (cafeaua se produce în țările din Africa răsăriteană). În coloniile franceze din Africa de nord sînt dezvoltate cultura *măslinului, viticultura și vinificația.*

Pe țărmul golfului Guineea au o mare importanță cultura *arahidelor* și producția uleiului de *palmier.*

Africa ocupă un loc puțin important în producția mondială de *grîne.* În majoritatea țărilor africane grînele proprii nu sînt suficiente (se importă îndeosebi făină de grîu și orez). În alimentația populației băștinașe un rol de seamă joacă durro (o varietate a sorgului) și leguminoasele.

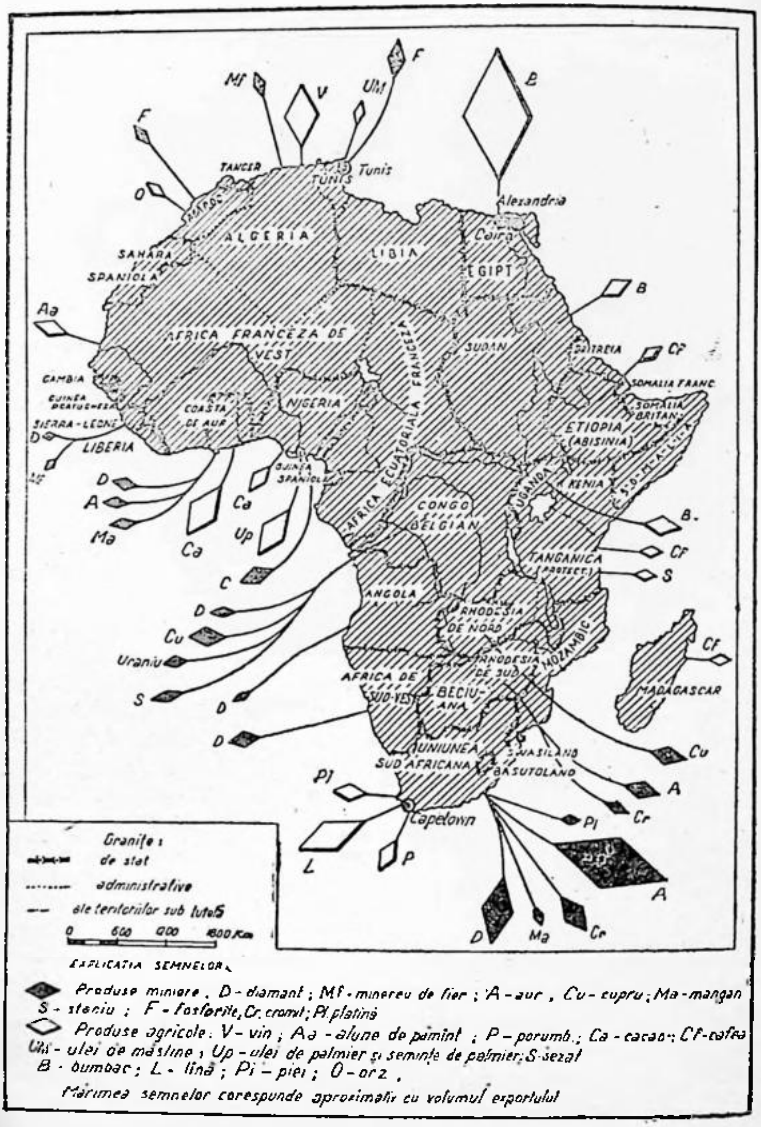

Fig. 103. — Structura exportului țărilor africane

Dintre produsele *animale* este importantă pentru export lîna, furnizată mai ales de Uniunea Sud-Africană.

Industria extractivă. Uniunea Sud-Africană are cea mai mare producție de *aur* din lume. Centrul industriei aurului este orașul Johannesburg din Transvaal. Tot acolo se extrag cantități importante de diamante, mangan și crom. Aici se află de asemenea singurele exploatări mari de *cărbune* din Africa (peste 20 000 000 tone anual) ; o parte din cărbune servește pentru alimentarea vapoarelor transoceanice care fac escală în porturile din Africa de sud. În afară de Uniunea Sud-Africană manganul se extrage pe Coasta de Aur, iar diamantele în Congo Belgian. În Algeria, Tunisia și Maroc se extrag cantități considerabile de minereu de fier, care este exportat în Europa.

Dintre metalele neferoase se extrag cantități considerabile de *cupru* (Rhodezia de nord și Congo Belgian) și *cositor* (Nigeria). În Congo Belgian se extrage *minereu de uraniu*. Dintre mineralele nemetalice are o mare importanță extracția de fosforiți (în Tunisia, Maroc și Algeria).

Transporturile. Starea de înapoiere a Africii este dovedită și de slaba dezvoltare a rețelei de căi ferate. Lipsa aceasta e și mai simțită, deoarece transporturile interne pe apă joacă un rol infim. În ceea ce privește rețeaua de căi ferate, Africa ocupă ultimul loc printre continentele locuite.

În pustiurile și stepele din Africa de nord mijlocul predominant de transport sînt *cămilele*, care transportă încărcături și oameni. În Africa de sud este răspîndit transportul cu *boi*, care sînt înhămați în număr de cîteva perechi, la căruțe uriașe. În regiunea pădurilor tropicale și a savanelor se folosește pe larg *forța omului* (hamalii negri).

EGIPTUL

Egiptul este o republică. El a fost legat multă vreme de Anglia printr-un tratat, care-l punea într-o stare de dependență. Azi a devenit o țară deplin suverană. Suprafața țării este de circa 1 000 000 km², iar populația de 21 000 000 de locuitori. Capitala este orașul *Cairo*.

Condițiile naturale. Teritoriul Egiptului formează un patrulater aproape regulat în colțul de nord-est al Africii;

Egiptul cuprinde și peninsula Sinai din Asia. În nord Egiptul se mărginește cu Marea Mediterană, iar la răsărit cu Marea Roșie; dintre cele două golfuri cu care se termină Marea Roșie, cel vestic (golful Suez) este legat cu Marea Mediterană prin canalul Suez.

Suprafața efectiv locuită a Egiptului este de numai 25 000 km², adică mai puțin de 4% din întregul teritoriu. Aproape întreaga suprafață locuită este cuprinsă în valea Nilului, care se întinde ca o fîșie îngustă prin tot Egiptul și se termină printr-un triunghi mai lat, Delta Nilului. Există, de altfel, expresia: „Egiptul înseamnă Nilul". Revărsările, care se repetă în fiecare an, au făcut fertilă valea Nilului, prin bogate depuneri de mîl. Apele Nilului constituie și un izvor de irigație, datorită căreia „coridorul verde" al văii contrastează atît de puternic cu deșertul înconjurător.

Clima Egiptului este caldă și secetoasă. La Cairo temperatura medie este în ianuarie +12,3°, iar în august de +28,6°; mai spre sud căldura este și mai mare (la Asuan temperatura medie în august este de +33,6°). La vest de Nil se întinde pustiul neted al Libiei, cu oaze izolate situate în văile care taie platourile vecine; în oaze există plantații de curmali. Între Nil și Marea Roșie se întinde pustiul Arabiei, mai muntos și mai pietros.

Economia. Importanța Egiptului este determinată în special de doi factori: 1) prin teritoriul Egiptului trece canalul Suez; 2) Egiptul este un mare furnizor de *bumbac* de calitate superioară, în special pentru industria de bumbac din Anglia. Spre a putea stoarce profituri maxime, capitalul englez a creat aici mari instalații de irigație, a dezvoltat o industrie de egrenat bumbacul și a transformat Egiptul într-o țară specializată în cultura bumbacului. Instalațiile de irigație din Egipt sînt alcătuite dintr-o rețea deasă de canaluri (lungimea totală circa 25 000 km), din mari baraje și din uriașe lacuri de acumulare, care se deschid vara, cînd nivelul Nilului scade. Cel mai întins dintre aceste lacuri de acumulare este lacul de la Asuan.

Datorită iernii călduroase, muncile agricole durează tot anul, culturile schimbîndu-se după sezoane. Bumbacul este o cultură de vară; în afară de bumbac, vara se cultivă orez și trestie de zahăr. Cultura de toamnă este porumbul,

principala hrană a țăranului egiptean (felah) ; culturile de iarnă sînt grîul, păstăioasele și trifoiul. Culturile se succed în mod diferit, în funcție de cererea de bumbac. De cele mai multe ori același ogor este însămînțat o dată la trei ani cu bumbac, iar restul timpului este folosit pentru alte culturi sau lăsat în pîrloagă. În total este însămînțată cu bumbac circa 1/3 din suprafața cultivată (cu excepția ogoarelor negre). Dar în export bumbacul și semințele de bumbac reprezintă 70—85%.

Pe litoralul Mării Roșii se află singurele zăcăminte de petrol relativ însemnate din Africa ; în afară de aceasta se extrag aici fosforiți, mangan și sare.

Industria prelucrătoare este slabă în sine, dar pentru Africa este totuși considerabilă. Cea mai dezvoltată este industria de egrenare a bumbacului ; urmează apoi industria zahărului, a tutunului și industria textilă. Principalele centre industriale și comerciale sînt *Cairo și Alexandria.* Alexandria este și cel mai important port al Egiptului.

Poporul egiptean a luptat pentru retragerea din țară a trupelor engleze, pentru încetarea amestecului Angliei în treburile Egiptului și pentru eliberarea Sudanului anglo-egiptean de sub stăpînirea engleză. Imperialiștii englezi au folosit orice mijloace pentru a menține dominația asupra Egiptului, recurgînd la masacre în rîndurile populației și la tot felul de atrocități. Străduințile lor au fost pînă la urmă fără folos. Astăzi Egiptul luptă pentru menținerea independenței sale, împotriva colonialismului, și totodată ajută și celelalte țări arabe. În ultima vreme legăturile comerciale dintre Egipt și țările de democrație populară (ca Polonia, R.P.R. și Cehoslovacia etc) s-au intensificat.

AUSTRALIA

UNIUNEA AUSTRALIANĂ

Uniunea Australiană este un dominion britanic. Ea ocupă întregul continent Australia şi insula alăturată Tasmania. Uniunea Australiană este alcătuită din şase state: *Noua Galie de Sud, Victoria, Queensland, Australia de Sud, Australia de Vest şi Tasmania.* Într-o situaţie specială se află Teritoriul de Nord, care nu are organe de autoadministrare şi este subordonat guvernului central al uniunii. Suprafaţa Uniunii Australiene este de 7 700 000 km², iar populaţia de 8 500 000 de locuitori. Capitala este micul oraş special construit-Canberra.

Uniunii Australiene îi aparţine teritoriul Papua din Noua Guinee; în afară de aceasta sub tutela ei se află fostele colonii germane din *Noua Guinee* şi din insulele *Bismark* şi *Solomon,* situate la răsărit de aceasta. Suprafaţa totală a acestor teritorii este de 470 000 km², iar populaţia de 1 000 000 de oameni.

Condiţiile naturale. *Ţărmurile, reliefu l şi apele.* Ca şi ţărmurile Africii şi Americii de Sud, ţărmurile Australiei sînt puţin *crestate.* Cel mai mult pătrunde în uscat golful *Carpentaria* (în nord), dar importanţa sa pentru transporturi este cu totul neînsemnată, deoarece el se află în partea aproape nelocuită a continentului. În sud se află un golf mare, dar care pătrunde puţin în uscat — *Marele Golf Australian.* Ţărmurile ambelor golfuri, ca aproape întregul litoral vestic, nu sînt prielnice pentru navigaţie. Mai bogat în golfuri este litoralul de est şi de sud-vest al Australiei. În dreptul litoralului de nord-este o serioasă piedică o constituie *Marea barieră de corali,* care se întinde pe o lungime de 2 000 km de-a lungul ţărmului, îngreunînd accesul dinspre ocean.

Structura reliefului Australiei este simplă. De-a lungul coastei răsăritene se întind *Alpii Australieni*, care ating cea mai mare înălțime în sud (pînă la 2200 m). Povîrnișurile acestor munți sînt destul de abrupte în partea dinspre litoral și mai line înspre interiorul continentului. Partea centrală a continentului, situată la apus de munți, este ocupată de o cîmpie întinsă; cea mai adîncă depresiune a ei (lîngă lacul sărat Eyre) se află la 12 m sub nivelul oceanului. Aproape toată partea de vest a continentului este un podiș nu prea înalt și uniform (200—500 m), avînd pe alocuri șiruri de munți (cu înălțimi pînă la 1000—1500 m).

Australia este extrem de săracă în rîuri. Există un singur bazin mai mare, al fluviului *Murray* cu afluenții Darling și Murrumbidgee; aceste ape izvorăsc de pe versantul vestic al Alpilor Australieni și udă o mare parte a cîmpiei. În regiunile din interiorul continentului nu există rîuri permanente, ci numai așa-numitele „creek", albii care se umplu cu apă numai după ploi.

Bogățiile minerale. Australia este bogată în cărbune. Rezervele se cifrează la aproape 170 de miliarde tone (aproape tot atîta cît în Anglia); principalele zăcăminte se află în răsărit, și anume în statele Noua Galie de Sud (în împrejurimile orașului Sydney) și în Queensland (în împrejurimile orașului Brisbane). Există de asemenea mari rezerve de *minereu de fier* (în Australia de sud și Noua Galie de Sud). În multe regiuni se găsește *aur* (deosebit de importante sînt zăcămintele din Coolgardie și Calgoorlie din Australia de Vest). Există și zăcăminte considerabile de *minereuri polimetalice* (Broken Hill, în Noua Galie de Sud).

Clima, flora și fauna. Australia este singurul continent locuit, care se află în întregime în emisfera sudică (punctul nordic extrem al Australiei se află la 10°47' latitudine sudică iar punctul sudic extrem al Tasmaniei la 43° 39' latitudine sudică), 2/5 din teritoriul Australiei se află în zona climei tropicale, iar 3/5 în zona climei subtropicale. În sud, la Melbourne temperatura medie este în ianuarie de + 20°, iar în iulie de +9°.

Cea mai mare parte a Australiei este foarte *săracă în precipitații*. Zona tropicală din nord primește precipitațiile de la musonii de vară. Pe litoralul sud-estic plouă în toate

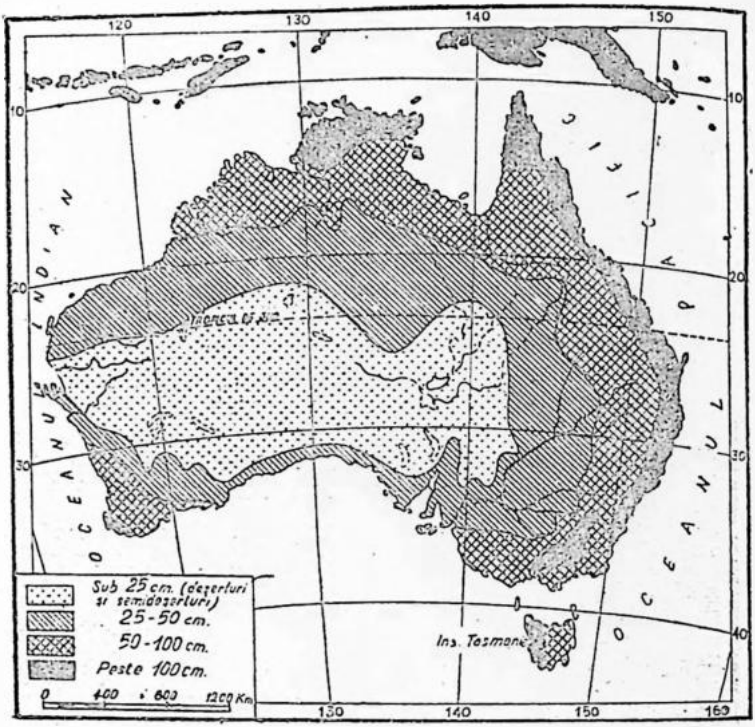

Fig. 104. — Repartiția teritorială a precipitațiilor anuale în Australia

anotimpurile, dar vînturile dinspre mare și norii aduși de ele se opresc în munți, astfel că în interiorul continentului cantitatea precipitațiilor scade cu repeziciune. Aproximativ o treime din teritoriul australian are precipitații sub 25 cm pe an, iar altă treime între 25 și 50 cm. În afară de aceasta ploile sînt de cele mai multe ori torențiale și scurte; apa se revarsă din albiile secate, producînd inundații distrugătoare. O mare parte din precipitații pătrund repede prin solul poros și se acumulează în adîncime; datorită abundenței de ape freatice, în multe regiuni secetoase din Australia este posibilă irigația cu ajutorul fîntînilor arteziene.

În Australia există puține *păduri dese*. Pe litoralul de nord și nord-est se întîlnesc crînguri de copaci ecuatoriali.

Dar cele mai caracteristice pentru Australia sînt pădurile rare de eucalipți și salcîmi, iar în regiunile secetoase — stepe cu tufișuri țepoase („scrub"), care pe alocuri formează desișuri de nestrăbătut. Eucaliptul, care crește repede și ajunge la o înălțime uriașă (100 m, iar în cazuri excepționale pînă la 150 m) dă un lemn bun, iar din frunzele lui se extrage uleiul de eucalipt (folosit în medicină și tehnică). Eucaliptul absoarbe foarte multă umezeală din sol, ceea ce în condițiile din Australia este dăunător; în schimb, în alte continente se folosește această proprietate a eucaliptului, plantîndu-se eucalipți pe terenurile mlăștinoase.

Fauna Australiei nu a dat nici un fel de animale potrivite pentru domesticire. Animalele domestice aduse de

Fig. 105. — Uniunea Australiană

europeni au găsit în Australia condiții prielnice de dezvoltare. Dintre ele, iepurii de casă s-au înmulțit enorm de mult; în stepe au devenit o adevărată calamitate; împotriva iepurilor se construiesc garduri de sîrmă de o lungime uriașă: marea barieră împotriva invaziei iepurilor, din Australia de Vest, are o lungime de 1560 km.

Populația. Colonizarea Australiei de către europeni a început în 1788. Guvernul britanic a ales Australia ca loc de deportare și primul lot de coloniști a fost alcătuit din deportați, paznici și cîțiva ofițeri. Multă vreme economia coloniei nu s-a dezvoltat. Lucrurile au început să meargă mai bine de cînd printre coloniști a apărut o pătură de populație, liberă, alcătuită din deportați care își ispășiseră pedeapsa, din ofițeri care își terminaseră stagiul, apoi și din coloniști liberi, veniți din Anglia. În Australia au fost aduse *oi merinos* și stepele australiene s-au dovedit a fi cum nu se poate mai prielnice pentru ele. Pe de altă parte, creșterea oilor era deosebit de potrivită pentru Australia slab populată, deoarece nu cerea multe brațe de muncă, ci numai pășuni întinse, care existau din abundență. Un puternic impuls pentru popularea Australiei l-a constituit *descoperirea aurului,* în 1851, care a atras o mulțime de căutători de aur; majoritatea dintre ei au rămas în țară și după epuizarea zăcămintelor aurifere.

Europenii au exterminat pe *australienii băștinași* prin toate mijloacele: au organizat razii împotriva lor și au otrăvit apa în izvoare. Acum australienii băștinași mai există numai în regiunile pustii din interiorul Australiei și în nord. Numărul lor este de circa 47 000.

Populația albă este aproape exclusiv de *origine britanică;* în ceea ce privește originea populației, Australia este o țară mult mai „englezească" decît Canada. Emigranții din țările asiatice nu sînt admiși în Australia. Dar măsurile restrictive în ceea ce privește admiterea emigranților se aplică și europenilor de origine nebritanică.

Australia este *continentul cu populația cea mai rară.* Densitatea medie a populației este de 1 om pe kilometru pătrat. De fapt 3/4 din populație este concentrată în zona de litoral din Australia de sud-est. Pe restul continentului este ceva mai populat numai un mic teritoriu din extremitatea de sud-vest.

Toate orașele mari sînt situate pe litoral: pe coasta de sud se află *Melbourne* (1 360 000 de locuitori) și *Adelaide* (440 000 de locuitori), pe coasta răsăriteană — *Sydney* (1 600 000 de locuitori) și *Brisbane* (450 000 de locuitori), iar pe coasta de vest — *Perth* și portul său *Fremantle* (la un loc 300 000 de locuitori).

Economia

La fel ca și Canada, Australia este o *țară dezvoltată, care se deosebește mult de coloniile de tip obișnuit.* Australia se apropie îndeosebi de Canada prin nivelul înalt al capitalismului în agricultură. Agricultura australiană se distinge printr-o largă folosire a muncii salariate, prin puternica mecanizare și prin proporțiile mari ale producției-marfă; peste 40% din producția agricolă este exportată, iar ramura principală — creșterea oilor pentru lînă — exportă peste 80% din cantitatea de lînă obținută.

În ceea ce privește nivelul dezvoltării industriale, Australia este mult superioară coloniilor obișnuite, deși este întrecută în această privință de Canada. În Australia *agricultura rămîne baza economiei.* Ea dă 60% din producția economiei australiene și cea mai mare parte a exportului. În afară de produsele agricole, un loc important în export îl ocupă numai produsele industriei extractive.

Industria prelucrătoare lucrează aproape exclusiv pentru piața internă, fără să acopere în întregime necesitățile ei în ceea ce privește mașinile, automobilele, textilele, produsele chimice și alte mărfuri industriale. În timpul celui de-al doilea război mondial însă, industria australiană s-a dezvoltat considerabil, mai ales în ceea ce privește producția de armament. Al doilea război mondial a slăbit pozițiile capitalului englez în Australia. S-a intensificat pătrunderea capitalului american, mai ales în industria australiană.

Agricultura. Chiar de la începutul colonizării Australiei cu oameni liberi, guvernul englez a căutat să creeze în noua colonie o clasă de *mari proprietari funciari* (ca sprijin al puterii sale). Suprafețe uriașe de pămînt au fost împărțite la început complet gratuit aristocraților și oame-

nilor bogați, care veneau din Anglia, apoi au început să fie vîndute sau arendate.

Alături de marii proprietari de pămînt s-a format o pătură de *fermieri mijlocii și mici*. Fermierii au luptat împotriva dominației marii proprietăți funciare; ei au obținut o oarecare limitare a marii proprietăți, dar nu au lichidat-o. Marea gospodărie (în special în domeniul creșterii animalelor) joacă și astăzi un rol însemnat.

Creșterea oilor pentru lînă ocupă locul principal în economia australiană. Australia ocupă primul loc în lume în ceea ce privește producția de lînă (400 000 — 500 000 tone pe an, adică peste 1/4 din producția mondială). Numărul oilor este de peste 100 000 000 de capete. Deosebit de dezvoltată este în Australia creșterea oilor merinos cu lînă fină. Creșterea oilor s-a răspîndit cel mai mult în partea de sud-est, dar nu chiar pe litoral, ci în munți și la vest de munți, ajungînd aproximativ pînă la zona secetoasă, unde precipitațiile sînt sub 25 cm pe an.

Vitele cornute mari (14 000 000 de capete) se cresc, dimpotrivă, mai ales pe litoralul umed al Australiei răsăritene și în regiunile din interiorul statului Queensland. În regiunile de pe litoral predomină fermele care se ocupă de creșterea animalelor și de agricultură, sau numai de creșterea animalelor (fiecare fermă are 30—150 de vaci de lapte); aceste ferme livrează laptele unor întreprinderi cooperatiste, care fac din el unt, brînzeturi și lapte condensat. O cantitate considerabilă de produse lactate, în special de unt, se exportă.

În regiunile din interiorul statului Queensland predomină marile gospodării care cresc animale pentru carne și ocupă suprafețe imense (se întîlnesc latifundii de 500 000 —1 000 000 ha). În aceste gospodării se cresc mii și zeci de mii de capete de vite. De aici vitele sînt trimise la abatoarele situate în orașele de pe litoral. Exportul de produse lactate și de carne din Australia a început la sfîrșitul secolului al XIX-lea, după ce au apărut vapoarele frigorifere.

În regiunile din interiorul Australiei creșterea animalelor este tot timpul amenințată de secete care se repetă des. Uneori seceta durează cîțiva ani în șir. Pentru alimentarea cu apă s-au construit numeroase fîntîni arteziene și

lacuri de acumulare. Totuşi, cînd seceta este puternică şi îndelungată, animalele pier în masă.

Agricultura a lucrat multă vreme numai pentru consumul intern. La sfîrşitul secolului al XIX-lea Australia a început să *exporte grîu*. În prezent Australia este unul dintre cei mai mari exportatori de grîu din lume. Principala regiune cultivată cu grîu se află în partea de sud-vest, la apus de Alpii Australieni, într-o regiune unde precipitaţiile anuale se ridică la 40—100 cm. Recolta oscilează între 20 şi 60 de milioane chintale pe an; o parte considerabilă (foarte variabilă însă) din recoltă se exportă (sub formă de boabe şi făină).

În statul Queensland, pe litoralul de nord-est din zona tropicală, este răspîndită cultura trestiei de zahăr. În Australia de sud-est au o mare importanţă pomicultura şi viticultura. Tasmania este renumită prin merele sale. Se exportă fructe proaspete şi uscate.

Industria. Extracţia *aurului* care a jucat un rol însemnat în istoria colonizării Australiei nu mai are importanţa din trecut. A fost o perioadă cînd Australia dădea pînă la 80% din producţia mondială de aur, dar acum ea nu dă decît 3—4%, ocupînd locul al patrulea printre ţările capitaliste. Principalele exploatări se află în Australia de vest (Coolgardie şi Calgoorlie). Destul de importantă este extracţia de *argint şi metale neferoase*.

Dar în ceea ce priveşte valoarea producţiei primul loc îl ocupă *cărbunele*, care se extrage în răsărit în împrejurimile oraşului Sydney (extracţia este de 15 000 000 tone anual). În ultimul timp s-au dezvoltat apreciabil extracţia de minereu de fier şi producţia siderurgică.

Principalele ramuri ale *industriei prelucrătoare* sînt: industria alimentară (a morăritului, a cărnii, a zahărului etc), textilă şi construcţioare de maşini (în special producţia de maşini agricole, locomotive şi automobile). În perioada celui de-al doilea război mondial s-a creat o mare industrie de război.

Principalele centre industriale sînt Sydney şi Melbourne, apoi urmează Brisbane, Adelaide şi Perth.

Repartizarea teritorială a economiei. După cum am văzut, cea mai mare parte din *Australia rămîne pînă acum de fapt nevalorificată*. Australia de sud-est şi un mic teri-

toriu de la extremitatea de sud-vest concentrează aproape toată populația și economia. Mai departe pătrunde în interiorul continentului creșterea extensivă de animale și se întîlnesc centre izolate ale industriei extractive.

Toată partea centrală a continentului și cea mai mare parte a regiunilor vestice și nordice sînt aproape inexistente din punct de vedere economic.

O singură cale ferată leagă vestul și estul Australiei. Singura linie transcontinentală, care străbate Australia de la nord spre sud, nu este terminată.

NOUA ZEELANDĂ

La 2000 km sud-est de Australia se află insula dublă Noua Zeelandă, care este un dominion britanic. Suprafața ei este de 268 000 km² (ceva mai mare decît Marea Britanie), iar populația de 2 000 000 de oameni. Capitala este orașul Wellington.

Sub tutela Noii Zeelande se află partea de vest a Insulelor Samoa (fosta colonie germană).

Noua Zeelandă este situată între 34 și 47° latitudine sudică și se întinde de la nord-est spre sud-vest pe o distanță de 1 500 km. *Strîmtoarea Cook* împarte Noua Zeelandă în două insule: de nord și de sud. Ele sînt muntoase, mai ales insula de sud: Alpii neozeelandezi ajung pînă la 3780 m, iar vîrfurile lor sînt acoperite de ghețari mari. Tot aici găsim numeroși gheizeri. Clima este blîndă și umedă. La Wellington (în centrul Noii Zeelande) temperatura medie este în luna cea mai călduroasă +16,6°, iar în luna cea mai rece de + 8,4°. Vînturile predominante sînt cele dinspre vest. Pe litoralul vestic al insulei de sud precipitațiile se ridică la peste 200 cm anual.

Spre deosebire de Australia, Noua Zeelandă a avut înainte de venirea europenilor o populație destul de deasă. Populația băștinașă (maori) ajunsese la un grad destul de dezvoltat de civilizație. Maorii au opus o rezistență dîrză englezilor și s-au supus abia după o serie de războaie crîncene și răscoale. Acum n-au mai rămas decît 82 000 de maori.

Economia Noii Zeelande s-a specializat în *creşterea vitelor.* În concordanţă cu umiditatea mai mare a insulei, aspectul general al creşterii animalelor şi scopul urmărit este întrucîtva diferit de acel din Australia : astfel, primul loc îl ocupă produsele lactate (unt, brînzeturi) şi carnea, iar producţia de lînă rămîne pe plan secundar. În medie 80% din export este absorbit de Anglia, pentru care Noua Zeelandă este una dintre principalele „ferme de carne şi lapte".

Cele mai mari oraşe şi porturi maritime din Noua Zeelandă sînt : *Auckland* (cu suburbii, 350 000 de locuitori) şi *Wellington* (176 000 de locuitori) ; ambele sînt situate în insula de nord.

CUPRINSUL

	Pag.
1. Introducere istorico-geografică	3
2. Două sisteme — două linii de dezvoltare după cel de-al doilea război — mondial	11
3. Populația	18
Rolul mediului geografic și al creșterii populației în dezvoltarea societății	24
EUROPA	27
4. R.P. Ungară (Ungaria)	34
5. R.P.F. Iugoslavia (Iugoslavia)	41
6. R.P. Bulgaria (Bulgaria)	50
7. R.P. Albania (Albania)	55
8. R.P. Polonă (Polonia)	57
Economia	63
Regiunile	67
9. Republica Cehoslovacă (Cehoslovacia)	70
Regiunile	75
10. Germania	78
Economia	91
Regiunile	98
Republica Democrată Germană	98
Republica Federală Germană	101
11. Franța	106
Particularitățile dezvoltării Franței	113
Economia	118
Regiunile	125
Posesiunile coloniale ale Franței	134
12. Marea Britanie	135
Populația	143
Particularitățile dezvoltării Angliei	147
Economia	153
Regiunile	160
Scoția	168
Imperiul Britanic	108
13. Irlanda	175
14. Spania	176
Gibraltar	185

Pag.

15. Portugalia 186
16. Italia 186
Regiunile 199
17. Grecia 201
18. Austria 204
19. Elveția 207
20. Belgia 212
Luxemburg 215
21. Olanda 216
22. Danemarca 220
23. Islanda 222
24. Norvegia 222
25. Suedia 226
26. Finlanda 229

ASIA 235

27. R.P. Chineză 235
Populația 242
Particularitățile dezvoltării Chinei 248
Economia 247
Regiunile 255
28. Republica Populară Mongolă 267
29. Coreea 271
30. Vietnam 278
31. Japonia 281
Populația 284
Particularitățile dezvoltării Japoniei 285
Economia 291
Regiunile 296
32. India, Pachistanul și Ceylonul 298
Populația 305
Particularitățile dezvoltării Indiei 309
Privire economică 311
33. Țările din Asia de sud-est 318
34. Iranul 324
35. Afganistanul 329
36. Țările din Asia de sud-vest 333
37. Turcia 338

AMERICA 346

38. Statele Unite ale Americii (S.U.A.) 346
Populația 352
Particularitățile dezvoltării S.U.A. 355
Regimul politic 359
Economia 362
Regiunile 374
Posesiunile și bazele S.U.A. 385
39. Canada 388
40. America Latină 394

Pag.

Condițiile naturale 397
Populația 402
Economia 405
41. Argentina 409
42. Brazilia 410

AFRICA 414
Împărțirea Africii 421
Populația 425
Economia 428
43. Egiptul 431

AUSTRALIA 434
44. Uniunea Australiană 434
Economia 439
45. Noua Zeelandă 442

BIBL. FAC. FILOL.-IST. SIBIU
INV. Nr. 21113 19 71

BIBL. FAC. FILOL.-IST. SIBIU
INV. Nr. 8644 19 75

Responsabil de carte : Papacostea Constantin
Tehnoredactor : Enescu Decebal
Corector : Gheorghiu Cornelia şi Boştină Sofia

Dat la cules 3.VII.956. Bun de tipar 17.VIII.956. Tiraj 56.500. Hîrtie semivelină de 65 gr. m.p. Formatul 54×84/16. Coli editură 27,151. Coli tipar 28. Planşe 2. Nr. de plan editură 4.133. A. 02784.

Tiparul executat sub com. nr. 1007 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Bucureşti R.P.R.

Lei 8,5